

Β. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ

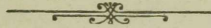
ΓΛΩΣΣΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ

ΤΩΝ ΑΚΑΔΗΜΕΙΚΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ

ΤΟΥ Κ. Γ. Ν. ΧΑΤΖΗΔΑΚΙ

(Ανατύπωμα ἐκ τοῦ στ' Τεύχους τοῦ «Ἑλληνίου»).

ΕΝ ΚΑΤΡΩ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Ι. ΠΟΛΙΤΟΥ

—
1904

Β. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ

ΓΛΩΣΣΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ

ΤΩΝ ΑΚΑΔΗΜΕΙΚΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ

ΤΟΥ Κ. Γ. Ν. ΧΑΤΖΗΔΑΚΙ

Α΄.

Ἀττικὴ καὶ Ἰωνικὴ τῆς γλώσσης περιόδου.

Ἡ Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ ἀπέκτησεν ἐσχάτως νέον πρωτότυπον σύγγραμμα: Τὰ *περὶ Συγκριτικῆς Γραμματικῆς Ἀκαδημαϊκὰ Ἀναγνώσματα* τοῦ κ. Γ. Ν. Χατζηδάκι, προωρισμένα νὰ χρησιμεύσουν ὡς κείμενον εἰς τοὺς ἀκροωμένους τὰ μαθήματά του. Ἄν δὲ πρέπη νὰ κρίνωμεν ἐξ ὧσων λέγει εἰς τὴν Εἰσαγωγὴν του, ὁ ἐκδοθεὶς θὰ εἶναι ὁ Α΄. Τόμος τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, εἰς τὴν ὁποίαν, καθὰ λέγουν, ὁ κ. Χατζηδάκις πρὸ πολλοῦ καταγίνεται, καὶ τῆς ὁποίας ὁ Βος πιθανὸν δὲ καὶ ὁ Γος Τόμος δὲν θ' ἀργήσουν νὰ εὔρουν τὴν θέσιν των εἰς τὴν ἰδίαν Βιβλιοθήκην.

Βιβλίον τοιαύτης καταγωγῆς καὶ θέματος τόσον σπουδαίου, δὲν ἤμπορεῖ νὰ τὸ ἀφήσῃ ἀπαρατήρητον τὸ «Ἑλλήνιον». Ἀπ' ἐναντίας χρέος αὐτοῦ θεωρεῖ ὄχι μόνον νὰ γνωρίσῃ αὐτὸ εἰς τοὺς ἀναγνώστας του ἀλλὰ καὶ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ κατὰ δύναμιν νὰ συζητήσῃ. Δὲν πιστεύω δὲ νὰ δυσαρεστηθῇ διὰ τοῦτο ὁ κ. Χατζηδάκις ἀφοῦ ὁ ἴδιος τοσάκις ἤδη τὰ τῶν ἄλλων ἐπέκρινε, καὶ ἀφοῦ εἰς ὅλα αὐτοῦ τὰ συγγράμματα τὸ περιφημον ἐκεῖνο τοῦ Ἰσοκράτους: *«Κίνει καὶ μετατίθου τὰ μὴ καλῶς ἔχοντα»* ὡς ρήτραν ἐπὶ κεφαλῆς ἔγραψε.

Ἄναντιορήτως, τὸ βιβλίον τοῦτο τοῦ κ. Χατζηδάκι εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ καλλίτερα τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Μαρασλῆ, καὶ ὄχι ὀλίγας ὑπόσχεται ὠφελείας εἰς τοὺς νέους μας Γλωσσολόγους. Ἐκτὸς τῆς καλῆς ὕλης, τὴν ὁποίαν ὁ συγγραφεὺς ἐκ διαφόρων ξένων συγγραμμάτων ἐπιμελῶς ἐθησαύρισεν, ἐκτὸς ἐκεῖνων τὰ ὁποῖα αὐτὸς ἐξ ἰδίας σπουδῆς καὶ μελέτης ἐπρόσθεσε, θὰ εὔρει εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο ὁ

ἀναγνώστης, εὐκρινέστατα διαγεγραμμένους τοὺς κανόνας, κατὰ τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ προβαίνη εἰς τὰς γλωσσολογικὰς του μελέτας, τὰς ἀληθείας, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ τὸν φωτίζουν εἰς τοὺς περὶ τῆς Γλώσσης συλλογισμούς του, καὶ περὶ τῶν ὁποίων ἕως χθὲς καὶ προχθὲς οὐδὲ λόγος ἐγένετο εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἶναι πράγματι τοῦτο τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν Βιβλίον εἰς τὸ ὁποῖον ἀνακηρύττεται ἐν μέσαις Ἀθήναις, ὅτι εἰς τὴν σπουδὴν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης *δὲν πρέπει νὰ ὀρμώμεθα ἀπὸ τοῦ Ἀττικοῦ ὡς τοῦ πρώτου, ὡς τοῦ ἀλωβήτου, ἀλλ' ἀνερχόμενοι εἰς τὴν πρώτην τῆς Γλώσσης ἀρχὴν καὶ σύστασιν νὰ παρακολουθοῦμεν αὐτὴν κατόπιν δι' ὅλων αὐτῆς τῶν περιπετειῶν δι' ὅλων αὐτῆς τῶν φάσεων.* Πρέπει νὰ σπουδάζωμεν αὐτὴν ἐκ παραλλήλου μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους, τὸ ὁποῖον τὴν ἐλάλησε καὶ μὲ τὰς Γλώσσας τῶν ἔθνῶν τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν αὐτὴν μὲ τοὺς Ἑλληνας Ὀμοφυλίαν. Εἶναι ἡ πρώτη Ἑλληνικὴ Γραμματικὴ, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ φθογγικὰ τῆς Γλώσσης φαινόμενα ὑπάγονται εἰς ὀρισμένους φυσιολογικοὺς κανόνας, αἱ τῶν λέξεων παθήσεις εἰς ὀρισμένας τῶν φθόγγων ἀλλοιώσεις. Ὅπου ἡ Γλωσσολογία τείνει νὰ λάβῃ θέσιν μεταξὺ τῶν φυσικοῖστορικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἡ Γλῶσσα μεταξὺ τῶν ζώντων καὶ ὄλων μεταβαλλομένων ὀργανισμῶν. Εἶναι τέλος τὸ βιβλίον εἰς τὸ ὁποῖον ὁ κ. Χατζηδάκις ἀναγνωρίζει, ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ λαλουμένη Γλῶσσα εἶναι πολὺ φυσικωτέρα καὶ ὀρθοτέρα, παρὰ ἡ σήμερον γραφομένη, ἡ *καθαρεύουσα*.

Ἐγινε λοιπὸν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη σημαντικὴ πρόοδος εἰς τὰς γλωσσολογικὰς σπουδὰς εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τοῦτο χρεωστεῖται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰ πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα τοῦ κ. Χατζηδάκι καὶ εἰς τὰς ἐκ τούτων προκυνάσας συζητήσεις. Διὸ συγχαίρομεθα αὐτὸν διὰ τὸ νέον του τοῦτο ἔργον ἀπὸ καρδίας καὶ συσταίνομεν τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἕξ ἐπαγγέλματος Γλωσσολόγους, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους μας τοὺς λογίους, ἀφοῦ μάλιστα ὅλοι των ἐννοοῦν νὰ γνωμοδοτήσουν εἰς τὸ φλογερὸν περὶ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν Γλώσσης ζήτημα.

Ταῦτα ὅμως λέγοντες δὲν ἐννοοῦμεν, ὅτι ὅλα τὰ εἰς τὸ βιβλίον περιεχόμενα εἶναι καλὰ καὶ συστάσεως ἄξια. Ἀτυχῶς εἴτε ὡς ἐκ τῆς ἀψοφίας τῆς ὕλης, εἴτε ὡς ἐκ τῆς ἐσπευσμένης ἐκτυπώσεως τοῦ βιβλίου, εἴτε διότι ὡς λέγουν, τοῦτο δὲν ἐξῆλθεν ὀλόκληρον ἐκ τῶν

χειρῶν τοῦ κ. Χατζηδάκι, ἀλλὰ κατὰ μέγα μέρος εἶναι ἔργον ἐνὸς μαθητοῦ του, (1) δὲν ἐπρόσεξαν ὅσον ἔπρεπεν εἰς τε τὴν διάταξιν καὶ τὴν ἐπεξεργασίαν τῆς ὕλης καὶ ὄχι ὀλίγα παρεισέφρυσαν εἰς τὸ βιβλίον λάθη καὶ ἀταξίαι, καὶ ἐσφαλμένα ἰδέαι, τὰς ὁποίας τόσον μᾶλλον πρέπει νὰ ἐξελέγξωμεν δημοσίᾳ ὅσον τὸ περὶ τῆς Ἑθνικῆς ἡμῶν Γλώσσης ζήτημα ἔφθασεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας εἰς ὀξυτάτην κατάστασιν, καὶ καθ' ὅσον ἡ λύσις αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην λύσιν τῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα ὁ κ. Χατζηδάκις πραγματεύεται εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο, ἀπὸ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν διεύθυνσιν, τὴν ὁποίαν αἱ Γλωσσολογικαὶ σπουδαὶ θὰ λάβουν εἰς τὴν Ἑλλάδι.

Πρῶτον πάντων δὲν ἐννοοῦμεν τὸν λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ κ. Χατζηδάκις ὠνόμασε τὸ βιβλίον του **Γραμματικὴν**, ἀφοῦ ὅλα τὰ εἰς αὐτὸ ἐξεταζόμενα θέματα ἀνήκουν εἰς τὴν **ἀγράμματον** τῆς Γλώσσης περίοδον (Καταγωγὴ καὶ σύστασις τῆς Γλώσσης, Προϊστορικὴ αὐτῆς κατάστασις, Παραγωγὴ φυσιολογικῆ τῶν φθόγγων κλ.). Ὁ ὄρος *Grammaire Générale*, τὸν ὁποῖον οἱ Γάλλοι πολλὰκις μεταχειρίζονται διὰ νὰ σημάνουν ὅλα τὰ φωνητικὰ τῆς γλώσσης στοιχεῖα, εἶναι μὲν συγχωρητὸς εἰς τοὺς ξένους, ὄχι ὁμως καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ἐτάχθημεν φρουροὶ τῆς μορφολογίας καὶ τῆς σημαντικῆς τῶν ἀρχαίων.

Δὲν περιμένει βεβαίως ὁ κ. Χατζηδάκις νὰ μάθῃ ἀπὸ ἡμᾶς, ὅτι ἀπὸ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες ἐγνώρισαν τὰ γράμματα καὶ ἕως εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἡ λέξις Γραμματικὴ ἐσήμαιεν ἀπλῶς τὴν μάθησιν τοῦ ὀρθῶς γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν τὰ ὑπαγορευόμενα «**Γραμματικὴ τὸ πάλαι ἦν τέχνη τοῦ γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν ἐν ψιλῇ γραμμάτων γνώσει κειμένη**» (Σέξτος ὁ Ἐμπειρικὸς). Καὶ ἐπειδὴ τὸ βιβλίον εἰς τὸ ὁποῖον τὰ τότε Ἑλληνόπαιδα ἐμάνθανον ν' ἀναγινώσκουν — **ἡ προπαίδεια** — ἦτον ἡ Ἰλιάς τοῦ Ὀμήρου, ἐστιχουργήθη τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο εὐτρόπελον «**ἀρχὴ Γραμματικῆς πεντάστιχος ἐστὶ κατάρα πρῶτον μῆνιν ἔχει κλ.**» Ἡ Γραμματικὴ, ὅπως σήμερον τὴν ἐννοοῦμεν, ὡς τέχνη δηλαδὴ τοῦ ὀρθῶς λαλεῖν καὶ συγγράφειν, εἶναι ἔργον τῶν

(1) Εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ διαφεύσωμεν μὲ τὸν θετικώτερον τρόπον τὸν θρούλλον τοῦτον τοῦ κ. Χατζηδάκι ἀναλαμβάνοντος τὴν εὐθύνην ὄλων τῶν ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ περιεχομένων. B. A.

Σοφιστῶν καὶ τῶν Ἀττικιστῶν τῆς Α΄. μ.Χ. ἑκατονταετηρίδος. Αὐτοὶ ἐνωθέντες μὲ τοὺς Ρωμαίους, ἐπεχειρίσθησαν νὰ μάθουν τοὺς Ἑλληνας νὰ ὁμιλοῦν καὶ νὰ γράφουν ὄχι ὅπως ἐσυνήθιζαν οἱ ἄνθρωποι τοῦ καιροῦ τῶν, ἀλλ' ὅπως ὁμιλοῦσαν καὶ ἔγραφον οἱ Ἀθηναῖοι τῶν χρόνων τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Περικλέους. Διονύσιος ὁ Θραξ, ὁ πρῶτος Ἑλληνικὴν Γραμματικὴν συντάξας ὀρίζει αὐτὴν «**Ἐμπειρείαν τῶν παρὰ τοῖς ποιηταῖς καὶ συγγραφεῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λεγομένων**» καὶ ὁ ὀρισμὸς οὗτος ἐπικρατεῖ ἕως σήμερον εἰς τὴν ἐπιστήμην. Ὅλοι οἱ ξένοι Γραμματικοὶ τῶν ὁποίων ὁ κ. Χατζηδάκις μᾶς συσταίνει τὰ συγγράμματα, οἱ Blass, οἱ Kühner, οἱ Brüggmann, οἱ Delbrück, οἱ Meistermanns, ὅλοι αὐτοὶ λέγονται καὶ τόσοι ἄλλοι μεταχειρίζονται τὴν λέξιν εἰς αὐτὴν τὴν σημασίαν ὅταν δὲ θέλουν νὰ σημάνουν τὴν Γλῶσσαν καθ' ὁλοκληρίαν, τὴν τε ἐγγράμματον καὶ τὴν ἀγγράμματον, μεταχειρίζονται τὴν λέξιν *Sprachlehre*, ἢ ὁποία ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἐδικόν μας **Γλωσσολογία**. Καὶ τὸ σύστημα τοῦτο νομίζω, ὅτι πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ ἀκολουθήσωμεν, τὸ μὲν διότι μᾶς ἀπαλλάττει τῆς ἀνάγκης νὰ δίδωμεν εἰς ἀρχαίας λέξεις σημασίαν τὴν ὁποίαν ποτὲ δὲν εἶχον, τὸ δὲ διότι μᾶς προφυλάττει ἀπὸ τὸν κίνδυνον, τοῦ νὰ ἐκλάβωμεν τὴν γλῶσσαν τῶν ποιητῶν καὶ τῶν συγγραφέων, ὡς τὴν καθ' αὐτὸ γλῶσσαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους· πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ σήμερον ἀκόμη τὸ πιστεύουσιν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὅχι ὀλιγώτερον ἀποροῦμεν διὰ τὴν εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο παρατηρουμένην ἄτακτον διανομὴν τῆς ὕλης. Κεφάλαια τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ προηγοῦνται ἔπονται, καὶ ἄλλα τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ ἔρχονται ἔσχατα εἰς τὸν λόγον κατέχουν τὰς πρώτας θέσεις, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον κερματίζει τὸ ἔργον καὶ δυσκολεῖ σημαντικὰ τὴν τοῦ ὅλου κατάληψιν.

Οὕτω λ. χ. μετὰ τὸ Α΄. Κεφάλαιον, εἰς τὸ ὁποῖον γίνεται λόγος περὶ καταγωγῆς τῆς Ἑλλ. Γλώσσης καὶ τῆς προϊστορικῆς αὐτῆς καταστάσεως, εἰς τὸ ἀμέσως ἐπόμενον ὁ συγγραφεὺς ἢ μᾶλλον ὁ τὸ κεφάλαιον τοῦτο συγγράψας, ἀντὶ νὰ μᾶς συνοψίσῃ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς Συγκριτικῆς Γλωσσολογίας, τῆς ἐπιστήμης δηλονότι εἰς τὴν ὁποίαν χρεωστοῦμεν τὰς γνώσεις ταύτας, πραγματεύεται τὸ περὶ τῶν πηγῶν τῆς ἀρχαίας Γραμματικῆς ζήτημα, καὶ μᾶς λέγει πράγματα, τὰ ὁποῖα ὅσον καλὰ καὶ ἂν εἶναι,

ἔχουν τὸ μέγα ἐλάττωμα νὰ εἶναι ὅλως δι' ὅλου ἄσχετα μ' ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα μᾶς εἶπε προηγουμένως.

Εἰς τὸ Ε'. κεφ. πραγματεύεται τὰς εἰς τὸν λόγον συμβαινούσας μεταβολὰς τῶν φθόγγων. Μολονότι δὲ ὁμολογεῖ, ὅτι ὁ κυριώτερος λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον αἱ μεταβολαὶ αὗται συμβαίνουν, πρέπει νὰ ζητηθῇ εἰς τὸν δυνατώτερον ἢ ἀδυνατώτερον τονισμόν, εἰς τὴν μεγαλειτέραν ἢ μικροτέραν δασύτητα τῶν φθόγγων, ἀφίνει τὴν περὶ τῶν δύο τούτων φθογγικῶν ἰδιοτήτων διδασκαλίαν διὰ τὰ δύο τελευταῖα κεφάλαια τοῦ συγγράματός του. Ὁμιλεῖ περὶ τῆς γραπτῆς γλώσσης ἐκεῖ ὅπου ἔπρεπε νὰ περιορίσῃ τὰς ἐρεῦνας του εἰς μόνην τὴν ἀγράμματον, καὶ μετὰ τὴν περὶ φθόγγων πραγματείαν ἐπιχειροῦται τὸ περὶ τῆς ἀρχαίας προφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης ζήτημα, τὸ ὁποῖον πολὺ καλῆτερον θὰ ἔκαμεν ἂν τὸ ἀφινε διὰ τὸ τέλος τοῦ τελευταίου τόμου τῆς Γραμματικῆς του.

Ἄνεπαρκῆ ὅμως καὶ εἰς πολλὰ καὶ συγκεχυμένα εἶναι τὰ εἰς τὸ Α'. κεφ. περὶ καταγωγῆς τῆς Ἑλλ. Γλώσσης καὶ τῆς προϊστορικῆς αὐτῆς καταστάσεως λεγόμενα.

Ὁ θέλων νὰ μεταχειρισθῇ τὴν συγκριτικὴν Γλωσσολογίαν ὡς μέσον πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς καταστάσεως τῆς Γλώσσης κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς ἢ προδιαλεκτικοὺς χρόνους, δὲν ἀρκεῖ νὰ γνωρίξῃ ὅτι αὕτη κατάγεται, ὅπως ὅλαι αἱ Ἰνδοπερσικαὶ καὶ Ἰνδογερμανικαὶ Γλώσσαι, ἀπὸ τὴν Ἰαπετικὴν καὶ συγγενεῦει κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον μετ' αὐτῆς ἢ μετ' ἐκείνης ἐκ τῶν γλωσσῶν τούτων· εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίξῃ ἀκριβῶς τὸν βαθμὸν αὐτῆς τῆς συγγενείας· εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθῃ ἂν ἡ γλῶσσα αὕτη εἶνε θυγάτηρ ἢ ἐγγονή, ἀδελφὴ ἢ ἑξαδέλφη ἐκείνης μὲ τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ τὴν συγκρίνῃ. Διότι, ὡς καλῶς ὁ ἴδιος ἐν σελ. 26 τοῦ συγγράμματός του ἀποφαίνεται, διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὰς συγκρίσεις μας ταύτας εἰς ὅποσούν σοβαρὰ συμπεράσματα, πρέπει νὰ προσπαθοῦμεν ὥστε οἱ συγκρινόμενοι ὅροι νὰ εἶναι τῆς αὐτῆς ἐποχῆς καὶ φύσεως· ἄλλως κινδυνεύομεν νὰ συγκρίνωμεν ἀρχαῖα πρὸς μὴ ἀρχαῖα, τὸ ὁποῖον οὔτε ὀρθὸν θὰ ἦτον οὔτε συμφέρον. Ἴδου δὲ τὶ περὶ ὄλων τούτων ὁ τὸ κεφάλαιον τοῦτο συγγράψας μᾶς λέγει αὐτολεξί ἐν σελ. 37 τοῦ συγγράμματός του :

« Οἱ Ἕλληνες χωρισθέντες τῶν ἄλλων, πρῶην ὁμογλώσσων

» καὶ ὁμαίμων, ἔζησαν ἐπὶ τινα χρόνον ἠνωμένοι καὶ εἰς μικρὸν οἰ-
 » κοῦντες, ἐλάλουν μίαν Γλῶσσαν ἔχουσαν μὲν, ὅπως πᾶσα λαλουμέ-
 » νη, διαλεκτικὰς διαφορὰς καὶ ποικιλίας, ἀλλὰ πάντως οὐχὶ τηλικαύ-
 » τας, ἡλικίας αἱ κατόπιν Διάλεκται παρέχουσι, καὶ ὅτι κατὰ τοὺς χρό-
 » νους ἐκείνους τῆς συμβιώσεώς των, ἀνέπτυξαν μὲν ἐπὶ μᾶλλον
 » πολλὰς ὡς ἡ Ἰαπετική διάλεκτος, ἦν ἀρχαιότερον ἐλάλουν, εἶχεν ἐν
 » σπέρματι, παρήγαγον δὲ καὶ νεώτερα τινὰ φαινόμενα. Διὰ τῶν
 » νεωτέρων δὲ τούτων πᾶσα ἡ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα προσέλαβε τὸν
 » ἰδιάζοντα αὐτῇ τύπον καὶ ἀπεσχίσθη τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν Γλωσ-
 » σῶν ! »

Ταῦτα ὅμως δὲν εἶναι οὔτε ὅσα περὶ τούτου σήμερον γνω-
 ρίζει ἡ ἐπιστήμη, οὔτε ὅσα ἀναγκαιοῦν εἰς τὸν μαθητὴν, διὰ τὴν
 ἐννοήσῃ, τίνι τρόπῳ ἀνεπτύχθη ἡ μητρικὴ τοῦ Γλῶσσα. Καὶ εἶ-
 ναι μὲν πολὺ πιθανὸν ὅτι ὁ κ. Κ. Χατζηδάκις ἄφησε τὸ μέρος
 τοῦτο τοῦ θεματός του νὰ τὸ ἀναπτύξῃ καλῆτερα ἀπὸ τῆς ἔδρας
 εἰς τοὺς μαθητὰς του, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο δὲν θεραπεύει καὶ τὰς ἀ-
 νάγκας τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ «Ἑλληνίου», διὰ τοὺς ὁποίους κυρίως
 γράφεται τὸ ἄρθρον τοῦτο, θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ ὁ σοφὸς Καθηγη-
 τῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου, νὰ συμπληρώσωμεν εἰς τὸ
 μέρος τοῦτο τὸ σύγγραμμά του, προσθέτοντες ὅσα νομίζομεν ἀνα-
 γκαῖα πρὸς κατάληψιν τοῦ ἀντικειμένου· μένει δὲ εἰς αὐτὸν νὰ μᾶς
 διορθώσῃ δι' ὅ,τι τυχὸν ἠθέλαμεν ἐκφέρειν ἐσφαλμένως.

Χάρις εἰς τὴν Συγκριτικὴν Γλωσσολογίαν γνωρίζομεν σή-
 μερον, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα δὲν ἀπεσχίσθη κατ' εὐθείαν ἀπὸ
 τὴν Ἰαπετικὴν, ἀλλ' ἀπὸ τὸν Ἰνδοπερσικὸν ἢ τὸν ἀνατολικὸν αὐ-
 τῆς κλάδον καὶ ὅτι οἱ Ἑλληνες, πρὶν ἢ σχηματιθῶσιν εἰς ἴδιον ἔ-
 θνος ἀπετέλουν μέρος τῆς Ἰνδοπερσικῆς Ὀμοφυλίας καὶ ὠμίλου
 οὐχὶ τὴν Ἰαπετικὴν ἀλλὰ τὴν Ἰνδοπερσικὴν Διάλεκτον. Ὅλοι σχεδὸν
 αἱ λέξεις τὰς ὁποίας ἡ Ἑλληνικὴ ἔχει κοινὰς μὲ τὰς Ἰνδοευρωπαϊ-
 κάς Γλώσσας, φυλάττουν ἀκόμη τὸν τύπον καὶ τὴν σημασίαν τὴν
 ὁποίαν ἔλαβον εἰς τὴν Ἰνδοπερσίαν.

Τὰ Ἀσσυριακὰ μνημεῖα μᾶς μαρτυροῦσιν ἀφ' ἑτέρου, ὅτι πε-
 ρὶ τὴν 40ὴν π. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἔζη πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ἄνω
 Τίγριδος λαὸς τις, ὁ ὁποῖος δὲν ἀνῆκεν οὔτε εἰς τοὺς Κασδοὺς, οὔ-
 τε εἰς τοὺς Κουσίτας ἀλλ' οὔτε εἰς τοὺς Σομίρους· καὶ ὁ λαὸς οὗτος,
 τὸν ὁποῖον οἱ μὲν Κασδοὶ ὠνόμαζον **Ἀκκαδ**, οἱ Ἀρχαῖοι Ἀρμέ-

νιοι, οἱ Van, ἔλεγον Havan ἢ Azan, οἱ τῆς Μεσοποταμίας Μάται Hamath, ἐνῶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔδιδε εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὸ ὄνομα **Ἄριος**, ἐλάλει μίαν Γλωσσαν, ἡ ὁποία ἐκτὸς τῶν πολλῶν Κασδικῶν, Σομυρικῶν καὶ Κουστικῶν λέξεων περιεῖχε πλεῖστα ὅσα Ἰνδοπερσικὰ στοιχεῖα· πράγμα τὸ ὁποῖον φέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ λαὸς οὗτος ἀρχῆθεν Ἰνδοπερσικῆς καταγωγῆς εἶχεν ἀναμυχθῆ εἰς τὸν ἄνω Τίγριν μὲ τοὺς Κάσδους, τοὺς Ἴβηρας καὶ τοὺς Κουσίτας καὶ ἐσημάτισε νέον ἔθνος διάφορον ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς γείτονάς του, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς πρόην ὁμοεθνεῖς του.

Τὰ Ἀσσυριακὰ μνημεῖα μᾶς μαρτυροῦν ἀκόμη ὅτι περὶ τὰ τέλη τῆς ΛΘ΄. π. Χ. ἑκατονταετηρίδος οἱ μὲ τὸν Chargon καὶ τὸν Naramzin ἐκ τοῦ βορρᾶ καταβάντες Οὐνοὶ ἠνάγκασαν τοὺς τότε τῆς Μεσοποταμίας κατοίκους ν' ἀκολουθήσουν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκστρατείαν των κατὰ τῆς Αἰγύπτου, καὶ ὀλίγον ἀργότερα εὐρίσκομεν τοὺς Κασδο-ακκάδας ἐγκαταστημένους, ἐξ ἑνὸς μὲν εἰς τὴν Συρίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον ὑπὸ τὸ ὄνομα Hanebou, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν Κιλικίαν, τὴν Κύπρον καὶ ἐπὶ τέλους εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν **Ἀρκαδῶν**, Ἀβάνων ἢ Ἀζάνων ἢ Ἀχαιῶν καὶ τῶν Ἡμαθίων, καὶ διαδίδοντας εἰς τὰ ἐκεῖ πρὸ αὐτῶν εὐρισκόμενα ἔθνη, τοὺς Κούρητας, τοὺς Γραίκους, τοὺς Αἰολεῖς κτλ. τὴν γλωσσαν τὴν ὁποίαν εἶχον ἀναπτύξει παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Τίγριδος.

Ἐπιβεβαίωσι λοιπὸν ἡ ἱστορία καὶ μ' αὐτὴν μαζὴ καὶ ἡ ἀρχαιολογία τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν παράδοσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἀρκάδες τῆς Πελοποννήσου ἦσαν οἱ πρῶτοι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγκατασταθέντες Ἄριοι, καὶ ἡ Ἀρκαδικὴ διάλεκτος ἡ πρώτη εἰς τὸν τόπον τοῦτον λαληθεῖσα Ἀριανὴ ἢ Ἰνδοπερσικὴ γλωσσα. «**Δοκεῖ δὴ παλαιάτατα ἔθνη τῶν Ἑλλήνων εἶναι τὰ Ἀρκαδικὰ, Ἀζάνες τε καὶ Παρράσιοι καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι**» (Στράβων).

Ἄτυχῶς, ἡ τέχνη τοῦ γράφειν πολὺ ἀργὰ εἰσήχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα· μόλις περὶ τὴν Στ΄. π. Χ. ἑκατονταετηρίδα, καὶ ἕως τότε οἱ Ἀρκάδες εἶχον περάσει ἀπὸ τόσα καὶ τόσα βάρβαρα, εἶχον ἀναμυχθῆ μὲ τόσα καὶ τόσα ξένα ἔθνη, ὥστε αἱ ἀρχαιότεραι Ἀρκαδικαὶ ἐπιγραφαί, αἱ ὁποῖαι μᾶς μένουσι ἕως τὴν ὥραν, πολὺ μικρὰν ἰδέαν ἠμποροῦν νὰ μᾶς δώσουν τῆς ἀρχαίας Ἀρκαδικῆς Διαλέκτου. Καὶ ἕως ἑνὸς διαστήματος ἢ ἐπιστήμης ἠλπίσει νὰ θεραπεύσῃ τὴν ἔλλειψιν ταύτην διὰ τῆς ἀναγνώσεως καὶ ἐξηγήσεως τῶν Συλλαβιστικῶν ἐπιγραφῶν τῆς νήσου

Κύπρου, αἱ ὁποῖαι, ὡς γνωστὸν, εἶναι γραμμέναι εἰς τὴν ἰδίαν γλῶσσαν ἄλλὰ καὶ ἡ ἐλπίς αὐτὴ ἐξέλειπεν, ἀφ' ὅτου ἐμάθαμεν, ὅτι καὶ αὐταὶ δὲν εἶναι πολὺ ἀρχαιότεραι τῶν Ἀρχαδικῶν τῆς Πελοποννήσου.

Αὐτὸ τοῦτο ὅμως συμβαίνει καὶ μὲ τὰς Ἀκκαδικὰς ἐπιγραφὰς τῆς Ἀσσυρίας. Ὅσαι ἐξ αὐτῶν ἐγνώσθησαν μέχρι σήμερον ἀνέρονται εἰς ἐποχάς, εἰς τὰς ὁποίας τὸ ὄνομα Ἀκκαδ εἰδίδετο ἀπὸ τοῦς Ἀσσυρίους εἰς ὅλα τὰ ξένα ἔθνη τὰ πέραν τοῦ Τίγριδος ἐγκαταστημένα ὥστε ἡ γλῶσσα αὐτῶν, μ' ὅλας τὰς Ἰνδοπερσικὰς λέξεις, τὰς ὁποίας περιέχει, πᾶν ἄλλο εἶναι παρὰ ἡ ἀρχαία Ἀκκαδικὴ Διάλεκτος.

Αὐτὸ τέλος συνέβη καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἰνδοπερσικὴν γλῶσσαν τὴν τε Σανσκριτικὴν καὶ τὴν Ζένδ.

Ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀπεσπάρθη ἀπ' αὐτῶν ἡ Ἀκκαδικὴ ἕως τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν οἱ Ἰνδοὶ ἠμπόρεσαν νὰ γράψωσι τὰ ἄσματά των, ἡ γλῶσσα αὐτῶν τόσας ὑπέφερε μεταβολὰς καὶ ἀλλοιώσεις, ὥστε ἡ τελευταία αὐτῆς κατάστασις πολλὰ ὀλίγον ὁμοιάζει τὴν ἀρχαίαν.

Ἐξ ὅλων τούτων ἐννοεῖ τις εὐκόλως πόσον ματαιοπονοῦν οἱ προσπαθοῦντες ν' ἀνασηματίσουν τὴν προϊστορικὴν ἢ προδιαλεκτικὴν τῶν Ἑλλήνων Γλῶσσαν, συλλέγοντες καὶ συναρμολογοῦντες ὅσα ἔχουν κοινὰ ἡ Λατινικὴ, ἡ Σανσκριτικὴ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ, ὁποίας γνωρίζομεν αὐτὰς σήμερον ἀπὸ τῶν συγγραφέων. Ὅλα αὐτὰ τὰ γραπτὰ μνημεῖα εἶναι κατὰ χιλιάδας ἔτη νεώτερα ἐκείνου, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ ἀνεύρωμεν, καὶ τὰ πλειότερα ἀπὸ ὅσα ἔχουν κοινὰ ἀναμεταξύ των, ἦσαν ἄγνωστα εἰς τὴν Ἰνδοπερσικὴν καὶ τὴν Ἀκκαδικὴν γλῶσσαν. Τὸ *yugam* π.χ. τῆς Σανσκριτικῆς, τὸ *ζυγόν* τῆς Ἑλληνικῆς, τὸ *jugum* τῆς Λατινικῆς, τὰ ὁποῖα ὁ Κ. Χατζηδάκις θέτει ἐπὶ κεφαλῆς τῆς προϊστορικῆς του Γλώσσης, εἶναι μορφαὶ γραμματικαὶ νεώταται. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἰνδικὴν, τὰ οὐδέτερα ἔληγον τόσον εἰς τὸν ἐνικὸν καθὼς καὶ εἰς τὸν πληθυντικὸν εἰς α βραχύ. Αὐτὸ δὲ τοῦτο συνέβαινε καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν. Λεῖψανα τοῦ σχηματισμοῦ τούτου μᾶς μένουσιν ἄλλα τε πολλὰ καὶ ἡ περίφημος *Ἀττικὴ σύνταξις*, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ φράσις «*τὰ παιδία παίζει*» δὲν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ *τὰ παιδιά παίζουσι*, ὡς μᾶς τὸ ἔμαθον εἰς τὰ Σχολεῖα, ἀλλὰ πρὸς τὸ *παιδίον παίζει*. «— Ἡ μετατροπὴ τῆς Ἰνδικῆς καταλήξεως — α εἰς—*am* καὶ τῆς Ἑλληνικῆς εἰς—*on* εἶναι σχετικῶς πολὺ νεωτέρα, καὶ ἔτι νεωτέρα εἶναι ἡ

τῆς Λατινικῆς εἰς —*um*. Κλίνω δὲ νὰ πιστεύσω ὅτι τὸ Λατινικὸν *jugum* εἶναι μᾶλλον ἐμβαρβάρωσις τοῦ Ἑλλην. **ζυγόν** παρὰ μεταγραφὴ τοῦ Σανσκριτικοῦ *jugam*. Αὐτὸ δὲ τοῦτο ἤμπορεῖ τις νὰ εἴπῃ καὶ περὶ τῶν Λατιν. *is-tum* καὶ *is-tad* ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ **τον** καὶ **τὸ**, πρὸς τὰ Ἰνδικὰ *tam* καὶ *tad*, καθὼς καὶ περὶ τῶν διαφόρων ἄλλων γραμματικῶν τύπων, τοὺς ὁποίους ὁ Κύριος Χατζηδάκις μᾶς δίδει ὡς χαρακτηῖρας τῆς προϊστορικῆς του, καὶ ἀποροῦμεν πῶς ὕστερον ἀπ' ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα μᾶς ἐσύστησεν ἐν σελ. 26 τοῦ βιβλίου του, κατέληξεν εἰζῆνατοιούτου συμπέρασμα.

Πολὺ καλῆτερον νομίζομεν θὰ ἦτον, ἂν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην προσήλωνεν ὅλην αὐτοῦ τὴν προσοχὴν εἰς τὰς μεταβολὰς, τὰς ὁποίας ἔπαθον οἱ φθόγγοι καὶ τὰ λεκτικὰ στοιχεῖα τῆς Ἰαπετικῆς Γλώσσης, καθ' ὅσον αὕτη ἐξαπλοῦτο ἀπὸ τὸν βορρῶν πρὸς τὴν μεσημβριάν, καθ' ὅσον ἀνεπτύσσεται ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἐξασθενούτο ἐξ ἰδίας φύσεως ἢ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἐθνῶν ξένων. Εἶναι σήμερον γνωστὸν, ὅτι αἱ διάφοροι μορφαί, ὑπὸ τὰς ὁποίας παρουσιάζονται οἱ φθόγγοι εἰς τὰς Ἰαπετικὰς γλώσσας, εἶναι τόσοι σταθμοὶ τῆς περαιτέρω ἐξασθενήσεως τῶν ἀρχικῶν τῆς γλώσσης στοιχείων, τόσαι παθήσεις, ἰδιοφρεῖς ἢ ἐπικτητοί, δυνάμεναι νὰ μᾶς γνωρίσουν ὄχι μόνον τὴν ἡλικίαν τῆς γλώσσης, ἀλλὰ καὶ ὅσας ὑπέφερον αὕτη ἀλλοιώσεις ἐκ τῆς ἐπιμξίας τῶν λαλούντων μὲ ξένα ἔθνη.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὸ Ἀκκαδικὸν *ph*, ἢ Ἀραδικὸν *φ*, εἶναι ἐξασθένεισις τοῦ Ἰνδικοῦ *Bh* καὶ τοῦτο τοῦ Ἰαπετικοῦ *B*. Ἡ Ἰαπετικὴ λέξις *Brud* μεταφροθεῖσα εἰς τὴν Ἰνδικὴν ἔγινε *Bhrud*, καὶ αὕτη μεταβάσα εἰς τὴν Ἀκκαδικὴν ἢ τὴν Ἀραδικὴν ἔγινε **Φρυδ**. Ἄλλ' εἰς τὴν χώραν ταύτην ἢ Ἰαπετικὴ γλῶσσα ἐπηρεάσθη ἐξ ἑνὸς μὲν ἀπὸ τοὺς Κάσδους, οἱ ὁποῖοι ἦσαν Τουράνιοι, καὶ τοὺς Σοιύρους, οἱ ὁποῖοι ἦσαν Ἰβηρες, ἐξ ἑτέρου δὲ ἀπὸ τοὺς Κουσίτας ἢ Πρωτοσημίτας, καὶ διαφόρους νέας ἔπαθον ἀλλοιώσεις.

Μιμούμενοι τοὺς Κάσδους οἱ Ἀκκάδαι ἀρχισαν νὰ προσθέτουν εἰς τὰς ἀπὸ διπλοῦν σύμφωνον ἀρχομένας λέξεις τὸ εὐφωνικὸν—*a*: σπάραγος, ἀσπάραγος. σπάλαξ ἀσπάλαξ, κατὰ συνέπειαν ἔτρεψαν καὶ τὸ **φρυδ** εἰς **ἀφρυδ**, καὶ αἱ δύο αὐταὶ μορφαὶ μεταφροθεῖσαι ἀπὸ τοὺς Ἀρακάδας εἰς τὴν Ἑλλάδα, διετηρήθησαν ἕως σήμερον ἄθικτοι εἰς τοῦ λαοῦ τὸ στόμα.

Ἡ μορφή **Ὀφρῦς**, ἡ ὁποία ἐπεκράτησεν εἰς τὴν κλασσικὴν τὴν Γλῶσσαν, εἶναι σχετικῶς πολὺ νεωτέρα. Εἶναι Ἴωνισμὸς ἀναπτυχθεὶς εἰς τὴν Συρίαν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν Σημιτῶν, οἵτινες, ὡς γνωστὸν, ὅπου τὰ ἄλλα ἔθνη ἔλεγον — α, αὐτοὶ ἐπρόφερον — ο. Εἰσήχθη δὲ πολὺ ἀργά, μόλις περὶ τὸν ΙΔ. π. Χ. αἰῶνα, ἀπὸ τοὺς Ἴωνας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἀπόδειξις ὅτι οἱ Μακεδόνες, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἔλθει ὀλίγον προτιήτερον εἰς ἐπιμιξίαν μὲ τοὺς Αἰολεῖς καὶ μὲ τοὺς Ἀρχάδας, ἔλαβον ἀπ' αὐτοὺς τὴν λέξιν **ἀφρῦδ**, τὴν ὁποίαν μετέτρεψαν εἰς **ἀβρῶντ**, καὶ ὄχι τὸ **ὄφρῦς**, διότι τοῦτο, πολὺ πιθανόν, δὲν ἦτον τότε εἰς κοινὴν χρῆσιν εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἑλλάδος μέρος.

Αὐτὰ τὰ ἴδια ὅμως ἠμποροῦμεν νὰ ἐπαναλάβωμεν καὶ διὰ τὴν λέξιν **ὀδοῦς**. Ἡ Ἰαπετικὴ μορφή τῆς λέξεως ταύτης, ἡ ὁποία δὲν θὰ διέφερε πολὺ ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Γερμανικὴν Zahn, μεταφρεθεῖσα εἰς τὴν Ἰνδικὴν μετεβλήθη εἰς Dant, καὶ εἰς τὴν Ἀκκαδικὴν ἔγινε — **δόντ** καὶ ὀλίγον ἀργότερον — **αδόντ** ἢ **εδόντ**, μορφαί, τῶν ὁποίων ἡ μία ἐχρησίμευσεν εἰς τοὺς Αἰολεῖς (οἱ **ἐδδοντες**) αἱ δὲ ἄλλαι δύο ἢ **δοντ** καὶ **αδοντ**, μεταδοθεῖσαι ἀπὸ τοὺς Ἀρχάδας εἰς τὴν Ἑλλάδα σώζονται μέχρι σήμερον εἰς τοῦ λαοῦ τὴν γλῶσσαν. Ἡ μορφή **ὀδοῦς-ὀδόντος**, ἣτις ἐπεκράτησεν εἰς τὴν κλασσικὴν τὴν Γλῶσσαν, ἀνεπτύχθη ἀναμφιβόλως, ὡς τὸ ὄφρῦς, ἀπὸ τοὺς Ἴωνας εἰς τὴν Συρίαν καὶ εἰσήχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅταν αἱ ἄλλαι δύο εἶχον τόσον καλὰ ριζώσει εἰς τοῦ λαοῦ τὴν γλῶσσαν, ὥστε μὴ ὅλας τὰς συστάσεις τῶν Σοφιστῶν καὶ τῶν Ἀττικιστῶν τῶν μετὰ ταῦτα χρόνων, ὁ λαὸς ποτὲ δὲν ἠθέλησε ν' ἀλλάξῃ τὸ **δόντι του** ἢ **τ' ἀδόντι του** μὲ τὸν ὀδόντα.

Αὐτὸ ὅμως τὸ ὁποῖον συνέβη εἰς τὴν γλῶσσαν μὲ τοὺς Κάσδους, συνέβη ἐπίσης καὶ μὲ τοὺς Ἰβήρας καὶ μὲ τοὺς Κουσίτας. Ἡ παρὰ τὸν Τίγριν ἀναπτυχθεῖσα Ἀκκαδικὴ γλῶσσα ἔλαβεν ἀπὸ τὰ ἔθνη ταῦτα ὄχι ὀλίγας λέξεις καὶ λεκτικὰς συνηθείας, τὰς ὁποίας ἐλίζαμεν νὰ εὗρωμεν ἐν μέρει τοῦλάχιστον, σημειουμένας εἰς τὸ περὶ ξένων στοιχείων κεφάλαιον τοῦ συγγράμματος τοῦ Κ. Χατζηδάκι. Ἄλλ' ὁ φόβος μὴν εὗρεθῇ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι πολλὰ τῶν νομιζομένων Ἑλληνικῶν στοιχείων ἐλήφθησαν ἀπὸ ξένους, τὸν ἔκαμεν ἴσως νὰ μὴν εἴπῃ λέξιν περὶ τούτου.

Μετὰ τοὺς φθόγγους ἔπρεπε, νομίζομεν, νὰ ἐξετασθοῦν τὰ

λεκτικὰ τῆς γλώσσης στοιχεῖα, τὰ ὀνόματα καὶ ἰδίως τὰ γένη αὐτῶν, οἱ ἀριθμοὶ καὶ αἱ κλίσεις. Διότι καὶ ταῦτα εἰς τὰς διαφόρους ἐποχὰς τῆς Γλώσσης παρήλλαξαν, καὶ ἡμποροῦν κάλλιστα νὰ χρησιμεύσουν εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῆς Προϊστορικῆς Γλώσσης. Εἶναι σήμερον γνωστὸν, ὅτι εἰς ἀρχαιοτέρας ἐποχὰς, ἡ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα εἶχεν, ὅπως καὶ ἡ Ἰνδική, δύο μόνον γένη, δύο μόνον ἀριθμοὺς, δύο μόννας κλίσεις. Ὅλα τὰ ὀνόματα τῶν ἐμφύχων ἦσαν **γένους κοινοῦ**. Ὅλα τὰ ἐπίθετα **δικατάληκτα**. Ὁ δυνῆδς ἀριθμὸς ἐχρησίμευεν καὶ διὰ τὸν πληθυντικὸν, καὶ ἰδιαίτεροι καταλήξεις ὑπῆρχον πρὸς ἔκφρασιν σχέσεων, τὰς ὁποίας ἀργότερον ἐξέφραζον διὰ προθέσεων. Λεῖψανα τῆς καταστάσεως ταύτης τῆς γλώσσης ἀπαντῶται εἰς κάθε βῆμα εἰς τ' ἀρχαιότερα τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων, καὶ ἀποροῦμεν πῶς εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῆς προϊστορικῆς του Γλώσσης ὁ Κ. Χατζηδάκις, ἀντὶ τούτων ἔλαβεν ὡς βάσιν τὰ ὅσα ἔχουσι κοινὰ μετ' ἀλλήλων ἢ Λατινικῇ, ἢ Ἑλληνικῇ καὶ ἢ Σανσκριτικῇ, ὁποίας γνωρίζομεν αὐτὰς ἀπὸ συγγραφεῖς πολὺ νεωτέρους τοῦ Ὀμήρου.

Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὰς Διαλέκτους. Ὁ Κύριος Χατζηδάκις εἶναι τῆς ἰδέας, ὅτι ἡ διασπορὰ τοῦ Ἑλλήν. Ἔθνους ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ ἐκασταχοῦ μονομερῆς αὐτοῦ ἀνάπτυξις ἐγέννησε τὸν φυλετισμὸν καὶ τὰς Διαλέκτους.

Ἄλλ' ἡ δοξασία αὕτη, τὴν ὁποίαν ὅλοι μας ἐμάθομεν εἰς τὸ Σχολεῖον, ὅχι μόνον εἰς οὐδὲν στερεὸν βασίζεται, ἀλλὰ καὶ εἰς διάφορα προσκόπτει προσκόμματα. Πρῶτον ὅλων εἶναι δύσκολον νὰ πιστεύσῃ τις, ὅτι εἰς χώραν περιορισμένην ὡς τὴν Ἑλλάδα, ἤτο ποτε δυνατὸν λαὸς τις ν' ἀναπτυχθῇ εἰς τρόπον ὥστε νὰ δώσῃ ἐντὸς σχετικῶς μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος, τόσας φυλὰς καὶ διαλέκτους ὅσαι περιείχοντο εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα. Ἐπειτα αὐτὸ τὸ ὅποῖον ἐγένεν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην δὲν ἦτο διόλου, ὡς μᾶς τὸ λέγει ὁ Κ. Χατζηδάκις, ἀνάπτυξις ἢ γλωσσικὴ πρόοδος, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ὀπισθοδρόμησις, ἢ ἐκβαθάρωσις, προελθοῦσα ἀναμφιβόλως ἐκ τῆς ἀναμίξεως τῶν Ἀρχαδῶν μετ' ἔθνη μὴ Ἀρχαδικά. Ὅταν οἱ Δωριεῖς ἔτρεπον τὸ **θεὸς** εἰς **Σιὸρ**, τὸ **ἀσκὸς** εἰς **ἄκκορ**, τὸ **ἀδελφὸς**, εἰς **ἀδέλφιορ** ; Ὅταν οἱ Μακκαδόνες μετέγραφον τὸ **ἀφρὸνδ ἀβροῦντι**, τὴν **κεφαλὴν γάβαλα** ἢ

κεβλα τὸ καθαρόν καθαρ. Ὅταν οἱ Αἰολεῖς ἔλεγον «τὸ μα ψάφισμα τόνη κύρρον ἔμμεν καταπαντὸς χρόνου» ἀντὶ «τὸ δὲ ψήφισμα τόδε κύριον εἶναι διὰ παντὸς χρόνου» βεβαίως δὲν προήγαγον οὔτε φθογγολογικῶς οὔτε φιλολογικῶς τὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ τὴν ἠνάγκαζον νὰ ὀπισθοδρομήσῃ, νὰ βαρβαρίσῃ. Τοιαύτη ἦτο τοῦλάχιστον ἡ γνώμη τοῦ Πλάτωνος ὅταν ὠνόμαζε «**φωνὴν βαρβαρίζουσαν** τὴν Λεσβίαν. Αὐτὸ δὲ τοῦτο ἐπιμαρτυρεῖ καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου περισωθὲν ἀνέκδοτον, κατὰ τὸ ὅποιον, εἰς τὴν ἐρώτησιν «**πότερον Βοιωτοὶ βαρβαρώτεροι τυγχάνουσιν ὄντες ἢ Θετταλοὶ** : ἔπεται ὡς ἀπάντησις «**Ἡλεῖοι**».

Ἄλλ' ὅχι μόνον εἰς τὸ στόμα τῶν Αἰολέων καὶ τῶν Δωριέων εἶχε βαρβαρωθῆ ἰσχυρῶς τότε ἡ γλῶσσα, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀρκαῖοι ἀκούοντες τοὺς γείτονάς των ἐξακολουθητικῶς βαρβαρίζοντας δὲν ἀργησαν νὰ περιπέσουν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ ἴδιον πάθημα. «**Ὅσοι μὲν οὖν, λέγει ὁ Στράβων, ἦττον τοῖς Δωριεῦσι ἐπιπλέκοντο, καθάπερ συνέβη τοῖς Ἀρκαῖσι καὶ τοῖς Ἡλεῖοις, οὗτοι Αἰολιστὶ διελέχθησαν, οἱ δ' ἄλλοι μικτῇ τινι ἐχρήσαντο ἐξ ἀμφοῖν, οἱ μὲν μᾶλλον οἱ δὲ ἦττον Αἰολίζοντες**». Τόσον δὲ τὰ ἔθνη ταῦτα ἀνέμιχθησαν τότε μετ' ἀλλήλων ὥστε δὲν παρήλθε πολὺ καὶ ἡ Ἀρκαδικὴ διάλεκτος ἐταντίσθη μὲ τὴν Αἰολικὴν, ἢ Ἀχαϊκὴ μὲ τὴν Δωρικὴν.

Ἐπῆρξε λοιπὸν ἐποχὴ, καθ' ἣν ἡ μόνη Ἑλληνικὴ Γλῶσσα ἢ ὁποῖα ἐλαλήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἦτον ἡ Ἀρκαδική, ὁποῖαν τὴν εἶχον παραμορφώσει οἱ Αἰολεῖς, οἱ Γραικοὶ καὶ ἀργότερον οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ Μακεδόνες· καὶ ἡ ἐποχὴ αὕτη διήρκεσεν ἀπὸ τῆς πρώτης ἐγκαταστάσεως τῶν Ἀρκαδῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον, περὶ τὸν 14. περίπου π.Χ. αἰῶνα, μέχρι τῆς ἐμφανίσεως τῶν Ἰωνῶν εἰς τὴν χώραν ταύτην περὶ τὴν 14. π. Χ. ἑκατονταετηρίδα.

Ἦσαν δὲ καὶ οἱ Ἴωνες Ἀρκαδαὶ ἐξ ἐκείνων, οἵτινες δὲν ἠθέλησαν ἢ δὲν ἠμπόρουν νὰ παρακολουθήσουν ἄλλοτε τοὺς ἀδελφούς των, διωκομένους ἀπὸ τὸν Σαργῶν, εἰς τὴν Ἀσίαν· μείναντες δὲ εἰς τὴν Συρίαν ἀνεπτύχθησαν ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν Φοινίκων, τῶν Σύρων καὶ τῶν Αἰγυπτίων, καὶ κατ' ἀνάγκην ἐσχημάτισαν γλῶσσαν ὅπως διόλου διάφορον τῆς Γλώσσης τῶν Ἀρκαδῶν τῆς Πελοποννήσου. Ἐκεῖ, εἰς τὴν Συρίαν, μιμούμενοι τοὺς Σημίτας οἱ Ἴωνες ἔτρεψαν τὰ πλεῖοτερα τῶν εἰς—**ας** ἀρσενικῶν εἰς—**ος**, πολλὰ τῶν

εἰς—**α** βραχὺ ληγόντων οὐδετ. εἰς—**ον**, πολλὰ τῶν εἰς—**α** μακρὸν ληγόντων θηλυκῶν των εἰς—**η**. Ἐκεῖ ἐσυνήθησαν νὰ προσθέτουν τὸ—**ς** εἰς ὅλα τὰ ἀφωρόληκτα οὐσιαστικά, καὶ νὰ μετασχηματίζουσιν, ἐπ' ἀπειρον τὴν λήγουσάν των. Ἐκεῖ τὸ ἀφροῦδ ἔγινεν ὄφροϋς, τὸ ἀδοντ. ὀδοῦς, τὸ ἀνύχ, ὄνυξ. Ἐκεῖ τὸ μάρτυρ ἔγινε μάρτυς τὸ μέλιτ μέλι, ἐκεῖ τέλος ἡ γλῶσσα προσέλαβε σωρὸν λέξεων σημιτικῶν, συριακῶν καὶ αἰγυπτιακῶν σημαινουσῶν ζῶα, φυτὰ, ὄρυκτὰ καὶ ἄλλα διάφορα πράγματα, ἄγνωστα ἕως τότε εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὰ ὀποῖα ὀνόματα ἐξακολουθοῦν νὰ ἦναι εἰς χρῆσιν ἕως σήμερον εἰς τὴν χώραν ταύτην.

Ἄλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα ὑπὸ τὸ ὀποῖον ὁ λαὸς οὗτος ἐγνώσθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὸ ὀποῖον κατόπιν ὡς ἔθνικὸν αὐτοῦ ὄνομα διετήρησε τὸ «**Ἴωνες**» εἶναι ἐν μέρει Σημιτικὸν ἐν μέρει Αἰγυπτιακόν. Εἵπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἐκείνους τοὺς ὀποίους οἱ Κασδοὶ τοῦ ἄνω Τίγριδος ὀνόμαζον **Ἀκκαδ** οἱ ἀρχαῖοι Ἀρμένιοι, οἱ **Ban**, ἔλεγον **Haban** ἢ **Azan**, καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο οἱ μὲν Σημίται εἰς *javan* μετέπλασαν οἱ δὲ Αἰγύπτιοι εἰς *juijn*, καὶ ἀπὸ τὸ τελευταῖον τοῦτο οἱ Ἕλληνες ἔπλασαν τὸ ἔδικόν των «**Ἴωνες**». Ἐπεκράτησε δὲ τοῦτο ὄλων τῶν ἄλλων διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον διότι, καθ' ὃν καιρὸν ὁ λαὸς οὗτος ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν Συρίαν, ἡ χώρα αὕτη εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Αἰγύπτου, καὶ ὅλα τὰ εἰς αὐτὴν εὐρίσκόμενα ἔθνη ἦσαν παντοῦ γνωστὰ μὲ τὰ Αἰγυπτιακὰ των ὀνόματα.

Τὰ Αἰγυπτιακὰ χρονικὰ μᾶς μανθάνουν προσέτι, ὅτι δι' ὅλης τῆς **ΙΖ'** καὶ **ΙΗ'** Δυναστείας (1700—1500 π. Χ.) αἱ πλειότεραι τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους κατοικοῦντο ἀπὸ Ἴωνας καὶ ὑπήκουον εἰς Αἰγυπτίους. Ὑπάρχουσι μάλιστα οἱ φρονοῦντες, ὅτι ἐπὶ πολὺ καὶ ἡ Πελοπόννησος ἐχρημάτισεν ἐπαρχία τῶν Φαραῶνων. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι εἰς αὐτὴν σωστὰ τὴν ἐποχὴν ἀνέρχονται ὅλαι αἱ Αἰγυπτιακαὶ ἀρχαιότητες, αἱ ὀποῖαι μέχρι τοῦδε εὐρέθησαν εἰς τοὺς τάφους τῶν Μυκηνῶν καὶ τῆς Τύρινθος. Τότε περίπου ἐκτίσθησαν ὅλαι αἱ πόλεις τῆς Πελοποννήσου, τῶν ὀποίων τὰ ὀνόματα ἀντιστοιχοῦν πρὸς ἐκεῖνα τῶν πόλεων τῆς Συρίας, αἱ ὀποῖαι ποτὲ κατοικήθησαν ἀπὸ Ἴωνας. «**Ἑρμαιο**ν (**Hermon** ὄρος). **Ἰναχος** (**Enach**) **Χάραδος** (**Zarat**) **Λάσσα** (**Laschen**) **Τάνος** (**Dan**) **Θυρεὸς** (**Tour**) **Ἄρζος** (**Azor**) κτλ. καὶ τῶν ὀποίων οἱ κήτορες εἶχον μετοι-

κήσει, κατὰ τὴν παράδοσιν ἐκ τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου.

Τὸ διδακτικώτερον ὅμως ὄλων εἶναι τὸ ὄνομα Κυνουρία, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἦσαν, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, οἱ πρῶτοι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγκατασταθέντες Ἴωνες. Ὡς ἄλλοτε ἀπεδείξαμεν τὸ ὄνομα **Κυνουρία** ἢ μᾶλλον **Κυσουρία** ὅπως εἰς τὴν ἀρχὴν ἐλέγετο, εἶναι μεταγραφὴ τῆς Συριακῆς λέξεως *Gesurieh*, καὶ σημαίνει ὅπως καὶ αὐτὴ «νῆσον», εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι «**νῆσον**» ὀνομάζει μέχρι σήμερον ὁ λαὸς τῆς Πελοποννήσου τὴν Κυνουρίαν.

Ὅλα λοιπὸν συντρέχουν πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ἡ Κυνουρία ὑπῆρξεν ἡ πρώτη κατοικία τῶν ἐκ τῆς Συρίας μετοικισάντων Ἰώνων καὶ ὅτι ἡ μετανάστευσις αὕτη ἔγινεν, ὅπως ἀπὸ τὰ Αἰγυπτιακὰ χρονικὰ μανθάνομεν, περὶ τὸν ΙΔ΄ καὶ ΙΕ΄ π. Χ. αἰῶνα, ὅτε δηλ. ἡ Συρία ὅλη εὐρίσκατο ἔρμαιον τῶν ἀδιαλείπτων ἐπιδρομῶν τῶν Φαραώνων τῆς ΙΘ΄ Δυναστείας. Ἐκτοτε δὲ καὶ μέχρι τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἦτοι ἐπὶ τρεῖς ὄλους αἰῶνας, ἡ Ἑλλὰς ὑπὸ γλωσσολογικὴν ἔποψιν, διαιροῖτο εἰς δύο μεγάλα τμήματα : τὸ Βόρειον, κατοικούμενον ἀπὸ ἔθνη ἐξελληνισθέντα μὲν λαλοῦντα ὅμως διαλέκτους μὴ Ἰωνικάς, καὶ τὸ Νότιον, ἀποτελούμενον ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν, τὴν Ἀργολίδα καὶ τὰ βόρεια καὶ δυτικὰ μέρη τῆς Πελοποννήσου, ὅπου οἱ κάτοικοι ὠμίλουν τὴν γλῶσσαν τὴν ὁποίαν εἶχον ἀναπτύξει οἱ Ἴωνες εἰς τὴν Συρίαν, καὶ ἡ ὁποία ὡς εἶπομεν, οὐσιωδῶς διέφερεν ἀπὸ τὴν Γλῶσσαν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι **Αἰολοαρκάδων**. Ἄλλ' αἱ μεγάλοι σχέσεις εἰς τὰς ὁποίας διετέλεσαν καθ' ὄλον τοῦτο τὸ διάστημα οἱ Ἴωνες μὲ τοὺς ἐντοπίους, τοὺς Αἰολεῖς, τοὺς Δωριεῖς καὶ τοὺς Μακεδόνας, δὲν ἤργησαν νὰ ἐπιφέρουν σπουδαίας εἰς τὴν γλῶσσαν παραλλαγὰς καὶ παραμορφώσεις. Παρήλλαξαν εἰς πολλὰ τὴν προφορὰν τῶν, ἔτροποποίησαν τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν κλίσιν τῶν λέξεων τῶν πλείστοι ὅσοι Ἰωνισμοὶ εἰσῆχθησαν εἰς τὴν Αἰολικὴν καὶ τὴν Δωρικὴν διάλεκτον, καὶ ἐναλλάξ, πλείστοι ὅσοι Αἰολισμοὶ καὶ Δωρισμοὶ ἔγιναν παραδεκτοὶ ὑπὸ τῶν Ἰώνων ἐν ἐνὶ λόγῳ, εἰς τὸ διάστημα τοῦτο ἔλαβεν ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα τὴν μορφήν εἰς τὴν ὁποίαν τὴν εὔρον οἱ πρὸ τοῦ Ὀμήρου ἀσματογράφοι. Τὰ ἀρχαιότερα ἡρωικὰ ἄσματα, ἀπὸ τὰ ὁποία οἱ ἀοιοδοὶ τῆς Ἰωνίας συνέδραψαν μετὰ ταῦτα τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα, εἶναι γραμμένα εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην, γλῶσσαν ἀνάμικτον Ἰωνισμῶν,

Αιολισμῶν καὶ Χυδαῖσμῶν, ἔξ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἀπαντῶνται ἕως σήμερον εἰς τοῦ λαοῦ τὸ στόμα.

Εἰς τὰ ἄσματα ταῦτα ἀπαντᾷ τις ἐπ' ἀληθείας ἐναλλάξ τὸ Ἰωνικὸν *τέσσαρες* μὲ τὸ Αἰολικὸν *Πίσυρες*, τὰ *ἡμεῖς*, *ἡμῖν*, *ὕμεας*, *ὕμας* μὲ τὰ Αἰολικὰ *αμμι*, *ἄμμα*, *ὕμμεις*, *ὕμμιν* τὸ *ἀνεμοεῖς* ἐναλλάξ μὲ τὸ *ηγεμόης*, τὸ *ἔλαβα* μὲ τὸ *ἔλλαβα*, τὸ *Ἀχιλλεύς* καὶ *Ὀδυσσεύς* μὲ τὸ *Ἀχιλῆς* καὶ *Ὀδυσῆς*, τὸ *εἴβει* κατόπιν τοῦ *λεῖβει*, τὸ *κίνδεται* κατόπιν τοῦ *σκίδναται*, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τὰς λέξεις *ἄγγριος*, *ἄγγρία*, *ἄγγριον*, *ἀκουστός*—ἢ —*ὄν*, *ἐλαφρὸς*—ἢ —*ὄν*, *ἀλοιφή* κτλ. αἱ ὁποῖαι ὡς εἴπομεν, διατηροῦνται ἕως σήμερον εἰς τοῦ λαοῦ τὴν Γλῶσσαν.

Τοιαύτη ἦτο περίπου ἡ κατάστασις τῆς Γλώσσης εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅταν περὶ τὸν ΙΑ΄ π. Χ. αἰῶνα, κατὰ τὴν κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ Ἰωνικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἐκ τῶν ἐντοπίων ὅλοι οἱ Ἰωνίζοντες ἀναγκάσθησαν νὰ μεταναστεύσουν πάλιν εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τὴν Μικρασίαν, καὶ τὴν Συρίαν, καὶ τότε μαζὴ μὲ τὸ ἔθνος διαιρέθη καὶ ἡ γλῶσσα εἰς δύο μεγάλα τμήματα: τὸ Μικρασιανὸν ἢ Ἰωνικὸν καὶ τὸ Ἑλλαδικὸν ἢ Ἀττικὸν τμήμα, ἀπὸ τότε δὲ σωστὰ ἀρχίζει καὶ ἡ διαλεκτικὴ τῆς Γλώσσης περίοδος.

Ἡ κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν φαίνεται ὅτι ἔγινε διὰ τῆς συνεργείας ὄλων τῶν μὴ Ἰωνικῶν στοιχείων τοῦ τόπου, καὶ διὰ τοῦτο, ἐνῶ ἔξ ἐνὸς ἐπέφερε τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ μεγαλειτέρου μέρους τῶν Ἰώνων καὶ τῶν Ἰωνιζόντων, συνετέλεσεν ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Φυλετισμοῦ καὶ τῶν Διαλέκτων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Δωριεῖς ἐγκατεστάθησαν τότε διαρκῶς εἰς τὴν Πελοπόννησον, οἱ Καδμεῖοι εἰς τὴν Βοιωτίαν, οἱ Αἰολεῖς εἰς τὴν Θεσσαλίαν κτλ. καὶ ἐκεῖ ζήσαντες αἰῶνας ὅλους μεμονωμένοι, ἀνέπτυξαν ἕκαστος τὴν φυλὴν του καὶ τὴν Γλῶσσάν του τόσον ἰδιορρυθμῶς ὥστε εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, ὁ εἷς ἐθεώρει τὸν ἄλλον ἀλλόφυλον καὶ τὴν Γλῶσσαν αὐτοῦ βάρβαρον.

Αὐτὸ τοῦτο ὅμως ἔπαθον καὶ οἱ ὀλίγοι εἰς τὴν Ἑλλάδα μείναντες Ἴωνες. Ἀναγκασθέντες νὰ περιορισθῶσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ νὰ ζήσουν ἀναμέσον τῶν Βοιωτῶν, τῶν Δωριέων καὶ τῶν Αἰολέων, ἀνέπτυξαν μετὰ ταῦτα τὴν γλῶσσάν των εἰς τρόπον ὅλος διάφορον τῶν ἀδελφῶν των τῶν εἰς τὴν Μικρασίαν μετοικησάντων.

Μιμούμενοι τούς Δωριεῖς, διετήρησαν εἰς πολλὰ τὸ —*α* χωρὶς ὅμως διὰ τοῦτο νὰ λησμονήσωσι καθ' ὀλοκληρίαν καὶ τὸ παλαιὸν των τὸ—*η*. Ἀκολουθοῦντες τούς Αἰολεῖς ἀπέφευγον προσεκτικῶς τὴν χασμφδιαν, θέττοντες μεταξὺ τῶν χασμωμένων φωνηέντων ἐν εὐφωνικὸν σύμφωνον, ἢ συναιροῦντες αὐτὰ εἰς ἐν καὶ μόνον φωνῆεν. Ἔτρεπον ὅπως οἱ Βοιωτοὶ τὸ *σσ* εἰς *ττ*, τὸ *ρσ* εἰς *ρρ* καὶ ἀντάλλασσον τὸ ἀρκτικὸν τῶν λέξεων *σ* μὲ *τ* οὕτως δὲ ἐσηματίσθη ἡ περιφημος Ἄτθις, εἰς τὴν ὁποίαν λέγουν ὅτι ἔγραψεν ὁ Σόλων τὰ ποιήματά του.

Περὶ τὰ τέλη ὅμως τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος ὁ Σόλων, ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἔφερε μαζὴ του τὰ Ὀμηρικὰ Ποιήματα εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Πεισιστράτου, κατώρθωσε νὰ εισάξῃ αὐτὰ ὡς βάσιν τῆς ἐθνικῆς ἀγωγῆς τῶν Ἑλληνοπαίδων· ἔκτοτε δὲ τὰ ποιήματα ταῦτα, καὶ ἰδίως ἡ Ἰλιάς, ἐχρησίμευσαν ὄχι μόνον ὡς προπαίδια τῶν ἀρχαίων, ἀλλὰ καὶ ὡς πανθέκτης τῶν γνώσεων, τὰς ὁποίας πᾶς καλῶς ἀνατεθραμμένος Ἕλλην ὄφειλε νὰ γνωρίζῃ· καὶ μαζὴ μὲ τὰς γνώσεις ταύτας συμπερίληφθησαν κατὰ φυσικὸν λόγον καὶ οἱ Γλωσσικοὶ ἰδιωτισμοὶ τοῦ ποιήματος. Τόσος δὲ ἦτον τότε ὁ ὑπὲρ τοῦ Ὀμήρου ἐνθουσιασμός εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὥστε ὅλοι οἱ οὕτως ἀνατραφέντες Ἀθηναῖοι, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν Αἰσχύλον, ἐφιλοτιμοῦντο ποῖος νὰ μιμηθῇ καλύτερον τὸ λεκτικὸν του. Τότε εἰσήχθησαν ἐκ νέου ἡ χρῆσις τοῦ Δυϊκοῦ εἰς τὴν Γλῶσσαν, τὰ δικατάληκτα ἐπίθετα τὰ εἰς —*μι* ρήματα καὶ πολλὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα οἱ Ἕλληνες πρὸ πολλοῦ τὰ εἶχον καθ' ὀλοκληρίαν λησμονημένα.

Αὐτὸ τοῦτο συνέβη ἕνα αἰῶνα ἀργότερα καὶ μὲ τοὺς ἐκ τῆς Σικελίας ἐλθόντας Σοφιστὰς, τὸν Πρωταγόραν, τὸν Λεόντιον, τὸν Γοργίαν κλ, τοὺς διδασκάλους ὅλων σχεδὸν τῶν Ρητόρων καὶ Φιλοσόφων εἰς τὰς Ἀθήνας. Παρατηρήσαντες ὅτι τὸ ἐπισημότερον μέρος τῆς Ρητορικῆς ἦτον ἡ *καλλιπέεια*, οἱ Σοφισταὶ οὗτοι ἐπιχειρήσαντες νὰ δώσουν εἰς τὰς λέξεις καὶ εἰς τὰς φράσεις των, μορφὰς, τὰς ὁποίας ποτὲ δὲν ἐφαντάζοντο οἱ Ἀθηναῖοι. Ἐφευρόντες νέα εἶδη κλίσεων, διπλασιασμῶν καὶ αὐξήσεων, νέα εἶδη μελλόντων καὶ συντάξεων, καὶ ἔδωσαν εἰς τὰς λέξεις μορφὰς ὅλος δι' ὅλου ἀγνώστους καὶ ἀλλοκότους. Ἀντὶ κρέατα ἔλεγον *κρέα*, ἀντὶ κέρατα *κέρα*, ἀντὶ γέλωτα *γέλων*, ἀντὶ Ποσειδῶνα *Ποσειδῶ*, ἀντὶ ἀνίστασο ἔλε-

γον *άνιστω*, άντι βούλεσαι *βούλει*, άντι τελέσομαι *τελοῦμαι*, άντι κομίσω *κομιῶ* κτλ. άλλα και τήν σύνταξιν δέν άφησαν άνεπηρέαστον, άντι άγαμαι τινα, όπως οί Ἐθηναίοι έλεγον πρότερον, εισήγαγον τήν χρῆσιν του *άγαμαι τινός*, άντι πίνω οίνον έλεγον *πίνω οίνου*, άντι ό λαός ειπε *ό λαός ειπαν* κτλ. Τόσον δέ ένασμενίζοντο δια τό κατόρθωμά των, ώστε αυτός ό Πλάτων, άν πράγματι ό Κρατύλλος εινε έργον τῶν χειρῶν του, συγκρίνων τήν γλῶσσαν τῆς έποχῆς του με τήν γλῶσσαν τῶν προγόνων του, δέν έδίστασε να όνομάση τήν τελευταίαν βάρβαρον.

Βασιζόμενοι εις έν χωρίον του Ἐθηναίου Φιλοσόφου «*τὸ Ἑλληνίζειν παρὰ τῶν πολλῶν έμαθον*» πολλοί τῶν λογίων μας, έν οίς και ό κ. Χατζηδάκις, πιστεύουσιν, ότι όλαι αυτάι αί ύπό τῶν κλασικῶν συγγραφέων εις τήν γλῶσσαν εισαχθεΐσαι τροποποιήσεις, ήσαν έργα του Ἐθηναϊκοῦ λαοῦ, και ότι ή Ἐτικῆ Διάλεκτος πρέπει να θεωρηθῆ ως ή ζῶσα τῶν τότε Ἐθηναίων Γλῶσσα, και οὐχι ως *αραβιούργημα* τῶν Σοφιστῶν και τῶν Ρητόρων. Όταν όμως ένθυμηθῆ τις πόσον ταχέως ή Διάλεκτος αύτη ανεπτύχθη και πόσον ταχύτερον κατέρρευσεν· όταν λάβη ύπ' όψιν ότι, μ' όλας τὰς φρενητιώδεις προσπαθείας τῶν Ἐτικιστῶν τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων πρὸς άνάστασιν του Ἐτικῶν ιδιώματος, οὔτε εις εκ τῶν ιδιοτισμῶν του κατώρθωσε να εύρη χάριν παρὰ τῷ λαῷ, άγεται να πιστεύση, ότι τό «*Ἑλληνίζειν*» του χωρίου τούτου του Πλάτωνος πᾶν άλλο σημαίνει παρὰ τό *Ἐτικίζειν*, και ότι ή Ἐτικῆ Διάλεκτος πᾶν άλλο ήτον παρὰ ή ζῶσα τῶν Ἐθηναίων Γλῶσσα. Ἐν ό ἠθηναϊκός λαός έννοει τούς Ρήτοράς του όμιλοῦντας από του βήματος, και τούς ποιητάς του εις τήν σκηνῆν, τούτο δέν ειναί απόδειξις ότι έλάλει και τήν γλῶσσαν αυτῶν. Καί σήμεραν ό όχλος τῶν Ἐθηναίων έννοει επίσης εύκόλως τὰ εις τήν καθαρεύουσαν γραμμένα άρθρα τῶν έφημερίδων ως και τὰ σύγχρονά μας δημοτικά ποιήματα, και όμως όλοι γνωρίζομεν, ότι ό λαός οὔτος οὔτε τήν καθαρεύουσαν όμιλεΐ οὔτε τήν δημόδη όπως τήν γράφουν σήμεραν οί ποιηταί μας, άλλ' εκείνην τήν όποίαν εκαστος έμαθεν εις τό χωριό του· και ειναί πολὺ εύκολον να πληροφορηθῆ τις ότι αύτη διαφέρει τόσον από τήν μίαν όσον και από τήν άλλην.

Ό κ. Χατζηδάκις όμως δέν ειναί αυτῆς τῆς ιδέας. Δέν παραδέχεται ότι ή Ἐτικῆ Διάλεκτος εξέπνευσεν ύπό τήν μάχαιραν

τῶν Μακεδόνων. Λησμονεῖ ὅτι ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Ὑπερίδης εἶναι οἱ τελευταῖοι μας Ἀττικοὶ ῥήτορες, ὁ κωμικὸς Μένανδρος καὶ ὁ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς οἱ τελευταῖοι ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀττικῆς μας Φιλολογίας. Πιστεῖται ἀπεναντίας ὅτι, ἐπὶ τῆς Κυριαρχίας τῶν Ἀθηναίων ἢ Ἀττικῆ Διάλεκτος κατώρθωσε νὰ διαδοθῆ εἰς ὅλα τὰ μέρη τὰ κατοικουόμενα ἀπὸ Ἑλλήνας, καὶ ὑποσκελίσασα μίαν μίαν τὰς ἐκεῖ λαλουμένας Διαλέκτους, ἔγινεν ἐντὸς ὀλίγου ἡ *κοινὴ τῶν Ἑλλήνων Διάλεκτος*, ἔπειτα ἡ *Γλῶσσα τοῦ Εὐαγγελίου*, καὶ τέλος μετετράπη εἰς τὴν *σήμερον λαλουμένην Ἑλλ. Διάλεκτον*.

Κατ' ἐμὴν ἰδέαν ὅμως δὲν ἔχει δίκαιον. Καὶ ἰδοὺ διατί :

Εἶναι σήμερον γνωστὸν, ὅτι ἢ καθ' αὐτὸ Ἀττικῆ Διάλεκτος, ἢ γλῶσσα δηλονότι τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Θουκυδίδου, περὶ τῆς ὁποίας ἐνταῦθα ὁ λόγος, διέτρεξεν ὅλην αὐτῆς τὴν περίοδον ἐντὸς 50 μόνον ἐτῶν : ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου μέχρι τῆς κατοχῆς τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, καὶ εἰς τὸ διάστημα τοῦτο, τὸ κράτος τῶν Ἀθηναίων οὔτε ἐδέσποζε τῶν ἔξω Ἑλλήνων, ἀλλ' οὔτε ὁ πληθυσμὸς αὐτοῦ ἦτο τόσον μέγας, ὥστε νὰ ἐπιτρέπη ἀποστολὰς δυναμένας νὰ ἐπιβάλωσιν εἰς τοὺς μακρὰν κατοικοῦντας Ἑλλήνας νέαν διάλεκτον. Ἡ Ἱστορία τοῦλάχιστον οὐδὲν τοιοῦτον ἀναφέρει. Ἡ ἀνεύρεσις μιᾶς ἀττικῆς ἐπιγραφῆς εἰς τὴν Αἴγυπτον, τὴν Ἡπειρον ἢ τὴν Φρυγίαν, δὲν σημαίνει ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν χωρῶν τούτων ὠμίλουν τὴν Ἀττικὴν Διάλεκτον, ὅπως οὔτε ἢ εἰς τὴν ἔρημον τῆς Ἀραβίας εὗρεσις ὠρολογίου ἠμπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀπόδειξις ὅτι οἱ Ἀραβες τῆς χώρας ταύτης ἐγνώριζόν ποτε τὴν Ὀρολογοποιίαν.

Ἡ μόνη χώρα εἰς τὴν ὁποίαν κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο εἰσῆλθον ἢ χρῆσις τῆς Ἑλληνικῆς, ὡς *Γλώσσης τοῦ κράτους*, εἶναι ἢ Μακεδονία. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἢ εἰσαχθεῖσα γλῶσσα δὲν ἦτον ἢ Ἀττικῆ. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Φίλιππος, ὁ πατὴρ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐξεπεδεύθη εἰς τὰς Θήβας τῆς Βοιωτίας καὶ ἔμαθε τὴν Βοιωτικὴν, ἢ ὁποία σημαντικῶς διέφερε ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν. Εἶναι γνωστὸν ἐπίσης ὅτι ὁ ἰδιαιτέρος τοῦ Φιλίππου Γραμματεὺς, ὁ Εὐμένης, ἦτο Καρδιανὸς, καὶ ὁ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ ὅλης τῆς Μακεδονικῆς Ἀριστοκρατίας Διδάσκαλος, ὁ Ἀριστοτέλης, κατήγετο ἀπὸ μίαν πόλιν τῆς Μακεδονίας, τὰ Στάγειρα, εἰς τὴν ὁποίαν ἢ χρῆσις τῆς Ἑλληνικῆς ἦτο τόσον παλαιά, ὅσον καὶ εἰς τὰς Ἀθή-

νας. Ἐὰν δὲ πρέπη νὰ κρίνωμεν ἀπὸ τὰ μέχρις ἡμῶν περιω-
θέντια συγγράμματά του, ὡς καὶ ἀπ' ἐκεῖνα τοῦ συντοπίτου του, τοῦ
Ἑκαταίου, ἡ Γλῶσσα τὴν ὁποίαν ἐδιδάχθησαν ἀπ' αὐτὸν οἱ Μακε-
δόνες πᾶν ἄλλο ἦτον παρὰ ἡ Ἀττικὴ. Εἶναι τέλος γνωστὸν, ὅτι
ἓνας ἀπὸ τοὺς καλητέρους μαθητὰς τοῦ Σταγειρίτου, Πτολεμαῖος ὁ
Λάγου, θελήσας μίαν φορὰν νὰ χαριεντισθῆ ἄττικῶ τῷ τρόπῳ,
ὑπέπεσεν εἰς τόσα λάθη, ὥστε ἐκίνησεν εἰς γέλωτα ὅλας τὰς Ἀθηναίας.

Αὐτὰ δὲ τὰ ὁποῖα εἶπομεν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης τῆς
Μακεδονίας δύναται νὰ ἐπαναλάβῃ τις καὶ περὶ τῆς Γλώσσης τῶν
Ἑλλήνων τῆς Μικρασίας καὶ τῆς Αἰγύπτου. Αἱ Γλῶσσαι τῶν με-
ρῶν τούτων τοσοῦτον διέφερον ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν, ὥστε εἶναι ἀ-
δύνατον νὰ παραδεχθῆ τις ὅτι προήρχοντο ἐξ ἐκείνης.

Εἶναι βέβαια εὐκόλον νὰ λέγῃ τις, ὅτι ἅμα ἡ Ἀττικὴ Διάλε-
κτος ἐγκατέλειπε τὸ πατρικόν της ἔδαφος δὲν ἄρχισε νὰ διαφθαρεῖ
καὶ νὰ κατασταθῆ ἀγνώριστος. Πῶς ὁμως θὰ ἐξαλείψει τὸ γεγονὸς,
ὅτι ἡ τότε εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν γραφομένη καὶ λαλουμένη
Γλῶσσα ὑπῆρχεν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα πολὺ πρὶν ἢ σχηματισθῆ
ἡ Ἀττικὴ Διάλεκτος εἰς τὰς Ἀθήνας;

Ἄλλα λοιπὸν συντρέχουν εἰς βεβαίωσιν ἐκείνου, τὸ ὁποῖον
ἀπὸ δώδεκα ἤδη ἑτῶν ὑποστηρίζομεν: ὅτι δηλ. αἱ ἐπὶ τῶν Μακε-
δονικῶν χρόνων εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Αἴγυπτον ἐν χρή-
σει Ἑλληνικαὶ Διάλεκτοι, τόσον αἱ γραφόμεναι ὡς καὶ αἱ λαλού-
μεναι, οὔτε ὑπὸ τῶν Μακεδόνων εἰσῆχθησαν εἰς τὰς χώρας ταύ-
τας οὔτε σχέσιν τινα εἶχον μὲ τὴν Γλῶσσαν τῶν Ἀθηναίων. Ὅτι
ἦσαν γέννημα θρέμμα τοῦ τόπου εἰς τὸν ὁποῖον ἐκάστη τούτων
ἐγράφετο καὶ ἐλαλεῖτο, καὶ ὅτι ὅλαι τῶν εἶχον προέλθει ἀπὸ τὸν
ἀνατολικὸν κλάδον τῆς προδιαλεκτικῆς τῶν Ἑλλήνων Γλώσσης—
τὴν Ἰάδα — ὡς θέλει ἀποδειχθῆ ἀμέσως.

Ἀπαλλαγθέντες ἀπὸ τὴν γειτονίαν τῶν Βοιωτῶν καὶ τῶν Δω-
ριέων καὶ ἐπανελθόντες εἰς σχέσεις μὲ τοὺς παλαιοὺς αὐτῶν γείτονας,
τοὺς Φοίνικας, τοὺς Σύρους τοὺς Αἰγυπτίους, οἱ εἰς τὴν Μικρα-
σίαν μεταναστεύσαντες Ἴωνες ἄρχισαν πάλιν νὰ προφέρουν μα-
λακώτερα τοὺς τραχεῖς αὐτῶν φθόγγους, νὰ ἐξασθενίζουν ὁλονὲν
τὰ φωνηεντά των καὶ νὰ πολλαπλασιάζουν αὐτὰ εἰς τὰς λέξεις
των ἄνευ λόγου.

Ἄντι **α** ἐπρόφερον πολλάκις **ε** ἀντὶ **ε, ι**, ἀντὶ **ο, ου**. ἀντὶ χώρα, σοφία, ξένος, νόσος ἔλεγον «**χώρη, σοφίη, ξεῖνος, νοῦσος**» ἀντὶ ἄρρεν ἔλεγον **ἄρσην**, ἀντὶ ποῖος **κοῖος** κτλ. καὶ τόσην εὐρισκον εὐχαρίστησιν εἰς τὰ φωνήεντα, ὥστε ὄχι μόνον χασμώμενα τὰ ἀνείχοντο ἀλλὰ καὶ χωρὶς καμμίαν ἀνάγκην τὰ ἐπολλαπλασίαζον εἰς τὰς λέξεις των ἔλεγον λ.χ. **ἄεθλον, ἔεδνα, ἀδελφός** ἀντὶ ἄθλον, ἔδνα, ἀδελφός, καὶ κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς στιχουργίας ἐτροποποιοῦν τὴν τε σύνθεσιν καὶ τὰς κλίσεις τῶν λέξεων των. Οὕτω δὲ πράττοντες δὲν ἄργησαν νὰ καταστήσουν τὴν ἤδη τόσον ποικίλην προδιαλεκτικὴν Διάλεκτον, πολὺ πλουσιωτέραν εἰς γραμματικὰς μορφὰς καὶ ἐκφράσεις παρ' ὅτι ἦτον, καὶ εἰς τὴν Γλῶσσαν ταύτην — τὴν **Ἐπικὴν** λεγομένην — ἐγράφησαν τὰ μέχρις ἡμῶν περισωθέντα ποιήματα τοῦ Ὀμήρου.

Περὶ τὴν Θ'. ὅμως π. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἐφευρέθη τὸ Φοινικικὸν Ἰαλφάβητον καὶ ἡ ταχεῖα αὐτοῦ παραδοχὴ ὑπὸ τῶν Ἰώνων ἀνεστάτωσε τὴν τότε ὑπάρχουσαν τῆς Γλώσσης κατάστασιν, καὶ ἐγέννησε τὴν **Διγλωσσίαν**.

Οἱ Γραμματισμένοι, καὶ αὐτοὶ κατὰ φυσικὸν λόγον ἦτον οἱ Ἰῶνες, ἐννοοῦσαν νὰ μεταχειρίζονται εἰς τὰ γραφόμενά των λέξεις καὶ τύπους Ἰωνικοὺς, ἐξ ἐκείνων τοὺς ὁποίους εἶχον μορφώσει ποτὲ καιρὸν οἱ πρόγονοὶ των εἰς τὴν Συρίαν καὶ ἔπειτα ἐτελειοποίησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐνῶ ὁ ἀγράμματος λαὸς, ὁ ὁποῖος συνέκειτο κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ ἐξελληνισθέντας Αἰολοδοριεῖς, ἐπροτιμοῦσε τοὺς προϊωνικοὺς τύπους, ἐκείνους δηλ. τοὺς ὁποίους εἶχε μάθει ἀπὸ τοὺς γονεῖς του, καὶ οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀναπτυχθῆ προτοῦ νὰ ἐμφανισθοῦν οἱ Ἰῶνες εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οὕτως οἱ μὲν πρῶτοι γράφοντες μετεχειρίζοντο τὰ : **ὄφρῶς—ῶος, ὄδους—ὄδόντος, χεῖρ—χειρός, ὄνυξ—ὄνυχος, χῆν—νός** κτλ. ἐνῶ οἱ ἀγράμματοι ὁμιλοῦντες ἐξηκολούθουν νὰ λέγουν τὸ **φρῶδ**, τὸ **δόντ**, ἢ τ' **ἀδόντ**, τὸ **χέρ**, τὸ **νύχ** κτλ. ὅλοι τύποι Αἰολοδοριεῖς, ληφθέντες ὡς εἶπομεν ἀπὸ τὴν Ἀρκαδικὴν, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι καὶ πλησιέστατοι εἰς τὰ Ἰνδοπερσικὰ πρωτότυπα.

Οὕτως ἀπὸ τὴν Ὀμηρικὴν τὴν Γλῶσσαν ἐπήγασαν δύο διάφορα Ἑλληνικὰ ἰδιώματα τὸ **Γραφόμενον**, τὸ ὁποῖον ὀλονὲν ἐστερεοποιοῦσε τοὺς ὑπὸ τῶν Ἰώνων μορφωθέντας τύπους, καὶ τὸ **Δαλούμενον**, τὸ ὁποῖον ἐσύγκειτο κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τοὺς

προϊωνικούς ἦτοι τοὺς Ἀρκαδικούς τύπους, τοὺς ὁποίους οἱ Ἴωνες αὐστηρῶς ἀπέκλειον ἀπὸ τοῦ Λεξικοῦ των. Τοσοῦτον δὲ ταχέως ἀνεπτύχθησαν τὰ δύο ταῦτα ἰδιώματα, ὥστε περὶ τὴν ΣΤ΄. π. Χ. ἑκατονταετηρίδα τὸ μὲν *γραφόμενον* ἐχρησίμευεν ὡς Γλῶσσα τῶν Λογογράφων, ἐνῶ τὸ *λαλούμενον*, ἀφεθὲν ἐλεύθερον εἰς τοῦ λαοῦ τὸ στόμα τόσον πολὺ κατὰ τόπους παρήλλαξεν, ὥστε ὅταν ὁ Ἡρόδοτος ἔγραφε τὴν ἱστορίαν του, ἡ Γλῶσσα αὕτη ἦτο διηρημένη εἰς τὴν Ἴωνίαν καὶ μόνην, εἰς τέσσαρα διάφορα ἰδιώματα, τὸ *Καρικόν*, τὸ *Χιακόν*, τὸ *Λυδικόν* καὶ τὸ *Σαμικόν*.

Ἡ γενικῶς ἐπικρατοῦσα ἰδέα, ὅτι δῆθεν τὰ τέσσαρα ταῦτα τοῦ Ἡροδότου ἰδιώματα ἦσαν τέσσαρες Διάλεκτοι τῆς Ἴωνικῆς Γλώσσης, ἀνάλογοι πρὸς τὰς ἀρχαίας μὴ Ἴωνικὰς Διαλέκτους τῆς Ἑλλάδος, δὲν συμβιβάζεται μὲ τὰ πράγματα. Πρῶτον ὅλων αἱ ἀρχαῖαι ἐπιγραφαί, αἱ ὁποῖαι ἕως σήμερον εὗρέθησαν εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ δὲν εἶναι ὀλίγαι, εἶναι ὅλαι γραμμέναι εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Διάλεκτον, τὴν Ἴωνικὴν: πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν θὰ συνέβαινεν ἂν ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος δοξασία ἀλήθευεν. Ἐπειτα ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ὁ Ἡρόδοτος διηγεῖται τὸ πρᾶγμα ὑποδεικνύει ὅτι ὁ λόγος εἶναι περὶ λαλουμένων καὶ οὐχὶ γραφομένων ἰδιωμάτων. Παντοῦ ὅπου περὶ αὐτῶν γίνεται λόγος ὁ Ἱστορικὸς μεταχειρίζεται ῥήματα ἐκφράζοντα τὴν διὰ ζώσης φωνῆς μετ' ἄλλων συνεννόησιν. «Κατὰ ταῦτα *διαλεγόμεναι σφίσιν. Ὁμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐδὲν, σφίσιν δὲ ὁμοφωνέουσι. Χῖοι μὲν καὶ Ἐρυθραῖοι κατὰ ταῦτο *διαλέγονται*, Σάμιοι δὲ ἐπ' ἑαυτῶν μῦνοι.*»

Ἡ σπουδαιότερα ὅμως τῶν ἀποδείξεων τοῦ θέματος, τὸ ὁποῖον ὑποστηρίζομεν, ὅτι δηλ. οἱ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἀναφερόμενοι τέσσαρες *χαρακτικῆς Γλώσσης*, ἦσαν τέσσαρα ἰδιώματα τῆς τότε λαλουμένης γλώσσης, εἶναι: ἡ εἰς τὴν κοινὴν τοῦ λαοῦ γλῶσσαν μέχρι σήμερον διατήρησις λέξεων καὶ τύπων Ἀρκαδικῶν ἢ Αἰολοδορικῶν, τοὺς ὁποίους οἱ Ἴωνες ἐφρόντισαν πάντοτε νὰ διαγράψουν ἀπὸ τὸ λεξικόν των, καὶ αἱ ὁποῖαι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διατηρηθῶσιν εἰς τοῦ λαοῦ τὴν γλῶσσαν, *ἂν αὕτη δὲν ἦτο ἔκτοτε ἡ λαλουμένη.*

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἀμφιβολία ὅτι ἡ τῆς γραφῆς χρῆσις διήρσηε τὴν Ὀμηρικὴν Γλῶσσαν εἰς δύο Διαλέκτους, τὴν Γραφομένην

Ἰωνικὴν καὶ τὴν λαλουμένην μᾶλλον Αἰολοδοωρικὴν. Καὶ εἶχον πολὺ δίκαιον ὁ ἐκ Λαρίσσης Φιλιππίδης καὶ ὁ ἐξ Ἀμπελακίων Χριστόπουλος ὅταν ἠθέλησαν νὰ ὀνομάσουν Αἰολοδοωρικὴν τὴν σήμερον ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ λαλουμένην Διάλεκτον.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον ἔκαμεν ἡ γραφὴ εἰς τὴν γλῶσσαν τὸ ἔπαθεν ἢ ἰδίᾳ μετ' ὀλίγον ἀπ' ἐκείνην.

Εἰς τὴν ἀρχὴν ἡ Ἑλληνικὴ γραφὴ ἦτον ἀπλουστάτη. Τὸ πρῶτον Ἰωνικὸν Ἀλφάβητον περιεῖχε μόνις τοὺς χαρακτῆρας τοὺς ἀναγκαίους πρὸς δήλωσιν τῶν ἀρχικῶν φθόγγων τῆς Γλώσσης. Πέντε φωνήεντα, ἄλλα τόσα ἡμίφωνα καὶ τ' ἀπολύτως ἀναγκαῖα σύμφωνα ἦτο ὅλη αὐτοῦ ἡ περιουσία. Ἐγραφοῦν τὸν φθόγγον ε πάντοτε διὰ τοῦ ε, τὸν ι πάντοτε διὰ τοῦ ι, ἐξέφραζον τὸ ξ διὰ τοῦ χς, τὸ ψ διὰ τοῦ πς καὶ τὸ ο ἐχρησίμευε πρὸς δήλωσιν τοῦ τε ο καὶ τοῦ ου φθόγγου. Ὅλαι αἱ ἀρχαῖαι ἐπιγραφαὶ διατηροῦν ἀκόμη τὰ λείψανα τῆς τοιαύτης γραφῆς, καὶ ἔχουν ἄδικον ὅσοι πιστεύουν, ὅτι εἰς τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας πρόκειται πάντοτε ἀνορθογραφία.

Ὅταν ὅμως παρετήρησαν ὅτι οἱ φθόγγοι πολὺ συχνὰ μεταβάλλονται εἰς τὴν ὁμιλίαν, ὅτι πολλάκις τὸ ε παρῴσιάζεται ὡς μετασχηματισμὸς τοῦ α, τὸ ι ὡς μετασχηματισμὸς τοῦ ε καὶ ὅτι ἦτο συμφέρον ὅλαι αὐταὶ αἱ παραλλαγαὶ νὰ σημειώνωνται εἰς τὴν γραφὴν, τότε ἄρχισαν νὰ διακρίνουν τὰ φωνήεντα ταῦτα γράφοντες πρὸ αὐτῶν ἓν διακριτικὸν ε ἢ ι, καὶ οὕτω προέκριναν οἱ σχηματισμοὶ αε—οε—αι—οι—ει κτλ. κτλ. τοὺς ὁποίους πολὺ κακῶς ἔπραξαν οἱ γραμματικοὶ ὀνομάσαντες **διφθόγγους**, ἀφοῦ τὸ ἔμπροσθεν τοῦ ἀρχικοῦ αὐτῶν φωνήεντος γραφόμενον ι ἢ ε εἶχε διακριτικὸν χαρακτῆρα. Ἀντικατέστησαν ἔπειτα τὰ γράμματα πς χς διὰ τοῦ ψ καὶ τοῦ ξ τὰ σδ διὰ τοῦ ζ, ἐπρόσθεσαν τὸ η καὶ τὸ ω πρὸς δήλωσιν ὠρισμένων τινῶν παραγῶγων φθόγγων, καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου κατέληξαν εἰς δύο εἶδη γραφῆς, τὴν **φωνητικὴν** καὶ τὴν **ἐτυμολογικὴν**, τῶν ὁποίων ἡ μὲν πρώτη ἦτο πιθανῶς προσδιορισμένη διὰ τὴν **Ἀημῶδη** ἢ δ' ἄλλη διὰ τῶν Λογίων τὴν Γλῶσσαν.

Ἀργότερα ὅμως, ὅταν οἱ λογιώτατοι ἠθέλησαν νὰ δηλώσουν εἰς τὴν γραφὴν καὶ ὅλα τῆς ποιητικῆς προσφῆδας τὰ φαινόμενα,

τότε τόση ἐπῆλθε σύγχυσις εἰς τὸ γράφειν, ὥστε ἡ αὐτὴ λέξις παρουσιάζεται ὑπὸ τόσας μορφάς, ὅσα εἶνε τὰ κείμενα καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ εἰς τὰς ὁποίας ἀπαντᾶται καὶ αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς γραφῆς, τὸ ὁποῖον κατ' εὐφημισμὸν ὠνόμασαν ὀρθογραφίαν, τὸ εἰσήγαγον κατόπιν ὄχι μόνον εἰς τὴν Κοινὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν σήμερον γραφομένην γλῶσσαν, ὄχι βεβαίως πρὸς ὄφελος τῶν γραφόντων.

Ὁ Ἐρμευγένης, ὁ καλῆτερος τῆς ἀρχαιότητος κριτικὸς καὶ φιλόλογος δὲν εὐρίσκει λέξεις διὰ τὰ ἐπαινέση ἀρκοῦντως τὴν ἀπλότητα, τὴν εὐκρίνειαν καὶ τὴν χάριν τῆς γλώσσης τὴν ὁποίαν ἔγραφον οἱ Λογογράφοι. Ἄλλ' ὁ λαὸς εἶνε πάντοτε λαὸς καὶ πάντοτε εὐρίσκονται ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν τὰ ὠφελοῦνται ἀπὸ τὰς ἀδυναμίας του. Οἱ Ἴωνες τῶν χρόνων ἐκείνων εἶχον τόσον πολὺ συνηθῆσαι εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Ὀμήρου, ὥστε δὲν ἐννοοῦσαν τὰ τὴν ἀλλάξουν μ' ἐκείνην τῶν Λογογράφων καὶ ἀμέσως εὐρέθησαν ἄνθρωποι πρόθυμοι τὰ μεταχειρισθῶν τὴν γλῶσσαν τὴν ποιητικὴν καὶ εἰς τὸν πεζὸν τὸν λόγον. Τοῦ Ἡροδότου αἱ ἱστορίαι καὶ τοῦ Ἰπποκράτους ἡ παθολογία χρεωστοῦν κατὰ μέγα μέρος τὴν ἐπιτυχίαν των καὶ τὴν μέχρι τοῦδε διατήρησίν των εἰς τὴν Ὀμηρικὴν αὐτῶν γλῶσσαν. Οἱ Ἀθηναῖοι οἱ ὁποῖοι δὲν ὑπέφερον τὴν χασμφοδίαν, ἤκουον τότε ἡμέρας ὅλας κατὰ συνέχειαν καὶ μὲ εὐχαρίστησίν των τὰ ἀναγνώσματα τοῦ Ἡροδότου. Ὅταν ὅμως ἐννόησαν ὅτι αἱ ποιητικαὶ ἐκφράσεις δὲν ἤμποροῦν τὰ χρησιμεύσουν εἰς τὰς γραφικὰς ἀνάγκας τοῦ πρακτικοῦ βίου, οἱ Ἴωνες ἤρχισαν ν' ἀπογυμνῶνουν ἡμέρα τῆ ἡμέρα τὴν γλῶσσαν ταύτην πλειότερον ἀπὸ τοὺς ἰδιωτισμοὺς τῆς καὶ οὕτως ἔφθασαν μετὰ τινα καιρὸν, τὰ μὴν ἔχουν παρὰ τὸν σκελετὸν τῆς ἀρχαίας Ἰωνικῆς Διαλέκτου, διατηροῦντα ποῦ καὶ ποῦ τὰ ἴχνη τῶν ποιητικῶν ἀλλοιώσεων. Καὶ ἡ γλῶσσα αὕτη διὰ τὴν ἀπλότητά της καὶ τὴν εὐκρίνειάν της δὲν ἄργησε τὰ διαδοθῆναι παντοῦ καὶ τὰ κατασταθῆναι ἡ κοινὴ γλῶσσα ὅλων τῶν ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ζώντων Ἑλλήνων. «Ὁ πεζὸς λόγος λέγει ὁ Στράβων, μίμησις τοῦ ποιητικοῦ ἔστι. Πρωτίστον γὰρ ἡ ποιητικὴ κατασκευὴ περιῆλθεν εἰς τὸ μέσον καὶ ἠδδοκίμησε· εἶτα ἐκείνην μιμούμενοι, λύσαντες τὸ μέτρον τᾶλλα δὲ φυλάξαντες τὰ ποιητικὰ συνέγραψαν οἱ περὶ Κύδμον καὶ Φερεκύδην καὶ Ἐκαταῖον (Γραπτέον ἴσως οἱ περὶ Ἡρόδοτον καὶ Ἰπποκράτην), εἶτα ὕστερον ἀφαιροῦντες ἀεὶ τι τῶν τοιούτων εἰς τὸ νῦν εἶδος κατήγαγον».

Ἡ πρὸ τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων εἰς τὸν ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος Ἑλληνισμὸν ἐν χρήσει **Κοινῇ Διάλεκτος**, δὲν προῆλθε λοιπὸν ἐκ διαφθορᾶς τῆς Ἀττικῆς, ὡς ὁ Χατζηδάκις διδάσκει, ἀλλ' ἐκ προϋόντος καθαρισμοῦ τῆς Ὀμηρικῆς Γλώσσης ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα αἱ τότε ποιηταὶ καὶ ὕμνογράφοι τὴν εἶχον καταφορτώσει. Ὅταν δὲ ἐπὶ τῶν Μακεδονικῶν χρόνων ἐξέλειπον καὶ οἱ Λογιώτατοι, ἡ γλῶσσα αὕτη μείνασα ἐλευθέρα, ἠκολούθησε τὴν φυσικὴν αὐτῆς πορείαν, καὶ χάρις εἰς τὴν ἀπλότητά της καὶ τὴν εὐκρινειάν της, δὲν ἄργησε νὰ γίνῃ, ὡς εἴπομεν, ἡ Κοινὴ τῶν Ἑλλήνων Διάλεκτος καὶ νὰ ὑποσκελίσῃ μίαν μίαν ὅλας τὰς παλαιὰς διαλέκτους, αἵτινες ἦσαν ἀκόμη ἐν χρήσει εἰς διάφορα μέρη, μὴ ἐξαιρουμένης μὴδ' αὐτῆς τῆς Ἀττικῆς ἐν Ἀθήναις.

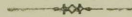
Ἀκόμη δὲν εἶχε στήσῃ τὸν θρόνον τοῦ ὁ Μ. Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ὅταν ὁ διδάσκαλός του ὁ Ἀριστοτέλης ἀνοίξῃ τὸ Λύκειόν του, ἀντικρυ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος, εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ ἄρχισῃ τὸν ὑπὲρ τῆς Κοινῆς προσηλυτισμὸν του. Τὸ Ε΄ κεφ' τοῦ Γ΄ Βιβλίου τῆς Ρητορικῆς του περιέχει τὴν καταδίκην τῆς Ἀττικῆς Διαλέκτου καὶ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς Κοινῆς ὡς γλώσσης τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. « Ἀρχὴ τῆς λέξεως, λέγει, τὸ Ἑλληνίζειν (οὐχὶ τὸ Ἀττικίζειν). Τοῦτο δὲ, τὸ Ἑλληνίζειν ἔστιν ἐν πέντε: πρῶτον μὲν ἐν τοῖς συνδέσμοις, ἂν ἀποδιδῶ τις ὡς πεφύκασι πρότερον καὶ ὕστερον γίνεσθαι ἀλλήλων, οἷον ἔνιοι ποιοῦσι. Δεῖ δὲ ἕως μέμνηται ἀνταποδίδοναι ἀλλήλοις καὶ μήτε μακρὰν ἀπαρτᾶν μήτε σύνδεσμον πρὸ συνδέσμου ἀποδιδόναι τοῦ ἀναγκαίου. Ὀλιγαχοῦ γὰρ ἀρμόττει οἷον « Ἐγὼ δὲ, ἐπεὶ μοι εἶπεν, ἦλθε γὰρ Κλέων δεόμενός τι καὶ ἀξιῶν, ἐπορευόμεν παραλαβὼν αὐτούς » τούτοις γὰρ πολλοὶ πρὸ τοῦ ἀποδοθησομένου συνδέσμου παρεμβέβληνται σύνδεσμοι. Ἐὰν δὲ πολὺ τὸ μεταξὺ γίνεται, τοῦ ἐπορευόμεν, ἀσαφῆ. Ἐν μὲν δὴ τὸ ἐν τοῖς συνδέσμοις. Δεύτερον δὲ τὸ ἐν τοῖς ἰδίῳ ὀνόμασι λέγειν καὶ μὴ τοῖς περιέχουσι. Τρίτον μὴ ἀμφιβόλοις χρῆσθαι. Ταῦτα δὲ ἂν μὴ τοῦναντίον προαιρεῖται, ὅπερ ποιοῦσιν, ὅταν μὴδὲν μὲν ἔχουσι λέγειν, προσποιοῦντα δὲ τι λέγειν. Τέταρτον εἰς ὃ καὶ Πρωταγόρας τὰ γένη τῶν ὀνομάτων διήρει, ἀρῶνά τε καὶ θήλεα καὶ σκευή. Δεῖ γὰρ ἀποδιδόναι ταῦτα ὀρθῶς: « ἢ δ' ἔλθοῦσα καὶ διαλεχθεῖσα ὄχρετο ». Πέμπτον δὲ ἐν τῷ τὰ πολλὰ

» καὶ ὀλίγα καὶ ἐν ὀρθῶς ὀνομάζειν «οἱ δ' ἔλθόντες ἐτυπτόν με»
» ὅλως δὲ εὐανάγνωστον εἶναι τὸ γεγραμμένον καὶ εὐφραστον.»
Ἀριστοτελ. Ρητορ. III. κεφ. ε'.

Τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀριστοτέλους τὸ ἠκολούθησαν ὁ Κράντωρ
τῆς Ἀκαδημίας, ὁ Ξενοφάνης καὶ ὁ Θεόφραστος, καὶ ὅλοι ἐκεῖνοι,
οἵτινες μετὰ ταῦτα ἐσπούδασαν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐκτοτε δὲ ἀρχί-
ζουσι νὰ παρατηροῦνται εἰς Ἀττικὰς ἐπιγραφὰς οἱ γραμματικοὶ
τύποι **βασιλεῖς** ἀντὶ βασιλῆς ἢ βασιλέας, **Πειραιέως** ἀντὶ Πειραιῶς,
τὸ **ὄπως** εἰς τελικὴν σημασίαν καὶ πολλὰ ἄλλα ἀνήκοντα εἰς τὴν
νεωστὶ εἰσαχθεῖσαν εἰς τὸν τόπον **Κοινήν**.

Εἰς τοιαύτην περίπου κατάστασιν εὐρίσκετο ἡ Γλῶσσα περὶ
τὸ τέλος τοῦ Β'. π. Χ. αἰῶνος εἰς τε τὴν Μικρασίαν καὶ τὴν
Ἑλλάδα, ὅτε ἐπελθόντες οἱ Ρωμαῖοι ἠνάγκασαν αὐτὴν ν' ἀναμιχθῆ
μὲ τὴν Ἀλεξανδρινὴν Διάλεκτον καὶ μ' ὅλας αὐτῆς τὰς παρα-
φράδας, τὴν Αἰγυπτιακὴν, τὴν Ἑβραϊκὴν ὡς καὶ μὲ τὴν Δημώδη
τῆς Ἀλεξανδρείας Διάλεκτον, καὶ νὰ λάβῃ διεύθυνσιν τὴν ὁποίαν
πολὺ πιθανὸν οὐδέποτε θὰ ἐλάμβανεν ἐξ ἰδίων.

Ἄλλὰ περὶ τούτου εἰς τὸ ἐπόμενον.

B'.

Ναυκρατινὴ καὶ Ἀλεξανδρινὴ περίοδος.

Ἔως πρό τινων ἐτῶν ὅλοι σχεδὸν ἐπίστευον εἰς τὴν Ἑλλάδα, πολλοὶ δὲ καὶ σήμερον ἀκόμη τὸ πιστεύουν, ὅτι ἡ ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐπικρατήσασα ἑλληνικὴ γλῶσσα ἦτον ἡ ἀττικὴ, τὴν ὁποίαν οἱ Μακεδόνες εἰσήγαγον, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον διεφθαρμένην, καὶ τὴν ὁποίαν ἔπειτα οἱ Γραμματικοὶ καὶ οἱ Ἀττικισταὶ ἐπροσπάθησαν νὰ ἐπαναφέρουν εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς κατάστασιν. Ἀλλὰ τὸ σαθρὸν τῆς δοξασίας ταύτης, νομίζω ὅτι ἀρκούντως ἀπέδειξα εἰς μίαν μου εἰς τὸ Ἀθήναιον ἀνακοίνωσιν, τὴν ὁποίαν πολλοὶ παραμορφώσαντες ἐκακολόγησαν, οὐδείς ὁμοῦς μέχρι τοῦδε ἐπεχείρησε μὲ λόγον ν' ἀνασκευάσῃ.

Οἱ μὲ τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐλθόντες Μακεδόνες, ἔλεγον τότε, δὲν ἦσαν εἰς κατάστασιν νὰ μεταδώσουν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς τὸν τόπον, καὶ πολὺ ὀλιγώτερον τὴν ἀττικὴν διάλεκτον. Πρῶτον πάντων ἔμειναν πολλὰ ὀλίγον, μόλις τέσσαρας μῆνας εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἔπειτα οἱ περισσότεροὶ τῶν ἦσαν Τριβαλλοὶ Ὀδρούζαι καὶ Ἀγροῖνες κτλ. δηλαδὴ ἔθνη θρακο-ἰλλυρικὰ, τὰ ὁποῖα πολὺ πιθανὸν, οὐδὲ τὴν μακεδονικὴν καλῶς ἐγνώριζον.

Αὐτὸ δὲ τοῦτο ἤμπορεῖ νὰ εἴπῃ τις καὶ δι' ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἔφερε δέκα ἔτη ἀργότερα ὁ Πτολεμαῖος, ὅταν ἦλθε νὰ καταλάβῃ τὴν σατραπείαν του ἀπὸ τὴν Περσίαν. Οἱ περισσότεροι τούτων εἶχον στρατολογήθῃ εἰς τὴν Φρυγίαν, τὴν Γαλατίαν καὶ τὴν Καρίαν, οὐχὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ κατ' ἀνάγκην πολλὰ ὀλίγα ἑλληνικὰ θὰ ἐγνώριζον. Δὲν ὑπάρχει δὲ ἀμφιβολία ὅτι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐπὶ τέλους ἔμαθον, τὰ ἔμαθον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἀπὸ τοὺς πρώτους αὐτῆς κατοίκους τοὺς Ναυκρατινοὺς καὶ τοὺς ἀναριθμήτους ἑλληνόφωνας Ἰουδαίους, τοὺς ὁποίους ὁ Μ. Ἀλέξανδρος πρῶτος

καὶ ἔπειτα οἱ δύο πρῶτοι Πτολεμαῖοι, μετέφερον ἀπὸ τὴν Παλαιστίνην εἰς τὴν Συρίαν.

Ἡ καλητέρα ὁμως ἀπόδειξις τοῦ θέματός μας, ὅτι δηλ. ἡ Ἀλεξανδρινὴ διάλεκτος δὲν ἦλθεν οὔτε ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν οὔτε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἦτο γέννημα καὶ θρέμμα τοῦ τόπου, εἶναι ἡ μεγάλη αὐτῆς διαφορὰ ἀπὸ τὴν γλῶσσαν, ἡ ὅποια τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο εἰς χρῆσιν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα.

Ἦσαν τότε πέντε εἴδη Ἑλληνικῆς εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐν χρῆσει :

1ον) Τὸ κατ' ἐξοχὴν *φιλολογικὸν ἰδίωμα*. εἰς τὸ ὅποῖον εἶναι γραμμéνοι ὄλοι αἱ ἐπὶ λίθον ἐπιγραφαί, καὶ τὸ ὅποῖον ὁμοιάζει κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον μὲ τὸ γραπτὸν ἰδίωμα τῶν τότε ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ζώντων Ἑλλήνων.

2ον) Τὸ *αἰγυπτιακὸν ἰδίωμα* ὑπὸ τὴν διπτὴν αὐτοῦ μορφὴν : τὴν *ιερατικὴν* καὶ τὴν *δημοτικὴν*. Εἰς τὴν πρώτην εἶναι γραμμéνα τὰ δύο τρίγλωσσα ἱερατικὰ ψηφίσματα, τὸ τῆς Κανώβου καὶ τὸ τῆς Ροσσέτης· εἰς τὸ δεύτερον ὄλοι οἱ ἑλληνικοὶ πάπυροι τῶν χρόνων τῶν Πτολεμαίων.

4ον) Τὸ *ἰουδαϊκὸν ἰδίωμα*, εἰς τὸ ὅποῖον εἶναι γραμμéνη ἡ τῆς Παλ. Διαθήκης μετάφρασις τῶν ἑβδομήκοντα καὶ

5ον) ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ *ὑπὸ πάντων λαλουμένη ἑλληνικὴ διάλεκτος*, ἣτις, ὡς μετ' ὀλίγον θὰ ἴδωμεν, δὲν διέφερε διόλου τοῦ σημερινοῦ ἡμῶν δημῶδους ἰδιώματος.

Ἡ διαίρεσις αὕτη τῆς γλώσσης εἰς τόσα ἐπιτόπια ἰδιώματα εἶναι ἡ καλητέρα ἀπόδειξις, ὅτι ἡ γλῶσσα αὕτη ἦτο πρὸ πολλῶν αἰῶνων ἐν χρῆσει εἰς τὴν Αἴγυπτον· ὅτι οἱ εἰσαγαγόντες αὐτὴν Ἑλληνες ἦσαν πολλοὶ καὶ διάφοροι ὡς καὶ διάφορα ἦσαν τὰ ἔθνη μὲ τὰ ὅποια ἦλθον εἰς ἐπαφὴν εἰς τὸν τόπον τοῦτον. Ἐνῶ δὲ περὶ τούτων πρὸ εἴκοσι ἐτῶν ὑποθέσεις μόνον ἐκάμναμεν, σήμερον, χάριν εἰς τὴν καλητέραν σπουδὴν τῆς Ἱστορίας καὶ τῆς Ἀρχαιολογίας, εὐρισκόμεθα εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ συντάξωμεν τῶν ἰδιωμάτων τούτων τὴν ἱστορίαν.

Χάρις εἰς τὰς σπουδὰς ταύτας γνωρίζομεν σήμερον μετὰ θετικότητος, ὅτι, ὅταν περὶ τὰ μέσα τοῦ Ζ'. αἰῶνος ὁ Ψαμίτιχος ἐπεφόρτισε τοὺς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του εὐρισκομένους Ἴωνας νὰ διδάξουν τὰ Ἑλληνικὰ εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, ἡ τότε τὸ πρῶτον εἰς τὴν Αἴγυπτον εἰσαχθεῖσα Ἑλληνικὴ Διάλεκτος ἦτον ἡ τότε ἐν χρῆσει

εἰς τὴν Ἴωνίαν, ἣ Γλῶσσα δηλονότι τῶν Λογογράφων, ἥτις κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἐρμογένους δὲν διέφερε πολὺ τῆς ἀρχαίας Ἰάδος. Ἡ ὑπὸ τῶν Καροϊῶνων εἰς τὰ Προπύλαια τοῦ ἐν Νουβίᾳ ναοῦ τοῦ Ἄμμωνος χαραχθεῖσα ἀναμνηστικὴ ἐπιγραφή εἶναι γραμμένη εἰς τὴν Γλῶσσαν ταύτην.

- » Βασιλέος ἐλθόντος εἰς Ἐλεφαντίναν Ψαμιτίχο
- » Ταῦτα ἔγραψαν τοὶ σὺν Ψαμιτίχο ἔπλευσαν.
- » Ἦλθον Κέρκιος κατόπερθεν ἰς ὃ ποταμὸς ἀνίει
- » Ἀλλογλώσσους ἤγεν Ποταπιμπτό Αἰγυπτίους δὲ Ἄμασις
- « Ἐγραφε Δαμάρχος Ἀμοιβίχο καὶ Πέλεκος Ὀδάμο.»

Οἱ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἀπαντῶμενοι τύποι εἶναι αὐτοὶ ἐκεῖνοι τῆς ἀρχαίας Ἰάδος. **Βασιλέος** ὅχι Βασιλῆος, **Ἐλεφαντίναν** ὅχι Ἐλεφαντίνην, ὅπως θὰ ἔλεγον ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Ἡρόδοτος. Τὸ ὀριστικὸν ἄρθρον διατηρεῖ τὴν ἀντωνυμικὴν αὐτοῦ σημασίαν «**τοὶ σὺν Ψαμιτίχο ἔπλευον**» ἐκεῖνοι οἵτινες κλ. Τὰ εἰς —**ίδης** καὶ —**εἰδης** πατρωνυμικά, τὰ τόσον συχνὰ εἰς τὸν Ὅμηρον, λείπουν ἐνταῦθα καθ' ὀλοκληρίαν. Τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τιθέμενον εἰς γενικὴν κατόπιν τοῦ ὀνόματος τοῦ υἱοῦ, ἀρκεῖ νὰ δείξῃ τὴν καταγωγὴν τούτου. **Δαμάρχος Ἀμοιβίχον, Πέλεκος Οὐδάμου.** Ἡ μόνη λέξις ἣ ὁποία ἔχει δωρικὴν ὄψιν εἶναι τὸ ὄνομα **Δαμάρχος**, τὸ ὁποῖον ἀναμφιβόλως ἀναλογεῖ πρὸς τὸ **Ἀρχίδαμος** τῆς μετὰ ταῦτα Δωριδος, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ χρῆσις εἶναι δικαιολογημένη, ἀφοῦ πρόκειται περὶ ἐνὸς Ροδίου πολὺ πιθανὸν Δωριέως.

Ἄν ὑπάρχει λοιπὸν ἀμφιβολία ὅτι, ἡ πρώτη εἰς τὴν Αἴγυπτον εἰσαχθεῖσα Ἑλληνικὴ Γλῶσσα ἦτον αὐτὴ ἐκεῖνη ἥτις περὶ τὸν Ζ' αἰῶνα ἐγράφετο εἰς τὴν Ἴωνίαν.

Ὅταν ὁμως περὶ τὰ μέσα τοῦ στ' π.Χ. αἰῶνος ἡ Αἴγυπτος ἀνοιξοῦσε τὰς θύρας τῆς εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἐμπόριον καὶ οἱ ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ Ψαμιτίχου εἰς τὴν χώραν ταύτην ὑπάρχοντες Ἕλληνες ἔλαβον ἀπὸ τὸν Ἄμασιν εἰς ἰδιαιτέραν αὐτῶν κατοικίαν καὶ ἐμπορίαν τὴν **Ναύκρατιν**, συνάμα δὲ καὶ τὴν **ἄδειαν** ν' αὐτοδιοικοῦνται κατὰ τὰ πάτρια, σμῆνη μετοίκων συνέρξενσαν τότε ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου. Ἦλθον Ρόδιοι Μηλίσιοι Κολοφώνιοι, ἦλθον Σάμιοι Κύπριοι Ἐφέσιοι, ἦλθον Χῖοι Μητυλιναῖοι Αἰγηνῖται κλ. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ὅλοι αὐτοὶ ἦσαν Ἕλληνες,

διέφερον ὅμως τοσοῦτον ἀπ' ἀλλήλων, ὥστε ἦτον δύσκολον νὰ διακρίνη τις ἐκ πρώτης ὄψεως, ὅτι ὅλοι των ἀνῆζον εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἔθνος. Ἐκαστος τούτων εἶχε τοὺς θεοὺς του τὰς παραδόσεις του τοὺς ἥρωάς του, ἕκαστος ἐλάλει γλῶσσαν τὴν ὁποίαν δυσκόλως ἐννοοῦσαν οἱ γείτονές του. Ἀναγκασθέντες ὅμως νὰ ζήσωσι καὶ νὰ ἐμπορευθῶσιν αἰῶνας ὅλους εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πόλιν, δὲν ἠμπούρουσαν νὰ ἐμποδίσουν τῶν οἰζογενειῶν των τὴν ἐπιμιξίαν, τὴν ἀφομοίωσιν τῶν θεῶν των, τὴν συγχώνευσιν τῶν ἰδιωμάτων των. Αἱ ἀναρίθμητοι Ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ τὰς ὁποίας ὁ Flinders Petrie ἐξέθαπεν ἐκ τῶν θεμελίων τῆς Ναυκρατέως δὲν ἀφίνουν καμμίαν ἀμφιβολίαν περὶ τούτου.

Ὁ ἀναγινώσκων αὐτὰς μετὰ προσοχῆς παρατηρεῖ πῶς οἱ γράφαντες λησιμονοῦν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τοὺς ἰδιωτισμούς των, τὰς παραδόσεις των, τὰ ἔθιμά των, διὰ ν' ἀποτελέσωσι μίαν ὁμοειδῆ καὶ ὁμόφωνον παροικίαν.

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ γλῶσσα τὴν ὁποίαν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι τὸ πρῶτον ἀπὸ κοινοῦ ἔγραψαν ἦτο χονδροειδὲς κρᾶμα ὅλων τῶν εἰς τὴν Ναύκρατιν συναντηθέντων Ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων, πολὺ χειρότερον ἐκείνου, τὸ ὁποῖον εἶχε μορφωθῆ τοὺς ἀρχαίους χρόνους εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅταν οἱ Ἴωνες ἦλθον εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς Αἰολεῖς, τοὺς Δωριεῖς καὶ τοὺς Μακεδόνας καὶ εἰς τὸ ὁποῖον, ὡς εἴπομεν, ἐγράφησαν τὰ πρῶτα ἡρωϊκὰ ἄσματα τῆς Ἑλλάδος. Ἄν δὲ ἀληθεύσῃ ἡ ἰδέα, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς πρῶτοι ὑπεστηρίζαμεν πρὸ δύο περὶ πον ἐτῶν εἰς τὸ «Ἑλλήνιον», ὅτι δηλαδή ὁ περὶ τὰς ἀρχάς τῆς Δ'. π. Χ. ἑκατονταετηρίδος ἀκμάσας καθαροδὸς Τιμόθεος ὁ Μιλήσιος, ἦτον ἀπὸ τοὺς Μιλησίους τῆς Ναυκρατέως καὶ ὄχι τῆς Ἰωνίας, καὶ ὅτι ὁ **Περσικὸς αὐτοῦ Νόμος** ὁ προφέρουσιν ἀνακαλυφθεὶς εἰς τὸ Ἀμπούσιρ, ἐγράφη εἰς τὴν Ναύκρατιν καὶ ὄχι εἰς τὴν Ἰωνίαν, πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡ Γλῶσσα τοῦ ἄσματος τούτου εἶναι ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἔγραψον εἰς τὴν Ναύκρατιν τοὺς πρώτους χρόνους. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι αὕτη, ἐνῶ ἔξ ἐνός δὲν ὁμοιάζει διόλου τὰ τότε εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα γραφόμενα ἰδιώματα, ἔχει ἀφ' ἐτέρου ὅλα τὰ προσόντα καὶ τοὺς ἰδιωτισμούς τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ἐκ τῶν προτέρων, ὡς τοὺς ἰδιωτισμούς τῆς Ναυκρατινῆς Διαλέκτου.

Ἦς ἐσεΐδε

Βασιλεὺς εἰς φυγὴν ὀρμῶντα παμμιγῆ στρατὸν
 γονυπετῆς αἰκίξε σῶμα φάτο δὲ κυμαίνων τύχαισιν.
 Ἴὼ κατασκαφαὶ δόμων σείριαί τε νᾶες Ἑλλανίδες αἰ κα-
 τὰ μὲν ἤλικα ὀλέσατε ἦθαν νέων πολυάνδρον νᾶες δὲ
 οὐκ ὀπισσοπόρευτον ἄξουσιν, πυρός δ' αἰθαλόεν μένος
 ἀγρίῳ σώματι φλέξει, στονόεντα δὲ ἄλγη ἔσται Περσίδι
 χώραι. ὦ βαρεῖα συμφορὰ, ἅ μ' εἰς Ἑλλάδα ἤγαγες! Ἄλλ' ἔτε
 μηκέτι μέλλετε· ζεύγνυτε μὲν τέτραον ἵππων
 ὄχημα, οἱ δὲ ἀνάριθμον ἔλθον φορεῖτ' ἐπ' ἀπήνας· Πίμπρατε δὲ
 σκηπτάς· μηδέ τις ἡμετέρου γένοιτο ὄνησις αὐτοῖσι πλοῦτου·
 Οἱ δὲ τρόπαια στησάμενοι Διὸς ἀγνότατον τέμενος
 παιᾶνα ἐκελάδησαν, ἰήλον ἄνακτα σύμμετροι δ'
 ἐπεκτύπεον ποδῶν ὑψικρότοις χορείαις.

Σχεδὸν τὴν ἰδίαν γλῶσσαν ἔγραψεν ὁ μετὰ δύο περιόπου αἰῶ-
 νας ποιήσας τὴν **Ἀλεξάνδραν** Λυκόφρων, ὡς ἐκ τῶν ἐξῆς φαί-
 νεται.

- » Λέξω τὰ πάντα νητρικῶς ἅ μ' ἱστορεῖς,
- » ἀρχῆς ἀπ' ἀκρας· ἦν δὲ μηκυνθῆ λόγος
- » σύγγνωθι δέσποτι· οὐ γὰρ ἦσυχος κόρη
- » ἔλυσε χρησῶν ὡς πρὶν ἀτολον στόμα,
- » ἀλλ' ἄσπετον χέασα παμμιγῆ βοήν
- » θαφνηφάγον φοῖθαξεν ἐκ λαιμῶν ἔπα,
- » Σφιγγὸς κελαινῆς γῆρας ἐκμιμουμένη κλ.

Ἐὰν δὲ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα λέγει Διονύσιος ὁ
 Ἀλικαρνασεὺς περὶ τῆς φράσεως τοῦ Φιλίστου, τοῦ Δούριδος καὶ
 τοῦ Φυλάρχου, ὅλων Ναυκρατινῶν συγγραφέων, πρέπει νὰ πιστεύ-
 σωμεν ὅτι ἡ περὶ τὴν φράσιν αὕτη ἀγροικία παρηκολούθησεν ἐπὶ
 πολλοὺς αἰῶνας τοὺς Ναυκρατινοὺς Λογίους. Χάρις ὅμως εἰς τὴν
 ἐπὶ τῆς Περσοκρατίας μεγάλην τῆς Αἰγύπτου μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐ-
 πιμιξίαν, ἡ Ναυκρατινὴ Διάλεκτος ἐκαθαρίσθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον
 ἀπὸ τοὺς ἰδιωτισμοὺς της, ὥστε αἱ ὀλίγον πρὸ τῶν Μακεδονικῶν
 χρόνων γραφεῖσαι εἰς Ναύκρατιν ἐπιγραφαὶ καὶ Πάπυροι παρου-
 σιάζουσι γλῶσσαν πολλὰ ὀλίγον διαφέρουσαν τῆς τότε εἰς τὰς νή-
 σους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους γραφομένης.

Εἰς τὸ Βρεττανικὸν Μουσεῖον ὑπάρχει πάπυρος φέρων τὴν ἀ-
 πογραφὴν τῶν κτημάτων ἐνὸς Ἑλληνομεμφίτου τῶν χρόνων τοῦ

προτελευταίου Φαραῶ τῆς Αἰγύπτου, γραμμένος εἰς γλῶσσαν πολὺ καλητέραν.

Ἴδου οὗτος :

Μητροδώρῳ τῷ Ἐπιμελητῇ
Ἀπίγγιος Ἑλληνομεμψίτης.

Ἐ'Απογράφομαι κατὰ τὸ ἐκδοθὲν πρόσταγμα τὴν ὑπάρχουσαν μοι οἰκίαν καὶ ἀλλήν ἐν τῷ «Ἑλληνίῳ», ἐν τόπῳ (λεγομένῳ) . . . κίω, ὧν μέτρα τῆς μὲν οἰκίας ΚΑ'. ἐπὶ ΙΓ'. τῆς δὲ ἀλλῆς ΙΑ'. ἐπὶ ΙΓ'. Γείτονες πρὸς νότον οἰκία Πέσιτος Φαήσιος, πρὸς βορρᾶν Πάσιτος Ἀριανὸς καὶ ὁδὸς ἀναμέσον; πρὸς Ἀηλιώτην Ποτάγγης Πατίσιος.

Τούτων οὖν τιμῶμαι κτλ. . . . Καὶ ἄλλην οἰκίαν, ἐν ἣ σιτοποιεῖον καὶ ἀλλή, ὧν μέτρα τῆς μὲν οἰκίας ΚΑ'. ἐπὶ ΙΓ'. καὶ τῆς ἀλλῆς ΙΓ'. ἐπὶ ΙΓ'. Γείτονες δὲ κλ. κλ.

Ἴδου καὶ μία Ναυκρατινὴ ἐπιγραφή νεωτέρων χρόνων.

«Ἡ πόλις ἢ Ναυκρατιτῶν Ἡλιόδωρον Δωρίωνος φιλοπάτριδα τὸν ἱερεα Ἀθηνᾶς καὶ διὰ βίου συγγραφοφύλακα, ἀρετῆς καὶ εὐνοίας ἕνεκεν εἰς αὐτήν.»

Πολὺ ὅμως πρὶν ἢ περιέλθῃ εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην ἡ ναυκρατινὴ διάλεκτος περιπεσοῦσα εἰς τὰ στόματα τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Αἰγυπτίων ὑπέφερε τόσας ἀλλοιώσεις ὥστε δύο νέα ἔξ αὐτῆς προέκυψαν ἰδιώματα: τὸ *Ἑβραϊκόν* καὶ τὸ *Αἰγυπτιακόν*.

Ὑποχρεωμένοι νὰ μεταχειρισθῶσι μίαν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ποτὲ δὲν εἶχον σπουδάσει, οἱ εἰς τὴν Ναύκρατιν εὐρισκόμενοι Ἰουδαῖοι δὲν ἠμποροῦσαν νὰ διατηρήσουν αὐτὴν ἄθικτον· ἄρχισαν λοιπὸν νὰ παραμορφῶνουν τὰς λέξεις αὐτῆς, ἀντὶ ἐρευνᾶν νὰ λέγουν *ἀρευνᾶν* ἀντὶ καθαρίζειν, *καθερίζειν*, ἀντὶ ἐχθρὸς, *ἐχτρὸς*, ἀντὶ ἐχθὲς, *ἐχτὲς*, ἀντὶ ἐλήφθη *ἐλήμφθη* ἄρχισαν νὰ μεταβάλλουν τοὺς γραμματικούς αὐτῆς τύπους· ἀντὶ ἐώρωκα, *ἐωράκηκα*, ἀντὶ ἔχριναν, *ἐκρίνοσαν*, *ἤλθοσαν*, *κατελείποσαν*. Εἰσήγαγον εἰς αὐτὴν πολλὰς λέξεις ἑβραϊκᾶς, ἔδωσαν εἰς πολλὰς λέξεις ἑλληνικᾶς σημασίας τὰς ὁποίας εἶχον αἱ ἀντίστοιχοὶ τῶν εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν ἔλεγον *παιδεύειν* ἀντὶ τιμωρεῖν, *φθάνω* ἀντὶ ἔρχομαι ἐσχημάτιζαν φράσεις ἑβραϊκᾶς μὲ λέξεις ἑλληνικᾶς λ. χ., *ἄρτον φαγεῖν* = γεύομαι, *ζητεῖν τινὸς τὴν ψυχὴν* = ἀπειλεῖν αὐτῷ θάνατον· *πρόσωπον λαμβάνειν*, *ἐγένετο ἐκ τοῦ λέγειν αὐτὸν ταῦτα* κλ. τὰ ὁποῖα

ἔδωσαν εἰς τὸ ἰδίωμα τοῦτο τὸν χαρακτῆρα ὅστις διακρίνει τὴν ὑπὸ τῶν Ἑβδομήκοντα μετάφρασιν τῆς Πεντατεύχου.

Αὐτὸ τοῦτο συνέβη καὶ εἰς τοὺς Αἰγυπτίους. Ὑπεύκοντες εἰς τὰς συνηθείας τῶν φωνητικῶν των ὀργάνων οἱ Αἰγύπτιοι οἱ ὁποῖοι ὑπεχρεώθησαν νὰ ἐκμάθουν τὴν ἑλληνικὴν, ἄρχισαν ἀμέσως νὰ προφέρουν διαφόρως τὰς λέξεις τῆς. Ἐντὶ μὴδὲν ἔλεγον *μηθὲν*, ἀντὶ καθῆσθαι *καθῆσται*, ἀντὶ ἐκ δεξιῶν, *ἐγ δεξιῶν*. Εἰσήγαγον εἰς αὐτὴν λέξεις Αἰγυπτιακὰς, Ὅσιρις, Σάραπισ, Φαρμουθὶ κλ. κατεσκευάζαν ἑλληνικὰς λέξεις κατὰ τρόπον αἰγυπτιακόν; *μεγαλόδοξος, αἰωνόβιος* κλ. Ἐλεγον *ἀποστεῖλαι* ἀντὶ μεταπέμψασθαι, *μεταστὰς* ἀντὶ ἀναστὰς κλ. καὶ ἔδιδον εἰς τὰς περιόδους των ἔκτασιν ὅλως διόλου ἀσυνήθιστον.

Ἡ εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Λουγδούνου ὑπάρχουσα πρὸς Νεκτανεβῶ τὸν Β΄. ἐπιστολὴ Πετεσίου τοῦ Ἱερογλύφου εἶναι τὸ μόνον περισωθὲν κείμενον, τὸ γραμμένον εἰς τὴν αἰγυπτιακὴν διάλεκτον τῶν χρόνων ἐκείνων.

Ἐπειδὴ δὲ θὰ λάβωμεν ἀφορμὴν νὰ ὁμιλήσωμεν καὶ πάλιν περὶ τοῦ Παπύρου τούτου παραθέτομεν ἐνταῦθα πρὸς περιέργειαν μόνον τὸν πρόλογόν του :

Πετήσιος Ἱερογλύφος
πρὸς Νεκτανεβὸν τὸν βασιλέα.

Ἔτους ΙΣΤ΄. Φαρμουθὶ κα΄. εἰς τὴν κδ΄. κατὰ θεὸν διαδοχόμεν (γρ. διαδοχὴν), τοῦ Νεκτανεβοῦ τοῦ βασιλέως καταγινομένου ἐν Μέμφει καὶ θυσίαν ποτὲ συντελεσαμένου καὶ ἀξιόσαντος τοὺς θεοὺς δηλῶσαι αὐτῷ τὰ ἐνεστηκότα, ἔδοξε κατ' ἐνόμιον (γρ. καθ' ὕπνον) πλοῖον παπύρινον, ὃ καλεῖται Ρῶψ, προσορμῆσαι εἰς Μέμφιν, ἐφ' οὗ θρόνος μέγας. ἐπὶ τε τούτου καθῆσθαι τὴν μεγαλόδοξον εὐεργέτειαν καρπῶν δότειραν καὶ θεῶν ἄνασσαν Ἴσιν καὶ τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ θεοὺς πάντας παραστῆναι αὐτῇ ἐγ δεξιῶν καὶ ἐσωνύμων αὐτῆς, ἕνα δὲ προσελθόντα εἰς τὸ μέσον, οὗ ὑπολαμβάνον εἶναι τὸ μέγεθος πῆχων εἴκοσι ἑνός, τὸν προσαγορευόμενον Αἰγυπτιστὴ Ὀνούρει, ἑλληνιστὴ δὲ Ἀρης, πετόντα ἐπὶ κοιλίαν λέγειν τάδε κλ.

Ἄλλ' οἱ εἰς τὴν Ναύκραιν ἐπὶ Ἀμάσιδος μετοικήσαντες Ἑλληνηες ἔφεραν εἰς τὸν τόπον ὄχι μόνον τὰ γραπτὰ αὐτῶν ἰδιώματα, ἀλλὰ καὶ τὰς τότε εἰς τὴν Μικρασίαν λαλουμένας διαλέκτους· καὶ αὗται, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, διέφερον ἀπ' ἀλλήλων πολὺ περισσώτερον παρὰ τὰ τῆς γραφομένης. Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἀμφιβολία ὅτι

ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐπεκράτησεν εἰς τὴν Ναυκρατὶν ἀληθῆς βαβυλωνία. Χάρις ὅμως εἰς τὰς στενὰς σχέσεις εἰς τὰς ὁποίας κατ' ἀνάγκην οἱ μέτοικοι ἔζησαν, πρὸ πάντων δὲ χάρις εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καταγωγὴν των, ὅλα ταῦτα τὰ ιδιώματα δὲν ἄργησαν νὰ συγχωνευθοῦν εἰς ἓν καὶ μόνον κοινὸν ἰδίωμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκάστη φυλὴ εἶχε τὸ ἰδικόν της καὶ τὸ ὁποῖον ἕκαστος ἐξ ἴσου ἐκαταλάμβανεν. Ὅταν δὲ μετὰ 200 ἔτη, ὅλη αὐτὴ ἢ τόσον σύμμικτος ναυκρατινὴ παροικία ἠναγκάσθη νὰ μετοικήσῃ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἢ γλῶσσα τὴν ὁποίαν ἐλάλει ἔγινε κατ' ἀνάγκην ἢ δημώδης ἀλεξανδρινὴ διάλεκτος, ἢ ζῶσα τοῦ λαοῦ γλῶσσα, τὴν ὁποίαν οἱ ἀλεξανδρεῖς ἐμάνθανον ἀπὸ τοὺς γονεῖς των ἢ ἀπ' ἐκείνους τοὺς ὁποίους συναναστρέφοντο καθ' ἐκάστην, ἐνῶ τὴν γραπτὴν γλῶσσαν τὴν ἐδιδάσκοντο εἰς τὸ Σχολεῖον καὶ καθ' ὅσον ἐσπούδαζον αὐτὴν καλῶς ἢ κακῶς τὴν ἔγραφον ἄλλοι καλῆτερον ἄλλοι χειρότερον καὶ ὁ καθεὶς κατὰ τὰς συνηθείας τῆς μητροικῆς του γλώσσης.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον θεωροῦμεν ἀναγκαιότερον νὰ ἐξάρωμεν εἶναι : ὅτι ὁσάκις οἱ γράφοντες εὐρίσκοντο εἰς ἀπορίαν λέξεώς τινας ἢ ἐκφράσεως τοῦ γραπτοῦ λόγου, ἀνέπληρων αὐτὴν διὰ τῆς ἀντιστοίχου τῆς δημώδους, ἥτις, ὡς εἴπομεν, εἶχε καταντήσει εἰς αὐτοὺς δευτέρᾳ μητροικῆ γλῶσσα. Χάρις δὲ εἰς τὴν συνήθειαν ταύτην, κοινὴν εἰς ὅλους τοὺς γράφοντας ξένας γλώσσας, μᾶς εἶναι σήμερον δυτατὸν νὰ συλλέξωμεν ἀπὸ τοὺς παπύρους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὰ στοιχεῖα ἑνὸς ιδιώματος, τὸ ὁποῖον ἦτο καταδικασμένον νὰ μὴ χρησιμεύσῃ ποτὲ εἰς τὸν γραπτὸν λόγον δηλ. τὴν **ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλουμένην διάλεκτον**, καὶ ν' ἀναστήσωμεν αὐτὴν συλλέγοντες τὰ λάθη καὶ τοὺς σολοικισμοὺς τῶν γραμματισμένων τῆς τότε Αἰγύπτου.

Ἐξεταζόμενος ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ὁ προμνημονευθεὶς πάπυρος τοῦ Μουσείου τοῦ Λουγδούνου μᾶς μανθάνει ὅχι ὀλίγας λέξεις καὶ φράσεις, τὰς ὁποίας ὁ γράφων ἐδανείσθη ἀπὸ τὴν τότε γυδαίαν τοῦ λαοῦ διάλεκτον, καὶ αἱ ὁποῖαι διαιωνίσθησαν εἰς τὴν γλῶσσάν μας. Ἐν πρώτοις ἀπαντῶμεν τὸ ρῆμα **προστάζω** ἄνευ ἀντικειμένου· τὸ ρῆμα **παρακαλῶ** εἰς τὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν ἔχει καὶ σήμερον, τὴν φράσιν **ἐν ὀλίαις ἡμέραις** ἢ ὁποία φαίνεται ὅτι εἶναι ἐξελληνισμὸς τῆς ἔτι καὶ νῦν ἐν χρήσει παρὰ τῷ λαῷ **σὲ λίες μέρες**.

Πολὺ περιεσσότερα ὅμως στοιχεῖα τῆς δημώδους ἑλληνικῆς

γλώσσης εὐρίσκονται διασπαρμένα εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Ἑβδομήκοντα: *τέσσερα* ἀντὶ τέσσαρα, *ἐπάνω τινός* ἀντὶ ἐπί τινος, *ποτίζω* ἀντὶ ἀρδεύω, *φιλιῶ* ἀντὶ ἀσπάζομαι, *χορταίνω* ἀντὶ σιτίζω, *χωνεύω* ἀντὶ τήκω κλ.

Εὐρήξαν λοιπὸν ὅταν ἦλθον οἱ Πτολεμαῖοι εἰς τὴν Αἴγυπτον τρία γραπτὰ ἑλληνικὰ ἰδιώματα: τὸ καθ' αὐτὸ *ἑλληνικόν*, τὸ *ἑβραϊκόν* καὶ τὸ *αἰγυπτιακόν*, καὶ ἓν κοινὸν ὑπὸ πάντων λαλούμενον, τὸ *ἀλεξανδρινὸν δημῶδες ἰδιῶμα* τὸ προελθὸν ὡς εἶπομεν, ἐκ τῆς μίξεως ὄλων τῶν εἰς τὴν Ναύκρατιν, συναντηθέντων *λαλουμένων ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων*, καὶ τοῦ ὁποίου μνεῖαν ποιεῖται Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς εἰς τρόπον ἕξ οὗ καταφαίνεται, ὅτι τοῦτο δὲν διέφερε σχεδὸν ποσῶς τῆς σήμερον λαλουμένης γλώσσης.

Ἅλα αὐτὰ τὰ ἰδιώματα ἐκαλητέρευσαν σημαντικῶς ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων. Συντετέλεσε δὲ πρὸς τοῦτο, πρῶτον πάντων ἡ σύστασις τοῦ Μουσείου καὶ ἡ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν πρόσκλησις ὄλων τῶν τότε ἱκανωτέρων ἑλληνιστῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως. Ἐπειτα ἡ σύστασις τῆς Βιβλιοθήκης καὶ πρὸ πάντων ἡ ἐπικρατήσασα συνήθεια τοῦ ἀντιγράφειν τὰ συγγράμματα τῶν ὁποίων τὰ πρωτότυπα ἔπρεπε νὰ μείνουν ἄθικτα εἰς τὴν βιβλιοθήκην. Ἅλα ταῦτα ἦτον ἀδύνατον νὰ μὴν ἐξοικειώσουν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὰ κλασικὰ ἰδιώματα καὶ νὰ μὴν ἐνεργήσουν ἐπωφελῶς ἐπὶ τῶν ἐν χρήσει γραπτῶν καὶ λαλουμένων ἰδιωμάτων. Καὶ πράγματι αἱ ἐπιγραφαὶ, τὰ βασιλικὰ διατάγματα, τὰ ψηφίσματα καὶ αὐτὰ τῆς ἐμπορικῆς συναλλαγῆς τὰ ἔγγραφα, τὰ ὅποια μᾶς μένουν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, εἶναι ὅλα γραμμένα εἰς γλῶσσαν ἥτις μόλις διακρίνεται τῆς τότε κοινῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου.

Ἰδοῦ τινα παραδείγματα:

Βασιλεὺς Πτολεμαῖος Πτολεμαίου καὶ Ἀρσινόης θεῶν ἀδελφῶν καὶ Βασίλισσα Βερενίκη ἡ ἀδελφὴ καὶ γυνὴ αὐτοῦ τὸ τέμενος Ὀσίρει.

Βασιλεὺς Πτολεμαῖος
Λυκομήδει χαίρειν.

Τῶν τοῦς κλήρους ἀφειρημένων (Γρ. ἀφιερμένων) ἰπέπων οἱ σταθμοὶ περιέστωσαν τῇ βασιλεῖ ἕαν μὴ τισιν ἡμεῖς ἐπ' ὀνόματι ἐπιστείλωμεν διδόναι. Ἐρρωσο.

Βασιλεὺς Πτολεμαῖος
Ἀπόφ τῶ ἀδελφῶ χαίρειν.

Τῆς ἡμῖν δεδομένης ἐντεύξεως παρά τῶν ἱερέων τῆς ἐν τῇ Ἀβάτῳ καὶ ἐν Φιλαῖς Ἰσιδος ὑποτετάχαμεν τὸ ἀντίγραφον· καλῶς οὖν ποιήσεις συντάξαι ἐπὶ μηδεμιᾶ προφάσει μηδένα ἐνοχλεῖν αὐτοὺς περὶ ὧν προσφέρονται παρ' ἑκαστον.

Ἐρωσθε.

Ἴδου καὶ μία Διαθήκη :

Διέθετο νοῶν καὶ φρονῶν Πεισίας Λύκιος τῶν... Εἴη μὲν μοι ὑγιαίνοντα αὐτὸν τὰ ἑμαυτοῦ διοικεῖν· ἐὰν δέ τι ἀνθρώπινον πάθω καταλείπω τῶν ὑπαρχόντων μοι τὰ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Πεισικράτει τῷ υἱῷ, τὴν τε συνοικίαν καὶ τὰ ὑπάρχοντά μοι ἐκεῖ.

Ὁμολογεῖ Ὁρος ἔχειν παρά Χάρμου τὰ δέοντα κατὰ σύμβολον. Τοῦτο ἔγραψε Σιτάφις, Ὁρου συντάξαντος, διὰ τὸ μὴ ἐπίστασθαι αὐτὸν γράμματα.

Μετὰ τὸ ἐλληνικὸν τὸ μᾶλλον ὠφεληθὲν ἰδίωμα εἶναι τὸ ἐβραϊκόν.

Εὐτυχήσαντες νὰ κατακτήσουν ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴν τὴν συμπάθειαν τῶν Πτολεμαίων οἱ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐγκατασταθέντες Ἰουδαῖοι, εἶχον κάθε συμφέρον νὰ ἐξελληνισθῶσιν ὡς οἱ προστάται των· καὶ τόσον ἐπέμειναν εἰς τὸ ἐγγεῖρημα, ὥστε σήμερον εἶναι δύσκολον νὰ διακρίνωμεν ἐὰν Μακεδὼν τις τῶν χρόνων ἐκείνων ἦτο πράγματι Μακεδὼν ἢ Ἕλλην ἢ Ἰουδαῖος. Δὲν εἶνε λοιπὸν καθόλου παραδόξον ἂν τὰ βιβλία τῆς Παλ. Διαθήκης τὰ μεταφρασθέντα εἰς τοὺς χρόνους τῶν τελευταίων Πτολεμαίων (Σοφία Σειράχ, Ἐσδρας, Μακκαβαῖοι) εἶναι γραμμένα εἰς γλῶσσαν πολὺ ἐλληνικωτέραν παρὰ τὰ τῆς Πεντατεύχου, καὶ ἂν πολλοὶ τῶν τότε λογίων Ἰουδαίων (Ἐκαταῖος, Φίλων, Ἰώσηπος) περιλαμβάνονται σήμερον εἰς τὴν σειρὰν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων τῆς ἀλεξανδρινῆς περιόδου καὶ οὐχὶ μεταξὺ τῶν ἐλληνιζόντων Ἰουδαίων.

Ὅχι ὀλιγώτερον ὁμως ἐκαλλιτέρευσεν ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων καὶ ἡ Αἰγυπτιακὴ διάλεκτος. Ἡ πρὸς τὸν Πτολεμαῖον ἐπιστολὴ τῶν ἐν Φίλαις ἱερέων, τὰ τῆς Καννώπου καὶ τῆς Ρωσσέτης ψηφίσματα δὲν ἀφίνουν καμμίαν ἀμφιβολίαν περὶ τούτου. Ἀναγινώσκων

τις αὐτὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ θαυμάσῃ τὴν ἐπιτυχῆ ἐκλογὴν τῶν λέξεων, τὴν ὀρθότητα τῆς κατασκευῆς των καὶ τὴν διάταξιν αὐτῶν εἰς τὸν λόγον.

«Οἱ ἀρχιερεῖς καὶ προφῆται καὶ οἱ εἰς τὸ ἄδυτον εἰσπορευόμενοι πρὸς στολισμὸν τῶν θεῶν καὶ πτεροφόροι ἱερογραμματεῖς καὶ οἱ ἄλλοι ἱερεῖς οἱ συναντήσαντες ἐκ τῶν κατὰ χώραν ἱερῶν εἰς τὴν πέμπτην καὶ εἰκάδα τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἐν ᾧ παρέλαθε τὴν βασιλείαν παρὰ τοῦ πατρὸς, συνεδριάσαντες ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῇ ἐν Καννόπῳ ἱερῷ τῶν εὐεργετῶν θεῶν εἶπαν».

Ἐάν τις ἐξαιρέσῃ ἀπὸ τοῦ χωρίου τούτου τὰς λέξεις αἵτινες ἐκφράζουσιν ἰδέας αἰγυπτιακὰς μὴ γνωστὰς εἰς τοὺς τότε Ἕλληνας, ὅλο τὸ ἄλλο μέρος εἶνε ὀρθότατα ἑλληνιστὶ γραμμένον. Οἱ γράψαντες μόνον ἦσαν Αἰγύπτιοι καὶ ἂν κατὰ τὴν γλῶσσαν εἶχον ἕξελληνισθῆ δὲν ἔπαυσαν ὅμως νὰ σκέπτονται καὶ νὰ διανοοῦνται ὡς Αἰγύπτιοι δι' ὃ καὶ αἱ φράσεις αὐτῶν εἶναι φράσεις Αἰγυπτιακαὶ μὲ λέξεις ἑλληνικὰς.

Ὅλοι ὅμως δὲν ἦσαν εἰς τὴν Αἴγυπτον εἰς κατάστασιν νὰ γράψουν τὴν γλῶσσαν ὅπως οἱ γραμματεῖς τῶν βασιλέων καὶ οἱ ἀνώτεροι τοῦ κράτους καὶ τοῦ κλήρου ὑπάλληλοι. Ὡς σήμερον οὕτω καὶ τότε, Ἕλληνας, Αἰγύπτιοι Ἰουδαῖοι δὲν ἀγαποῦσαν πολὺ τὰ γράμματα εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τόσον ὀλίγον ἐπρόσεχάν ὅταν ὠμιλοῦσαν ὅσον καὶ ὅταν ἔγραφαν. Ὡς ἐκ τούτου ἡ γλῶσσα τὴν ὁποίαν μετεχειρίζοντο οἱ τότε Ἀλεξανδρεῖς, πρὸς ἀνταπόκρισιν, καὶ ἡ ὁποία ἀργότερα ἐχρησίμευσεν ὡς γλῶσσα γραπτῆ τῶν ἐκχριστιανισθέντων Ἑλλήνων καὶ Ἰουδαίων, διεκρίνετο διὰ τὰ πολλὰ τῆς γραμματικὰ καὶ λεκτικὰ σφάλματα, διὰ τοὺς πολλοὺς ξενισμούς της καὶ τοὺς σολοικισμούς της.

Μ' ὅλον ὅτι δὲ ἦτο δι' ὅλους μία, διέφερον ὅμως ὡς πρὸς τὸ ὕφος κατὰ τὴν ἐθνότητα τοῦ γράφοντος. Ὁ Ἕλλην ἔγραφεν αὐτὴν ἑλληνικώτερον, ὁ Ἰουδαῖος ἰουδαϊκώτερον, ὁ Αἰγύπιος αἰγυπτιακώτερον.

Ἴδού τινα παραδείγματα:

Ἀλέξανδρος Κλέωνι χαιρεῖν

Τῆς ἐξαγωγῆς τῆς φερούσης ἐκ Τεβενούτου τῆς Σαμαρείας εἰς Κιρ-

κασίον (ἐξ ὧν ὀνομάτων διακρίνει τις ὅτι ὁ γράφων εἶναι Ἰουδαῖος) ἦν ἐσκάψαμεν περίσου, ἐγκατάλειμμα γέγονε. Καλῶς οὖν ποιήσεις συντάξαι ὑπολογίσας εἰς τὰ ἀλικά τοῖς ἐν Κανναία λαοῖς LE. *αωλιον* μετρήσασι εἰς E! τῆς Δ. ἵνα συντελεσθῆ καὶ ἡ γῆ μὴ κατάβροχος γίνηται. Ἀπόστειλον δὲ ἡμῖν ξύλα καὶ λοιπὰ ὅτι εὐμήκιστα καὶ παχύτατα, ἵν' ἔχωμεν εἰς διάτῳνα ταῖς γεφύραις. Τούτοις γάρ κατακολυόμεθα. Ὡσαύτως δὲ καὶ σχοινία, ἐὰν δὲ ὑπάρχει πλεῖον.

Διονυσίῳ τῶν φίλων καὶ ἱπάρχη ἐπ' ἀνδρῶν καὶ ἀρχιφυλακίῃ τοῦ περὶ Θήβας, παρ' Ὀσορορήριος τοῦ Ὁρου Χολχύτου τῶν ἐκ τῶν Μεμνονεῖων.

Εἰσαγγέλλω ὅτι τοῦ τεσσαρακοστοῦ τετάρτου ἔτους, Λόχου τοῦ συγγενοῦς ἐπιθεβληκῶτος εἰς Διόσπολιν τὴν μεγάλην, ἐπελθόντες τινὲς ἐφ' ἑνα τάφον τῶν ὑπαρχόντων μοι ἐν τῇ περὶ Θήβας καὶ ἀνοίξαντες, τινὰ μὲν τῶν τεθαμμένων σωμάτων ἐξέδυσαν, ἀπηνέγκαντο δὲ ὁμοῦ ἅ ἐτύγγανον ἀπεραιομένοι ἐκεῖ ἐπιπλα, ἀξίας δέκα ταλάντων. Συνέβη δὲ καὶ διὰ τὸ ἀχανῆ τὴν θύραν ἀφεθῆναι ὑπὸ λύκων λυμανθῆναι ἀγαθὰ σώματα περιβρωθέντα. Ἐπεὶ οὖν ὑπάγω κατὰ Ποήριος καὶ . . . καὶ Φτώσιος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἀξιῶ ἀνακαλεῖν αὐτοὺς ἐπὶ σὲ καὶ τὴν προσήκουσαν ἐξ ἐπισκέψεως διάλῃψιν ποιήσασθαι.

Εὐτύχει.

Σαραπίων Πτολεμαίῳ καὶ Ἀπολλωνίῳ
ταῖς Ἀδελφοῖς, χαίρειν.

Εἰ ἐρρῶσθε ἔρρωμαι δὲ καὶ αὐτός. Ἐγγέγραμμαι τῇ Ἐπικούρου θυγατρὶ, μέλλω δὲ ὑπάγειν ἐν τῇ μεσορεῖ μηνί. Καλῶς οὖν ποιήσεις ἀποστειλάς μοι ἡμίχουν ἐλαίου καθαροῦ. Γέγραφα ἡμῖν ἵν ἴδετε, παραγενόμενοι δὲ εἰς τὴν ἡμέραν. Ἐρρωσο.

Διονυσίῳ τῷ φίλῳ καὶ Στρατηγῷ

Ἄδικοῦμαι ὑπὸ τῶν ἐν τῇ ἱερῇ Κοχλυτῶν καὶ Ἀρτοκόπων τῶν νυνὶ ἐφημερευόντων. Καταβαινόντων δὲ καὶ εἰς τὸ Ἀνούβιον Ἀρχίτιος Ἰατροῦ καὶ . . . ὁ Ἰματιοπόλης (Γρ. Ἰαματοπόλης) καὶ τῶν ἄλλων ὧν τὰ ὀνόματα ἀγνοῶ «Τοῦ γὰρ ΙΘ' ἔτους Φαοθὶ ΙΑ' παραγενόμενος ἐπὶ τὸ Ἀσταρτίδιον, ἐν ᾧ κατέχομαι ἱερῷ, εἰσεδιάσαντο βουλόμενοι ἐξασπάσαι με καὶ ἀγαγῆσαι με ὡσπερ καὶ ἐν τοῖς πρότερον χρόνοις ἐπεχείρησαν, οὔσης ἀποστάσεως, *παρὰ τὸ Ἑλλῆνα εἶναι.*»

Ἐπὶ οὖν ἐγὼ μὲν συνειδῶν αὐτοὺς ἀπονενοημένους ἐμαυτὸν συνέκλεισα, Ἄρματῖν δὲ τὸν παρ' ἐμοὶ εὐρόντες ἐπὶ τοῦ δρόμου καταβαλόντες ἐτυπτον τοῖς χαλκοῖς ξυστήραιν, ἀξιῶ οὖν κλ.

Τὸ Ἰδίωμα ὅμως τὸ ὁποῖον τὰ μέγιστα ὠφελήθη ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων ἦτον ἢ ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλουμένη γλῶσσα, ἡ **Δημῶδης τῶν Ἀλεξανδρέων Διάλεκτος**.

Προῖόν τῆς συγχωνεύσεως ὄλων τῶν εἰς τὴν Ναύκρατιν συναντηθέντων δημοδῶν ιδιωμάτων, ἡ Γλῶσσα αὕτη δὲν ἠμποροῦσε νὰ μὴν ἀναπτυχθῆ περισσότερον εἰς μίαν πόλιν κοσμοπολίτιδα ὡς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ τῆς ὁποίας οἱ Βασιλεῖς εἶχον λάβει ὡς πρόγραμμα τῶν τὴν συγχώνευσιν ὄλων τῆς Ἀνατολῆς τῶν ἐθνικοτήτων, καὶ νὰ μὴν ἐπιβληθῆ κατόπιν, ὡς Γλῶσσα λαλουμένη, εἰς ὅλους τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ κατοικοῦντας. Καὶ πράγματι δὲν ὑπάρχει πάπυρος τῶν χρόνων ἐκείνων ὅστις νὰ μὴν περιέχῃ μίαν ἢ δύο λέξεις, μίαν ἢ δύο φράσεις ἰδιαζούσας εἰς τὴν Δημῶδη.

Εἰς ἓνα ἐξ ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἀναφέρομεν ὀλίγον ἀνωτέρω ἀπαντῶμεν μεταξὺ τῶν ἐλληνιστικῶν φράσεων τὴν λέξιν : **πέρυσσι** εἰς τὸν ἄλλον τὴν λέξιν : **δρομός** εἰς τὴν σημερινὴν τῆς λέξεως σημασίαν· καὶ τέλος δὲ τὴν λέξιν : **μισοπόνηρος** ἰδιαζούσαν εἰς τὴν Δημῶδη. Καὶ ἂν κατέλθωμεν εἰς τοὺς παπύρους τοὺς γραμμένους ἀπὸ ἀνθρώπους τῆς κατωτέρας τάξεως εὐρίσκομεν τὰς λέξεις : **« ὀρφάνεια, ἴ ἀδέλφιά μου, προστάζω »**· τὰς φράσεις : **καλὴ ὥρα, ἀσπάζομαι τὴν μητέρα σου, εἰς τὸν τόπον μου** κτλ.

Εἰς ἓνα Πάπυρον τῶν χρόνων τοῦ Φιλομήτορος εὐρίσκομεν **« περιστέρια, εἰς τὴν ἀριστερὰν τὴν χεῖραν, δύο γυναῖκαι καθήμεναι, ἀνοίγω τοὺς ὀφθαλμούς μου** κτλ.

Ὅχι μόνον δὲ τὸ λεκτικὸν ἀλλὰ καὶ ἡ σύνταξις πλησιάζει εἰς τὰ χωρία ταῦτα τὴν σήμερον λαλουμένην. **« κλαίγω ἐμπροσθεν αὐτῶν, ἐπορευόμην ἕως νὰ καταλάβω αὐτοὺς, ἐπάνω πύργου μεγάλου**. Εἰς ἓνα μαγικὸν πάπυρον τοῦ Μουσείου τοῦ Λουγδούνου ἀπαντῶμεν **« λόγος ἀντὶ λόγους, ὀβόλος, ἀντὶ ὀβολοὺς ἐντρόμος ἀντὶ ἐντρόμους, μεσονύκτιον, ἀντὶ μέσας νύκτας ἀλατᾶς, σταφίδα, λεγάμενος λεοντάρι** κτλ.

Ἐὰν τῶρα λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ μέχρι σήμερον συναχθέντες Πάπυροι ἀνέρχονται εἰς τὸ σπουδαῖον ποσὸν τῶν 30,000 καὶ ὅτι ὅλοι σχεδὸν περιέχουν μίαν ἢ δύο λέξεις ἢ φράσεις τῆς Δημῶδους, θὰ ἐννοήσωμεν ὅτι δὲν θὰ ἦτο δύσκολον νὰ συνάξωμεν εἰς αὐτοὺς ὅλα τὰ λεκτικὰ στοιχεῖα τῆς τότε ὀμιλουμένης γλώσσης

καὶ νὰ συντάξωμεν ὄχι μόνον τὸ Λεξικόν της ἀλλὰ καὶ τὴν Γραμματικὴν της καὶ τὸ Συντακτικόν της.

Αἱ τελευταῖαι ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων εἰς τὴν Γλῶσσαν ἐπελθοῦσαι μεταβολαὶ ἀποβλέπουσι μᾶλλον τὰ γράμματα καὶ τὸν τρόπον τοῦ γράφειν παρὰ τὴν Γλῶσσαν.

Τὸ πρῶτον εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐπὶ Ψαμιτίχου εἰσαχθὲν Ἑλληνικὸν Ἀλφάβητον ἦτον ἀναντιῶδῆτος τὸ ἀρχαῖον Ἴωνικόν, ὁποῖον τοῦτο παρουσιάζεται εἰς τὰς ἀρχαῖκὰς ἐπιγραφὰς τῆς Τέου καὶ τῆς Κολοφῶνος. Ἡ ὑπὸ τῶν Καροϊόνων εἰς τὰ Προπύλαια τοῦ ἐν Νουβία ναοῦ τοῦ Ἄμμωνος χαραχθεῖσα ἀναμνηστικὴ ἐπιγραφή, περὶ τῆς ὁποίας ἐκάμαμεν λόγον ἀνωτέρω, εἶναι γραμμὴν μὲ τοὺς χαρακτῆρας τοῦ Ἀλφαβήτου τούτου. Οἱ -Κ καὶ -Σ φθόγγοι δηλοῦνται εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἀκόμη διὰ τῶν Φοινικικῶν στοιχείων, τὸ ἀμφίγλειστον Η σημαίνει ὅτε μὲν τὸν δασύν φθόγγον ὅτε δὲ τὸ ἔλλ. η τὸ ο χρησιμεύει πρὸς ἔκφρασιν τοῦ τε -ο καὶ τοῦ -ου φθόγγου κλ. Ὅταν ὅμως οἱ τὸν Ἀλφάβητον τοῦτον καὶ τὴν Ἰάδα μεταχειρίζομενοι ἐν Αἰγύπτῳ Ἴωνες ἠναγκάσθησαν νὰ συνοικήσωσιν, ἐπὶ τοῦ Ἀμιάσιδος, μὲ τοὺς εἰς τὴν Ναύκρατιν ἀπὸ τὰ διάφορα σημεῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου συρρέουσας μετοίκους, ὑπεχρεώθησαν ὄχι μόνον τὴν Διάλεκτόν των νὰ μεταβάλουν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἀλφάβητόν των ν' ἀλλάξουν, καὶ νὰ παραδεχθοῦν, ὡς τὸ τελειότερον ὄλων, τὸ ἀλφάβητον τῶν Μιλησίων. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι τὸ πρῶτον ἐπὶ Ψαμιτίχου εἰσαχθὲν παρέμεινε εἰς τὸ κατ' ἐξοχίαν ἀρχαῖκόν τῆς Αἰγύπτου Ἀλφάβητον, καὶ εἰς αὐτὸ κατεύφηνον ὁσάκις ἤθελον νὰ δώσουν εἰς τὰς ἐπιγραφὰς των ὄψιν ἀποτάτης ἀρχαιότητος, ἀλλ' ἡ ἐξαιρετικὴ αὕτη προτίμησις ἀπέβλεπε μόνον τὴν ἐξωτερικὴν τῶν γραμμάτων μορφήν οὐχὶ δὲ καὶ τὴν τοῦ Ἀλφαβήτου σύστασιν.

Καὶ ἐν ὅσῳ μὲν οἱ Ἕλληνες περιορίζοντο νὰ χαράσωσιν τὰς ἐπιγραφὰς των ἐπὶ λίθων καὶ πινακίδων, ἔδιδον κατ' ἀνάγκην εἰς τὰ γράμματά των μορφὰς γωνιώδεις. Ὅταν ὅμως ἐσυνήθησαν νὰ γράφωσι, ὡς οἱ Αἰγύπτιοι, διὰ μελάνης εἰς τὸν Πάπυρον, ἤρχισαν ν' ἀπαλείφουν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπ' αὐτὰ τὰς γωνίας καὶ νὰ προεκτείνουεν ὄλον ἐπιπλέον τὰς κεραίας των πρὸς τὰ πλάγια ἢ πρὸς

τὰ κάτω· καὶ οὕτω προῆλθον ἕξ ἑνὸς μὲν τὰ στρογγυλόμορφα γράμματα ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ *στροωτῆ λεγομένη γραφή* (la cursive) τὴν ὁποίαν κατὰ πρῶτον ἀπαντῶμεν εἰς τοὺς χρόνους τῶν Πτολεμαίων.

Ἐγγραφον δὲ εἰς τὰς ἀρχὰς τὰς λέξεις ἐν συνεχείᾳ (Scriptio continua)· ἀλλ' αἱ πολλαὶ συγχίσεις εἰς τὰς ὁποίας κατ' ἀνάγκην περιέπετον ὡς ἐκ τούτου, ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ μιμηθῶσι τὰ Ἀσιανὰ ἔθνη, τὰ ὁποῖα πρῶτα ὄλων εἰσήγαγον τὴν στίξιν εἰς τὴν γραφὴν των. Μολονότι δὲ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς γραφῆς ἦτο γνωστόν εἰς τὸν Πλάτωνα, πρέπει νὰ καταβῶμεν ἕως εἰς τοὺς χρόνους Πτολεμαίου τοῦ Γ'· διὰ νὰ ἴδωμεν αὐτὴν εἰς τὴν σημερινὴν αὐτῆς διάταξιν. Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος, ὁ πρῶτος ἀσχοληθεὶς εἰς τοῦτο, παραδέχθη τὰ τρία σημεῖα τῆς στίξεως, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐν χρήσει μέχρι σήμερον. Εὐρέθησαν ὁμως κατόπιν γραμματικοὶ, οἱ ὁποῖοι ἠθέλησαν ν' αὐξήσουν τὰ σημεῖα ταῦτα εἰς ὀκτώ, ἀλλ' εὐτυχῶς διὰ τε τοὺς γράφοντας καὶ τοὺς ἀναγνώστας, ἡ ἀπόπειρα αὕτη ἐντελῶς ἀπέτυχε.

Πολὺ σπουδαιότερα εἶναι ἡ ἐφεύρεσις τῶν σημείων τῶν τόνων καὶ τῶν πνευμάτων.

Ἐν ὅσῳ ἡ Ἑλλ. Γλῶσσα ἐλαλεῖτο καὶ ἐγράφετο ἀπὸ μόνους τοὺς Ἑλληνας, δὲν ὑπῆρχεν ἀνάγκη σημείων πρὸς ἔνδειξιν τῆς συλλαβῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἔπρεπεν ὁ ἀναγνώστης νὰ κρατήσῃ περισσότερον τὴν φωνὴν του. Ἐκεῖνοι οἵτινες ἐμάνθανον αὐτὸν τὴν χρῆσιν μιᾶς λέξεως, τὸν ἐμάνθανον συγχρόνως καὶ πῶς ἔπρεπε νὰ τὴν τονίσῃ. Ὅταν ὅμως ἡ γλῶσσα αὕτη διεδόθη εἰς ξένα ἔθνη ἢ κατήντησε ξένη καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς Ἑλληνας, ἐδέησε νὰ σημαίνωνται δι' ἰδιαιτέρων σημείων αἱ συλλαβαί, τὰς ὁποίας ὁ ἀναγινώσκων ἔπρεπε περισσότερον νὰ τονίσῃ. Οἱ Κόπται μεταχειρίζονται ἕως σήμερον τοὺς τόνους, ἀλλὰ μόνον διὰ τὰς ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς προερχομένας Ἐκκλησιαστικὰς αὐτῶν λέξεις.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ μέθοδος αὕτη ἦτον ἀπλουστάτη. Ἡ πρώτη Ἑλληνικὴ Γραμματικὴ παραδέχεται τρεῖς μόνους τόνους· τὴν *ὀξεῖαν*, τιθεμένην ἐπὶ τῆς τονιζομένης συλλαβῆς, τὴν *βαρεῖαν*, τιθεμένην ἐπὶ τῶν ἀτόνων, καὶ τὴν *περισπωμένην* διὰ τὰ φωνήεντα τὰ ὁποῖα προκύπτουσιν ἐκ τῆς συναϊρέσεως δύο ἄλλων, τῶν ὁποίων τὸ μὲν πρῶτον ἦτο τονισμένον τὸ δὲ δευτέρον ἄτονον· ἕξ οὗ καὶ ἡ πρώτη μορφή τῆς περισπωμένης ἦτον ἡ τῆς *ὀξεῖας* καὶ

τῆς βαρείας ἰσυνένωσις. Ἀργότερα ὁμοῦς ἔπαυσαν νὰ γράφουν τὴν βαρεῖαν ἐπὶ τῶν ἀτόνων καὶ τὴν ἐχρησιμοποίησαν πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς ὀξεῖας ἐπὶ λέξεων ὀξυτόνων, αἱ ὁποῖαι δὲν εὐρίσκονται εἰς τὸ τέλος τῆς προτάσεως ἢ περιόδου καὶ δὲν παρακολουθοῦνται ἀπὸ ἐγκλιτικὰ μόρια.

Ἀτυχῶς ὁμοῦς δὲν ἔλειψαν Γραμματικοὶ, οἵτινες ἠθέλησαν νὰ μεταχειρισθοῦν τὴν περισπωμένην διὰ νὰ δείξουν πότε ἐν δίχρονον εἶναι μακρὸν, πότε μία δίφθογγος ἐκλαμβάνεται ὡς βραχεῖα, καὶ ἐπέβαλον εἰς τοὺς σπουδάζοντας μίαν σειρὰν γραμματικῶν κανόνων, τῶν ὁποίων τὴν ἐφαρμογὴν πολλὰ ὀλίγοι Διδάσκαλοι κατώρθωσαν νὰ κρατήσουν εἰς τὴν ἐνθύμησίν των. Τὸ σύστημα δὲ τοῦτο τοῦ γράφειν, τὸ ὁποῖον ἐπικρατεῖ ἕως σήμερον εἰς τὰ Σχολεῖά μας καὶ φέρει πολλάκις καὶ τὸν ἐπιμελέστερον τῶν μαθητῶν εἰς ἀπελπισίαν, δὲν εἶναι τόσον ἀρχαῖον ὅσον συνήθως θεωρεῖται. Τὰ χειρόγραφα εἰς τὰ ὁποῖα κατὰ πρῶτον ἀπαντᾶται ἀνέρχονται μόλις εἰς τὸν δέκατον αἰῶνα, καὶ ἠμπορούσαμεν κάλλιστα νὰ τροποποιήσωμεν αὐτὸ χωρὶς ποσῶς νὰ προσκρούσωμεν εἰς τὰ Πάτρια.

Τὰ ἐπὶ τῶν ἀρχαϊκῶν φωνηέντων γραφόμενα πνεύματα, ἡ **ψιλῆ** καὶ ἡ **δασεῖα** εἶναι πολὺ ἀρχαιότερα τῶν τόνων. Εἰς τὴν ἀρχὴν ὁμοῦς ἦτον εἰς χρῆσιν μόνῃ ἡ δασεῖα καὶ εἶχε λόγον ὑπάρξεως, διότι ἀνεπλήρως ἐκλείψαν σ ἢ j ἐνῶ ἡ ψιλῆ εἶναι σημεῖον ἀρνητικόν, δηλοῦν ὅτι ἡ ἐπὶ τῆς ὁποίας τίθεται λέξις δὲν εἶναι ἐκ τῶν δασυνομένων. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ χρῆσις αὐτῆς ἦτον πολὺ περιορισμένη. Εἰς τὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα, τὰ ὁποῖα ὡς εἶπομεν δὲν ὑπερβαίνουν τὸν IX. π.χ. αἰῶνα συνηθέστατα λείπει, ὡς εὐκόλως ἐννοουμένη καὶ εἶναι δι' ἡμᾶς ἄπορον πῶς ἢ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Σκυλίτη γενομένη πρό τινων ἐτῶν πρότασις, νὰ διαγράψωμεν αὐτὴν ἀπὸ τὸ γραφικόν μας σύστημα, ἠμπόρῃσε νὰ διαγείρῃ τόσον πάταγον εἰς τὰς κλεινὰς Ἀθήνας.

Οὕτω καταρτισθεῖσα ἡ Γλῶσσα θὰ ἔμενεν ἴσως διὰ παντὸς ἰδιάζουσα εἰς τὴν Αἴγυπτον ἂν περιστατικόν τι ἀνέλπιστον δὲν ἐβίβασεν αὐτὴν νὰ διασπαρῇ ἐν ροπῇ ὀφθαλμοῦ οὐ μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ μέρη, τὰ ὁποῖα ἐκατοικοῦντο ἀπὸ Ἑλληνας.

Ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Ζ', τὸν ὁποῖον οἱ Ἑλληνες ἀντὶ Εὐεργέτην Κακουργέτην ὠνόμαζον, σωστὰ εἰς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ

*Αλεξανδρινὴ Διάλεκτος εἶχεν φθάσει εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς, ἠγέσθη τρομερὸς διωγμὸς τῶν Ἑλλήνων ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Λίαν δυσμενεῶς πρὸς αὐτοὺς διακείμενος ὁ προειορημένος Πτολεμαῖος δὲν περιορίσθη εἰς μόνην τὴν σφαγὴν τῶν δυσαρεστησάντων αὐτὸν, ἀλλὰ μίαν τῶν ἡμερῶν διέταξε τὸν Στρατηγὸν τῆς πόλεως νὰ ἐξώσῃ ἀπ' αὐτὴν, ἐπὶ ποινῇ θανάτου, ὅλους τοὺς Ἑλληνας. Καὶ τότε ἐγένεσαν ὄχι μόνον αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καὶ ἡ Ἑλλάς, ἀλλὰ καὶ ὅλη ἡ κάτω Ἰταλία ἀνθρώπων λογίων, οὔτινες εἰς τὴν ἐσχάτην περιπεσόντες ἔνδειαν, ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσωσιν πόρον ζωῆς γενόμενοι διδάσκαλοι τῶν τότε εἰς τελείαν ἀπαιδευσίαν εὐρισκομένων Ἑλλήνων.

Καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην διεδόθησαν εἰς τε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἰταλίαν τὰ Ἀλεξανδρινὰ γράμματα καὶ ἰδιώματα.

«Ἀλεξανδρεῖς εἰσιν, λέγει ὁ Ἀθηναῖος, οἱ παιδεύσαντες πάντας τοὺς Ἕλληνας καὶ βαρβάρους, ἐκλειπούσης ἤδη τῆς ἐγκυκλίου παιδείας διὰ τὰς γενομένας συνεχεῖς κινήσεις ἐν τοῖς κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Διαδόχου χρόνοις. Ἐγένετο οὖν ἀνακαίνισις πάλιν παιδείας ἀπάσης κατὰ τὸν ἔξοχον βασιλευσάντα Αἰγύπτου Πτολεμαῖον, τὸν κυρίως ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρέων καλούμενον κακεργέτην. Οὗτος γὰρ πολλοὺς τῶν Ἀλεξανδρέων ἀποσφάξας, οὐκ ὀλίγους δὲ φυγαδεύσας τῶν κατὰ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐφηθήσαντων, ἐποίησε πλήρεις τὰς τε νήσους καὶ πόλεις ἀνδρῶν γραμματικῶν, φιλοσόφων, γεωμετρῶν, μουσικῶν, ζωγράφων, παιδοτριβῶν τε καὶ ἰατρῶν καὶ ἄλλων πολλῶν τεχνιτῶν, οἱ διὰ τὸ πένεσθαι διδάσκοντες ἅ ἐπίσταντο πολλοὺς κατασκευάσαν ἄνδρας λογίους.» Ἀθην. IV. 134.

Καὶ πράγματι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀρχίζουσι ν' ἀναφαίνονται εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ πρῶτα ἴχνη τῆς Ἀλεξανδρινῆς διαλέκτου, τῆς τε λαλουμένης καὶ τῆς γραφομένης μὲ ὅλους αὐτῶν τοὺς σολοικισμοὺς μὲ ὅλας τῶν τὰς ἀνορθογραφίας. Ἀπὸ τότε ἀρχίζουσι ν' ἀπαντῶμεν εἰς τὰς Βοιωτικὰς καὶ ὀλίγον ἀργότερα καὶ εἰς τὰς Ἀττικὰς ἐπιγραφὰς τὴν ἀντικατάστασιν τῆς διφθόγγου —αι διὰ τοῦ —ε τῆς —οι διὰ τοῦ υ τοὺς τύπους *ἰτὲς νύκτες, αἱ γυναικαί, τοῖς λιμένοις, τοῖς ὄτοις, τοῖς πραγμάτοις, ἦξα, ἔλειπα, κρύβω, ὁ ψύλλος, ἀνακτᾶσαι, κωνχᾶσαι, φάγησαι, πίεσαι, ἐφύγοσαν, ἔδοσαν κλ.* Καὶ τοὺς τῆς Δημόδου *τὲς τιμὲς, ὦ παροδίτες, ὁ ἀέρας, ὁ ἀρραβῶνας, εἶχαν, ὕβρουζαν, ἔλε-*

γαν, ἀδέλφρα περιστέρια, κλονίζω, θερμασία, ἀντὶ θερμότης, ὅλα ἄγνωστα ἕως τότε εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Γνωρίζομεν δὲ ἀπὸ τὸν Φιλόστρατον ὅτι κατὰ τὴν Α΄. μ. χ. ἑκατοντάετηρίδα ἢ Ἑλλ. Γλῶσσα τόσον εἶχεν διαφθορῇ εἰς τὰς Ἀθήνας, ὥστε διὰ νὰ εὕρη τις ἄνθρωπον λαλοῦντα ὅπως οὖν καλῶς τὰ Ἑλληνικά, ἔπρεπε νὰ ὑπάγῃ νὰ τὸν ζητήσῃ εἰς τὸ ἐσωτερικόν, εἰς τὰ βουνὰ καὶ ὄχι εἰς τὰς πόλεις.

Ἄν δὲ ὅλα αὐτὰ εἶναι, ὡς ἡμεῖς νομίζομεν ἀληθινὰ, πρέπει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὄχι μόνον ἡ Ἀττικὴ Διαλέκτος, ἀλλὰ καὶ ἡ ταύτην διαδεχθεῖσα προαλεξανδρινὴ Κοινὴ, ἠναγκάσθησαν ἐπὶ τέλους νὰ παραχωρήσουν τὴν θέσιν των εἰς τὰ ἕξ Ἀλεξανδρείας ἑλθόντα ιδιώματα, τὰ τε γραφόμενα καὶ τὸ λαλούμενον, καὶ μαζῆ μ' αὐτὰ νὰ δεχθοῦν καὶ τὸ εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἐφευρεθὲν γραφικὸν σύστημα, σημαντικῶς ἤδη διεφθαρμένον ἀπὸ τοὺς Γραμματικούς καὶ τοὺς Διδασκάλους.

Καὶ τὰ συμπεράσματα ταῦτα εἶναι ὅλως διόλου ἀντίθετα πρὸς ἐκεῖνα εἰς τὰ ὁποῖα κατέφθασεν ὁ Κύριος Χατζηδάκις.

Г'.

Ρωμαϊκὴ καὶ Βυζαντινὴ περίοδος

Μὲ τὴν κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους (30 π.χ.) ἀρχίζει νέα περίοδος ζωῆς καὶ παθήσεως τῆς Ἀλεξανδρινῆς Διαλέκτου.

Εἶναι γνωστὸν, ὅτι τοὺς δύο τελευταίους π.χ. αἰῶνας, ἡ Ρώμη εἶχε κατασταθῆ τὸ κέντρον πάσης Ἑλληνικῆς μαθήσεως καὶ σοφίας. Οἱ ἐπισημότεροι τῶν τότε Ἑλλήνων Φιλοσόφων, Γραμματικῶν, Ρητόρων, Μαθηματικῶν, Ἰατρῶν κλ. ἐπροτίμουν νὰ μετέρχωνται τὸ ἐπάγγελμά των εἰς τὴν Πρωτεύουσαν τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους παρ' εἰς ὅποιανδήποτε τῆς Ἀνατολῆς μεγαλούπολιν, καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἐκπαίδευσις εἶχε τόσον γενικευθῆ εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ὥστε ὀλίγας εὐρισκᾶ τις εἰς αὐτὴν Οἰκογενείας μὴ διατηρούσας Ἑλληνας οἰκοδιδασκάλους διὰ τὰ τέκνα των. Δὲν εἶναι λοιπὸν παράδοξον ἂν οἱ πρῶτοι εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐλθόντες Ρωμαῖοι Διοικηταὶ ὄχι μόνον ἐφύλαξαν τὴν Ἑλληνικὴν ὡς Γλῶσσαν τῆς διοικήσεώς των, ἀλλὰ καὶ πᾶν ὅ,τι ἠμπόρεσαν ἔκαμαν, διὰ νὰ ἐξομοιώσουν αὐτὴν μ' ἐκείνην τὴν ὁποίαν εἶχον μάθει εἰς τὴν πατρίδα των, καὶ ἡ ὁποία κατ' ἀνάγκην εἶχεν ὡς πρότυπὸν τῆς τὴν Γλῶσσαν τῶν Κλασσικῶν συγγραφέων.

Αἱ ἐπιγραφαὶ, τὰ ψηφίσματα καὶ τὰ διάφορα ἐπίσημα καὶ μὴ ἐπίσημα ἔγγραφα, τὰ ὅποια μᾶς μένουσιν ἀπὸ τοὺς χρόνους ἐκείνους εἶναι ὅλα γραμμένα εἰς γλῶσσαν πολὺ ἑλληνικωτέραν τῆς γλώσσης τῶν χρόνων τῶν Πτολεμαίων.

Δύο τῶν ἀρχαιότερων ἐπιγραφῶν τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων, ἐξ ὧν ἡ μία ἦτον χαραγμένη ἐπὶ τοῦ στηλοβάτου ἑνὸς τῶν δύο Ὀβελίσκων, τοὺς ὁποίους ὁ γράφων ἐπρόφθασεν ἔτι ὑπάρχοντας εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἡ ἄλλη ἀναγινώσκειται ἔτι καὶ νῦν ἐπὶ τοῦ Πυλῶνος τοῦ ἐν Φίλαις ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης ἔχουσιν :

Ἔτος ΙΗ' Καίσαρος

« Βάρβαρος ἀνέθηκε=ἀνεστήλωσε, ἀρχιτεκτονοῦντος Ποντίου.

« Αὐτοκράτορι Καίσαρι σεβαστῇ

Σωτῆρι καὶ Εὐεργέτῃ

Λ ΙΗ' ἐπὶ Πουπλίου Βαβρίου Βαρδάρου. »

Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον τοῦ ἐν Φίλαις πρὸ δεκαετίας περίπου εὐρεθέντος τριγλώσσου Ρωμαϊκοῦ ἀναθήματος, τοῦ ἀνερχομένου εἰς τὰ πρῶτα ἔτη τῆς κατοχῆς ἔχει ὡς ἑξῆς :

« Γάτος Κορνήλιος, Γάτου υἱός, Γάλλος ἵππεὺς Ρωμαίων. »

« Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Βασιλείων, ἐγὼ πρῶτος ὑπὸ Καίσαρος ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου κατασταθεὶς, τὴν Θηβαίδα ἀποστάσας, ἐν πεντακαίδεκα ἡμέραις δις (ἐν παρα)τάξει κατὰ κράτος νικήσας, σὺν τῇ τοῖς ἡγεμόνας τῶν ἀντιταξαμένων ἐλεῖν, πέντε πόλεις, τὰς μὲν ἕξ ἐφόδου τὰς δὲ ἐκ πολιουρκίας καταβαλόμενος, Βορησσόν, Κόπτον, Κεραμικὴν, Διόσπολιν μεγάλην, Ὀφίνιον, καὶ σὺν τῇ στρατιᾷ ὑπεράρας τὸν καταράκτιν, ἀβάτου στρατιαῖς τῆς χώρας πρὸ αὐτοῦ γενομένης, καὶ σύμπασαν τὴν Θηβαίδα μὴ μὴ ὑποταγείσαν τοῖς Βασιλεῦσιν, ὑποτάξας, δεξάμενός τε Πρέσβεις Αἰθιοπῶν ἐν Φίλαις καὶ προξενίαν παρὰ τοῦ Βασιλέως λαθῶν, τύραννόν τε τῆς Τριακοντασχοῖνου, τοπαρχίας μᾶς ἐν Αἰθιοπίᾳ, καταστήσας, Θεοὺς Πατρώους, Νεῖλω συλλήττορι χαριστήριον. »

Ἐπὶ τῶν προπυλαίων τοῦ μεγάλου Ναοῦ τῆς Δένδρας ἀναγινώσκωμεν μέχρι σήμερον :

« Ὑπὲρ αὐτοκράτορος Καίσαρος Θεοῦ, υἱοῦ Διὸς ἐλευθερίου, σεβαστοῦ ἐπὶ Πουπλίου Ὀκταβίου ἡγεμόνος καὶ Μάρκου Ποτάμου ἐπιστρατήγου, Τρύφωνος στρατηγούντος, οἱ ἀπὸ τῆς Μητροπόλεως καὶ τοῦ Νομοῦ τὸ Προπύλαιον Ἰσιδι θεᾶς μεγίστη καὶ τοῖς Συννάοις θεοῖς. Ἔτους ΙΘ'. Καίσαρος Θεοῦ. Θ'. Σεβαστῆ. »

Ἡ ἐπίσημος Γλῶσσα τοῦ κράτους ἦτον ἐπίσης καλητέρα ἐκείνης τῶν χρόνων τῶν Πτολεμαίων.

Μάρκος Ἀντώνιος Σαβίνος
Στρατηγός Ζ. νομῶν Ἀρσινόου

χαίρειν.

« Τοῦ πεμφθέντος εἰς τὴν λαμπροτάτην Ἀλεξάνδρειαν διατάγματος

ὕπ' ἐμοῦ, ἀντίγραφον ἐπιταγῆναι ἐκέλευσα, ἵνα πάντες ἴδῃτε καὶ ταῖς ἡμέραις ἑορτάσῃτε.

Ἐρρῶσθαι ὑμᾶς θούλομαι.

Ἔτος Ε'. Αὐτοκράτορος Καίσαρος Πουπλίου Ἐλουτου Περτίνακος, Σεβαστοῦ Φαμενώθ.

Ἴδου δὲ καὶ τὸ Διάταγμα μὲ ὅλα του τὰ λάθη.

« Ἐορτάζοντας ἡμᾶς ἐπὶ τῇ εὐτυχεστάτῃ βασιλείᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Αὐτοκράτορος Πουπλίου Ἀλινίου Περτίνακος, τοῦ σεβαστοῦ, πρώτου τῆς ἱερᾶς Συγκλήτου πατρὸς παντρίτου, καὶ Πουβλίου Ἐλουτου Περτίνακος, οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ τῆς Φαυίας Ματιανῆς Σεβαστῆς, ἀκόλουθόν ἐστιν, ὡ ἄνδρες Ἀλεξανδρεῖς, πανδημεῖ θύοντες καὶ εὐχόμενοι ὑπὲρ τε τοῦ διηγενοῦς αὐτοκράτορος καὶ τοῦ σύμπαντος οἴκου, στεφανηφορῆσαι ἡμέρας πεντακαίδεκα ἀρξαμένους σήμερον. »

Ἄλλὰ καὶ ὁ λαὸς δὲν ἔγραφε κατώτερα τὴν ἰδικήν του τὴν Γλωσσαν.

Εἰς ἓνα τῶν Παπύρων τοῦ Μουσείου τοῦ Βερολίνου, ἀνερχόμενον εἰς τὰ 84 μ. Χ. ἀναγινώσκομεν τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν:

« Δίδυμος Ἀπολλωνίωι τῶι τιμιωτάτῳ χαίρειν.

Καλῶς ποιήσεις συνελθὼν Αἰλουρίωνι τῶι κομίζοντι τὸ ἐπιστόλιον, ὅπως εἰς τὴν ἑορτὴν περιστερεΐδια ἡμῖν ἀγοράσεις, καὶ ἐρωτηθεὶς κατελθὼν συνευχηθῆναι ἡμῖν. Τοῦτο οὖν ποιήσας ἔσει μοι μεγίστην χάριταν καταθεθεμένος.

Ἀσπάσαι τοὺς σοὺς πάντας. Ἐρρωσο.

Μυσταλίων Στοτότηι χαίρειν.

Ἐπεμψά σοι Βλάστον τὸν ἐμὸν χάριν διχίλων ξύλων εἰς τοὺς Ἐλαιωνάς μου. Ὅρα οὖν μὴ αὐτὸν κατάσχῃς, οἶδας γὰρ πῶς αὐτὸν χρῆζω. »

Πρόσκλησις εἰς δεῖπνον.

« Ἐρωτᾷ σε Ἡρωῖς δειπνήσαι εἰς γάμους τέκνων αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ, αὖριον, ἥτις ἐστὶν πέμπτη, ἀπὸ ὥρας θ'.

Ἴδου καὶ ἓν συλλυπητήριοιν.

Εἰρήνη Ἰανούφρῃ καὶ Φίλωνι χαίρειν.

« Οὕτως ἐλυπήθην καὶ ἐκλαυσα ἐπὶ τῷ Εὐμάρῳ ὡς καὶ ἐπὶ Διδύμητος

ἔκλαυσα καὶ πάντα ὅσα ἦν καθήκοντα ἐποίησα, καὶ πάντες οἱ ἔμοι' ἄλλ' ὁμῶς οὐδὲν δύναται πρὸς τὰ τοιαῦτα. Παρηγορεῖτε οὖν ἑαυτοὺς.»

Ἐκ τούτων ἔννοεῖ τις εὐκόλως διατὶ ἐπὶ τῶν δύο πρώτων αἰώνων ἡ Ρωμαϊκὴ κατοχὴ δὲν ἐπηρέασεν οὐδ' εἰς τὸ παραμικρὸν τὴν Ἑλλ. Γλῶσσαν. Αὐτὸ δὲ τὸ ὁποῖον συνέβη εἰς τὴν Αἴγυπτον συνέβη ἐπίσης καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ Γλῶσσα τοῦ Πολυβίου πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐξαίρεσις τοῦ κανόνος.

Ὁ Πολύβιος διελθὼν ὅλην αὐτοῦ τὴν νεότητα ὡς ὄμηρος εἰς τὴν Ρώμην, ἐλησιμόνησε κατ' ἀνάγκην, ὄχι μόνον τὴν Γλῶσσαν τὴν ὁποίαν νέος ὢν εἶχε σπουδάσει εἰς τὸ Σχολεῖον, ἀλλὰ καὶ ἐκείνην τὴν ὁποίαν εἶχε μάθει εἰς τὴν Πατρικὴν του οἰκίαν. Δὲν εἶναι λοιπὸν διόλου ἄπορον ἂν ἐπιχειρισθῆις εἰς τὸ γῆρας του νὰ γράψῃ εἰς τὴν μητρικὴν του τὴν Γλῶσσαν, ἀνέμιξε τοὺς ὄρους τοῦ Σχολείου μ' ἐκείνους τῆς λαλουμένης καὶ μετέφρασε τοὺς ἀπείρους αὐτοῦ Λατινισμοὺς κατὰ λέξιν· ἂν μεταχειρίζεται ἐναλλάξ: *εἶπον* καὶ *εἶπα*, *υἱοὺς* καὶ *υἱεῖς*, *ἱππεῖς* καὶ *ἱππέας*, *δεικνύειν* καὶ *δεικνῦναι*, *δμνύειν* καὶ *δμνῦναι*, ἡ *παραπλήσιος* καὶ ἡ *παραπλησία*, *δώδεκα* καὶ *δεκαδύο*, *δεκατέσσαρα* καὶ *τέτταρα* καὶ *δέκα*, *πιεζοῦμενος* καὶ *πιεζόμενος*, καὶ ἂν μετέφραζε τὸ «*triumphum agere θρίαμβον ἄγειν*» *triumphare de aliquo θριαμβεύειν ἀπὸ τινος*, *cadere sub imperium alicujus πίπτω ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τινός κλ.* Τὸ λεκτικὸν τοῦτο δὲν δεικνύει τὴν τότε κατάστασιν τῆς Γλώσσης, ἀλλὰ τὸν τρόπον τοῦ ἐκφράζεσθαι ἐνὸς Ἑλληνος ἐκλατινισθέντος καὶ ἐλάχιστα μόνον στοιχεῖα διασώσαντος τῆς μητρικῆς του Γλώσσης. Αὐτὸ τοῦτο θ' ἀπαντήσωμεν ἀργότερα εἰς τοὺς συγγράψαντας ἐπὶ τῆς Φραγκοκρατίας: τὸν Μαχαιρᾶν, τὸν Βουστρώνιον καὶ ὄλους ἐκείνους, οἵτινες διὰ τῶν στενῶν αὐτῶν μετὰ τῶν Φράγκων σχέσεων εἶχον παῦσαι νὰ γράφουν τὴν γλῶσσαν, ὅπως τὴν ἔγραφον οἱ συμπατριῶται των, διὰ ν' ἀκολουθήσουν τὸ σύστημα τῶν ξένων.

Ὅχι ὀλιγότερον ὅμως ὠφελήθη ἐπὶ τῶν Ρωμαίων καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλουμένη Διάλεκτος. Μεταξὺ τῶν πολλῶν Ἑλληνικῶν παύρων, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἔμειναν ἀπὸ τοὺς χρόνους ἐκείνους δὲν ὑπάρχει ἓνας ὁ ὁποῖος νὰ μὴν περιέχῃ μίαν λέξιν ἢ φράσιν ἀνήκουσαν

εἰς τὴν δημόδιον, καὶ τύπους γραμματικῶν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐξελληνισμένους. Εἰς τὴν Συλλογὴν τῶν Παπύρων τοῦ Σοκνοπαίου, σήμερον κτῆμα τοῦ Μουσείου τοῦ Βερολίνου, ἀπαντᾷ τις κοντὰ εἰς τὰ *σιτάρια*, τὰ *κριθάρια* καὶ τὰ *οἰνάρια* τοὺς τύπους «*παιδίους* καὶ *κορασίους*, κοντὰ εἰς τὸ *ψωμῖν*, τιμὴ ψωμίων καὶ *παστιλλίων* κλ.» εἰς ἄλλον ἀναγινώσκομεν «*καθ' ἡμέραν ὑπάγω παρὰ Σαραπιάδα καὶ τὴν ζητῶ πωλεῖν καὶ οὐ δίδει μοι ἀλλὰ καθ' ἡμέραν λέγει, σήμερον αὔριον*»· καὶ εἰς ἕνα ἄλλον τοῦ ἔτους 193 μ. χ. εὐρίσκεται ἀπόδειξις πληρωμῆς ἐνοικείου, τὴν ὁποίαν ἤθελον τὴν παραδεχθῆ σήμερον οἱ τε Δημοτικοὶ καὶ οἱ Καθαρεύοντες.

«*Ἐπλήρωσεν ἡ Κυρὰ Ρῶα τὸ ἐνοίκειον τῶν δύο τόπων. κτλ.*

Μεταξὺ τῶν ἀνεκδότων Λεξικῶν τῆς Βοτανικῆς, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην, ἐν Παρισίοις, ὑπάρχει ἐν γραμμένον ἀπὸ τῆς Νικομήδου Συμωναίου ἱατροῦ, ὅστις φαίνεται νὰ ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμά του περὶ τὴν πρώτην μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Εἰς τὸ Λεξικὸν λοιπὸν τοῦτο ἀναγινώσκομεν «*Ἀκίς, ἡ κουφοξυλιά ἢ δενδρίτις, ἔστι δὲ καὶ ἕτερα, ἡ λεγομένη χαμαιακαία, ἥτοι τὸ ἐλεβόριον. Ἄλισάχνη, ὁ ἀφρὸς τοῦ ἄλατος. Ἀεῖθαλον τὸ ἀεῖζων*» εἰσὶ δὲ δύο, τὸ μικρὸν καὶ τὸ μέγα. Ἀκόντιον *ἕρις ἀγρία*. Ἀριμά ἢ *ἀλμυρίς*, ἥτοι τὸ *κρίταμον*. Αἰθάλη ἢ *τέφρα*, ἄσφαλον, ἢ *μαυρόπισσα*. Ἀλθαία ἢ *δενδρομολόχα* κλπ.

Πολὺν διδακτικώτερος ὅμως εἶναι ὁ πάπυρος τοῦ Salt, σήμερον κτῆμα τοῦ Μουσείου τοῦ Λούβρου. Περιέχει οὗτος τὸ σημειωματάριον ἐνὸς Ρωμαίου νεωστὶ ἐλθόντος εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅστις πρὶν ν' ἀναχωρήσῃ διὰ τὸ ἐσωτερικόν, ὅπου πιθανὸν εἶχε διορισθῆ ὑπάλληλος, ἐφρόντισε νὰ σημειώσῃ εἰς τὸ σημειωματάριόν του, μὲ Λατινικὰ γράμματα, τὰς μᾶλλον ἀναγκαιούσας λέξεις καὶ φράσεις τῆς εἰς τὸν τόπον λαλουμένης Γλώσσης· καὶ αἱ λέξεις αὗται δὲν διαφέρουν κατ' οὐδὲν ἀπ' ἐκεῖνας τὰς ὁποίας μεταχειρίζεται ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἕως σήμερον.

Ἴδου μέρος τοῦ σημειώματος τούτου.

Pane	oxomin ἀντὶ opsomin	ψωμί
Carne	creas	κρέας
Binum (Vinum)	enari	οἰνάρ

Piscum	opsari	ψάρι
Oleum	eladi	λάδι
Focu	lambron	λαμπρόν
Lagena	paucali	βουκάλι
Acqua	neron	νερόν
Calice	potirin	ποτήρι
Poru	prasson	πράσον
Misce	cérason	κέρασον
... mensam	parathes	παράθες
Fratrem	adelfos	ἀδελφός
	Ospiti	σπίτι
Cibitas	polis	πόλις
Olera	lacana	λάχανα
Cepali	cephali	κεφάλι
Lingua	glossa	γλώσσα
Mano	cera	χέρα
Podes	podes	πόδες
Ventre	cilia	κοιλιά
Barba	pogoni	πωγώνι
Occlus	ophthalmos	ὀφθαλμός

Ἔγινε λοιπὸν ἐπὶ τῶν Ρωμαίων ἀληθὴς πρόοδος τῆς Ἑλλ. Γλώσσης εἰς τὴν Αἴγυπτον. Τὰ διάφορα ἐν χρήσει Ἑλλ. Ἰδιώματα ἐλευθερούμενα ἡμέρα τῇ ἡμέρα περισσότερον ἀπὸ τοὺς ιδιωτισμοὺς τῶν ἐλάμβανον ὅλον ἐν ὅψιν Ἑλληνικωτέραν καὶ ἂν τὰ πράγματα ἐξακολούθουν ἐπὶ τινα καιρὸν τὴν πορείαν ταύτην, πολὺ πιθανὸν νὰ ἐξαλείφετο *τὸ ἐκ διαφθορᾶς τῆς Κοινῆς προελθὸν δευτέρον γραπτὸν ἰδιῶμα τῶν Ἀλεξανδρέων, ἡ ἀρχὴ καὶ οὐσία τῆς σήμερον ἐν Ἑλλάδι γραφομένης*, καὶ ἡ Γλῶσσα νὰ ἔμεινεν ἔχουσα, ὅπως καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν, δύο μόνον, σήμερον ἀμφοτέρω γραπτὰ ἰδιώματα: *τὸ τῶν Λογίων*, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν ἀρχαίαν Κοινὴν καὶ *τὸ τοῦ Δαοῦ*, ἔχον ὡς βάσιν τὴν κοινῶς λαλουμένην Διάλεκτον.

Δύο ὅμως μεγάλα συμβεβηκότα ἐπελθόντα ἐξαίφνης, ἀνέκοψαν τὴν φυσικὴν τῶν πραγμάτων πορείαν καὶ ἠνάγκασαν τὴν Γλῶσσαν νὰ λάβῃ διεύθυνσιν, τὴν ὁποίαν πολὺ πιθανὸν ποτὲ δὲν θὰ ἐλάμ-

βαθεν ἕξ ἰδίων. Καὶ τὰ συμβεβηκότα ταῦτα ἦσαν : ἡ *Ἀναγέννησις τοῦ Ἀττικισμοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὴν Δύσιν καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς Γλώσσης τοῦ Ἐδαγγελίου εἰς τὴν Ἀνατολήν.*

Ἡ ἐπὶ τῶν Μακεδόνων αἰφνηδία ἔξαφάνισις τῆς Διαλέκτου, εἰς τὴν ὁποίαν ἦσαν γραμμένα τὰ λαμπρότερα προϊόντα τῆς Ἑλληνικῆς διανοίας, καὶ ἡ ὁλονὲν αὔξουσα εισβολὴ ξένων θρησκευμάτων εἰς τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ προκαλέσουν ἀντίδρασίν τινα ἐκ μέρους τῶν Λογίων τοῦ Ἔθνους, καὶ νὰ μὴ διεγείρουν εἰς αὐτοὺς τὸν πόθον τῆς ἐπανόδου εἰς τοὺς ἀρχαίους τύπους.

Ἄτυχῶς ὅμως τὸ κίνημα τοῦτο ἤργησεν ὑπὲρ τὸ δέον. Οἱ ἐν Ἀθήναις δὲν ἐσκέφθησαν νὰ ἐπαναφέρουν τὴν θρησκείαν καὶ τὴν Γλῶσσαν τῶν Προγόνων των, παρ' ὅταν ὁ λαὸς τὰ εἶχε καὶ τὰ δύο πρὸ πολλοῦ λησμονημένα. Καὶ ἐπειδὴ ἦτον ἀδύνατον νὰ τὰ κάμουν νὰ βλαστήσουν ἄλλην μίαν φορὰν ἀπὸ τοῦ λαοῦ τὰ σπλάγχνα, συνέλαβον τὴν ἰδέαν νὰ τὰ ἐκθάψουν ἀπὸ τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων. Εἰσήγαγον λοιπὸν τὴν σπουδὴν τῶν κλασσικῶν συγγραφέων εἰς τὰ Σχολεῖα, καὶ οἱ διασημότεροι τῶν τότε Διδασκάλων διήρχοντο τὴν ζωὴν των, μανθάνοντες τοὺς μαθητὰς των, πῶς καλιότερον νὰ μιμοῦνται τὴν φρασίαν τῶν ἀρχαίων καὶ πῶς νὰ δίδουν εἰς τὰ μυθολογήματά των φιλοσοφικὰς ἰδέας, τὰς ὁποίας ποτέ των δὲν εἶχον.

Προϊόντα σπουδῆς καὶ σκέψεως ὁ Ἀττικισμὸς καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν ἠδύναντο νὰ προσελκύσουν τοῦ λαοῦ τὴν συμπάθειαν. Ἐμείναν λοιπὸν καὶ τὰ δύο κτῆμα ἀποκλειστικὸν τῶν λογίων καὶ ἐπειδὴ οὗτοι δὲν ἦσαν οὔτε ἕξ ἴσου προικισμένοι ἀπὸ τὴν φύσιν οὔτε ἕξ ἴσου ἐργατικοί, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παράξουν φιλολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ἔργα οὔτε μεγάλα, ἀλλ' οὔτε τῆς ἰδίας ἀξίας. Καὶ τῷ ὄντι, ἐκτὸς δύο ἢ τριῶν, τοῦ Ἀριστείδου Αἰλίου, Δίωνος τοῦ Προυσαέως, καὶ Λουκιανοῦ τοῦ Σαμωσατέως, οἱ ὁποῖοι κατώρθωσαν νὰ πλησιάσουν κάπως εἰς τὸν σκοπὸν των, ὅλοι οἱ ἄλλοι, οἱ Ἀρριανοί, οἱ Αἰλιανοί, οἱ Πολυναεῖς κλ. κλ. μᾶς ἄφησαν συγγράμματα εἰς Γλῶσσαν, ἡ ὁποία πλησιάζει μᾶλλον εἰς τὴν Κοινήν παρὰ εἰς τὴν Ἀττικὴν Διάλεκτον. Ὅταν ἐξαιρέσει τις ἕξ αὐτῶν τὰς ὀλίγας λέξεις καὶ φράσεις, τὰς ὁποίας οἱ συγγραφεῖς οὗτοι ἐδανείσθησαν ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους, δὲν θὰ εὔρει

εις αὐτοὺς οὔτε περιόδους τεχνικὰ κατασκευασμένας, οὔτε ὕφος ἐπιμελημένον, οὔτε ἰδέας ὑψηλὰς οὔτε αἰσθημα· τίποτε ἐν ἐνὶ λόγῳ ἀπ' ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν τέχνην τοῦ παριστάνειν τὴν ζωὴν διὰ τοῦ λόγου, καὶ τὴν ὁποῖαν οἱ ἀρχαῖοι εἶχον φέρει, πράγματι, εἰς τὴν ἐντέλειαν. Τὸ δὲ περιεργότερον ὄλων εἶναι, ὅτι τὴν Γλῶσσαν τῶν συγγραφέων τούτων θεώρησαν καὶ θεωροῦν ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς τὴν ἐπὶ τῶν Μακεδόνων διαφθαρεῖσαν Ἀττικὴν Διάλεκτον, ἐνῶ δὲν εἶναι παρ' ἡ Κοινὴ τῶν ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ζώντων Ἑλλήνων, τὴν ὁποῖαν ματαίως ἐπροσπάθησαν νὰ ἐξαττικίσουν οἱ Ἀθηναῖοι.

Χρῆς ὅμως εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν προστασίαν τὴν ὁποῖαν ἔλαβον ἀπὸ τοὺς πρώτους Ρωμαίους Αὐτοκράτορας, καὶ ἰδίως ἀπὸ τὸν Ἰουλιανὸν τὸν Παραβάτην, ὃ τε Ἑλληνισμὸς καὶ ὁ Ἀττικισμὸς μεγάλως ἐνισχύθησαν κατὰ τὸν Δ'. μ. γ. αἰῶνα, καὶ ὄχι μόνον αἱ Ἀθῆναι εἶχον κατασταθῆ ἐκ νέου ἡ ἑστία τῆς Ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλας τὰς μεγαλοπόλεις τοῦ κράτους, τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τὴν Βηρυτὸν, τὴν Ἀντιόχειαν κλ. ἐυστήθησαν Σχολαί, εἰς τὰς ὁποίας καθηγηταὶ ἱκανοὶ ἐδίδασκον, δαπάνη τοῦ κράτους, ὅλα ἐκεῖνα τὰ μαθήματα τὰ ὁποῖα ἐδιδάσκοντο καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας.

Τόσον δὲ καταφανῆ ὑπῆρξαν αἱ ἐκ τῶν Σχολῶν τούτων ὠφέλειαι ὥστε, καίτοι φανατικὸς χριστιανὸς Θεοδοσίος ὁ Μ. δὲν ἐδίστασε νὰ ἀναγείρῃ λαμπρὸν Πανεπιστήμιον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἰς τὸ ὁποῖον 32 ὄλοι καθηγηταὶ ἐκλεγμένοι μετὰ τῶν ἐπισημοτέρων λογίων τοῦ ἔθνους ἐδίδασκον, δημοσίᾳ δαπάνῃ, τὴν τε Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Λατινικὴν Φιλολογίαν, τὴν Ρητορικὴν, τὴν Φιλοσοφίαν κλ. καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἐφοίτουσαν ὄχι μόνον Ἑλληνες ἀλλὰ καὶ Ρωμαῖοι, ὅπως τότε ἐσυνήθιζον νὰ ὀνομάζουσαν τοὺς ἐκχριστιανισθέντας τῶν Ἑλλήνων.

Εἶχε λοιπὸν εἰς τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Ἀττικισμὸς ὅλα τὰ μέσα καὶ τὸν καιρὸν διὰ ν' ἀναπτυχθῆ καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ εἰς ὅλον τὸ κράτος, καὶ ὅμως πολὺ μικρὰ πράγματα καὶ τότε κατώρθωσε.

Καὶ ὁ λόγος εἶναι ἀπλούστατος.

Διὰ νὰ γράψῃ τις ἀττικῶς πρέπει πρῶτον νὰ μάθῃ νὰ ζῆ καὶ νὰ συλλογίζεται ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι τῶν χρόνων τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Θουκυδίδου, καὶ ἐπειδὴ ἡ τοιαύτη ἐκπαίδευσις ἀπαιτοῦσε καὶ

μέσα πολλά, καὶ κόπους μεγάλους, οἱ λόγιοι τῶν χρόνων ἐκείνων ἐπρωτιμοῦσαν νὰ λάβουν ὁ καθένας τῶν ἑνα ἄπτικὸν συγγραφέα ὡς ὑπόδειμά του καὶ νὰ μιμηθῇ, ὅσον ἠμποροῦσε καλῆτερον, τὴν φρασσιολογίαν του. Τόσον δὲ ἔσπρωξαν τὴν μίμησιν ταύτην, ὥστε εἰς πολλὰ μέρη τῶν συγγραφῶν τῶν φαίνονται ἀντιγράφοντες σχεδὸν κατὰ λέξιν τὰ πρότυπά των, πολλάκις δὲ καὶ θυσιάζοντες ἱστορικὰς ἀληθείας διὰ νὰ μὴ βλάψουν τὴν φράσιν, τὴν ὁποίαν εἶχον κατὰ νοῦν νὰ μεταφέρουν ἄθικτον εἰς τὸ σύγγραμμά των. Οὕτως Προκόπιος ὁ Καισαρεὺς, ὁ διασημότερος τῶν ἱστορικῶν τοῦ Ε΄ αἰῶνος δὲν συστέλλεται ἀντιγράφων κατὰ λέξιν τὸν Θουκυδίδην, ὁ Ἀγαθίας τὸν Ἡρόδοτον, ὁ Βρυέννιος τὸν Ξενοφῶντα, καὶ ὅλοι τῶν μετ' αὐξουσάν ἀνεπιτηχίαν.

Ἀναγινώσκων τοὺς Ἀττικιστὰς τούτους, οἵτινες ὁμολογουμένως εἶναι οἱ καλῆτεροι τῆς Βυζαντινῆς περιόδου, διακρίνει τις εὐκόλως τοὺς κόπους τοὺς ὁποίους κατέβαλον διὰ νὰ συνάξουν ἀπὸ τὰ πρότυπά των τὰς λέξεις καὶ τὰς φράσεις, τῶν ὁποίων ἕκαστος ἔκαμε χρῆσιν. Εὐκόλως ὅμως διακρίνει καὶ τὰ λάθη εἰς τὰ ὁποῖα ὅλοι τῶν ὑπέπεσαν, ὅταν ἠθέλησαν νὰ συναρμολογήσουν τὸ ὕλικόν τοῦτο εἰς Ἀπτικὸν λόγον, ἢ νὰ πλάσσουν λέξεις ἢ τύπους γραμματικῶν τῆς ὀρέξεώς των. Ἐνα τούτων ἀνακρίνων ὁ πολὺς περὶ τὰ τοιαῦτα Φώτιος, λέγει: «Ἔστιν οὗτος καλλιπετῆς τὴν φράσιν ἂν περιέλη τις αὐτοῦ τῶν λόγων τὸ *ἀλεκτρονωδης*, τὸ *ἐλαφωδέστερον*, τὸ *συνωδέστερον* καὶ δὴ καὶ τὸ *ιερακιῶδες* καὶ *κορακιῶδες* καὶ τὸ *ποταμιῶδες δάκρυ* καὶ τὰ ὅμοια» τὰ ὁποῖα ὁ μακαρίτης Βυζάντιος μετ' ὅσην εὐλάβειαν, ὡς λείψανα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς εἰς τὸ Λεξικόν του ἐθισαύρισε.

Πολὺ λανθάνονται ὅμως ὅσοι πιστεύουν, ὅτι τοὺς χρόνους ἐκείνους ὅλοι οἱ Λόγιοι ἔγραφον Ἀπτικιστί. Ὑπῆρχον πολλοὶ καὶ μάλιστα ἐκ τῶν ἐπισήμων, οἵτινες δὲν ἠθέλησαν ν' ἀλλάξουν σύστημα καὶ ἐξακολούθησαν νὰ γράφουν, ὅπως καὶ οἱ Γονεῖς των, τὴν Κοινήν. Τοιοῦτοι ἦσαν Πέτρος ὁ Μάγιστρος, Μάλχας ὁ Φιλαδελφεὺς, Νονόσος κλ. ἄνδρες διαπρέψαντες εἰς τε τὰ γράμματα καὶ τὴν πολιτείαν. Ὅλοι αὐτοὶ ἔγραφαν τὰ ὑπομνήματά των εἰς τὴν Κοινήν, ὅχι εἰς τὴν Ἀπτικὴν. Εἰς τόσην ὅμως μανίαν εἶχον φθάσει τότε οἱ Ἀπτικισταὶ ἐναντίον τῶν γραφομένων εἰς τὴν Κοινήν, ὥστε δασάκις τοῖς ἦτον δυνατὸν, ἀπέκλειον αὐτὰ ἀπὸ τὰ δημόσια ἀρχεῖα

καὶ τὰς Βιβλιοθήκας τοῦ κράτους· ὅταν δὲ ἦσαν ἐπίσημα ἔγγραφα, μετέφραζον αὐτὰ ἐπὶ τὸ Ἀττικώτερον. Οὕτως ὁ Μένανδρος, ὁ φανατικὸς ἀττικιστὴς τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστιανοῦ, ἔξαττίτισε τὴν περὶ Σουδανίας ἔκθεσιν Πέτρου τοῦ Μαγίστρου, γραφεῖσαν εἰς τὴν Κοινήν, ἐπρόσθεσε δὲ εἰς τὸ τέλος πρὸς δικαιολογίαν του :

«Οὔτοι μὴν οὖν οἱ λόγοι προήλθον ἐξ ἀμφοῖν, Σουδανίας περὶ οὐδὲ μὴν
» ἀνθ' ἐτέρων ἐτέραις λέξεσιν ἐχρησάμην ἢ τὸ χθαμαλώτερον πως ἔστιν
» ἢ, τῶν λόγων, καθ' ὅσον οἶόν τε ἦν, μετέφρασα εἰς τὸ ἀττικώτερον.»

Καὶ, τὸ παράδειγμα τοῦ Μενάνδρου δὲν ἔπαυσαν νὰ μιμοῦνται οἱ τούτου ὁμόφρονες μέχρι σήμερον.

Οὕτως ἔβαινον τὰ πράγματα μέχρις οὗ ὁ Ἰουστιανὸς πρῶτος καὶ κατόπιν οἱ Ἰσανροὶ ἔκλεισαν τὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα, ἔκαυσαν τὸ Πανεπιστήμιον καὶ ἐξώρισαν ὅλους τοὺς εἰς αὐτὸ διδάσκοντας εἰς τὴν Περσίαν. Ἐκτοτε δὲ καὶ μέχρι τῆς ἐλεύσεως τῶν Παλαιολόγων, ἡ μεγαλειτέρα ἐπεκράτησεν ἀμάθεια εἰς ὅλον τὸ κράτος, καὶ ὅλα τὰ ἐν χρήσει Ἑλληνικὰ Ἰδιώματα τρομερὰ διεφθάρησαν. Ὅλοι ὅσοι τότε ἠθέλησαν νὰ γράψουν ἀττικῶ τῷ τρόπῳ, Κωνστ. ὁ Πορφυρογέννητος, Λέων ὁ Διάκονος, Νικηφόρος ὁ Βρυέννιος κλ. ἄφησαν μαρτύρια τῆς περὶ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ἀπειρίας.

«Ἰστέον, λέγει Κωνστ. ὁ Πορφυρογέννητος, ὅτι ἀπὸ Θεσσαλονίκης μέχρι τοῦ ποταμοῦ Δουνάβεως, ἐν ᾧ τὸ κάστρον ἔστι τὸ Βελίγραδον ἐπωνομαζόμενον, ἔστιν ὁδὸς ἡμερῶν ὀκτῶ, καὶ εἰ μὴ διὰ τὰς τοιαύτας ἀλλὰ μετ' ἀναπαύσεως πορεύεται».

«Μανουὴλ ἐκείνου τοῦ πάνυ, λέγει ὁ Βρυέννιος, ὅς ἐς Κομνηνοὺς ἀναφέρων τὸ γένος, τῆς μεταξύ συμβάσεως καὶ τῶν σπονδῶν τοῦτε τηνιαῦτα τὰ τῶν Ῥωμαίων σκήπτρα ἰθύνοντος Βασιλείου καὶ Βάρδα ἐκείνου τοῦ σκληροῦ, τοῦ ἐπὶ πολλοῖς ἔτεσι τυρανέυσαντος καὶ τὴν ἐφάν, μικροῦ θεῖν ἄπασαν καταστρέψαντος, ἀποδέδεικται πρέσβυς κλ. κλ.»

Αὐτὸ τοῦτο ἠμπορεῖ τις νὰ εἴπῃ καὶ περὶ τῆς Γλώσσης τοῦ Γενεσίου, τῆς Ἀννης Κομνηνῆς κλ. τῶν κλειόντων τὸν κύκλον τῶν Ἀττικιστῶν τῶν χρόνων τῶν Κομνηνῶν. Ὅλοι των ἔγραφαν Γλῶσσαν τόσον ἐπιτηδευμένην, τόσον βιασμένην, ὥστε κανεὶς σήμερον δὲν θὰ θελήσει νὰ λάβῃ αὐτοὺς ὡς ὑπόδειγμα. «Ἡ παιδείσις τῶν

» Ἑλλήνων κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, λέγει ὁ πολὺς περὶ τὰ τοιαῦτα Γρηγορόβιος, ἦτον ἐπιδεικτικὸν κράμα ἀρχαιομαθείας καὶ θεολογικῆς παιδείας καὶ μετεῖχε τοσαύτης ρητορικῆς ἐπιτεχνήσεως, ὥστε καὶ αὐταὶ αἱ συγγραφαὶ τῶν ἀρίστων Βυζαντινῶν, οἷον τοῦ Εὐσταθίου καὶ τῶν ἀδελφῶν Ἀκομινάτου, καταπονοῦσι τὸν ἀναγινώσκοντα διὰ θυραμβώδους πλησμονῆς καὶ διὰ τοῦ μεγαλογόρου κόμπου κακοτέχνων μεταφορῶν. Τὰ δὲ τοιαῦτα εἶναι πάντοτε μαρτύρια λογοτεχνίας ἐν παρακμῇ εὐρισκομένης.» Μεταφρ. Λάμπρου.

Ἡ ἐπὶ τῶν Δημοτικῶν Ἰδιωμάτων ἐπίδρασις τοῦ Ἀττικισμοῦ δὲν ἐπέτυχε περισσώτερον. Τὰ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν Χρονογράφων περισωθέντα ἄσματα δι' ὧν ὁ λαὸς ἐσατύριζε τοὺς εἰς αὐτὸ μὴ ἀρέσκοντας Αὐτοκράτορας, εἶναι γραμμένα εἰς γλῶσσαν δημιώδη ἀνάμικτον μὲ λέξεις ἀρχαίας.

Πάλιν ἔς τὸν καῦκον ἔπιες
πάλιν τὸν νοῦν ἀπόλεσας

Ἄκουε κῆρ Οἰκονόμῃ
τὴν Γιβέριν τί σε λέγει·
ἂν μοι θῶς τὴν Σανιάναν
Μητροπολίτην σε ποίσω
Νευκαϊσάρειαν σοῦ θῶσω.

Τὸ σάββατον τῆς τυρηνῆς
χαρεῖς Ἀλέξι, νόησάς το;
καὶ τὴν δευτέραν τὸ πρωτὶ,
εἶπα καλῶς Γεράκιμ μου;

Ἐν φ᾽ ἡ Γλῶσσα τοῦ Πτωχοπροδορῶμου καὶ τοῦ Γλυκά καὶ μάλιστα τῶν Ἱατροσόφων τοῦ δεκάτου αἰῶνος πλησιάζει πολὺ περισσώτερον τὴν σήμερον ἀπὸ τοὺς Ἑλληνίζοντας γραφομένην.

«Ἡ παπαδικὰ παρέπεσε, ἐξέθρισε τὴν κοίτην,
καὶ καθαιροῦσι τὸν παρᾶν· Αἶ συμτορὰ μεγάλη!
ἐκείνη παρενόμησε καὶ τοῦτον τιμωροῦσι
ἐλάκτισεν ὁ γαῖδαρος καὶ θέρουσι τὸ σάγμα
νὰ γίνῃ καλοπαίδευτον, ἄλλο νὰ μὴ λακτίσῃ».

Ἐάν θέλῃς νά ποιήσῃς τὰς τρίχας τῶν ὀφθῶν σου μαύρας. . . . Ἔνι ἡ χώρα ἡ Ποντική, πλησίον τοῦ λεγομένου Μωρέως, καί γίνονται εἰς Ποντικὸν ἐκεῖ καρύδια. Καί βάλε ἓνα καρύδι εἰς τσουκάλιν καινούργιο πλὴν δὲ ἀτσάκιστον, καί ἀπὸ τὸ τσουκάλιν εἰς καρβούνια ζωντανά καί ἄς ἐψηθῇ κλ.

Εἰς ἓν ἀπὸ τὰ Ἱατροσόφια τοῦ Πεπαγωμένου ἀναγινώσκω-
μεν τέλος.

Ἐάν ἀφρὸν ἐκβάλῃ τῶν Ὀφθαλμῶν (ὁ ἱέραξ) σκυλλόπουλον γαλαθηνὸν ἀνασχίσας, θερμὸν ἔτι ὄν, δίδου φαγεῖν τῷ Ἱέρακι ἐπὶ δυσιν ἢ τρισὶν ἡμέραις κλ. Αὐτὸ δὲ τουτο θέλων νά μεταφράσῃ εἰς τὸ ἀπλούστερον λέγει «Περὶ τοῦ ἐξερχομένου ἀφροῦ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν του Ἱέρακος. Διάρρηξον σκύλακα τιθηνευόμενον ἔτι καί δὸς αὐτῷ προσφάτως καί ἐν δυσὶν ἡμέραις ἰαθήσεται!»

Ἴδου ὅποια ὑπῆρξαν τὰ κατορθώματα τῶν Ἀττικιστῶν τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἄς ἴδωμεν ἂν ὁ Ἑλληνισμὸς ἐπέτυχε περισσό-
τερον.

Ἀφοῦ ἐπὶ τινα χρόνον διέπρεψε μὲ τὸν Ἐπίκουρον, τὸν Μάρκον Αὐρήλιον, τὸν Δίωνα τὸν Προυσαέα, τὸ νέον Ἑλληνικὸν θεό-
σκευμα ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἀπολλωνίων, τῶν Σιμόνων, τῶν Ἰουλιανῶν καὶ τῶν Κέλσων, οἱ ὅποιοι οὔτε φιλόσοφοι ἠμποροῦν
νά ὀνομαστοῦν οὔτε ἠθικολόγοι.

Ἡ δοξασία ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ἅμα ἀναφανεῖς συνεχωνεύθη
μὲ τὸν Χριστιανισμὸν καὶ περιέβαλεν αὐτὸν τὸν φιλοσοφικὸν μαν-
δύαν, δὲν ἔχει τὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν δίδουσιν εἰς αὐτὴν οἱ ἄ-
κρον Ἑλληνίζοντες. Ὅσα κοινὰ ἔχει ὁ χριστιανισμὸς μὲ τὸν Ἑλλη-
νισμὸν δὲν τὰ ἔλαβεν ἀπὸ τοὺς Ἀττικιστὰς οὔτε ἀπὸ τοὺς Ἑλληνι-
στὰς τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων, ἀλλ' ἀπὸ τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἑλληνό-
φωνας Ἰουδαίους. Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς καὶ ὁ διάσημος Ὁριγέ-
νης, οἱ δύο πρῶτοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἦσαν μαθηταὶ Φίλω-
νος τοῦ Ἰουδαίου· δὲν γνωρίζομεν δὲ ἀκόμη ἂν οὗτος ἔλαβε τὰς
ιδέας ταύτας ἀπὸ τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Πυθαγόραν, ἢ ἂν ὅλοι των
τὰς ἠντλησαν ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πηγὴν, τοὺς Αἰγυπτίους.
Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι αἱ εἰς τὸν Χριστιανισμὸν εἰσαχθεῖσαι φιλοσο-
φικαὶ ιδέαι φέρουσι τὸν Ἰουδαϊκὸν καὶ ὄχι τὸν Ἑλληνικὸν τύπον.
Καὶ δὲν ἦτο δυνατόν νά γένη ἄλλως, ἀφοῦ, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀνε-

φάνησαν εἰς τὸν κόσμον καὶ μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἔπαυσαν νὰ ἦναι οἱ πλέον ἄσπονδοι ἐχθροὶ, οἱ πλέον ἀμείλικτοι ἀντίπαλοι. Καὶ ἂν οἱ Βυζαντινοὶ Αὐτοκράτορες δὲν κατέστρεφον τὰς Φιλοσοφικὰς Σχολὰς καὶ τὰ τεμένη τῶν Ἀθηναίων καὶ ἂν δὲν ἐπέβαλον εἰς αὐτοὺς, μαζὶ μὲ τὸ νέον θρησκευμα καὶ τοῦ Εὐαγγελίου τὴν Γλῶσσαν, τίς οἶδε ποῖον θεὸν θὰ ἐλάτρευον καὶ ποίαν Γλῶσσαν θὰ ὠμιλοῦσαν σήμερον εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὅπως διόλου διάφορος ὑπῆρξεν ἡ πορεία τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς Γλώσσης τὴν ὁποίαν ἐπέβαλεν εἰς τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας.

Ἐξεληθὼν ἀπὸ τὰ σπλάγγνα τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ ὁ Χριστιανισμὸς ἐπρέσβευεν ἀρχὰς δημοκρατικωτάτας. Ἐκήρυττεν ἓνα θεὸν Πατέρα ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, προστάτην τῶν πτωχῶν ἐναντίον τῶν πλουσίων, τῶν ἀσθενῶν ἐναντίον τῶν ἰσχυρῶν, καὶ ἐξέτεινε τὴν ἐλεημοσύνην μέχρι κοινοκτημοσύνης. Ἐπρέσβευε μέλλουσαν ζωὴν καὶ βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ πλούσιοι καὶ οἱ ἰσχυροὶ τῆς Γῆς δυσκόλως θὰ εὔρισκον εἴσοδον. Παρεδέχετο τέλος τὴν ἀποκάλυψιν καὶ τὸ θαῦμα, τὴν πάτροπαράδοτον τοῦ λαοῦ φιλοσοφίαν, ἐναντίον τῆς ὁποίας ἡ καθ' αὐτὸ φιλοσοφία, ἡ Ἑλληνικὴ, εἶχε κηρύξει ἀπὸ πολλοῦ ἀμείλικτον πόλεμον.

Εἶχε λοιπὸν τὸ νέον θρησκευμα ὅλα ὅσα ἠμποροῦν νὰ ἐκλύσουν τὸ πλῆθος καὶ ν' ἀπομακρύνουν ἀπ' αὐτὸ τοὺς φιλοσόφους.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον ἐβοήθησεν αὐτὸ περισσότερον, καὶ τὸ ἔκαμε νὰ διαδοθῆ, ἐν ροπῇ ὀφθαλμοῦ, εἰς τὰ τέσσαρα ἄκρα τοῦ κόσμου, ἦτον ἡ Γλῶσσα τῆς ὁποίας ἔκαμε χρῆσιν.

Θεσῆς ὡς κίριόν του σκοπὸν τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ ἀπὸ τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς δουλείας, ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἠθέλησε νὰ μεταχειρισθῆ οὔτε τὴν Ἀραμαϊκὴν οὔτε τὴν Ἑβραϊκὴν, τὰ δύο ἱερὰ Ἰδιώματα τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ τὰ **Ἰουδαϊκὰ Ἑλληνικὰ** καὶ ταῦτα ὅπως τὰ ἐλάλουν οἱ τῆς κατωτάτης τάξεως ἄνθρωποι εἰς τὴν Παλαιστίνην.

Ἄν κρίνωμεν ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον, τοῦ ὁποίου τὸ μεγαλείτερον μέρος εἶναι γραμμένον εἰς αὐτὴν τὴν Γλῶσσαν, ἡ τότε Ἑλληνικὴ τῆς Ἰουδαίας διάλεκτος διέφερεν τῆς Γλώσσης, τὴν ὁποίαν ἔγραφον

καὶ ἐλάλουν ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων οἱ τῆς Ἀλεξανδρείας Ἰουδαῖοι τόσον, ὅσον ἢ τελευταία διέφερον ἀπὸ ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι γραμμὴν ἢ μετάφρασιν τῆς Πεντατεύχου. Ἡ Γλῶσσα τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι κράμα ὄλων τῶν εἰς τὴν Παλαιστίνην συναντηθέντων ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων, κράμα ἀκατέργαστον, τὸ ὁποῖον μᾶς ἐνθυμίζει τὴν πρώτην Ναυκρατινὴν Διάλεκτον· περιέχει δ' ἐκ περισσοῦ πλείστας ὄσας λέξεις καὶ φράσεις χριστιανικὰς, ρωμαϊκὰς καὶ τῆς δημώδους γλώσσης, αἱ ὁποῖαι, φυσικῶ τῷ λόγῳ, δὲν ὑπῆρχον ὅταν εἶχε μεταφρασθῆ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἢ Πεντάτευχος.

Ὅπως εἰς τὴν μετάφρασιν ταύτην, εὐρίσκομεν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον λείψανα τῶν ἀρχαίων Ἑλλ. Διαλέκτων : (*ἕλος, ἀετός, ὁ σκότος, ἴλεως, ἡ λιμὸς, πιέζω, γέρας, σπείρη, γογγίζω, ἄρσην κλ.*) λέξεις Μακεδονικὰς καὶ Ἀλεξανδρινὰς (*παρεμβολή, ρύμη, ἐγνωκαν, κατελείποσαν, εἶδαμεν εἶπαν κλ.*) πολλοὺς Ρωμαϊσμοὺς καὶ Λατινισμοὺς (*κουστωδία, πραιτώριον, σουδάριον, ὑπατος, ἀνθύπατος, ἐργασίαν δοῦναι τινι, τὸ ἱκανὸν λαμβάνειν, ἔχε με παραιτημένον*) καὶ τὰ χυδαῖα *ὀψάριον, προσφάγιον, δῶμα, στάμνη, βρέχω, ποταπὸς, μεσητεύω κλ.*

Ὅπως εἰς τὴν μετάφρασιν τὴν Ο ἀπαντῶμεν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον πολλὰς λέξεις τῶν ὁποίων ἄλλαξεν ἢ μορφὴν καὶ ἢ σημασία : *ἐρωτῶ* ἀντὶ παρακαλῶ, *εὐχαριστῶ* ἀντὶ χάριν γνωρίζω, *μετοικεσία* ἀντὶ μετοικία, *ικεσία* ἀντ' ἰκετεία, *ἀνάθεμα* ἀντὶ ἀνάθημα κλ. Εὐρίσκει τις λέξεις ἐντελῶς ἀγνώστους εἰς τοὺς Ἑλληνας : *ὀλόκληρος, δικαιοκρισία, νυχθημερὸν, αἰχμαλωτίζω, μεσητεύω κλ.*

Αὐτὸ δὲ τὸ ἥδη τόσον ποικίλον ἰδίωμα, περιπεσὸν εἰς τὸ στόμα τοῦ χυδαίου λαοῦ, ἔγινεν ἔτι χειρότερον. Ἐφορτώθη πολλὰς νέας λέξεις Ἑβραϊκὰς, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐξελληνισθείσας : *κορβανᾶς, μαμωνᾶς, Πάσχα, Σάββατον, ἀρραβὼν κλ.* Πολλὰ Ἑλληνικὰ ἔλαβον τὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν εἶχον αἱ ἀντίστοιχοι αὐτῶν εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν : *ὀφειλήματα* = πταίσματα, *κτίσις* = δημιουργία *Γλῶσσα* = λαὸς, *χεῖλος* = γλῶσσα, *δεσμεῖν καὶ λύειν* = ἐπιτρέπειν καὶ ἀπαγορεύειν κλ. καὶ προσετέθησαν εἰς αὐτὴν πλείσται ὄσαι φράσεις συντεταγμέναι κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν Ἑβραίων, π. χ. *πρόσωπον λαμβάνειν, ζητεῖν τὴν ψυχὴν τινος, ποιεῖν ἔλεος μετὰ τινος, πάντες ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, καὶ ἐγένετο ἐν*

τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, γεύεσθαι θανάτου, αἷμα ἐκχέειν, καρπὸς ὄσφυος, υἱὸς θανάτου, ἀνίστημι σπέρμα τινὶ κλ.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον δίδει ἰδιάζοντα χαρακτῆρα εἰς τὴν Γλῶσσαν τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι ἡ σύνταξις του.

Συνηθισμένοι νὰ σκέπτονται καὶ νὰ σχηματίζουν τὰς φράσεις των ὅπως οἱ πρόγονοὶ των, οἱ Εὐαγγελισταὶ δὲν ἀγαποῦν νὰ ὑποτάσσουν εἰς τὸν λόγον τὴν μίαν ἰδέαν εἰς τὴν ἄλλην. Προτιμοῦν νὰ τὰς θέτουν κατὰ σειρὰν, τὴν μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης, συνδέοντες αὐτὰς ἐνίστε διὰ τοῦ *καί*.

« Καὶ κοτῆθην εἰς Καπερναοῦμ, πόλιν Γαλιλαίας, καὶ ἦν διδάσκων »
» αὐτοὺς ἐν τοῖς Σάββασι, καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδασκῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν »
» ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ. »

Καὶ ἀλλαχοῦ :

« Τοῦτο ὁ θυρωρὸς ἀνοίγει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, »
» καὶ τὰ ἴδια πρόβατα φωνεῖ κατ' ὄνομα, καὶ ἐξάγει αὐτὰ κλ. »

Ἄλλοτε αἱ ἰδέαι ἀκολουθοῦν, ἡ μία τὴν ἄλλην χωρὶς νὰ φροντίση ὁ συγγραφεὺς νὰ ὑποδείξη τὴν σχέσιν αὐτῶν εἰς τὸν λόγον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον φέρει πολλάκις εἰς σύγχυσιν.

« Τίς ἐξ ὑμῶν ἔξει φίλον καὶ πορεύεται πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου καὶ »
» εἶπει αὐτῷ : Φίλε χρήσόν μοι τρεῖς ἄρτους, ἐπειδὴ φίλος μοι παρεγένετο »
» ἐξ ὁδοῦ πρὸς με, καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθέσω αὐτῷ. *κἀκεῖνος* ἔσωθεν ἀπο- »
» κριθεὶς εἶπει : Μὴ μοι κόπους πάρεχε· ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται καὶ τὰ παι- »
» δία μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν κοίτην εἰσίν· οὐ δύναμαι ἀναστᾶς δοῦναι σοι κλ.»

Ἄλλὰ καὶ τὰ γραμματικὰ λάθη δὲν εἶναι σπάνια εἰς τοὺς Εὐαγγελιστάς, «ἤρξατο λαλεῖν *εἰς μετὰ εἰς*. Ἄνὰ *εἰς ἕκαστος* τῶν πυλῶνων ἦν ἐξ ἐνὸς μαργαρίτου». *Οὔτοι* εἰσὶν αἱ δύο ἐλαταὶ καὶ αἱ δύο λυχνίαὶ αἱ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου *ἐστῶτες*. Καὶ ἔτεκεν υἱὸν *ἄρσην*, ὅστις μέλλει κλ. Καὶ τὸ χειρότερον ὄλων : *Τίς ὁ ψεύστης ὁ μὴ ἀρνούμενος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστι Χριστός* ;

Πόσον δὲν ἦτον ἀπλουστέρα, εὐκρινεστέρα καὶ πλεόν χαριτωμένη ἡ Γλῶσσα, τὴν ὁποίαν ἔγραφον οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Ἀλεξανδρείας ;

« Πᾶσα Σοφία παρὰ Κυρίου, καὶ μετ' αὐτοῦ ἔστιν εἰς τὸν αἰῶνα. Ἄμ-
» μον θαλασσῶν καὶ σταγόνας ὑετοῦ καὶ ἡμέρας αἰώνων τις ἐξαριθμήσει;
» Ὑψος Οὐρανοῦ καὶ πλάτος γῆς καὶ ἀβύσσου τις ἐξιχνιάσει; » Σοφ. Σειράχ.

Ἄλλη μία τέλος ιδιότης, ἣ ὁποία χαρακτηρίζει τὴν Γλῶσσαν τοῦ Εὐαγγελίου, εἶναι ἡ χροιά τὴν ὁποίαν δίδουν εἰς αὐτὴν αἱ νέαι ἰδέαι, τὰς ὁποίας ὁ Χριστιανισμὸς εἰσήγαγεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ τὰς ὁποίας ἀνευρίσκει τις τόσον συχνὰ ἠνωμένας εἰς τὰς ἐπιστολάς τῶν Ἀποστόλων.

« Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρητῶν τοῦ Θεοῦ, παρα-
» στήσαι τὰ σώματα Ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, τῷ Θεῷ εὐάρεστον, τὴν λο-
» γικὴν λατρείαν Ὑμῶν· καὶ μετασχηματίζεσθαι τῷ αἰῶνι τούτῳ κλ. »

Καὶ ἄλλαχού :

Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐ-
λογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογία πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χρι-
στῷ, καθὼς ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ καταβολῆς κόσμου, εἶναι ἡμᾶς
ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ. κλ. κλ.

Ὅλα τὰ εἰς τὴν περίοδον ταύτην εἶναι γραμμένα κατὰ τοὺς κανόνας τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματικῆς, καὶ ὅμως αἱ ἰδέαι καὶ ὁ χρωματισμὸς τῆς φράσεως δὲν εἶναι Ἑλληνικά. Εἶναι Χριστιανικά· καὶ τὸ σπουδαιότερον, ὅτι αἱ ἰδέαι αὗται ἐπέδρασαν ὄχι μόνον ἐπὶ τοῦ Λεξικοῦ καὶ τοῦ μορφολογικοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ συντακτικοῦ τῆς Γλώσσης.

Δὲν ἦτο λοιπὸν οὔτε καλῶς συγκεκριμένη οὔτε εἰς τὴν ἀκοὴν εὐχάριστος τοῦ Εὐαγγελίου ἡ Γλῶσσα, καὶ πολλάκις, οἱ ταύτην λαλήσαντες Ἀπόστολοι ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσουν συγγνώμην ἀπὸ τὸ ἀχροατήριόν των. Ἄλλ' αἱ ὑψηλαὶ ἰδέαι, αἱ ὁποῖαι δι' αὐτῆς ἐκηρύχθησαν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἡ ἔξαιρετικὴ θέσις, τὴν ὁποίαν ἡ Ἐκκλησία ἔδωκεν εἰς τοὺς Εὐαγγελιστὰς καὶ τοὺς Ἀποστόλους εἰς τὰς ἱεροτελεστίας, θέσις τὴν ὁποίαν ἐξακολουθοῦν οὔτοι νὰ κατέχουσι μέχρι σήμερον, συνέτειναν ὥστε ἡ Γλῶσσα αὐτῶν ν' ἀναγνωρισθῇ ὡς ἡ *ἱερὰ τῶν Χριστιανῶν Γλῶσσα*, καὶ ὡς τὸ πρότυπον, κατὰ τὸ ὁποῖον οὔτοι ὄφειλον νὰ ρυθμίζουσαν τὸ λεκτικόν

των. Ὡς ἐκ τούτου ἡ Γλῶσσα αὕτη δὲν ἤργησε νὰ ἐπιδράσῃ με-
γάλως ἐπὶ τῶν τότε ἐν χρήσει ἰδιωμάτων, καὶ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὰ
μορφὴν καὶ σύνθεσιν ὅλως διάφορον ἐκείνης τὴν ὁποίαν εἶχον.

Εἶναι εὐκόλον νὰ παρακολουθήσῃ τις τὴν **Χριστιανίκευσιν**
ταύτην τῶν τριῶν Ἀλεξανδρινῶν ἰδιωμάτων, τῶν μόνων τοὺς
χρόνους ἐκείνους ἐν χρήσει εἰς τὸ Πανελλήνιον. Ἄρκει νὰ διέλθῃ
μετὰ τινος προσοχῆς τεμάχιά τινα τῶν συγγραμμάτων Κλήμεντος
καὶ Πέτρου τῶν Ἀλεξανδρέων, τοῦ Ὁριγένους, Εὐσεβίου τοῦ Παμ-
φύλου, ἐν ἐνὶ λόγῳ, τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἀκμασάντων
τὰς τρεῖς πρώτας ἀπὸ Χριστοῦ Ἑκατονταετηρίδας, καὶ νὰ συγκρίνῃ
τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, ἐξ ἐνὸς μὲν πρὸς ἐκείνην Φίλωνος τοῦ Ἰουδαίου,
ἀφ' ἑτέρου πρὸς τὴν Γλῶσσαν τῶν Ἀποστόλων καὶ τοῦ Εὐαγγελί-
ου. Θὰ διακρίνει ἀμέσως ὅτι ὅσον οἱ Πατέρες οὗτοι ἐμνοῦντο
τὰ δόγματα καὶ τὰς ἰδέας τοῦ νέου θρησκευματος τόσον ἡ Γλῶσσα
αὐτῶν ἐπληροῦτο λέξεων καὶ φράσεων ἰδιαζουσῶν εἰς τὸ Εὐαγγέ-
λιον ὅσον ἀπὸ Ἰουδαῖοι καὶ Ἐθνικοὶ ἐγίνοντο Χριστιανοὶ, τό-
σον ἡ φρασεολογία των καὶ ἡ σύνταξις των ἀπομακρύνονται
τῆς Κοινῆς, διὰ νὰ πλησιάσουν τὴν Γλῶσσαν τοῦ Εὐαγγελίου.
Οὕτω δὲ πράττοντες οἱ ἐν λόγῳ Πατέρες κατώρθωσαν νὰ μορφώ-
σουν νέαν Ἑλληνικὴν Διάλεκτον, τὴν **Χριστιανικὴν**, καὶ νὰ καθιε-
ρώσουν αὐτὴν ὡς τὸ μόνον ὄργανον τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Κλήρου.

Ἴδου ὁποία τις ἦτον ἡ Γλῶσσα αὕτη :

« Ἡ Ἁγία Σύνοδος ἡ Σαρδική,
τοῖς κατ' Αἴγυπτον καὶ Λιβύην Ἐπισκόποις
καὶ συλλειτουργοῖς, ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς

χαίρειν.

« Καὶ πρὶν μὲν λαβεῖν ἡμᾶς τὸ γράμμα τῆς Εὐσεβείας Ἰμῶν, οὐκ ἀ-
γνοοῦμεν, ἀλλὰ καὶ φανερόν ἡμῖν ἦν, ὡς ὅτι οἱ τῆς δυσωνόμου τῶν Ἀρειαν-
ῶν αἵρέσεως προστάται πολλὰ καὶ δεινὰ, μᾶλλον δὲ καὶ ἐπ' ὀλέθρῳ τῆς
ἐαυτῶν ψυχῆς ἢ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐμηχανῶντο κλ.

Τὰ περὶ τῆς θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος τοῦ δευτέρου ἐξ Ὁρανοῦ ἀν-
θρώπου κατὰ τὸν μακάριον Ἀπόστολον, ἐν πρώτοις παραθέμενοι, ἀναγ-
καῖον ἡγησάμεθα καὶ τὰ περὶ τοῦ πρώτου ἐκ γῆς χοϊκοῦ γεγεννημένου ἀν-
θρώπου παραθεῖσθαι, πρὸς τὸ δεῖξαι ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐν τῷ αὐτῷ καιρῷ
γενόμενον κλ. Πέτρος Ἀλεξανδρείας.

Τὰς τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων διαδοχὰς ἀπὸ τοῖς ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν εἰς ἡμᾶς διηγουμένοις χρόνοις ὅσα τε καὶ πηλίκαι, πραγματευθῆναι κατὰ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν λέγεται, καὶ ὅσοι ταῦταις διαπρεπῶς ἐν ταῖς μάλιστα ἐπισημοτάταις παροικίαις ἠγγήσαντό τε καὶ προσέστησαν, ὅσοι τε κατὰ τὴν γενεάν ἐκάστην ἀγράφως ἢ διὰ συγγραμμάτων τὸν θεῖον ἐπρέσβευσαν λόγον κλ. Εὐσέβιος ὁ Παμφύλου.

Κύριλλος Ἱεροσολύμων
Τῷ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ

χαίρειν.

Γινώσκειν σε θέλω, ὅτι ἀπέστειλα Ἀθανάσιον εἰς τὴν Θηβαΐδα, Διάκονον ἑαυτοῦ, ἐρευνῆσαι πάντας ἕνεκα Ἀρσενίου. Καὶ πρῶτον μὲν εὐρεθέντες Πανηάσιος ὁ πρεσβύτερος καὶ Σιλβανὸς ὁ ἀδελφός καὶ Παῦλος ὁ μοναχός ἀπὸ Ὑψηλῆς, ὡμολόγησαν, ὅτι παρ' ἡμῖν ἐστὶν Ἀρσένιος. Ἴίμεῖς δὲ μαθόντες πεποιήκαμεν αὐτὸν ἐμβληθῆναι εἰς πλοστον καὶ πλεῦσαι εἰς τὰ κάτω μέρη κλ.

Ἡ Ἁγία Σύνοδος ἐν Ἱεροσολύμοις
τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ συλλειτουργοῖς

χαίρειν.

Κατ' ἀξίαν τῷ τῶν ὄλων Θεῷ εὐχαριστεῖν οὐκ ἀκοῦμεν, ἀγαπητοί, ἐφ' οἷς θαυμασίως ἐποίησε πάντοτε. Ἐποίησε δὲ καὶ νῦν μετὰ τῆς Ἑμετέρας Ἐκκλησίας, τὸν ποιμένα Ὑμῶν τὸν κύριον καὶ Συλλειτουργὸν Ἀθανάσιον ἀποδοῦς Ὑμῖν.

Αὕτη λοιπὸν ἡ νέα μορφή τῆς Ἑλλ. Γλώσσης, ἣτις δὲν εἶναι οὔτε ἡ Ἀττικὴ οὔτε ἡ Κοινὴ, ἀλλ' ἡ ὑπὸ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐκχριστιανισθεῖσα Γλῶσσα τῶν ἐν Ἀλεξανδρεῖα Ἰουδαίων, εἶχε τὴν τύχην νὰ γένη ἡ **ἐπίσημος Γλῶσσα τοῦ πρώτου Χριστιανικοῦ Βασιλείου** καὶ οὐ μόνον νὰ βασιλεύσῃ μετ' αὐτοῦ δέκα ὄλους αἰῶνας ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ νὰ ἐπιζῆσῃ.

Πράγματι, ὅταν περὶ τὰ 330 μ. χ. Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἠσπάσθη τὸν Χριστιανισμὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει, παρεδέχθη συγχρόνως καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ καθιερωθὲν τῆς Ἐκκλησίας Ἰδίωμα, ὡς τὴν κατ' ἔξοχὴν Γλῶσσαν τῆς Αὐλῆς του. Αἱ πρὸς Εὐσέβιον τὸν Ἐπίσκοπον τῆς Καισαρείας ἐπιστολαί του αἴρουσι πᾶσαν ἀμφιβολίαν περὶ τούτου.

Ἴδου μία τούτων :

Νικητῆς Κωνσταντίνος μέγιστος σεβαστὸς

Εὐσεβίῳ.

Κατὰ τὴν ἐπόνυμον ἡμῖν πόλιν, τῆς τοῦ Σωτῆρος Θεοῦ συναιρουμένης Προνοίας, μέγιστον πλῆθος ἀνθρώπων τῇ ἀγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ ἀνατέθηκεν ἑαυτὸ καὶ πάντων ἐκείσε πολλὴν λαμβανόντων αὔξησιν, σφόδρα ἄξιον καταφαίνεσθαι, καὶ Ἐκκλησίας ἐν αὐτῇ κατασκευασθῆναι πλείους κλ. κλ.

Πρέπον γὰρ κατεφάνη, τὸ δηλῶσαι τῇ σῇ συνέσει, ὅπως ἂν πεντήκοντα σωματῖα ἐν διφθέραις ἐγκατασκευοῖς, εὐανάγνωστά τε καὶ πρὸς τὴν χρῆσιν εὐμετακόμιστα, ὑπὸ τεχνιτῶν καλλιγράφων καὶ ἀκριβῶς τὴν τέχνην ἐπισταμένων, γραφῆναι κελεύσειας, τῶν θεῶν δηλαδὴ Γραφῶν, ὧν μάλιστα τὴν ἐπισκευὴν καὶ τὴν χρῆσιν τῷ τῆς Ἐκκλησίας λόγῳ ἀναγκαίαν εἶναι γινώσκεις κλ.

Ὀλίγους δὲ χρόνους ἀργότερα Θεοδόσιος ὁ Μέγας καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀρχάδιος ἐπέτρεπον εἰς τοὺς ὑπηκόους τῶν νὰ συντάσσουσιν τὰς διαθήκας τῶν καὶ εἰς τοὺς Δικαστὰς νὰ ἐκδίδουσιν τὰς ἀποφάσεις τῶν εἰς αὐτὴν τὴν Γλῶσσαν, **ὡς τὴν πλέον διαδεδομένην εἰς τὸ κράτος.**

Ὁ Ἰουστιανὸς προὐχώρησεν ἔτι περαιτέρω. Ἀποφασίσας ν' ἀναγεννήσῃ τὸ κράτος τοῦ διὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἐνόμισεν ὅτι ἐδικαιούτο νὰ μεταχειρισθῇ τοὺς ἀντιπάλους αὐτῆς, τοὺς Ἑλληνιστάς, ὡς κοινούς ἐχθροὺς, καὶ τὰς διαφοροὺς αὐτῶν Σχολὰς, ὡς σκοπούσας τὴν ἕξασθένησιν τοῦ κράτους· καὶ δι' ἑνὸς Αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος, τὸ ὁποῖον ἄφησεν ἐποχὴν εἰς τὰ χρονικὰ τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἔκλεισε ὅλας τὰς εἰς τὸ κράτος τοῦ ὑπαρχούσας φιλοσοφικὰς σχολὰς καὶ μετέτρεψε τοὺς ἑλληνικοὺς ναοὺς εἰς Ἐκκλησίας.

Αὐτὸ τοῦτο ἔπραξε καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ περίφημον Πανεπιστήμιον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἰδρύσει ὁ Θεοδόσιος καὶ εἰς τὸ ὁποῖον, ὡς εἶδομεν, ἐδίδασκον 15 ὅλοι καθηγηταὶ τὴν Ἑλληνικὴν Γραμματικὴν καὶ τὴν Φιλοσοφίαν, μετέτρεψε μίαν τῶν ἡμερῶν εἰς Χριστιανικὴν Σχολὴν· πρᾶγμα τὸ ὁποῖον κατέστησε τὸ Ἐκκλησιαστικὸν ἰδίωμα οὐ μόνον τὴν μόνην ἐπίσημον, ἀλλὰ καὶ τὴν μόνην φιλολογικὴν Γλῶσσαν τοῦ κράτους. Ὀφείλομεν ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι εἰς τὴν εὐκαιρίαν ταύτην ἡ ἐκκλησιαστικὴ Γλῶσσα, χωρὶς νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἔφθασε, διὰ τῶν Γρηγορίων καὶ τῶν Χρυσοστόμων, εἰς βαθμὸν τελειότητος καὶ καλλιπερείας, τὴν ὁποῖαν καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀττικοὶ συγγραφεῖς ἐξήλεον.

Ἴδου τινὰ παραδείγματα :

«Συγκαλεῖ μὲν ἡμᾶς, ὦ ἄνδρες, Γρηγόριος ὁ τῆς Θεολογίας ἐπώνυμος, εἰς τὴν πνευματικὴν ταύτην πανδαισίαν, πρόκειται δὲ αὐτὸς ἄυλος καρυκεία καὶ τρυφή, φθορᾶς ἀπάσης ὑψηλοτέρα. Μὴ θαυμάσητε δὲ εἰ πρὸς τοσοῦτον θράσους ἐξῆλθον ὡς καὶ τῆς οἰκείας ἀσθενείας καὶ τῆς ἐκείνου μεγαλοφυίας ἐπιλελήσῃ, ὅς διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς ἀπρόσιτον μέχρι τῆς σήμερον, ὀλίγον δεῖν σιωπῇ παρ' ἅπασι τετίμηται, καὶ οὐδεὶς ἀποδέδεικται τῆς αὐτοῦ πολιτείας ὑφηγητῆς καὶ διδάσκαλος κλ. Γρηγορ. Ναζιανζ. εἰς Γρηγόριον τὸν Θεολογ. ἐγκώμιον

«Παλαίου χρέους ἔκτισιν ἀποπληρώσων ἦκω, οὗ τὴν ἀνταπόδοσιν ἀνεβαλόμην, οὐκ ἀγνωμοσύνη προαιρέσεως, ἀλλ' ἀσθενεῖα σώματος· χρέος ἀναγκαιότατον καὶ ὀφειλόμενον ὁμῶν τῇ ἀκροάσει. Καὶ γὰρ ἂν εἴη ἄδικον τὰ περὶ θηρίων καὶ νηκτῶν καὶ κτηνῶν καὶ πτηνῶν, οὐρανοῦ τε καὶ τῶν κατ' οὐρανὸν, περὶ τε γῆς καὶ τῶν ἐν τῇ γῆ φυτῶν διδαχθέντας ἡμᾶς, μὴ περὶ τῆς ἡμετέρας γενήσεως ἐκ τῆς Θεοπνεύστου Γραφῆς φωτισθῆναι κλ. Γρηγορ. ὁ Νύσης.

Γρηγόριος ὁ Θεολόγος
Εὐδοξίῳ τῷ ῥήτορι

χαίρειν.

«Ἐρωτᾶς πῶς τὰ ἡμέτερα ; καὶ λίαν πικρῶς. Βασιλεῖον οὐκ ἔχω, Καισάριον οὐκ ἔχω, τὸν πνευματικὸν ἀδελφὸν καὶ σωματικόν. Ὁ πατὴρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου ἐγκατέλειπόν με. Μετὰ τοῦ Δαυὶδ φθέγγομαι : τὰ τοῦ σώματος πικρῶς ἔχει, τὸ γῆρας ὑπὲρ κεφαλῆς, φροντίδων ἐπιπλοκαί, πραγμάτων ἐπιδρομαί, τὰ τῶν φίλων ἄπιστα, τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀποίμαντα. Ἐβῆρει τὰ καλὰ, γυμνὰ τὰ κακὰ, ὁ πλοῦς ἐν νυκτί, πυρὸς οὐδαμοῦ. Χριστὸς καθεύδει. τί χρὴ παθεῖν ; μίαν μοι τῶν κακῶν λύσις, ὁ θάνατος, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκείθεν μοι φοβερά, τοῖς ἐντεῦθεν τεκμαιρομένῳ».

Ὁ διάσημος τῆς Γαλλίας Ἑλληνιστῆς Hase, συγκρίνων τὰ συγγραμμάτια τῶν Πατέρων τούτων τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῶν συγγραμμάτων τῶν Σοφιστῶν καὶ Ρητόρων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης λέγει : J'avoue que généralement la diction de ceux-ci se rapproche davantage de celle des classiques ; mais il n'en est pas moins vrai que l'érudition est au moins égale dans les deux parties, et que la superiorité des talents est évidemment de coté des Pères de l'Eglise.

Ὅταν ὁμῶς περὶ τὸν Ζ'. αἰῶνα οἱ Εἰκονομάχοι κατέστρεψαν τὸ Πανεπιστήμιον καὶ ἐξεδίωξαν ἀπὸ τὸ κράτος ὅλους ἐκείνους οἱ

ὁποῖοι ἦσαν εἰς κατάστασιν νὰ διδάξουν τὴν Ρητορικὴν καὶ τὴν Φιλοσοφίαν, ὄχι μόνον ἡ Ἀττικὴ καὶ ἡ Κοινὴ ἔπαυσαν καθ' ὁλοκληρίαν νὰ γράφονται, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Γλῶσσα πολὺ τῆς προτέρας αὐτῆς εὐκλείας κατέπεσε. Καὶ τῷ ὄντι ὅσοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἔγραψαν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην : Θεοφάνης ὁ ἔξομολογητῆς, ὁ Πατριάρχης Ταράσιος, Κοσμᾶς ὁ Ἱεροσολυμίτης, Ἀνδρέας ὁ Κρήτης κλ. ἔγραψαν ὅλοι πράγματα, τὰ ὁποῖα οὔτε συγκρίνονται πρὸς τὰ τῶν ἀρχαιοτέρων Πατέρων, καὶ εἰς Γλῶσσαν πολὺ κατωτέραν ἐκείνης εἰς τὴν ὁποίαν μᾶς εἶχον συνηθίσει οἱ προκάτοχοί των.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον συνέβη εἰς τὴν *Κοινήν*, συνέβη ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ γραφομένην. Καὶ ἐπειδὴ καὶ ἐνταῦθα ὁ ἐκχριστιανισμὸς ἔγινεν ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὄρους καὶ ἀπὸ τὰ αὐτὰ πρόσωπα, τὸ ἰδίωμα τοῦτο δὲν ἄργησε νὰ λάβῃ τὸν χρωματισμὸν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Γλώσσης καὶ εἰς πολλὰς περιστάσεις νὰ ταῦτισθῇ μετ' αὐτῆς.

Εἶναι εὐκόλον νὰ παρακολουθήσῃ τις τὴν μετατροπὴν ταύτην τοῦ δημώδους γραπτοῦ Ἰδιώματος τῆς Ἀλεξανδρείας, εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς παπύρους, οἱ ὁποῖοι μᾶς μένουσι ἀπὸ τοὺς χρόνους ἐκείνους, καὶ τῶν ὁποίων οἱ περιεργότεροι ἀνήκουν σήμερον εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Βερολίνου.

Εἷς ἐξ αὐτῶν περιέχει ἐπιστολὴν, τὴν ὁποίαν ἕνας νεοφώτιστος Ἰουδαῖος, σταλεῖς φαίνεται εἰς Ἀποστολικὴν ἀποστολὴν εἰς Ρώμην, γράφει πρὸς τὸν ἀδελφόν του, μείναντα εἰς Αἴγυπτον, διὰ νὰ τὸν πληροφορήσῃ τὰ κατ' αὐτόν.

Ἴδου ἡ ἐπιστολὴ αὕτη :

«*Εἰρηναῖος Ἀπολλιναρίῳ τῷ ἀδελφῷ πολλὰ χαίρειν καὶ διὰ παντὸς εὐχαίρει σοι ὑγιαίνειν. Καὶ ἐγὼ αὐτὸς ὑγιαίνω.*

Γινώσκεις σε θέλω, ὅτι εἰς γῆν ἐλήλυθα τῇ στ'. τοῦ Ἐπειφ καὶ ἐξεκίνησα μὲν τῇ ιη'. τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἀνέβην δὲ εἰς τὴν Ρώμην τῇ κα'. τοῦ αὐτοῦ μηνός καὶ παρεδέξατο ἡμᾶς ὁ τόπος ὡς ὁ Θεὸς ἤθελε, καὶ καθημέραν προσδεχόμεθα διμῆρον, ὥστε ἕως σήμερον μηδὲν ἀπολειφθαι ἡμᾶς τῶν μετὰ σίτου.

Ἀσπάζομαι τὴν συμβίαν σου πολλὰ καὶ Εἰρηναῖον καὶ πάντας τοὺς φιλοῦντας.

Ἐρῶσο.

Διερχόμενος τὴν ἐπιστολὴν ταύτην νομίζει τις ὅτι ἔχει ἐνώπιόν του ἐπιστολὴν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Οἱ ἴδιοι γραμματικοὶ τύποι, αἱ ἴδιαι λέξεις καὶ φράσεις, ἡ ἴδια σύνθεσις ἀποδείξει ὅτι ἡ τοῦ Εὐαγγελίου Γλῶσσα ἦτον ἡ τότε παρ' ὅλων γραφομένη. Ἀπαράλλακτη εἶναι καὶ ἡ ἑξῆς, γραφεῖσα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ.

Ψενοσίρης Πρεσβύτερος

Ἀπολλωνίῳ Πρεσβυτέρῳ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ ἐν Κυρίῳ

χαίρειν

Πρῶτον ὅλων πολλά σε ἀσπάζομαι καὶ τοὺς παρὰ σοι πάντας ἀδελφούς ἐν Θεῷ.

Γινώσκεις σε θέλω ἀδελφέ, ὅτι οἱ νεκροθάπται ἐνηνόχασιν ἐντάδε εἰς τὰ ἔσω τὴν Πολιτικὴν, τὴν πεμφθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἡγεμονίας, καὶ ταύτην παραδέδωκα τοῖς καλοῖς καὶ πιστοῖς τῶν νεκροτάφων εἰς τήρησιν, ἕως ἔλθῃ ὁ υἱὸς αὐτῆς Νεῖλος, καὶ ὅταν ἔλθῃ σὺν Θεῷ, μαρτυρήσει σοι περὶ (ἔσων) εἰς αὐτὴν πεποιήκασι. Δήλωσον δέ μοι καὶ σὺ περὶ ὧν θέλεις ἐνταῦθα ἠδέως ποιοῦντι ἐβῆσθαι εὐχομαι ἐν Κυρίῳ Θεῷ.

Περιογοτέρα ὅμως ὅλων εἶναι ἡ ἑξῆς, περιοχομένη εἰς πάπυρον τοῦ Δ' αἰῶνος· ἂν δὲ ἡ εἰς αὐτὴν ἀπαντωμένη ἀττικὴ σύνταξις δὲν εἶναι γραφικὸν λάθος, δικαιουταί τις ἴσως νὰ παραδεχθῇ, ὅτι ἡ γράφουσα ἦτον Ἀθηναία ἢ ὅτι ἐσπούδασε τὰ Ἑλληνικὰ παρὰ τινι τῶν τότε τὴν Ἀλεξάνδρειαν πλημμυρούντων Ἀττικιστῶν.

Ἄρτεμις Θεοδώρῳ

τῷ κυρίῳ μοι συμβίῳ ἐν Θεῷ χαίρειν.

Πρὸ μὲν πάντων εὐχομαι τῷ Κυρίῳ Θεῷ ἕπως *ὀλοκληροῦντα* σε ἀπολάβωμεν. Ἐπεμψα διὰ Ἀπωνος τοῦ συστρατιώτου σου γράμματα καὶ μαφόριον (ἴσως ὠμοφόριον). Ἐβῆσθαι σε εὐχομαι. *Ἀσπάζεταιται τὰ παιδιά σου καὶ Ἀμοῦς πολλά σε ἀπειλεῖ, ἐπεὶ γὰρ πολλάκις γράφας καὶ πάντας ἀσπάζομαι σε.*

Ἡ Διοικητικὴ Γλῶσσα δὲν ὑπέφερε τόσον πολὺ ἀπὸ τὴν παραδοχὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὥς θρησκείας τοῦ κράτους.

Οἱ δύο πάπυροι οἱ εὐρεθέντες ἀπὸ τὸν K. Flinders Petrie εἰς Φαγιούμ καὶ δημοσιευθέντες ὑπὸ τοῦ K. Sayce εἰς τὴν Revue des Etudes Grecques τῷ 1890 ἐν Παρισίοις, δὲν διαφέρουν τῶν ἄλλων, παρὰ διὰ τοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν ἢ εἰς τὸ τέλος αὐτῶν εὐρισκομένου μονογράμματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ †.

†. Ὑπατεία Φλαυίου Παύλου καὶ Μοσχίωνος τῶν ἐκλαμπροτάτων, Θῶν δεκάτης ἑκτης, Ἰνδικτιῶνος Λ'. (αθλιο) Ἐνορίας, ἐπαρχίας Ἀρκαδίας.

Ὁμολογεῖ Εὐλόγιος μονάζων, ποτὲ μὲν Μηλητιανός, νῦν δὲ Ὀρτόδοξος, υἱός Ἰωσήφ· πρῶην μὲν οἰκῶν τῷ ὄρει τῷ καλουμένῳ Λάβλα τῆς Ἀρσινοϊτικῆς ἐνορίας, νῦν δὲ οἰκῆσιν ποιούμενος ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῷ καλουμένῳ Μιάρρα (Φασκι) προαστείῳ τῆς αὐτῆς τῶν Ἀρσινοϊτῶν πόλεως.

Ἐκουσίῳ καὶ ἀμετανοήτῳ γνώμῃ πεπρακέναι καὶ καταγεγραφήκέναι πρὸ πάσας τὰς δεσποτείας, ἀπὸ τοῦ νῦν ἐπὶ τοὺς ἑξῆς χρόνους, Πόνῃ πρεσβυτέρῳ κλ. κλ.

Τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τὰ ἐκδεδομένα ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἁγ. Τριάδος ἀνέρχονται μόλις εἰς τὸν Ε΄ αἰῶνα, εἰς τὴν βασιλείαν Μαυρικίου καὶ Τιβερίου, τῶν τελευταίων ἀπογόνων τοῦ Ἰουστιανοῦ, οἱ ὅποιοι ὡς γνωστὸν, ἀντεκατέστησαν τὴν Λατινικὴν διὰ τῆς Ἑλληνικῆς εἰς ὅλον τὸ Βυζαντινὸν κράτος, καὶ οἱ ὅποιοι διὰ τοῦτο καὶ μόνον, πρῶτοι Ἑλληνες Αὐτοκράτορες ὀνομάσθησαν.

Τὸ ἀρχαιότερον τῶν ἐγγράφων τούτων περιέχεται εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμὸν 20 πάπυρον τοῦ Λούβρου· ἔχει δὲ ὡς ἑξῆς :

†. Ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου καὶ Δεσπότης Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, Βασιλείας τοῦ Γαληνοτάτου ἡμῶν Δεσπότης Φλ. Μαυρικίου Σιδηρίου, τοῦ αἰωνίου Αὐγούστου Αὐτοκράτορος, ἔτους ὀκτωκαιδεκάτου Ἐπειφ η΄ τρίτης Ἰνδικτιῶνος κλ. Ταύτην τίθεντο (*sic*) καὶ ποιοῦνται πρὸς ἑαυτοὺς τὴν αἰώνιον διάλυσιν ἐκόντως καὶ πεπεισμένως, ἐκ μὲν τοῦ ἑνὸς μέρους Αὐρήλιος Παχώμης Ψάτα, μητρὸς Μαρίας πορφυροπόλης κλ.

Ὁ ὑπ' ἀριθ. 21 τῆς αὐτῆς Συλλογῆς πάπυρος περιέχει τὸ ἕξῃς πωλητήριον ἔγγραφον :

†. Ἐν ὀνόματι τῆς ἁγίας καὶ ζωοποιῦ Τριάδος Πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, βασιλείας τοῦ Γαληνοτάτου ἡμῶν δεσπότης Φλ. Ἡρακλείου, τοῦ αἰωνίου Αὐγούστου καὶ αὐτοκράτορος, ἔτους ἕκτου Παχῶν θ΄ Ἰνδικτιῶνος ε΄.

Αὐριλιονίς (*sic*) Πύρας ἐκ πατρὸς Βησάτου, μητρὸς Μαρίας κλ. κλ.

Καὶ ἡ ἐπιστολὴ διὰ τῆς ὁποίας Ἡράκλειος ὁ Αὐτοκράτωρ ἀνήγγειλεν εἰς τὴν Γερουσίαν τοὺς κατὰ τῶν Περσῶν θριάμβους

του, δεικνύει ὅτι ἡ ἐκχριστ:ανισθεῖσα αὐτῆ τῆς ᾽Αλεξανδρείας Γλῶσσα καὶ ὄχι ἡ ᾽Αττικὴ ἀλλ' οὔτε ἡ Κοινὴ, ἀντικατέστησε τὴν Λατινικὴν ὡς Γλῶσσαν τοῦ κράτους. Ἴδου ἡ ἐπιστολὴ αὐτῆ :

Ἄλλαλάξατε τῷ Θεῷ πάσα ἡ γῆ, δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν εὐφροσύνῃ, εἰσέλθατε ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγαλλιάσει, καὶ γινώτε ὅτι κύριος αὐτὸς ἐστὶν ὁ Θεὸς κλ. κλ.....

Τῆ γάρ κδ'. τοῦ παρελθόντος Φεβρουαρίου μηνὸς τῆς ἐνισταμένης πρώτης ἐπινεμήσεως, τῆς ταραχῆς αὐτῷ γενομένης ὑπὸ Σιζόου τοῦ πρωτοτόκου αὐτοῦ υἱοῦ, καθὼς καὶ δι' ἐτέρας ἡμῶν κελεύσεως ἐσημίναμεν Ὑμῖν, καὶ πάντων τῶν ἐκεῖσε Περσῶν ἀρχόντων τε καὶ στρατευμάτων μετὰ καὶ παντὸς τοῦ στρατοῦ τοῦ ἀπὸ διαφόρων τόπων συναχθέντος ἀπὸ τοῦ καταράτου Χοσρόου κλ. κλ.

Ἀπὸ τῆς Ε'. ὅμως καὶ ἐπέκεινα ἑκατονταετηρίδος, καθ' ὅσον ἡ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας κανονισθεῖσα Γλῶσσα ἐκαλλύνετο καὶ ἐτελειοποιεῖτο ὑπὸ τῶν Γρηγορίων, τῶν Ἀθανασίων καὶ τῶν Χρυσοστόμων, ἐξελληνίζετο κατ' αὐτὴν καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ λαοῦ γραφομένη, καὶ ἕνα αἰῶνα μετὰ ταῦτα ἀπαντῶμεν σειρὰν ὄλην πονημάτων γραμμένων εἰς γλῶσσαν δημώδη λίαν περιποιημένην, ἐξ ἴσου ὅμως ἀπέχουσαν ἀπὸ τε τὴν Ἐκκλησιαστικὴν καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ γραφομένην. Καὶ εἰς τὴν Γλῶσσαν ταύτην εἶναι γραμμένα τὰ Συναξάρια τῶν Ἁγίων, τὸ Λαυσαϊκὸν, τὰ συγγράμματα Κυρίλλου τοῦ Σκυθοπόλεως, τὸ Λειμωνάριον τοῦ Μόσχου κλ.

Ἴδου δείγματα τῆς Γλώσσης ταύτης :

Μονάστριά τις ἐκάθετο εἰς τὸν ἴδιον οἶκον ἡσυχάζουσα καὶ φροντίζουσα τῆς ἰδίας ψυχῆς, ἐν νηστείαις καὶ προσευχαῖς καὶ ἀγρυπνίαις διατελοῦσα, καὶ πολλὰς ἐλεημοσύνας ποιοῦσα.

Ἄλλ' αἰεὶ πολεμῶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ὁ Διάβολος, μὴ φέρων τὰς τοιαύτας ἀρετὰς τῆς Παρθένου, ἐπέσυρε κατ' αὐτῆς κονιορκτόν. Ἐνέβαλε γάρ τινα νεωτέρῳ πόθον εἰς αὐτὴν σατανικὸν κλ. Μόσχου Λειμωνάριον.

Ὁ ἐκθρέφας με πέπρακὲ ποτε παιδίον τινα ἐν Ρώμῃ, ἦνπερ μετὰ πολλὰ θεασάμενος ἔτη ἔγνωκα καὶ ἠρξάμην αὐτὴν ἀγαπᾶν ὡς ἀδελφὴν. Μετὰ χρόνον δὲ πολὺν λούεσθαι αὐτὴν ἐν τῷ ποταμῷ Τιβερίῳ εἰδὼν αὐτῆς καὶ ἐπέδωκα αὐτῇ χεῖρα καὶ ἐξέβαλον αὐτὴν τοῦ ποταμοῦ. Ἴδὼν δὲ τὸ κάλλος αὐτῆς διελογιζόμεν ἐν τῇ καρδίᾳ μου λέγων, εὐτυχῆς ἂν ἦμην εἰ τοιαύτην γυναῖκα εἶχον καὶ τῷ κάλλει καὶ τοῖς τρόποις. Ἐρμᾶς ὁ Ποιμὴν.

Καὶ τὸ ἰδίωμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον δύναται τις νὰ ὀνομάσῃ τὸ καθαρεῦον τῆς Δημοτικῆς τῶν πρώτων ἀπὸ Χριστοῦ αἰῶνων, παρέμεινεν ἐπὶ πολὺ ὡς Γλῶσσα τῶν ἐν Βυζαντίῳ Λογίων, καὶ διὰ τοῦτο καὶ μέχρις σήμερον θεωρεῖται ὡς ἡ κατ' ἔξοχὴν Βυζαντινὴ Διάλεκτος (Grec Byzantin) ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους.

Ὅταν ὁμως ἀργότερα κατέπεσε τὸ Ἐκκλησιαστικὸν ἰδίωμα, κατέπεσε συγχρόνως καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ λαοῦ γραφόμενον καὶ ἐξεχυδαῖσθη εἰς βαθμὸν ἀπερίγραφτον.

Λεόντιος ὁ Ἐπίσκοπος Κύπρου, ζήσας περὶ τὰ 600—700 ἔγραψε τὸν βίον Σιμεῶν τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ, εἰς τὸ ἰδίωμα τοῦτο λίαν διαφθαρένον.

«Ὡς οὖν ἔστησαν αὐτὸν μίαν ἡμέραν, ἤρξατο πάντα ρογεῦειν τοῖς ἀνθρώποις καὶ τρώγειν καὶ αὐτὸς ἀπλήστως· ἦν γὰρ μὴ φαγὼν ἔλην τὴν ἑβδομάδα. Λέγει οὖν ἡ γυνὴ τοῦ Φουσκάρου τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς: πόθεν ἡγάγες ἡμῖν τὸν Ἀββᾶν τοῦτον; ὄντως ἐὰν οὗτος τρώγῃ οὐ χρεῖα ἵνα πωλήσωμεν τίποτε, κἂν μίαν γάστραν ἐξ ἧς ἔχω κλ.

Τὸ Πασχαλινὸν ἢ Ἀλεξανδρινὸν χρονικὸν εἶναι ἐπίσης γραμμένον εἰς αὐτὴν τὴν Γλῶσσαν. Πολὺ χειρότερον ὁμως εἶναι τὸ λεκτικὸν τοῦ ἐν Ραιθῶ Θεοδώρου.

« Ἠλθόν ποτε ἐπάνω αὐτοῦ τρεῖς λησταί: καὶ οἱ δύο ἐκράτουν αὐτὸν, » ὁ δὲ εἰς ἐκουδάλει τὴν σκηνὴν αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἐξήγαγε τὰ βιβλία, καὶ τῶν » λεβίτωνα (Γρ. τὸν λέβητα) ἤθελε λαβεῖν, τότε λέγει αὐτοῖς: τοῦτο ἀφίετε. » Οἱ δὲ οὐκ ἤθελον. Καὶ κινήσας τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἔρριψεν τοὺς δύο, καὶ » ἰδόντες ἐφοβήθησαν κλ.»

Ὅσον ὁμως σπουδαία καὶ γενικὴ καὶ ἂν ἦτον ἡ τῆς Γλώσσης τοῦ Εὐαγγελίου μετὰ τε τοῦ Λογίου καὶ τοῦ Δημώδους Ἀλεξανδρινοῦ ἰδιώματος συγχώνευσις, αὕτη δὲν ἠγγίξεν τὸ παραμικρὸν τὸ ἱερὸν αὐτοῦ κείμενον, οὔτε τῷ ἀφήρησε τὴν τιμητικὴν θέσιν, τὴν ὁποῖαν οἱ πρῶτοι Πατέρες τῷ ἔδωσαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, καὶ μαζῇ μ' αὐτὸ, καὶ ὅλα τῆς Παλ. καὶ τῆς Νέας Διαθήκης τὰ βιβλία, ἦσαν πάντοτε τὰ ἱερώτερα ἀναγνώσματα τῶν εἰς τὸν Χριστὸν πιστευόντων, καὶ ἡ Γλῶσσα αὐτῶν ἐξακολούθησε νὰ θεωρῆται ὡς ἡ ἱερὰ τῶν Χριστιανῶν Γλῶσ-

σα, ὡς τὸ πρότυπον κατὰ τὸ ὁποῖον οὗτοι ὄφειλον νὰ ρυθμίζου
τὸ λεκτικόν των.

Καὶ τῷ ὄντι, τὰ βιβλία αὐτὰ ἀκούων ἀναγινωσκόμενα πρῶτὶ καὶ
ἐσπέρας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὁ λαὸς ἔμαθε ὅλους τοὺς Ἑβραϊκοὺς καὶ
τοὺς Χριστιανικοὺς ὄρους τοῦ νέου αὐτοῦ θρησκευήματος. Ἄπ' αὐτὰ
ἔμαθε τὴν χρῆσιν τοῦ ἀορίστου ἄρθρου, ἀγνώστου ἕως τότε εἰς τοὺς
Ἕλληνας· τὰς ἐκφράσεις *ἕνας ἕνας, δύο δύο, τρεῖς τρεῖς*, ἀντὶ ἀνὰ
ἕνας ἀνὰ δύο κλ. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἔμαθε νὰ σχηματίζῃ τὰ συγ-
κριτικά του τῇ βοήθειά τοῦ *πλέον πλεῖο καλὸς πρὸ ὥρατος*· καὶ
τὰ ὑπερθετικά του τῇ βοήθειά τοῦ ἄρθρου, τιθεμένου πρὸ τοῦ συγ-
κριτικοῦ, ὁ *πρὸ καλὸς ὁ πλέον ὥρατος*. Ἐκεῖ ἐσυνήθισε τὰς δι-
πλὰς ἀυξήσεις *ἤλεγα, ἤφαγα, ἤκαμα*, τὰ ὁποῖα τόσον συχνὰ ἀ-
κούει τις σήμερον εἰς τοὺς Ἑλληνοκαθολικοὺς τῶν νήσων τοῦ Αἰ-
γαίου πελάγους. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀκούων πρῶτὶ καὶ ἐσπέρας τὸν
ιερέα ἐπαναλαμβάνοντα τό: *εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ*
κλ. ἔμαθεν ὅτι ὁ σχηματισμὸς *Πατρὸς* εἶναι ὀρθότερος τοῦ *Πατέρα*,
ὁ τοῦ *Ἁγίου Πνεύματος* ὀρθότερος τοῦ *Ἁγίου Πνευμάτου*. Ἐκεῖ
ἐσυνήθισε τὰς φράσεις ὁ *ἐλάχιστος, ὁ ἔσχατος τῶν ἀνθρώπων*.
Τὸν ἐπιούσιον ἄρτον, τὸ πανταχοῦ παρῶν, τὸ ἄρον ἄρον· τὸ
*σὺ νὰ ὄψεσαι, μὴ μου ἄπτου, μὴ γένοιτο, ἤμαρτον συγχώρη-
σόν με*, καὶ μυρίας ἄλλας Ἑλληνικὰς ἐκφράσεις, αἱ ὁποῖαι ἐρριζο-
βόλησαν βαθύτερα εἰς τὴν καρδίαν του, παρ' ἐκεῖναι τὰς ὁποίας ἔ-
μαθεν εἰς τὸ Σχολεῖον.

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἀμφιβολία ὅτι ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ
Χριστιανισμοῦ ἢ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ λαλουμένη γλῶσσα ἐδε-
καπλασίασε τὸ ὑλικόν της, ἐτροποποίησε σπουδαίως τὸ λεκτικόν
της καὶ προσέλαβε μορφήν, τὴν ὁποίαν ἴσως οὐδέποτε θὰ ἐλάμβαν-
εν ἐξ ἰδίων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔκαμε πολλοὺς νὰ πιστεύσουν,
ὅτι ἡ λαλουμένη προήλθεν ἀπὸ τὴν Γλῶσσαν τοῦ Εὐαγγελίου. Ἀλλὰ
τοῦτο οὔτε γλωσσολογικῶς εἶναι ὀρθόν, οὔτε ἱστορικῶς ἀληθεύει.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον τὰ μέγιστα ἐβοήθησε τὸ ὑπὸ τοῦ λαοῦ
λαλούμενον ἰδίωμα νὰ φανῇ εἰς τὸν κόσμον καὶ νὰ λάβῃ ὀλίγον
κατ' ὀλίγον θέσιν μεταξὺ τῶν γραπτῶν ἰδιομάτων, ὑπῆρξεν ἢ ἐπὶ
τῶν Βυζαντινῶν ὁλονὲν αἴξουσα ἀπαιδευσία τῶν Λογιωτῶτων, καὶ
ἢ ἀνάγκη εἰς τὴν ὁποίαν κάθε στιγμὴν εὐρίσκοντο νὰ μεταχειρί-
ζονται λέξεις καὶ φράσεις τῆς Δημόδους, τῶν ὁποίων τὰς ἀντιστοι-

χούσας τῆς ἀρχαίας ἢ ποτέ τους δὲν τὰς εἶχον μάθει, ἢ πρὸ πολλοῦ τὰς εἶχον λησιμονημένας.

Ἐάν τις πράγματι διέλθῃ μετὰ προσοχῆς τὰ συγγράμματα τῶν Χρονογράφων, θ' ἀπαντήσῃ μίαν μίαν ὅλας σχεδὸν τὰς λέξεις τὰς ἀποτελούσας τὸ Λεξικὸν τῆς σημερινῆς Δημόδους. Οὕτω λ.χ. ἀπαντᾷ τις εἰς τὸν Μαλάλαν τὴν φράσιν, **ἀλλάξω φορέματα** εἰς τὸν Θεοφύλακτον, τὰς λέξεις : **κουτσός, καβαλικεύω, σημάδι**, ἀντὶ ἐνέχειρον. Εἰς τὸν Κωνστ. τὸν Πορφηρογέννητον τὰς λέξεις **Κυρὰ**, ἀντὶ Δέσποινα, **ψωμῖν** ἀντὶ ἄρτον, **σπήτιον** ἀντὶ οἶκος, **κρεβατοστρώση** ἀντὶ στρωμνὴ, **δαρμὸς** ἀντὶ μαστίγωσις, **σηκώνω** ἀντὶ αἴρω. Εἰς Σιμεὼν τὸν Μάγιστρον, **ἀγουρος** ἀντὶ ἔφηβος, **ἄδειος** ἀντὶ κενός, **παπᾶς** ἀντὶ ἱερεὺς, **βέργα** ἀντὶ ράβδος, **μαροῦλι** ἀντὶ θρίδαξ. Εἰς τὸν Θεοφύλακτον, **τὸ βάσανο, τὸ μυαλὸ τὰ μυαλά** τὰς φράσεις **ἀπὸ μακρόθεν ἔγραψε τὸν Πρωτοσπαθάριον ἔδωσα τοὺς παῖδας χρήματα. Ἵνα δώσωσι νόησιν τοὺς γίονας Τούρκους. Ἀπὸ τοὺς κατηγουμένους ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν. Μετὰ τὰς θυγατέρας ὁμοῦ** (ὁμοῦ μὲ τὰς θυγατέρας) **Εἶδοποίησε τὸν Βασιλέα, Ἦρесе τὴν γυναικα κλ.**

Διηγούμενος τὴν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα ὑβριστικὴν διαγωγὴν τοῦ ὄχλου τῆς Κωνσταντινουπόλεως (601 μ.χ.) ὁ Χρονογράφος Θεοφάνης λέγει : Οἱ δὲ δῆμοι εὐρόντες ἄνδρα προσομοιοῦντα Μαυρίκιον καὶ **βάλοντες** αὐτῷ σαγίον **μαῦρον** καὶ ἀπὸ **σκόρδα** πλέξαντες στέφανον, καὶ εἰς ὄνον αὐτὸν καθίσαντες διέπαιζον λέγοντες κλ.

Ἡ περιεργότερα ὁμως ἀνάμιξις τοῦ λογίου ἰδιώματος μετὰ τοῦ Δημόδους εἶναι ἐκεῖνη τὴν ὁποίαν ἀπαντῶμεν εἰς τὸ Χρονικὸν Γεωργίου τοῦ Ἀμαρτολοῦ (842—867 μ. χ.).

«Ἡ δὲ Βασίλισσα εἶδε καὶ διέκρινεν, ὅτι ἡ βασιλεία τῶν Ῥωμαίων ἀνδρα χρῆζει κυβερνήτην καὶ δηγόν· εἶτα ἐπεθύμει νὰ ποιήσῃ καὶ παιδὶν νὰ κληρονομήσῃ τὴν βασιλείαν, ὅτι ἀπὸ τοὺς δύο ἄνδρας ἔπου ἐπῆρε δὲν ἔετυλε νὰ ἐγκαστωθῇ καὶ ἦτο πάντοτε κακόκαρδῃ διὰ τὴν ἀτεκνίαν. Ἀπέστειλε δὲ εἰς τὴν Μιτυλήνην καὶ ἔφερε μετὰ κατέργων, ἄνδρα τινα χαριέστατον καὶ γλυκύτατον, Κωνσταντῖνον τὸν Μονομάχον, ὃν ὁ πρῶτος βασιλεὺς Μιχαὴλ ἐξώρισε κακεῖσε εἰς Μιτυλήνην, διατὶ ἔλεγόν τινες, ὅτι θέλει νὰ ἀρπάξῃ τὴν βασιλείαν· ἄλλοι δὲ ἔλεγον ἀληθέστερον δι' ἣν αἰτίαν ἐξώρισεν αὐτόν, ὅτι ὑφωρᾶτο (ἰσ. ἐφωράθη) αὐτόν εἰς Ζωὴν τὴν Βασίλισσαν. Ἦτον γοῦν ἐκεῖ εἰς τὴν νῆσον περιωρισμένος, καὶ παρ' ὀλίγον ἔφθασε νὰ τὸν τυφλώσῃ. Εἶτα ὡς ἐγύρισεν ὁ ἄστατος τροχὸς τοῦ καιροῦ καὶ τὸ ζᾶρι ἔπερ

παίξει ἡ τύχη, ἐγένετο βασιλεὺς ὁ δοῦλος καὶ ὁ ἐξωρισμένος αὐθέντης τῶν Ρωμαίων, καὶ ἠρμόσθη μετὰ τῆς Ζωῆς τῆς Βασιλισσῆς.

Αὐτὰ ὁμοῦς τὰ ὁποῖα συνέβαινον εἰς τὸ Βυζάντιον, τὴν πόλιν τῶν Κληρικῶν καὶ τῶν Λογιωτάτων, πολὺ σπανιώτερον ἐπαναλαμβάνοντο εἰς χώρας ἀπομεμακρυσμένας, εἰς τὰς ὁποίας τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα ἔλειπον ἢ ἦσαν ἀνίσχυρα. Εἰς τὰς χώρας ταύτας ἢ ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλουμένη Γλῶσσα, ἐλευθέρᾳ πάσης ἐξωτερικῆς ἐπιδράσεως, κατάρθωσε πολάκις νὰ διατηρήσῃ τὴν φυσικὴν αὐτῆς μορφήν καὶ σύνθεσιν. Εἰς τινὰς ἐπιτυμβίους χριστιανικὰς ἐπιγραφὰς τῆς κάτω Ἰταλίας, αἱ ὁποῖαι κατὰ τοὺς Ἰταλοὺς Ἀρχαιολόγους ἀνέρονται εἰς τὸν Δ΄ αἰῶνα, ἀπαντῶμεν «*Ὀύλπια ἢ Ἀξία, ἔζησε Θ΄ μῆνες, ἡμέρες η΄. Ἐκοιμήθη ἢ Μαξίλλα τῆς πέντε τοῦ μηνὸς Ἰουλίου. Ἐνταῦθα κεῖται Κωνσταντῆς* ἀντὶ Κωνσταντῖνος, καὶ ὀλίγον παρέκει «*Κλόδις καὶ Γαῖς* ἀντὶ Κλόδιος καὶ Γαῖος, ἀπαράλλακτα ὅπως σήμερον λέγομεν : Γιώργις ἀντὶ Γεώργιος, Δημήτρις, ἀντὶ Δημήτριος, *Γιάννης* ἀντὶ Ἰωάννης, καὶ ὀλίγον προτιότερον εἶδαμεν ἓνα κτηματίαν τῆς Αἰγύπτου τοῦ Γ΄ μ. χ. αἰῶνος ἐκδίδοντο ἀπόδειξιν πληρωμῆς : *Ἐπλήρωσεν ἡ κυρὰ Ρωὰ τὸ ἐνοίκι τῶν δύο τόπων.*

Ὑπῆρχον λοιπὸν περὶ τὸν δωδέκατον μ. Χ. αἰῶνα τρία Ἑλληνικὰ ἰδιώματα ἐν χρήσει εἰς τὸ Βυζάντιον :

Α΄. *Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν*, τὸ ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρου Κλήρου καὶ τῶν Λογιωτέρων τοῦ ἔθνους γραφόμενον, καὶ τὸ ὁποῖον ὡς εἶδομεν, ἦτον ἢ τελευταία φάσις τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μορφωθέντος φιλολογικοῦ Ἰδιώματος.

Β΄. Τὸ ὑπὸ τοῦ λαοῦ γραφόμενον ἰδιῶμα, τὸ ὁποῖον ἦτο συνέχεια τοῦ ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Δημῶδους γραπτοῦ Ἰδιώματος καὶ

Γ΄. ἢ ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλουμένη Γλῶσσα, τῆς ὁποίας τὴν ἀνέλιξιν παρηκολουθήσαμεν ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐμορφώθη εἰς Ναύκρατιν ἐκ τῆς συγχωνεύσεως ὅλων τῶν δημῶδων ἰδιωμάτων τῶν νήσων καὶ τῆς Μικρασίας μέχρι τῆς ὥρας ταύτης.

Καὶ ὅλα αὐτὰ ὑπὸ τὴν ἐξακολουθητικὴν ἐπίδρασιν τῆς Γλώσσης τοῦ Σχολείου καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

Αὐτὸ τοῦτο ὅμως ἔγινε εἰς τοὺς χρόνους τούτους, καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ μάλιστα εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ἐἶδομεν ἀνωτέρω πῶς περὶ τὰ τέλη τῆς Β. π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Κακεργέτου, ὅλοι τῆς Ἀλεξανδρείας οἱ λόγιοι ἠναγκάσθησαν νὰ μετοικήσουν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ διδάξουν ἐκεῖ τὰ Ἀλεξανδρινὰ Γράμματα καὶ ἰδιώματα, καὶ πῶς, ὡς ἐκ τῆς συρροῆς τῶν ξένων εἰς τὸν καιρὸν Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, δυσκόλως εὐρίσκετο ἄνθρωπος εἰς τὰς Ἀθήνας λαλῶν ὅπως οὖν ὀρθῶς τὴν μητρικὴν του τὴν Γλῶσσαν.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον τὰ μάλιστα συνετέλεσεν εἰς τὴν τελείαν ἐγκατάστασιν τῶν Ἀλεξανδρινῶν ἰδιωμάτων εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἦτον ἢ μετ' ὀλίγον ἀνασύστασις τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, καὶ ἡ ἀνάγκη εἰς τὴν ὁποίαν οὗτοι εὐρέθησαν νὰ ἀναθέσουν τὴν διδασκαλίαν τῆς Ρητορικῆς καὶ τῆς Φιλολογίας εἰς καθηγητὰς Ἀλεξανδρινούς ἢ Ναυκρατινούς. Ὅλοι ὅσοι εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦτο ἐδίδαξαν: ὁ Πολυδεύκης, ὁ Πανσανίας, ὁ Ἀπολλώνιος, ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Ροῦφος κλ., ἦσαν Ναυκρατινοὶ ἢ Ἀλεξανδρινοὶ, καὶ ἡ Γλῶσσά τὴν ὁποίαν ἐδίδαξαν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι ἄλλη παρ' ἐκείνη, ἣτις ἦτον ἐν χρήσει εἰς τὰς ρηθείσας πόλεις.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ἐπὶ τοῦ Δ'. αἰῶνος τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν ἐκ νέου διέπρεψε, καὶ οἱ λογιώτεροι τῶν ἔξω Ἑλλήνων ἔτρεχον νὰ συμπληρώσουν εἰς αὐτὸ τὰς σπουδὰς των, δὲν πρέπει ὅμως νὰ λησμονοῦμεν, ὅτι τὰ μαθήματα εἰς τὰ ὁποῖα τότε διέπρεψεν ἦτον ἢ Φιλοσοφία καὶ ἢ Νομολογία, ὅχι τὰ γράμματα, καὶ πολὺ ὀλιγώτερον ἢ Γλῶσσα. Κανεὶς ἀπὸ τοὺς τότε εἰς τὸ Πανελλήνιον διαπρέψαντας Ἑλληνιστὰς δὲν ἦτον Ἀθηναῖος Ἀριστείδης ὁ Αἴλιος ἦτον ἀπὸ τὴν Μυσίαν, ὁ Δίων ἦτον Προυσακός, ὁ Λουκιανὸς ἀπὸ τὴν Σαμωσάτην, καὶ ὅλοι των εἶχον μάθει τὰ Ἑλληνικὰ εἰς τὰς πατρίδας των, ὅχι εἰς τὰς Ἀθήνας. Αὐτὸ τοῦτο ἤμπορεῖ νὰ εἴπῃ τις καὶ περὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ὅσοι φημιζονται ὡς σπουδάσαντες εἰς τὰς Ἀθήνας. Βασίλειος ὁ Μέγας, Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὅλοι αὐτοὶ ἐπεσκέφθησαν τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ σπουδάσουν τὴν Φι-

λοσοφίαν καὶ τὴν Διαλεκτικὴν, τῶν ὁποίων εἶχον ἀνάγκην πρὸς καταπολέμησιν τῶν κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ καταφερομένων Σοφιστῶν καὶ Φιλοσόφων, ὅχι τὴν Γλῶσσαν. Ταύτην τὴν ἐγνώριζον πολὺ καλλίτερον ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους· καὶ ἀπόδειξις ἡ μεγάλη διαφορὰ ἢ παρατηρουμένη μεταξὺ τῆς Γλώσσης τῶν Πατέρων τούτων καὶ ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἐδιδάχθη ὁ Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἄλλως τε ἔχομεν τὰς μαρτυρίας Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως καὶ Συνεσίου τοῦ ἐπισκόπου Κυρήνης, αἵτινες, ὡς γνωστὸν, δὲν εἶναι ποσῶς κολακευτικαὶ διὰ τοὺς τότε Ἀθηναίους.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα ὅταν περὶ τὰ μέσα τοῦ Ε΄ αἰῶνος ὁ Ἰουστιανὸς ἔκλεισε τὸ Πανεπιστήμιον, μετέτρεψε τοὺς ναοὺς εἰς Ἐκκλησίας καὶ ὁμοῦ μὲ τὸ Χριστιανικὸν θρηίσκευμα ἐπέβαλεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὴν Γλῶσσαν τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐκτοτε δὲ καὶ μέχρι τῶν χρόνων τοὺς ὁποίους ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Ἱστορίαν, οὐδὲν συνέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα δυνάμενον νὰ καλητερεύσῃ τὴν τῆς Γλώσσης κατάστασιν. Μιχαὴλ ὁ Ἀκομινιάτης ὁ περὶ τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα ἀρχιερατεύσας εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔγραφε τὴν Ἑλληνικὴν ὅπως καὶ οἱ Βυζαντινοὶ συναδέλφοί του, καὶ ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν ἐννοοῦσε τόσον ὀλίγον τὴν γλῶσσαν ταύτην, ὅσον οἱ Ἀντιοχεῖς τὴν γλῶσσαν τοῦ Χρυσοστόμου.

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἀμφιβολία, ὅτι δι' ὅλης τῆς Ρωμαϊκῆς καὶ τῆς Βυζαντινῆς περιόδου, ἤτοι ἐν διαστήματι δώδεκα ὄλων αἰῶνων, ἢ εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἐπικρατήσασα Ἑλληνικὴ Γλῶσσα δὲν ἦτον οὔτε ἡ Ἀττικὴ οὔτε ἡ Κοινὴ, ἀλλὰ τὰ τρία ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων μορφωθέντα Ἑλλ. Ἰδιώματα, ὅπως εἶχον τροποποιηθῆ, ἐξ ἐνὸς μὲν ἀπὸ τὴν Γλῶσσαν τοῦ Σχολείου, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἀπ' ἐκείνην τῆς Ἐκκλησίας.

Β. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ

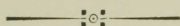
ΓΛΩΣΣΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ

ΤΩΝ ΑΚΑΔΗΜΕΙΚΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ

ΤΟΥ Κ. Γ. Ν. ΧΑΤΖΗΛΑΚΙ

Σλαυο-Φραγκική και Τουρκο-Έλληνική Περίοδος.

ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

ΤΥΠΩΣ „ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΥ“ Γ. ΤΗΝΙΟΥ

1905

ΜΙΧΑΗΛ Ν. ΜΙΧΑΗΛ

ΣΕΡΡΑΙΩ.

ΑΝΔΡΙ ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΔΙ ΚΑΙ ΦΙΛΟΜΟΥΣΩ.

ΑΚΡΑΙΦΝΟΥΣ ΦΙΛΙΑΣ ΚΑΙ ΥΠΟΛΗΨΕΩΣ

ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ

Ὁ Γράψας.

ΓΛΩΣΣΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

Σλαυο-Ἀλβανικὴ καὶ Φραγκο-Ἑνετικὴ Περίοδος.

Αἱ μέχρι τοῦδε ἐκτεθεῖσαι μεταβολαὶ δὲν εἶναι αἱ μόναι, τὰς ὁποίας ἔπαθον κατὰ τοὺς δώδεκα πρώτους μ. Χ. αἰῶνας, τὰ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν μορφωθέντα Ἑλληνικὰ ἰδιώματα.

Οἱ ταῦτα λαλοῦντες λαοὶ, Ἕλληνές τε καὶ μὴ, ἦλθον εἰς τὸ διάστημα τοῦτο εἰς σχέσεις, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦτον στενὰς μετὰ διάφορα βάρβαρα ἔθνη: τοὺς Ρωμαίους, τοὺς Σλαύους, τοὺς Ἀλβανούς, τοὺς Βλάχους καὶ τὰ διάφορα γένη τῶν Φράγκων, καὶ ἡ Γλῶσσα αὐτῶν, τόσον ἢ λαλουμένη ὡς καὶ ἡ γραφομένη, ἐκτὸς τῶν πολλῶν βαρβαρικῶν λέξεων καὶ φράσεων, τὰς ὁποίας εἰς τὴν περίστασιν ταύτην κατ' ἀνάγκην προσέλαβε, ἔπαθε καὶ ἡ ἰδία εἰς τὴν κατασκευὴν της, καὶ ἐπὶ τέλους διηρέθη εἰς τόσα ἰδιώματα, ὅσα ἦσαν καὶ τὰ ἔθνη, τὰ ὁποῖα ἐπ' αὐτῆς ἐνήργησαν. Καὶ τὰς μεταβολὰς ταύτας εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξετάσωμεν πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν μελέτην τῆς σήμερον λαλουμένης καὶ γραφομένης.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ἐξ ὅλων τῶν Ἑθνῶν, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν πρώτην μ. Χ. χιλιετηρίδα ἐπεκράτησαν εἰς τὸν παλαιὸν κόσμον, μόνοι οἱ Ρωμαῖοι κατέγιναν συστηματικῶς νὰ ἐκρωμαΐσουν τοὺς λαοὺς, τοὺς ὁποίους ἢ τύχη τῶν ὅλων ἔφερον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των. Ὅσάκις ἐκυρίευσεν χώραν τινα, πρώτη αὐτῶν φροντὶς ἦτον, νὰ ἐντοπίσωσιν εἰς τὰς κυριωτέρας αὐτῆς πόλεις, τάγματα τινα ἀποστράτων Ρωμαίων, προωρισμένων νὰ χρησιμεύσωσι μᾶλλον ὡς Γλωσσοδι-

δάσκαλοι παρὰ ὡς φύλακες τῶν ὑποδούλων. Εἶτα ἐπέβαλλον εἰς αὐτοὺς τὴν Λατινικὴν, ὡς μόνην ἐπίσημον Γλῶσσαν τοῦ κράτους, καὶ νόμος αὐστηρὸς ὑπεχρέωνε τοὺς μέλλοντας νὰ κυβερνήσωσιν εἰς τὴν χώραν ταύτην, κατὰ τὴν ἐξάσκησιν τῆς ὑπηρεσίας των, οὔτε οἱ ἴδιοι νὰ μεταχειρίζονται ἄλλην παρὰ τὴν Λατινικὴν Διάλεκτον, οὔτε εἰς ἄλλους νὰ ἐπιτρέπουσι τὸ τοιοῦτο. Οἱ νόμοι τοῦ κράτους λοιπὸν, καὶ τὰ βασιλικὰ διατάγματα, ὅλαι αἱ Κυβερνητικαὶ καὶ Δικαστικαὶ ἀποφάσεις, ὅλα τὰ εἰς τὰς Ἀρχὰς ἀπευθυνόμενα ἔγγραφα ὡς καὶ ὅλα τὰ ἰδιωτικὰ συμβόλαια καὶ αἱ Διαθῆκαι, διὰ νὰ ἔχωσιν ἰσχὴν ἐνώπιον τοῦ νόμου, ἔπρεπε νὰ ἦναι γραμμένα εἰς τὴν Λατινικὴν, ἐκ δὲ τῶν ὑπάρχοντων μόνον ὅσοι ἐγνώριζον τὴν Γλῶσσαν ταύτην ἠδύνατο νὰ ἐλπίζουσι θέσιν τινα εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ προαγωγὴν εἰς τὴν Πολιτείαν. Καὶ μὲ τοιαῦτα μέσα δὲν ἦτο δύσκολον εἰς τοὺς Ρωμαίους νὰ ἐπιτύχουν, ὥστε τὰ ὑπ' αὐτοὺς βάρβαρα ἔθνη νὰ οἰκιοποιηθῶσιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν Γλῶσσαν τῶν κρατούντων καὶ νὰ λησμονήσουσι τὴν ἰδικὴν των.

Καὶ ἐν ὅσῳ μὲν ἠκμαζε τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος καὶ μαζὺ μ' αὐτὸ συνῆκμαζε καὶ ἡ Λατινικὴ Γλῶσσα, οἱ καθ' ἐκάστην ἀπὸ τὴν Ρώμην εἰς τὰς ἀποικίας στελλόμενοι ὑπάλληλοι, ἔφθανον νὰ διατηρήσουσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον καθαρὰν, τὴν ἐκεῖ λαλουμένην Λατινικὴν. Ὅταν ὅμως τὸ κράτος τοῦτο ἄρχισε νὰ ἐκλίπη καὶ μαζὺ μ' αὐτὸ νὰ ἐλαττοῦται ἡ ἐπὶ τῶν ἀποικιῶν ἐπίδρασις τοῦ κεντρικοῦ Σχολείου· ἰδίως δὲ ὅταν οἱ ἔως τότε εἰς τοὺς Ρωμαίους ὑπήκοντες λαοὶ κατόρθωσαν νὰ κηρυχθοῦν ἀνεξάρτητοι καὶ νὰ σχηματίσωσιν ἕκαστος ἴδιον ἔθνος, ἀνέπτυξαν τότε ἕκαστος τόσον ἰδιορρυθμὸς τὴν Γλῶσσάν του καὶ τὸν ἐθνισμόν του, ὥστε εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Μεσαιῶνος, διάφορα προέκυψαν εἰς τὴν Εὐρώπην νέα ἔθνη: οἱ Φράγκοι, οἱ Ἴταλοὶ, οἱ Ἰσπανοὶ κλπ. καὶ ἄλλαι τόσαι νέα Γλῶσσαι, αἱ ὁποῖαι, μολοντί ὅλαι των εἶχον βάσιν τὴν Λατινικὴν, διέφεραν ὅμως κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῶν μορφήν τόσον, ὥστε ἦτον δύσκολον νὰ πιστεύσῃ τις ἐκ πρώτης ὄψεως, ὅτι ὅλαι των ἦσαν τῆς αὐτῆς μητρὸς ἑτεροθαλῆ τέκνα. Καὶ αἱ Γλῶσσαι αὗται, τὰς ὁποίας σήμερον Ρωμουνικὰς ὀνομάζομεν, ἐπέζησαν μὲ τὰ μορφώσαντα αὐτὰς ἔθνη, καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ζῶσι καὶ νὰ τελειοποιοῦνται, ἐνῶ ἡ ἀρχικὴ αὐτῶν Γλῶσσα, ἡ Λατινικὴ, πρὸ πολλοῦ ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς ἐξέλειπε.

Ὅλως διάφορον δρόμον ἔλαβον εἰς τὴν Ἀνατολὴν τὰ πράγματα.

Ὅταν οἱ Ρωμαῖοι ἔγιναν κύριοι τῆς χώρας ταύτης, ὄχι μόνον ἐγνωρίζαν ἀρχετὰ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν, ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμίαν εἶχον νὰ μάθωσιν αὐτὴν, κατὰ τὴν εἰς τὴν Ἀνατολὴν διαμοιρῆσιν των, καλλήτερα. Ὡς ἐκ τούτου παντοῦ ὅπου ἐπῆγαν ἐσεβάσθησαν τὴν Γλῶσσαν ταύτην, καὶ ὅ,τι ἠμπόρεσαν ἔκαμαν διὰ νὰ τὴν ἀναπτύξουν καλλήτερα.

Εἰς τὴν Αἴγυπτον μάλιστα ὄχι μόνον ἀνεγνώρισαν τὴν Ἑλληνικὴν ὡς τὴν μόνην ἐπίσημον Γλῶσσαν τοῦ κράτους, ὄχι μόνον εἰς αὐτὴν συνέτασσον τοὺς νόμους αὐτῶν καὶ τὰς διατάξεις, ἀλλὰ καὶ ὅσοι τῶν νεωστὶ ἀπὸ τὴν Ρώμην ἐρχομένων ὑπαλλήλων, κατὰ τύχην, δὲν ἐγνωρίζον τὴν Γλῶσσαν ταύτην, τούτους τοὺς ὑπεχρέωναν νὰ μάθωσιν αὐτὴν ὅπως ὅπως, πρὶν ἢ ἀναλάβωσι τὴν ὑπηρεσίαν. Ἐν σελ. 55 ἐγνωρίσαμεν τὸ σημειωματάριον τοῦ Ρωμαίου Ἀξιωματικοῦ, ὁ ὁποῖος ἐσημείωνε, διὰ λατινικῶν γραμμάτων, τὰς ἀναγκαιότερας εἰς αὐτὸν λέξεις τῆς εἰς τὸν τόπον λαλουμένης Γλώσσης. Τόσον δὲ γενικὰ ἦσαν τὰ μέτρα ταῦτα, ὥστε σήμερον μεταξὺ χιλίων Παπύρων τῶν χρόνων ἐκεῖνων, μόλις ἓνα ἢ δύο εὐρίσκομεν Λατινικοὺς, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι εἶναι Ἑλληνικὰ γραμμένοι.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ἐφηροσόθη τὸ σύστημα τοῦτο ἀλλ' ἐκεῖνο τοῦ ὁποίου εἶχε γίνεαι χρῆσις εἰς τὴν Δύσιν : Αἱ πλείότεραι δηλ. τῶν πόλεων τῆς Πελοποννήσου κατελήφθησαν ἀπὸ ἀποστράτους Ρωμαίους, καὶ ἡ Λατινικὴ ἐπεβλήθη ὡς ἐπίσημος Γλῶσσα τοῦ κράτους. Εἶναι ὅμως ἐπίσης βέβαιον, ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο δὲν εἶχεν ἐνταῦθα τὰς σινεπειάς, τὰς ὁποίας ἐσημείωσαμεν εἰς τὴν Εὐρώπην : Τὸν ἐντελῆ, δηλονότι Ἑκρωμαϊσμόν τοῦ ὑποδούλου ἔθνους. Καὶ τοῦτο διὰ πολλοὺς λόγους.

Ὅπως οἱ Ρωμαῖοι τῶν χρόνων ἐκεῖνων ἐγνωρίζον τὰ Ἑλληνικὰ, ἐγνωρίζον καὶ οἱ Ἕλληνας κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τὰ Λατινικὰ, ὥστε ἡ ὑποδούλωσις τοῦ ἐνὸς ἔθνους εἰς τὸ ἄλλο, ἀντὶ νὰ ἀναγκάσῃ αὐτὸ νὰ λησμονήσῃ τὴν μητρικὴν τοῦ Γλῶσσαν, ἐβροήθησαν ἀμφότερα νὰ τελειοποιηθῶσι τὸ ἐν εἰς τὴν Γλῶσσαν τοῦ ἄλλου, καὶ οὕτως δὲν παρῆλθον πολλὰ ἔτη, καὶ ἀντὶ μιᾶς, δύο ἀνεφάνησαν κοινὰ Γλῶσσαι εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος : ἡ Λατινικὴ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ, καὶ ταύτας ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ τὰς γνωρίζουν ὅλοι οἱ Κυβερνητικῆ

ὑπάλληλοι. Τὸ « *utramquam linguam scire* » = εἰδέναι ἀφο-
τέρας τὰς Γλώσσας, ἦτον ἐν τῶν σπουδαιωτέρων προσόντων, τὰ
ὁποῖα ὄφειλον νὰ ἔχωσιν οἱ εἰς τὴν Ἀνατολὴν στελλόμενοι ὑπάλληλοι,
καὶ διὰ τὸ ὁποῖον καὶ αὐτοὶ οἱ Αὐτοκράτορες ἐσεμνύνοντο, Ὑπο-
γράφων τὸ ὑπὲρ τῶν Σιδωνίων διάταγμά του ὁ Καῖσαρ, « βούλομαι,
εἶπεν, ἑλληνιστὶ καὶ ρωμαῖστὶ ἐν δέλτῳ χαλκῇ τοῦτο ἀνατεθῆναι ».
Αὐτὸ δὲ τοῦτο ἔπραξεν εἰς ὁμοίαν περίστασιν καὶ ὁ Ἀντώνιος. Ὁ δὲ
Μέγας Κωνσταντῖνος, ἐνῶ ἔξ ἐνὸς ἐκίρυσσε τὴν ἑναρξιν τῆς Α΄.
Οἰκουμενικῆς Συνόδου Λατινιστὶ, ἐλάμβανε μέρος εἰς τὰς συζητήσεις
λαλῶν ὡς οἱ ἄλλοι Ἑλληνιστί.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἕως οὔτου Θεοδόσιος
ὁ Μέγας ἀποθνήσκων, διήρσε τὸ Ρωμαϊκὸν βασίλειον εἰς Ἀνατολικὸν
καὶ Δυτικὸν κράτος, καὶ ἀπὸ τότε ἤρχισεν εἰς μὲν τὴν Ἀνατολὴν
νὰ ἐκλίπη ἡ χρῆσις τῆς Λατινικῆς καὶ νὰ ἐπικρατῇ ἡ Ἑλληνικῇ, εἰς
δὲ τὴν Δύσιν νὰ συμβαίη τὸ ἐναντίον. Τόσον δὲ ταχέως ἔγινεν ἡ
ἀντικατάστασις αὕτη, ὥστε ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ἐδέησε νὰ μεταφρασθῶσιν
ὅλοι οἱ Ρωμαῖκοὶ Νόμοι εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, καὶ νὰ ἀναγνωρισθῇ ἡ
Γλῶσσα αὕτη, ὡς ἡ μόνη ἐπίσημος Γλῶσσα τοῦ κράτους. « Οὐ τῇ
» πατρίᾳ φωνῇ τὸν νόμον συνεγράψαμεν, ἀλλὰ ταύτη δὴ τῇ κοινῇ τε
» καὶ Ἑλλάδι, ὥστε ἅπασιν αὐτὸν εἶναι γνώριμον ».

Ὁ ἴδιος λόγος ὑπεχρέωσεν ὀλίγον ἀργότερα τὸν Τιβέριον νὰ
γράψῃ εἰς τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα τὸ ὄνομά του μὲ Ἑλληνικὰ
γράμματα, καὶ ἓνα τῶν διαδεχθέντων αὐτὸν Αὐτοκρατόρων, τὸν Ἡρά-
κλειον, νὰ χαράξῃ ἐπὶ τῶν ἐδικῶν του, ὁμοῦ μὲ τὸ Λάβαρον, τὴν
ρήτραν : ἐν τούτῳ νίκᾳ. Γνωρίζομεν δὲ ἀπὸ τὸν Πορφυρογέννητον,
ὅτι οἱ μετὰ τὸν Ἡράκλειον ἐλθόντες Αὐτοκράτορες εἶχον παύσει καθ'
ὀλοκληρίαν τὴν χρῆσιν τῆς Λατινικῆς εἰς τὴν Κυβέρνησίν των, καὶ
τότε, λέγει ὁ ἱστοριογράφος οὗτος, οἱ πρὶν « *λογγῆνοι* » λεγόμενοι
ὠνομάσθησαν : *χιλίαρχοι*, οἱ « *κεντορίωνες* » *ἐκατόνταρχοι*, οἱ
« *κόμητες* » *στρατηγοὶ*, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ὄνομα τοῦ θέματος Ἑλλη-
νικὸν ἐστὶ καὶ οὐ Ρωμαϊκὸν, ἀπὸ τῆς θέσεως ὀνομαζόμενον ». Ἀπὸ
τότε δὲ ἀρχίζουν εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς Συγγραφεῖς νὰ γίνωνται αἱ
Λατινικαὶ λέξεις σπανιώταται καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα, *Ρωμαῖος*,
Ρωμαϊκὸν κράτος, ὡς καὶ τὸ ρῆμα *ἐκρωμαῖζω*, νὰ ἐκλείπωσιν
ἀντ' αὐτῶν δὲ ἀναφαίνονται τὰ *Γραικὸς*, *Γραιικὸν κράτος* καὶ,

τὸ ρῆμα **γραικῶνω**. Τὸ ὄνομα Ἑλλην ἐδίδετο τότε εἰς μόνους τοὺς εἰδωλολάτρας.

Ὅταν ὅμως κατὰ τὸν δέκατον μ. Χ. αἰῶνα, οἱ Αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου συνέλαβον τὴν ἰδέαν νὰ ἀνακτήσουν τὴν ἐπὶ τῆς Ἰταλίας κυριαρχίαν των, ἤρχισαν πάλιν νὰ μεταχειρίζονται τὴν Λατινικὴν Γλῶσσαν, ἀλλ' εἰς τρόπον αὐτὸ τοῦτο γελοῖον. Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέν. μᾶς διέσωσεν εἰς τὰ συγγράμματά του πολλὰς λατινικὰς προσφωνήσεις τῶν Βασιλέων ἐν χρήσει τοὺς χρόνους ἐκείνους εἰς τὰ ἀνάκτορα. Ὅταν οἱ Βασιλεῖς ἐκάθηγτο εἰς τὴν τράπεζαν, πέντε ψάλλται ἔψαλλον : « **κονσέρβατ Δέους Ἰμπερίουμ βέστρουμ** ». Ὅταν ἔπινον : « **Βίβιτε ἰμπερατόρες ἰν μούλτος ἀννος** ». Ὅταν ἐπρόσθετον νερὸν εἰς τὸ κρασί των : « **ἰν γαούδιο πρεντέτε Δόμινι** » κ.λ. ἤθελον νὰ δείξουν εἰς τοὺς εἰς τὴν τράπεζάν των παρακαθημένους ξένους, ὅτι ἡ Λατινικὴ ἠξιοκλούθει νὰ ἦναι Γλῶσσα τῆς Αὐλῆς, ἐνφ' εἰς αὐτὴν δὲν εὐρίσκετο ἕνας ἱκανὸς νὰ γράψῃ ἢ ν' ἀναγνώσῃ τὰς προσφωνήσεις ταύτας μὲ λατινικὰ γράμματα.

Λίαν ἐμφαντικὸν τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι ἐπίσης ἡ ἐπιμονὴ τῶν Αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου νὰ ὀνομάζονται **Ρωμαῖοι**. Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς διεμαρτυρήθη μάλιστα ἐναντίον τοῦ Πάπα, διότι εἰς μίαν ἐγκύκλιόν του τὸν ὀνόμασεν Αὐτοκράτορα τῶν Γραικῶν καὶ ὄχι τῶν Ρωμαίων. Καὶ ἡ ὀνομασία αὕτη ἐξηκολούθησε νὰ ἦναι ἕκτοτε εἰς χρῆσιν διὰ τε τοὺς Βασιλεῖς καὶ τοὺς Ὑπηκόους των, μέχρι τῆς ἀλώσεως, μολοντί αὐτοὶ πρὸ πολλοῦ εἶχον λησμονήσει καὶ Γλῶσσαν καὶ θρησκείαν καὶ ὅλας τὰς συνηθείας τῶν Ρωμαίων.

Ὅπως ὅμως καὶ ἂν ἔχῃ τὰ πράγμα, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΧΙ αἰῶνος, ἡ Λατινικὴ Γλῶσσα εἶχε τόσον ἐκλείψει εἰς τὴν Ἀνατολήν, ὥστε Πέτρος, ὁ τῆς Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος, δὲν εὗρεν εἰς ὅλην του τὴν ἐπαρχίαν ἄνθρωπον ἱκανὸν ὄχι νὰ μεταφράσῃ, ἀλλ' οὐδὲ ν' ἀντιγράψῃ μίαν λατινικὴν ἐγκύκλιον τοῦ Πάπα, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὄφειλε ν' ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην. Κατέφυγε λοιπὸν εἰς ἕνα Σταυροφόρον εἰδήμονα τῶν Λατινικῶν γραμμάτων, καὶ λαβὼν παρ' αὐτοῦ ἄπλοῦν ἀντίγραφον ἔστειλεν αὐτὸ εἰς τὸν τότε Πατριαρχεῦοντα Κυρουλάριον συνοδευμένον μὲ τὸ ἕξις γραμματίον : « Ἀπέστειλά σοι τὸ ἴσον τῆς πρὸς ἐμὲ σταλείσης γραφῆς τοῦ Μακαρίτου (sic) Πάπα, Ρωμαϊκοῖς ἐνσεσημασμένον γράμμασι. Οὐ γὰρ

» ἠδυνήθημεν εὐρεῖν δυνάμενον πρὸς ἀκρίβειαν εἰς τὴν Ἑλλάδα
» ταύτην μεταμεῖψαι φωνήν. Καὶ διὰ ταῦτα τὸν ταύτην διακομίσοντα
» Φράγκον, ἔμπειρον ὄντα γραμμάτων Ρωμαϊκῶν, ἔπεισα ταύτην
» μεταγράψαι.»

Ἄν ὅμως οἱ Ρωμαῖοι δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐντοπίσουν εἰς τὴν Ἄνατολὴν τὴν γλῶσσάν των, αἱ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ καθεξῆς γενόμενα ἀθλιέσταται τῶν Ρωμαϊκῶν Νόμων μεταφράσεις, αἱ ὁποῖαι ὡς γνωστὸν, ἐξηκολούθησαν νὰ ἦνε εἰς χρῆσιν καὶ μετὰ τὴν ἐντελῆ ἐκκένωσιν τῆς χώρας ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, ἐφόρτωσαν τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, τόσον τὴν ὀμιλουμένην ὡς καὶ τὴν γραφομένην, μὲ σωρὸν λέξεων, φράσεων καὶ τύπων Λατινικῶν, τῶν ὁποίων πολλὰ μέχρι σήμερον διατηροῦνται.

Τοιαῦται εἶναι :

Τὸ κάστρον, τὸ κελλί, ὁ κόμης, ὁ κώδιξ, ὁ κωδίκηλλος, ὁ λίβελος, ὁ μάστορας, τὸ μουλάρι, τὸ σπῆτι, τὸ παλάτι, ἡ πόρτα, ἡ σκάλα, ἡ φαμίλια κ.λ. Τὰ ἐν χρήσει ὀνόματα τῶν μηνῶν Ἰανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος κ.λ. Τὰ ἐκκλησιαστικά, ὀφίκιον, μανίκιον, ὑπομάνικον, ἀντιμίνσιον, μανουάλιον, κουβούκλιον κ.λ. Τὰ τῆς ἀξίας: δομέστικος, νοτάριος, πριμικύριος ρεφενδάριος κ.λ.

Πολλὰ λέξεις Ἑλληνικαὶ μὲ τύπους Λατινικούς.

Τὰ εἰς—αριος: ἀρχάριος, ἀποθηκάριος, καγγελάριος, πρωτοβεστιάριος.

Τὰ εἰς—ποῦλος: ἀρχοντόπουλος, αὐθεντόπουλος.

Τὰ εἰς—ᾶτος: γεμᾶτος, πογωνᾶτος, ἀμυγδαλᾶτος, Μοσχᾶτος: καὶ κατ' ἀναλογίαν, τὸ Περιγηπάτο, τὸ Δραγουμανάτο κ.λ.

Τὰ εἰς—ατωρ: Βιγλάτωρ, δικιτάτωρ, Αὐτοκράτωρ κ.λ.

Τὰ εἰς—ίκιον: ἀπολυτίκιον, μανίκιον κ.λ.

Τὰ εἰς—ις—α—ι συντετημημένα: ὁ κύρις, ἡ κυρά, τὸ παιδί ἀντί ὁ κύριος, ἡ κυρία, τὸ παιδίον καὶ πολλὰ ἄλλα, τῶν ὁποίων ἡ σπουδὴ εἶναι ἔργον τοῦ λεξικογράφου καὶ οὐχὶ τοῦ ἱστοριογράφου.

Οἱ Σλαῦοι εἰς τὴν Ἑλλάδα. Περὶ τὰ μέσα ὅμως τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ Σλαῦοι, καὶ εὐθὺς μετ' αὐτοὺς οἱ Ἄλβανοὶ καὶ οἱ Βλάχοι, καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα νέα προσέλαβε ξενικὰ στοιχεῖα.

Αἱ πρῶται τῶν Σλαύων εἰσβολαὶ ἀνέρχονται μέχρι τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος. Ὅμως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουστιανοῦ, καὶ ἰδίως μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ κράτους τῶν Ὀστρογόθων, τὰ πέραν τοῦ Δουνάβεως διαμένοντα Σλαυικὰ ἔθνη ἤρχισαν νὰ κατέρχονται ἀκράτητα πρὸς μεσημβρίαν, καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος, ὅλον τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς Πελοποννήσου ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν Εὐρωπαϊῶν ὡς Σλαυικὴ χώρα. Πολὺ ὅμως σημαντικότερα ἦτο ἡ Σλαυικὴ εἰσβολὴ ἢ γενομένη περὶ τὰ μέσα τῆς ἐβδόμης ἑκατονταετηρίδος, ὅταν ὁ τὴν Ἑλλάδα ὅλην κατηρημώσας λοιμικὸς θάνατος εἶχεν ἀφήσει τὰς πλουσίας πεδιάδας τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Πελοποννήσου ἔρμαιον ἀπροστάτευτον εἰς τοὺς ἐπερχομένους. Ἐσθλα-
 » βώθη δὲ πᾶσα ἡ χώρα καὶ γέγονε βάρβαρος, ὅτε ὁ λοιμικὸς
 » θάνατος ἐβόσκετο τὴν Οἰκουμένην, ὀπηνίκα Κωνσταντῖνος ὁ τῆς
 » κοπρίας ἐπάνυμος τὰ σκῆπτρα τῆς τῶν Ρωμαίων διῆπεν ἀρχῆς». λέγει ὁ Κ. Πορφυρογέννητος: καὶ ἂν πρέπη νὰ πιστεύσωμεν τὸν ὀλίγον ἀργότερα τὴν ἐπιτομὴν τοῦ Στράβωνος γράψαντα Βυζαντινὸν Συγγραφέα, ὅλαι σχεδὸν αἱ ἀρχαῖαι τῆς χώρας τοπωνυμῖαι εἶχον τότε ἀντικατασταθῆ ἀπὸ Σλαυικὰς, καὶ ἡ Σλαυικὴ γλῶσσα ἀντήχει ἀπὸ τὴν μίαν ἄκρην τῆς Πελοποννήσου εἰς τὴν ἄλλην. •Νῦν δὴ οὐδὲ
 » τὸ ὄνομα ἔστι τῶν Πισατῶν καὶ τῶν Κανκόνων καὶ Πυλίων
 » ἅπαντα ταῦτα Σκῦθαι νέμονται». Τότε βεβαίως ὁ Πάργης τῆς Λακωνίας μετωνομάσθη Μαλᾶτος, ὁ Ἐλικὸν τῆς Θεσσαλίας Ζαγορὰ ἢ Κωπαῖς Τοπόλια, αἱ Μηκῆναι Χαρβάτι κ.λ. τότε ὁ Κάστωρ μετωνομάσθη Βίδρα, ἡ Χαμακταῖα, Βοῦζι, τὸ μορμολύκιον βουρκόλακας ἢ δοκὸς γρεντιὸ, τὸ παληκάρι Λεβέντης, τὸ ἔλος βάλτος, τὸ δάσος λόγγος κ.λ. Τότε εἰσῆχθησαν εἰς τὴν Γλῶσσαν μας τὰ εἰς—ίτσας καὶ—ίτσα ὑποκοριστικά: Ἐλενίτσα, Μαριγίτσα. Μαννίτζα, νυφίτσα κ.λ. τότε τὸ ἐξώφλιον ἔγινε τσιόφλι, τὸ τηγανίζω τσιγαρίζω, καὶ τὸ κιορὸς τζίρρος.

Ἄλλος ὅμως Βυζαντινὸς συγγραφεὺς, Λέων ὁ Σοφὸς, μᾶς μανθάνει, ὅτι ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου, ὅλοι αὐτοὶ οἱ Σλαυικοὶ πληθυσμοὶ τῆς Ἑλλάδος ἐδέχθησαν τὸν Χριστιανισμὸν, καὶ μαζὺ μ' αὐτὸν, καὶ τὴν τότε ὑπὸ τῶν Γρσικῶν λαοιμένην Γλῶσσαν, καὶ συνεχωνεύθησαν μὲ τοὺς ἐντοπίους εἰς βαθμὸν, ὥστε ἔν καὶ τὸ αὐτὸ ἀπετέλεσαν ἔθνος καὶ πλέον ἢ ἅπαξ συνεπολέμησαν

μετ' αὐτῶν τοὺς πρόην ἀδελφοίς των, τοὺς πέραν τοῦ Δουνάβεως μείναντας Σλαύους. « Τότε οὖν ὁ ἡμέτερος πατήρ καὶ Ρωμαίων Αὐτο-
» κράτωρ Βασίλειος τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν ἔπεισεν (αὐτοὺς) μεταστῆναι
» καὶ Γραικώσας, καὶ ἄρχουσι κατὰ τὸν Ρωμαϊκὸν τρόπον ὑποτάξας
» καὶ βαπτίσματι θείῳ τιμήσας, τῆς δουλείας ἠλευθέρωσε τῆς ἑαυτῶν
» ἀρχόντων, καὶ στρατιώτας κατὰ τῶν τοῖς Ρωμαίοις πολεμούντων
» ἐθνῶν ἔξεπαίδευσεν, οὕτως ἐπιμελῶς περὶ τὰ τοιαῦτα διακείμενος ».

Δὲν εἶναι λοιπὸν διόλου παράδοξον, ἂν ἐκ τῆς παρατεταμένης ταύτης κατοχῆς τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Σλαύων, ἐκτὸς τῶν βαρβαρικῶν ὀνομάτων τῶν οἰκογενειῶν των καὶ τῶν χωρίων των, οὐδὲν σχεδὸν Σλαυικὸν παρέμεινεν εἰς τὴν Ἑλλ. Γλῶσσαν. Οἱ ἐν Ἑλλάδι Σλαῦοι, ὡς κάλλιστα τὸ εἶπε Λέων ὁ Σοφός, βαπτισθέντες ἐντελῶς **ἐγραικώθησαν**, ἦτοι ἄλλαξαν τὴν μητρικὴν των τὴν Γλῶσσαν μὲ τὴν Γλῶσσαν τῶν ἐντοπίων, χωρὶς νὰ κραιήσουν τίποτε ἀπὸ τὴν ἰδικὴν των. Καὶ διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο ἔπρεπε κατ' ἀνάγκην τὸ Γραικικὸν στοιχεῖον ὄχι μόνον νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὸν τόπον, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπερέχῃ ἂν ὄχι ἀριθμητικῶς τοῦλάχιστον διανοητικῶς τοὺς ξένους. Καὶ ἐπειδὴ ὅλαι αἱ μέχρι τοῦδε ἐν Ἑλλάδι διατηρηθεῖσαι Σλαυικαὶ τοπωνυμῖαι ἀναφέρονται εἰς κωμοπόλεις, εἰς πεδιάδας καὶ λόφους, ἐνῶ ὅλαι αἱ μεγαλοπόλεις τῆς Πελοποννήσου διετήρησαν τὰ παλαιὰ των ὀνόματα δικαιοῦταί τις, νομίζομεν, νὰ συμπεράνῃ, ὅτι καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα, ὃ μὲν Σλαυικὸς πληθυσμὸς κατόκει τὴν ὑπαιθρον χώραν, ἐνῶ ὁ Ἑλληνικὸς παρέμεινεν εἰς τὰς πόλεις, καὶ ἐκεῖθεν μετέδιδε τὸν πολιτισμὸν του καὶ τὴν Γλῶσσάν του εἰς τοὺς ἄλλους.

Εἶχε λοιπὸν πολὺ ἄδικον ὁ Φάλμερᾶϊερ ὅταν ὑπεστήριζεν, ὅτι εἰς τὸν Μεσαιῶνα, εἶχεν ἐκλείψει τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, καὶ ὅτι οἱ σημερινοὶ κάτοικοι τῆς Χερσονήσου ταύτης δὲν εἶναι παρὰ ἑξελληνισμένοι Σλαῦοι. Ἐὰν τοιοῦτό τι συνέβαινε, δὲν θὰ ἦτον ἡ Ἑλληνικὴ ἀλλ' ἡ Σλαυικὴ Γλῶσσα ἣτις ἔπρεπε νὰ ἐπικρατήσῃ εἰς τὴν χώραν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν συνέβη.

Ἄλλο λάθος, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπέπεσεν ὁ Φάλμερᾶϊερ, εἶναι ἡ δοξασία, τὴν ὁποίαν διέδωσεν εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅτι δῆθεν, ἡ σημερινὴ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα χρεωστεῖ εἰς τοὺς τότε Βουλγάρους τὴν χρῆσιν τοῦ ἀναλελυμένου ἀπαρεμφάτου διότι, λέγει, μόνον εἰς αὐτὴν τὴν Γλῶσσαν ἀπαντᾶται τὸ τοιοῦτο.

Δὲν γνωρίζομεν τί συμβαίνει εἰς τὴν Βουλγαρικὴν Γλῶσσαν, ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον ἠμποροῦμεν νὰ βεβαιώσωμεν εἶναι, ὅτι οἱ ἀναλελυμένοι ἀπαρηματικοὶ τύποι, τῶν ὁποίων κάμνει χρῆσιν ἡ Νεοελληνικὴ Γλῶσσα, ἀπαντῶνται, ἐκ παραλλήλου μὲ τοὺς μὴ ἀναλελυμένους, εἰς τὸν Ὅμηρον· εἰς ἐποχὴν δηλονότι, εἰς τὴν ὁποίαν οὔτε τὸ ὄνομα τῶν Σλαύων καὶ τῶν Βουλγάρων ἦτο γνωστὸν εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ἐπειδὴ αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν ἑβδομήκοντα μετάφρασιν τῆς Παλ. Διαθήκης, καὶ οἱ ἀναλελυμένοι τύποι ἐξηκολούθησαν ὁλονὲν ἀπλοποιούμενοι εἰς τὴν λαλουμένην, δικαιοῦμεθα, νομίζομεν, νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι οἱ τύποι οὗτοι ἦσαν ἕξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἰδιάζοντες εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλουμένην, ἐνῶ οἱ μὴ ἀναλελυμένοι ἦσαν Ἰωνικοὶ, ἦτοι τῆς Λογίας Γλώσσης, καὶ ἔμεινεν παντοτινὸν αὐτῆς κτῆμα. Μόνη ἢ μετατροπὴ τοῦ ἴνα εἰς νὰ εἶναι νεωτερισμὸς μεσαιωνικὸς· ἀλλ' ὡς μετ' ὀλίγον θὰ ἴδωμεν οὐδ' αὐτὸς δὲν προῆλθεν ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους ἀλλ' ἀπὸ τοὺς Φράγκους.

Δὲν εἶχον ἀκόμη ἐξελληνισθῆ οἱ Σλαῦοι, ὅταν δύο νέα ἔθνη μετόκησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα: οἱ Ἄλβανοὶ καὶ οἱ Βλάχοι.

Ἀπόγονοι τῶν Ἰλλυριῶν, τῶν ὁποίων διετήρησαν τὰ ἦθη, τὰ ἔθιμα καὶ τὴν Γλῶσσαν, οἱ Ἄλβανοὶ ἀναφαίνονται περὶ τὸν ἔννατον μ. Χ. αἰῶνα ἐγκατεστημένοι εἰς τὴν Ἠπειρον, ὅθεν μετόκησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐκεῖ δὲ ἀσπασθέντες μαζῇ μὲ τοὺς Σλαῦους τὸν Χριστιανισμὸν καὶ τὴν εἰς τὸν τόπον λαλουμένην Γλῶσσαν, συνεχω-νεύθησαν μετ' αὐτῶν καὶ τῶν ἐντοπίων εἰς ἓν μόνον ἔθνος, διὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς συνεννοούμενον Γλώσσης, ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν θεὸν λατρεῦον, εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν αὐθέντην ὑπῆκον, τὸν Αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου.

Ἄλλ' ἐνῶ οἱ Σλαῦοι, ὡς λαὸς γεωργικὸς κατεῖχε τὰς πεδιάδας, καὶ οἱ Ἕλληνες τὰς μεγαλόπολεις, οἱ Ἄλβανοὶ, ὡς λαὸς πολεμικὸς κατέλαβον τὰς κορυφὰς τῶν ὄρέων, ὅθεν δὲν ἄργησαν νὰ κατασταθοῦν οἱ πραγματικοὶ Κύριοι καὶ αὐθένται τῆς χώρας, καὶ νὰ ἐπιβάλουν εἰς τοὺς ἄλλους τὰ ἔθιμα, τὰ ἦθη, τὴν ἐνδυμασίαν των, καὶ τὸ δι' ἡμᾶς σπουδαιότερον, τὴν εἰς αὐτοὺς ἰδιάζουσαν προφορὰν καὶ ἔκφρασιν.

Ἐὰν ὅμως λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ μεγαλείτερον μέρος τοῦ στρατοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου Βασίλειος ὁ Π' κατώρθωσε νὰ κατατροπώσῃ τοὺς Βουλγάρους, καὶ νὰ συγκρατήσῃ τοὺς ἐν Ἑλλάδι ἐγκαταστημένους

καὶ κάθε στιγμήν ἐπαναστατοῦντας Σλαύους, συνέκειτο ἐξ Ἀλβάνων στρατολογηθέντων εἰς τὴν Ἠπειρον καὶ τὴν Χιμάραν, δικαιούμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ ὄπλαρχηγοὶ, τοὺς ὁποίους ἀπαντῶμεν εἰς τὴν μετὰ ταῦτα ἱστορίαν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, δὲν ἦλθον ἐκεῖ ὡς ἀπλοὶ μέτοικοι, ἀλλ' ὡς στρατιωτικοὶ ὑπάλληλοι τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, ἀποσταλμένοι διὰ νὰ κρατῶσιν εἰς ὑποταγὴν τοὺς ἐκεῖ εὐρισκομένους Σλαύους.

Ὅπως δὴποτε ὁμως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι πρῶτοι οἱ Ἀλβανοὶ οὗτοι ὄπλαρχηγοὶ ἐπολέμησαν καρτερικῶς τοὺς Φράγκους. Αὐτοὶ ὑπεχρέωσαν αὐτοὺς νὰ ὑποσχεθῶσι μεθ' ὄρκου, ὅτι θὰ σεβασθῶσι τὸ θρησκεῦμα, τὸν ἐθνισμόν καὶ τὴν Γλῶσσαν τῶν ἔντεσιών. Αὐτοὶ ἐπὶ τῆς Τουρκοκρατίας συνεκράτουν τοὺς Τούρκους εἰς τὰ καθήκοντά των καὶ ἐμετρίαζον τὰς πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς βιαιοπραγίας των.

Ἀγάδες κάθεστε καλὰ
γιατὶ σᾶς καίμε τὰ χωριὰ.

Αὐτοὶ τέλος ὑπῆρξαν οἱ κυριώτεροι μοχλοὶ, διὰ τῶν ὁποίων οἱ πατέρες μας κατώρθωσαν νὰ φέρουν εἰς αἴσιον πέρας τὸν ὑπὲρ τῶν ὄλων ἀγῶνα. Οἱ Βρανάδες, οἱ Βοτσαραῖοι, οἱ Σοφιανοὶ καὶ οἱ Νοταράδες, ἀναφέρονται εἰς τὸ περίφημον Χρονικὸν τοῦ Μωρέως, ὡς ὑπάρξαντες πρὶν τῆς ἐμφανίσεως τῶν Φράγκων εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι οἱ ἐπὶ τῆς Τουρκοκρατίας τὰ ὀνόματα ταῦτα φέροντες ὄπλαρχηγοὶ τῆς Ἑλλάδος, ἦσαν ἀπόγονοι ἐκεῖνων.

Ἐχουσι λοιπὸν πολὺ δίκαιον οἱ Ἕλληνες νὰ θεωρῶσι τοὺς σήμερον ἐν Ἑλλάδι ζῶντας Ἀλβανοὺς ὡς γνησίους αὐτῶν ἀδελφοὺς καὶ συμπολίτας, καὶ νὰ συμμερίζωνται μετ' αὐτῶν τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς αὐτοδιοικήσεως, χωρὶς ποσῶς νὰ προσέχουν ἂν οὗτοι εἰς τὸν οἰκογενειακὸν των βίον διατηροῦν ἀκόμη τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῆς πρώτης αὐτῶν πατρίδος, ἂν ἀναμεταξύ των συνεννοοῦνται διὰ τῆς Ἀλβανικῆς καὶ οὐχὶ διὰ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης. Αὐτὸ τοῦτο πράττουσι καὶ οἱ Γάλλοι πρὸς τοὺς μεσημβρινοὺς συμπατριώτας των, χωρὶς ποσῶς νὰ ταράττωνται ἂν οὗτοι διατηροῦσι τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν ἰδικῶν των καὶ ἂν ἀντὶ τῆς Γαλλικῆς ὁμιλοῦν τὴν μητρικὴν αὐτῶν γλῶσσαν, τὸ Ρατοῖς.

Μία ὅμως τόσον παρατεταμένη ἄλβανικὴ ἐπικράτησις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴν ἐπιδράσῃ σπουδαίως ἐπὶ τῆς γλώσσης τοῦ τόπου καὶ νὰ μὴν ἐπιφέρῃ εἰς αὐτὴν μεταβολὰς ἰδιαζούσας. Ἐν τούτοις, εἴτε διὰ τὸ μέγα σέβας, τὸ ὁποῖον τὸ ἔθνος τοῦτο εἶχε πάντοτε πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς Ἀυτοκράτορας, διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν θέσιν, τὴν ὁποῖαν οὗτοι ἐδημιούργησαν ὑπὲρ αὐτῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα· εἴτε διότι ἐγκαίρως ἐνόησαν τὸ μέγα συμφέρον τὸ ὁποῖον εἶχον, νὰ διακρίνωται ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τοὺς ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ζῶντας, καὶ ἰδίως τοὺς τὸν Μωαμεθανισμόν ἀσπασθέντας ὁμοειδῆς των, οἱ ἐν Ἑλλάδι Ἄλβανοὶ ἀπέφευγον συστηματικῶς, ὁμιλοῦντες πρὸς Ἕλληνας, νὰ κάμνουσι χρῆσιν τῆς μητρικῆς των Γλώσσης, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐλάχιστα ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς Ἑλλ. Γλώσσης διὰ τοῦ Λεξικοῦ των. Ὀλίγιστα εἶναι τῶ ὄντι αἱ ἄλβανικαὶ λέξεις αἱ ὁποῖαι παρεισέφρυσαν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλουμένην : ἡ **πλάτσικ**, τὸ **Βηλαέτι**, ἡ **Φλοκάτ**, ἡ **φουστανέλα**, τὸ **λιμέρι**, τὰ **τσιπραξία**, ὁ **ταμπουράς**, τὸ **γελέκι** κ.λ. καὶ αὐταὶ ἡμέρα τῆ ἡμέρα ἐξαλείφονται μὲ τὰ πράγματα τὰ ὁποῖα ἐσήμειον.

Τοῦτο ὅμως δὲν ἠμπόδισε τοὺς Ἄλβανούς, νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς φρασεολογίας τῆς Ἑλλην. γλώσσης καὶ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν τὸν ἰδιαιτέρον ἐκεῖνον χαρακτῆρα, ὅστις διακρίνει τὴν Γλῶσσαν τῶν **Κλεφτικῶν μας ἄσμάτων**.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὰ ἄσματα ταῦτα εἶναι γραμμένα εἰς τοῦ λαοῦ τὴν Γλῶσσαν, καθαρὰν μάλιστα ἀπὸ τοὺς ξενισμοὺς καὶ βαρβαρισμοὺς τῆς Γλώσσης τοῦ Μεσαιῶνος. Ὁ ἀναγινώσκων ὅμως αὐτὰ αἰσθάνεται ἀπὸ τὸν πρῶτον στίχον, ὅτι οἱ γράψαντες ἦσαν ἄνδρες πολεμικοὶ ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τὴν ἀγρίαν φύσιν, ἐν τῶ μέσῳ τῆς ὁποίας ἔζων καὶ ἠγωνίζοντο, ἀπὸ τὰ εἰς αὐτὴν φαινόμενα καὶ πραττόμενα· καὶ ὡς ἐκ τούτου, ἐξέθετον τὰς ἐντυπώσεις των μὲ ὅλως δι' ὄλου ἄτεχνον ἀπλότητα, ὅπως ἡ κάθε μία παρουσιάζετο εἰς τὴν ἀντίληψίν των, ὅπως ἤρχετο εἰς τὴν γλῶσσάν των.

Τρία πουλάκια κάθονται στὴ ράχη στὸ λιμέρι,
τόνα τηράει τὸν Ἄρμυρὸ τᾶλλο κατὰ τὸ Βάλτο,
τὸ τρίτο τὸ μικρότερο μοιρολογαίει καὶ λέγει :
ἄραγε τί νὰ γίνηκεν ὁ Χρῆστος ὁ Μηλιόνης ;
μηδὲ στὸ Βάλτο φάνηκε μηδὲ στὴν Κρυκθρούσι,
μὰς εἶπαν πέρα πέρασε καὶ μπῆκε μὲς στὴν Ἄρτα
καὶ πῆρε σκλάβο τὸν Κατὴ πῆρε καὶ τοὺς Ἀγάδες κ.λ.

Τέχουν τῆς Γούρας τὰ θουὰ καὶ στέκουν μαρμαίνα !
μήνα χαλάζι τὰ χτυπᾷ μήνα βάρυς χειμῶνας ;
κιουδὲ χαλάζι τὰ χτυπᾷ κιουδὲ βάρυς χειμῶνας
ὁ Κοντογιάννης πολεμῆ χειμῶνα καλοκαίρι κλ.

Τοῦ Κίττο' ἡ μάνα κάθονταν στὴν ἄκρ' ἀπ' τὸ ποτάμι
μὲ τὸ ποτάμι μάλωνε καὶ τὸ πετροβολοῦσε·
Ποτάμι μου λιγότεψε, ποτάμι στρέψε πίσω
γὰ νὰ περάσω ἀντίπερα, πέρα στὰ Κλεφτοχώρια,
πώχουν οἱ Κλέρτες σύνοδο ὀπώχουν τὰ λημέρια κλ.

Καὶ ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐκφράσεως εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον
χαρακτηρίζει καὶ τὸ ἡπειρωτικὸν ἰδίωμα, τὸ περισσότερον ὄλων τῶν
ἄλλων παθὸν τῶν Ἀλβανῶν τὴν ἐπίδρασιν.

Ὅσα εἶπομεν περὶ Ἀλβανῶν ἠμποροῦμεν νὰ ἐπαναλάβωμεν καὶ
περὶ τῶν Βλάχων.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι οἱ πλείότεροι τούτων ἦλθον ὡς ἀπλοῖ
μέτοικοι εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀνάμικτοι ἴσως μὲ τοὺς Σλαυοβουλ-
γάρους. Γνωρίζομεν ὅμως ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς, ὅτι εἰς
τοὺς κατὰ τῶν Κομάνων καὶ τῶν Βουλγάρων πολέμους των οἱ
Αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ἐστρατολόγουν, πολὺ συχνὰ, ὁμοῦ μὲ
τοὺς Ἀλβανοὺς καὶ Βλάχους στρατιώτας, καὶ ὅτι τόσον ἔμειναν
ἀπ' αὐτοὺς εὐχαριστημένοι, ὥστε μετὰ ταῦτα, γραικώσαντες αὐτοὺς καὶ
καὶ θείῳ βαπτίσματι τιμήσαντες, ἔστειλαν ὡς **Σπαθαρίους** καὶ **Πρω-
τοσπαθαρίους**, ἥτοι ὡς Στρατιωτικὸς Διοικητὰς εἰς τὴν Θεσσαλίαν,
ὅπου δὲν ἤργησαν νὰ συγχωνευθῶσι μὲ τοὺς ἐντοπίους καὶ ν' ἀποτε-
λέσωσιν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἔθνος, τοὺς **Μεγαλοβραχίτας**.

Οἱ αὐτοὶ ὅμως λόγοι, οἱ ὁποῖοι ἠμπόδισαν τοὺς Ἀλβανοὺς
ἠμπόδισαν καὶ τοὺς Βλάχους νὰ ἐπιδράσουν ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς
Γλώσσης διὰ τοῦ Λεξικοῦ των. Πολὺ ὀλίγαι εἶναι αἱ Βλαχικαὶ
λέξεις, αἱ ὁποῖαι εἰς τὸ διάστημα τοῦτο εἰσέφρυσαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν
καὶ αὐταὶ ἡμέρα τῇ ἡμέρα ἐξαλείφονται. Εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ὅπου
ὄχι ὀλίγοι ὑπάρχουν ἐξελληνισμένοι Βλάχοι, πρέπει νὰ ὑπάγη τις εἰς
τὴν κατωτάτην τῆς κοινωνίας τάξιν διὰ ν' ἀκούσῃ σήμερον τὰς λέξεις :
κάππα, σιγούνι, τσέργα, μπομπότα, μαμαλίγκα κ.λ. Δὲν δυνά-

μεθα ὅμως νὰ ἀρνηθῶμεν, ὅτι ἡ ἰδιάζουσα εἰς τοὺς Θεσσαλοὺς προφορὰ πολλῶν Ἑλληνικῶν λέξεων λ. χ. **του νερό, του φουμι, ου θιός, ου Γιόργις, ου Δημήτρις** κ.λ. εἶναι λείψανα τῆς Βλαχικῆς ἐπιδράσεως. Ἄλλος Βλαχισμὸς εἶνε τὰ εἰς—**οὐλ** καὶ—**ου** ἔναρθρα σήμερον δὲ χαϊδευτικά ὀνόματα λ.χ. Γιανούλης, Μαρούλης, Γιωργούλης, ἢ Γιάνου, ἢ Μάρου, ἢ Στάμου κ.λ. τὰ ὁποῖα τόσον συχνὰ ἀκούονται εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Θεσσαλονίκην.

Ὁ σπουδαιότερος ὅμως Βλαχισμὸς, ὁ ὁποῖος εἰσέδυσεν εἰς τὴν Γλῶσσαν, καὶ τοῦ ὁποίου τὰ ἀποτελέσματα ἐξακολουθοῦν νὰ ἐπικρατοῦν καὶ νὰ πολλαπλασιάζονται, εἶναι αἰτελικαὶ τῶν λέξεων αὐξήσεις.

Εἶναι γνωστὸν, ὅτι οἱ Ἕλληνες, ἀρχαῖοί τε καὶ νεώτεροι, συνηθίζουσι ν' αὐξάνουσι τὰς λέξεις των εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ὄχι εἰς τὸ τέλος: γράφω, ἔγραφα, ἔγραψα. Τρώγω ἔτρωγα, ἔφαγα, σπάρραγος, ἀσπάρραγος, σπαράγγι ἀσπαράγγι, βδέλλα ἀβδέλα κ.λ. Τὸ σύστημα ὅμως τοῦτο, κοινὸν εἰς ὅλας τὰς Ἰνδογερμανικὰς καὶ τὰς Τουρανικὰς Γλώσσας, δὲν ἀπαντᾷται εἰς τὰς Ἰβηρικὰς ἢ τὰς Ἀλοροδικὰς, ὡς ὀνομάζει αὐτὰς ὁ Ἡρόδοτος, ἦτοι: τὴν Ἰβηρικὴν, τὴν ἀρχαίαν Κρητικὴν καὶ Ἑτεοκρητικὴν, τὴν Γραικικὴν, τὴν Μυσικὴν καὶ τὴν Δακικὴν, ἀπὸ τὰς ἀρχαίας, τὴν Γεωργιανὴν καὶ τὴν σήμερον Ἰβηρικὴν (Basque) ἀπὸ τὰς ζώσας. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἔθνη ἐσυνήθιζον καὶ συνηθίζουσι ν' αὐξάνουσι τὴν λέξεις των εἰς τὸ τέλος, καὶ νὰ τοποθετῶσι τὰ ἄρθρα των εἰς τὸν λόγον οὐχὶ πρὸ τῶν ὀνομάτων, τὰ ὁποῖα ταῦτα προσδιορίζουσιν, ἀλλὰ μετ' αὐτά. Δὲν εἶναι λοιπὸν καθόλου παράξενον ἂν οἱ Βλάχοι, οἱ ὁποῖοι, ὡς γνωστὸν, εἶναι ἀπόγονοι τῶν παρὰ τὸν Ἰστρον Δακῶν καὶ Μυσῶν, ἐλθόντες εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ παραδεχθέντες τὴν Γλῶσσαν τοῦ τόπου, μετεχειρίσθησαν αὐτὴν ὅπως ἦσαν συνηθισμένοι νὰ μεταχειρίζονται τὴν ἰδικὴν των. Ἐλεγον λοιπὸν: γράφανε, γράψανε, τρώγανε, φάγανε ἐκεῖ ὅπου οἱ Ἕλληνες ἔλεγον: ἔγραψα, ἔφαγα κ.λ. Ἄλλοτε δὲ προσθέτοντες εἰς τὸ τέλος τῶν λέξεων—α ἐσχημάτιζον ἐμένα, ἐσένα, αὐτόνα, ἐκείνονα καὶ ὅλον ἐπεκτείνοντες τὰς αὐξήσεις των ταύτας ἐσχημάτισαν τὰ ἐμένανε, ἐσένανε, ἐκείνονε, αὐτωνῶν, αὐτωνῶνε, τὰ στολιζούντανε, χτυπιούντανε, ἀγαπιούντανε, πετσοκοπιούντανε καὶ ἄλλα τόσα παρόμοια μορφολογήματα, τὰ ὁποῖα οἱ Δημοτικισταὶ μας, ἀντὶ νὰ διαγράψουν ἀπὸ τὸ λεξικόν των ὡς ξένα καὶ βάρβαρα, υἰοθέτησαν αὐτὰ, διὰ μόνον τὸν λόγον, διότι ἡ μεγάλη

αὐτῶν ποικιλία εὐκολύνει αὐτοὺς ὑπερβολικὰ εἰς τὴν στιχουργίαν. Ἡ σήμερον λαλουμένη ἐπιτρέπει κάλλιστα τὰ : λέγουσι, λέγουν, λέν, πηγαίνουν, πύγουν καὶ πῦν, ἀπαράλλακτα ὅπως ἡ Ἐπική ἐπέτρεπε τὰ : ἔθασαν, ἔθαν, βάν, ἔφασαν, ἔφαν, φύν. Ὅχι ὁμως καὶ τὰ : τρώγανε, λέγανε κ.λ. καὶ ἔτι ὀλιγώτερον τὰ : ἐλέγανε, ἐτρώγανε, ἐχορεύανε.

Τὰς μεγαλειτέρας ὁμως μεταβολὰς ἔπαθεν ἡ Ἑλλ. Γλῶσσα ἐπὶ τῆς **Φραγκοκρατίας**.

Ὡς γνωστὸν, **Φράγκους** ὠνόμαζον οἱ Βυζαντινοὶ ὅλα τὰ τότε εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην ἐκλατινισθέντα Ἰνδογερμανικὰ Ἔθνη, καὶ **Φράγκικα** τὰς Ρωμουνικὰς Γλώσσας τὰς ὁποίας ἐλάλουν καὶ τῶν ὁποίων αἱ κυριώτεραι ἦσαν ἡ Γαλλικὴ καὶ Ἱταλική.

Ἐλθόντες ὑπὸ τὸ πρόσχημα σεβασμοῦ πρὸς τοὺς ἀγίους τόπους καὶ μὲ σκοπὸν νὰ ἐλευθερώσουν αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς Σαρακηνοὺς, τὰ ἔθνη ταῦτα δὲν ἄργησαν νὰ κερδίσουν τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν ἐντοπίων, καὶ νὰ ἔλθωσιν εἰς στενωτάτας μετ' αὐτῶν σχέσεις. Ἄννα ἡ Κομνηνὴ καὶ Νικίτας ὁ Χωνιάτης, καίτοι ἐχθροὶ ἄσπονδοι τῶν ξένων, δὲν εὐρίσκουσι λέξεις νὰ ἐπαινέσωσιν ἐπαξίως τὸ ἀξιοπρεπὲς τῶν ξένων τούτων παράστημα, τὴν ἀνδρείαν των, τοὺς εὐγενεῖς αὐτῶν τρόπους καὶ τὰ τόσα ἄλλα των προτερήματα. Ἐμμανουὴλ δὲ ὁ Κομνηνός, ὁ τότε βασιλεύων εἰς τὸ Βυζάντιον, ἦτον ἑξάλλος ἐκ τῆς χαρᾶς του τὴν ἡμέραν καθ' ἣν κατώρθωσε νὰ ὑπανδρεύσῃ τὴν θυγατέρα του μὲ ἓνα Μομφερῶτον, ν' ἀρραβωνίσῃ τὸν υἱὸν του μὲ τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, καὶ ὁ ἴδιος νὰ νυμφευθῇ εἰς δεῦτερον ἢ τρίτον γάμον τὴν ἀδελφὴν τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Κονράδου. Καὶ ἐπειδὴ τὰ συνοικέσια αὐτοῦ τοῦ εἵδους δὲν ἐπεριορίζοντο μόνον εἰς τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν, ἀλλὰ πολὺ συχνότερα ἐπανελαμβάνοντο εἰς τὸ πολὺ δημόσιον, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν ξένων τούτων εἶχον εἰσχωρήσει πολὺ γρήγορα εἰς τὸν τόπον, καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλουμένη καὶ γραφομένη Γλῶσσα εἶχε φορτωθῆ τοὺς χειροτέρους βαρβαρισμοὺς, πολὺ πρὶν οἱ Φράγκοι γίνωσι κύριοι τῆς χώρας.

Ἄρκει νὰ ρίψῃ τις ἐν μόνον βλέμμα ἐπὶ τῶν γραπτῶν μνημείων, τὰ ὁποῖα μᾶς ἔμειναν ἀπὸ τοὺς χρόνους ἐκείνους, διὰ νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι

οἱ ταῦτα γράφαντες δὲν ἐλάμβανον πλέον τὰς ἐμπνεύσεις τῶν ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον, ἀλλ' ἀπὸ τὸν σύγχρονον κόσμον, τὸν κόσμον τῶν Σταυροφόρων. Ἀπὸ αὐτοὺς ἐδανείζοντο τὰς ὑποθέσεις τῶν ποιημάτων των, ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἥρωάς των· αὐτῶν τὰ ἀνδραγαθήματα ἐξυμνοῦσαν· καὶ εἰς μίαν Γλῶσσαν ἢ ὁποῖα περιέχει περισσότερα Φράγικα παρὰ Ἑλληνικά.

Τὸ παλαιότερον τῶν ποιημάτων τούτων εἶναι: Ἡ ἐξιστόρησις τῶν παθημάτων τοῦ Βελθράνδρου καὶ τῆς Χρυσάντζας.

Ἴδου πῶς ἐπιγράφει αὐτὸ ὁ ἀνώνυμος ποιητὴς του :

Δι' ἡγῆσις ἐξαίρετος Βελθράνδρου τοῦ Ρωμαίου,
ὅς διὰ θλίψιν ἦν εἶχεν ἐκ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ
ἀπεξενώθη, ἔφυγεν ἐκ τῆς γονικῆς του χώρας
καὶ πάλιν ἐπανέστρεψεν, ἔλαβε τὴν Χρυσάντζαν
τὴν θυγατέρα τοῦ Ρηγῶς τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας,
πάλκι κρυψίως τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς αὐτῆς.

Ἀρχόμενος δὲ τοῦ λόγου λέγει:

Δεῦτε προσκαρτερήσατε μικρὸν ὥραῖοι πάντες
θέλω σᾶς ἀφιγγῆσθαι λόγους ὠραιστάτους,
ὑπόθεσιν παράξενην, πολλὰ παραλλαγμένην
ὅστις γὰρ θέλει ἐξ αὐτῆς θλιβεῖν τε καὶ χαρῆναι
καὶ νὰ θαυμάσῃ ὑπόθεσιν τῆς τόλμης καὶ ἀνδρείας.

Κατὰ τὸν μακαρίτην Κοραῖν τὸ ποίημα τοῦτο εἶναι πολὺ ἀρχαιότερον τοῦ Γεωργιλᾶ (1475) καὶ ἴσως ὄχι πολὺ νεώτερον τοῦ Πτωχοπροδρόμου (1200). Πιθανολογεῖται τοῦτο, λέγει ὁ μακαρίτης, τὸ μὲν ἀπὸ τὴν ἀνομοιοκατάληκτον κατάληξιν τῶν στίχων, τὸ δὲ ἀπὸ τὰ πρόσωπα τοῦ ποιήματος, φανερὰ ἐπαρμένα ἀπὸ τὰς Σταυροφορικὰς ἐκστρατείας τῶν Δυτικῶν Ἡγεμόνων, οἵτινες ἐκνείουσαν καὶ τὴν Ἀντιόχειαν. Ὁ Βελθράνδρος ἀναμφιβόλως εἶνε ὄνομα δυτικόν, Bertrand, καὶ ὁ πατήρ του ὀνομάζετο Ῥοδόφιλος, ὄνομα εὐτυχῶς πλασμένον ἀπὸ τὸ Rodolphe. Τὴν αὐτὴν εὐτυχίαν δείχνει καὶ εἰς ἄλλα τινα μέρη τῆς μυθιστορίας του ὁ ποιητὴς, ἀλλ' ἢ ἀνάγνωσις του

εἶναι ἀηδὴς διὰ τὴν μῆξιν καὶ γεινίασιν πολλῶν ἀρχαίων λέξεων καὶ φράσεων Ἑλληνικῶν μὲ πολλὰς λέξεις καὶ φράσεις τῆς ἐσχάτης χι δαιότητος, εἰς ἓνα λόγον, διὰ τὸν ἀηδέστατον μακαρονισμόν του. (Κορ. Ἀτακτ. τόμ. II. Προλεγόμενα).

Τὸ δεύτερον ἀπὸ τοὺς χρόνους τούτους περισωθὲν ποίημα εἶναι:

«Οἱ Ἔρωτες τοῦ Λιβύστρου καὶ τῆς Ροδάμνης »

Ὁ ἐπίσης ἀνώνυμος αὐτοῦ ποιητῆς ἐκλέγει καὶ αὐτὸς τὰ πρόσωπά του καὶ τὴν ὑπόθεσιν του ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν Στανροφόρων, φαίνεται ὅμως, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶχε σπουδάσει εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα καὶ ὅτι ἦτο μεμνημένος τὴν ἀρχαίαν ποίησιν. Ἀναγινώσκων τις τὸ ποίημά του αἰσθάνεται, ὅτι ὁ γράφας αὐτὸ εὗρίσκειται ὑπὸ τὸ κράτος τῶν κλασικῶν ἀναμνήσεων καὶ ἀγωνίζεται νὰ μὴν ἀπομακρυνθῆ ἀπ' αὐτῶν πολὺ ἢ Γλωσσά του ὅμως εἶναι ὡς ἡ τοῦ Βελθράνδρου ἀηδὴς καὶ μιζοβάρβαρος.

Πρὸς περιέργειαν ἰδοὺ δύο περικοπαὶ τοῦ ἐν λόγῳ ποιήματος:

Λατίνος ἦτον εὐγενῆς ὀκῆπιος ἀπὸ χώραν,
ἀγουρος, ἐπιτήδειος, εὐμορφος εἰς τὴν πλάσιν,
νέος, πολλὰ καλλόκοπος εἰς θέσιν καὶ εἰς σχῆμα,
ξανθός, μικρός, ἀγένειος, τριγύρω κουρεμένος,
φάριν, ἐκαθαλίκευεν ἐκράτει καὶ ἱεράκιν,
καὶ ὀπίσω ἠκλούθει τον σκυλὶν μὲ τὸ λυτάριν κ.λ.

Ἴδοὺ κ' ἓνα του Μονολόγι:

Ἄνθη τοῦ πόθου, τὸ κλαδὶν, καὶ τὸ δένδρον τοῦ πόνου!
Τρυγῶ ἐκ τοῦ πόνου τὸν καρπὸν, ὀπωρικὰ καρδίας.
Γλυκα νει ὁ πόθος ὀλίγον, πικραίνει ὁ πόνος πλέον,
καὶ πόθος ὀλιγούνηζιτος, πλέον εἰσάγει πόνον
καὶ ἐνι τοῦ πόθου τὸ δένδρον, νὰ τὸ ἐξαναπιάσω,
ἐκεῖνο δὲ ἐρίζωσε μὲς' τὴν ἐμὴν καρδίαν
πέρνει τὴν καρδίαν μου καὶ εὐγαίνει μετ' ἐκείνην.
Πόθος καὶ πόνος . . . καὶ τὸ πονῶ ποθῶ το
καὶ πλήρωσέ το, τὸ ποθῶ, μὴ τυρανιῶμαι ἀέλιος.

Πολύ χειροτέρα ἦτον ἡ Γλῶσσα, τὴν ὁποίαν τοὺς χρόνους ἐκείνους ἔγραφον εἰς τὴν Ἑλλάδα. «Τὸ Χρονικὸν τῶν ἐν Ῥωμανίᾳ καὶ μάλιστα ἐν τῷ Μωρέᾳ πολέμων τῶν Φράγκων», εἶναι ἡ καλητέρα τοῦτου ἀπόδειξις.

Παρελθόντων γὰρ ἑκατὸν τῶν χρόνων πληρωμένων,
ἀφ' ὅτου γὰρ ἐγένετο ἐκείνο τὸ πασάτζιο,
(τὸ ἔτος τότε ἔτρεχεν ἀπὸ κτίσεως κόσμου
ἕξῃ χιλιάδες, λέγω σε, κ' ἑπτὰ ἑκατοντάδες
καὶ δεκαεξ ἑνιαυτοὺς, τόσον καὶ ὄχι πλέον)
οἱ Κόντοι ἐκείνοι ἐνώθησαν, οὐσπερ ἐδῶ ἠομάζω
κ' ἄλλοι μεγάλοι ἄνθρωποι, ὅπου ἦσαν εἰς τὴν Δύσιν,
ὄρκον ὠμόσασιν ὁμοῦ καὶ τὸν Σταυρὸν ἐπῆραν,
ὅπως ὁμοῦ περάσουσιν εἰς τῆς Συρ'αε τὰ μέρη,
ἐκεῖ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα εἰς τοῦ Κυρίου τὸν τάφον.
Πρῶτος ἦταν ὁ Παντονῆς, ὁ Κόντες τῆς Φιλάνδραε,
τὸν δεῦτερον ἐλέγασι τὸν Κόντον τῆς Τζιαμπάνιαε,
τὸν τρίτον γὰρ ὠνόμαζαν τὸν Κόντον τῆς Τολούζαε. κ.λ. »

Μεταξὺ τῶν ἄλλων Γαλλισμῶν, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀνάμικτοι μὲ τοὺς Λατινισμοὺς, ἀρκούμεθα νὰ σημειώσωμεν τὰς διαφόρους μορφὰς τῆς λέξεως rex. Ρὲ, Ρῆξ, Ροὲ, Ρώας, Ρήγας· τὰ θηλυκὰ Ρήγαινα, Ρεγῆνα, Ρήνα· τὰς λέξεις πασάτζιο, κογγέστα, κουγγεστεύω, κουρτεζία. Τὰ κύρια ὀνόματα Παντονῆς (Baudoin) Φιλάνδρια (Flandres) Τζιαμπάνια (Champagne) κτλ.

Καὶ εἶναι αὐτὴ ἡ Γλῶσσα, τὴν ὁποίαν ὁ μακαρίτης Κ. Παπάρη-γόπουλος ἐθεώρησεν ὡς ἀφειρητὴν τῆς σημερινῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους Γλώσσης!

Πολὺ ὅμως καὶ ταύτης χειροτέρα ἦτον ἡ Γλῶσσα, τῆς ὁποίας ἐπὶ τῶν Σταυροφόρων ἐγένετο χρῆσις εἰς τὴν Κύπρον. Ἴδου τί περὶ αὐτῆς λέγει ὁ Χρονογράφος:

« Καὶ διατὶ δύο φυσικοὶ ἀρέντες εἶναι εἰς τὸν κόσμον, ἕνας » κοσμικὸς καὶ ὁ ἄλλος πνευματικὸς, τοὺς εἶχε τὸ νησάκιν τοῦτο, τὸν » Βασιλέαν τῆς Κωνσταντινούπολης καὶ τὸν Πατριάρχην τῆς μεγάλης » Ἀντιοχείας, πρὶν τὸ πάθουν οἱ Λατῖνοι, διότι ἦτον χρήσιμον

» νὰ ξεύρωμεν ρωμαίικα καθολικά, διὰ νὰ πέψουν γραφές τοῦ
» Βασιλέως, καὶ συριάνικα σωστά, καὶ οὕτως ἐμαθήτευσαν τὰ παιδιὰ
» μας ὡς ποῦ καὶ ἐπῆραν τὸν τόπον οἱ Λαζάνιδες, καὶ ἀπὸ τότες
» ἀρχέψαν νὰ μανθάνουν Φράγκικα, καὶ βαρβάρισαν τὰ ρωμαίικα· ὅτι
» εἰς τὸν κόσμον δὲν ἤξεύρουν ἴντα συντυχαίνομεν·» καὶ εἶχε πολὺ
δίκαιον ὁ Χρονογράφος.

Ἴδου δύο ἀποσπάσματα συγγραμμάτων γραμμένων τὴν ἐποχὴν
ἐκείνην εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην.

« Ἐάν γένηται ἐτι κανεῖς Μπορούνης ἢ κανεῖς Καβαλλάρης, ἢ βουρτζέζης,
» ἢ ὅποιος καὶ ἂν ἔνη, ἐτι ἔχασε τὸ γεράκιον του, ἢ τὸ φαρκόνιον του, ἢ τὸ σάκρη
» του ἢ τὸ ξουπτέρν τ.υ, ἢ κανέναν ὄρνεον ἐδικόν του, τοιοῦτον ὡς γιέν νὰ ἔνη, καὶ
» γίνεται οὕτως ὡς γιόν τὸ ἔλυσε εἰς κανέναν κωνήγι, καὶ ἐφαλίασεν, ἢ ἀστόχησεν,
» καὶ φεύγει ἐνεῖνον τὸ ὄρνεον καὶ ὁ αὐθίντης του χάνει τὸ ἰλ. γλ. (Ἄσίζαι τῆς
» Κύπρου)».

« Καὶ ὅταν ἐδιάβατεν ὁ Μίσερ Οὐγγω τὴν Ἀμπελὴν τὸ χαρτὶν καὶ ἀπελογήθη
» ὁ Ρηγῆς ἐμπροσθεν τοῦς αὐθέντας καὶ τοῦ πόνπουλον, τότεν ἐξέβησαν ἀπὸ τὸ
» κελλὶν τοῦ Ρηγῆς εἰς τοῦς ἡλιακοὺς καὶ ἔνατσαν εἰς τὸ παλάτιν τοῦ Ρηγῆς·
» καὶ ὁ κύρης τῆς Τύρου καὶ ὁ Μίσερ Ἐμπελιάν τὴν Ἀμπελὴν, ὁ πρίντζης τῆς
» Γαλιλαίας, ἐκάτξαν εἰς τὴν αὐτὴν αὐλὴν, εἰς τὴν μεγάλην Δότζιαν τῆς·»
(Βοστρώνιος).

Καὶ δὲν ἦσαν μόνον οἱ ξένοι, οἱ ὅποιοι ἔγραφον τὴν Γλῶσσαν
τοιουτοτρόπως· αὐτὸ τοῦτο συνέβαινε καὶ εἰς τοῦς ἐδικούς μας. Τὸ
σύγγραμμα τοῦ Μαχαιρᾶ εἶναι ὡς εἶδομεν, γραμμένον ὀλόκληρον κατὰ
τὸν ἴδιον τρόπον.

Εἰς τὴν γενικὴν ταύτην τοῦ ἐθνισμοῦ μας καὶ τῆς μητρικῆς μας
Γλώσσης κατάπτωσιν οὐδεμία ἢ σχεδὸν οὐδεμία, ἀντετάχθη ἐκ μέρους
τῶν λογίων ἢ ἐκ μέρους τῶν ἰσχυόντων ἀντίπραξις. Ὁ τότε τὸν κόσμον
τῶν Γρσμάτων ἀντιπροσωπεύων Τζέτζης, τὸ μόνον τὸ ὅποῖον ἠῦρεν
ἄξιον νὰ θρηγήσῃ, ἦτον ἡ κατάργησις τοῦ ἀρχαίου μετρικοῦ συστή-
ματος καὶ ἡ ἀντικατάστασις αὐτοῦ διὰ τοῦ πολιτικοῦ λεγομένου σίχου.

Πολὺ καλῆτερον τούτου ἐσκέφθη ὁ τότε εἰς τὸ Βυζάντιον βασι-
λεῦων Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός. Ἐπιχειρησθεὶς νὰ γράψῃ σύνταγμα τι

ναυθετικὸν διὰ τὸν νεαρὸν ἀνεψιὸν του, τὸν ἐπικαλούμενον « Σπανέαν » ἔλαβεν ὡς ὑπόδειγμα οὐχὶ Φράγκον τινὰ συγγραφέα, ἀλλὰ τὸν Ἰσοκράτην καὶ ἰδίως, τὴν πρὸς Δημόνικον αὐτοῦ Παραίνεσιν. Ἀτυχῶς ὅμως καὶ ὁ βασιλεὺς οὗτος τόσον ἦτον βουτημένος εἰς τὴν φραγκικὴν κοινωνίαν, τόσον εἶχε ποτισθῆ τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα τῶν Λατίνων, ὥστε δὲν ἠμπόρεσε νὰ μὴν ἐκφραγίσῃ τὸν Ἰσοκράτην. Καὶ πράγματι τόσοις μετεχειρίσθη φραγκισμοὺς εἰς τὴν μετάφρασίν του, ὥστε πολὺν κόπον κατέβαλεν ὁ μακαρίτης Μαυροφρύδης διὰ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ Σπανέας τοῦ Κομνηνοῦ εἶχεν ὡς βάσιν τὴν πρὸς Δημόνικον παραίνεσιν τοῦ Ἰσοκράτους.

Ἴδου μικρὸν ἀπόσπασμα τοῦ ποιήματος τούτου :

Παιδὶν μου προηρότατον παιδὶν μου ἀγαπημένον,
 ὅστουν ἐκ τῶν ὀστέων μου καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς μου!
 τὴν φρόνησιν ἐπιμελοῦ, παιδὶν μου παρὰ πάντα
 ὁ νοῦς γὰρ μέγας θησαυρὸς ἐπέκεινα τῶν ὄλων,
 καὶ εἰς τόπον ὀλιγοῦτζικον ἐνὶ προχωρημένους.
 Γιὰ μὲν ἦδη ἂν ἐπραγες ξένον τιποτες πρᾶγμα
 καὶ πῆρες καὶ κατέλυτες καταδραπάνηρες το
 μὴ κρίψης τούτο, μὴ ἀρνηθῆς μὴ τὸ ἀλλολογήσης,
 διατὶ οὐκ εἶχε μάρτυρας σημάδιον ἐνεχείρου.

Μὲ τὰς λέξεις : τὴν φρόνησιν, ἐπιμελοῦ, ὁ νοῦς, γὰρ, μέγας, ἢ Γλωσσα τοῦ ποιήματος τούτου πλησιάζει τὴν τοῦ Πτωχοπροδρομοῦ. Μὲ τὰς λέξεις : **παιδὶν ὀλιγοῦτζικον**, πλησιάζει ἐκείνην, ἣτις τότε ἐλαλεῖτο εἰς τὴν Κύπρον· ἐνῶ αἱ λέξεις : **ἐπέκεινα τῶν ὄλων, ἐνὶ προχωρημένος** ὡς καὶ ὁ τύπος **βασιλεᾶ**, τὰ ὁποῖα παρέμειναν εἰς τὴν δημώδη, ἦσαν ἄγνωστοι εἰς τοὺς Ἑλληνας ἕως τότε, καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι εἶναι ἄθλιοι νεωτερισμοὶ ἑξαλληνισμένων Φράγκων.

Ἔτι καλῆτερον τοῦ Κομνηνοῦ ἐσκέφθη ὁ τότε Δεσπότης τῆς Ἡπείρου Ἰωάννης ὁ Β'. Βλέπων οὗτος τοὺς ὑπηκόους του νὰ χάνωνται ἀναγινώσκοντες τὰ ἄθλια τῶν Φράγκων Μυθιστορήματα καὶ λαμβάνοντας τὰ εἰς αὐτὰ ἐξυμνόμενα τῶν Ἰπποτῶν καμώματα ὡς τύπον καὶ ὑπογραμμὸν τῆς διαγωγῆς των, συνέλαβε τὴν λαμπρὰν ἰδέαν, ν' ἀντι-

καταστήσῃ αὐτὰ μὲ τὰ ἐπικά ποιήματα τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων, καὶ νὰ παρέξῃ εἰς τοὺς ὑπηκόους του ἀναγνώσματα εἰς τὰ ὁποῖα, κατὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἔκφρασιν ἐνὸς τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, τὰ πάντα τὴν ἀρετὴν ἐξυμνοῦσι, τὰ πάντα εἰς αὐτὴν φέρουσι. Μὴ ὦν ὅμως ὁ ἴδιος εἰς κατάστασιν νὰ μεταφράσῃ τὸν Ὀμηρον, ἐπεφόρτισεν ἓνα τῶν τότε λογίων νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἔργον καὶ νὰ ἐκδώσῃ αὐτὸ πρὸς κοινήν ὠφέλειαν.

Δυστυχῶς ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἔτυχε νὰ ἦναι ἓνας ἀπὸ τοὺς Λογιωτάτους ἐκείνους, τοὺς ὁποίους εἶχε διαπεράσει ὁ Φραγκισμὸς μέχρις ὀστέων, καὶ ὡς ἐκ τούτου, ἐπροσπάθησε νὰ δώσῃ εἰς τὰ Ὀμηρικὰ πρόσωπα ὅσον τὸ δυνατὸν ρομαντικώτερον χαρακτῆρα καὶ νὰ φορτώσῃ τὴν Γλῶσσαν μὲ τὰς ἀηδεστέρας ἐκφράσεις.

Ἴδου πῶς ἐπιγράφει τὸ ἔργον του :

« Μετάφρασις Ἱστορίας τινος ἀρμόδιας πρὸς Ὀμήρου· σὺν αὐτοῖς
» γὰρ ἀκολούθως ἔχων τοὺς πολέμους τῆς Τροίας ἀπαρallάκτως
» καθὼς ὁ Ὀμηρος διηγεῖται καὶ ἕτερος ποιητῆς τοὺς πολέμους καὶ
» τὴν τοῦ Δουριῦ ἵππον κατασκευὴν, καὶ τὴν ἀνάλωσιν τῆς αὐτῆς
» Τροίας, τὰ μετ' Ὀμηρον, τὰ μὴ γραφέντα ἐν τῷ τοῦ Ὀμήρου βιβλίῳ,
» τὸ καλούμενον Ἰλιάδα ».

Ἴδου καὶ ὁ πρόλογός του :

Κατ' ἀξίωσιν Δεσπότης Κομνηνοῦ Ἀγγελοδοῦκα
Ἰωάννου τοῦ Ἡρώου τοῦ τὴν Δύσιν δεσποτεύων,
ἐκ τοῦ ὀριζμοῦ Κυρίου σὺν τῇ συλλεκτοῦσά (νύμφῃ)
τὴν εἰς ἄκρον σωφρονούσαν ἐν τῷ νῷ κ' ἐν τῇ δυνάμει
ὑπὲρ πάσας τὰς γυναῖκας τὰς τε νῦν εὐρισκομένας
καὶ τὰς πρόφην ἠμνονμένας, τῆς ὠραίας καὶ παγκάλου
Ἀννης γοῦν τῆς βασιλισσῆς, τῆς καλῆς μητρὸς τῆς Κυρίας,
τῶν καλῶν αὐτῶν τῶν δύο καὶ ὠραίων δεσποτῶν μου,
τῶν φιλολογικωτάτων· ὁ συγγράψας δὲ ὑπάρχει
Κωνσταντίνος δούλος τούτων Ἑρμομακός· τὴν κλῆσιν.

Διὰ νὰ καταδειχθῇ δὲ πόση ἦτον ἡ παχυλὴ ἀμάθεια τοῦ ἀνθρώπου τούτου καὶ τῶν χρόνων εἰς τοὺς ὁποίους ὡς λόγιος διέπρεπεν ἀροκοῦν νομίζω, τὰ ἑξῆς ἐκ τῆς μεταφράσεώς του ἀποσπάσματα.

Ἐπειδὴ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἢ Θεσσαλία ἐνοχλεῖτο, ὡς σήμερον ἢ Μακεδονία, ἀπὸ τοῦς Βουλγάρους, ἐνόμισεν ὁ Γεννάδας ὅτι ὁ λαὸς οὗτος ἦτον ἕξ ἀμνημονεύτων χρόνων κάτοικος τῆς χώρας ταύτης. Ὡς ἐκ τούτου ὅταν ὁ λόγος περὶ Ἀχιλλέως καὶ τοῦ στρατοῦ, τὸν ὁποῖον οὗτος ἔφερε μαζὴ του εἰς τὴν Τρωάδα, ὁ Ἑρμονιακὸς δὲν συστέλλεται νὰ εἴπῃ :

« Φέρνει στράτευμα Βουλγάρων
Οὐγγρῶν τε καὶ Μυρμιδόνων. »

Εἰς ἄλλο μέρος λαλῶν περὶ τοῦ Διομήδους λέγει :

« Τούτου τοῦ ἀνδρὸς ὁ λούρηξ
ἐν ὑπέρροις ἐξευρέθη
λάρνακος τινὸς ἀπέσω
ἐν τῇ χώρᾳ Λογγιθάρδων,
ἦτον τὸ ζαθὸν τοῦ πάχους
ὡς χοντροῦ πετροκαλάμου,
τῆ τῆς Ἀθηνᾶς ναφὶ γάρ
ἐκρεμάσασιν ὡς θαῦμα
πρὸς ἐμφάνειαν ἐκείνου
τῆς καλῆς του τῆς ἀνδρείας,
ἔσταινε λίτρας ὡς λέγουν
τριακοσεξήντα πέντε. »

Ὁ περιεργότερος ὅμως τῶν ἀναχρονισμῶν τοῦ Ἑρμονιακοῦ εἶναι ἡ διήγησις περὶ τῆς Πρεσβείας, τὴν ὁποίαν ἔστειλαν δῆθεν οἱ Τρῶες πρὸς τὸν Προφήτᾶνακτα Δαβὶδ, διὰ νὰ ἐπικαλεσθοῦν τὴν συμμαχίαν του.

Ἐκαθίσασιν οἱ Τρῶες
καὶ θουλεύονται καὶ πέμπουν
εἰς Προφήτην τὸν Δαβὶδ γάρ
περὶ συμμαχίας λέγω,
ἀποστέλλουσιν ἀγγέλους,
μετὰ δῶρων πολυτίμων

Ἔνα συμμαχίαν στείλῃ
εἰς ἑοθήειαν τῶν Τρώων.
Ὁ Δαδιδ οὐκ ἐβουλήθη
συμμαχίαν ἀποστείλαι
ὑπὸ δύο γὰρ αἰτίων.
Μίαν δὲ καὶ πρώτην ταύτην,
μισοκτόμενος τοὺς Τρῶας
ὡς γὰρ λατρευτὰς εἰδώλων,
καὶ δευτέραν πάλιν ἄλλην
τοὺς Ἑβραίους ἐφοβεῖτο
μὴ ζηλεύσουσιν τοὺς εἰδώλους
καὶ λατρεύσωσιν ἐκείνα.

Δὲν γνωρίζομεν κατὰ πόσον τὸ τρομερὸν τοῦτο ποιητικὸν ἐξάμβλωμα εὐχαρίστησε τὸν παραγγείλαντα αὐτὸ Δεσπότην τῆς Ἡπείρου βέβαιον εἶναι ὅμως ὅτι ὑπερήρεσεν εἰς τοὺς Φράγκους καὶ ἐχρησίμωσεν εἰς ἓνα τῶν Ραψωδῶν των (Trobadour), τὸν Benoit de Sainte More, νὰ συνθέσῃ τὸν περίφημον « **Πόλεμον τῆς Τρωάδος** » ὅστις ἐπὶ πολλοὺς χρόνους ἀνεπλήρωσε τὸν Ὅμηρον εἰς τὴν Δύσιν. Εἰς τὸ ποίημα τοῦτο ὅλα τὰ Ἑλληνικὰ ὀνόματα εἶναι γελοιωδέστατα ἐκφραγισμένα. Ὁ Ἡρακλῆς ἀναγράφεται « Ἐρκουλες », ὁ Ἰάσων « Ἰασοῦς », ὁ Νέστορ « Νεστόρ », ὁ Ἀντήνωρ « Ἀντινόρ », ἡ Ἀνδρομέδα « Ἀνδρομεθὼ » κ.λ. καὶ ἡ Ἱστορία τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου διακόπτεται κάθε στιγμὴν ἀπὸ τοὺς Ἐρωτας τοῦ Ἰάσονος καὶ τῆς Μηδείας.

Ἐτι σημαντικότερον ὅμως δι' ἡμᾶς εἶναι, ὅτι τὸ ἄνω τοῦ Ἑρμωνακοῦ ἀλλόκοτον ποίημα, ἐξεδόθη τῷ 1526 εἰς δευτέραν καὶ εἰς τρίτην ἔκδοσιν ὑπὸ τὸν τίτλον, ὅστις μόνος ἀποτελεῖ μνημεῖον γλωσσολογικὸν τῶν χρόνων ἐκείνων.

« Ὀμήρου Ἰλιάς, μεταβληθεῖσα πάλαι μὲν εἰς τὴν κοινὴν Γλῶσσαν, νῦν δὲ διορθωθεῖσα καὶ διατυπωθεῖσα συντόμως καὶ κατὰ βιβλία, καθὼς ἔχει ἡ τοῦ Ὀμήρου βίβλος, παρὰ Νικολάου Λουκάνου. Καὶ ἐπειδὴ εἰσὶν ἐν τῇδε τῇ βίβλῳ πολλαὶ λέξεις δεινὰι, ἤγουν ὀμηρικαὶ, ἐγένετο καὶ πίναξ, ἐν ᾧ πίνακι εὐρήσεις ταύτας τὰς Ὀμηρικὰς λέξεις ἀπλῶς (δηλ. εἰς τὸ ἀπλοῦν) ἐξηγημένας !! »

Καὶ διὰ τὸ μὴ ἀφήσωμέν τι ἐκ τῶν ἀναφερομένων, εἰς τὸ περιφρημον τοῦτο τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ γραφικὸν μνημεῖον, λέγομεν ὅτι ἡ δευτέρα αὐτοῦ ἔκδοσις ἦτον στολισμένη καὶ μὲ ξυλογραφίας, τῶν ὁποίων πολλαὶ ἐπαναλαμβάνονται πρὸς παράστασιν σκηνῶν καὶ προσώπων διαφορωτάτων, καὶ ἄλλαι παριστῶσαι ἀναχρονισμοὺς γελοίους· λ.χ. τὸν Ἱερέα Χρῦσην, ὑπὸ τὸ σχῆμα δυτικοῦ Ἱερέως· τὸν Ἀχιλλέα ὠπλισμένον ὡς Ἴππότην τοῦ Μεσαιῶνος κ. λ. Ἐν τέλει δὲ **προσῆρηται καὶ ἡ Ἐπαρσις τῆς Τροίας** στιχοῦργημα τοῦ αὐτοῦ Λουκᾶνο.

Εἰς τὰ 1310 οἱ Φράγκοι ἠναγκάσθησαν νὰ παραχωρήσουν τὰς εἰς τὴν Ἀνατολὴν κτήσεις των εἰς τοὺς Καταλάνους καὶ τοὺς Ἀκαϊόλους. Μολονότι δὲ ἔμειναν δύο περίπου αἰῶνας εἰς τὸν τόπον, ἡ Γλῶσσά των τόσον ὀλίγας ρίζας ἔρριψαν εἰς τὴν Γλῶσσαν ὥστε μόλις παρήλθε μία γενεὰ ἀνθρώπων καὶ ἐξέλειπον ἀπ' αὐτῆς ὅλα σχεδὸν τὰ παρεισφύσαντα Φράγκικα στοιχεῖα. Τὰ **ντζοῦστρα** καὶ τὰ **τορνέμεν** (les joutes et les tournois) τὰ **ἀδοκάτος φορπαρλιέρης** ἢ **ἀδανπαρλιέρης**, τὰ **πελεργῆνος**, τὰ **τζιάμπρε**, καὶ **Τζιαμελότα**, τὸ **γορζάριο**, τὸ **κουβερτοῦρον** κ.λ. τὰ τόσον συχνὰ εἰς τὴν Γλῶσσαν τῶν Ἀσιζῶν καὶ τοῦ Βουστρωνίου, δὲν ἀπαντῶνται πλέον εἰς τοὺς ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Ἰταλῶν συγγράφαντας Ἑλληνας ἢ Ἑλληνόφωνας, καὶ ἔτι ὀλιγώτερον σήμερον εἰς τὴν Κύπρον, ἣτις, ὡς εἶδομεν κατοικήθη πολὺ περισσότερον τῶν ἄλλων μερῶν ἀπὸ τοὺς Φράγκους. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον μᾶς ἔμεινεν ἀπὸ τὴν Φραγκοκρατίαν εἰς τὴν Γλῶσσαν εἶναι οἱ μέχρι σήμερον εἰς τοὺς Γάλλους **ιδιάζοντες ὄξυτονισμοὶ** λέξεων παροξυτόνων καὶ αἱ περὶ τὴν προφορὰν ἀλλοιώσεις, τὰς ὁποίας οἱ παρατονισμοὶ οὗτοι κατ' ἀνάγκην ἐπέφερον.

Συνηθισμένοι νὰ τονίζουσι τὰς λέξεις των εἰς τὴν λήγουσαν οἱ Φράγκοι ἔλεγον, ἐνόσω ἔμεινον εἰς τὴν Ἑλλάδα, **βασιλεᾶ**, ἀντὶ βασιλέα, **νεὸς** ἀντὶ νέος, **νεᾶ** ἀντὶ νέα, **γραιᾶ** ἀντὶ γραῖα κ. λ. καὶ αἱ οὕτω παρατονισθεῖσαι λέξεις δὲν ἄργησαν νὰ μεταβληθῶσιν εἰς τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ τὸ στόμα, εἰς **βασιλιά**, **νιὸς**, **νιᾶ**, **γρηᾶ**, κ. λ. Ἀκολουθοῦντες τοὺς κανόνας τῆς μητρικῆς των Γλώσσης οἱ Φράγκοι ἔλεγον, ἀντὶ Ὅρφευς—Ὅρφες, ἀντὶ Μορφεὺς Μορφῆς, ἀντὶ βασιλεὺς βασιλῆς, ἀντὶ Ἀχιλλεὺς Ἀχιλλῆς κ. λ. καὶ οἱ σχηματισμοὶ οὗτοι διατηροῦνται ἕως σήμερον εἰς τὴν ἄνω Σῦρον ἢ ὁποία, ὡς γνωστὸν, κατέχεται

ἐκπαλαι ἀπὸ τοὺς Φράγκους. Ἐκεῖ ἀκούει τις ἀκόμη: **στὴν ἔμπα τοῦ μνηδός, τὸ πέρνω 'πάνω μου, ἐσώσαμεν 'ς τὴν Σύρα** κ.λ. φραγκισμοὺς πολὺ συχνὰ ἀπαντωμένους εἰς τὸ χρονικὸν τοῦ Μωρέως.

Πολὺ περισσότερον ὅμως ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης καὶ τῆς Φιλολογίας οἱ Ἴταλοὶ, καὶ τοῦτο διὰ πολλοὺς λόγους.

Πρῶτον πάντων οἱ Ἴταλοὶ δὲν ἦσαν ὡς οἱ προκατοχοὶ τῶν τυχοδιωκται, ἀποβλέποντες εἰς μόνην τὴν περιουσίαν καὶ τὴν χώραν τῶν ἀδυνάτων· ἦσαν ἄνθρωποι ζητοῦντες νὰ πλουτίσωσιν ἀνταλλάσσοντες τὰ ἐμπορεύματα τῆς πατρίδος τῶν μ' ἐκεῖνα τῶν λαῶν, τοὺς ὁποίους ἐσύχναζον· καὶ ἡ εἰρηνικὴ αὕτη ἀνταλλαγὴ τῶν ἐμπορευμάτων συνεπιφέρει τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων ὡς καὶ τῶν Γλωσσικῶν Στοιχείων, πολὺ εὐκολώτερον καὶ στερεώτερον παρὰ αἱ συνήθειαι πρόσκαιροι τῶν ἵπποτῶν κατακτήσεις. Καὶ ἐπειδὴ τὸ Ἑνετικὸν ἐμπόριον ἐξηκολούθησε νὰ γίνηται εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἀπαράλλακτα καὶ ἐπὶ τῶν Τούρκων, ἡ Ἰταλικὴ Γλῶσσα ἔγινε κατ' ἀνάγκην ἢ κατ' ἔξοχὴν ἐμπορικὴ τῆς Ἀνατολῆς Γλῶσσα, καὶ οἱ περισσότεροι τῶν ὄρων αὐτῆς οἱ ὁποῖοι ἐπέρασαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν «μπόρσα, πιάτσα, πόστα, κάμβιο, ἄζιο, πένα, σούμα, βαπόρι, βάρκα, μαούνα, τιμόνι κ.λ. παραμένουσιν ἄθικτοι ἕως σήμερον εἰς τοῦ λαοῦ τὸ στόμα.

Ἐπειτα, τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν διεδέχθησαν εἰς τὴν Ἀνατολὴν τοὺς Φράγκους, οἱ Ἴταλοὶ ἦσαν ὄχι μόνον πολὺ καλῆτερον γραμματικῶς μορφωμένοι, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἠμπόρεσαν ἔπραξαν διὰ νὰ συγχορευσοῦν τὸν ἀρχαῖον πολιτισμὸν τῆς πατρίδος τῶν μὲ τὸν τότε επικρατοῦντα Ρωμαντισμὸν, νὰ δώσουν εἰς τὴν Γλῶσσάν των τὴν καλλονὴν τῆς Λατινικῆς, εἰς τὰς Γοθικὰς αὐτῶν Οἰκοδομὰς τὸν ἀρχαῖον ἐκείνων ρυθμὸν, ὁ ὁποῖος διακρίνει τὰ μεσαιωνικὰ κτίρια τῆς Ἰταλίας. Ὁ Δάντης, ὁ Πετράρχης καὶ ὁ Βοκκάκιος, οἱ πρῶτοι κλασικοὶ συγγραφεῖς τῆς Ἰταλίας, εἶναι καὶ οἱ μάλιστα ἐργασθέντες ὑπὲρ τῆς ἀναμορφώσεως ταύτης τῆς πατρίδος των, καὶ τὰ σιγγράμματα αὐτῶν μόλις γνωσθέντα εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐχρησίμευσαν ὡς τὰ πρότυπα, κατὰ τὰ ὁποῖα οἱ νέοι Ἑλληνες ἐμόρφωσαν τὴν Γλῶσσάν των, τὴν ποιήσιν των τὴν ζωὴν των.

Τοὺς Ἴταλοὺς μιμούμενοι οἱ καθ' ἡμᾶς Ἑλληνες, ἄρχισαν νὰ λαμβάνουν τὰς ὑποθέσεις τῶν ποιημάτων των, ὅτε μὲν ἀπὸ τὸν

ἀρχαῖον ὅτε δὲ ἀπὸ τὸν σύγχρονον Ἑλληνικὸν κόσμον. Τούτους ἀκολουθοῦντες ἄρχισαν νὰ διαιροῦν τὰ ποιήματά των εἰς στροφάς, νὰ κάμνουν τοὺς στίχους των ὁμοιοκαταλήκτους. Τούτους παραδειγματιζόμενοι ἄρχισαν νὰ γράφωσι τὰ ποιήματά των εἰς τὴν τότε ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλουμένην καὶ ὄχι εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Λογίων γραφομένην Γλῶσσαν. Τὰ ἀρχαιότερα εἰς τὴν Νεοελληνικὴν γραμμένα ὁμοιοκατάληκτα στιχορρήματα, τὰ ὁποῖα γνωρίζομεν μέχρι σήμερον: τοῦ Γεωργιᾶ οἱ Θρηνοὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Ρόδου, ὁ Ταγαπιέρας τοῦ Τριβόλη, αἱ θρηνηδία τοῦ Σαχλίκη, ἀνέρχονται ὅλα εἰς τοὺς χρόνους τῆς Ἑνετικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῶν νήσων Ρόδου, Κρήτης καὶ Ἑπτανήσου.

Ἴδου περιεργείας χάριν ἀποσπάσματα τινὰ τῶν ποιημάτων τούτων.

Ἐκ τοῦ θανατικοῦ τῆς Ρόδου:

Αἶ πικραμὸς! Αἶ συμφορὰ! πύσνε τὸ κακὸ μου!
ἀφῆκε με τὸν Γεωργιᾶν καὶ Γεώργη τὸν υἱόν μου
κ' ἔπιε, πίνω καὶ νὰ πῶ ὀλονῶν τῆς πικρᾶδες!
καὶ δύο τρεῖς ὄρρανα ἀπὸ κύριν καὶ μανάδες,
παιδιὰ ἀπὸ τὰ μέλη μου κ' ἀπὸ ταῖς ἀδελφάδες.

Ἐκ τοῦ Τηγαλιέρη τοῦ Τριβόλη:

Δὲν ψηφᾷται ταῖς σῦντες σὺν ὁ φόρναρχησ ταῖς πῆτταις,
ἀλλὰ οὐδὲ τὴ σκουντάρια Μουσουλμάνων τὴ κοντάρια.
Καὶ ἔπει θελήση νὰ ἰδῆ παῖς εἶναι ὁ γραφέας
Τριβόλης ὁ Ἰάκωβο, ὁ υἱὸς τῆς Καλογραΐα,
εἰ τοὺς χίλιους πεντακότους κ' ἀρχὴ μὲ τὰ σαράντα
Στὴ Βενετιὰ τὴν φορμιστὴ ἔπει νὰ στίκη πάντα.

Πολὺ πλέον ἀκανόνιστος καὶ χυδαῖζουσα εἶναι ἡ γλῶσσα τοῦ Κρητικοῦ ποιητοῦ Σαχλίκη.

Πολλὰ ἐκέπιασα εὐκαιρα πολλὰς φρεῖς διὰ ἴσένα
νὰ σὲ διδάξω Φραντζεσκή νὰ λείπησ ἀπὸ τὰ ξένα
Θωρεῖς υἱέ μου Φραντζεσκή, τί κάμουν ἢ ποτάνες
τί κάμουν ἢ πολιτικὲς μὲ τῆς πικρὲς των μάννες;
πῶς δεῖχνουσι πῶς ἀγαποῦν σὺν ἐνὶ μαθημένεσ
καὶ πῶς ἐπιβουλεύονται διατὶ εἶν' ἐντροπιασμένεσ.

Τὰ πράγματα ὅμως δὲν ἔμειναν πολὺν καιρὸν εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν. Εὐθὺς μὲ τὴν ὑπὸ τῶν Φράγκων κατοχὴν τῶν μεγάλων νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἐσυστήθη εἰς τὴν Ρώμην τὸ Ἑλληνικὸν **Γυμνάσιον**, προωρισμένον νὰ διδάξῃ τὴν Νεοελληνικὴν Γλῶσσαν εἰς τοὺς νέους Ἰησουίτας, οἱ ὅποιοι ἔμελλον νὰ προσηλυτίσουν τοὺς εἰς τὰς Φραγκικὰς χώρας κατοικοῦντας Σχισματικοὺς, καὶ τὸ ὅποιον δὲν ἄργησε ν' ἀνοίξῃ τὰς θύρας του καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἐκ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Ρώμην χάριν σπουδῆς ἐρχομένους. Ἄλλο Γυμνάσιον τοῦ αὐτοῦ εἴδους ἐσυστήθη σχεδὸν ταυτοχρόνως εἰς τὴν Ἑνετιάν, καὶ τρίτον εἰς Παταύιον, καὶ ἀθροῖοι ἔτρεχον εἰς αὐτὰ οἱ σπουδασταὶ ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἰδίως δὲ ἀπὸ τὴν Κρήτην, τὴν Ρόδον, τὴν Χίον καὶ τὴν Ἐπτάννησον.

Κατ' αἴτησιν τοῦ καρδινάλιου Ἰωάννου, τοῦ καὶ πρίγκηπος τῆς Λοραίνης, εἰς τοῦ Γυμνασίου τῆς Ρώμης ἀπόφοιτος Κερκυραῖος, ὁ Νικόλαος Σοφιανός, ἔγραψε, καὶ περὶ τὰ 1530, καὶ ἐξέδωκε τὴν πρώτην Νεοελληνικὴν Γραμματικὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπροσπάθησε νὰ κανονίσῃ, ὅσον ἦτο τότε δυνατόν, τὴν γλῶσσαν ταύτην καὶ νὰ καταστήσῃ εὐκόλον τὴν ἐκμάθησίν της. Συγχρόνως δὲ ἐξέδωκεν ὁ ἴδιος καὶ μετάφρασιν τοῦ περὶ Παίδων ἀγωγῆς τοῦ Πλουτάρχου. Τὸ παράδειγμα δὲ αὐτοῦ παρηκολούθησε, μετὰ τινα ἔτη, ὁ Ἰησουίτης Ἱερόλαμος Γερμανός, ὁ Κερκυραῖος Ρουσσᾶνος καὶ μετ' αὐτοὺς, ὁ ἐκ Κρήτης Σίμων Πόρτιος. Χάρις δὲ εἰς τὰς ἐργασίας τῶν ἀνδρῶν τούτων, ἢ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ λαλουμένη γλῶσσα δὲν ἄργησε νὰ κανονισθῇ εἰς τρόπον, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς φιλολογικὸν ὄργανον.

Καὶ πράγματι εὐθὺς μετ' αὐτοὺς, ἀναφαίνονται εἰς τὴν Ἀνατολὴν τὰ ὠραιότερα τῆς Κρητικῆς Μούσης προϊόντα: **Τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ Μπούα**, ὑπὸ Τζάνη Κορωναίου, **ἡ ἔμμετρος μετάφρασις τῆς Θηβαῖδος τοῦ Βοκκακίου**, ὁ **Θρηῆνος τῆς Κρήτης** τοῦ Μποναλῆ, ὁ **Ἐρωτόκριτος** τοῦ Κορνάρου, καὶ τὸ λαμπρότερον ὅλων, **ἡ Ἐρωφίλη** τοῦ Χορτάκη, εἰς τὰ ὁποῖα πράγματι, ἢ δημώδης τοῦ Ἑλλ. λαοῦ Γλῶσσα ἔδειξεν ὅλας αὐτῆς τὰς ἀρετὰς, ὅλα αὐτῆς τὰ θέλητρα. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἀριστουργήματα ταῦτα εἶναι πάντῃ ἀγνωστα εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς δημόσιον, μεταφέρομεν ἐνταῦθα στίχους τινὰς ἐξ αὐτῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ ἀναγνώστης θὰ δυνηθῇ νὰ σχηματίσῃ

ιδέαν τινά περί τε τῆς ἀξίας τῶν ποιημάτων καὶ τῆς πλουσιότητος
καὶ τῆς εὐκαμψίας τῆς Γλώσσης.

Μίαν φράσιν εὐρέθηκα καὶ ἤμουνά μεναχός μου,
καὶ κάθουμαν καὶ λέγ.αξζ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου,
Στὴν κάμαρην καθήμενος μέσα στὴν Βαιετίαν,
καὶ νὰ εἰπῶ πῶς ἄρχισα καὶ τ' ἦτον ἡ αἰ.τ'α.
Εἰς τὸν καιρὸν τὸν παλαιὸν εἰς πᾶσαν μ' ἄν σκόλα,
πολέμους καὶ καμώματα ἐγράφαν τὰ δία.
Τῶρα τὰ θρῆσκομεν κ' ἡμεῖς κ' ἔχουμέντ'α γεγραμμένα,
καὶ ξέρομεν τοῦ καθενὸς τί ἔχει καμωμένα.
Ἦξεύρομεν τὸν Ἐκτορα καὶ αὐτὸν τὸν Ἀχιλλέα,
τὸν θαυμαστὸν Ἀλέξανδρον τὸν μέγαν βασιλέα.
Τῆς Τροίας τε τὸν χαλαστὸν τοὺς Παλαδίνους ὄλου,
τῆς Δύσεως κὶ ἀνατολῆς τοὺς ἀνδρειυμένους ὄλους.

(Μποῖα ἀνδραγαθήματα. Πρόλογ.)

Ἐὼ μισῶ σὺ σύντροφε φίλε μου κὶ ἀδελφέ μου,
μ' ἀπολυμένα ρέτενα ε' τῆς τύχης μου τὸ θάρρος.
καλιότερα τὴν φυλακὴν ἐτούτην μετ' ἐσένα
παρὰ τὴν τέτοιαν ἐλευθερίαν, νὰ ἤμωι ξορισμίνος.

Ὅσον ἡμπέρι πλειότερο ἦτον θροχὲς μεγάλες
καὶ ταρχὴ ε' τοῦ Οὐρανοῦ ἐγένετο καὶ σκότος,
θροντὲς μεγάλες κὶ ἀτραπὲς καθοῦρι καὶ χαλάζι.
Ἐσκότισεν ὁ ἥλιος ἐφύσησαν οἱ ἀνέμοι,
τὰ δένδρα ξεριζόνονταν καὶ τὰ ποτάμια τρέχον...
τέτοια σκληριὰ πολλὰ φρικτὴ ἐγένετο ἐτότε.

(Μετὰφρασ. Θησαυρὸς Βολκκίου)

Γράφω σὺς ν' ἀγροικήσατε, ἄρχοιτες τιμημένοι,
τὸν παλεὸ καὶ τὴν σκλαβιά πού πύθον οἱ καυμένοι
τῆς Κρήτης, ὄλον τὸ νησί, χώραις, χωρὶς καὶ τόποι,
πού πέφτανε σὰν τὰ πουλιὰ μὲ βόλια οἱ ἀνθρώποι.
Κ' ἔρχομ' ἀπὸ τὰ Χανιά τὸν πόλεμον ν' ἀρχίσω,
καὶ νὰ τὴ πῶ καταλεπτῶς τὸν κόσμον νὰ τ' ἀφήσω,
νὰ τὰ διαβάζουνε σαχνὰ κὶ ὄλα νὰ τὰ θυμῶνται,
πού τόσοι ἐχαθήκανε· νὰ κλαῖνε νὰ θρηγοῦνται.

Μέρα 'τινε εὐμορρότατη, γιγαντα δὲν θλίβει ἤλιε ;
ποῦδαμιν τὸν Ἀγχιρῆν, κ' ἕνας τὸν ἄλλον φίλιε !
Ἐκάμανε τοῖς σύμβασε, καὶ τῶν Ρωμαίων χριζῶν,
νὰ πάρουσι τὰ σπίτια τους, τὸ πρᾶγμα νὰ ὀρίζουν.
Καὶ τοῦ Ρωμαίου τοῦ Παπᾶ δίδει τὴν ἐκκλησιά του,
σπίτια, χωράφια, στάμενα νᾶνε ε' τὴν λευτεριά του.
Κ' οἱ Φράγκοι νὰ μισέουσι τίτε κ' οἱ Προβεδῆροι
Φραγκοπαπάδες κ' ἄρχοντες, κ' οἱ δὲο Γοθερνατόροι.
Κι' ἂν θέλουν νὰ ἀπομείνουσι, νᾶνε κινῶτοι ραγιάδες,
χορράτσι νὰ πληρώνουσι, ἄρχοντες καὶ παπάδες.

(Μπονιλιῆ Θρηῆνος τῆς Κρήτης)

Τοῦ κύκλου τὰ γυρίσματα ποῦ ἀνεδοκαθεβαίνου
καὶ τοῦ τροχοῦ π' ὄραις ψηλά, κ' ὄραις ε' τὰ βίθη πηαίνου
καὶ τοῦ καιροῦ τὰ πρᾶγματα, ποῦ ἀναπανμὸ δὲν ἔχουν,
μὲ στὸ καλὸ, καὶ ε' τὸ κακὸ περιπατοῦν καὶ τρέχουν,
καὶ τῶν ἀρμάτων ἢ ταραχαῖς ἐχρηταις καὶ τὰ βάρη,
τοῦ ἔρωτες ἢ μπόρεσες καὶ τῆς φιλιᾶς ἢ χάρι,
Αὐτίνα μ' ἐκινήτασι τὴν σήμερον ἡμέραν
ν' ἀναθεδάλω καὶ νὰ πῶ τὰ κάμιν καὶ τὰ φέραν
Σ' μιὰ κόρη κ' ἕνα ἄγουρο, πῶ μπερδευτήκαν ὁμάδες
σὲ μιὰν φιλιὰν ἀμάραγη μὲ δίχως ἀσχημάδες.

(Πρόλογος Ἐρωτοκρίτου)

Μοῖρα κακὴ κ' ἀντίδικη, τυραννιμένη Μοῖρα!
ποιά πάθη ἀπὸ τὸν ἔρωτα, πειῆς πίκρες δὲν ἐπῆρα ;
πότε τῆς ἀναστεναγμῶς γιὰ πότες τ' ὄχ οἰμένα
τὰ χεῖλη μου ἐσκολάσαι τὰ πολυπικραμένα ;
πότες κ' ἐμὲ τὰ μάτια μου μιὰν ὄραν ἐστεγνώσ.ν
πότες γλυκὰ τὰ σφάλισα κ' ἀνίπαυσι μοῦ δῶσαν ;

(Μονόλογος τῆς Ἐρωφίλης)

Ἡ ἄγρικ κ' ἀνκλύπητη καὶ σκοτεινὴ θωριά μου
καὶ τὸ δριπᾶν ἔπου βαστῶ καὶ ταῦτα τὰ γυμνά μου
κόικαλα, κ' ἢ πολλῆς βροντῆς καὶ ἀστραπῆς ὁμίδι
ἔπου τὴν γῆν ἀνοίξαι κ' ἐβγήκα ἀπὸ τὸν Ἄδη,
ποῖός εἶμαι μοναχάτωνε δίχως μιλιὰ μποροῦσι
νὰ φανερούσιν σήμερο σ' ἔσους μὲ συντηροῦσι.

(Πρόλογος τοῦ Χέρωνος)

Ὅχι ὀλιγώτερον εὐδοκίμησεν ἢ ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλουμένη καὶ εἰς τὴν πεζογραφίαν. Ἴδου πῶς ἐκφράζεται ὁ Σοφριανὸς εἰς τὸ προοίμιον τῆς Γραμματικῆς του.

« Πολλὰ ἔθνη ἔμεταγλώτισαν τὰ Ἑλληνικὰ μαθήματα εἰς τὴν
» γλῶσσαν τὴν ἑδικήν τους καὶ ἔχουν ὅλαις τῆς ἐπιστήμῃς, καὶ αὐτὴν τὴν
» φιλοσοφίαν, καὶ προκίπτουν. Διὰ τοῦτο καὶ ἔσεῖς θαρρεῖτε καὶ μηδὲν
» ἀμελεῖτε, ὅτι ὅλα εἶναι δυνατὰ εἰς τὸ γένος τῶν Ρωμαίων, μόνον νὰ
» θέλῃ· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς τοὺς ἐχάρισε νᾶχουν φύσιν ἐπιτηδειοτέραν ἀπ'
» ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνη, καὶ ἂν θελήσουν νὰ τὰ βάλουν εἰς ταῖς ἐπιστή-
» μαις, μεγάλα προτερήματα θὰ κατορθώσουν. »

Πολὺ καλῆτερον ἐξεφράζετο πενήτηντα ἔτη ἀργότερον Μελέτιος ὁ Πηγαῖς.

« Ἴδετε πάθος δαιμονικὸν καὶ μάθετε ἢ διαφορὲς, ἢ διχοστα-
» σίεις τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ πόθεν γεννῶνται. Βλέπετε σήμερον
» Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν χωρισμέναις ὅπου πρῶτον ἦσαν ἓνα ; ἢ κενοδο-
» ξία τὰς ἐχώρισε. Βλέπετε τὰς ἐκκλησίας τὴν Ἀνατολικὴν καὶ τὴν
» Δυτικὴν διαχωρισμέναις μὲ τέτοιαις λογῆς χωρισμὸν, ὅπου τοῦτος ὁ
» χωρισμὸς εἶναι ὁ χαλασμὸς τῆς Οἰκουμένης!.. Ἄν ὁ χωρισμὸς τῆς
» Ἐκκλησίας δὲν εἶναι ὁ χαλασμὸς τῆς Οἰκουμένης ἄλλος ἢς ἀναβῆ
» ἔδῳ (νὰ εἰπῶ κατὰ τὸν Δημοσθένη) καὶ ἢς τὸ ἀποδείξῃ καὶ ἐγὼ νὰ
» σιωπήσω. »

Μελέτιος Πηγαῖς. Λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν Κ)πόλει τὴν Κυριακὴν τῶν Βαῶν τῷ 1586.

Καὶ ἔτι καλῆτερον ὁ ἐκ Κρήτης Σκοῦφος.

« Ἦτον γαληνόμορφος ὁ οὐρανὸς· ἐγέλα ἀνέφαλος ὁ ἀέρας·
ἔπνεε πρὸς καὶ φιλικὸς ὁ Ζέφυρος· κῆμα δὲν ἐφούσκωνε, ἀφρὸς δὲν
ἐφαίνετο καὶ τὸ πέλαγος ὅλον ταπεινὸν ἔδειχνε τὴν εὐλάβειαν ὅπου
ἔφερνε πρὸς τὸν Ἅγιον (Νικόλαον εἰς τὴν Σύμωρην.) Καὶ ἂν καμμίαν
φορὰν ὀλίγον φουσκομένον ὑπερηφανεύετο, τὸ ἔκαμε μόνον διότι
ἐβάσταε εἰς τοὺς ὤμους του τέτοιον Ἦρωα. »

(Σκοῦφος· περιγραφή τοῦ κλυδωνιζομένου πλοίου.)

Ἀναγινώσκων τις τὰ ποιήματα ταῦτα διακρίνει ἀμέσως, ὅτι ἢ
Γλῶσσα αὐτῶν δὲν περιέχει τοὺς Γαλλισμοὺς τῶν ὀποίων γέμουσι τὰ

ἐπὶ τῆς Φραγκοκρατίας γραφέντα εἰς αὐτὰ ὅμως ἀπαντᾷ τις ὄχι ὀλίγους ἰταλισμοὺς, ἐπίσης δυσαρέστους καὶ κακοήγους: **ρέτηνα, Ἐμίλια, Ἱστορία, παλαία, φουμιστὴ κ. λ.** Ἐπειτα παρατηρεῖ ὅτι οἱ στίχοι αὐτῶν εἶναι, ὡς οἱ τῶν Ἰταλῶν ποιητῶν, ὁμοιοκατάληκτοι, καὶ τὸ σπουδαιότερον ὅλων, ὅτι ὅλα τῶν εἶναι γραμμένα εἰς τὴν τότε ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλουμένην, ὅχι τὴν γραφομένην διάλεκτον, ὡς συμβαίνει εἰς τὰ ἐπὶ τῆς Φραγκοκρατίας γραφέντα· πρᾶγμα τὸ ὁποῖον χωρίζει ὑπὸ Γλωσσικὴν ἔποψιν τὸν Μεσαιῶνα εἰς δύο διακεκριμένας περιόδους: τὴν καθαρὴν Φραγκικὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔγινε χρῆσις τῆς τότε κοινῶς γραφομένης, καὶ τὴν Ἐνετικὴν, εἰς τὴν ὁποίαν, διὰ πρώτην φοράν, ἐγράφη ἢ ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλουμένη.

Συνέβη λοιπὸν εἰς τοὺς τότε γράψαντας ὅτι συνέβη καὶ εἰς τοὺς Ρωμαίους, ὅταν κατέλαβον τὴν Αἴγυπτον. Ἐν ὅσῳ δηλ. οὗτοι ἐνθυμοῦντο ἀκόμη τὴν γλῶσσαν τὴν ὁποίαν εἶχον σπουδάσει εἰς τὸ Σχολεῖον, καὶ τοιοῦτοι ἦσαν ὅλοι οἱ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Φραγκοκρατίας γράψαντες, ἔγραψαν εἰς τὴν Γλῶσσαν ταύτην. Ὅσοι ὅμως ἢ ποτὲ δὲν εἶχον σπουδάσει τὴν γλῶσσαν εἰς τὸ Σχολεῖον ἢ πρὸ πολλοῦ τὴν εἶχον λησμονήσει, καὶ τοιοῦτοι ἦσαν οἱ πλεῖστοι ἐπὶ τῆς Ἐνετοκρατίας, ἔγραψαν κατ' ἀνάγκην τὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν εἶχον μάθει κατὰ πρᾶξιν ἀπὸ τοὺς συμπατριώτας τῶν ἢ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τῶν, καὶ τὴν ὁποίαν ἐτελειοποίησαν εἰς τὰ Ἑλλ. Γυμνάσια τῆς Ἰταλίας. Καὶ εἶτε διότι μαζὴ μὲ τὴν γραφομένην εἶχον λησμονήσει καὶ τὰ γράμματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐγράφετο, εἶτε διότι τὸ περισσότερον μέρος τοῦ κρητικῶν λαοῦ, διὰ τὸν ὁποῖον ἦσαν προσδιωρισμένα τὰ ποιήματα ταῦτα, δὲν ἐγνώριζε πλέον παρὰ τὰ ἰταλικά γράμματα, οἱ περισσότεροι τῶν κρητικῶν ποιητῶν ἔγραψαν τὰ ποιήματά τῶν μὲ Ἰταλικούς χαρακτήρας. Καὶ τὸ σύστημα τοῦτο τόσον εἶχεν ἐπιτύχει εἰς τὰς Ἐνετικὰς κτήσεις, ὥστε ἂν μετ' ὀλίγον δὲν ἐπῆρχετο ἡ Τουρκικὴ κατάκτησις, καὶ δὲν ἐπανελαμβάνετο ἢ διὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ λαοῦ ἐκπαίδευσις, ἢ Ἰταλικὴ γραφὴ θ' ἀντικατέστηνε ἴσως διὰ παντὸς τὴν Ἑλληνικὴν, διὰ τὴν λαλουμένην, ἢ θὰ ἐπεκράτει τὸ **φωνητικὸν σύστημα**. Εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Εὐρώπης ὑπάρχουσι πλεῖστα ὅσα χειρόγραφα μαρτυροῦντα, ὅτι κατὰ τὸν ΙΖ'. μ. χ. αἰῶνα εἰς τὰς Ἐνετικὰς κτήσεις, ἢ νεοελληνικὴ γλῶσσα ἐγράφετο κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο.

Περιεργείας χάριν ἀναφέρομεν τινὰ ἐξ αὐτῶν :

Κόπια εβγαλμένι ἀπου το λαμπρο τις βχρτισις τις κირιας τις Φανερομενις
1651 μινιμαγιοις ετας 5.

Τιν σιμερο εβχρτισα ενα πεδι ασερνικο του ενδιμοτατου αφενδι Τζιοανι Παπα-
δσπουλου Νοταριου, σεκραταριου δουκαλε και εβγαλανε το ονόμα του Νικόλα.

Ἔτι περιεργότερα εἶναι ἡ ἐξῆς ἐπιστολή Ἀντωνίου Ροδοκανάκη
γραφεῖσα ἐν Χίῳ τὴν 16 Ἰανουαρίου 1643.

Σοφοτατε και Λογιατατε αυθεντικ κ.λ.

Να ιξερετεν το πορ ενεπαυτη απεπολις ο μπαρμπα σου ο Μικες ο Αλατζης,
κις φισε τεσραχ πεδια τα ειο, η Ιωανα και Μπατιχα ευρισκοντε πανδρεμενα με τιν
χαριν του Θιου σωζουτε ταλα δυο, Ζόρζου κι Λεονη, ευρισκουνται με τιν μητερ ν
του; τιμιμενες με στενοχωρια μεγαλι κε ινε μεγαλες κοπελες κε ανισος νε ινε
τιποτε; πρ'μιθια ἀπικυτου ινε τερισσοτερο ψυχικο ις αυτες παρχ ι, κινεννα αλο κ.λ.

Ὡστε ὅταν τὸν παρελθόντα αἰῶνα ὁ μακαρίτης Βηλαράς ἐδημο-
σίευσε τὸ περίφημον αὐτοῦ γραφικὸν σύστημα, δὲν ἐμάνθανε τοὺς
συμπατριώτας του τι νέον, ἀλλὰ τὸ πρὸ πολλοῦ ἐν χρήσει εἰς τὴν πατρίδα
του σύστημα.

Ἡ διαδοχικὴ ὅμως αὕτη ἐπικράτησις τῶν δύο ιδιωμάτων κατὰ
τὸν Μεσαιῶνα, διέφυγε καθ' ὀλοκληρίαν τὴν προσοχὴν τῶν καθ'
ἡμᾶς Γλωσσολόγων καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπίστεψαν ὅλοι των, ὅτι τὰ ἀπὸ
τῆς δεκάτης μέχρι τῆς δεκάτης ἕκτης μ. Χ. Ἑκατονταετηρίδος γραφέντα
πεζὰ τε καὶ ἔμμετρα ἑλληνικὰ συγγράμματα, εἶναι γραμμίνα εἰς
Γλῶσσαν ἀνάμικτον ἐκ στοιχείων τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νεωτέρας καὶ εἰς
τὴν ὁποίαν, ὁ μὲν Κύριος Γ. Χατζιδάκις διαβλέπει τὴν τελευταίαν
μετατροπὴν τῆς **Κοινῆς** εἰς τὴν **Δημῶδη**, ὁ δὲ Κύριος Ψυχάρις,
ιδιαιτέραν τῆς Κοινῆς φᾶσιν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν «μὲ ἓνα πῆδημα»,
ὡς λέγει, παληκαρίσι, ὁ λαὸς ἀπέρασεν εἰς τὴν σήμερον λαλουμένην.

Ἀμφότεραι ὅμως αἱ δοξασίαι αὗται εἶναι κατ' ἐμὴν ἰδέαν ἐξ
ἴσου ἐσφαλμένα. Εἶδομεν προηγουμένως, ὅτι ἡ σήμερον λαλουμένη
δὲν προῆλθεν ἐκ μεταλλάσεως ἢ διαφθορᾶς τῆς Ἀττικῆς, ἀλλ' ἀπε-
σάσθη, κατὰ τὴν ἐφεύρεσιν τῆς Γραφῆς, ἀπὸ τὴν **Ἐπικτὴν Διάλεκτον**,
καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς τοιαύτη εἰς τὴν Μικρασίαν, πολλοὺς αἰῶνας
πρὶν ἢ διαμορφωθῆ ἢ **Ἀττικῆ Διάλεκτος** εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἄν δὲ αἱ
πλείότεραι τῶν λέξεων, τὰς ὁποίας μετὰ ταῦτα παρέλαβεν ἀπὸ τὴν
Ἀττικὴν, ἐξεχυδαίθησαν εἰς τοῦ λαοῦ τὸ στόμα, τοῦτο δὲν σημαίνει

ὅτι ἡ Δημώδης προῆλθεν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν, ὡς ὁ Κορ Χατζιδάκις γνωματεύει, ἀλλ' ὅτι αἱ λέξεις αὗται, ἣ ἦσαν ἐξ ἐκείνων, τὰς ὁποίας οἱ Σοφοισταὶ ἀπὸ Ἐπικῆς εἶχον μεταβάλλει εἰς Ἀττικὰς, καὶ αἱ ὁποῖαι μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Ἀθηναϊκῆς κυριαρχίας, ἐπανῆλθον εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν μορφὴν καὶ σημασίαν, ἣ ἦσαν ὅλως διόλου νέαι λέξεις αἱ ὁποῖαι κατ' ἀνάγκην ὑπέκυψαν εἰς τὰς μεταβολὰς, εἰς τὰς ὁποίας ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς συνηθίζει νὰ ὑποβάλλῃ ὅλας τὰς ξένας λέξεις, προτοῦ νὰ ἐγγράψῃ αὐτὰς εἰς τὸ λεξικόν του. Οὐδεὶς δὲ δύναται ν' ἀρνηθῆ, ὅτι οἱ εἰς τὴν λαλουμένην ἰδιάζοντες γραμματικοὶ τύποι ὁμοιάζουν τοὺς τύπους τῆς Ἐπικῆς καὶ οὐχὶ τῆς Ἀττικῆς Διαλέκτου.

Ὅχι ὀλιγώτερον ἐσφαλμένη εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Κυρίου Ι. Ψυχάρι, θέλοντος νὰ παραξῆ τὴν σήμερον λαλουμένην ἀπὸ τὴν Γλῶσσαν τοῦ Μεσαιῶνος. Ὅσον καὶ ἂν ἀληθεύῃ ἡ γνώμη του, ὅτι πλεῖστοι τῆς λαλουμένης γραμματικοὶ τύποι προέρχονται ἀπὸ τὰς παραλλαγὰς, τὰς ὁποίας ἔπαθεν ἡ γλῶσσα ἐπὶ τῆς Φραγκοκρατίας, δὲν εἶναι δίκαιον οὔτε ὀρθὸν νὰ ἐφαρμόσωμεν τὸν κανόνα τοῦτον ἐφ' ὅλης τῆς Γλώσσης, ἀφοῦ μάλιστα γνωρίζομεν, ὅτι τὰ 9)10 τῶν κατὰ τὸν Μεσαιῶνα εἰσαχθεισῶν εἰς αὐτὴν παραλλαγῶν εἶναι βαρβαρισμοὶ ἄξεστοι, τοὺς ὁποίους μόνος τοῦ ὁ Ἑλλ. λαὸς, μὲ τὴν διακρίνουσαν αὐτὸν καλαισθησίαν, διαγράφει καθ' ἐκάστην, ἀπὸ τὸ λεξικόν του. Οὔτε εἰς τὴν Κρήτην, οὔτε εἰς τὴν Κύπρον ἀκούει τις σήμερον τὰς ἐκφράσεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν εἰς αὐτὰς ἐν χρήσει πρὸ ἑνὸς αἰῶνος. Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τὴν Χῖον, ὅπου καὶ αὐτοὶ οἱ Πυργῖται ἀποφεύγουν σήμερον πολλὰς λέξεις, ἐξ ἐκείνων τὰς ὁποίας μετεχειρίζοντο πρὸ εἰκοσαετίας, καὶ τὰς ὁποίας, πολὺ πιθανὸν, δὲν θὰ ἐγνωρίζομεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἂν ὁ Κ. Ψυχάρις δὲν τὰς ἀνέγραφεν εἰς τὸ Ταξειδί του.

Γραικο-Ρωμαϊκὴ καὶ Τουρκο-Ἑλληνικὴ Περίοδος

Εὐτυχῶς οἱ Φράγκοι δὲν ἔμειναν πολὺ, μόλις πενήκοντα ἔτη, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἡ Γλῶσσα αὐτῶν δὲν ἐπρόφθασε νὰ ριζοβολήσῃ ὅπως εἰς τὴν Κρήτην, τὴν Κύπρον καὶ τὴν Πελοπόννησον· οἱ δὲ μετ' αὐτοὺς ἐλθόντες Παλαιολόγοι κατώρθωσαν νὰ ἐπαναφέρουν τόσον κατὰ τὰ πράγματα εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν κατάστασιν, ὥστε ἡ Κωνσταντινούπολις ἔγινεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν των, ἐκ νέου, κέντρον πάσης παιδεύσεως καὶ ἐπιστήμης. Λατῖνοι συγγραφεῖς μᾶς μαρτυροῦν ὅτι, τὸν καιρὸν ἐκεῖνον οὐδεὶς ἐδικαιοῦτο νὰ φέρῃ τὸν τίτλον λογίου ἢ ἐπιστήμονος εἰς τὴν Εὐρώπην, ἂν δὲν εἶχεν συμπληρώσει τὰς σπουδὰς του εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Καὶ τῷ ὄντι, εἶχον συνέλθῃ τότε εἰς τὴν Πρωτεύουσαν τόσοι λόγιοι καὶ ἐπιστήμονες, ὅσοι ποτὲ ἄλλοτε. Ἦσαν ἐκεῖ Λασκάρεις, Κατακουζηνοὶ καὶ Γρηγοριάδαι· ἦσαν Πλήθωνες, Βησσαρίωνες καὶ Ἀποστόλου· ἦσαν Ἀργυρόπουλοι, Γαζήδες καὶ Χρυσολωράδες· ἦσαν ἐν ἐνὶ λόγῳ ὅλοι ὅσοι τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἀντιπροσώπευον τὰ Γράμματα καὶ τὰς Ἐπιστήμας εἰς τὴν Ἀνατολήν, καὶ ὅλοι των κατεῖχον θέσεις σημαντικὰς εἰς τὸ Κράτος. Ἀτυχῶς ὅμως, ἀντὶ νὰ ἐνώσουν τὰς δυνάμεις των καὶ τὰς ἐνεργείας των καὶ νὰ διευθύνουν αὐτὰς πρὸς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον, ἀντὶ νὰ δώσουν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς σπουδὰς ροπήν πρακτικωτέραν, μᾶλλον σύμφωνον μὲ τὰς τότε τοῦ ἔθνους ἀνάγκας, οἱ ἄνδρες οὗτοι ἐπροτίμησαν ν' ἀκολουθήσουν τὸ σύστημα τῶν Ἀττικιστῶν καὶ τῶν Ἑλληνιστῶν τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων, καὶ ὡς

ἐκεῖνοι ἐπεχειρίσθησαν ν' ἀναστήσουν ἐκ νεκρῶν, ὁ μὲν κτλ Ἀττικὴν, ὁ δὲ τὴν Ἰωνικὴν Διάλεκτον, καὶ οἱ τολμηρότεροι ὄλων ν' ἀντικαταστήσουν τὸν Χριστιανισμὸν διὰ τῆς Εἰδωλολατρείας !! Ὅλοι τῶν δὲ ἐργάσθησαν μὲ τόσον ζήλον καὶ ἀφοσίωσιν, ὥστε ποτὲ ἢ ἱερὰ ἡμῶν θρησκεία καὶ ἡ μητρικὴ μας ἢ Γλῶσσα δὲν διέτρεξαν τόσον κίνδυνον, ὅσον μὲ τοὺς Ἀττικιστὰς καὶ Ἑλληνιστὰς τῶν χρόνων τῶν Παλαιολόγων

Αἱ ἐξῆς σύντομοι περικοπαὶ τῶν περισωθέντων συγγραμμάτων τῶν, ἀρκοῦν, νομίζω, νὰ δώσουν εἰς τὸν ἀναγνώστην εὐκρινῆ ἰδέαν καὶ τῆς Γλώσσης αὐτῶν καὶ τοῦ Θρησκευματος, τὸ ὁποῖον οἱ Κύριοι οὗτοι ἐννοοῦσαν νὰ ἐπιβάλουν εἰς τὸ πτωχόν μας τὸ ἔθνος.

Ἴδου πῶς προλογίζει ὁ Πλήθων, ὁ πρῖν Γεμιστὸς καλούμενος, ὁ αἰρεσιάρχης τοῦ νέου θρησκευίματος καὶ ἰδιώματος.

« Τάδε συγγέγραπται περὶ νόμων καὶ Πολιτείας τῆς ἀρίστης, ἣ ἂν διανοούμενοι ἄνθρωποι καὶ ἅπ' ἂν καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ μετιόντες τε καὶ ἐπιτηδεύοντες, ὡς δυνατὸν, ἀνθρώπων κάλλιστα τε καὶ ἄριστα βίβην καὶ οἶόν τε εὐδαιμονέστατα. » Ἴδου δὲ καὶ ὁ πίναξ τῶν περιεχομένων τοῦ περιφήμου αὐτοῦ συγγράμματος, τὸ ὁποῖον ἡ Ἐκκλησία δὲν ἄργησε νὰ παραδώσῃ εἰς τὰς φλόγας καὶ τὸ ἀνάθεμα.
« Ἡ βίβλος ἦδε περιέχει Θεολογίαν μὲν τὴν κατὰ Ζωροάστρην τε καὶ
» Πλάτωνα, ὀνομοζομένων τῶν διὰ φιλοσοφίας ἀναγνωριζομένων θεῶν
» τοῖς πατρίοις τοῖς Ἑλλησι θεῶν ὀνόμασιν, ἐλκομένοις ἐκάστοις ἐκ
» τοῦ οὐ πάνυ τοι συνωδοῦ φιλοσοφία, διὰ τὰς ὑπὸ τῶν ποιητῶν
» διαστροφάς, ἐπὶ τὸ ὡς μάλιστα δὴ φιλοσοφία συνωδόν. »

Δὲν εἶναι κατωτέρα ἢ Γλῶσσα οὔτε διάφορα τὰ φρονήματα τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Μιχαὴλ Ἀποστόλη. Περιγράφων εἰς Ἰωάννην τὸν Ἀργυρόπουλον, ἄλλον ὁμόφρονά του, τὰ κατ' αὐτὸν, μετὰ τὴν ἐξ Ἰταλίας ἀναχώρησίν του λέγει :

« Ἐσπέρας, ὅτε δὴ συνεσκόταζεν, ἄραντες ἐκ Βυζαντίου, τὸ τῆς
» Προποντίδος διαπλέομεν Πέλαγος, γαληνιαῖον ἡμῖν ἄνεμον τοῦ
» Ποσειδῶνος ἐμπνεύσαντος, ἅτε νέον αὐτὸν ἐγνωκόσι, καὶ τὸν αὐτοῦ
» γε πατέρα, μηδὲν τι τοιοῦτον, νῆ Δία, πρῶτον εἰδούσι, ὅτε τούτων
» ἦμεν ἐν ἀγνωσίᾳ. Καὶ πρῖν τέτταρας ἡμέρας ἐκτελεσθῆναι μηδενὸς
» τῶν ἐν τῇ θαλάσῃ πειραθέντες δεινῶν, ἦν Μίνως, Διὸς παῖς, ἐκόσμη
» τῇ εὐνομίᾳ, κατήρκαμεν, πάντ' ἄνω κάτω τὰ τῆς πόλεως εὐρηκότες

• πόλεμόν τε κακόν, καὶ ἀφορίαν τῆς Δήμητρος. Ταῦτα δὴ τὰ γινόμενα, οἷς δὲ, καὶ οὐ ἔνεκεν ἐγεγόνειμεν, ἀπολέσαμεν, κ. τ. λ. κ. τ. λ.

» Ἄλλὰ ταυτὶ μὲν οὐκ ἄνευ θεῶν ἡμῖν ὠμαρτήκει, μή τις τῶν θυραίων ἀγαθῶν ἀπολεαυκότες, τάχιστά τε ἐντεῦθεν ἀπίωμεν πρὶν τὸν ἱερὸν τοῦ Διὸς σηκὸν κχιτιδεῖν καὶ τῶν ἄλλων θεῶν ἀσπάσασθαι τὰ ἀγάλματα » κ. λ.

Τοιαύτη ἦτον ἐπίσης ἡ Γλῶσσα καὶ τὰ φρονήματα καὶ τοῦ διασήμου Ἑλληνος Καρδιναλίου Βηρσζιάνου, ὅστις ἐπερίμενε φαίνεται, νὰ καθέξη τὸν θρόνον τοῦ Ἁγίου Πέτρου, διὰ νὰ ἐπιβάλλῃ εὐκολώτερον τὰς ἰδέας του εἰς τὴν Δύσιν, ἐν ᾧ καιρῷ ὁ Παλαιολόγος θὰ ἔπραττε τὸ ἴδιον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Γράφων πρὸς τοὺς υἱοὺς τοῦ Γεμιστοῦ ὁ μέγας οὗτος Ἱεράρχης « Πέπυσμαι, λέγει, τὸν κοινὸν πατέρα » τε καὶ καθηγημόνα τὸ γεῶδες πᾶν ἀποθέμενον, ἐς οὐρανὸν καὶ τὸν ἀκραιφνῆ μεταστῆναι χῶρον, τὸν μυστικὸν τοῖς Ὀλυμπίοις » Θεοῖς συγχωρεῦσοντα Ἰακχον ».

Εὐτυχῶς ὁμως ἡ μεγαλητέρα μερὶς τοῦ ἔθνους καὶ τῶν λογίων δὲν ἐνθουσιάσθησαν οὔτε μὲ τὴν Γλῶσσαν, οὔτε μὲ τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας, τὸς ὁποίας οἱ μεγάλοι οὗτοι τῆς Ἑλλάδος ἀναμορφωταὶ καὶ λάτρεις τῆς Ἀρχαιότητος ἐπροσπάθουν νὰ ἐπιβάλουν εἰς τὸ ἔθνος· ἀλλ' ἐξηκολούθησαν λατρεύοντες τὸν Θεὸν τῶν Πατέρων των καὶ γράφοντες τὴν Γλῶσσαν τὴν ὁποίαν εἶχον μάθῃ ὁ καθένας ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν του. Καὶ διὰ τοῦτο, ὅταν ὀλίγους μῆνας πρὶν τῆς ἀλώσεως τῆς Πρωτευούσης, οἱ θερμοὶ οὗτοι τῆς Πατρίδος καλλοθελῆται ἔφυγον ἐσπευσμένως διὰ τὴν Ἰταλίαν, ἀφίνοντες εἰς τοὺς Γραικορωμιοὺς τὴν φροντίδα ν' ἀποκρούσουν τὰς ἐφόδους τῶν Τούρκων, καὶ νὰ σώσουν τὰς ἐστίας των καὶ τὰ ἱερά τῶν πατέρων των, τὰ τότε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μείναντα ἐν χρήσει γλωσσικὰ ἰδιώματα, ἐκεῖνα σωστὰ, τὰ ὁποία ἐχρησίμευσαν ὡς ἀφετηρία τῆς μετὰ ταῦτα Ἑλληνικῆς Γλώσσης καὶ τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, δὲν ἦτον βεβαίως τῆς πρώτης ποιότητος.

Ἡ Κοινὴ, τὴν ὁποίαν ἔγραφον τότε οἱ λόγοι, ἦτον γεμάτη χυδαῖσμων καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἐκφράσεων. Αὐτὸ τοῦτο συνέβαινε καὶ μὲ τὸ ὑπὸ τοῦ λαοῦ γραφόμενον ἑλληνικὸν ἰδίωμα.

Ἰδού σύντομα ἀποσπάσματα τοῦ Δούκα, τοῦ Κάνανος καὶ τοῦ Φραντζῆ, τῶν ἐπισημοτέρων Ἱστοριογράφων τῶν χρόνων ἐκείνων.

« Μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως, λέγει ὁ Δούκας, (ὑπὸ τῶν
» Λατίνων) ἐβασίλευσε Θεόδωρος Λάσκαρις ἐν Νικαίᾳ, ἔτη γ'.
» Ἰωάννης Δούκας ὁ Βατάτζης καὶ γαμβρὸς Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι
» ἐπὶ θυγατρὶ, ἐν τῇ Μκγνησίᾳ τῇ ἐν Σιπύλῳ, ἔτη γ'. Ἰωάννης ὁ
» Λάσκαρις ὁ καὶ προτοῦ στεφθῆναι, τυφλωθεὶς παρὰ Μιχαὴλ Παλαιολόγου
» λόγου καὶ ἐξωσθεὶς τῆς βασιλείας ἐν τῷ γ'. ἔτει. Ἐξώσθησαν δὲ
» οἱ Λατῖνοι καὶ εἰσῆλθε βασιλεύσων ἐπὶ τῆς Ἀνατολῆς Μιχαὴλ ὁ
» Παλαιολόγος ».

« Ἐν ἔτει τριακοστῷ δευτέρῳ τῆς ἡγεμονίας τῶν βασιλέων
» Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου, λέγει ὁ
» Κάνανος, ἐν τῷ ἑξακισχιλιοστῷ ἐννεακισιοστῷ τριακοστῷ ἔτει,
» Ἰνδικτιῶνος πεντεκαίδεκάτης, δεκάτῃ μηνὸς Ἰουνίου, ἡμέρᾳ τρίτῃ,
» τῆς ἡμέρας ὥρα δευτέρα, κατέδραμεν αὐθις ἄφνω στρατὸς καθ'
» ἡμῶν Μουσουλμάνων κ.λ. »

« Περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ θέρους, λέγει ὁ Φραντζῆς, τῇ ὀγδόῃ τοῦ
» Ἰουνίου τοῦ..... ἔτους, ἀποστείλας ὁ Ἀμοιράτης διὰ τοῦ
» Μιχαήλμπεη, ἀπέκλεισε τὴν Κωνσταντινούπολιν, πολιορκῶν αὐτὴν
» καὶ τὴν δεκάτην ἔκτην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἔφθασε καὶ αὐτὸς ὁ Ἀμειράς
» μετὰ πλήθους στρατοῦ, ἔχων σὺν αὐτῷ καὶ τοὺς ἀποσταλέντας πρὸς
» αὐτὸν πρέσβεις δεσμίους ».

Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Γλῶσσα δὲν ἦτον πολὺ τῆς προηγουμένης
καλητέρα. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι μεταξὺ τῶν τότε Ἱερωμένων ἦσαν
ἀκόμη πολλοὶ, οἱ ὁποῖοι ἔγραφον αὐτὴν ἀρκετὰ καλὰ, λ. γ. Γεννάδιος
ὁ πρῶτος ἐπὶ τῶν Τούρκων Πατριαρχεύσας, Ἰωσήφ ὁ σταλεὶς ἕξαρχος
εἰς Θεσσαλονίκην κ. λ. ἀλλ' ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν ὅλην ἀλληλογρα-
φίαν τοῦ Γενναδίου, θὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι οἱ περισσότεροι ἐξ ἐκείνων
μὲ τοὺς ὁποίους ὁ Πρωθιεράρχης οὗτος εὐρίσκετο εἰς ἀνταπόκρισιν,
δὲν ἦσαν εἰς κατάστασιν νὰ γράψουν, ἴσως δὲ οὐδὲ νὰ ἐννοήσουν τὴν
Γλῶσσαν ταύτην.

Ἰδού μία ἐπιστολὴ αὐτοῦ πρὸς Ἰωσήφ τὸν Ἐξαρχον τῆς Θεσσαλονίκης :

« Ἐπαινοῦμέν σου τὴν περὶ τὰ βελτίω σπουδὴν αἰεὶ, ἣν αὐτός τε
» οὐδενὸς τῶν ἐνότων ὀλιγορῶν, καὶ ἄλλους συμβουλευῶν ἐνδείκνυσαι.
» Τῷ αὐτῷ δὲ χρώμενος τρόπῳ καὶ περὶ τοῦ βιβλίου τοῦ Γεμιστοῦ,
» τοῦ ὑπομῆσαι δεῖν ἡμᾶς ᾤου. Ἦλθε γὰρ κ. λ. »

Ὁ αὐτὸς ὁμοῦς Πρωθυεράρχης γράφων πρὸς Μάξιμον τὸν μοναχὸν
τοῦ Ὁρους Σινᾶ μεταχειρίζεται Γλῶσσαν διάφορον :

« Ἐτι ἐρώτησαν οἱ μοναχοὶ ἂν ἔνι συγκεχωρημένον ἵνα διδῶτε
» αὐτοῖς, τοῖς Ἀρμενίοις καὶ τοῖς Λατίνοις, τὴν Παναγίαν. Ἡμεῖς
» λέγομεν ἵνα διδῶτε αὐτοῖς καὶ τὸ ἀντίδωρον. Χριστιανοὶ γὰρ εἰσὶ
» καὶ διὰ τοῦτο ἔρχονται ἐκ τοιούτων διαστημάτων εἰς προσκύνησιν
» τοῦ Δεσποτικοῦ Τάφου ».

Εἰς ἔτι χυδαιότεραν Γλῶσσαν εἶναι συντεταγμένη ἡ πρὸς τὸν λαὸν
τῆς Κωνσταντινουπόλεως προκήρυξις του.

« Ἀθλιοὶ Ρωμαῖοι ! εἰς τί ἐπλανήθητε καὶ ἀπεμακρύνετε ἐκ τῆς
» ἐλπίδος τοῦ Θεοῦ καὶ ἠλπίζατε εἰς τὴν δύναμιν τῶν Φράγκων, καὶ
» σὺν τῇ πόλει, ἐν ἣ μέλλετε φθαρεῖναι, ἐσχάσατε καὶ τὴν εὐσέβειάν
» σας. Ἰλεὸς Κύριε ! μαρτύρομαι ἐνώπιόν σου, ὅτι ἀθῶός εἰμι τοῦ
» τοιούτου πταισματος ».

Δὲν εἶναι λοιπὸν παράδοξον ἂν τὰ δύο ταῦτα ἰδιώματα, τὸ Ἐκκλη-
σιαστικὸν καὶ τὸ Κοινὸν, συνεχωνεύθησαν μετ' ὀλίγον εἰς ἓν, τὸ ὁποῖον
ἐχρησίμευεν εἷς τε τοὺς Κληρικούς καὶ εἰς τοὺς Λογίους.

Ἄλλὰ καὶ τὸ ἰδίωμα, τὸ ὁποῖον ἔγγραφεν ὁ λαὸς καὶ τὸ ὁποῖον
καὶ αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ παραδεχθοῦν, εἰς τὴν ἀρχὴν, ὡς
Γλῶσσαν τῆς Διοικήσεώς των, δὲν εὐρίσκετο εἰς καλλιτέραν κατάστασιν.

Εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ Λούκα καὶ τοῦ Κριτοπούλου σώζεται ἡ
ἐπιστολὴ Μοχάμεθ τοῦ Β'. πρὸς τοὺς πρέσβεις τοῦ τελευταίου τῶν Πα-
λαιολόγων.

« Ἐκ τῆς Πόλεως οὐδὲν λαμβάνω, διότι αὕτη δὲν ἔχει τι ἔξω τῆς
» τάφρου· ὥστε οὐδόλως δικαιοῦται νὰ με κωλύσῃ, ἐὰν ἤθελον νὰ
» κτίσω φρούριον παρὰ τὸν Βόσπορον. Πάντα τὰ πρὸς Ἀνατολὰς
» αὐτοῦ κείμενα εἶναι ἐμὰ ἀναμφισβητήτως, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ πρὸς
» δυσμὰς ἀπέλθετε, εἴπατε τῷ βασιλεῖ : ὁ νῦν ἡγεμὼν δὲν ὁμοιάζει

- » τοὺς πρόην. Ὅσα ἐκεῖνοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐκτελέσωσιν, οὕτως
- » ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐκτελέσῃ, καὶ ὅσα ἐκεῖνοι δὲν ἠθέλον οὕτως
- » θέλει καὶ βούλεται. Ὅστις δὲ τολμήσῃ νὰ ἔλθῃ ἀπὸ τοῦ νῦν ἔνεκα
- » τῆς ὑποθέσεως ταύτης, θέλει ἐκδαρεῖ ζωντανός ».

Ἴδου δὲ καὶ ἡ τοῦ Κωνσταντίνου ἀπάντησις :

- « Ἐπειδὴ ἀπεφάσις τὸν πόλεμον καὶ οὔτε δι' ὄρκων οὔτε διὰ
- » περιποιήσεων πειθήσαι νὰ μεταβάλλῃ γνώμην, πρᾶξον ὅ,τι θέλεις.
- » Τὸ κατ' ἐμὲ καταφεύγω εἰς τὸν Θεόν ! Ἐὰν ἡ θέλησις αὐτοῦ εἶναι
- » νὰ παραδώσῃ εἰς χεῖράς σου καὶ ταύτην τὴν πόλιν, τίς ἀντειπεῖν
- » δύναται; Ἐὰν δὲ πάλιν ἐμφυτεύσῃ εἰρήνην εἰς τὴν καρδίαν σου,
- » ἀσπασίως θέλω ἀποδεχθῆ αὐτήν. Κατὰ τὸ παρὸν, λάβε ὀπίσω τὰς
- » συνθήκας καὶ τοὺς ὄρκους. Ἐχὼν κλεισμένας τὰς θύρας τῆς πόλεως
- » θέλω φυλάξαι αὐτήν τὸ κατὰ δύναμιν· σὺ δὲ ἄρχου δυναστεύων ἕως
- » οὗ ὃ Ὑψιστος κριτὴς ἐμὸς τε καὶ σὸς, ἀποδώσει ἐκάστω, τὴν δικαίαν
- » ἀπόφασιν ».

Εἰς τὰ 1408 Μανουὴλ ὁ Παλαιολόγος ἔστειλε, διὰ Μανουὴλ τοῦ Χρυσολωρᾶ, εἰς τὴν ἐν Παρισίοις Μονὴν τοῦ Ἁγ. Διονυσίου βιβλίον πλουσιώτατα δεμένον, ἐμπεριέχον δὲ τὰ εἰς τὸν Διονύσιον τὸν Ἀρειοπαγίτην ἀποδιδόμενα συγγράμματα, ὡς καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἱεράρχου τούτου, ὅπως τὴν ἐφαντάζοντο βεβαίως τότε οἱ ἐν Ἀθήναις. Εἰς τὸ τέλος τοῦ τόσον πλουσίου ὅσον καὶ περιέργου ταύτου βιβλίου, τὸ ὁποῖον ἔτι καὶ νῦν σώζεται εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς εἰρημένης Μονῆς, ὑπάρχει σημειώσεις ἰδιόγραφος τοῦ Μανουὴλ Χρυσολωρᾶ, λίαν ἐνδιαφέρουσα διὰ τὴν Γλῶσσαν εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι γραμμένη. Ἴδου αὕτη :

- « Τὸ παρὸν βιβλίον ἀπεστάλη παρὰ τοῦ Ὑψηλοτάτου Βασιλέως
 - » καὶ Αὐτοκράτορος Ρωμαίων Κυροῦ Μανουὴλ Παλαιολόγου εἰς τὸ
 - » Μοναστήριον τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ ἐν Παρυσίῳ τῆς Φραγκίας
 - » ἢ Γαλατίας, ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δι' ἐμοῦ, Μανουὴλ τοῦ
 - » Χρυσολωρᾶ, πεμφθέντος πρέσβεως παρὰ τοῦ εἰρημένου βασιλέως,
 - » ἔτος ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἑξακισχιλιοστῷ ἑνεακοσιοστῷ ἑξαιδεκάτῳ,
 - » ἀπὸ σαρκώσεως δὲ τοῦ Κυρίου, χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ ὀγδόῳ·
 - » ὅστις εἰρημένος Βασιλεὺς ἦλθε πρότερον εἰς τὸ Παρύσιον πρὸ
 - » ἐτῶν τεσσάρων ».
- Μανουὴλ Χρυσολωρᾶς.

Δὲν ὠμιλεῖτο λοιπὸν οὐδ' ἐγράφετο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μανουὴλ Χρυσολωρᾶ ἢ Γλῶσσα τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Εὐριπίδου, ὡς ὁ ἐκ θυγατρὸς Γαμβρὸς αὐτοῦ, Φραγγίσκος Φίλελφος, ἐπιστρέφων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διέδωκεν εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀφοῦ ὁ Πενθερὸς αὐτοῦ, ὁ λογιώτερος τῆς Οἰκογενείας, ἔγραφεν αὐτὴν τοιοῦτοτρόπως.

Ἐθεωρήσαμεν ἀναγκαῖον νὰ σημειώσωμεν τοῦτο ἐνταῦθα, διότι ὅτε μακροτίης Βυζάντιος καὶ ὁ Ραγκαβῆς, ἐσχάτως δὲ καὶ ὁ Κ. Σάθας καὶ αὐτὸς ὁ Κ^{ος} Χατζιδάκις, βασιζόμενοι εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Φιλέλφου, ἐπίστευσαν ἐν εἰλικρινείᾳ, καὶ εἰς τὰ συγγράμματά των τὸ ἐπανέλαβον, ὅτι ἡ Ἄττικὴ Διάλεκτος δὲν ἔπαυσε νὰ λαλεῖται καὶ νὰ γράφηται εἰς τὸ Βυζάντιον, τὸ ὁποῖον ἀτυχῶς δὲν ἔχεται ἀληθείας.

Μετὰ τὴν ἀθρόαν ἀναχώρησιν τῶν Λογίων διὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων γενομένην ἀντικατάστασιν τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων τοῦ Κράτους διὰ τῶν ἐνοριακῶν ἐκείνων διδασκαλείων, εἰς τὰ ὁποῖα τὰ Ἑλληνοπαιδα δὲν ἐμάνθανον παρὰ τὴν Ὀκιάηχον καὶ τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Δαβίδ, καὶ ταῦτα ὅλως διόλου μηχανικῶς, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διατηρηθῇ πολὺ ἡ γνῶσις τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης εἰς τὸν τόπον. Ὅλα τὰ ἐν χρήσει ἰδιώματα ἀμέσως ἐξέπεσαν καὶ σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν ἐξεχιδάσθησαν.

Μάξιμος ὁ Πελοποννήσιος, ὁ κατὰ τὸ 1480 ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχεύσας, ἔγραφε τὴν Ἐκκλησιαστικὴν γλῶσσαν πολὺ χειρότερον τοῦ Γενναδίου. Εἰς τὰ Ἑνετικά ἀρχεῖα σώζονται δέο ἑλληνιστὶ γραμμέναι Διακοινώσεις τοῦ Πατριάρχου τούτου, ἐξ ὧν δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ, πόσον εἶχεν ἤδη ἐκπέσει ἡ Γλῶσσα εἰς τὸ διάστημα τριάκοντα μόνων ἐτῶν.

Ἴδου ἀπόσπασμα τῆς μιᾶς τούτων.

« Ἡ Ὑψηλοτάτη καὶ λαμπροτάτη αὐθεντία τῶν Βενετῶν, τὰ ἄλλα
» ἀρίστως καὶ ὡς οὐκ ἂν τις εἴπῃ, διοικοῦσα, εἰς τοῦτο συνεπάγεται
» παρὰ τινῶν Ρωμαγενῶν, τῶν τῆς εἰρήνης ἐχθρῶν, καὶ συγγνώ τε
» καὶ παρορᾷ διωγμοὺς παρὰ τινῶν γινομένους ἐν τοῖς τόποις οἷς
» ἄρχεται, εἰς τοὺς ταπεινοὺς Ρωμαίους, ὅσοι τῆς Ὑμετέρας γενεᾶς καὶ
» τάξεώς εἰσιν κ.λ. »

Μὴ λησμονήσωμεν δὲ, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Γραμματέως ἢ τοῦ Μεγάλου Ρήτορος τῶν Πατριαρχείων. Ἡ Γλῶσσα τὴν ὁποίαν ἔγραφεν ὁ ἴδιος Πατριάρχης ἦτο πολὺ ταύτης κατωτέρα καὶ τῷ ὄντι, γράφων πρὸς τὸν αὐθέντην τῆς Βλαχίας Ράδουλον λέγει :

« Ράδουλε Ράδουλε ! οὔτε ἀνάγκην καμίαν ἔχω οὔτε τῶν χρη-
» μάτων σου ἔχω χρεῖαν, οὔτε τὰ δῶρά σου με χρησιμεύουν, ἀλλ' οὔτε
» καμίαν τιμὴν θέλω ἀπὸ σέ. Μὴ μοι γένοιτο Κύριε ! Ἐνθυμοῦ ὅμως
» ὁποίους τρόπους μετήλθες εἰς τὸ νὰ με φέρης ἐδῶ διὰ νὰ διδάξω
» τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἄν ἐδίδαξα τὰ ἐναντία τῆς Πίστεως καὶ τοῦ
» Νόμου, ἀπόδειξον ἄν κακῶς ὠδήγησα μαρτύρησον. Ἐγὼ παρὰ τοῦ
» Θεοῦ διωρίσθην ν' ἀποφεύγω τὰ ἄνομα καὶ ἤδη νὰ ὑποπέσω εἰς
» τὸ παράνομον ! μὴ γένοιτο ! »

Ἄξιον ἠμύνοντος εἶναι ἐπίσης ἡ Πατριαρχικὴ Διακοίνωσις ἡ γραφεῖσα τῷ 1583, παρ' Ἱερεμίου τοῦ Β'. εἰς τὴν Ἑνετικὴν Κυβέρνη-
σιν. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην γίνεται λόγος περὶ τοῦ τότε τροπολο-
γηθέντος ὑπὸ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἡμερολογίου. « Ὁ ἐνταῦθα
» περιφανέστατος Βαΐουλος, κύριος Ἰζουὰν Φραντζέσκος Μουρεζίης,
» γράφει ὁ Πατριάρχης, ἐμφανισθεῖς σωματικῶς, ἠξίωσεν ἡμᾶς ὡς
» ἀπὸ τῆς Σῆς Γαληνότητος καὶ πάσης τῆς μεγαλοπρεποῦς ἀριστο-
» κρατίας, ἵνα πρόβλεψίν τινα οἰκονομήσωμεν, δι' ἧς τῆς νέας διορ-
» θώσεως γεγονείας, δυνηθῆ ἡ Ἐκκλησία τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας
» Ρώμης συνορθᾶσιν, ἔνεκα τῆς ἐπομένης εἰρήνης τῶν Χριστιανῶν κλ. »

Ἄλλὰ καὶ ὁ περὶ τὴν δεκάτην ἕκτην μ. χ. ἑκατονταετηρίδα, μὲ
τὸν περίφημον Μαρτῖνον Κρούσιον εἰς ἀνταπόκρισιν εὑρισκόμενος
Θ. Ζυγομαλᾶς, ὁ τῆς Μ. Ἐκκλησίας Πρωτονοτάριος δὲν ἔγραφε καλή-
τερα τὴν Κοινὴν του.

« Ἀργεῖοι ἀνέκαθεν ἡμεῖς, ἔγραφε τῷ Κρούσιῳ, καὶ μετὰ Ἰωάννην
» Εὐστάθιος, ὁ ἐμὸς πάππος· εἶτα πατὴρ Ἰωάννης ὁ ἐμὸς, καὶ ἐγὼ
» σὺν Θεῷ, ἔχων ἀδελφὸν ἓνα καὶ ἀδελφὰς δύο, μετοικήσαντες αὐθις
» ἀπὸ Ναυπλίου πρὸς κοί'. ἐτῶν ἐνταῦθα, αἰτίου ὄντιος καὶ ὀξιώσαντος
» τοῦ ἀγαθωτάτου Πατριάρχου κυροῦ Ἰωσαφὰτ κ. λ. »

Πολὺ καλῆτερα ἔγραψε βεβαίως Μελέτιος ὁ Πηγᾶς (1589—1600)
τὴν Γλῶσσαν, ὡς ἐκ τῆς ἐξῆς ἐπιστολῆς του φαίνεται :

« Τοῖς εὐγενεστάτοις καὶ σοφωτάτοις Κορέση, Λεονόρδῳ Μινδα-
» σίῳ καὶ Γ. Σεβαστοπούλῳ, σὺν πᾶσι τοῖς κατὰ Χῖον παροικοῦσιν
» Ὁρθοδόξοις Χριστιανοῖς κ. λ.

« Μέλλουσιν ἡμῖν ὁσονούπω ἀπὸ Ἀλεξανδρείας εἰς Κωνσταντι-
» νούπολιν ἀπᾶραι, τὸ τῆς Ὑμῶν συνέσεως προσεκομίσθη ποθητὸν
» γράμμα, τὴν Ὑμετέραν ἀγγέλλον χαρὰν ἐπὶ ταῖς ἡμῶν εὐπραγίαις
» Καὶ γὰρ εὖ πράττουσιν ὡς ἀληθές, οἷς θεὸς ἐπίκουρος, ὃν ἡμεῖς τὰ
» δυνατὰ δοξάζομεν κλ. »

Δὲν πρέπει ὅμως νὰ λησμονοῦμεν, ὅτι ὁ Πηγαῖς, ὡς γέννημα
θρέμμα τῆς Κρήτης, ἥτις τότε εὐρίσκετο ἀκόμη ὑπὸ τοὺς Ἐνετοὺς,
ὄχι μόνον εἰς τὴν πατρίδα του ἑλληνικώτερον ἐξελαιδεύθη, ἀλλὰ καὶ
εἰς τὴν Ἰταλίαν, πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του, πολλὰ ἔτη
διέμεινε.

Δὲν συνέβη τὸ ἴδιον καὶ εἰς τὸν διαδεχθέντα αὐτὸν εἰς τὸν
Πατριαρχικὸν Θρόνον Κύριλλον τὸν Λούζαρη. Τὰ ἐκ τῆς πενίας δεινὰ,
ἐν τῇ μέσῳ τῶν ὁποίων οὗτος διῆλθε τὴν πρώτην νεότητά του, δὲν
τοῦ ἐπέτρεψαν νὰ λάβῃ εἰς τὴν πατρίδα του τὴν πρέπουσαν ἀνατροφὴν
καὶ ἐκπαίδευσιν· αἱ δὲ πολλαὶ κοσμικαὶ φροντίδες μὲ τὰς ὁποίας ὁ
θεὸς του τὸν εἶχεν ἐπιφορτίσει κατὰ τὴν εἰς τὴν Ἰταλίαν διαμονὴν
του, ἠλάττωσε κατ' ἀνάγκην σημαντικῶς τὸν καιρὸν, ὁ ὁποῖος ἔπρεπε
νὰ τοῦ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης. Ὡς
ἐκ τούτου ἡ ἀνάρρησις του εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον τῆς Κωνσταν-
τινουπόλεως δὲν ἐκαλητέρευσε οὐδ' εἰς τὸ παραμικρὸν τὴν τότε τῆς
Γλώσσης κατάστασιν.

Ἔχομεν ἀνὰ χεῖρας Ἐπιτίμιον ἐκδοθὲν ἐπὶ τῆς Πατριαρχίας
του, καθ' ἐνὸς τῶν Κληρικῶν τῆς Ἑπτανήσου, τὸ ὁποῖον εἶναι γραμ-
μῆιον εἰς τρία διάφορα ἰδιώματα. Ἡ ἐπὶ κεφαλῆς εὐρισκομένη πρὸς
τὸ ποιμνίον του προσφώνησις, ὡς ἀντιγραμμένη ἀπὸ τὸ ἐν τοῖς
Πατριαρχείοις Ἑτυπικόν, εἶναι γραμμένη εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Γλῶσ-
σαν τοῦ Ἑ' αἰῶνος Ἐπειτα ἀρχίζει νὰ φαίνεται τὸ ὕφος τῆς ἐποχῆς
του, καὶ ἐπὶ τέλους ἡ αἰχμαλωτὴ ἀδυναμία τοῦ γράψαντος νὰ διατηρήσῃ
ἕως τέλος ὅμοιον τὸ λεκτικόν του.

Ἰδοὺ ἀποσπάσματα τοῦ ἐν λόγῳ ἐγγράφου :

« Κύριλλος ἐλέῳ Θεοῦ κ.λ.

» Ἡμεῖς μὲν θέλοντες τιμῆσαι τὴν ἐπαρχίαν ταύτην (Ζακύνθου
» καὶ Κεφαλληνίας) Ἐπισκοπὴν οὖσαν τὸ πρότερον, εἰς Ἀρχιεπισκοπὴν
» προεβιβάσαμεν, ἀποφίηντες διὰ Γρόμματος πατριαρχικοῦ καὶ Συ-
» νοδικεῦ ὀνομάζεσθαι αὐτὴν Ἀρχιεπισκοπὴν, ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ
» ἕξῃς, καὶ τὸν ἐν αὐτῇ χρηματήσαντα Ἀρχιερέα Ἱερώτατον Νικόδη-
» μον, τὸν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὸν ἀδελφὸν καὶ συλλειτουργὸν κ.τ.λ.

» Ἐπειδὴ δὲ ὡς ἐμάθαμεν καὶ ἐπιστώθημεν, νῦν, ὃ ἐν Ζακύνθῳ
» εὑρισκόμενος πρωτοπαλᾶς, παρὰ τάξιν ἐκκλησιαστικὴν, τὰ τῷ ἀρχιερεῖ
» ἀνήκοντα πράγματα μετερχόμενος, ἐναντίος φαίνεται τῷ ἱεροτάτῳ
» Ὑμῶν Ἀρχιεπισκόπῳ σὺν ἄλλοις τισι τῶν ἀρχόντων, καὶ ἰδιοποιεῖται
» τὰ τοῦ Ἀρχιερέως προνόμια, διαζευγνύων ἀνδρόγυνα καὶ ἐπιδιδούς
» διαζύγια, παρέχων ἄδειαν πρὸς εὐλόγησιν συνοικεσιῶν καὶ ἐκφώ-
» νησιν ἀφορισμοῦ κ.λ. κ.λ.

» Αὐτὸς τε καὶ οἱ συναινοῦντες αὐτῷ Ἱερωμένοι καὶ μὴ, ἀφορισμένοι
» ἔστωσαν παρὰ Θεοῦ κ.λ. κ.λ. »

Τὸν αὐτὸν δὲ καιρὸν Εὐγένιος Γιανούλης ὁ Αἰτωλὸς, γράφων πρὸς τὸν τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει διατρίβοντα Διονύσιον τὸν Λαρίσσης, μᾶς μανθάνει, ὅτι ἡ ἀπαιδευσία ἦτο ἔτι μεγαλύτερα εἰς τὴν πατρίδα του.

« Ἐν μέρεσι, λέγει, τῆς Αἰτωλίας, τῆς ἐμῆς ἀθλίας πατρίδος καὶ
» ἐπὶ πᾶσι σχεδὸν τοῖς πέριξ ἐκείνη κλίμασιν, ἕξέλειπε πρὸ πολλῶν
» ἡδὴ χρόνων ἅπαν καλὸν, μεθ' ὃ καὶ ἡ τῶν πεζῶν γραμμάτων γνῶσις,
» ἡ τροφή τῶν λογικῶν ψυχῶν, ἡ δυναμένη σοφίξειν εἰς σωτηρίαν τὸν
» ἄνθρωπον καὶ οὕτω συνέβη τοὺς ἐκίσει πάντας ἀναλφαβήτους
» γενέσθαι καὶ ἄγαν τριςβαρβάρους...σπάνιόν τι χρῆμα ὃ ἱερεὺς
» ἐκεῖ ὁ ἀπλῶς γραμμάτων εἶδησιν ἔχων. Τούτου χάριν πολλὰ τῶν
» παιδίων ἄνευ τοῦ τῆς μετανοίας λουτροῦ ἀπῆλθον τοῦ βίου καὶ τῶν
» ἱερῶν ἀμέθεκτα μυστηρίων. »

Ἐὰν δὲ πρέπει νὰ πιστεύσωμεν τὸν Κούμαν, δὲν ἦτο καλῆτέρα ἢ κατάστασις τῶν Γραμματίων εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Εἰς τὸν μέτρι 1750 φθάνοντα κώδικα τῆς Μητροπόλεως Λαρίσσης εὐρίσκονται γράμματα μὲ βαρβαρίζουσαν σύνταξιν, μὲ ἀνορθογραφίαν ἀπίθινον καὶ εἰς αὐτὰς τῶν Μητροπολιτῶν τὰς ὑπογραφὰς, αἱ ὁποῖαι γεμίζουσι τὸν εἰρημένον κώδικα. « Τώρα ἐρωτῶ, ἐξακολουθεῖ λέγων ὁ εἰρημένος λόγιος, ἐὰν ὁ » πλούσια εἰσοδήματα ἔχων πάντοτε Μητροπολίτης Λαρίσσης δὲν » εὗρισκε γραμματέα νὰ τοῦ γράψῃ τὰ πρακτικὰ τῆς Μητροπόλεως, » ἐὰν οἱ συνυπογραφομένοι εἰς πολλὰ συμφωνητικὰ γράμματα Πρό » κριτοὶ τῆς Ἐπαρχίας ἦσαν ἀγράμματοι, ποῦ εὗρίσκετο ἡ παιδεία » τοῦ Ἔθνους ; »

Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ λαὸς εἶχε παύσει ἤδη νὰ ἐννοῇ καὶ αὐτὴν τὴν Γλῶσσαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Πατριάρχαι εὐρίσκοντο πολλάκις εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκχυδαῖζουσι ἢ νὰ μεταφραζουσι τοὺς λόγους των εἰς τὴν δημώδη.

Περί τὰ τέλη ὁμοῦ τοῦ 1570. καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1570. αἰῶνος, οἱ Τοῦρκοι, ἡμερώτεροι γενόμενοι, ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς Χριστιανούς τὴν σύστασιν Ἑλληνικῶν Σχολείων καὶ ἐνὸς Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου, καὶ τὰ γράμματα ἄρχισαν πάλιν ν' ἀναλαμβάνωσιν ὄχι μόνον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλον τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος. Διεκρίθησαν δὲ εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν αἱ Σχολαὶ τῶν Ἰωαννίνων, τῆς Θεσσαλονίκης, τῶν Κυθωνιῶν, τῆς Σμύρνης, τῆς Πάτμου, τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τοῦ Βουκουρεστίου κλ. Μεθ' ὅλας ὁμοῦ τὰς προσπαθείας τῶν ἐν αὐταῖς διδασκόντων, ἡ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα, χωρὶς νὰ φθάσῃ εἰς βαθμὸν ἐπίσημον, ἔμεινε κτῆμα τῶν Διδασκάλων καὶ τῶν μεγάλων τῆς Ἐκκλησίας Ρητόρων. Τὸ ἔθνος δὲν ἐννοοῦσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν.

Τοιαύτη ὁμοῦ δὲν ἦτον καὶ ἡ θέλησις τῶν Διδασκάλων καὶ ἔπραξαν ὅτι ἠμπόρεσαν διὰ νὰ ἐπιβάλουσι καὶ πάλιν τὴν Ἀττικὴν ὡς τὴν μόνην γραπτὴν Γλῶσσαν τοῦ ἔθνους. Ἀμπρος ὁ Φωτιάδης ὁ κατὰ τὸ 1780 διευθύνων τὸ ἐν Βουκουρεστίῳ Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον ὑπῆρξεν εἰς τῶν πρώτων συνάμα δὲ καὶ τῶν γενναιοτέρων ὑπερμάχων τοῦ συστήματος τούτου, καὶ ὀλίγα ἔτη κατόπιν, Στέφανος ὁ Κομητᾶς ἐξέδωκεν ἐν Βιέννῃ Γραμματικὴν εἰς ἀρχαίῳ ἰδίωμα, εἰς τὴν ὁποίαν ἰδοὺ τί ἐσύσταινε.

« Ἐὰν τὴν αἰσχίστην ἀποδυσάμενοι αἰδῶ ἐθίσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς
• τῆς Ἑλλάδος φωνῆς ἐπαίοντας, καὶ προῖεσθαι αὐτήν· πολλὴ γὰρ,
• καὶ οὐκ ἂν εἴπη τις ὄση, ἐκ τούτου ἐψεται ἢ εὐχέρεια, καθάπερ καὶ
• ἐν πάσῃ ἄλλῃ, ἣν προῖενται γλῶσσαν, τοῦτο συμβαῖνον ὀρῶμεν.
• Τοῦτο δὲ γενήσεται, εἴγε ἐν ἅτασι τοῖς Σχολείοις τοὺς διδασκάλους
• ἀπαιτοῖεν, ὥσπερ τὸ διδάσκειν ἐπιμελῶς τοὺς μαθητὰς, οὕτω καὶ τὸ
• προῖεσθαι τὴν Ἑλλάδα φωνὴν οἱ ἐπιστατοῦντες· μᾶλλον δὲ, ὅπερ
• καὶ κάλλιστον, εἴγε αὐτοὶ διδάσκοντες τοῦτο ποιῆσαι φιλοτιμήσαιντο».

Αἱ συμβουλαὶ ὅμως αὗται μόνον τὸν ἐν Κυδωνίοις Διδασκαλικὸν
Σύλλογον ἐνθουσίασαν, ὅστις χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν προέβη εἰς τὸ
ἕξις ψήφισμα :

« Θεὸς ἠγείσθω παντὸς ἔργου καὶ λόγου.

» Ἐπὶ καθηγουμένου Γρηγορίου τε καὶ Εὐστρατίου τῶν ἐν τῷ
» κατὰ Κυδωνίας Ἑλληνομουσεῖῳ σχολαρχούντων, Ἐλαφηβολιῶνος
» ὀγδόῃ ἀπιόντος, οἱ ὑπογεγραμμένοι εἶπομεν.

» Ἐπειδὴ τὴν πατρίαν ἀναλαβέσθαι φωνὴν, τὴν δὲ χύδην καὶ
» ἀγοραίαν, ὡς πάντῃ ἀνοίκειον ἡμῖν, τοῖς τῶν Ἑλλήνων ἐκείνων
» ἀπογόνους, παντὶ τῷ θυμῷ ἀπώσασθαι ἐφιέμεθα, δεδόχθαι πᾶσιν
» ἡμῖν νόμον εἰσενεγκεῖν, ὡς ἡνίκ' ἂν συνῶμεν, Ἑλληνιστὶ πάντας
» ἡμᾶς συνδιαλέγεσθαι καταναγκάζειν. Νόμος. Ἐπιμελεῖσθαι ἕκαστον
• ἡμῶν Ἑλληνιστὶ ὅσον οἶόν τε συνδιαλέγεσθαι· ὅστις δ' ἂν μὴ ἐθέλῃ
• τοῦτο, σελίδα Ὀμηρικὴν ἐνώπιον ἡμῶν ἰστάμενος ἀπαγγέλλειν ἀπο-
» τισάτω τίμημα ».

Ὡς νὰ μὴν ἐφθινε δὲ τοῦτο, οἱ ὑπογράψαντες τὸ ψήφισμα
ἄλλαξαν ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον καὶ τὰ ὀνόματά των· οὕτως ὁ Ἀγγελῆς
ἔγινεν Ἀλκιβιάδης, ὁ Διδότος Ἀνάχαρσις, ὁ Ἰωαννίκιος Ἀριστείδης,
ὁ Τζάνος Ἐπαμεινώνδας κλ.

Ἴδον μὲ ποῖα μέσα οἱ Λογάδες οὗτοι ἐννόουν νὰ ἐπιβάλουν τὴν
κρῆσιν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς εἰς τὸ ἔθνος των !

Ἄλλος συνήγορος καὶ θιασώτης τῆς Ἑλληνίδος ὑπῆρξεν ὁ Νεό-
φυτος Δούκας. Εἰς τὰ 1804 ἐξέδωκε Γραμματικὴν συντεταγμένην εἰς
ἀρχαῖον ἰδίωμα· συνεπέστερος ὅμως πρὸς ἑαυτὸν ἐννοοῦσε νὰ ἐπιβάλλῃ
εἰς τὸ ἔθνος του οὐχὶ τὴν Ἀττικὴν ἀλλὰ τὴν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις

ἐθιζομένην γλῶσσαν, ἦτοι τὴν Ἐκκλησιαστικὴν, καὶ ἐνόμιζεν ὅτι αὕτη, καταλλήλως καλλιεργούμενη, ἠδύνατο ν' ἀνέλθῃ εἰς μεγάλην περιοπὴν. Τόση ὅμως ἦτον τότε ἡ τάσις τοῦ ἔθνους πρὸς τὴν Δημώδη, ὥστε μετὰ τὴν Ἐλευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, ἡ σπουδὴ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς **δι' αὐτὴν καὶ μόνην** δὲν εὔρε σχεδὸν κανένα ὁπαδόν, καὶ ὁ μόνος αὐτὴν εἰς τὰς Ἀθήνας γράφας ἦτον ὁ ἐκ Φιλιππουπόλεως Ἰατρὸς Ἀναστάσιος Λευκίας, ὡς καὶ ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας ἐχορηγίασεν εἰς τῶν ὀλίγων μαθητῶν, τοὺς ὁποίους ὁ μακαρίτης Γεννάδιος ἐγύμνασε περὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του εἰς τὴν Ἑλληνικὴν θεματογραφίαν (1846—7). Ἐκτοτε τὸ μάθημα τοῦτο μετεφέρθη ἀπὸ τὸ Γυμνάσιον εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, εἰς τὸ τότε συστηθὲν « **Φιλολογικὸν Φροντιστήριον** », τὸ προωρισμένον πρὸς τελειότερον καταρτισμὸν τῶν μελλόντων νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα. Δυστυχῶς ὅμως οὔτε ὁ Κουμανούδης, ὁ πρῶτος τοῦ Φροντιστηρίου τούτου διευθυντῆς, εὐρίσκειται πλέον μεταξὺ τῶν ζώντων, οὔτε ὁ τοῦτον διαδεχθεὶς Πανταζίδης, διὰ νὰ μᾶς εἴπωσιν ὁποῖον ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς διδασκαλίας ταύτης. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ἔκτοτε ἔπαυσεν ἐν Ἑλλάδι ἡ διδασκαλία τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, **ὡς Γλῶσσης μελλούσης μίαν ἡμέραν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς γρχρομένη**, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου Ἰωάννου οὐδεὶς τῶν Λογίων, καθ' ὅσον ἡμεῖς γνωρίζομεν, ἐδοκίμασε νὰ γράψῃ εἰς τὴν Γλῶσσαν ταύτην· ὥστε δὲν εἶναι παράδοξον ἂν ὀλίγα ἔτη μετὰ ταῦτα, ὅταν ἡ τοῦ Πανεπιστημίου Σύγκλητος ἐδέησε νὰ γράψῃ πρὸς τὴν Συνάδελφόν της, τὴν Σύγκλητον τῆς Βολωνίας, ἐφορτάζουσαν τὴν πεντακοσιετηρίδα τῆς ἰδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου αὐτῆς, ἐπιστολὴν συγχαρητήριον εἰς τὴν ἀρχαίαν Γλῶσσαν, δὲν εὐρέθη μεταταξὺ τῶν Καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου μας ὁ ἱκανὸς νὰ συντάξῃ ταύτην, καὶ ἐδέησε νὰ τὴν προμηθευθῶσιν ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ.

Περὶσσότερον ὅμως καὶ ἀπὸ τὴν Κοινὴν καὶ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἐξεχουδαίσθη ἐπὶ τῆς Τουρκοκρατίας, **ἡ ὑπὸ τοῦ λαοῦ Γραφομένη**, καὶ ἦλθε στιγμή καθ' ἣν αὕτη εἶχε συνταυτισθῆ ἔντελῶς μετὰ τὴν λαλουμένην· καὶ ἂν δὲν παρενέβαινον οἱ καθαρισταί, πρὸ πολλοῦ θὰ ἐξελείφετο ἀπὸ τὸ ἔθνος μας ἡ Λιγλωσσία.

Ἴδομεν ἀνωτέρω, ἀπὸ τὴν μεταξὺ Μωχάμεθ τοῦ Β' καὶ τοῦ τελευταίου τῶν Παλαιολόγων ἀνταλλαγείσαν ἐπιστολογραφίαν, ὁποία

ἦτον ἡ Γλῶσσα αὕτη, καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ Τοῦρκοι κατέλαβον τὸ Βυζάντιον. Μένει νὰ γνωρίσωμεν τὰς μεταβολὰς, τὰς ὁποίας ἔπαθεν ἕκτοτε μέχρι σήμερον. Θ' ἀκολουθήσωμεν δὲ καὶ εἰς τὴν ἐξέτασιν ταύτην τὸ σύστημα τὸ ὁποῖον ἀκολουθήσαμεν μέχρι τοῦδε, τοῦ τῆς παραθέσεως δηλ. τῶν καιμένων, τὰ ὁποῖα διατρέχον ὁ ἀναγνώστης θὰ ἠμπορήσῃ ν' ἀντιληφθῇ μόνος του τὸν προῖοντα ἐκχυδαϊσμὸν τοῦ ἰδιώματος τούτου.

Δέκα ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν ἔγραψεν ὁ ἐξ Ἀγράφων Διονύσιος τὴν Ἑρμηνείαν τῶν Ζωγράφων, εἰς τὴν τότε ἐν χρήσει εἰς τὴν πατρίδα του Γλῶσσαν. Ἴδου ὁποῖα ἦτον αὕτη :

- « Πῶς νὰ κατασκευάσῃς κάρβουνα διὰ νὰ σχεδιάσῃς :
- » Ἐπαρε ξύλον χονδρὸν, ἄσπερον ξηρὰς λεπτοκαρεᾶς ἢ μυρσίνης
- » κόψον αὐτὸ εἰς κομμάτια μὲ πριόνι καὶ σχίσον αὐτὰ μὲ σκεπάρονην
- » εἰς λεπτὰ καὶ πελέκησέ τα μὲ τὸ μαχαιρίδιον, νὰ γένουν ὡσὰν κονδύ-
- » λια, καὶ βάλε ἀπ' αὐτὰ μέσα εἰς ζτουκάλι ἕως οὔ νὰ γεμίσῃ, καὶ
- » ἐπάνωθεν βάλε πανὶ καὶ χρίσον αὐτὰ καλὰ μετὰ πηλοῦ κλ. »

Εἰς ἄλλο δὲ μέρος μεταφράζων ὁ ἴδιος τὴν ὑπὸ Ἱεροθέου τοῦ Θεσσαλονικέως εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γραφεῖσαν περὶ Ἑλι-
τυπίας πραγματείαν λέγει : « Αὐτὴν τὴν ἐφεύρεσιν τὴν ἐπενόησα
» οὕτω πως, ὡς θέλω διηγηθῆ. Μίαν τῶν ἡμερῶν εἶχον κοιμηθῆ ἕως
» τὸ μεσημέρι, ὅταν ἤμουν εἰς τὴν σκῆτην τοῦ Ἀγ. Δημητρίου.
» Ἐξαφνα ἐξύπνησα ἀπὸ ἓνα τρομερὸν ὄνειρον καὶ βλέπω εἰς τὸν
» τοῖχον τῆς κάβριας μου διάφορα δένδρα, ζῶα, μοναχοὺς, καὶ ἄλλα
» τοιαῦτα, Ἐμεινα ἐκστατικὸς κατὰ πρόωτην φορὰν καὶ ἐπαρατήρησα
» αὐτὰ μὲ προσοχὴν, ἕως μίαν ὥραν ἔπειτα ἔσβυσαν. Παρατήρησα
» ἔπειτα, ὅτι τὸ παράθυρον τῆς κάβριας μου εἶχε μίαν τρύπαν, ὡς ἓνα
» Κωνσταντιναῖον καὶ ἀπέναντι αὐτοῦ τοῖχος μὲ παράθυρον, καὶ
» μεταξὺ τούτων γυαλὶ μέγανον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὁ Οἰκοκύρις διὰ
» χρῆσίν του ».

Ἐνα περὶπου αἰῶνα ἀργότερον ἔγραψε Μανουὴλ ὁ Μαλαξὸς, ὁ Νοτάριος τῆς Μητροπόλεως Θηβῶν, τὸν Νομοκάνονα καὶ τὴν Πα-
τριαρχικὴν Ἱστορίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν δημοσιευθεῖσαν
ἐν ἔτει 1575, παρὰ Μαρτίνου τοῦ Κρουσίου εἰς τὴν **Τουρκογραφικίαν**

καὶ ἐπ' ἐσχάτων μετατυπωθεῖσαν ὑπὸ Βεκκέρου εἰς τὴν Συλλογὴν τῶν Βυζαντινῶν Συγγραφέων τῆς Βόννης. Ἴδου ὅποια ἡ Γλωσσά του :

« Ἐπὶ τῆς Πατριαρχίας τούτου (1506) ἦτον καὶ ὁ παράνομος »
» Ἀρσένιος, τὸ γένος Ἀποστόλης, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὸν Θρόνον τῆς »
» ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Μανεβασίας παρανόμως καὶ ἔξω τῶν »
» κανόνων. Τοῦτος λέγω ὁ Ἀρσένιος ἦτον διάκονος καὶ ἦλθεν ἀπὸ »
» τὴν Βενετιάν εἰς τὴν Μονεβασίαν μετὰ μεγάλης δυνάμεως τῶν Βε- »
» νεικῶν, δηλονότι τῆς αὐθεντίας, ἔστωντας ὅπου ὄριζαν αὐτὴν τότε, »
» καὶ εἶχε θέλημα παρ' αὐτῶν καὶ παρὰ τὸν Ληγάτον τοῦ Πάπα, ὅτι »
» ἀφοῦ γίνεαι ἀρχιερεὺς, νὰ ἔχη τὸν Θρόνον τῆς Μονεβασίας ἀνεμ- »
» ποδίστως κλ. »

Εἰς τὰ 1642 Νικόδημος ὁ Καβάσιλας ἔγραφεν ἀπὸ τὴν Βοστυνοχώρην εἰς τοὺς Προκρίτους τῶν Σαλόνων, ἐνεργούντων νὰ προχειρισθῇ ἐπίσκοπος τῆς πόλεως ταύτης:

« Τὴν τιμίαν θέλησιν τῆς Ἀρχοντίας σας ἔμαθον καὶ σὰς παραγ- »
» γέλλω πῶς δὲν ἠμπορῶ ν' ἀκούσω τὴν ἰδέαν σας. Καλλίτεροί μου »
» ὑπάρχον ἅμπολλοι καὶ αὐτοῦ καὶ εἰς τὰ περιχώρα, καὶ κάμετε »
» τὸ πῶς φαίνεται καλὸν εἰς τὴν τιμιότητά σας. Ἐγὼ ἐλάχιστος ὢλων »
» δὲν αἰσθάνεμαι ἱκανὸς δι' ἓνα τόσον μεγάλο φόρτωμα ».

Ἐτι ἀπλούστερον καὶ κανονικώτερον ἔγραψε τὴν δημοτικὴν ὁ διάσημος Ἡλίας Μηνιάτης, ὁ εὐφραδέστερος ὢλων τῶν Ρητόρων τῆς Μ. Ἐκκλησίας.

Ἴδου τὸ προοίμιόν του εἰς τὸν λόγον του εἰς τὴν Σταύρωσιν τοῦ Σωτῆρος :

« Πῶς ἔκαμεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ πῶς ἔκαμεν ὁ ἄνθρωπος »
» τὸν Θεόν ! Ὁ Θεὸς μέσα εἰς τὸν παράδεισον τῆς τρυφῆς ἔλαβε »
» χῶμα ἀπὸ τῆς γῆν, τὸ ἔπλασε μὲ τὰς χεῖράς του, τὸ ἐμφύχωσε μὲ »
» τὴν πνοὴν του, τὸ ἐτίμησε μὲ τὴν εἰκόνα του, καὶ ἐποίησε τὸν ἄν- »
» θρωπον κατ' εἰκόνα αὐτοῦ καὶ ὁμοίωσιν. Ὁ ἄνθρωπος ἐπάνω »
» εἰς τὸ ὄρος τοῦ Γολγοθᾶ ἐκατάστησε τὸν Θεὸν χωρὶς μορφῆν, χωρὶς »
» πνοήν, ὅλον αἷμα, ὅλον πληγὰς, προσηλωμένον εἰς τὸ ξύλον. Βλέπω »
» ἐκεῖ ἓνα Ἀδάμ, καθὼς τὸν ἔπλασεν ὁ Θεὸς, ἔμφυχον εἰκόνα τοῦ »
» Θεοῦ, ἐστεφανωμένον δόξῃ καὶ τιμῇ, αὐτεξούσιον βασιλέα »
» πάντων τῶν ὑπὸ τὴν σελήνην κτημάτων, εἰς τὴν ἀπόλαυσιν

» ὄλης τῆς ἐπιγείου μακαριότητος. Βλέπω ἐδῶ ἕναν Ἰησοῦν
» Χριστὸν καθὼς τὸν ἐκατέστησεν ὁ ἄνθρωπος, χωρὶς κάλλος, χωρὶς
• εἶδος ἀνθρώπου, ἐστεφανωμένον μὲ ἀκάνθας, κατάδικον, ἄτιμον, ἐν
• μέσῳ δύο ληστῶν, εἰς τὴν ἀγωνίαν τοῦ πλέον ἐπωδύνου θανάτου κλ.»

Αὐτὴ ὅμως ἡ τόσον φυσικὴ τάσις τῆς Γλώσσης πρὸς ἀπλοποιή-
ησιν καὶ καθολίκευσιν προσέκοψεν εἰς δύο μεγάλα προσκόμματα :

1). Τὸ μέγαλον συμφέρον, τὸ ὁποῖον εἶχον καὶ ἔχουν οἱ διδάσκαλοι
νὰ διαιωνίσουν τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς εἰς τὰ
Σχολεῖα, καὶ

2). Τὴν ματαίαν ἐλπίδα, τὴν ὁποίαν κατώρθωσαν νὰ ἐμπνεύ-
σουν εἰς τὸν λαὸν, ὅτι μεταβαλλομένης ὁσημέραι τῆς Γλώσσης ἐπὶ τὸ
Ἑλληνικώτερον, θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἠμπορέσουν ὅλοι
νὰ ὁμιλήσουν καὶ νὰ γράφουν τὴν Γλῶσσαν τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ
Θουκιδίδου· καὶ ὡς ἐκ τούτου οἱ Λόγιοί μας διαιρέθησαν τότε εἰς τρεῖς
κατηγορίας. Οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι ἡ **σήμερον γραφομένη** ἔπρεπε νὰ
καταργηθῇ ἐντελῶς καὶ ν' ἀντικατασταθῇ διὰ τῆς ἀρχαίας. Οἱ δὲ ὅτι
πρέπει νὰ ἐξελληνισθῇ διὰ τῆς κατὰ μικρὸν ἐπανόδου εἰς τοὺς
ἀρχαίους τύπους καὶ ὄρους, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἐζήτουν ν' ἀντικατασταθῇ
αὕτη ὑπὸ τοῦ σήμερον λαλουμένου ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἰδιώματος.

Ἐἶδομεν ἀνωτέρω ποῦ κατέληξαν αἱ προσπάθειαι ἐκείνων, οἵτινες
ἐθέσπισαν διὰ νόμον, τὴν ἐπάνοδον τῆς ἀρχαίας εἰς τὴν χρῆσιν.

Δὲν εὐτύχησαν περισσότερον οἱ ἐπιχειρισθέντες τὴν κατὰ μικρὸν
ἐξελληνισμὸν τῆς Δημώδους.

Ὁ ἐκ Λαρίσσης Ἑλλάδιος, ὅστις πρῶτος ἐπεδόθη εἰς τὸ ἔργον
τοῦτο, ἐγνώριζε τόσον ὀλίγον τὴν ἑλληνικὴν, ὥστε μόνον εἰς τοὺς μὴ
γινώσκοντας αὐτὴν ξένους ἠμπόρεσε νὰ ἐπιδείξῃ. Ἀρκεῖ νὰ συγκρίνη
τις τὴν τοῦ Εὐδαγγελίου εἰς τὴν ἀπλὴν μετάφρασίν του, μὲ τὴν μετά-
φρασιν Μαξίμου τοῦ Καλλιπολίτου, ἢ Ἀναστασίου τοῦ Μακεδόνα, διὰ
νὰ πεισθῇ περὶ τῶν λεγομένων. « Καὶ **γεννηθεῖς**, μεταφράζει οὗτος,
ὁ Ἰησοῦς ἐν Βιθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ
Βασιλέως, **εὐθύς ἦλθαν** Μάγοι **ἀπὸ Ἀνατολῶν** εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα
λέγοντες : ποῦ εἶναι ὁ γεννηθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἑβραίων ».

Αὐτὸ τοῦτο ἠμπορεῖ νὰ εἶπῃ τις καὶ περὶ τοῦ Θεοτόκου. Τόση
ἦτον ἡ περὶ τὴν Γλῶσσαν ἐμπειρία τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε ἀντὶ νὰ διορ-

θώση καὶ νὰ πλησιάσῃ αὐτὴν εἰς τὴν ἀρχαίαν, τὴν ἐφόρτωσεν ἕξ ἐνὸς μὲν μὲ ἀρχαῖσμοις ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τόσους Ἰταλισμοὺς καὶ σολοικισμοὺς, ὅσους ποτὲ τῆς δὲν εἶχε λάβει.

Ἰδοὺ μία ἀπὸ τὰς καλητέρας τοῦ Ὀμιλίας :

« Ἡ ἔξαφνος, λέγει, συμφορὰ (ἀντὶ ἔξαφνη) εἶνε μία (una)
» ἀπαρηγόρητος θλίψις (ἀντὶ ἀπαρηγόρητη θλίψη). Ὅταν ἡ δυστυχία
» ἀπὸ ὀλίγον κατ' ὀλίγον (ἀντὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον) ἔρχεται ἐπάνω
» (sopra) εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου ἐτοιμάζεται καὶ
» εἶναι σχεδὸν συνηθισμένη εἰς τὴν λύπην, ἡ συμφορὰν δὲ τῆς φαίνεται
» (τῆς φύσεως ἢ τοῦ ἀνθρώπου ;) πράγμα τόσον πικρὸν (non gli
» pare cosa tanto amara) **ma** ὅταν ἡ συμφορὰ ὅλη ἀντάμα
» (tutta di un tratto) σωρεύεται ἐπάνω εἰς τὸν ἄνθρωπον, τότε εἶναι
» μία πληγὴ ὅπου βοτάνη δὲν δέχεται (ἐπεδέχεται), εἶναι ἓνα πάθος
» ὅπου δὲν ἔχει καμίαν ἰατροίαν ».

Ἄλλος ἔξελληνιστὴς τῆς γραφομένης ἦτον Εὐγένιος ὁ Βούλγαρης. Ἰδοὺ ὅμως πῶς ἐννοοῦσε νὰ γράφεται αὕτη :

« Παναγιώτατε καὶ Οἰκουμενικὲ Πατριάρχα κ.λ. :

» Ἰδοὺ ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγα αἴτια τῆς ἀναχωρήσεώς μου.
» Ἐχετε ἐν αὐτοῖς τὸ διατὶ ἀποχρόντως. Ἄλλ' ἢ Ὑμετέρα Πανα-
» γιότης τὰ αἴτια ταῦτα εἰς τὸ μηδὲν λογιζομένη, τοῦτο μόνον ἐν τοῖς
» διαφόροις κατ' ἐμοῦ γράμμασιν ἀγωνίζεται νὰ παραστήσῃ, ὅτι τάχα
» ἡ ἐμὴ ἀναχώρησις ἠκολούθησεν, διότι ἠθελήσατε νὰ διορθώσητε
» τὰ τῆς Σχολῆς ἄτοπα καὶ νὰ ἐξώσητε τοὺς ἀτάκτους κ.λ. ».

Τρίτος ἔξελληνιστὴς τῆς γραφομένης ἦτον ὁ ἐκ Βουλγαρίας κατα-
γόμενος Ἰωσήφ ὁ ἐπικληθεὶς Μοισιόδαξ, μαθητὴς χρηματίσας τοῦ
Εὐγενίου τότε, ὅτε οἱ Βούλγαροι, ὡς κισσὸς περὶ τὴν Ἑλληνικὴν δρῖν
ἀνελίσσοντο εἰς ὕψος ἀνθρωπισμοῦ διὰ τῶν γραμμάτων, καὶ οὐδ'
ἀνειρεύοντό ποτε ἔχθρας καθ' ἡμῶν. Γράψας τῷ 1785 Θεωρίαν τῆς
Γεωγραφίας ἐν τῷ ἀπλῷ ἰδιώματι, ἐλαφρῶς ἔξελληνισμένῳ « διὰ λόγους
» τοὺς ὁποίους ἀπιφέρω, λέγει, ἔκρινα, νὰ ἐξυφάνω τὴν παροῦσαν
» συγγραφὴν ἐν τῷ ἀπλῷ ὕφει, σώζων ὅμως τοὺς ὠρισμένους
» ὄρους τῶν πραγμάτων, οἵτινες ἦσαν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις,

» καὶ μεθαρμόζων ἀπὸ τὸ ἀπλὸν ὕφος ἐπὶ τὸ σεμνότερον ἢ τὸ ἐλά-
» χιστον, ἐπὶ τὸ πρὲπωδέστερον τῇ ἀνὰ χεῖρας πραγματευομένη ὕλη της ».

Ὁ ἐπισημότερος ὅμως ὢλων, καὶ πλέον ἔνθερος θιασώτης τῆς εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδίωμα προσαρμογῆς τῆς Δημιώδους, ὑπῆρξεν ὁ ἐξ Ἀθηνῶν καταγόμενος Παναγιώτης Κοδριζᾶς, ὁ γνωστός τοῦ Κοραῖ ἀντίπαλος.

« Ἡ μόνη προσφυῆς διόρθωσις, λέγει οὗτος, τὴν ὁποίαν ἡ καθ' ἡμᾶς κοινὴ Γλῶσσα ἐπιδέχεται, εἶναι ἡ προσαρμογὴ εἰς τὸ κοινὸν ὕφος τῶν γνησίων λέξεων καὶ φράσεων, ὅσαι ἐκ περιστάσεως ἀπὸ τὴν χρῆσιν ἔλειψαν ἢ ἐξ ἀμαθείας κατηργήθησαν ». Ἀλλὰ πολὺ πλέον μετριόφρων τῶν σημερινῶν μας Ἑλληνιστῶν, ὁ ἐν λόγῳ διορθωτῆς τῆς Γλώσσης νομίζει, ὅτι αἱ μέλλονσαι νὰ εἰσαχθοῦν εἰς τὴν Γλῶσσάν μας ἀρχαῖαι λέξεις, πρέπει νὰ λαμβάνωνται ἀπὸ συγγραφεῖς τοῦ κατωτάτου Ἑλληνισμοῦ : τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας δηλ. τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς Συγγραφεῖς· διότι πέραν αὐτῶν τὸ σχῆμα τῆς Διαλέκτου καὶ ὁ ρυθμὸς τῆς φράσεως τόσον διαφέρουν, ὥστε οἱ πέραν τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων γράψαντες δὲν ἵμποροῦν νὰ χρησιμεύσουν ὡς πρότυπον διορθώσεως τῆς σημερινῆς μας Γλώσσης.

« Αἱ πλειότεραι, λέγει, λέξεις καὶ ἀρμοδιότεραι φράσεις πρὸς τὸ κοινὸν ὕφος τῆς ἐθνικῆς μας Διαλέκτου, καθ' ὅσον ἡ κοινὴ χρῆσις πραγματικῶς τὸ ἀπέδειξεν, εἶναι ἐκεῖναι, τὰς ὁποίας μετεχειρίσθησαν οἱ τῆς ἐσχάτης περιόδου τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ πλησιέστεροι πρὸς ἡμᾶς συγγραφεῖς· δηλαδὴ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, οἱ Ἱστοριογράφοι τῆς Βυζαντίδος οἱ τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων διδάσκαλοι, τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ τέλος πάντων, ἀναβαίνοντες ἕως εἰς αὐτὸν τὸν Ἰσοκράτην, Περαιτέρω τούτου τὸ σχῆμα τῆς διαλέκτου διαφέρει καὶ ὁ ρυθμὸς τῆς φράσεως διόλου ἐξαλλοιοῦται ».

Μ' ὅλας ὅμως αὐτὰς, τὰς κατὰ μέγα μέρος ὀρθοτάτας αὐτοῦ ἰδέας, ὁ ἐν λόγῳ Λόγιος ὑπῆρξεν ἀτυχεστάτος εἰς τὴν ἐφαρμογὴν των. Ἐπιφορησθεῖς ὑπὸ τοῦ τότε Ἡγεμόνος τῆς Μολδοβλαχίας Μιχαὴλ Κωνσταντίνου Σούτσου νὰ μεταφράσῃ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν τὰς περὶ Πληθῦος κόσμων Ὁμιλίαις τοῦ Φοντενέλ, προέταξε τὰς ἐξῆς περὶ τῆς Ἑλλ. Γλώσσης σκέψεις του εἰς Γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν, οὐδεὶς, πιστεύω τῶν λογίων μας ἔλαβεν ἢ θὰ λάβῃ ποτὲ ὡς ὑπόδειγμά του.

« Δυσκολώτερον, λέγει, καὶ ἀργότερον πρᾶγμα δέν μοι φαίνεται
» νὰ εἶναι ἄλλο τόσον πολλά, ὅσον εἶναι τὸ νὰ ἐμβῆ εἰς τάξιν τὸ
» ἄτακτον, τὸ νὰ κανονισθῆ τὸ ἀκανόνιστον καὶ νὰ ἐπιστηρικθῆ εἰς
» γενικὰς καὶ κοινὰς ἀρχὰς τὸ μηδ' ἀρχὴν μηδὲ βᾶσιν ἔχον ».

Ὅπως διόλου ἄλλου εἴδους διορθωτῆς τῆς γραφομένης ἦτον ὁ
μακαρίτης Κοραῖς. Κατ' αὐτὸν ἢ διορθώσεις τῆς Γλώσσης δέν πρέπει
νὰ γίνῃ μόνον διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἐν χρήσει χυδαίων λέξεων καὶ
φράσεων διὰ τῶν ἀντιστοίχων τῆς ἀρχαίας, ἀλλὰ μάλιστα καὶ πρὸ
πάντων, διὰ τῆς ἐξελληνίσεως τοῦ ὑπάρχοντος ὕλικου τῆς δημόδους,
καὶ τῆς ὑπαγωγῆς αὐτοῦ καὶ τοὺς κανόνας τῆς ἀρχαίας συντάξεως.

« Διόρθωσιν ὀνομάζω τῆς Γλώσσης ὄχι μόνον τὸν μετασημα-
» τισμὸν διαφόρων βαρβαρομόρφων λέξεων καὶ συντάξεων, ἀλλὰ
» καὶ τὴν φυλακὴν πολλῶν ἄλλων, τὰς ὁποίας ὡς βαρβάρους, σπου-
» δάζουν νὰ ἐξορίσῃ ἀπὸ τὴν Γλῶσσαν, ὅσοι μετὰ προσοχῆς δέν
» ἐρεύνῃσαν τὴν φύσιν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης ».

Καὶ εἰς τοὺς περὶ Γλώσσης **Αὐτοσχεδίους Στοχασμοὺς**, τοὺς
ὁποίους ἐν εἴδει προλόγων εἰς τὰ διάφορα αὐτοῦ Συγγράμματα
προέταξε, διέγραψε τοὺς κανόνας καθ' οὓς πρέπει νὰ προβαίῃ ὁ τὴν
διόρθωσιν τῆς γλώσσης ἐπιχειρούμενος, μὲ τόσην ἀκριβείαν, ὥστε οἱ
στοχασμοὶ οὗτοι χρησιμεύουν ἔτι καὶ νῦν ὡς οἱ καλύτεροι σύμβουλοι
καὶ ὁδηγοὶ ἐκείνων, οἵτινες καταγίνονται εἰς τοιοῦτου εἴδους μελέτας.

Ἄτυχῶς ὅμως εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν κανόνων τούτων εἰς τὴν
πρᾶξιν, ὁ μακαρίτης ἀπέτυχεν ὅσον καὶ ὁ ἀντίπαλός του. Αἱ ἀναρίθμητοι
νεολογίαι καὶ ἀρχαϊκαὶ συντάξεις, μὲ τὰς ὁποίας ὁ σεβαστὸς Γέρον
ἠθέλησε νὰ προκίσῃ τὴν Γλῶσσαν, καὶ αἱ ὁποῖαι χαρακτηρίζουν τὸ
Κοραϊστικὸν λεγόμενον ὕφος· τὰ ἀποῦ, ἐντάμα, πρωνὸ, καν-
μία, κἀνποιοις· τὸ : ἢ ἀνοιξεις ἀντὶ τὸ ἀνοιγμα, φυλακὴ ἀντὶ τοῦ
φύλαξις, τὰ ἐξεύρω, τὰ ἐμπορῶ, τὰ ἔχω εἰπεῖν, θέλω γράφειν,
ρυστοθῆν, γενῆν, ἀναθῆν κλ. μὲ τὰ ὁποῖα ἠθέλησε νὰ ἀναστήσῃ τοὺς
ἀρχαίους ἀπαρεμφατικούς τύπους κλ. δέν εὐχαρίστησαν οὔτε τὸν λαὸν
οὔτε τοὺς λογίους, καὶ τόσον ἐχλευάσθησαν καὶ διεκωμωδήθησαν ἀπὸ
τοὺς ἀντιπάλους του, ὥστε ἐπὶ τέλους καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος τὰ παραίτησε
καὶ ἄρχισε νὰ γράφῃ τὴν Γλῶσσαν, ὁποῖαν τὴν εἶχεν εὔρει προτοῦ

ν' ἀρχίση τὴν διόρθωσίν της. Ἡ πρὸς τὸν Πατρinὸν ἐπιστολή του δὲν ἀφίνει περὶ τοῦτου οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν.

Ἄμα ἐξεδόθη ἡ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης Μελέτη τοῦ Κοδρικᾶ, εἰς τὴν ὁποίαν κατ' ἀνάγκην ἐπεκρίνοντο αἱ περὶ Γλώσσης ἰδέαι αὐτοῦ, ὁ Κοραῆς ἔγραψεν εἰς τὸν Κ. Πατρinὸν, δαπάνη τοῦ ὁποίου εἶχε γείνει ἡ τῆς εἰρημένης Πραγματείας ἔκδοσις.

« Τιμώτατε Κύριε Πατρinέ!

» Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἔξεδωκε μὲ ἔξοδά σου ὁ Κοδρικᾶς
» **Μελέτην περὶ τῆς Κοινῆς ἡμῶν Γλώσσης**, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπ'
» ἀρχῆς εἰς τέλος μὲ ὑβρίζει ἀναισχύντως, καὶ τὸ χειρότερον μὲ
» συκοφαντεῖ, πασχίζων νὰ δείξῃ μὲ ἀνήκουστον ἀναίδειαν, ὅτι ὅσα
» ἔγραψα καὶ γράφω ἀποβλέπουν εἰς τὸ νὰ ἀνατρέψω ὅλα τὰ ἐκ
» προγόνων παραδεδομένα ἐκκλησιαστικὰ καὶ πολιτικὰ καθήκοντα.

» Ἐὰν προβλέπων, ὅτι ἔμελλε νὰ ἐξεράσῃ κατ' ἐμοῦ τόσον
» φρικτὰς συκοφαντίας, τοῦ ἔδωκες τὰ χρειάζόμενα ὄπλα, διὰ νὰ
» σφάξῃ ἐβδομηκονταετῆ γέροντα, ἄλλο δὲν μένει εἰς ἐμὲ παρὰ νὰ
» κλαίω τὴν τύχην μου, ὅτι ἐσῆκωσε κατὰ τῆς κεφαλῆς μου καὶ αὐτούς
» μου τοὺς φίλους, ἐπειδὴ εἰς τὸν κατάλογον τῶν φίλων σε εἶχα ἕως
» τώρα γραμμένον, οὐδ' ὑποφέρει ἡ ψυχὴ μου νὰ ἐξαλείψω ἀπ' αὐτὸν
» εἰς τὸ ἔξης τὸ ὄνομά σου.

» Ἐὰν ἐξ ἐναντίας σε ἠπάτησεν ὁ δόλιος συκοφάντης καὶ σ'
» ἔκαμε μὴ θέλοντα συνεργὸν τῆς ἀδικίας του, εἰς τοιαύτην περίστασιν
» ποῖον εἶναι τὸ χρέος σου, δὲν ἔχεις χρεῖαν νὰ τὸ μάθῃς ἀπ' ἐμέ.
» Ὁ συντομώτερος ὅμως τρόπος ν' ἀθωωθῆς ἀπὸ τὴν μετοχὴν τῆς
» συκοφαντίας, καὶ νὰ παρηγορήσῃς καὶ ἐμὲ τὸν συκοφαντούμενον,
» εἶναι ν' ἀναγγείλῃς εἰς τὸν Λόγιον Ἑρμῆν (ὡς ἔπραξαν οἱ Ὀμο-
» γενεῖς σπουδασταὶ τῆς Πίσας), ὅτι μὲ ἀγανάκτησιν μεγάλην εἶδες
» τὸ ὄνομά σου εἰς κεφαλὴν τοῦ λιβέλλου. » **Κοραῆς**

Ἴδου καὶ ἡ ἀπάντησις γραμμένη εἰς Γλώσσαν πολὺ πλέον ἀπλὴν καὶ ὁμοίμορφον.

Τῷ Σοφολογιωτάτῳ Α. Κοραῆ.

• • • • •
» Ἐγὼ σοφολογιώτατε μῆτε φιλόσοφος εἶμαι μῆτε αἱ ἐμπορικαί
» μου ἀσχολίαι μοι συγχωροῦν νὰ ἔμβω εἰς ἐξετάσεις φιλοσοφικάς.

- » Μὲ τὸν ὀλίγον ὅμως νοῦν ὅπου ἔχω, κρίνω ἀπ' αὐτὰ νὰ γραφόμενά
- » σας, ὅτι δὲν ἀναγνώσατε τὸ σύγγραμμα τοῦ Κοδρικᾶ, διότι βλέπω,
- » ὅτι μίτε τὴν ἐπιγραφὴν, μίτε τὸ μέγεθος τοῦ βιβλίου γνωρίζετε, καὶ
- » διὰ τοῦτο καὶ τὸ ὀνομάζετε Δίβελλον. Ὡς φαίνεται κανεὶς ὑπουργὸς
- » φίλος σᾶς διήγειρεν εἰς ἀγανάκτησιν, καὶ διὰ τοῦτο μὲ συμβουλεύετε
- » νὰ κάμω πρᾶγμα ἐναντίον τοῦ χαρακτήρός μου καὶ τοῦ ἐπαγγέλματός
- » μου Ἡ Σοφολογιότης σας ἠξεύρετε τὰ ὅσα ὑπέγραψαν οἱ
- » σπουδάσται τῆς Πίζης κατὰ Κοδρικᾶ, δὲν ἐδιαβάσατε ὅμως ὡς
- » φαίνεται, καὶ ὅσα ἄλλοι εἰς αὐτοὺς ἀπεκρίθησαν, καὶ σᾶς παρακαλῶ
- » νὰ στοχασθῆτε, τί ἔπρεπε νὰ εἰπῆτε σεῖς ὁ ἴδιος, ἂν κανεὶς ἄλλος
- » ἤθελε κάμει ἐν τέτοιον πρόβλημα εἰς τοὺς συνδρομητὰς τῆς ἐκδόσεως
- » τῶν συγγραμμάτων σας κ.λ. κ.λ.»

Πατρινὸς

Τοιαύτη ἦτον ἡ Γλῶσσα τὴν ὁποίαν οἱ ὀπωσοῦν γραμματισμένοι ἔγραφον εἰς τὰ 1820. Εἰς αὐτὴν ἔγραψαν καὶ ὁ Ρήγας τὰ ἐθνοεργετήρια ἄσματά του, ὁ Ὑψηλάντης τὰς προκηρύξεις του. Εἰς αὐτὴν ἀνταποκρίνοντο οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἀγῶνος, αὐτὴν μετεχειρίσθη ἡ πρώτη ἐν Ἑλλάδι συστηθεῖσα Κυβέρνησις, καὶ τὸ οὐσιωδέστερον ὄλων, ἡ Γλῶσσα αὕτη ἦτον κοινὴ εἰς ὅλα τὰ μέρη τὰ ὁποῖα ἔλαβον μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα, ὡς ἐκ τῶν ἐξῆς φαίνεται.

Ἐγκύκλιος Πέτρου Μαυρομιάλη εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Ἀρχάς.

- « Ὁ ἀνυπόφορος ζυγὸς τῆς Ὀθ. Τυρανίας εἰς τὸ διάστημα ἐνός
- » καὶ ἐπέκεινα αἰῶνος κατήτησεν εἰς μίαν ἀκμὴν, ὥστε νὰ μὴ μείνῃ
- » ἄλλο εἰς τοὺς δυστυχεῖς Πελοποννησίους Ἑλληνας εἰμὴ μόνον πνοῆ,
- » καὶ αὕτη διὰ νὰ δίδῃ κυρίως τοὺς ἐγκαρδίους ἀναστεναγμούς των κλ.

Προκήρυξις τῆς Προσωρινῆς Διοικήσεως τῆς Ἑλλάδος.

- « Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος πολεμεῖ κατὰ τῆς τυρανίας αὐθόρητον.
- » Τὰ δίκαιά του εἶναι γνωστὰ καὶ ἀναντίρρητα. Δὲν ζητεῖ ἄλλο εἰμὴ
- » νὰ παύσῃ τὴν ἀδικίαν μὲ μεγάλας θυσίας, νὰ ὠφελῆθῃ χωρὶς νὰ
- » βλάβῃ καμμίαν κοινωνίαν ἀνθρώπων δικαίων. Καθὼς δὲ γνωρίζει
- » τὰ δικαιώματά του γνωρίζει καὶ τὰ χρέη του.

Ὁ πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ

Ἄ. Μαυροκορδάτος

Μῆλος τὴν 27 Αὐγούστου 1821.

« Τὸ περασμένον Σάββατον ἐμάθαμεν ὅτι ἐπέρασαν δώδεκα
» πλοῖα **σοτοθέντο** ἀπὸ Σαντορίνην, καὶ ἐκάμαμεν συμπερασμὸν, ὅτι
» νὰ ἦτον τὰ ἐχθρικά, πλὴν δὲν ἔχομεν βεβαίαν εἶδησιν. Εἰς τὰς 24
» τοῦ τρέχοντος ἔφυγεν ἐν βρῖκιον Εὐρωπαϊκὸν βασιλικὸν ἀπὸ τὰ
» Χανία, τὸ ὁποῖον εἰς τὰς 25, Πέμπτη βράδῳ, ἤρθε τὰ μεσάνυκτα δύο
» βρῖκια καὶ μίαν φεργάτταν ἀπέξω ἀπὸ τὰ Χανιά κλ.

Ἡ Βουλὴ τῆς Σάμου, 9 Ἀπριλίου 1822.

« Σήμερον μισεῖ ἀπὸ τὸ πόρτον τῆς Κολλώνας ὁ Ἰωάννης
» Μίτσας, Σπετσιώτης. Τὸ φορτωμὰ του εἶναι κρασί μωσχάτο, ἔχει
» καὶ μερικὸν καπνὸν, ἔχει διὰ φύλαξιν του τουφέκια τρία, πιστόλας
» δύο, μαχαίρας δύο, ἔχει συντρόφους τέσσαρας καὶ αὐτὸς πέντε,
» ὑπάγει διὰ Σπέτσας ἢ εἰς ἄλλον τόπον, ἂν τὸ καλέση ὁ καιρὸς ἢ ἡ
» πραγματεία κλ.

Καὶ τὸ περιεργότερον ὄλων εἶναι, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Ἠπείρου ἔγραφον τὴν ἰδίαν Γλῶσσαν. Ἐκτὸς τῶν ὀλίγων Τουρκικῶν λέξεων καὶ φράσεων, τὰς ὁποίας ἀπαντᾷ τις κατ' ἀνάγκην εἰς τὰς ἐπιστολάς των, τὸ Ἑλληνικὸν μέρος τοῦ κειμένου εἶναι πολὺ ὁμοειδέστερα καὶ δημοτικώτερα γραμμένον παρὰ τὰ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὁ λόγος τοῦ φαινομένου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἦτον ἄλλος παρ' ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἔγραφον τὴν Γλῶσσαν τὴν ὁποίαν ἐμάνθανον κατὰ πρᾶξιν ἀπὸ τοῦ λαοῦ τὸ στόμα, καὶ ὄχι ὅπως ἐδιώρθοναν αὐτὴν οἱ Διδάσκαλοι.

Τὴν 9 Μαρτίου 1821 ἔγραφεν ὁ Ὄθωμανικὸς ἀρχιστρατήγος τῆς Χίου πρὸς τὴν ἐφορίαν τῆς νήσου ταύτης.

« Μανθάνω ὅτι τινὲς ἐδῶ ἀπὸ τοὺς μεγάλους καὶ πλουσίους ἢ
» μελετοῦν ἢ ἀπεφάσισαν νὰ φύγουν φαρμαλικῶς. Εἰς τὴν αἰτίαν ν' ἀπο-
» δώσω αὐτὸ τὸ κίνημα δὲν ἠξέυρω. Πλὴν προλαμβάνω νὰ σᾶς εἶπω,
» ὅτι ὅσον τάχιστα νὰ ἐμποδίσετε ὅχι νὰ φύγουν, ἀλλὰ καὶ ἂν τὸ
» ἐστοχάσθησαν, νὰ μεταβληθοῦν καὶ νὰ μὴ ματάβγῃ πλέον ἀπὸ
» στόμα τους διότι κλ.

Καὶ ἡ Γλῶσσα αὕτη δὲν εἶναι οὔτε ἡ τοῦ Κοραῆ, οὔτε ἡ τοῦ Κοδρικᾶ, οὔτε ἡ τοῦ Εὐγενίου, ἀλλ' αὕτη ἡ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ λαλουμένη, γραμμένη μόνον κατὰ τὸ τυπικὸν τῆς ἀρχαίας.

Ἡ μεγάλη ὁμως αὕτη ἀπλοποίησις τῆς Γραφομένης καὶ ἡ τότε ἐπικρατοῦσα ἰδέα, ὅτι οἱ δημῶδεις γραμματικοὶ τύποι ἦσαν βάρβαροι καὶ διεφθαρμένοι, ὑπῆρξαν τὰ αἴτια, διὰ τὰ ὁποῖα οἱ τύποι οὗτοι ἄργησαν τόσον νὰ χρησιμεύσουν εἰς τὸν γραπτὸν λόγον. Ὁ λαὸς δὲν ἀγαπᾷ ν' ἀλλάσῃ σύστημα χωρὶς ἀνάγκην· καὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἕως τότε, οὐδεμίᾳ τῷ εἶχε δοθῆ ἀφορμὴ πρὸς τοῦτο. Ὅταν ὁμως περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ'. αἰῶνος, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει εἶδον τὴν μεγάλην πρόοδον τὴν ὁποίαν εἶχον κάμει οἱ Κρητικοὶ εἰς τὴν Ρητορικὴν καὶ τὴν ποίησιν, ἀφ' ὅτου οἱ λόγιοί των, ἀποσκορακίσαντες τὴν κοινῶς γραφομένην Ἑλληνιστικὴν, ἄρχισαν νὰ γράφουν τὴν Γλῶσσαν τὴν ὁποίαν εἶχον μάθει ἀπὸ τοὺς Γονεῖς των, καὶ ἀπαράλλακτα ὅπως νὴν ὠμιλοῦσαν· ὅταν ἐνόησαν, ὅτι ἡ μεγάλη ἐπιτυχία τῶν Ἱεραποστόλων τῆς Δύσεως εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ὠφείλετο εἰς τὴν δημῶδη Γλῶσσαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἦσαν γραμμένα τὰ θρησκευτικὰ των βιβλία· ὅταν τέλος ἠτύχησαν ν' ἀκούσουν οἱ ἴδιοι τὸν Πηγᾶν καὶ τὸν Σκοῦφον καὶ τὸν Μαργούνιον, διδάσκοντας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸν ἄμβωνα, καὶ ἠσθάνθησαν τὴν δύναμιν, τὴν χάριν καὶ ὅλας τὰς ἀρετὰς τῆς δημῶδους, ἄλλαξαν τότε καὶ αὐτοὶ ἰδέαν, καὶ παραιτήσαντες τὴν Γλῶσσαν τοῦ Σχολείου, ἄρχισαν νὰ γράφουν, ὡς οἱ Κρητεῖς, ἐκείνην, τὴν ὁποίαν εἶχον μάθει εἰς τὴν πατρικὴν των οἰκίαν. Τόσον δὲ ταχέως διεδόθη ὁ νεωτερισμὸς οὗτος εἰς τὸ ἔθνος ὥστε ἐντὸς ὀλίγου, ἡ Τουρκοκρατομένη Ἑλλὰς ἐγένευσεν ἀπὸ βιβλία διαφορωτάτης φύσεως, γραμμένα εἰς τοῦ λαοῦ τὴν Γλῶσσαν, καὶ μάλιστα ἐλευθέραν ἀπὸ τοὺς Φραγκισμοὺς καὶ τοὺς βαρβαρισμοὺς, οἱ ὁποῖοι τόσον παραμερφώνουν τὴν Γλῶσσαν τῶν Κρητικῶν, τῶν Ροδιακῶν καὶ τῶν Κυπριοτικῶν ἁσμάτων.

Τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι εἰς τὴν Γλῶσσαν ταύτην γραφὲν σύγγραμμα εἶναι, καθ' ὅσον ἡμεῖς γνωρίζομεν, ὁ **Φυσιολόγος** τοῦ Δαμασκηνοῦ τοῦ Στουδίτου, γραφεὶς περὶ τὰ 1530, Ἰδοὺ ὁποῖα ἡ Γλῶσσά του :

« Ἡ Ἀράχνη εἶναι αὐτὸ τὸ ζῶον ὅπου κάμνει τὸ ὕφασμα εἰς τοὺς τοίχους. Εἶναι δὲ τεχνικὸν ζῶον, διότι εὐγάζει ἀπὸ τὴν κοιλίαν

» του λεπτόν ὕφασμα καὶ στένει το μὲ τέχνην εἰς τὸν ἀέρα ὡσάν
» κύκλον καὶ εἰς ταῖς ἀκροῖς τανίζει ἄλλα νήματα, διὰ νὰ στερεώσῃ
» καλὰ τὸ ὕφασμά του. Εἶτα κάθεται εἰς τὸ μέσον καὶ ἐκδέχεται πότε
» νὰ πιασθῇ μυῖα, ἢ ἄλλο μικρὸν ζωῦφιον πετάμενον, καὶ τότε ὑπάγει
» καὶ τυλίγει το μὲ τὸ ὕφασμά της, διὰ μὴ δύναται νὰ φύγῃ, καὶ
» οὕτως τὸ τρώγει. Πλὴν ὅταν γεννήσῃ ἀποθνήσκει διότι τὴν τρώγουν
» τὰ παιδιὰ της. Γεννᾷ δὲ ἡ ἀράχνη δύο, καὶ τὸ μικρότερον κάθεται
» εἰς τὴν μέσσην τοῦ κύκλου καὶ κυνηγᾷ ζωῦφια, ὅτι εἶναι μικρὸν καὶ
» δὲν φαίνεται τὸ δὲ ἄλλο, τὸ μεγαλείτερον, κάθεται εἰς τὴν ἄκρην τοῦ
» ὑφάσματος, διὰ νὰ μὴν τὸ βλέπουν τὰ ζωῦφια καὶ φεύγουν ».

Πολὺ λαϊκώτερον ἔγραψε τὴν Γλῶσσαν ταύτην ὁ ἐκ Μονεβασίας Δωρόθεος.

« Καὶ φέρουσί τον (τὸν Παχώμιον) μὲ τὸ θέλημα τοῦ Βασιλέως
» εἰς τὸ Πατριαρχεῖον καὶ τζακίζουσι τὰ κελλία καὶ βάνουσί τον μέσα
» καὶ ἐλεηλάτησαν τὰ ὑπάρχοντα τοῦ κυρ Ἰερεμίον καὶ τῶν ἄλλων. . . .
» καὶ ὁ Παχώμιος ἐκάθησεν, χωρὶς θέλημα τινος, Πατριάρχης καὶ
» ἔξουσιαστής, καὶ συναθροίζει τοὺς Ἀρχιερεῖς νὰ τὸν χειροτονήσουν, κλ.

Εἰς τὰ 1586 ὅμως προσεκλήθη ἀπὸ τὸν τότε Πατριάρχην Σίλβε-
στρον, Μελέτιος ὁ Πηγᾶς καὶ ὠνομάσθη πρῶτος τῆς Μ. Ἐκκλησίας
Ἰεροκήρυξ. Τόσον δὲ ἤρεσαν αἱ διδασκαί του, τόσον ἡ γλῶσσά του
ἔθελξε τὸ δημόσιον ὥστε αἱ ὀμιλίαι του ἐχρησίμευσαν ὡς ὑπόδειγμα
εἰς ὅλους ὅσοι μετὰ τοῦτον ἔγραψαν εἰς τὸ δημῶδες ἰδιῶμα (ἴδε σελ 109).

Μιμηταὶ τοῦ Πηγᾶ ὑπῆρξαν ὁ Ἀθηναῖος Ναθαναὴλ Χύγας, Μάξιμος
ὁ Πελοποννήσιος καὶ ἄλλοι. Χάριν περιεργείας ἀναγράφομεν ἐνταῦθα
περικοπὰς τινὰς τῶν ὀμιλιῶν τούτων, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἀναγνώστης θὰ
ἠμπορέσῃ νὰ παρακολουθήσῃ τὴν πρόοδον τοῦ νέου γραπτοῦ ἰδιώματος.

« Λέγεις ὦ Ρωμάνε, ὅτι διὰ τοῦτο δὲν ἐδιαδέχθησαν ἄλλοι ἀπὸ
» ἐκείνους ὅπου ἐχειροτονήθησαν ἀπὸ τὸν Πέτρον, τοῦ Θρόνου τὰ
» πρωτεῖα, παρὰ μόνον ὁ Κλήμης καὶ οἱ διάδοχοί του, οἱ ἐπίσκοποι
» δηλαδὴ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης, διότι ὁ μακάριος Πέτρος εἰς τὴν
» Ρώμην ἔχυσε τὸ αἷμά του διὰ τὸν Δεσπότην Χριστόν. Διὰ τοῦτο
» ἦτον πρέπον καὶ δίκαιον νὰ τὸν διαδεχθῇ ὁ Ρώμης καὶ νὰ ἦναι

» κεφαλὴ τῶν ἄλλων, καὶ ὄχι ἄλλοι ἀπὸ τοὺς χειροτονημένους ὑπ' αὐτοῦ.
» Καὶ πρὸς τοῦτό σε ἐρωτῶ, ὦ Ρωμάνε, ποῖος λογιάζεις νὰ ἦναι
» μεγαλείτερος καὶ πρῶτος Ἀρχιερεὺς τῶν Ἀρχιερέων, ὁ Χριστὸς ἢ ὁ
» Πέτρος; Φανερὸν πῶς εἶναι ὁ Χριστὸς, διὰ τὸν ὁποῖον τιμοῦμεν
» τὸν Πέτρον καὶ τὸν μεγαλύνομεν ὡσὰν Ἀπόστολον, ἓνα ἀπὸ
» τοὺς κορυφαίους. Διατὶ ἂν αὐτὸς δὲν ἦτον τοῦ Χριστοῦ μαθητῆς
» ἡμεῖς θὰ τὸν εἶχαμε διὰ ψαρᾶν καὶ τὸν χειρότερον ἄνθρωπον, ὅπου
» νὰ ἦτον εἰς τὸν κόσμον κ.λ. »

« Πρέπον καὶ δίκαιον κατὰ τὴν ἀλήθειαν ἦτον, ἀδελφοὶ καὶ
» τέκνα τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, νὰ μὴν ἔλθῃ τὸ γένος μας τὸ
» ἐπαινετὸν εἰς τόσην ἀμάθειαν καὶ στέρησιν τῆς σοφίας, ὅτι νὰ χάσῃ
» σχεδὸν τὴν Ἑλληνικὴν Γλῶσσαν, μὲ τὴν ὁποῖαν εἶχε πάντοτε εἰς
» ὅλα τὰ γένη σιμὰ μέγα καύχημα, μὲ τὸ νὰ εἶχεν ὁμοῦ μὲ ταῖς
» ἄλλαις ἐπιστήμαις, πολλὰ θαυμαστά. Ἀμὴ ἐπειδὴ μέσα εἰς ὅλα
» ὅπου ἔχασε, ἔχασε καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσα . . . κάμνει χρεία καὶ
» μὲ τὴν ἀπλὴν ἐτούτην, τὴν ὁποῖαν ὅλοι γροικοῦν, νὰ βοηθήσωμεν,
» ὅσον εἶναι δυνατὸν τοῦ γένους καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας κ.λ. »

Εἰς τὸ 1638 ἐξεδόθη ἐν Γενεύῃ ἡ τοῦ ἱεροῦ Εὐγγελίου εἰς τὸ
ἀπλοελληνικὸν Μετάφρασις Μαξίμου τοῦ Καλλιπολίτου, καὶ εἰς τὰ
1710, ἡ τοῦ Ἀναστασίου Μακεδόνας, εἰς γλῶσσαν πολὺ ἀπλουτέραν
καὶ καθαρωτέραν.

« Καὶ ὡσὰν ἐγεννήθη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας,
» εἰς ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, νὰ καὶ ἦλθον μάγοι ἀπὸ
» τὴν Ἀνατολὴν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα λέγοντες : Ποῦ εἶναι ὁ βασιλεὺς
» τῶν Ἰουδαίων ὅπου ἐγεννήθη, διότι ἡμεῖς ἴδωμεν τὸν ἀστέρα του
» εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἦλθαμεν νὰ τὸν προσκυνήσωμεν, κ.λ. »

« Καὶ ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης, ὡσὰν τὸ ἄκουσεν, ἐσυγχίσθη, καὶ
» ὅλα τὰ Ἱεροσόλυμα μαζὺ μὲ ταυτὸν. Καὶ μαζώνοντας ὅλους τοὺς
» Ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς Γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, τοὺς ἐρώτα, ποῦ γεννᾶται
» ὁ Χριστός. Καὶ ἐκεῖνοι τοῦ εἶπαν, εἰς τὴν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας·
» διατὶ ἔτσι ἐγράφη διὰ μέσον τοῦ προφήτου κ.λ. »

Πολὺ φυσικώτερα ὅμως ὅλων ἔγραψε τὴν λαλουμένην εἰς τὰ 1760 ὁ ἐκ Κεφαλληνίας Βικέντιος ὁ Δαμφοδός, ὁ τοῦ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως χρηματίσας διδάσκαλος· ὡς παράδειγμα τοῦ ὕφους αὐτοῦ ἀναφέρω ἐκ τῆς Ρητορικῆς του τὴν ἐξῆς περικοπὴν :

« Εἶναι πολλαῖς καὶ διάφοραις ἢ τέχναις ἀπὸ ταῖς ὁποῖαις
» γίνονται πολλὰ θαυμαστὰ ἔργα εἰς τὸν κόσμον. Ὅμως δὲν εἶναι
» θαυμαστότερη τέχνη ἀπὸ τὴν Ρητορικὴν. Διατὶ μοναχὴ αὐτὴ ἔχει
» ἔξουσίαν ἀπάνω εἰς ταῖς καρδίαις τῶν ἀνθρώπων. Μόνης ἐτούτης
» ἐδόθη ὅλη ἡ δύναμις, νὰ κρατῇ τὸ βασίλειον εἰς τὰ πάθη τῆς ψυχῆς,
» καὶ νὰ τὴν βιάζῃ νὰ δέχεται ἐκείνην τὴν κίνησιν, εἰς τὴν ὁποίαν
» τὴν εἶχεν παρακινήσει· αὐτὴ εἶναι ὅπου εἰς τὰ δικαστήρια κλ. »

Εἰς τὰ 1740 τέλος ὁ ἐκ Ζακύνθου Δ. Ζῆνος μετέφρασεν εἰς ὀκταμέτρους στίχους τὴν Βατραχομουμαχίαν τοῦ Ὅμηρου εἰς τὴν λαλουμένην. Ἰδοὺ ὀλίγοι ἐξ αὐτῆς στίχοι :

Ἐναν καιρὸν ὁ ποντικὸς εὐρέθηκε ἰδρωμένος
γιατὶ τῆς γάτας ἔφυγε, κ' ἦτανε διψασμένος,
κ' εἰς λίμνην ἐκατήντησε τὴν δίψαν του νὰ βγάλλῃ
καὶ τὸ πηγούνι τ' ἔβρεξε μὲ ὄρεξιν μεγάλην.
Ὁ Βαρθακὸς τὸν ἐρωτᾷ· ξένε μου ποῖος εἶσαι ;
καὶ πόθεν ἦλθες ἔδαπᾷ ; μ' ἐμέν' φιλίαν ποῖσε
καὶ πές με τὴν ἀλήθειαν τίς εἶναι ὁ γονειὸς σου,
καὶ μὴ μου κρύψῃς τίποτε κλ. κλ.

Ἔως τὴν ὥραν ὅμως οἱ ἐν Τουρκίᾳ Ἕλληνες ἔγραφαν τὴν δημώδη οἱ μὲν κατὰ μίμησιν τοῦ Πηγά ἢ τοῦ Μαργονίου ἢ τοῦ Σκούφου, οἱ δὲ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Γραμματικῆς τοῦ Σοφιστοῦ ἢ τοῦ Περσίου, καὶ οἱ περισσότεροι κατὰ τὴν ιδέαν τὴν ὁποίαν ὁ καθένας τῶν εἶχε σχηματισμένην περὶ τῆς μητρικῆς του Γλώσσης, καὶ καθ' ὅσον εἶχε φοιτήσῃ ἢ ὄχι εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα. Ὡς ἐκ τούτου τὰ ὑπ' αὐτῶν γραφέντα δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀπηλλαγμένα Ἑλληνικῶν ἢ χυδαίων καὶ ἐν γένει ξενικῶν ἐκφράσεων. Καὶ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ ἄλλως τὸ πρᾶγμα, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχε Γραμματικὴ περιλαμβάνουσα τοὺς κανόνας

τῆς Γλώσσης τὴν ὁποῖαν ἐπεχειρίσθησαν τότε νὰ γράψωσι, καὶ ὁ καθένας ἔγραφε αὐτὴν ὅπως τὴν ἐννοοῦσε.

Τὸ κενὸν τοῦτο ἠθέλησε νὰ γεμίσῃ κατὰ τὸ 1790, ὁ ἐκ Βουχορεστίῳ Λόγιος Δημήτριος Φωτιάδης, ὁ ἐπικαλούμενος Καταρτζῆς. Ἄλλ' ἀντὶ εὐχαριστίας, τὴν χολὴν μόνον διέγειρεν ἐναντίον του τῶν Λογίων. Καὶ δὲν γνωρίζομεν μὲν τί ἀπέγεινε ἢ Γραμματικὴ του, διὰ τὴν ὁποῖαν ἐπτά ὄλα ἔτη ἐμόγησε· εἴμεθα ὅμως πλέον παρὰ βέβαιοι περὶ τῆς τύχης τῶν ἄλλων του συγγραμμάτων. Εἰς τῶν τότε φανατικῶν ἔραστῶν τῆς ἀρχαϊζούσης, ὁ Κωνσταντινουπολίτης Νικόλαος Λογάδης, εὐρὸν κατὰ κακὴν τύχην τὶ χειρόγραφα τοῦ Καταρτζῆ καὶ ἰδὼν ὅτι τὰ εἰς αὐτὰ περιεχόμενα ἦτον σπουδῆς καὶ μελέτης ἄξια, μετέτρεψεν αὐτὰ εἰς ἀρχαῖζον ὕφος, καὶ ἐξέδωκε μετὰ προσομίῳ, εἰς τὸ ὁποῖον πικρότατα σατυρίζει τὰς περὶ Γλώσσης τοῦ ἀνδρὸς πεποιθήσεις.

« Τὴν δὲ φράσιν τι τις ἂν εἶποι! (λέγει ὁ ἐν λόγῳ Λογιώτατος)
» ἦν γὰρ, ὡς ἔοικεν, ἐκ Προνοίας οὕτω ἐξειορασμένον εἰς τὸ ἀκο-
» σμότατον, ὡς οὐδ' ἂν τοὺς ἐκ τριόδων ἀνθρώπους ἀνέχεσθαι ἀναγι-
» νωσκόμενον. Χάσμας τε γὰρ πολλὰς ἐν τῷ λόγῳ καὶ συμπλεκτισμοὺς
» καὶ συγκρούσεις, ἀμουσώτατα ἀπηγήματα, οὐκ ἀνεκτὰ Ἑλληνικῇ
» ἀκοῇ κλ. κλ. Μετέβαλον οὖν ἀτανταχοῦ, ἢ ἐξετόπισι καὶ μετεθέμην
» γε τὰς λέξεις καὶ φράσεις, ἅς καὶ ἀντεκατέστησα ἄλλαις, καὶ ἰδιω-
» τισμοὺς εἰσηγαγόμεν ἐγνωσμένας τοῖς πᾶσιν, ἢ τοῖς γε πλείστοις
» τῶν ἡμετέρων, προσέθηκα ὅπου δέον, ἰδέας τινὰς βελτίονας καὶ λόγους
» ὀλοκλήρους ἢ ἀφειλόμην τὰ μὴ δοκοῦντα εὖ ἔχειν, καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ,
» μετεσκευασάμην ὅλον τὸ πόνημα!!! »

Χάρις ὅμως εἰς δύο ἐπιστολάς τοῦ ἐπιζητινομένου πρὸς Λάμπρον τὸν Φωτιάδην, ἐπιστολάς, τὰς ὁποίας μᾶς διέσωσεν ὁ μακαρίτης Δούκας καὶ τῶν ὁποίων περικοπὰς δίδομεν κατωτέρω, ὁ ἀναγνώστης ἡμπορεῖ εὐκόλως νὰ ἐννοήσῃ, πόσον ἄδικον εἶχεν ὁ κυρ. Λογάδης ἐπιτιθέμενος τόσον ἰταμῶς κατὰ ἀνδρὸς σεβαστοῦ καὶ κατὰ πολλὰ αὐτοῦ ὑπερτέρου καὶ ὁποίας ζημίας ἔγινε πρόξενος εἰς τὰ γράμματα, ἐπιβαλὼν χειρὰς ἱεροσύλους ἐπὶ τῶν χειρογράφων του καὶ καταστήσας αὐτὰ εἰς τοὺς ἄλλους ἀγνώριστα.

Ἴδου αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ ἐν λόγῳ Λογίου :

Δημήτριος Καταρτζῆς Λάμπρῳ τῷ Φωτιάδῃ εὖ πράττειν

« Εὐχαριστῶ γὰρ τὸν Ἀπολλώνιο, ποῦ σ' ἐγύρεψα καὶ μὲ τὸν
» δίδεις· ὑπερευχαριστῶ ὅμως γὰρ τὸ μεγαλείτερο, ποῦ δὲν τὸ γύρεψα
» καὶ προλαμβάνωντας μὲ τὸ δίδεις, δηλαδὴ, τὴν ἐξουσίαν σ' ὅλα σου
» τὰ βιβλία ».

Λαλῶν δὲ περὶ τῆς Γλώσσης λέγει :

« Βελτιοῦται πάλι μὲ γλῶσσα ἀκολουθῶντας ἓνα ἔθνος νὰ
» καλλιεργῇ τὴν γλῶσσαν ποῦ λαλεῖ τὸ ἴδιο. Καὶ ἂν ἦναι αὐτὴ πρωτό-
» τυπος, πέρνει ἀπὸ λόγου τῆς καὶ κίμνει τὰ ὀνόματα ἢ τοὺς ὄρους
» ποῦ ἀνάγονται στῆς ἐπιστήμῃς καὶ τέχναις, καὶ οἱ ὅποιοι γίνονται μὲ
» ἰδιαίτερη σὲ κάθε ἐπιστήμη καὶ τέχνη διάλεκτος, καὶ τοὺς ἀγνοοῦν
» ὅλ' οἱ χυδαῖοι καὶ πολλοὶ σπουδαῖοι. Εἶδὲ καὶ εἶναι παράγωγος,
» πολλοὺς ἢ ὅλους τοὺς τέτοιους ὄρους θὰ τοὺς πάρῃ ἀπ' τὴν πρω-
» τότυπη ἢ ἀπ' ταῖς ἄλλαις ξέναις. Ταῖς πέρνει ὅμως μεταβάλλοντάς
» τοὺς εἰς τὸν τύπον, τὸ σχηματισμὸ καὶ τὴν προσφῶν τῶν μερῶν
» τοῦ λόγου τῆς, καὶ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον πληθαίνουν ἀνεπαισθή-
» τως ἢ ἰδέαις καὶ λέξεις, καὶ βελτιοῦται κατὰ βαθμὸν καὶ τελειοῦται
» ἐπ' ἄπειρον ἢ γλῶσσα καὶ τὸ ἔθνος, ὥστε ὁποῦ μποροῦμεν νὰ συ-
» νάξωμ' ὀρθώτατα, πῶς ἀπ' τὸ Σιάμ ὡς τὸ Μεξικὸ, ἀπ' ταῖς τωρι-
» ναῖς γλώσσαις, ποῦ ἔχουν συμβολικοὺς χαρακτῆρας τῆς ἐνάρθρου
» φωνῆς, δὲν εἶναι πεπαιδευμένη καμὰ ποῦ νὰ μὴν τὴν συντυχαίν' ὁ
» λαὸς καὶ ποῦ δὲν εἶναι ἐν χρήσει στὰ βιβλία τῆς λέξι, ποῦ νὰ
» μὴν τὴν ἔχ' αὐτὸς φυσικὰ δική του. κλ. »

Ἀπὸ τὸν Καταρτζῆν ἐμπνεόμενοι οἱ ἐκ Θεσσαλίας Γρηγόριος
Κωνσταντᾶς καὶ Δανιὴλ Φιλιππίδης ἐξέδωκαν κατὰ τὸ 1791 εἰς τὸ
δημῶδες ἰδίωμα τὴν **Νεωτέρικην** αὐτῶν **Γεωγραφίαν**, εἰς τὸ προ-
οίμιον τῆς ὁποίας, μεταξὺ ἄλλων λέγουσι καὶ τὰ ἐξῆς, τὰ ὅποια ἡμπο-
ροῦν νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἐπανάληψις ἐκείνων τὰ ὅποια εἶχον διδαχθῆ
εἰς τὸ Βουκουρέστιον.

« Καλλιπέεια μιᾶς Γλώσσης εἶναι νὰ τὴν πλουτίσουν μὲ λέξεις,
» μὲ φράσεις, μὲ τρόπους τοῦ λέγειν, μὲ τροπαῖς καὶ μεταφοραῖς, μὲ
» παροιμίαις, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀκολουθεῖ νὰ εἶναι στερημένη ἢ πτωχὴ ἢ
» γλώσσα ἑνὸς ἔθνους, ὁποῦ δὲν εἶναι παιδευμένο. Ὅθεν διὰ νὰ
» πλουτισθῇ καὶ νὰ ἠμπορῇ νὰ παραστήσῃ κάθε λογῆς ἰδέα τοῦ
» ἔθνους ὁποῦ τὴν μεταχειρίζεται, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς κάθε
» γλώσσης, ἠμπορεῖ νὰ τὰ δανεισθῇ ὅλα αὐτὰ ἀπὸ μίαν ἄλλη ὁποῦ
» τᾶχει, ἔξαιρῶντας μόνο ταῖς λέξεις, ταῖς ὁποῖαις πρέπει ἄλλαις νὰ ταῖς
» πάρῃ ἀπ' ἐκείνην ὅπου φαίνεται πῶς παράγεται, ἄλλαις νὰ ταῖς
» φκιάσῃ κατ' ἀναλογίαν ἐκείνων ὅπου ἔχει. Μὰ ἂν δὲν ἠμπορέσῃ νὰ
» κυβερνηθῇ καὶ μὲ αὐτοὺς τοὺς δύο τρόπους, συγχωρεῖται νὰ ταῖς
» πάρῃ καὶ αὐταῖς ἀπὸ ὅπου ταῖς εὔρη'· πλὴν ὅτι πάρει τόσο ἀπὸ τὴν
» μητέρα της, ὅσο καὶ ἀπὸ ἄλλαις ξέναις γλώσσαις, διὰ νὰ τὰ οἰκειο-
» ποιηθῇ καὶ νὰ τὰ κάμῃ ἐδικὰ της, πρέπει νὰ τὰ μεταμορφώσῃ ὅσο
» τὸ δυνατό εἰς τὴν ἐδικήν της φύσιν, ἂν θέλῃ νὰ φανῇ καλλιερ-
» γημένη, καὶ ὄχι μπαλωμένη μὲ λογῆς λογιῶν μπαλώματα. Αὐτὸ
» ἔκαμαν καὶ κάμουν ὅλον ἕνα οἱ Ἑγγλέζοι, οἱ Φραντζέζοι, οἱ Ἴταλοὶ,
» οἱ Σπινιόλοι, καὶ ὅσοι ἔτυχαν νὰ εὔρουν τὴν γλώσσάν τους ἀκαλλιέρ-
» γητον. Αὐτὸ ἔκαμαν μιὰ φορὰ καὶ οἱ Λατῖνοι αὐτὸ ἔκαμαν (ἀκούσετε)
» καὶ οἱ προπάτορές μας οἱ Ἕλληνες. Ὅ,τι ἐπῆραν ἀπὸ ἄλλαις γλώσσαις
» τὸ ἐμεταποίησαν εἰς τὴν φύσιν τῆς ἐδικῆς των τόσο, ὅπου καὶ οἱ
» ἴδιοι ἴσως μετὰ καιρὸν ἐδυσκολεύουνταν νὰ τὸ γνωρίσουν.

» Αὐτὸ ἂς κάμωμεν καὶ ἡμεῖς, οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἑλλήνων. Ἡ
» Γλώσσά μας ἔχει τύπους σχηματιστικὸς, ἔχει κανόνας συντακτικὸς.
» Λοιπὸν ὅταν θὰ γράψωμεν εἰς αὐτὴν πρέπει νὰ ἀκολουθήσωμεν τοὺς
» τύπους της, τὴν κλίσι της, τοὺς κανόνας της, ὅπου εἶναι ἡ ψυχὴ καὶ
» τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς κάθε γλώσσας, τὰ ὁποῖα τὰ εὐρίσκομεν ὄχι
» εἰς τὸν ἀέρα θεωρῶντας, μῆτε σὲ ἄλλη γραμματικὴ σκαλίζοντας, ἀλλὰ
» μέσα εἰς τὴν ἴδια γλώσσα, παρατηρῶντας τὴ φύσιν της, τουτέστι τὴν
» κοινὴ χρῆσι, ὅπου εἶναι δημιουργὸς καὶ γραμματικὴ κάθε γλώσσας.
» Διατὶ ἡ γραμματικὴ μιᾶς γλώσσης ὁποιαδήποτε, δὲν εἶναι ἄλλο
» τίποτε, παρὰ μιὰ περιγραφὴ τῆς γλώσσας, ἢ ὁποῖα ζωγραφίζει τὴ
» μορφή, τοὺς χαρακτῆρας, τὰ ἰδιώματά της, διὰ νὰ μὴ γράφουν
» καθέννας κατὰ τὴν φαντασίαν του. Αὐτὴ εἶναι καλλιέργεια γλώσσης·
» καὶ ἐκεῖνο ὅπου λέγουν, πῶς καλλιέργεια εἶναι νὰ τὴν ἐγγίζωμεν εἰς

» τὸ Ἑλληνικὸ, εἶναι κακοέργεια, ἂν συγγορευταὶ νὰ εἰπῶ ἔτιζη, καὶ
» διαφθορά· διατὶ ὅσο γυρεύομεν νὰ τὴν πλησιάσωμεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸ,
» τόσο τὴν μακραίνομεν ἀπὸ τῆ φύσει της, τὸ ὁποῖον βέβαια ἕνας
» φρόνιμος δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸ εἰπῆ καλλιέργεια ».

» Εἰς ἐκεῖνο ὅπου προβάλλουν ὅλοι σχεδὸν οἱ σπουδαῖοί μας, πῶς
» μῆτε ὁ Πλάτων, μῆτε ὁ Ἀριστοτέλης, μῆτε ἄλλος τινὰς ἔγραφε καθὼς
» ἠμιλοῦσε τότε ὁ πολὺς ἄνθρωπος, διὰ νὰ στερεώσουν τὴ γνώμη τους,
» πῶς πρέπει καὶ καλὰ, νὰ μὴ μιμούμαστε καὶ ἡμεῖς τὴν κοινὴν
» ὁμιλίαν ὅταν γράφωμεν, ἀλλὰ νὰ κλίνωμεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸ, διὰ νὰ
» διαφέρωμεν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, ἀποκρίνομαι, πῶς ὁ Ἀριστοτέλης
» καὶ ὁ Δημοσθένης ὅταν γράφουν, διαφέρουν πολλὰ ἀπὸ τὴν κοινὴν
» ὁμιλίαν, πλὴν ὅχι εἰς ἐκεῖνο ὅπου λέγουν οἱ σπουδαῖοί μας νὰ
» διαφέρωμεν ἡμεῖς, εἰς τὴν κλίσειν δηλαδὴ καὶ τὸν σχηματισμὸ τῶν
» λέξεων καὶ τὰ πάθη, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν περιπλοκὴν τοῦ λόγου, εἰς τὸ
» μακροσκέλισμα τῶν περιόδων καὶ σὲ κάποια παιγνίδια τῆς συντάξεως,
» τὰ ὁποῖα τὰ ἔπενόησαν αὐτοὶ ἴσως διὰ στολισμὸν τῆς ὁμιλίας των,
» καὶ εἰς αὐτὰ ἐδιέφερναν ὅταν ἔγραφαν, ὅχι μόνον ἀπὸ τὸν δημῶδη
» ὄχλον ἀλλὰ καὶ ἀπὸ λόγου τους ».

Καὶ αἱ ἰδέαι αὗται ἐνεκρίθησαν τότε ἀπὸ ὅλους σχεδὸν τοὺς
Λογίους, ὡς καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς Κοραϊστάς. Κρίνων τὴν μετάφρασιν
ταύτην τοῦ Φίλιππίδου ὁ Λόγιος Ἑρμῆς λέγει : « Τῆς μεταφράσεως
ἡ γλῶσσα καὶ φράσις εἶναι δημῶδης μὲν ἀλλ' ὅχι εὐκαταφρόνητος, καὶ ἡ
ὀνοματοθεσία ὅχι ἀτυχής. Εἰς δὲ τὰ ἐπιλεγόμενα εὐρίσκει τις πολλὰς
γνώμας καὶ ἰδέας ὀρθὰς περὶ Γλώσσης καὶ παιδείας, καὶ παρακαλοῦμεν
τὸν καθένα νὰ τ' ἀναγνώσῃ μὲ προσοχὴν καὶ ἀμεροληψίαν ».

Τὸ ἔργον τοῦ Διδασκάλου του θέλων νὰ συμπληρώσῃ ὁ ἔξ
Ἀμπελακίων Ἀθανάσιος Χριστόπουλος ἐξέδωκε τῷ 1805 Γραμματικὴν
τῆς Αἰολοδωρικῆς, ἢ τῆς Ὀμιλουμένης τορινῆς τῶν Ἑλλήνων
γλώσσης, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπροσπάθησε ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ σήμερον
λαλουμένη εἶναι Αἰολοδωρικὴ.

Εἰς τὴν Γραμματικὴν ταύτην, πολλάκις ἐκδοθεῖσαν καὶ γνωστὴν
εἰς ὅλους, δὲν ἔχομεν ἀνάγκην νὰ ἐνδιατρίψωμεν. Ἀντιγράφωμεν ὅμως
μικρὰν ἔξ αὐτῆς περικοπήν μᾶλλον πρὸς ἔνδειξιν τοῦ ὕφους, παρὰ τῶν
περὶ γλώσσης ἰδεῶν τοῦ συγγραφέως.

« Ἄνίσως, λέγει, συγκρίνομεν ὅλαις τῆς Εὐρώπης ταῖς πρωτό-
» τυπαις καὶ παραγωγικαῖς γλώσσαις, εὐρίσκομεν ὅτι ἡ τορινὴ Ἑλλη-
» νικὴ Γλῶσσα, τὴν ὁποίαν κοινῶς λαλοῦμεν, εἶναι συντομώτερον
» ὅλων τῶν λοιπῶν, καὶ πρὸς τούτοις τόσον πλουσίας φύσεως, ὥστε ἂν
» μόνον δοθῇ ἡ ἰδέα τοῦ πράγματος εὐθὺς ἢ λέξις τῆς σαφέστατα
» σχηματίζεται. Δὲν εἶναι ὅμως παράξενο ἂν τὸ πλῆθος ὀλίγας ἔχει λέξεις·
» αὐτὸ δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν ἔνδειαν καὶ στενότητα τῆς γλώσσης του,
» ἀλλὰ ἀπὸ ταῖς ὀλίγαις ἰδέαις τοῦ ἰδίου· διότι ὡς πρὸς ταῖς ἄλλαις
» ἔχει αὐταρκέσταταις λέξεσι ».

Πολὺ ἐπιτυχέστερον ὅμως μετεχειρίσθη τὴν λαλουμένην ὁ Χριστό-
πουλος εἰς τὰ ἀθάνατά του λυρικά ποιήματα, διὰ τὰ ὅποια δικαίως
ἐπωνομάσθη ὁ Νέος τῆς Ἑλλάδος Ἀνακρέων.

Στὸ βουνὸ ἐγὼ κι' ὁ Ἔρωσ
κι' ἡ Ἀγάπη μου μαζῆ,
κι' ὁ θεὸς Καιρὸς ὁ γέροσ
ἀνεβαίναμε πεζοί.

Ἡ ἀγάπη μ' ἀποστοῦσε
εἰς τὸν δρόμο τὸν σκληρὸ
κι' ὁ Ἔρωτας αερευῶσε
βιαστικὰ μὲ τὸν Καιρό.

Στάσου λέγω, Ἔρωτά μου,
καὶ μὴ τρέχει' ἀμπροστά!
ἡ καλὴ συντρόφισσά μου
ἡ Ἀγάπη δὲν βαστᾷ.

Τότ' ὁ Ἔρωτας γυρίζει
καὶ μὲ λέγει τὸ παρὸν:
πῶς ἀρχῆθεν συνηθίζει
νὰ πετᾷ μὲ τὸν καιρόν.

Ἡ Χάρης μὲ τὸν Ἔρωτα
ἐπῆγαν νὰ διαλέξουν
ς' τοὺς κήπους τριαντάφυλλα
κορώναις νὰ του πλέξουν.
Κι' ὁ Ἔρωτας χαρούμενος
ἔδῳ κι' ἐκεῖ πετοῦσε
καὶ μόνος του τὰ κλάδειε
καὶ ταῖς ὑπηρετοῦσε κλ.

Τὸ παράδειγμα τοῦ Χριστοπούλου ἀκολούθησεν ἀμέσως ὁ Βηλαρᾶς, ἔνθερμον εὐρὼν εἰς τοῦτο συνεργὸν τὸν ἐν Ἰωαννίνοις τότε σχολαρχεῦοντα Ψαλίδαν.

Εἰς τὰ 1814 ὁ Βηλαρᾶς ἐξέδωκεν ἐπίσης Γραμματικὴν τῆς **Ρομέϊκῆς Γλώσσης**, εἰς τὴν ὁποίαν πρὸς τοῖς ἄλλοις, προσπαθεῖ νὰ ἐφορμώσῃ εἰς τὴν γραφὴν τὸ ἀπλούστερον **φωνητικὸν σύστημα**.

Ἦκοση τρία ψηφία πρέπει νὰ εχομε στο Ἀλφαβητο της γλωσσας
» οπου κρένομε· γιατί τόσα χρειάζουντε σσστά για να παραστήσουμε
» όλες της στηχιακές της φονές κλ. »

Τοῦτο ὅμως δὲν τὸν ἠμπόδισε νὰ μεταχειρισθῇ ὁ ἴδιος τὸ τρόπον τοῦ γράφειν τῶν ἄλλων. Ἴδου μία ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Ψαλίδαν :

Σοφολογιώτατε!

« Καὶ πῶς γελοῦν τὸ ξέρω καὶ πῶς μὲ κατηγοροῦν οἱ γραμμα-
» τισμένοι καὶ σοφοὶ τῶν σχολιῶν μας. Ὅμως ἐμένα, νὰ σου πῶ τὴν
» ἀλήθεια, ὀλίγο με μέλλει, ἢ τὸ σωστότερο δέν με μέλλει ὀλότελα.
» Ἄς φωνάζουν ὅσο θέλουν καὶ ὅσο μποροῦν· ἐγὼ δὲ ξέρω παρὰ τὴ
» γλῶσσά μου καὶ σ' αὐτὴν ἀγαπῶ νὰ ξηγῶ τὰς ιδέας μου· Γιατὶ
» μ' αὐτὴν μπορῶ νὰ τας συγκοινωνήσω καὶ ς' τοὺς ὁμογλώσσους μου
» καὶ νὰ καταλαμβάνουν καὶ αὐτοὶ τὶ τοὺς λαλῶ. Δὲ στοχάζουμαι
» εὐγένειαν τῆς γλώσσας τὸ — ἰον καὶ — ιος, μὸν στοχάζομαι εὐγενικὴ
» τὴ γλῶσσα ὅπου παρασταίνει καὶ ξηγᾷ τὰς ιδέας τοῦ ἀνθρώπου
» συντομώτερα, φανερώτερα καὶ νοστιμώτερα, γὰ τὴ γλυκερὰ ἀρμονία
» τοῦ ρυθμοῦ της. Ὅσοι λέν πῶς ἢ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔχει ὅλες ταῖς
» χάρες ὅπου μποροῦν νὰ στολίσουν μὰ γλῶσσα καλλιεργημένη, λέν

» τὴν δλῆθεια. Γιατὶ μ' ὄλον ὄπου αὐτὴ δὲν σώζεται πλειὰ παρὰ
» καθὼς μὰ ἑκατοχρονίτισα γρηὰ ζαρῳμένη κ' ἄδεια ἀπὸ ὄλες τὲς
» χάρες καὶ τὰ θέλγητρα, ὅπου τὴν στόλιζαν νιὰ, μένουν ὄμως ἀκόρια
» σημάδια, γιὰ νὰ συμπεράνη κανεὶς τὶ πλάσμα ἔσταθη. Μὰ ὅσοι
» φλναροῦν πῶς ἡ Γραικικὴ ἢ Γλῶσσα, ὅσο σημιώνει εἰς τὴν ἑλληνικὴν
» τόσο καλῆτερον γίνεται, μοῦ φαίνεται τὸ ἴδιο σὰν νὰ ἐπιμελιώνταν
» μὰ νιὰ, φυσικὰ ὄμορφη καὶ χαριτωμένη, νὰ διορθῶνη καὶ νὰ σιάξη
» τὸ πρόσωπό της σὰν τῆς γρηῆς, γιὰ νὰ μοιάση εἰς τὴν ὄμορφιὰ,
» ὅπου ἐκείνη εἶχε εἰς τὰ νειάτα της καὶ πλειὰ δὲν τὴν ἔχει ».

Ἄκόμη καλῆτερα μετεχειρίσθη ὁ Βηλαρῶς τὴν λαλουμένην εἰς τὰ ποιήματά του.

Ἴδου μία ἑλευθέρα μετάφρασις τῆς Βατραχομουμαχίας.

Ἦ Μούσαις ποῦ κυττάζετε ψηλὰ π' τὸν Ἑλικῶνα
καὶ βλέπετε τὸν ἴδρωτα καὶ τὸν πολὺ μ' ἀγῶνα,
μὰ ἀχτίνα ρίξτε σπλαχνικὴ νὰ με γιομόση θάροος
νὰ δυνηθῶ ν' ἀλαφρηθῶ ἀπ' τὸ πολὺ τὸ βάρος.

Δὲν ψάλλω ἐδῶ τῆς Ἀθηνῶς τὰ ἔργα καὶ τὴ δόξα,
ἢ τοῦ πανούργου Ἑρωτα τὰ φλογιασμένα τόξα·
Δὲν τραγουδῶ τὸν ἄπονον τὸν ταραχώδη Ἄρη
ποῦ τὰ νεκρὰ κορμὰ πατάει μὲ πρόθυμο ποδάρι.

Τῆς μάχαις πάντα ὀρέγεται τὸν κόσμ' ἀνακατόνει,
γιὰ νὰ πληθαίν' ὁ πόλεμος γιὰ ν' ἀβγατοῦν οἱ φόνοι,
καὶ μ' ἀπερίγραπ' ἀσπλαχνιὰ καὶ μ' ἄγρια σκληροσύνη
τῶν ζωντανῶν τὰ αἵματα ὡσὰν ποτάμια χύνει.

Καλοθελήτρεις Μούσαις μου, σ' αὐτὴν τὴν Ἱστορία
ἀναθυμᾶστέ μιν καλὰ τῆς μάχης τὴν αἰτία. κλ.

Τὶς δὲν ἐθαύμασε τὸν Γέροντά του τὸν ἐπικαλούμενον, εἰς στιγμὴν
ἀγωνίας, τὸν θάνατον καὶ ἔπειτα μετανοοῦντα.

Ένας γέρος σὲ φτώχειας ἀνάγκη,
ἄλλο τρόπον νὰ ζήσῃ δὲν εἶχε,
παρὰ ξύλα νὰ κόφτῃ σ' τὸ λόγγο
μεταβιᾶς τὸ ψωμί του νὰ βγάλῃ.
Μιὰν ἡμέραν βαρεῖα φορτωμένος
περπατῶντας σ' ὄρθο μονοπάτι,
ἀπ' τὸν κόπο καὶ κάμα τοῦ ἤλιου
τὴν ἀνάσα νὰ πάρῃ δὲ φθάνει κλ. κλ.

Ἴδου εἰς ποίαν κατάστασιν ἦτον ἡ Γλῶσσα, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Ἑλλάς ἠτύχησε ν' ἀποτεινάξῃ τὸν Τουρκικὸν ζυγὸν ἀπὸ τὸν τράχηλόν της, καὶ νὰ συστηθῇ εἰς ἀνεξάρτητον βασιλείον. Ἄν παραβάλλῃ τις τὴν γλῶσσαν τοῦ Χριστοπούλου, τοῦ Βηλαρά ἢ τοῦ Φιλίπιδου, μ' ἐκείνην τοῦ Πατρινοῦ τοῦ Μηνιάτου ἢ τῶν Ὀπλαρχηγῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, θὰ εὔρη ὅτι, αὐτοὶ μετεχειρίζοντο μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Γλῶσσαν, τὴν Γλῶσσαν τὴν ὁποίαν ὠμιλοῦσεν ὁ λαὸς, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι, οἱ μὲν τὴν ἔγραφον, ὡς εἶπομεν, κατὰ τὸ τυπικὸν τῆς ἀρχαίας, οἱ δὲ κατ' ἐκεῖνο τῆς ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλουμένης. Βεβαίως καθ' ὅσον οἱ γράφοντες ἦτον Ἕπειρώται, Κρηῖτες, ἢ Κύπριοι παρατηρεῖ τις μερικοὺς ἰδιοτισμοὺς εἰς τὰ γραφόμενά των, τοὺς ὁποίους δὲν ἀπαντᾷ εἰς τὴν Γλῶσσαν τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν καὶ τῶν Μακεδόνων. Ἄλλ' ἰδιοτισμοὶ οὗτοι, λείψανα τῆς Φραγκοκρατίας, πρὸ πολλοῦ εἶχον ἀρχίσει νὰ ἐκλείπουν ἀπὸ τὸν τόπον ἐκεῖνον, ἀφοῦ ἔλειψαν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι τὰς εἶχον εἰσάξει, καὶ ἡ Γλῶσσα εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἑξομοιοῦται εἰς ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς χώρας. Δὲν ἦτο λοιπὸν καμμία ἀνάγκη νὰ πλάσωμεν νέαν Γλῶσσαν, δυναμένην νὰ συνδέσῃ καλύτερα τὰ στοιχεῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὡς διατείνεται ὁ Κύρ. Χατζιδάκις. Διότι ἐπὶ τέλους ἦτον πολὺ εὐκολώτερον νὰ κάμουν τοὺς Ἕπειρώτας, τοὺς Κρητικὸς, τοὺς Κυπριώτας, νὰ λησμονήσουν τοὺς ὀλίγους ξενικοὺς ἰδιοτισμοὺς, οἱ ὁποῖοι ἀσχῆμιζον τὰ ἰδιώματά των, παρὰ νὰ μάθουν μίαν ὅλως διόλου νέαν γλῶσσαν. Καὶ πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν, οὔτε ἡ πρώτη Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος, οὔτε οἱ Λόγιοι τῶν χρόνων ἐκείνων ἐσκέφθησαν ποτὲ νὰ προικίσουν τὸ ἔθνος μας μὲ νέαν Γλῶσσαν. Ἡ Ἰδέα αὕτη ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔξωθεν μᾶς τὴν ἔφεραν οἱ Φαναριῶται καὶ τὴν ἄρπαξαν μὲ ἀνοικτὸ στόμα οἱ Βαβαροὶ, οἱ

ὅποιοι ἀνέλαβον νὰ δώσουν τὴν πρώτην ἑλληνικὴν ἐκπαίδευσιν εἰς τὸ ἔθνος.

Ὁ πρῶτος εἰς τὴν Ἑλλάδα διδάξας, ὅτι ἡ σήμερον λαλουμένη εἶναι συνέχεια τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἢ μᾶλλον τῆς Ἀττικῆς, καὶ ὅτι ἀφαιροῦντες ἀπ' αὐτὴν εἴκοσιν ἢ τριάκοντα μόρια καὶ ἄλλας τόσας διεφθαρμένας λέξεις, καὶ εἰσάγοντες τὸν μονολεκτικὸν μέλλοντα, τὸ Ἀπαρέμφατον καὶ τοὺς δύο παροχημένους, θὰ ἔχωμεν ἀμέσως ἐνώπιόν μας τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο τὸ τυπικὸν τῆς σημερινῆς μας γλώσσης πρέπει νὰ ρυθμίζηται κατὰ τὴν Γραμματικὴν τῆς ἀρχαίας, ἦτον ὁ μακαρίτης Σκαρλάτος ὁ Βυζάντιος. Αὐτὸς εἶναι ὁ τὸ πρῶτον γράψας τῷ 1834, ἡλιε ἀντὶ γιαιλι, ιεράκι ἀντὶ γεράκι, φκιασιδι ἀντὶ φκιασιδι, ἡ ράχισ σου ἀντὶ ἡ ράχη σου, ὅποιος κέν ἔλθοι, ἀντὶ ὅποιος καὶ ἀν ἔλθη· αὐτὸς τέλος ὁ ἐφευρὼν τὴν γραφὴν: τ' ομμάτι, τ' οδόντι, τὸ φαγεῖ, τ' οψάρι κλ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἔλεγε, διεγείρεται ἡ περιέργεια τοῦ ἀναγινώσκοντος, καὶ ζητῶν τις τὴν αἰτίαν τῆς καινοφανοῦς ταύτης γραφῆς, εὐρίσκει τὴν ἀρχὴν καὶ παραγωγὴν τῆς λέξεως, καὶ μανθάνει τὸν καθ' αὐτὸ σχηματισμὸν καὶ τὸν ἀληθινὸν αὐτῆς τύπον, καὶ συνηθίζουσι ἀνεπιστήτως πρῶτον τὰ ὀνόματα, καὶ μετὰ τὸν καιρὸν καὶ τὰ ὄντα μας, τὴν ἀκριβῆ προφορὰν καὶ ὀρθογραφίαν τῆς Γλώσσης. Αὐτὸς ὁ τρόπος τοῦ γράφειν, λέγει ἐπὶ τέλους ὁ ἴδιος, καὶ ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ μονολεκτικοῦ μέλλοντος καὶ τοῦ ἀπαρεμφάτου, θὰ συντελέσουν τὰ μέγιστα εἰς τὸ νὰ ἐνώσουν τὰς δύο διαλέκτους καὶ ν' ἀφαιρέσουν τὸ μεταξὺ θυγατρὸς καὶ μητρὸς πολυχρόνιον τοῦτο μεσότοιχον ».

Κατ' ἐμὴν ὅμως ἰδέαν καὶ κατὰ τὴν ἰδέαν ὄλων ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἐβάθθυναν καλῆτερον τὸ ζήτημα, αὐτὸς σωστὰ ὁ τρόπος, αὐτὴ σωστὰ ἡ μέθοδος, τὴν ὁποίαν ἀμέσως ὑπεστήριξαν κατόπιν οἱ Σούτσιδες, οἱ Ραγκαβῆδες, οἱ Παπαρηγόπουλοι, οἱ Φραερίται, ἐν ἐνὶ λόγῳ ὅλοι οἱ τότε Φαναριῶται, καὶ ἡ ὁποία κατώρθωσε νὰ ριζοβολήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπέφερε τὸ μεγαλῆτερον κακὸν εἰς τὴν πασχὴν μας τὴν Γλῶσσαν. Διότι ἐνῶ ἐξ ἐνὸς περιώρισε τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχαίας μόνον εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς νέας, ἐμπόδισε τὴν φυσικὴν ἀνάπτυξιν ταύτης, ὑποβαλοῦσα αὐτὴν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς Γραμματικῆς τῆς ἀρχαίας.

Εἰς μάτην ἔκραζον οἱ Ἀσώπιοι, οἱ Γεννάδιοι, οἱ Τρικοῦπαι :
Μὴ δι' ὄνομα Θεοῦ, μὴ μᾶς χαλνᾶτε τὴ Γλῶσσα! Φθίνει πλέον !

φθάνουν αὐτὰ τὰ ὁποῖα τῆς ἐκάματε ἕως τώρα! Εἰς μάτην ἀγωνίσθησαν οἱ Χρυσοβέργαι, οἱ Σερούιοι, οἱ Βεροναρδάκαι! Τῶν συνετῶν τούτων συμβούλων ὑπερίσχυσαν οἱ ὑποσχόμενοι εἰς τὸ πλῆθος, ὅτι μετὰ δέκα ἕως εἴκοσι τὸ πολὺ ἔτη, θὰ κατορθώσουν νὰ δώσουν εἰς τὴν γραφομένην τὸ ὕψος τοῦ Εὐαγγελίου, μετὰ τριάκοντα, τὸ ὕψος τοῦ Στράβωνος καὶ τοῦ Διοδώρου καὶ οὕτως ἐφεξῆς, ἕως νὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα εἰς τὴν ὁποίαν ὅλοι μας θὰ ὁμιλήσωμεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπως εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Περικλέους. Ἐδόθησαν λοιπὸν ὅλοι εἰς τὴν ἐξελληνισιν τῆς κοινῆς, καὶ ἐπειδὴ πολὺ ὀλίγοι ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἀρκούντως κάτοχοι τῆς ἀρχαίας, δὲν ἀργησαν νὰ δώσωσιν εἰς τὴν νέαν Γλῶσσαν μορφὴν, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε εἶχε, καὶ ἡ ὁποία ἀφῆρεσεν ἀπ' αὐτὴν πᾶν ὅ,τι χαρακτηρίζει μίαν αὐθύπαρκτον Γλῶσσαν.

Σήμερον, καθὼς πολὺ καλὰ τὸ εἶπεν ὁ μακαρίτης Θερειανὸς, ἐλληνίζομεν γαλλίζοντες, ἰταλίζοντες ἢ γερμανίζοντες. Ἀνὰ πᾶσαν στήλην ἀνὰ πᾶσαν σχεδὸν γραμμὴν οἰαζόμενοι ἐφημερίδος ἀπαντᾶ τις κατὰ κόρον λέξεις, φράσεις καὶ προτάσεις ἀκαταλήπτους καὶ παρεμφερεῖς πρὸς Τραγελάφους καὶ Κενταύρους.

« Ἡ τελικὴ μεταβολὴ τῶν πραγμάτων τῆς νέας ὀργανικῆς τάξεως » γράφει τις τῶν καθ' ἡμᾶς Ἑλλήνων δημοσιογράφων, δύναται νὰ » συντελεσθῇ τόσον ταχέως, ὥστε ἡ ζωσα γενεὰ μόλις νὰ δύναται » ν' ἀναπνεύσῃ ».

Διὰ νὰ νοήσῃ τις τὴν κακόζηλον ταύτην πρότασιν, δεόν νὰ ἐρμηνεύσῃ αὐτὴν κατὰ ρῆμα εἰς τὴν Γαλλικὴν ἢ τὴν Ἀγγλικὴν.

« Ἡ Βοστώνη, γράφει ὁ αὐτὸς φιλόσοφος, εἶναι θανασιτῆ » μεγαλοῦπολις, Ἐν τῇ Ἑστίᾳ ταύτῃ τοῦ ἀγνωστικισμοῦ καὶ τῆς » δισπιστίας ἐνεφανίσθη παρὰδοξος δοξασία, τῆς διὰ πίστεως θερα- » πείας »· κ' εὐθὺς κατόπιν :

« Ἡ ἀνθρωπίνῃ πρόοδος ἀναχωρεῖ ἐξ αὐθεντείας ἐν τῷ παρελ- » θόντι, χωρεῖ δι' ἀτομισμοῦ ἐν τῷ παρόντι καὶ τείνει εἰς ἀδελφότητα » ἐν τῷ μέλλοντι ».

Πρὸς ἐξήγησιν φιλοσοφικῶν ἰδεῶν οὕτως πῶς ἐξαγγελμένων, λέγει ὁ Θερειανὸς, ἀπαιτοῦνται ἀληθῶς Δῆλιοι κολυμβηταί. Βεβαίως

ἡ περικαλλῆς λέξις ἀγνωστικισμὸς καταμηνύει μεγάλην πλαστου-
γικήν δεινότητα· ἀλλὰ τὸ ἡ ἀνθρωπίνῃ πρόοδος ἀναχωρεῖ (ἀντὶ
ὁρμάται) εἶναι νομίζομεν, ὅλως παράλογον· διότι ἐν μὲν τῇ ἀρχαίᾳ
γλώσσῃ: ἀναχωρεῖν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ χωρεῖν πρὸς τὸ σημεῖον
ὄθεν τις ὠρμήθη, δηλ. ἐπιστρέφειν, ἐπανακάμπτειν, ἐν δὲ τῇ συνη-
θείᾳ, πρὸς τὸ ἀπέρχεσθαι ».

Καὶ ὑπομονὴ ἂν τὸ κακὸν περιορίζετο εἰς μόνους τοὺς ἐφημερι-
δογράφους· αὐτὸ τοῦτο ὅμως ἐπαναλαμβάνεται καὶ πολλάκις πολὺ
ἐντονώτερον, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ συγγράμματα τῶν Καθηγητῶν τοῦ
Πανεπιστημίου.

« Ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν, λέγει ὁ αὐτὸς Κ. Θερεϊανὸς, ἀξιολο-
γώτατον βιβλίον « Τὰ κχτὰ τὴν ἐροτὴν τῆς πεντηκονταετηρίδος
τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου », ἐκδιδόμενα ψήφῳ μὲν Ἀκαδημαϊκῇ
τῆς Συγκλήτου, ἐπιμελείᾳ δὲ Γεωργίου Καραμήτσα, πρυτάνεως,
« τετυπωμένον ἐν Ἀθήναις » τῷ 1888. Αἱ αὐτόθι περιεχόμεναι
προτώτυποι διατριβαὶ εἶναι ἐμβριθέστατοι, ἂν καὶ δὲν φέρουσιν ὄλαι
τὴν σφραγίδα τῆς πρωτοτυπίας. Ὁ καθηγητὴς ὁ γράψας τὴν περὶ
οἰκονομικῆς ἐπιστήμης μελέτην ἀρχεται ὧδέ πως: « Ἡ ἐν τῷ ἠθικῷ
» ἢ φυσικῷ κόσμῳ ἐμφάνις φαινομένων προκαλεῖ πάντοτε τὴν
» γένεσιν καὶ προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης παρὰ τῷ λαῷ, ἐν τῷ πνεύματι
» τοῦ ὁποίου ἐνυπάρχει ἐπιστημονικὴ διάθεσις ».

Ἡ πρότασις αὕτη εἶναι Γερμανικὴ ἢ Γαλλικὴ μᾶλλον παρὰ
Ἑλληνικὴ. Ἀπόδειξις δὲ τὸ ἐμφάνις φαινομένων « Die Erschei-
nung der Phenomenen ». Ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ χεῖρον εἶναι τὸ
λεκτικὸν τῆς τελευταίας μελέτης, ἔνθα ἀπαντῶσιν ἐν προοιμίῳ κακό-
ζηλοι λέξεις, ξενικαὶ συντάξεις, συνεστραμμένα προτάσεις, ἀδιανόητοι
ἔννοιαι, ἀντάξια ἴσως κουφολόγου καὶ δαιμονιῶντος ἐφημεριδογράφου,
οὐδεμίαν ὅμως περιποιῶσαι δόξαν εἰς καθηγητὴν τοῦ ἀνωτάτου
τῆς Ἑλλάδος Παιδευτηρίου !!

Τὰ σπουδιώτερα ὅμως διὰ τὸν σκοπὸν μας συγγράμματα εἶναι
ἀναντιρρήτως αἱ Ἑλληνικαὶ Ἐκδόσεις τῶν ἀρχαίων Ποιητῶν, αἱ
ἀποτελοῦσαι τὴν Ζωγράφειον Βιβλιοθήκην. Εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν, τὰς
Φοινίσσας τοῦ Εὐριπίδου, περὶ τῆς ὁποίας ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ
γράψω εὐθὺς μετὰ τὴν ἐμφάνισίν της, εὐρίσκει ὁ ἀναγνώστης, ὡς ἀπὸ

σκοποῦ συσσωρευμένας, ὅλας τὰς νεολογίας, διὰ τῶν ὁποίων οἱ ἀρχαῖ-
ζοντες ἐννοοῦν μὲ τὸν καιρὸν νὰ ἐξομοιάσουν τὴν σήμερον γραφομένην
μὲ τὴν Κοινήν τῶν ἀρχαίων. Ὅλα σχεδὸν αἱ λέξεις τῆς Κοινῆς
παρουσιάζονται ἐνταῦθα μὲ τὴν μορφήν, τὴν ὁποίαν εἶχον εἰς τὴν
ἀρχαιότητα. Ὅλα τὰ **ισοσύλλαβα** μετεβλήθησαν εἰς **περιττοσύλλαβα**·
τὰ περισσότερα τῶν **τρικαταλήκτων ἐπιθέτων** ἔγιναν πάλιν **δικατά-
ληκτα**· τὰ εἰς—α λήγοντα ἐπιθετικά τῆς κοινῆς ἐπιρρήματα, καθ'
ὀλοκληρίαν ἐξέλειπον· καὶ ἀντὶ τῶν τόσον ἀπλῶν ρηματικῶν τύπων
τῆς δημώδους, ἐπλημύθησαν πάλιν οἱ μυριόμορφοι ἐκείνοι σχηματισμοὶ
τῶν ἀρχαίων, τοὺς ὁποίους ἀμφιβάλλομεν, ἂν πολλοὶ τῶν Λογίων μας
κατώρθωσαν νὰ κρατήσουν εἰς τὴν ἐνθύμησίν των.

Ὅχι ὀλιγότεραι εἶναι αἱ παραλλαγαὶ αἱ εἰσαχθεῖσαι εἰς τὸ
Συντακτικὸν καὶ εἰς τὸ Λεξικὸν τῆς Γλώσσης. Αἱ ἐμπροθέτοι αἰτιατικά,
αἱ τόσον συνήθεις εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ, **πιρηγκωνίσθησαν** χάριν τῶν
ἐμπροθέτων γενικῶν καὶ δοτικῶν τῆς ἀρχαίας, αἱ ὁποῖαι τόσον ἀντί-
κεινται εἰς τὴν ἀπλότητα τῆς σημερινῆς γλώσσης. Αἱ ἀναφορικαὶ
ἀντωνυμίαι, ὁ ὁποῖος, ἡ ὁποία, τὸ ὁποῖον, ἀντεκατεστάθησαν παντοῦ
διὰ τοῦ ὅστις, ὅσπερ, ὅπερ· τὰ **πᾶς, πᾶσα, πᾶν** ἔλαβον τὴν θέσιν τοῦ
ὅλος, ὅλη, ὅλον· τὰ· **ἕτερος, ἑτέρα, ἕτερον**· τὴν τοῦ **ἄλλος, ἄλλη,
ἄλλο**, καὶ τὰ λεγόμενα **μ' ἓνα λόγο, ἢ μέλιγα λόγια** μετεπλάσθησαν
ἐπὶ τὸ ἀπικώτερον ἐν **μιᾶ λέξει, ἐν δυσὶ λέξεσιν, ἐν ἄλλαις λέξεσιν**.

Ὅλιγαι εἶναι αἱ σελίδες τοῦ ἐν λόγῳ βιβλίου, αἱ ὁποῖαι δὲν
περιέχουν μίαν ἢ δύο λέξεις ἀρχαίας ἢ παναρχαίας, τὰς ὁποίας διὰ
νὰ ἐννοήσῃ ὁ ἀναγνώστης ἀναγκάζεται νὰ διακόψῃ τὴν ἀνάγνωσίν
του διὰ νὰ συμβουλευθῇ τὰ λεξικά του. Ὅλιγιστοὶ βέβαια εἶναι εἰς τὸ
ἔθνος μας ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἠμποροῦν νὰ μαντεύσουν ἐκ πρώτης
ὄψεως τὶ σημαίνουν αἱ λέξεις, **ὀμβριμωμένος, συναναφέρω, συν-
κάττησαν, ἐκκύκλωμα, ὑπερκριτικὴ τεθρύμητι, ἀπόμοιρα,
θυμοφόρος, ἐπεισοδιώδης**, καὶ τόσαι ἄλλαι, τὰς ὁποίας οὔτε καιρὸν,
οὔτε ὄρεξιν ἔχομεν, ν' ἀντιγράψωμεν. Ἀπὸ κανενὸς δὲ τὸν νοῦν δὲν
πιστεύομεν ν' ἀπέρασέ ποτε ὅτι, ὅταν ὁ τοῦ βιβλίου τούτου ἐκδότης
λέγῃ· **ἀπέχω**, ἐννοεῖ ὅχι τραβιοῦμαι· ὀπίσω ἢ τραβῶ χέρι, **ἀλλὰ
ἔχω τι λαβὼν παρ' ἄλλου**. Λέγων **ἐποχή**, ἐννοεῖ, ἀποχή· λέγων
ἀνάληψις, ἐννοεῖ ἐπιχείρησιν ἢ ἐργολαβίαν· λέγων· **συντρέχω** ἐννοεῖ
ὅχι ὅτι ἐννοοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι· δηλ. **βοηθῶ τινα**, ἀλλὰ **τρέχω μαζὶ μὲ**

ἄλλους· λέγων ἐκχωρῶ καὶ ἐκχώρησις ἐννοεῖ ἀποχωρῶ καὶ ἀποχώρησις· λέγων ἐκδίδω καὶ ἐκδοσις, δὲν ἐννοεῖ ποσῶς τὴν ἔκδοσιν βιβλίου, ἀλλὰ τὴν ἔκδοσιν θυγατρὸς εἰς γάμον· καὶ ὅταν λέγῃ ἐπίσκεψις, ἐννοεῖ ὅχι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐννοεῖ ὅλος ὁ κόσμος, ἀλλὰ τὴν ἕξετασιν κλ. Αὐτὸς δὲ ὁ τρόπος τῆς ἑξαπτιχίσεως τῆς σημερινῆς μας γλώσσης, εἶναι χιλιάκις ἐπιβλαβέστερος παρὰ ἢ εἰς αὐτὴν εἰσαγωγή τῶν βαρβαροτέρων ἰδιωτισμῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως. Διότι οὗτοι μὲν κατ' ἐπιφάνειαν μόνον παραμορφώνουσι τὸ λεξικόν της, ἐν ᾧ οἱ πρῶτοι φέρουσιν εἰς αὐτὸ τελείαν σύγχυσιν, καὶ καταστρέφουν αὐτὸν τὸν σκοπὸν καὶ τὴν οὐσίαν τῆς Γλώσσης, τὸ δυνατὸν τῆς μετ' ἄλλων συνεννοήσεως.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διατηρηθῇ πολὺ καὶ ἔτι ὀλιγότερον νὰ προσδεύσῃ τὸ δημῶδες ὕφος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ὅμως, ὅ,τι καλὸν ἔχομεν εἰς τὴν νέαν μας φιλολογίαν, ὁ Ἐξόριστος καὶ τὰ Σατυρικά ποιήματα τοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου, ὁ κλέφτης τοῦ Ραγκαβῆ, τὸ Βακχικὰ τοῦ Τανταλίδου κλ. ἐγράφησαν πρὶν ἢ ἐγκατασταθῇ ἡ Φαναριωτικὴ μέθοδος εἰς τὰ Σχολεῖα, καὶ εἶναι ὅλα γραμμένα εἰς τὸ δημῶδες ἰδίωμα.

Τέρατα σημεῖα θέλεις, τοῦ πουλιοῦ ζητεῖς τὸ γάλα,
στὴν πρωτεύουσάν μας τρέξε, μ' ἔγραφε μὰ φιλενάδα·
κι' ἀπ' τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα
Στὸ Ἀνάπλι σὰν πουλάκι, πέταξα εὐθὺς καβάλα.

Ἡ κοιλιά μας ἀπὸ τὴν πείνα ταμπουρὰ ἐνφ' θὰ παίξῃ
θά με κάθειστε σεῖς ὅλοι θρονιασμένοι εἰς τὸ τραπέζι ;
Τί σηκώσατε τὴν μούρη ὑψηλὰ μὴ πιθαμὴ ;
χαμηλωστέ τὴν κομάτι, ἀφεντάδες, εἰδεμὴ ;
Ταρατάμι ταρατατά
χωρὶς φούντα εἰς τὸν ἀέρα ἢ φεσάρα σας πετᾷ.

Μαύρ' εἶν' ἡ νύκτα στὰ βουνὰ
στοὺς βράχους πέφτει χιόνι
Στὰ ἄγρια στὰ σκοτεινὰ
στὲς τραχὲς πέτρες στὰ στενὰ
ὁ κλέφτης ξεσπαθῶνει

Στὸ δεξι χέρι του γυμνὸ
βαστῆ ἀστροπελέκι
παλάτι ἔχει τὸ βουνὸ
καὶ σκέπασμα τὸν οὐρανὸ
κ' ἐλπίδα τὸ τουφέκι.

Βαρεῖα, βαρεῖα βοῖζ' ἡ γῆ . .
ἓνα τουφέκι πέφτει.
Παντοῦ τρομάρα καὶ σφαγὴ,
ἔδῶ φυγὴ ἐκεῖ πληγὴ,
ἔσκότωσαν τὸν κλέφτη.

Σύντροφοι ἄσκεποι πεζοὶ
τὸν φέρνουν λυπημένοι
Καὶ τραγοδοῦν ὅλοι μαζὶ
ἐλεύθερος ὁ κλέφτης ζῆ
κ' ἐλεύθερ' ἀποθαίνει

Ἐύπνα γλυκεῖα μ' ἀγάπη
Κ' ἡ νύχτα 'ναι βαθεῖα
Κοιμᾶται ὄλ' ἡ φύσι
ὅλα σιωπηλά.

Μόνον τ' ἀχνὸ φεγγάρι
ποῦ σὰν κ' ἐμ' ἀγρουπνᾶ
Μέσ' σ' τ' οὐρανοῦ ἀρμενίζει
τὴν ἡσυχ' ἔρημιά.

Ἐύπτα γλυκεῖα μ' ἀγάπη,
Κι' ἡ νύχτα 'ναι βαθεῖα
μᾶς καρτερ' ἡ βαροῦλα
στὴν ἀκροθαλασιά,

Διὰ τὰ γράφουν αὐτοὶ οἱ δύο οἱ Φαναριῶται τόσον καλὰ τὴν
γλῶσσαν τοῦ Χριστοπούλου πρέπει ἐξ ἅπαντος τὰ τὴν ἐγνώριζαν ἀπὸ
τὴν πατρίδα των, τὸ Βουκορέστιον, καὶ εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτον, ἂν

ἐπέμειναν εἰς αὐτὴν καὶ εἰργάζοντο πρὸς ἐμπέδωσίν της εἰς τὴν Ἑλλάδα. Παρεσύρθησαν ὅμως μετ' ὀλίγον ἀπὸ τοὺς ἐν Ἀθήναις συμπατριώτας των, καὶ ἄλλαξαν τὸ λεκτικόν των κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Σχολῆς τοῦ Σκραλάτου. Εὐρόντες δὲ καὶ ἄλλους ὁμόφρονάς των ἐγέμισαν τὴν Ἑλλάδα μὲ τὰς ἀνουσίας ἐκείνας εἰς τὴν δῆθεν καθαρεύουσαν μεταφράσεις τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Ἀριστοφάνους, τοῦ Πλουτάρχου καὶ μὲ τὰ ἄνοστα ἐκεῖνα διηγήματα, τὰ ὁποῖα ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη ἐχρησίμευσαν ὡς διδακτικὰ βιβλία εἰς τὰ Σχολεῖά μας, ὅχι βεβαίως πρὸς ὄφελος τῶν ἀναγνωστῶν των.

Τὴν πρώτην ὄθησιν πρὸς ἐπάνοδον τοῦ δημώδους ὕφους εἰς τὸν γραπτὸν λόγον τὸν ἔδωσεν αὐτῇ ἡ Κυβέρνησις, τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐπεφόρτισε τὸν μακαρίτην Βαλαωρίτην νὰ προσφωνήσῃ, εἰς τ' ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος του, τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον. Ἡ προσφώνησις ἔγινεν, ὡς γνωστὸν, εἰς τὴν Δημοτικὴν Γλῶσσαν, καὶ τόσον συνεκίνησε τὸ πλῆθος, ὥστε ἐν ροπῇ ὀφθαλμοῦ ἐγενικεύθη ἡ ἰδέα εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅτι μόνη αὐτῇ ἡ Γλῶσσα εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ ἐγγίξῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν καρδίαν καὶ νὰ ἐξάψῃ τὸν πατριωτισμὸν του μέχρι παραφροσύνης. Καὶ ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὅλοι σχεδὸν οἱ στιχουργοὶ μας ἄλλαξαν γλῶσσαν, καὶ ἄρχισαν νὰ γράφουν τὴν Δημώδη, καὶ μάλιστα δσάκις ἐπρόκειτο ν' ἀποτανθῶσι πρὸς τὸν λαὸν καὶ νὰ παρορμήσωσιν αὐτὸν εἰς εὐγενῆ τινα πράξιν, εἰς μεγάλην τινα θυσίαν. Τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὴν ἐσπερίδα ἐκείνην τοῦ Παρνασσοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ μακαρίτης Παράσχος ἀνήρπασε τὰς καρδίας ὄλων μὲ τὸ Ὅρφανὸ τῆς Κρήτης, τὸ ὁποῖον ἔγραψε παρὰ τὴν συνήθειάν του εἰς τὴν Δημώδη ;

Τὸ προτέρημα ὅμως τοῦτο τῆς Δημώδους καὶ ἡ μεγάλη εὐκολία τὴν ὁποίαν εὔρισκον οἱ ποιηταὶ μας ὅταν ἔγραφον εἰς Γλῶσσαν, ἡ ὁποία μὴ ἔχουσα ἀκόμη ὠρισμένους γραμματικὸς κανόνας, συγχωρεῖ εἰς τὸν γράφοντα νὰ μεταχειρίζεται τύπους διαφορωτάτους, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ ἰδίους νὰ πλάττῃ ὅλα ταῦτα αὔξησαν, ὡς ἦτον ἐπόμενον, τὸν ἀριθμὸν τῶν νέων μας ποιητῶν ἐπ' ἄπειρον, καὶ ἐντὸς ὀλίγου, ἡ Ἑλλὰς ὅλη ἐγέμισεν ἀπὸ ποιήματα δημοικὰ, τὰ ὁποῖα ὅμως, ἀντὶ ν' αὐξήσουν ἐλάττωσαν τὸ γόητρον τῆς δημώδους, καὶ τόσον ὥστε ἐπὶ πολλὰ ἔτη, τὰ εἰς αὐτὴν γραφόμενα ποιήματα ἀπεκλείοντο συστηματικῶς ἀπὸ τοῦς

ποιητικούς Διαγωνισμούς τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ ἔκαμαν τὴν « Ἑστίαν » νὰ μεταβῆ πρόωρα εἰς τὸν ἄλλον κόσμον.

Νέαν ὅμως ὄθησιν πρὸς εἰσαγωγὴν τοῦ ἰδιώματος τούτου εἰς τὸν γραπτὸν λόγον ἔδωσεν ὁ ἐν Παρισίοις τὴν Νεοελληνικὴν διδάσκων Κ. Ι. Ψυχάρις, ὅταν κατὰ τὸ 1888, μὲ τὸ περιφρημὸν του « Ταξεῖδι » ἀναστάτωσε τὸν κόσμον ὅλον καὶ ἀπέσυρεν ἐναντίον του τὴν κατακραυγὴν τοῦ Πανελληνίου. Εἰς τὰς Ἀθήνας μάλιστα, τὴν πατρίδα τῆς Καθαρευούσης, τόσον εἶχον ἔξαφθῆ τὰ πνεύματα, ὥστε ἐπὶ ἐν ὅλον ἔτος, ὅλα τὰ ἄλλα ζητήματα εἶχον μείνει κατὰ μέρος, καὶ δὲν ἔμεινε κανεὶς νὰ μὴ λάβῃ μέρος εἰς τὴν συζήτησιν καὶ νὰ μὴν προσστατεύσῃ τὴν ἀπὸ ἓνα ἐκφραγμισθέντα Ἑλληνα ἐπαπειλουμένην ἐθνικὴν τῶν Ἑλλήνων Διάλεκτον.

Ὅταν ὅμως μετὰ τινα καιρὸν τὰ πνεύματα καθησύχασαν καὶ ἄρχισαν αἱ ἐπὶ τοῦ θέματος συζητήσεις νὰ γίνωνται ψυχρότεραι, εὐρέθη ὅτι ὄχι ὀλίγοι τῶν Λογίων μας καὶ οἱ πλείότεροι τῶν ἐν Εὐρώπῃ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς Νεοελληνικῆς καταγινομένων, συνεμερίζοντο τὰς ἰδέας τοῦ Κ. Ψυχάρη καὶ αἱ μετ' ὀλίγον ἐκδοθεῖσαι εἰς τε τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν σπουδαῖαι περὶ τοῦ θέματος πραγματεῖαι, ἠΰξησαν τὸν ἀριθμὸν τῶν προσηλύτων εἰς βαθμὸν ἀνέλπιστον ὥστε σήμερον ἔχομεν ὄχι μόνον πλῆθος ποιημάτων πρωτοτύπων, καὶ μεταφρασμένων, ὄχι ὀλίγα ἱστορικὰ, φιλοσοφικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ συγγράμματα γραμμένα εἰς τὴν Δημῶδη, ἀλλὰ καὶ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας τακτικώτατα πρὸ χρόνων ἐκδιδομένας, καὶ τῶν ὁποίων ἡ κυκλοφορία καθ' ἑκάστην καταπληκτικῶς αὐξάνει. Καὶ ἂν ἡ κατάστασις αὕτη ἐξακολουθήσῃ ὀλίγα ἀκόμη ἔτη, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι τὸ δημῶδες ἰδίωμα θὰ ἐπικρατήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα τῆς Καθαρευούσης, ἀρκεῖ νὰ περιορισθῆ εἰς τὰ ὄρια, τὰ ὅποια, διέγραψαν εἰς αὐτὸ οἱ Κωνσταντάδες καὶ οἱ Φιλιππίδαι.

Ἄτυχῶς ὅμως, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον συνέβη εἰς τοὺς Καθαριολόγους ἐπανελήφθη καὶ εἰς τοὺς Δημοτικιστάς. Ὅπως ἐκεῖνοι ἐπεχειρίσθησαν νὰ ἐξελληνίσουν τὴν γραφομένην μὴ γνωρίζοντες ὅσα ἔπρεπεν Ἑλληνικὰ, οὕτω καὶ αὐτοὶ ἀνέλαβον νὰ συμπληρώσουν τὴν λαλουμένην, ἔχοντες ὡς μόνον βοήθημα τὰ ὀλίγα δημοτικὰ τὰ ὅποια ὁ καθένας τῶν ἔμαθεν εἰς τὴν πατρικὴν του οἰκίαν καὶ ἀργότερα, ἀπὸ τοὺς πρώτους συμμαθητάς του εἰς τὸ Σχολεῖον. Ὡς ἐκ τούτου ἔφθασαν καὶ αὐτοὶ

εἰς τὰ ἴδια μὲ τοὺς Καθαριολόγους ἀποτελέσματα. Ἄντι νὰ τακτοποιήσουν τὴν λαλουμένην, ἐφόρτωσαν αὐτὴν μὲ ἓνα πλῆθος χυδαῖσμων καὶ βαρβαρισμῶν, τοὺς ὁποίους ὁ ἀναγινώσκων, εἰς ὅποιανδήποτε τάξιν τῆς κοινωνίας καὶ ἂν ἀνήκη, ἀποστρέφεται ὅσον καὶ τῶν Λογιωτάτων ταῖς Ἑλληνικούραις.

Ἄρκεῖ νὰ ρίψῃ τις ἓνα βλέμμα εἰς τὰ μέχρις σήμερον γραφέντα εἰς τὴν Γλῶσσαν ταύτην διὰ νὰ πεισθῇ περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λεγομένων

« Κάποτε, γράφει που ὁ Κ. Ψυχάρις εἰς τὸ **Ταξειδί του**,
» κάποτε μ' ἔρχεται νὰ φωνάξω δυνατὰ, ποῦ ὅλος ὁ κόσμος νὰ μ' ἀκούσῃ:
» Μὴ, μὴ, μὴ! μὴ χαλνᾶτε τὴν γλῶσσαν! καταστρέφετε τὴν ἀρχαίαν
» καὶ τὴν νέαν μαζί! Θέλετε Γλῶσσα ποῦ νὰ μοιάζῃ τόντις τὴν
» ἀρχαίαν, ποῦ νὰ ἦναι ἡ ἴδια Γλῶσσα, πάρτε τὴν Γλῶσσαν τοῦ
» λαοῦ. Θέλετε ξένη γλῶσσα, πάρτε τὴν καθαρέβουσα. Θὰ δείξῃ σ' ὅλο
» τὸν κόσμο, ποῦ τόντις χάθηκε ἡ ἀρχαία

» Ἀφῆστε τὴν ψεφτομάθησι, τὴν ψεφτοσοφίαν, τοὺς **συμμιθισ-**
» **μοὺς** (Sic) καὶ τοὺς Δασκάλους. Μὴ πιστέβετε ὅσα λέν, ποῦ
» βαθμηδὸν ἡ γλῶσσα θὰ καλιτερέψῃ καὶ ποῦ θὰ γράφουμε μιὰ μέρα
» σὺν τὸν Ξενοφῶντα. Μόνον ποῦ σας λέει κανεὶς τέτοιο λόγο, σᾶς
» δείχτει ποῦ δὲν κατάλαβε ἀκόμη μήτε τι εἶναι Ξενοφῶντας μήτε τὸ
» τι θὰ πῆ Γλῶσσα

» Τί μὲ μέλει ποῦ θυμῶνετε τῶρα μ' ὅσους σᾶς μιλοῦν ἔτσι. Μιὰ
» μέρα θὰ καταλάβητε οἱ ἴδιοι τὸ κακὸ ποῦ μᾶς κάμετε ὅλους; καὶ θὰ
» κλαῖτε καὶ θὰ λυπᾶσθε καὶ δὲν θὰ μπορῆτε πιά νὰ διορθώσετε τὸ
» λάθος σας. Ἄχ! τί βάσανο ποῦ εἶναι νὰ βλέπῃ κανεὶς τὴν ἀλήθειαν
» καὶ νὰ μὴ μπορῆ νὰ τὴν δείξῃ σ' τοὺς ἄλλους! »

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ὁ Κ. Ψυχάρις ἐσπούδασεν ἀπὸ ὅλους καλιτέρα τὴν σήμερον ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλουμένην, καὶ τὸ **Ταξειδί του** εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πλέον καλογραμμένα συγγράμματά του. Καὶ ὅμως, ἡ Γλῶσσα εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι γραμμένο, διαφέρει σημαντικὰ ἀπὸ τὴν Δημιώδη. Εἰς τὸ ἀνωτέρω ἀναγραφὲν ἀπόσπασμα τοῦ Συγγράμματος τούτου, ἀπαντῶμεν ἀμέσως τὰς λέξεις **ἀρχαία**, **νέα**, καὶ **καταστρέφω**

αἱ ὁποῖαι δὲν ἀνήκουν εἰς τὴν Δημιώδη. Ὅσαίς ὁ λαὸς θέλει νὰ ἐκφράσῃ τὰς ἰδέας ταύτας, λέγει: ἡ παλιὰ Γλῶσσα ἢ καινούργια Γλῶσσα, μεταχειρίζεται τὰ ῥήματα: **χαλνῶ, φθέρνω, ἀφρανίζω, ὄχι καταστρέφω.** Καὶ ἐπειδὴ γνωρίζομεν, ὅτι ὁ Κ. Ψυχάρις δὲν ἔρχεται εἰς συμβιβασμούς, ἀποροῦμεν πῶς εἰς τὸ μέρος τοῦτο τοῦ βιβλίου του, τοῦ διέφυγαν Ἑλληνισμοὶ, τοὺς ὁποίους ἀναμφιβόλως θὰ ἐπέκρινεν εἰς ἄλλους.

Ἐν ἄλλο τὸ ὁποῖον ἀπομακρύνει τὴν Γλῶσσαν τοῦ **Ταξειδίου** ἀπὸ τὴν λαλουμένην, εἶναι ἡ μέχρις ἀηδείας χρησις τῆς λέξεως **ποῦ.** Εἰς τὸ ἄνω ἀναγραφὴν αὐτοῦ χωρίον ἀπαντᾶται ἡ λέξις **δεκάκις,** καὶ εἰς ὅλας τὰς σημασίας, τὰς ὁποίας τὴν ἔδωσαν οἱ δημιουργήσαντες αὐτὴν Ἴταλοι, διὰ νὰ τὴν ἐξισώσουν μὲ τὸ πολυσήμαντόν των **che,** καὶ τῶν ὁποίων τὰς περισσοτέρας μόνος του ὁ λαὸς πρὸ πολλοῦ τὰς παραίτησεν. Ἄν ἀκόμη λέγωμεν ὁ **ἄνθρωπος ποῦ, ἡ γυναῖκα ποῦ, τὸ παιδί ποῦ κλ.** δὲν λέγομεν ὅμως οὔτε **λέν ποῦ ἦλθε** ἀλλὰ **λέν πῶς ἦλθε** οὔτε **φωνάζω δυνατὰ ποῦ νὰ μ' ἀκούσῃ ὁ κόσμος, ἀλλ' ὡς ποῦ νὰ μ' ἀκούσῃ ὁ κόσμος ὅλος,** ἢ καὶ παραλείπομεν ὅλος διόλου τὸ **ποῦ: φωνάζω δυνατὰ, νὰ μ' ἀκούσῃ ὁ κόσμος ὅλος.** Ἐπειτα αἱ λέξεις **τόντις, σήμερις, ὄντας, δείκτω, ἄντρας κλ.** τὰς ὁποίας τόσον συχνὰ ἀπαντᾶ τις εἰς τὰ γραφόμενα τοῦ Κ. Ψυχάρι, κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ πλέον νὰ ἀρνηθῆ ὅτι προῆλθον, ὄχι ἐκ φυσικῆς μεταπλάσεως τῶν τῷ **ὄντι, σήμερον, ὅταν κλ.** ἀλλ' ἐκ ξενικῆς ἐπ' αὐτῶν ἐπιδράσεως. Εἶναι λοιπὸν βαρβαρισμοὶ καὶ ὡς τοιοῦτους ἔπρεπεν οἱ ἀναλαβόντες τὴν διόρθωσιν τῆς λαλουμένης ν' ἀρχίσουν νὰ τοὺς ἀποφεύγουν.

Ἄλλ' ὁ Κ. Ψυχάρις δὲν περιορίζεται ἕως ἐδῶ. Γράφων ἐσχάτως πρὸς τὸν φίλον του Κον Ἐξαρχον, τὸν συγγραφέα τοῦ Διηγήματος **Στὴν Κερασιὰ** λέγει:

« Ἐδῶ θὰ μὲ τζακώσης, ἢ θὰ μὲ ρωτήξης δηλαδὴ, γιατί σέ »
 » μάλλωνω. Καὶ γὰρ, θὰ μοῦ πῆς, γράφω **ἀπ' ἐδῶ,** ἂν καὶ κανονικώτερον »
 » τὸ **ἀπὸ 'δῶ.** Ἡ διαφορὰ, φίλε, εἶναι μεγάλη καὶ σπουδαία. Θαρρῶ »
 » μάλιστα πῶς σοῦ τὴν ἔχω κλόλας σημειώσει πρὸ πάνω σ' τὸ γράμμα »
 » μου, σὰ σοῦ ἔλεγα, πῶς δὲν τὰ χρειαζοῦμεστε τὰ τέτοια καὶ μᾶς »
 » **χαλνοῦν τὴν Γλῶσσα !!** »

Τὰ θὰ μὲ **τσακώσης, τὰ ρωτήξης, τὰ σὰν σοῦ ἔλεγα, τὰ τέτοια,** δὲν χαλνοῦν τὴν Γλῶσσα, καὶ τὰ **ἀπ' ἐδῶ** ἀντὶ τοῦ **ἀπὸ 'δῶ,** τὴν χαλνοῦν!

Ὁ μακαρίτης Καμπύσης εἶναι καὶ αὐτὸς ἓνας ἀπ' ἐκείνους, ὁ ὁποῖος κατὰ τοὺς δημοτικιστὰς ἔγραφε καλῆτερα τὴν λαλουμένην. Καὶ ὅμως ἡ ἔξις ἐπιστολή του πρὸς τὸν ἐν Βερολίῳ K. Dieterich, δὲν μοι φαίνεται νὰ ἐπιβιβαιώη πολὺ τὴν ἰδέαν ταύτην.

« Ὁ Κλασικισμὸς, λέγει εἰς αὐτὴν, Βραχνᾶς μου κάθεται στὰ
» στήθια! Κάθε φορὰ ποῦ τὸν ἀκούω, ὅλο μου τὸ κορμὶ ταράζεται
» καὶ φρισονάρει. Δὲν εἶναι γιὰ μᾶς μεγαλῆτερο ἄλλο κατάμουντρα
» πέταμα τῆς μικρότητάς μας καὶ τῆς ἀδυναμίας μας, παρὰ νὰ μᾶς
» θυμίζουν τὸν Κλασικισμὸ, καὶ νὰ μᾶς δείχνουν μιὰ προστασία. ἢ νὰ
» μᾶς λέγουν ἓνα γλυκὸ λόγο σὰν ψύχαλο σὲ διακονίῳ, μόνο γιὰτὶ
» ζοῦμεν εἰς τοὺς τόπους ποῦ ἔζησαν ἄλλοτες ὁ Περικλῆς καὶ ὁ Φειδίας ».

Τὸ Βραχνᾶς ἀντὶ τοῦ Ἐριχλῆς, εἶναι πολὺ παλαιὰ λέξις τῆς Δημώδους. Τὴν ἀναφέρει Μιχαὴλ ὁ Ψελλὸς εἰς τὰ συγγράμματά του, ὡς ἔκφρασις τοῦ χυδαῖσμοῦ τοῦ καιροῦ του. Ἄλλὰ τὸ φρισονάρει εἶναι λείψανον τῆς Φραγκοκρατίας τὸ ὁποῖον τόσον μᾶλλον ἔπρεπε νὰ τὸ ἀποφύγη ὁ μακαρίτης, καθ' ὅσον ὁ λαὸς ἀντ' αὐτοῦ μεταχειρίζεται τὸ ἀνατριχιάζω, τὸ ὁποῖον εἶναι πολὺ καλῆτερον καὶ πολὺ ἐκφραστικώτερον. Ἀπὸ τὸ φρισονάρι καὶ κάτω ἢ φράσις τῆς ἐπιστολῆς δὲν εἶναι δημοτικὴ ἀλλὰ Δημοσθενικὴ μὲ λέξεις τῆς χυδαίας, καὶ ἀποροῦμεν πῶς ὁ μακαρίτης ἄφησεν ἀνέπαφα τὰ ὀνόματα τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ Φειδία. Καὶ ὡς νὰ ἤθελε νὰ περιπαίξῃ τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς Γλώσσης εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ ἴδιος Δημοτικιστὴς λέγει κατόπιν :

« Τρεχᾶτε, Φιλέλληνες, εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐκεῖ θὰ ἰδῆτε τὴν γλαμίδα!
» Θακοῦστε εἰς τὴν Ἀθήνα τοὺς σοφιστὰς καὶ τοὺς ρήτορας εἰς τὴν
» Πνύκα. Στὸ σαλόνι τῆς Ἀσπασίας θ' ἀντικρίσθε τοὺς καλλιτέχνας καὶ
» τοὺς φιλοσόφους. Στὸ Θέατρο θ' ἀκοῦσθε τοῦ Αἰσχύλου τοὺς Πέρσας,
» τοὺς Βατρᾶχους τοῦ Ἀριστοφάνη. Τῆς ραφωδίας τοῦ Ὀμήρου ὅλοι
» των θάχουν στὰ χεῖλια, κ' οἱ νεανίαι θὰ τραγωδοῦν στὰ σωκάκια
» τοῦ Πίνταρου τοὺς ὕμνους καὶ τῆς Σαφῶς τὰ μινυρίσματα. Τρεχᾶτε
» φίλοι εἰς τὴν Ἑλλάδα ».

Οἱ Νεανίαι καὶ τὰ μινυρίσματα δὲν συμβιβάζονται μὲ τὰ σωκάκια καὶ τοὺς ὕμνους τοῦ Πίνταρου. Ὅταν δὲ εἶπῃ κανεὶς τὸν Αἰσχύλον Αἰσχύλο, δὲν ἤξεύρω πῶς θὰ ὀνομάσῃ τὸν Chateaubriand ρωμαΐτικα.

Ἄλλος περιφνημος Δημοκιτιστῆς εἶναι ὁ Α. Πάλλης. Ἄλλὰ καὶ αὐτοῦ ἡ Γλῶσσα διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλουμένην.

Ἴδοῦ τι ἔγραφε πρὸ ὀλίγων μηνῶν εἰς τὸν «Νουμᾶν» :

« Ἐπειδὴς τελεφετέα συζητᾶτε βλέπω, ποιά ἢ καλήτερον μετα-
» φραστικὴ Γλῶσσα τῶν ἀρχαίων Δραμάτων, ἀπεφάσισα καὶ ἐγὼ νὰ
» πῶ τὴν γνώμην μου, ὅπως συνηθίζω, μ' ἓνα παράδειγμα, καὶ κατα-
» πιάστικα τὴ μεταφραση τοῦ **Κύκλωπα τοῦ Ἑβριπίδου** ».

Ἄν δὲν ἐγνώριζα, ὅτι αἱ γραμμαὶ αὗται εἶναι τοῦ Κ. Πάλλης, θὰ ἔλεγον ὅτι ὁ γράψας αὐτὰς δὲν ἔχει τὴν παραμικρὰν ἰδέαν περὶ τῆς φύσεως τῆς Νεοελληνικῆς Γλώσσης. Ἄν ὁ σκοπὸς τοῦ ἦτον νὰ εἴπῃ **ποιά εἶναι ἡ Γλῶσσα εἰς τὴν ὁποίαν ἡμποροῦν καλήτερον νὰ μεταφρασθοῦν τὰ ἀρχαῖα δράματα**, ἡ ἔκφρασις τὴν ὁποίαν πρὸς τοῦτο ἐξέλεξεν εἶναι ἀτυχεστάτη. Τὸ **μειωφραστικὴ Γλῶσσα** οὔτε εἰς τὴν Δημοτικὴν ἀνήκει, ἀλλ' οὔτε εἰς τὴν ἀρχαιότητα εἶχε ποτὲ τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν ὁ Κ. Πάλλης τὴν ἔδωκεν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην.

Ἄπ' ἐναντίας εὐρίσκομεν, ὅτι ὁ Κ. Πάλλης ἔπραξε κάλλιστα νὰ βάλῃ εἰς τὸ στόμα τῶν βοσκῶν τῆς Σικελίας τὴν Γλῶσσαν τῶν Βλαχοποιουμένων τῆς Χιμάρας, τὴν ὁποίαν φαίνεται ὅτι κατέχει ἀπὸ τοὺς ἄλλους καλήτερα :

Ἴστ! ἐκεῖ μὴν πᾶς!
Ἴστ! στή δροσερὴ πλαγιὰ!
Πέτρα ὄρε θὰ φᾶς!
Πρόγγα ὄρε κριάρι
τοῦ κοπαδιοῦ μοστάρι,
πρόγγα, νάχεις γιὰ κλ.

Τὴ Γλῶσσα ὅμως εἶναι ἐκείνη ὅπου ἔδωκεν εἰς τὸν Σιληνὸν, τὸν πατέρα τῶν προειρημένων βοσκῶν; Εἶναι ἡ Δημοτικὴ ἢ ἡ Γιαννιώτικη, ἢ τὴν ἔπλασεν ὁ ἴδιος κατὰ μίμησιν τῆς Γλώσσης, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀριστοφάνης ἔδωκεν εἰς τὸν Σκύθην του ;

Παραθέτομεν μέρος τοῦ Προλόγου τοῦ μεταφρασθέντος δράματος ὑπογράφοντες τὰ καθ' ἡμᾶς μᾶλλον ἐπιλήψιμα.

« Ἄχ! Βάχχε μου, γιὰ σένα τι τραβῶ καὶ τώρα καὶ ὅταν ἤμουν
» νιὸς, **μ' ἴσο κορμὶ** σὰν κυπαρίσι. Πρῶτα θυμᾶσαι, τοτ' ἡ Ἥρα,
» ποῦ σὲ λώλανε καὶ ξέκοψες ἀπ' τὴν Νεραΐδα, τὴν Νταντά σου· **στερνὰ**
» σὰν πολεμοῦσες τοὺς Γιγάντους. . . . Καὶ τώρα νὰ χειρότερα
» μοῦ βγῆκαν στὸ κεφάλι· ἔστειλε (ἡ ἴδια) κλέφτες ἀπὸ τὴν Καλαβριὰ
» καὶ σ' ἄρπαξε ὡς τὰ βουνά της. . . . **Κ' ἐγὼ, ἅμα τ' ἄκουσα,** καιρὸ δὲ
» χάνω, παρὰ, πηδῶ μέσα στὸ καῖκι μὲ τὰ Σατυρόπουλα μου καὶ τρέχω
» νὰ σέβρω. Ἔτσι στὴν πρῶμνη καθισμένους ἐκυβερνοῦσα τὸ **διπλό-**
» **λαμνο σκαφίδι** καὶ τὰ παιδιὰ μὲ τὰ κουπιὰ τους δώσ' του σήκωναν
» ἀφροὺς κυτῶντες τὸ **γαλάζο κῦμα** !!

Ἄν ὑποθέσωμεν ὅτι αἱ λέξεις **ἴσιο** καὶ **γαλάζιο** τῆς Δημοτικῆς διεστράφησαν εἰς **ἴσο** καὶ **γαλάζο** κατὰ μίμησιν τῆς Ἑλλήσεως τοῦ Σκύθου τοῦ Ἀριστοφάνους, μένει πάλιν εἰς τὸ παθητικὸν τῆς Γλώσσης τοῦ Κ. Πάλλη, ὅτι αἱ Σκυθικαὶ λέξεις τοῦ Ἀριστοφάνους ἐξακολουθοῦν νὰ ἦναι εἰς χρῆσιν εἰς τοὺς συμπατριώτας τοῦ Σκύθου, τοὺς Ἀλβανοὺς ἕως σήμερον, ἐνῶ τὸ **ἴσο** καὶ τὸ **γαλάζο** δὲν ἀκούονται εἰς κανέναν τόπον.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἔκφρασις **ἴσο κορμὶ σὰν κυπαρίσι** δὲν εἶναι πλέον ἐπιτυχημένη. Εἰς τὰ Ἑπειρωτικὰ τραγούδια ἀπαντᾷ τις πολλάκις **κορμὶ λαμπάδα, φηλὸ σὰ κυπαρίσι, ἀλλὰ κορμὶ ἴσο σὰ κυπαρίσι,** δὲν ἐνθυμοῦμαι νὰ τὸ ἀπῆντησα ποτέ. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι τὸ **στερνὰ** ἐσχηματίσθη κατὰ συγκοπὴν ἀπὸ τὸ **ὑστερινά**. Εἰς τὴν Μακεδονίαν ὅμως, ὅπου ἀναντιρρήτως, ἡ Δημοτικὴ ὁμιλεῖται καλύτερα παρ' εἰς ὅλα τὰ ἄλλα μέρη, ἡ λέξις αὕτη ἔχει ἄλλην σημασίαν· **καλὰ ὑστερινά**· ἀντὶ δὲ τοῦ χρονικοῦ ἐπιρρήματος **στερνὰ**, τὸ ὁποῖον φαίνεται νὰ ἰδιάξῃ εἰς τὴν Ἑπειρον, οἱ Μακεδόνες μεταχειρίζονται τὸ **ὑστερα** ἢ **ὑστερις**.

Τὸν **σὰν πολεμοῦσες**, εἶναι ἐπίσης ἐσφαλμένον. Τὸ **σὰν** εἰς τὴν Δημοτικὴν ἀπαιτεῖ ρῆμα ἐνεργοῦν ἀκαριαίως, ὅχι διαρκῶς **σὰν πᾶς, σὰν φᾶς, σὰν ξυπνήσης, κλ. ἀλλὰ ὅταν τρῶς, ὅταν ξυπνᾶς, ὅταν πολεμοῦσες κλ.**

Ἄν τὸ **λάμνω** σημαίη ἐλαύνω, κωπηλατῶ, ὅπως τὸ θέλει ὁ τὰ πάντα ἐξελληνίζων Βυζάντιος, θὰ ἦτον κάπως δικαιολογημένον τὸ ἐπίθετον **διπλόλαμνο καῖκι**.

Τὸ **Σκαφίδι** ὅμως, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἀναπληρῶνει τὸ **καΐκι**, δὲν ἔχει διόλου τὸν τόπον του. Εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα δούλην τε καὶ ἐλευθέραν, ὁ λαὸς **σκαφίδι** ὀνομάζει τὴν **μικρὰν σκάφην**, εἰς τὴν ὁποίαν αἱ γυναῖκες ζυμώνουν τὸ ψωμί, καὶ κανεὶς δὲν γνωρίζει ὅτι εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας, ἡ ἰδία λέξις ἐσήμαινε τὸ **μικρὸ καΐκι**.

Ἴδου ὅποιοι ὑπῆρξαν οἱ καρποὶ τοῦ περιφήμου διδακτικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον εὐθὺς μετὰ τὴν ἀναγέννησιν εἰσήχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐκεῖθεν διεδόθη εἰς ὅλον τὸν ἔξω Ἑλληνικὸν κόσμον. Μετὰ ἑβδομήκοντα ἔτων ἀνθυπαρξίαν καὶ ἄλλην τόσῃν Γυμνασιακὴν καὶ Πανεπιστημιακὴν ἐκπαίδευσιν οὔτε τὴν γραφομένην εἴμεθα εἰς κατάστασιν νὰ γράφωμεν οὔτε τὴν λαλουμένην !

Καὶ ὅμως κάθε ὥρα καὶ λιγάκι ἐρχόμεθα εἰς λόγους, ὑβριζόμεθα, διαπληκτιζόμεθα, πολλὰκις δὲ καὶ νὰ αἵματοκυλιόμεθα διὰ τὸ **Γλωσσικὸν ζήτημα**, διὰ νὰ ὑποστηρίζωμεν δηλαδὴ οἱ μὲν τὴν Δημοτικὴν οἱ δὲ τὴν Καθαρεύουσαν ὡς τὴν μόνην ἔθνικὴν Γλῶσσαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους !

Τὶ πρέπει λοιπὸν νὰ γίνῃ διὰ νὰ ἐξέλθωμεν ἀπὸ τὴν δυσάρεστον ταύτην κατάστασιν, ἡ ὁποία ὄχι μόνον εἰς μεγάλης δαπάνας μᾶς ὑποβάλλει, ὄχι μόνον τὴν φιλολογικὴν μας πρόοδον ἐμποδίζει, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν χλεύην τῶν Εὐρωπαίων συχνότατα μᾶς ἐκθέτει ; Πρέπει ἄρα νὰ συνταχθῶμεν μὲ τοὺς περὶ τὸν Ψυχάριον, καὶ καταργοῦντες τὴν Καθαρεύουσαν νὰ εἰσαγάγωμεν τὴν Δημώδη καὶ εἰς τὸν Γραπτὸν λόγον, ἢ πρέπει νὰ προτιμήσωμεν τὸ σύστημα τοῦ Κ. Χατζιδάκι, καὶ παραιτήσαντες εἰς τὴν τύχην τῆς τὴν Δημώδη, νὰ προσπαθίσωμεν ὅλαις δυνάμεσι νὰ γενικεύσωμεν τὴν χρῆσιν τῆς Καθαρευούσης, μέχρις οὔ κατασταθῇ ἡ μόνη Γλῶσσα τοῦ Ἑλλ. Κράτους ;

Νομίζω, ὅτι οὔτε τὸ ἓν πρέπει νὰ γίνῃ οὔτε τὸ ἄλλο. Τὰ δύο ἰδιώματα εἶναι τόσον σφικτὰ συνδεδεμένα μὲ τὴν παροῦσαν τοῦ ἔθνους κατάστασιν, ὥστε οὔτε δυνατὸν εἶναι οὔτε συμφέρον νὰ θυσιασθῇ τὸ ἓν χάριν τοῦ ἄλλου.

Ὡς πατροπαράδοτος καὶ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας μηδέποτε παύσασα λαλουμένη, ἡ Δημοτικὴ μᾶς συνδέει, ὅσον οὐδὲν ἄλλο, μὲ τοὺς πρώτους εἰς τὴν Ἑλλάδα λαλήσαντας τὴν Γλῶσσαν

ταύτην, καὶ ἔχουν κάθε δίκαιον οἱ ὀνομάζοντες αὐτὴν **ἔθνηκὴν τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων Γλῶσσαν!** Ἐνφ' ἡ Γραφομένη, οὕσα γέννημα θερέμμα τῆς ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων Ἑλληνοφώνου Ἀλεξανδρινῆς Πανεθερμίας, μόνον μ' ἐκείνην ἠμπορεῖ ἔθνηκῶς νὰ μᾶς συνδέσῃ.

Ἄλλὰ καὶ ἡ Γραφομένη δὲν ἔχει ὀλιγότερα δικαιώματα ὑπάρξεως καὶ διατηρήσεως. Μ' ὄλην τὴν εὐτελεῖ αὐτῆς καταγωγὴν καὶ σύνθεσιν, ἡ Γλῶσσα αὕτη ἐχρησίμευσεν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν ὑπὲρ τὰς δύο χιλιάδας ἔτη, ὡς τὸ μόνον γραφικὸν μέσον, διὰ τοῦ ὁποῖοῦ οὕτως ἀνεκοίνωνεν εἰς τοὺς συμπατριώτας του τὰς ἰδέας του, τοὺς πόθους του, τὰ διανοήματά του· καὶ εἰς τὸ διάστημα τοῦτο τόσον ὑπὸ τοῦ λαοῦ μετεπλάσθη, τόσον μὲ τὴν ὑπ' αὐτοῦ λαλουμένην ἀνεμίχθη, ὥστε πολλάκις μὲν αὐτῆς συνεταυτίσθη. Δὲν θὰ ἦτον λοιπὸν οὔτε ὀρθὸν, ἀλλ' οὔτε συμφέρον ν' ἀπομακρύνωμεν αὐτὴν σήμερον ἀπὸ τὴν ὑπερρεσίαν, ὅπου ὀμολογουμένως ἐκτελεῖ ἀκόμη ἀρκετὰ καλὰ τὰ χρέη της, διὰ νὰ ἐνθρονίσωμεν ἀντ' αὐτῆς τὴν λαλουμένην, ἡ ὁποία μ' ὅλα της τὰ κληρονομικὰ δικαιώματα, δὲν εἶναι ἀκόμη εἰς κατάστασιν νὰ ἐκφράσῃ ὅσα ὁ Ἑλλ. Λαὸς ἔχει σήμερον νὰ ἐκφράσῃ.

Πρέπει λοιπὸν νὰ μένουν τὰ πράγματα ὅπως εἶναι, καὶ οἱ Λόγιοί μας ἀντὶ νὰ λογοφέρωνται κάθε λίγο καὶ λιγάκι, ἀντὶ νὰ φορτώνουν τὴν Γλῶσσαν, οἱ μὲν μὲ βαρβαρισμοὺς ἀξέστους, οἱ δὲ μὲ ἑλληνισμοὺς καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους ἀκαταλήπτους, πρέπει νὰ προσπαθῆσουν νὰ συμπλησιάσουν τὸ δύο ἰδιώματα ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον, ἀφαιροῦντες ἀπ' αὐτὰ πᾶν ὅ,τι **ξενικὸν ἢ ἀρχαϊκὸν** τὰ χωρίζει, καὶ ἀντικαθιστῶντες τὰ ἐλλείποντα διὰ λέξεων λαμβανομένων κατὰ προτίμησιν, ἀπὸ τὴν ζῶσαν τοῦ Λαοῦ Γλῶσσαν· ἐν ἀνάγκῃ ὅμως καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ὡς καὶ ἀπὸ αὐτὰς τὰς ξένας γλώσσας, ὁσάκις τὰ ὀνομαζόμενα πράγματα εἶναι ξένα. Οὕτω δὲ πράττοντες, δὲν θ' ἀργήσουν νὰ ἐξομοιώσουν τὰ δύο ἰδιώματα καὶ νὰ παύσουν **τὴν λεκτικὴν Διγλωσσίαν**, τὸ ὁποῖον θὰ ἦναι τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν τελείαν τῆς λαλουμένης ἐπικράτησιν.

Ἄλλο βῆμα πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν θὰ ἦτον ἡ **εἰσαγωγὴ τῶν δημοτικῶν τύπων εἰς τὸν γραπτὸν λόγον**. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι τόσον εὐκόλον ὅσον τὸ φαντάζονται οἱ Δημοτικισταί μας.

Τὸ ἐν χρήσει ἀλφάβητον δὲν εἶναι Ἑλληνικόν. Διεμορφώθη ἀπὸ τοῦ Φοινικοῦ κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς Ἰωνικῆς καὶ τῆς Ἀττικῆς Διαλέκτου

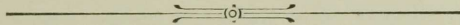
καὶ ἀτυχῶς τόσον ἀτέχνως, ὥστε τὸ ὀρθογραφικὸν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς εἶναι τὸ δυσκολώτερον κεφάλαιον τῆς Γραμματικῆς τῆς. Ἐνῶ ἡ Δημοτικὴ μας Γλῶσσα ἀνέρχεται μέχρι τῶν προϊστορικῶν ἢ προδιαλεκτικῶν χρόνων καὶ διατηρεῖ ἀκόμη τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν εὐκαμψίαν τῆς Γλώσσης τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἀντιθέτως πρὸς τὴν Ἀττικὴν Διάλεκτον, ἡ Γλῶσσα αὕτη δὲν ἀναγνωρίζει οὔτε μακρὰ φωνήεντα οὔτε βραχέα, οὔτε τὴν ἀτελειώτον σειρὰν τῶν Διφθόγγων. Τὰ φωνήεντά της εἶναι πάντοτε τῆς ἰδίας ἀξίας καθ' ὅσον δὲ παρουσιάζονται εἰς τὸν λόγον τονισμένα ἢ ἄτονα, ὑπόκεινται εἰς ὄρισμένας μεταβολάς, ἀγνώστους εἰς τὴν ἀρχαίαν. Πῶς εἶναι λοιπὸν δυνατὸν νὰ ἐπιβάλλωμεν εἰς τὴν Γλῶσσαν ταύτην τὸ γραφικὸν σύστημα τῶν ἀρχαίων, χωρὶς νὰ καταδικάσωμεν αὐτὴν ἐκ τῶν προτέρων εἰς τὸν δι' ἀσφυξίας θάνατον;

Οἱ Δημοτικιστὰὶ οἱ ὁποῖοι ἔγραφαν ἤδη αὐτὴν τοιοῦτοτρόπως ἐνόησαν ἀμέσως τὴν δυσκολίαν καὶ ἐπροσπάθησαν ἄλλοι ἄλλως νὰ ὑπερνοήσωσιν αὐτήν. Ἄλλ' αἱ διορθώσεις αὗται εἶναι τόσο μονομερεῖς ὥστε χάνουσιν κάθε σημασίαν, προκειμένου λόγου περὶ ζητήματος τόσο μεγάλου.

Ἄς μὴν ἀπατώμεθα!

Διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ἡ Δημοτικὴ μας εἰς τὸν γραπτὸν λόγον, καὶ νὰ γίνῃ μίαν ἡμέραν ἡ φιλολογικὴ τῶν Ἑλλήνων Γλῶσσα, μία μόνη ὁδὸς, ἐν μόνον μέσον ὑπάρχει, καὶ τοῦτο εἶναι νὰ εὐρεθῇ τὸ εἰς αὐτὴν ἀναγκαιοῦν ἀλφάβητον. Ἀλφάβητον δυνάμενον νὰ σημάνη ὅλας τὰς εἰς αὐτὴν ἀκουόμενας φωνάς, ὅλους τοὺς εἰς αὐτὴν συνήθεις φωνητικὸς συνδυασμούς, καὶ ἡ διασκευὴ τοῦ ἀλφάβητου τούτου ἀπαιτεῖ μακρὰν σειρὰν σπουδῶν τὰς ὁποίας οὐδ' ἐφαντάσθησαν οἱ μέχρι τοῦδε περὶ τὸ Γλωσσικὸν ζήτημα ἀσχοληθέντες. Πρέπει πρὸ πάντων νὰ συναθῶσιν αἱ ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνατολῆς ἐν χρήσει δημοτικαὶ λέξεις καὶ φράσεις, καὶ ἀφοῦ καθαρισθοῦν ἀπὸ τοὺς Ἀρχαϊσμοὺς καὶ τοὺς ἄλλους ξενισμοὺς, νὰ ἐξετασθῶσιν ὑπὸ φωνολογικὴν καὶ μορφολογικὴν ἔποψιν, καὶ ν' ἀναγραφῶσι μεθοδικῶς ὅλα αὐτῶν τὰ φωνολογικὰ φαινόμενα. Μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν τὸν σκοπὸν μας. Κατὰ τὸν δρόμον ὁμοῦ τὸν ὁποῖον ἔλαβον αἱ γλωσσολογικαὶ σπουδαὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ μὲ τὸ ἀρχαῖζον πνεῦμα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὅλοι μας ζῶμεν καὶ κινούμεθα, δὲν εἶναι ἐλπίς νὰ φθάσωμεν γρήγορα εἰς τὸ ποθοῦμενον. Ἡ εἰσαγωγὴ

νέου ἀλφαβήτου καὶ νέας ὀρθογραφίας εἰς τὴν Γλῶσσαν μας εἶναι σήμερον πολὺ δυσκολωτέρα παρ' ἢ τῶν Ἐκκλησιῶν ἕνωσις. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ πάντα εἰς τὸν κόσμον τοῦτον εἶναι δυνατὰ, ἤμποροῦμεν καὶ ἡμεῖς νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι μίαν ἡμέραν, Θεοῦ εὐδοκοῦντος, καὶ ταῦτα θὰ συντελεσθῶσι. Ἔως τότε ὅμως θὰ εἴμεθα ἀναγκασμένοι νὰ γράφωμεν μὲ τὸ ἀλφάβητον καὶ τὴν ὀρθογραφίαν τῶν ἀρχαίων, ἀφαιροῦντες ἀπ' αὐτὴν πᾶν ὅ,τι ἰδιάζει εἰς τὴν ἀρχαίαν ἢ εἶναι περιττὸν εἰς τὴν νέαν, ὅπως ἔπραξαν οἱ Μηνιαῖται, οἱ Βηλαραῖδες καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἀγῶνος. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ λησμονοῦμεν, ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τοῦ γράφειν ἂν σήμερον ἐπαρκῆ εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ Ἑθνους, δὲν εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ ἀνυψώσῃ μίαν ἡμέραν τὴν Γραφομένην εἰς Φιλολογικὴν Γλῶσσαν. Διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο πρέπει ἢ νὰ **ἐξελληνισθῆ** ἢ νὰ **ἐκχυδαῖσθῆ** αὕτη καθ' ὀλοκληρίαν· καὶ ἐπειδὴ τὸ μὲν πρῶτον δὲν εἶναι δυνατὸν, τὸ δὲ δεύτερον δὲν τὸ θέλομεν κατ' οὐδένα τρόπον, θὰ μένωμεν κατ' ἀνάγκην ἐκεῖ ὅπου εὐρισκόμεθα, οἱ μὲν θρηολογοῦντες, οἱ δὲ ὑπερηφανευόμενοι διὰ τὴν κατάστασίν μας.

*Ἡ σήμερον λαλουμένη
καὶ αἱ σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὴν Ἀρχαίαν.*

Ἄν ὑπάρχη γλῶσσα, τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες δικαιοῦνται νὰ ὀνομάζουν *ἔθνικὴν αὐτῶν γλῶσσαν*, καὶ ἡ ὁποία πραγματικῶς συνδέει αὐτοὺς μὲ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας, εἶνε ἀναντιρρήτως ἡ σήμερον ὑπὸ τοῦ ἕλλην κοῦ λαοῦ λαλουμένη.

Τὴν γλῶσσαν ταύτην τὰ ἑλληνόπαιδα τὴν μαθαίνουν κατ' εὐθειαν ἀπὸ τοὺς γονεῖς των, ὅπως αὐτοὶ τὴν ἔμαθαν ἀπὸ τοὺς ἰδικούς των καὶ ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς προγόνους των. Ἄν δὲ ἐξακολουθήσωμεν ἀναβαίνοντες τοιουτοτρόπως, θὰ φθάσωμεν ἐπὶ τέλους εἰς τὸ ζεῦγος, τὸ ὁποῖον ὠμίλησεν αὐτὴν τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ δὲν ὑπάρχει μὲν ἀμφιβολία, ὅτι ἡ γλῶσσα αὕτη, ἡ ὁποία ζῆ τώρα τριάκοντα ὅλους αἰῶνας, ἠκρολύθησε παρὰ πόδας τὰς τύχας τοῦ ἔθνους, καὶ εἰς τὸ διάστημα τοῦτο πλείστας ὅσας ἔπαθε μεταβολὰς καὶ παραμορφώσεις· εἶνε ὅμως ἐπίσης βέβαιον, ὅτι μ' ὅλην τὴν ἐπιμονὴν τῶν σοφιστῶν καὶ τῶν διδασκάλων νὰ δώσωσιν εἰς τὰς λέξεις τῆς μορφῆς καὶ διατάξεις τῆς ὀρέξεώς των, ἡ γλῶσσα οὕτη κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ πλεῖστα ὅσα τῶν στοιχείων τῆς παναρχαίας αὐτῆς συστάσεως, τὰ μὲν οὐδέποτε μεταβλήθηεντα τὰ δὲ ταχέως ἐξ ἐπισυμβάσης διαφθορᾶς εἰς τὰς πρῶτας αὐτῶν μορφὰς ἐπανεληθόντα.

Συνέβη λοιπὸν εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην ὅ,τι καὶ εἰς τὸ ἔθνος τὸ ὁποῖον τὴν ἐλάλει. Ὅσάκις ἀπηλλάσσετο ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν ξένης τινὸς ἐθνότητος, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκινδύνευε νὰ χάσῃ, ὁμοῦ μὲ τὸν ἐθνικὸν αὐτοῦ τύπον καὶ τὰς πατρικὰς του συνηθείας, δὲν ἐβράδυνε νὰ λη-

σμονήση ἕνα ἕνα ὄλους τοὺς νεωτερισμοὺς, ὄλους τοὺς ξενισμοὺς καὶ βαρβαρισμοὺς, τοὺς ὁποίους εἰς τὴν περίστασιν ταύτην εἶχε προσκίσει, διὰ τὰ ἐπανέλθη εἰς τὰς ἀρχαίας αὐτοῦ συνηθείας, εἰς τὸν πρῶτον αὐτοῦ ἐθνικὸν τύπον.

Εἶδομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ πρώτη εἰς τὴν Ἑλλάδα λαληθεῖσα ἑλληνικὴ γλῶσσα ἦτον ἡ Ἀκκαδικὴ ἢ Ἀρκαδικὴ ἢ Ἀχαϊκὴ καὶ ὅτι αὕτη, ὡς ἡ πρώτη οὕτως εἶπεν μεταγραφὴ τῆς Ἰνδοπερσικῆς γλώσσης συνίστατο κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ λέξεις τῆς γλώσσης ταύτης, ἐλάχιστα ἀπομακρυνομένης ἀπὸ τοὺς ἀρχικοὺς αὐτῶν τύπους.

Εἶδομεν ἐπίσης, ὅτι καθ' ὃν καιρὸν οἱ Ἀρχάδες ἀνεμιγνύοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ τοὺς λαοὺς, τοὺς ὁποίους εὔρον ἐκεῖ ἐγκατεστημένους, τοὺς Γραίκους, τοὺς Κούρητας, τοὺς Πάνας, τοὺς Θεσσαλοὺς τοὺς Αἰτωλοὺς, ἀργότερον δὲ μὲ τοὺς Δωριεῖς καὶ τοὺς Μακεδόνας, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν μετεσχηματίζετο εἰς αἰολο-αρκαδικὴν καὶ αἰολοδωρικὴν κτλ., οἱ εἰς τὴν Συρίαν μείναντες ἀδελφοὶ των, οἱ Ἴωνες, ἀνέπτυξαν τὴν ἰδικὴν των μεταξὺ τῶν Κουσιτῶν, τῶν Καρῶν καὶ τῶν Σύρων, εἰς ὄλος διάφορον τρόπον ὥστε ὅταν περὶ τὴν ΙΑ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα, οἱ δύο αὐτοὶ ἀδελφοὶ λαοὶ συναντήθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ γλῶσσα, τὴν ὁποίαν ἐλάλουν οἱ Ἴωνες, ἂν καὶ τῆς αὐτῆς καταγωγῆς, διέφερον οὐσιωδῶς ἐκείνης, τὴν ὁποίαν εὔρον ἐν χρήσει εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἄλλ' ἢ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας συμβίωσις αὐτῶν μετὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι, ἐνόληνε τὴν μετ' ἐκείνων ἀνάμιξιν των καὶ τὸν σχηματισμὸν μιᾶς γλώσσης μικτῆς, περιεχούσης διαφορώτατα λεκτικὰ στοιχεῖα, διαφορωτάτους γραμματικοὺς τύπους. Καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην συνετάχθησαν τὰ πρῶτα ἡρωϊκὰ τῆς Ἑλλάδος ἕσματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μετὰ ταῦτα οἱ Ἴωνες ἐσύνησαν τὴν Ἰλιάδα.

Εἶδομεν ἐπίσης, ὅτι ὅταν, περὶ τὴν ΙΑ' π. χ. ἑκοτονταετηρίδα, οἱ Ἡρακλεῖδαι, τῇ βοήθειᾳ τῶν Δωριέων ἐπανήλθον εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὸ μεγαλείτερον μέρος τῶν Ἰόνων, καὶ ὅλοι οἱ Ἴωνίζοντες ἐκ τῶν ἐντοπίων, (Αἰολο-Πελασγοὶ) ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ μετοικήσουν πάλιν εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, τὴν Μικρασίαν καὶ τὴν Συρίαν κτλ., ὅπου ἐκ νέου ἐλθόντες εἰς σχέσεις μὲ τὰ Ἀσιανὰ ἔθνη, ἄρχισαν πάλιν νὰ ὑποφέρωσι τὴν ἐπίδρασίν των, καὶ τὸ ἔθνος ὅλον διηρέθη τότε εἰς δύο μεγάλα τμήματα, τὸ Ἑλλαδικὸν καὶ τὸ Ἀσιανὸν, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀνέπτυξε μετὰ ταῦτα τὸν βίον του καὶ τὴν Γλῶσσάν του ὄλος διόλου ἰδιορρυθμῶς.

Περὶ τὴν Θ'. ὅμως π. χ. ἑκατονταετηρίδα ἐφευρέθη τὸ Φοινικικὸν Ἄλφάβητον, καὶ ἡ ταχεῖα αὐτοῦ παραδοχὴ ὑπὸ τῶν Ἰώνων, ἀνεστάτωσε τὴν τότε εἰς τὴν Ἀνατολὴν τῆς Γλώσσης κατάστασιν καὶ ἔφερε τὴν **Διγλωσσίαν**.

Οἱ Γραμματισμένοι, καὶ αὐτοὶ κατὰ φυσικὸν λόγον ἦσαν οἱ Ἴωνες, ἐννοοῦσαν γράφοντες νὰ μεταχειρίζονται λέξεις καὶ τύπους Ἰωνικοῦς, ἐξ ἐκείνων δηλ. τοὺς ὁποίους εἶχον μορφώσει οἱ πρόγονοὶ των εἰς τὴν Συρίαν καὶ ἔπειτα ἐτελειοποίησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐνῶ ὁ ἀγράμματος λαὸς, καὶ οὗτος συνέκειτο κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ Ἑλληνισθέντας Αἰολοδωριεῖς κλ. ἐπροτιμοῦσε νὰ μεταχειρίζηται εἰς τὴν ὁμιλίαν του τοὺς προϊωνικοὺς τύπους, ἐκείνους δηλαδὴ, τοὺς ὁποίους εἶχε μάθει ἀπὸ τοὺς γονεῖς του, καὶ οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀναπτυχθῆ προτοῦ νὰ ἔλθουν οἱ Ἴωνες εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οὕτως οἱ μὲν πρῶτοι γράφοντες μετεχειρίζοντο τὰς λέξεις : **ὄφρῦς-ύος, ὄδους-όντος, χεῖρ-ός, ὄνυξ-υχορ, χήν-ός** κλ. ἐνῶ οἱ ἀγράμματοι ὁμιλοῦντες ἐξηκολούθουν νὰ λέγουν **τὸ φρύδι, τὸ δόντι, τὸ νύχι, ἡ χήνα** κτλ. ὅλοι τύποι Αἰολοδωρικοὶ, ληφθέντες ὡς εἶπομεν ἀπὸ τὴν Ἀκκαδικήν, καὶ διὰ τοῦτο πλησιάζουν τόσον εἰς τὰ Ἰνδοπερσικὰ πρότυπα. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τελευταῖα ταῦτα λεκτικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα οἱ τε Ἴωνες καὶ οἱ Ἀττικοὶ ἐκ συστήματος διέγραφαν πίντοτε ἀπὸ τὸ Λεξικόν των, ἀναφαίνονται μετὰ τινα καιρὸν ἐν Αἰγύπτῳ, εἰς τὴν Γλώσσαν τῶν εἰς τὴν χώραν ταύτην ἐκ τῆς Ἀσίας μεταναστευσάντων Ἑλλήνων, καὶ ἔκτοτε δὲν ἔπαυσαν διατηρούμενα καὶ ἀναπτυσσόμενα εἰς τοῦ λαοῦ τὴν Γλώσσαν, καὶ ἐξ αὐτῆς παρεισδύοντα καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν λογίων κοινῶς γραφομένην, τὴν Κοινήν λεγομένην Διάλεκτον, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι, τὸ τὰ στοιχεῖα ταῦτα σήμερον περιέχον γλωσσικὸν ἰδίωμα, ἦτοι ἡ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ λαλουμένη Γλώσσα, συνδέει τοὺς σημερινοὺς Ἑλληνας μὲ τοὺς παναρχαίους πολὺ καλῆτερα παρὰ ὅλα τὰ ὑπὸ τῶν Σοφιστῶν δημιουργηθέντα ἰδιώματα τῶν κλασικῶν χρόνων.

Ἰδωμεν τώρα κατὰ πόσον τὸ ἰδίωμα τοῦτο ὁμοιάζει ἢ δὲν ὁμοιάζει μὲ τὴν προομηρικὴν τῆς Ἑλλάδος Γλώσσαν, κατὰ πόσον διετήρησεν ἢ ἀπέκρουσε τὰς ὑπὸ τῶν Σοφιστῶν τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Ἰωνίας εἰσαχθείσας εἰς αὐτὸ παραλλαγὰς καὶ παραμορφώσεις κατὰ πόσον τέλος ἢ σημερινὴ αὐτοῦ κατάστασις εἶνε ἐθνικωτέρα ἢ μόνον τῆς ἐν χρήσει καθαραιούσης, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν δύο κλασικῶν ἰδιωμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα εἶνε γραμμένα τὰ καλῆτερα πνευματικὰ προϊόντα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Πρῶτον ὅλων ἡ Φωνολογία τῆς σήμερον λαλουμένης διαφέρει σημαντικὰ ἀπὸ τὴν Φωνολογίαν τῆς Γραφομένης, παλαιᾶς τε καὶ νέας. Ἡ πρώτη ἐξ αὐτῶν εἶνε ἀντιγραμμένη ἀπὸ τὴν φύσιν, ἡ ἄλλη ἀπὸ τὰ βιβλία. Ἡ μία σπουδάζει τοὺς φυσικοὺς νόμους κατὰ τοὺς ὁποίους τὰ φωνητικὰ ἡμῶν ὄργανα παράγουν τοὺς φθόγγους, ὡς καὶ τὰς σχέσεις εἰς τὰς ὁποίας οἱ φθόγγοι οὗτοι εὐρίσκονται ἀναμεταξύ των ἐνῶ ἡ ἄλλη ἔχει ὡς θέμα τὴς τὰς φωνὰς, τὰς ὁποίας οἱ κατὰ καιρὸν καὶ κατὰ τόπον Γραμματικοὶ ἔδωσαν εἰς τὰ διάφορα τοῦ ἀλφαβήτου γράμματα. Ὅσοι ἀμφιβάλλουν περὶ τούτου ἠμποροῦν ν' ἀναγνώσουν τὸν νεοεκδοθέντα δευτέρον Τόμον τῶν Ἀκαδημαϊκῶν Ἀναγνωσμάτων τοῦ Κου Γ. Χατζιδάκι, καὶ ἰδίως ἀπὸ σελ. 120 καὶ κάτω, ὅπου τὸ τελευταῖον τοῦτο σύστημα εἶνε ἐκτεθειμένον μὲ τὴν μεγαλειτέραν ἀκριβείαν.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Γραφομένην ἡ σήμερον Λαλουμένη Ἑλληνικὴ Γλῶσσα ἔχει ὁτὼ φωνήεντας φθόγγους, διηρημένους εἰς δύο σειρὰς παραλλήλους :

τοὺς α, ἐ, ε, ι
καὶ τοὺς ο, εο, εου, ου φθόγγους·

τόσους δηλ. ὅσους τὰ φωνητικὰ ἡμῶν ὄργανα εἶνε εἰς κατάστασιν νὰ παράξωσι.

Διὰ νὰ προφέρῃ τις — α εἶνε ἀνάγκη ν' ἀνοίξῃ καλὰ τὸ στόμα, καὶ κρατῶν κάτω τὴν σιαγόνα του καὶ μ' αὐτὴν μαζὺ καὶ τὴν Γλῶσσαν, νὰ δώσῃ εἰς τὴν κοιλότητα τοῦ στόματός του σχῆμα πυραμίδος, ἐχούσης τὴν βάσιν τῆς πρὸς τὰ ἔξω καὶ τὴν κορυφὴν εἰς αὐτὰς τὰς φωνητικὰς χορδὰς φθάνουσαν. Διότι μόνον εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὁ ἐκπνεόμενος ἀήρ ἠμπορεῖ νὰ παράξῃ τὸν φθόγγον—α.

Ἄν τώρα ἀφίνοντες ὅλα τὰ ἄλλα εἰς τὴν θέσιν των, πλησιάζωμεν τὴν κάτω σιαγόνα εἰς τὴν ἄνω, καὶ στηρίζοντες τὰ ἄκρα τῆς γλώσσης εἰς τὰς δύο σειρὰς τῶν ὀδόντων δώσωμεν εἰς τὸ στόμα σχισμικὸν σχῆμα, ἔχομεν τὴν ἀνατομικὴν τοῦ στόματος διάταξιν, ἡ ὁποία εἶνε ἀναγκαία διὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ—ι φθόγγου.

Εἶνε ὅμως εὐκόλον νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ὁσάκις ἡ φωνὴ μας μεταβαίνει ἀπὸ τὸν — α εἰς τὸν — ι φθόγγον, γεννῶνται εἰς τὸ κοῖλον τοῦ στόματός μας διάφοροι — ε φθόγγοι, ἐκ τῶν ὁποίων δύο μόνον λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν εἰς τὴν Φωνολογίαν.

Ὁ πρῶτος αὐτῶν, ὡς σχηματιζόμενος εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ — α φθόγγου, ὁμοιάζει αὐτὸν εἰς τὴν καθαριότητα,

ἐνῶ ὁ δεύτερος, ὅστις ἀναπτύσσεται εἰς τὴν γειτονίαν τοῦ — ι φθόγγου, ὁμοιάζει ὄχι ὀλίγον εἰς τὴν προφορὰν μαζῆ τοῦ. Ἐναλογοῦν λοιπὸν οἱ δύο αὐτοὶ διάμεσοι φθόγγοι, ὁ μὲν πρὸς τὸ **ἀνοικτὸν** ὁ δὲ πρὸς τὸ **κλειστὸν** λεγόμενον—ε τῶν Γάλλων· καὶ ἐπειδὴ ὁ ἑλλ. Λαὸς προφέρει ἕξ ἀμνημονεύτων χρόνων τὸ μὲν τονισμένον—έ, ὡς τὸ καθαρὸν, τὸ ἀνοικτὸν γαλλικὸν—è (l'è ouvert), τὸ δὲ ἀτόνιστον ὡς τὸ κλειστὸν (l'è muet),

λέγω, λέγεις, λέγει
ἔλιγα, ἔλιγες, ἔλιγε

δικαιούμεθα νομιζῶ νὰ δηλώσωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ νέον ἀλφάβητον τῆς λαλουμένης τοὺς δύο τούτους διαμέσους φθόγγους, ὅπως οἱ Γάλλοι, τὸν μὲν δι' ἑνὸς τονισμένου, τὸν δὲ δι' ἑνὸς ἀτόνου, ε.

Ὅπως διόλου διάφοροι εἶναι αἱ ἀνατομικαὶ τῶν φωνητικῶν μας ὀργάνων διατάξεις αἱ ἀναγκαῖαι διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν τεσσάρων τῆς δευτέρας σειρᾶς φθόγγων.

Διὰ νὰ προφέρωμεν —ο εἶναι ἀνάγκη ν' ἀνοιξῶμεν τὸ στόμα μας, ἀλλ' εἰς τρόπον ὥστε ἡ κοιλότης αὐτοῦ νὰ λάβῃ σχῆμα **ρόμβου** ἔχοντος τὸ παχύτερον αὐτοῦ μέρος εἰς τὸ βάθος, τὸ δὲ λεπτότερον εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς στοματικῆς κοιλότητος. Μόνον εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὁ ἐκπνεόμενος ἀήρ εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ παράξῃ τὸν φθόγγον—ο.

Ἄν δὲ, χωρὶς νὰ μεταβάλωμεν τὴν κατάστασιν τοῦ κοίλου τοῦ στόματος, στενέψωμεν κάτι τι περισσότερον τὸ ἐξωτερικὸν αὐτοῦ στόμιον καὶ προεκτείνωμεν αὐτὸ, δίδοντες τὸν κατάλληλον σχηματισμὸν εἰς τὰ χεῖλη, ἀκούομεν, κατὰ τὴν δι' αὐτοῦ διάβασιν τοῦ ἀέρος, ὄχι πλέον τὸν—ο ἀλλὰ τὸν —ου φθόγγον.

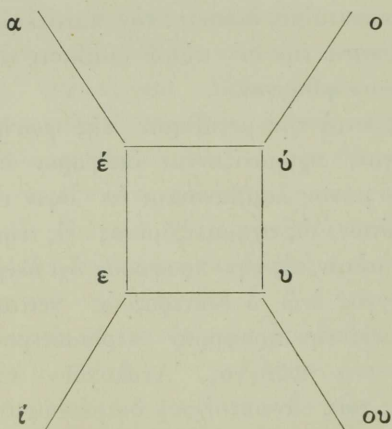
Καὶ ἐδῶ ὅμως κατὰ τὴν μετάβασιν τῆς φωνῆς μας ἀπὸ τὸν—ο εἰς τὸν—ου φθόγγον, σχηματίζονται διάφοροι διάμεσοι—ε φθόγγοι, τῶν ὁποίων δύο μόνοι λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν εἰς τὴν φωνολογίαν.

Ὁ πρῶτος τούτων, ὡς σχηματιζόμενος εἰς τὴν γειτονίαν τοῦ—ο φθόγγου, ὁμοιάζει αὐτὸν εἰς τὴν προφορὰν ὄχι ὀλίγον. Εἶναι ὁ εἰς—ο καταλήγων—è φθόγγος· ἐνῶ ὁ δεύτερος ὡς γειτονεύων μὲ τὸν—ου φθόγγον, ὁμοιάζει εἰς τὴν προφορὰν περισσότερον ἐκεῖνον. Εἶναι ὁ εἰς—ου καταλήγων —ε φθόγγος. Ἐναλογοῦν λοιπὸν καὶ οἱ δύο οὗτοι φθόγγοι πρὸς τοὺς ἀντιστοίχους διαμέσους τοῦ Γαλλικοῦ ἀλφαβήτου u καὶ ü φθόγγους, καὶ πιθανὸν μίαν ἡμέραν νὰ σημειωθῶσι καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν νέον ἀλφάβητον ὁ μὲν δι' ἑνὸς **τονισμένου** ὁ δὲ δι' ἑνὸς **ἀτονίστου**—υ.

Ἐκ τῶν ρηθέντων ἔννοεῖ τις τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον οἱ πρῶτοι τῶν δύο τούτων σειρῶν φθόγγοι, ὁ—**α** καὶ ὁ—**ο**, μεταβαίνουν εὐκόλως εἰς τοὺς ἀμέσως μετ' αὐτοὺς ἐρχομένους, τὸν—**έ** καὶ τὸν —**έο**, πολὺ δὲ δυσκολώτερον εἰς τοὺς τῆς ἄλλης σειρᾶς φθόγγους. Ἡ ἀτομικὴ διάταξις, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται τὰ φωνητικὰ μας ὄργανα τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν σχηματίζεται ὁ—**α** φθόγγος, διαφέρει οὐσιωδῶς ἐκείνης, ἣ ὁποία εἶνε ἀναγκαία διὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ — **ι** ἢ τοῦ — **ο** φθόγγου, καὶ διὰ τὸ νὰ πηδήσωμεν ἀπὸ τὴν μίαν φωνὴν εἰς τὴν ἄλλην, ἀναγκαζόμεθα νὰ σταθῶμεν ὀλίγον, διὰ νὰ δώσωμεν εἰς τὰ φωνητικὰ μας ὄργανα καιρὸν νὰ λάβουν τὴν διὰ τὴν παραγωγὴν τῆς τελευταίας φωνῆς ἀναγκαίαν διάταξιν. Εἶχε λοιπὸν πολὺ δίκαιον ὁ ἀρχαῖος γραμματικὸς ὅταν ἔλεγε «**ἀκέραστοι αἱ φωναὶ τοῦ — α καὶ — ι, καὶ ἀποκόπτουσι τὸν ἦχον**».

Τοῦ κανόνος ὅμως τούτου ἐξαιροῦνται οἱ μεσαῖοι φθόγγοι: τὰ δύο —**ε** καὶ τὰ δύο—**υ**. Ἡ ἀνατομικὴ διάταξις τῶν φωνητικῶν μας ὀργάνων ἢ ἀναγκαία πρὸς παραγωγὴν ἑνὸς τῶν φθόγγων τούτων διαφέρει τόσον ὀλίγον ἐκείνης, ἣ ὁποία ἀναγκαῖοι διὰ τὴν παραγωγὴν ἑνὸς τῶν τριῶν ἄλλων, ὥστε οἱ φθόγγοι οὗτοι εὐκολώτατα μεταβαίνουν εἰς ἀλλήλους, συνάμα δὲ χρησιμεύουσι καὶ ὡς γέφυρα πρὸς μετάβασιν τῶν φθόγγων τῆς μιᾶς σειρᾶς εἰς τὴν ἄλλην, ὡς θέλομεν ἴδει μετ' ὀλίγον.

Τὸ διάγραμμα λοιπὸν τὸ ὁποῖον παριστάνει τελειότερον τὰς πρὸς ἀλλήλους σχέσεις τῶν φωνηέντων φθόγγων τῆς λαλουμένης εἶναι:

καὶ ὅχι τὸ ἐν χρήσει τρίγωνον, τὸ ὁποῖον μόνον διὰ τὴν φωνολογίαν τῆς ἀρχαίας εἶναι κατάλληλον.

Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἔχομεν λόγους νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι τὰ φωνητικὰ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὄργανα διέφερον ἀπὸ τὰ ἑδικά μας, οὔτε ὅτι οἱ τὴν παραγωγὴν τῶν φθόγγων διέποντες φυσιολογικοὶ νόμοι ἔκτοτε μετεβλήθησαν, δικαιούμεθα, νομίζω, νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡ τῶν ἀρχαίων φωνολογία ὁμοιάζε καθ' ὀλοκληρίαν μὲ τὴν τῆς σήμερον λαλουμένης, καὶ νὰ θεωρήσωμεν πᾶσαν ἀπ' αὐτῆς ἀπομάκρυνσιν ὡς προῖον ξένης ἐπεμβάσεως, ἢ ὡς ἔργον τῶν Σοφιστῶν τῶν κλασικῶν λεγομένων χρόνων, οἱ ὁποῖοι ἐνασμενίζοντο νὰ δίδουν εἰς τὴν Γλῶσσαν μορφὰς τὰς ὁποίας οὐδέποτε ἐξ ἰδίων θὰ ἐλάμβανε. Καὶ αὐτὸ τὸ ὁποῖον λέγομεν δὲν εἶνε ἀπλῶς θεωρητικὸν συμπέρασμα, ἀλλὰ πραγματικὸν γεγονός, μαρτυρούμενον ἀπὸ τε τὴν Ἐπιγραφικὴν καὶ τὴν Ἱστορίαν.

Οἱ Πανάρχαιο Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἀντέγραφον ὡς ἡμεῖς τὴν φωνολογίαν των ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ ὄχι ἀπὸ τὰ βιβλία, εἶχον ρηθᾶσει εἰς τὰ ἴδια συμπεράσματα. Αἱ προευκλείδεια ἐπιγραφαὶ μᾶς μανθάνουσιν ὅτι εἰς τὰς ἀρχὰς οἱ δύο πρῶτοι διάμεσοι φθόγγοι ἐδηλοῦντο εἰς τὴν γραφὴν διὰ τοῦ — ε, καὶ τοῦτο, καθ' ὅσον ἦτον ἢ δὲν ἦτον τονισμένον ἐπροφέρετο ὡς τὸ ἀνοικτὸν ἢ τὸ κλειστὸν — ε τῶν ἡμερῶν μας. Οὕτως ἔγραφον **Κλεαγένες, Ἀριστοτέλης, ἔθεκα** καὶ ἐρόφερρον Κλεαγένης, Ἀριστοτέλης, ἔθηκα· καὶ ἡ συνήθεια αὕτη ἐπεκράτησεν ἕως ὅτου οἱ Ἀθηναῖοι παρεδέχθησαν τὸ Ἴωνικὸν Ἀλφάβητον καὶ ἄρχησαν τὰς τῆς γραφῆς των μεταρρυθμίσεις. Καὶ σωστὰ ἀπὸ τὴν στιγμὴν αὐτὴν, ἀρχίζει καὶ ἡ εἰς τὴν κλασικὴν Φωνολογίαν ἕως σήμερον ἐπικρατοῦσα τρομερὰ σύγχυσις.

Μία ἀπο τὰς μεταρρυθμίσεις ταύτας ἦτον ἡ ἀντικατάστασις εἰς τὴν γραφὴν τοῦ κλειστοῦ — ε διὰ τοῦ **η**, ἀναγκαία ἴσως πρὸς εὐκολωτέραν διάκρισιν τῶν δύο φθόγγων. Ἄλλ' οἱ μεταρρυθμισταὶ δὲν ηὐχαριστήθησαν μὲ τόσον ὀλίγον πρᾶγμα. Ἡ μὴ γνωρίζοντες ἢ μὴ λαβόντες ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὁ φθόγγος διὰ τὸν ὁποῖον ἐφευρέθη τὸ — **η**, εἶχε προέλθῃ ἀπὸ ἑξασθένησιν τοῦ τονισμένου — **ε** εἰς ἄτονον, ἔδωσαν εἰς τὸ — **η** τετραπλασίαν φωνητικὴν ἀξίαν· ἐθεώρησαν αὐτὸ ὡς διπλοῦν — **ε**, ὡς τὸ καθ' ἑξοχὴν μακρὸν φωνῆεν, καὶ τῷ ἀπέδωσαν μυρίους φωνητικούς συνδυασμοὺς, τοὺς ὁποῖους δὲν ἐγνώριζον ποῦ νὰ κατατάξουν. Καὶ τὸ χειρότερον ὅλων : ὅλας αὐτὰς τὰς ιδιότητας τὰς ἐφόρτωσαν εἰς τὸ πτωχὸν — **ε**, καὶ ἔφερον οὕτω τὴν φωνολογίαν των ἄνω κάτω. **Λ. χ.** τὸ — **η** τοῦ ἐποίησα καίτοι προερχόμενον ἀπὸ ἑξασθένησιν τοῦ — **ε**

θεωρεῖται, κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο, φωνῆεν μακρὸν καὶ τονιζόμενον ἀπαιτεῖ περισπωμένην, ὡσάκις ἢ μετ' αὐτὸ συλλαβὴ εἶναι βραχεῖα.

Αὐτὸ τοῦτο ἔκαμαν καὶ μετὰ τοὺς διαμέσους τῆς δευτέρας σειρᾶς φθόγγους. Εἰς τὰς ἀρχὰς ἔγραφον αὐτοὺς διὰ τοῦ — **έο** καὶ **εου**, **λέοκός**, **εοργέτης**, **φέογειν**, **τιούχα**, **Νιουρφόδωρος**, **Πολιούδωρος**, κλ. καὶ ἐπρόφερον αὐτοὺς ὅπως προφέρει αὐτοὺς ὁ λαὸς σήμερονεῖς τὰς λέξεις **Γέοφυρι** καὶ **Γιουφύρι**, **γεορτή** καὶ **γιουρτή**, **γεομάτος** καὶ **γιουμάτος** κλ.

Ὅταν ὁμως ἀργότερα μετεχειρίσθησαν τὸ **Υ** καὶ **Β** πρὸς δήλωσιν τῶν δύο διαμέσων τῆς δευτέρας σειρᾶς φθόγγων, οἱ μεταρρυθμισταὶ λησμονήσαντες τὴν φωνητικὴν ἀξίαν τῶν φθόγγων, τοὺς ὁποίους τὰ δύο ταῦτα **Υ** ἐκλήθησαν νὰ δηλώσωσιν, ἐφόρτωσαν αὐτοὺς μετὰ ὅλας ἐκεῖνας τὰς σημασίας, τὰς ὁποίας οἱ κατὰ τὸν γογγυματικὸν εἶχον ἤδη δώσει εἰς τὰ γράμματα ταῦτα. Ἐπὶ τέλους δὲ ἐνώσαντες αὐτὰ ἐδῶ μὲν μετὰ τὸ — **έ** ἐκεῖ δὲ μετὰ τὸ — **ε** ἢ — **η**, ἐσημείωσαν τὰς διφθόγγους — **ευ** καὶ **ηυ**, αἱ ὁποῖαι ἕως σήμερον παρέχουν πράγματα εἰς τοὺς γραμματολόγους.

Ἡ φωνολογία λοιπὸν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦτον, ἕως εἰς τὸν **Ε'** π. **Χ.** αἰῶνα καθ' ὅλα ὁμοία πρὸς τὴν τῆς σήμερον λαομένης ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ Γλώσσης, καὶ δὲν ἀπεμαρζύνθη ἀπ' αὐτὴν ὁ λαὸς, ἀλλ' οἱ εἰς τοὺς κλασικοὺς λεγομένους χρόνους εἰς τὰς Ἀθήνας συρρέυσαντες Σοφισταὶ καὶ Φιλόσοφοι, οἱ ὁποῖοι ἠθέλησαν μετὰ τὰ σωστικὰ τῶν νὰ καλλύνουν τὴν Ἑλλ. Γλῶσσαν.

Ἄς ἴδωμεν ἂν καὶ μετὰ ταῦτα ὁ λαὸς ἔμεινε ἢ δὲν ἔμεινε πιστὸς εἰς τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν, ἢ ὅπως σήμερον λέγουσιν, **εἰς τὰ Πάτρια**.

Παθήσεις τῶν φωνηέντων φθόγγων εἰς τὸν λόγον.

Ὅπως εἰς τὴν ἀρχαίαν οὕτω καὶ εἰς τὴν σήμερον λαομένην ὁ — **α** φθόγγος τρέπεται εἰς τὸν λόγον εὐκόλως εἰς τὸν ἀμέσως μετ' αὐτὸν ἐρχόμενον, τὸν — **έ**, καὶ οὗτος εἰς τὸν — **ε**.

Ἀμέρα, ἐμέρα — ἐμέρα ἢ ἡμέρα, ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι.

(Ναρόν), νερόν, νηρόν

(τέσσαρες), τέσσερες, τέσσηρες, λέγομεν σήμερον.

Ὅταν ὁμως λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν προθυμίαν μετὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἑλλ. λαὸς συνηθίζει νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὰς ἀρχαίας του συνηθείας, ὅταν ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι μόλις ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν Ἀττικιστῶν (κατὰ τοὺς Μακεδονικοὺς χρόνους) ἔπαυσαν νὰ λέγουν **μυελός**, **σίελος**, **ὑελος**, **ἐντερα**, διὰ νὰ ἐπανέλθουν εἰς

τοὺς ἀρχαίους τύπους, **σίαλος, μυαλός, ἄντερα**· ὅτι αὐτο τοῦτο ἔπραξαν καὶ οἱ ἐν Συρία ἑλληνισταὶ ἅμα ἐλευθερώθησαν ἀπὸ τὴν τιρρανίαν τῶν λίαν Ἑλληνιζόντων Ἰουδαίων. Ἀντὶ τοῦ **καθερίζω** καὶ τοῦ **μιερός**, τῶν τόσων συχνὰ ἀπαντωμένων εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Ἑβδομήκοντα, ἐπανῆλθον ἀμέσως εἰς τοὺς ἀρχαίους αὐτῶν τύπους **μαρός, καθαρίζω** κλ. ἀγόμεθα νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ἡ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τόσον συνήθης αὕτη τροπὴ τοῦ **α** καὶ **έ** καὶ τούτου οἷς **ε**, εἰς πολλὰς περιστάσεις δὲν προήρχετο ἀπὸ φυσικὴν τῆς γλώσσης ἀνάγκην, ἀλλ' ἀπὸ ἰδιοτροπίας τῶν συγγραφέων, πρὸς τοὺς ὁποίους ὁ λαὸς εἶχε πάντοτε μεγάλην ἀπέχθειαν.

Ὅσον ὅμως εἶναι εὐκόλον νὰ τραπῇ τὸ — **α** εἰς — **έ** καὶ τοῦτο εἰς — **ε** τόσον δυσκόλως συμβαίνει τὸ ἐναντίον.

Ἡ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα ἐσηματίσθη ἀπὸ τὴν Ἰνδοπερσικὴν διὰ προοιούσης ἕξασηθενήσεως τῶν δυνατῶν ἐκείνης φθόγγων. Ὅπου ἐκείνη εἶχε **bh, gb,** ἢ **dh,** αὕτη ἔχει Φ. Χ. Θ· ὅπου ἡ πρώτη ἔχει — **α** κλ. αὕτη συνηθίζει — **έ** κλ. Δὲν εἶναι λοιπὸν εἰς αὐτὴν φυσικὸν νὰ μετατρέπῃ τὸ — **ε** εἰς — **έ** ἢ τοῦτο εἰς — **α**. Εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ παραδείγματα, τὰ ὁποῖα φέρουσιν οἱ γραμματικοὶ πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἐναντίου, ἡ τροπὴ τοῦ — **έ** εἰς — **α** δὲν εἶναι αὐτόματος, φυσικὴ μετάβασις ἐνὸς ἀρχικοῦ φθόγγου εἰς ἄλλον, ἀλλ' ἐπάνοδος αὐτοῦ εἰς τὴν μορφήν του τὴν ἀρχικὴν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν λόγοι καλαισθησίας ἢ ἰδιοτροπίας τὸν εἶχον ἀποσπάσει. Τὸ **ἀγγίζω**, τὸ ὁποῖον ὁ λαὸς μεταχειρίζεται, εἶναι ἀναντιρρήτως ἀρχαιότερον τοῦ **ἐγγίζω**, διότι τὸ ριζικὸν τούτου εἶναι τὸ **ἀγγχι**· ὁ λαϊκὸς τύπος **Ἀχινός** εἶναι ἀρχαιότερος τοῦ κλασικοῦ **Ἐχῆνος**, διότι τὸ ριζικὸν αὐτοῦ εἶναι **ἀκίς** καὶ ὄχι **ἐχίς**. Αἱ λέξεις **ἑξάδελφος, ἀκείνος, ἀντροπή, ἀγκάστρι,** κλ. δὲν ὑπάγονται εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην. Εἰς τὰς λέξεις ταύτας τὸ ἀρχικὸν — **α** δὲν προῆλθεν ἐκ τροπῆς τοῦ ἀρχικοῦ αὐτῶν — **ε**, ἀλλ' ἐκ προθέσεως τοῦ — **α** εἰς τὸν τόπον τοῦ ἐκπεσόντος — **ε**. Προτοῦ νὰ γίνῃ ὁ **ἑξάδελφος ἑξάδελφος** εἶχε γίνεαι **ἰξάδελφος**· προτοῦ νὰ γίνῃ ἡ **ἐντροπή ἀντροπή** εἶχε γίνεαι **ἴντροπή**.

Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ μὲ τὸν φθόγγον — **ε**. Τότε μόνον τρέπεται εἰς τὸν — **έ**, ὅταν πρόκειται νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν ἀρχαιοτέραν αὐτοῦ μορφήν. Καὶ ἐπειδὴ τὸ — **ε** δὲν εἶναι παρὰ τὸ — **έ**, τὸ ὁποῖον ἐκ

περιστάσεως ἔχασε τὸν τόνον του, ἀνακτᾷ τὴν πρώτην αὐτοῦ μορφήν, ἅμα ὡς αἱ περιστάσεις τοῦ τὸ ἐπιτρέψωσι.

Λ. χ. λέγω, λέγεις — ἔλιγα, ἔλιγες
ἐλέγομεν, ἐλέγατε — ἔλιγαν.

Ὁ φθόγγος — ι, ὁ τελευταῖος τὸν ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος ἠμπορεῖ νὰ προφέρῃ περιορίζων τὸ ἔξωτερικὸν τοῦ φωνητικοῦ του ὄργάνου στόμιον, ἔχει τὰ ὄριά του ἀσθηρῶς διαγεγραμμένα καὶ δὲν μεταβάλλει ποτὲ τὴν μορφήν του. Εἰς τὰς λέξεις **ἀχνάρι, ἀδικός μου** κλ. τὰς ὁποίας τινὲς ἠθέλησαν νὰ φέρουν ὡς ἀπόδειξιν τοῦ ἐναντίου, τὸ ἀρχικὸν — α δὲν προῆλθεν ἐκ μετατροπῆς τοῦ — ι εἰς — α, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ προθετικοῦ — α, εἰς τὸν τόπον τοῦ ἐκπεσόντος ἀρχικοῦ τῶν λέξεων τούτων — ι. Τὸ **ιχνάρι** προτοῦ νὰ γένη **ἀχνάρι** ἔχει μετασηματισθῆ εἰς **ἄχνάρι** καὶ τὸ **ιδικός μου** εἰς **ἴδικός μου**.

Ὁν λόγον ἔχει τὸ — α πρὸς τοὺς μετ' αὐτὸ ἐρχομένους φθόγγους, ἔχει καὶ ὁ — ο φθόγγος πρὸς τοὺς μετ' αὐτὸν τῆς σειρᾶς του, καὶ ὑπῆρξεν ἐποχή, εἰς τὴν ὁποίαν ὡς εἶδομεν τὸ — ο ἐξασθενοῦσεν εἰς — έ, εἶτα εἰς — εου καὶ τέλος εἰς — ου. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐξακολοθεῖ νὰ λέγῃ, ὡς οἱ ἀρχαῖοι, **γεορτή, καὶ γιουρτή, ἄχεορα καὶ ἄχιουρα, γεομάτος καὶ γιουμάτος**, οἱ Ἑλληνες τῶν κλασικῶν χρόνων εἰσήγαγον εἰς τὴν γλῶσσαν τοὺς μετὰ τὸ — υ καὶ — ε Ἰωνικοὺς τύπους : **γέφυρα, γεμάτος, ἄχυρα** κλ. ἢ ἤνωσαν τὸ — υ μετὰ τὸ — έ καὶ τὸ — ε καὶ ἐσημάτισαν ἀπὸ τὸ βασιλεὺς, βασιλεὺς, ἀπὸ τοῦ Ἄχιλεὺς, Ἀχιλεὺς, ἀπὸ τὸ γεόμα, γεῦμα, κτλ. καὶ οἱ τύποι οὗτοι τόσον ἐρρίθωσαν εἰς τὴν Γλῶσσαν ὥστε οὐδ' αὐτοὶ οἱ φανατικώτεροι τῶν Δημοτιστῶν δὲν κατόρθωσαν νὰ τοὺς παραγκωνίσωσι.

Ἡ τροπὴ τοῦ — ο εἰς — υ ἦτον συνηθεστάτη εἰν τοὺς Αἰολεῖς καὶ τοὺς Ἀρκάδας, ἐνῶ σήμερον μόνον ὡς τοπικὸς ἰδιωτισμὸς ἀπαντᾷται εἰς τὴν Παμφυλίαν καὶ τὴν Θεσσαλονίκην λ. χ. ὁ Γεώργις, ὁ Δημήτρις, ὁ Κώστας κλ. Ἄλλ' ὁ ἰδιωτισμὸς οὗτος δὲν φαίνεται νὰ ἦναι λείψανον τῶν Αἰολέων, ἀλλὰ μᾶλλον ξενικῆς ἐπιδράσεως ἀποτέλεσμα.

Ὅπως εἰς τὴν ἀρχαίαν, οὕτω καὶ εἰς τὴν νεωτέραν, ὁ — α φθόγγος δὲν ἠμπορεῖ νὰ τροπῆ εἰς — ο χωρὶς νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸν — έ.

πατ πεδ — (πέδον) πους — ποδός
βοάω, βοέω, βροχή
βάλλω, βέλος, βολή.

Ἡ ἄμεσος μετάβασις τοῦ — α εἰς — ο εἶναι προῖον ξενικῆς (Φοινικικῆς) ἐπιδράσεως. Τὰ **στροτός** ἀντὶ στρατός, **ἀντίγροφον** ἀντὶ ἀντίγραφον, **ὄρχις** ἀντὶ ἀρχός κλ. ἀπαντῶνται εἰς ἐπιγραφάς εὐρισκομένας εἰς μέρη, τὰ ὅποια κατοικήθησαν πολὺν καιρὸν ἀπὸ τοὺς Φοίνικας· καὶ αἱ λέξεις **σομάρι** ἀντὶ σαμάρι, **σογίτα** ἀντὶ σαγίτα, **μοσχάλη** ἀντὶ μασχάλη κλ. ἀκούονται ἕως σήμερον ὡς τοπικοὶ ἰδιωτισμοὶ εἰς τὴν Κρήτην, τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Κύπρον· ἐνῶ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπου ἡ τῶν Φοινίκων ἐπιρροή ὑπῆρξεν ἀνεπαίσθητος, ἀντὶ **ὄροφῆ**, ὁ λαὸς λέγει **ἀράφη** ἀντὶ ὄρχις, **ἀρχίδι**, ἀντὶ ὄρμαθός **ἀρμαθιά** κλ.

Ὅταν ὁμοῦ ὁ λαὸς ἀρχίζῃ νὰ διορθώῃ τὰ κακῶς ἔχοντα, εὐκόλως περιλαμβάνει μαζὺ μ' αὐτὰ καὶ τὰ μὴ τοιαῦτα. Αὐτὸ δὲ τοῦτο συνέβη καὶ ἐνταῦθα. Προσπαθῶν νὰ καθαρίσῃ τὴν Γλῶσσάν του ἀπὸ τοὺς Φοινικισμοὺς, περιέλαβε μαζὺ μ' αὐτοὺς καὶ πολλὰς λέξεις Ἑλληνικὰς, αἱ ὅποια εἶχον κάποιαν ὁμοιότητα μετ' ἐκείνας. Οὕτω μετέπλισε τὸ ὀφθαλμὸς εἰς **ἀφθαλμὸς**, τὸ **μοναστήρι** εἰς **μαναστήρι**, τὸ **ὄμφαλὸς** εἰς **ἄφαλος** κτλ. Ἡ μόνη λέξις τῆς κατηγορίας ταύτης τὴν ὁποίαν ὁ λαὸς δὲν ἠθέλησε νὰ ἐξελληνίσῃ εἶναι ἡ **μολόχα**, καὶ νομίζω ὅτι ὁ λαὸς ἔχει πολὺν δίκαιον. Ἡ λέξις αὕτη ἐλήφθη, ὡς γνωστὸν, ἀπὸ τοὺς Σημίτας τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, ὅπου ἕως σήμερον ὀνομάζεται *Molochieh*, ἤτοι φυτὸν **Βασιλικὸν** ὡς ἐκ τούτου ἐπροτίμησε νὰ ὀνομάζῃ τὸ φυτὸν τοῦτο μετ' τὸ ἐθνικὸν του ὄνομα, καὶ ὅχι μ' ἐκείνο τὸ ὁποῖον τῷ ἔδωσαν οἱ τὰ πάντα Ἑλληνίζοντες Ἴωνες — **μαλάχη**, καὶ τὸ ὁποῖον τῷ ἔδωσαν ὀλωσδιόλου ἄλλην σημασίαν.

Ὅπως εἰς τὴν ἀρχαίαν, οὕτω καὶ εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν τὸ — ε τρέπεται εὐκόλως εἰς — ο, ἐρμηνεῖα **ὄρμῆνια**, **ἐχθρός**, **ὄχθρός**, **ἐχιδνα**, **ὄχεντρα**, **ἔξω**, **ὄξου** κλ. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ ἠμπορεῖ τις νὰ ἐπαναλάβῃ, ὅτι τοῦτο πρᾶττων σήμερον ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς, σκοπεῖ ὄχι νὰ νεωτερίσῃ ἀλλὰ νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν λέξιν εἰς τὸν ἀρχικὸν αὐτῆς τύπον. Εἶναι γνωστὸν ὅτι πρὶν νὰ μεταχειρισθῶσι τὰς λέξεις **ἐχιδνα**, **ἐρέβινθος**, **ἐλπὶς** κλ. οἱ ἀρχαῖοι ἐσυνήθιζον τὰ **ὄχις**, **ὄροδος**, καὶ μαζὺ μετ' τὸ **ἤλπιζα** ἔλεγον καὶ **ἔολπα**.

Ἐλεται ἔξ ὅσων εἶπομεν ὅτι οἱ φωνήεντες φθόγγοι τῆς δημοτικῆς μας Γλώσσης παρουσιάζονται εἰς τὸν λόγον ὅτε μὲν ὡς **ἀρχικοὶ**, ὅτε δὲ ὡς **παράγωγοι** φθόγγοι· καὶ ἐπειδὴ συμφέρει νὰ σημειώωνται αἱ παραλλαγαὶ αὗται εἰς τὴν γραφὴν, οἱ καθ' ἡμᾶς Δημοτικισταὶ ἠμπο-

ροῦν νομίζω, ν' ἀκολουθήσουν τὸ σύστημα τῶν ἀρχαίων· νὰ σημαδέωσι δηλ. τὰ ἐν λόγῳ φωνήεντα γράφοντες εὐθὺς μετ' αὐτὰ ἐν — ε ἢ ἐν — ι (αε, ει, οε, οι). Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ταυτίζουσιν τοὺς συνδυασμοὺς τούτους μὲ τὰς Διφθόγγους τῶν ἀρχαίων. Τὸ πρὸ τῶν φωνηέντων τούτων γραφόμενον — ε ἢ — ι, δὲν εἶναι φωνῆεν, ἀλλ' ἀπλῶς διακριτικὸν σημεῖον δηλοῦν, ὅτι τὸ πρὸ αὐτοῦ φωνῆεν πρέπει νὰ ἐκφωνηθῆ ὡς τὸ ἀμέσως μετ' αὐτὸ ἐρχόμενον εἰς τὴν σειράν του : τὸ — α λ. γ. ὡς — έ, τὸ ε ὡς — ι.

Διφθόγγους ἢ νεοελληνικὴ Γλῶσσα δὲν γνωρίζει· Ἐχει ὅμως διπλᾶ φωνήεντα τὰ, α η, ω, ου, ὅσας προκύπτουσιν ἐκ συναιρέσεως δύο ἢ καὶ περισσοτέρων ἀπλῶν φωνηέντων Ἡ τοιαύτη ὅμως αὐτῶν γένεσις δὲν δίδει εἰς αὐτὰ προφορὰν διάφορον, οὔτε τὰ προφυλάττει ἀπὸ τὰς παθήσεις, εἰς τὰς ὁποίας ὑπόκεινται τὰ ἀπλᾶ φωνήεντα. Θὰ ἴδωμεν μετ' ὀλίγον, ὅτι τὸ — ω ὑπόκειται εἰς τὸν λόγον εἰς ὅλας τὰς παθήσεις εἰς τὰς ὁποίας ὑπόκειται καὶ τὸ — ο· καὶ τὸ — η εἰς ὅλας ἐκείνας εἰς τὰς ὁποίας ὑπόκειται τὸ — ι.

Εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη, ἐὰν θελήσωμεν νὰ γράψωμεν μίαν ἡμέραν τὴν λαλουμένην κατὰ τὴν φωνολογίαν τῆς, νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς φωνητικούς συνδυασμοὺς αε, αι, ει, οι, κλ. τὴν ἀξίαν, τὴν ὁποίαν οὔτοι πραγματικῶς ἔχουσι καὶ ὄχι ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἔδωσαν εἰς αὐτοὺς αἱ ἀρχαῖοι, ὑπήκοντες εἰς ἀνάγκας τὰς ὁποίας εὐτυχῶς ἡμεῖς σήμερον δὲν ἔχομεν.

Λί διφθόγγοι **αυ, ευ, ηυ** τῆς ἀρχαίας Γλώσσης οἱ ὁποῖοι παρέμεινον καὶ εἰς τὴν σημερινὴν τοῦ λαοῦ Γλῶσσαν, ἔχουν εἰς αὐτὴν συλλαβικὴν μόνον σημασίαν. Τὸ τελικὸν αὐτῶν — υ προφέρεται ἄλλοτε μὲν ὡς — φ, ἄλλοτε δὲ ὡς — β. Οὕτως ἀντὶ εὐρίσκω λέγομεν **ἐβρίσκω**, ἀντὶ αὐτὸς, **ἀφτὸς**, ἀντὶ εὐθυμος **ἔφθυμος**. Καὶ ἄλλοτε μὲν ἐκπίπτει τὸ δεύτερον αὐτῶν γράμμα εἰς τὸν λόγον καὶ λέγομεν ἀντὶ αὐτὸς μου, **ἀτός μου**, ἀντὶ αὐτοφυῆς **ἀτόφυος**, ἀντὶ εὐμορφος **ἔμορφος**· ἄλλοτε δὲ τὸ πρῶτον, καὶ τότε τὸ — υ προφέρεται ὡς — β. Εὐαγγέλης **Βαγγέλης**, εὐρίσκω **βρίσκω**, καὶ ἄλλοτε ὡς φ· εὐθηνὸς **φθηνὸς**, Εὐθυμία **Φθυμία** κτλ.

Ἐτι μᾶλλον ὅμως καταφαίνεται ὁ συλλαβικὸς χαρακτῆρ τῶν ἐν λόγῳ διφθόγγων εἰς τὰ εἰς — **αυω** καὶ — **ευω** ρήματα, τὰ ὁποῖα εἰς τὸν ἀόριστον καὶ τὸν μέλλοντα κáινουν εἰς — ψα καὶ ψω καὶ ὄχι ὅπως εἰς

τοὺς ἀρχαίους εἰς — **αὖσω** καὶ — **εὖσω**· λ. γ. βασιλεύω **ἐβασίλεψα**, θὰ **βασιλέψω**, παύω, **ἔπαψα**, θὰ **πάψω**, ἀντι **βασιλεύσω**, **παύσω** κλ.

Μεγάλως ὅμως θὰ ἔσφαλλέ τις ἂν ἐπίστευεν ἐκεῖνο τὸ ὅποιον τόσον θερμῶς ὑποστηρίζει ὁ Κ. Χατζιδάκις εἰς τὸ νέον αὐτοῦ σύγγραμμα, ὅτι δηλ. ἡ σημερινὴ προφορὰ τῶν διφθόγγων τούτων ἦτον ἄγνωστος εἰς τοὺς ἀρχαίους, καὶ ὅτι μόνον οἱ ὑπὸ τῆς γραπτῆς παραδόσεως περισωθέντες γραμματικοὶ τύποι στηρίζονται ἐπὶ ὀρθῆς ἐκτιμῆσεως τῶν φωνολογικῶν φαινομένων. Διότι ἂν ἀμεροληπτικότερον ἐξετάσωμεν τὸ πρᾶγμα φθάνομεν εἰς ὅλως ἀντίθετα συμπεράσματα.

Εἶδομεν προηγουμένως ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐπρόφερον τοὺς δύο διαμέσους τῆς δευτέρας σειρᾶς φθόγγους ἀπαράλλακτα ὅπως προσφέρει αὐτοὺς ὁ Ἑλλ. λαὸς σήμερον εἰς τὰς λέξεις: **γεοφύρι** καὶ **γιοφύρι**, **γεομάτος** καὶ **γιουμάτος** κλ, ἄλλως δὲν ἐξηγοῦνται τὰ εἰς τὰς ἀρχαίας ἐπιγραφὰς ἀπαντώμενα: **λεοκός**, **εουργέτης**, **φεόγμα**, **τιούχα**, **Νιουμφόδωρος**, **Πολιουδωρος** κλ. Ὅταν ὅμως εἰσῆχθη ἡ τέχνη τοῦ γράφειν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἶδον τοὺς Ἴωνας νὰ γράφουν τοὺς φθόγγους τούτους διὰ τῶν — **αο**, — **εο** καὶ — **ιου**, ἐνόμισαν, καὶ πολὺν δικαίως, ὅτι εἶχον ἐνώπιόν των οὐχὶ ἓν ἀλλὰ δύο ἀλλεπάλληλα φωνήεντα· καὶ διὰ νὰ προλάβουν τὴν χασμωδίαν ἔσπευσαν νὰ παραθέσουν ἀνάμεσα τῶν ἐν εὐφωνικὸν **F**, τὸ ὅποιον ἄλλοτε μὲν ἐπρόφερον ὡς **φ**, καὶ ἄλλοτε ὡς **β**. Οὕτως ἐσηματίσθησαν οἱ συνδυασμοὶ **αFo**, **έFo** ἢ **αVo** **εVo**, καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ **εF** καὶ **αF**, **έV**, καὶ **εV**, οἱ ὅποιοι φαίνεται ὅτι ἐχρησίμευσαν εἰς τὴν γραφὴν μέχρι τῶν κλασικῶν χρόνων. Λείψανα τῆς γραφῆς ταύτης εἶναι τὰ: **ΝαFπακτος**, **ἔFθητος**, **εFρυτάσето**, **EFρυσίλας**, **αFτὸς**, **αFλωνι** κλ.

Ὅταν ὅμως ἀργότερα ἠθέλησαν νὰ σημάνουν εἰς τὴν γραφὴν τοὺς δύο διαμέσους τῆς δευτέρας σειρᾶς φθόγγους διὰ τοῦ **Y**, ἀντὶ ν' ἀντικαταστήσουν διὰ τοῦ γράμματος τούτου ὀλοκλήρους τοὺς συνδυασμοὺς **έF** καὶ **εF** περιώρισαν τὴν ἀνταλλαγὴν εἰς μόνον τὸ τελικὸν αὐτῶν γράμμα, τὸ **F**, καὶ οὕτως προέκυψαν οἱ σχηματισμοὶ, **έυ** καὶ **ευ**, **ἔξ** ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἐπροφέρετο **εβ** ὁ δὲ δεύτερος **εφ**· ἦτοι ἀπαράλλακτα ὅπως προσφέρει ὁ λαὸς αὐτοὺς μέχρι σήμερον. Ὅτι δὲ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα ἔχομεν πρόσθετον, ἀλλὰ λίαν σπουδαίαν μαρτυρίαν, τὸ ὅτι εἰς ὅλους τοὺς ἐν **τῷ λόγῳ** συσδυασμοὺς, τὸ τελευταῖον αὐτῶν γράμμα παρουσιάζεται ὡς σύμφωνον, **β** ἢ **φ**, καὶ οὐχὶ ὡς φωνῆεν. Εὐρισκόμενον πρὸ φωνήεντος δὲν προξενεῖ χασμωδίαν (ευ οἶδα, ευ ἴσθι)· πρὸ λέξεως ἀρχομένης ἀπὸ **ρ**, δὲν ἀναγκάζει αὐτὸ

εἰς διπλασιασμὸν — εὐ-ρουθιμος, εὐρους, καὶ τὸ ἴδιον δὲν ὑποφέρει οὐδεμίαν ἀπὸ τὰς μεταβολὰς, εἰς τὰς ὁποίας ὑπόκειται τὸ φωνήεν Υ.

Ἐπιπλέον λοιπὸν εἰς τὴν ἀρχαιότητα δύο εἶδη Υ, ἕξ ὧν τὸ μὲν ἐν ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὸ β καὶ φ, τὸ δὲ πρὸς τὸ υ καὶ ὕ, τῶν μετὰ ταῦτα χρόνων, τὰ ὁποῖα ὅμως ἀναμίζαντες οἱ Γραμματικοὶ τῶν κλασικῶν χρόνων ἔφερον τὴν φωνολογίαν τῶν εἰς τὴν μεγαλητέραν σύγχυσιν.

Ἐπραξε λοιπὸν ἄριστα ὁ Κορ Ψυχάρης ἐπαναγαγὼν εἰς τὴν χρῆσιν τὸ ἀρχαῖον γραφικὸν σύστημα, τὸ γράφειν δηλ. τὰς ἀρχαίας διφθόγγους **αυ** καὶ **ευ**, διὰ τῶν **αφ** καὶ **αβ**, καὶ τῶν **εφ** καὶ **εβ**, **αφτὸς**, **εβλογῶ**, **εφχῆ**, **ἐφθηνὸς** κλ. Εἶπομεν ἐπαναγαγὼν καὶ ὅχι ἐφευρὼν. Διότι ἢ διὰ τοῦ β καὶ φ γραφῆ τῶν ἐν λόγῳ διφθόγγων φαίνεται ὅτι ἦτον εἰς χρῆσιν πρὸ πολλῶν αἰώνων εἰς τε τὴν Μικρασίαν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὸ *Corpus Inscrip. graec.* ὑπάρχουσιν ἐπιγραφαὶ *λ.χ.* ἢ ὑπ' ἀριθμ. 3693 καὶ 2015, εἰς τὰς ὁποίας ἀπαντῶνται αἱ γραφαὶ **κατεσκέβασα** ἀντὶ κατεσκεύασα καὶ **ἀπελέφτερος** ἀντὶ ἀπελεύθερος. Ὅμοιαι ἐπιγραφαὶ ἐδημοσιεύθησαν καὶ εἰς τὸ *Bulletin de Correspondance Hellenique* τὸ 1888, σελ. 202 (τῆς Κίου) 5922 (τῆς Ρώμης). Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται δὲν εἶναι ὠρισμῆνης χρονολογίας, ἔχομεν ὅμως ἄλλους λόγους νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τοῦ γράφειν ἀνέρχεται τοῦλάχιστον μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν τὸ πρῶτον μετεφράσθη εἰς τὸ Λατινικὸν ἢ Παλαιὰ Διαθήκη ὑπὸ τοῦ *Ulfila* (350-400). Διότι ἂν τότε οἱ Ἕλληνες δὲν ἐπρόφερον τὸν Παῦλον Πάβλον καὶ τὸ Εὐαγγέλιον Ἐβραγγέλιο, ὁ εἰρημένος μεταφραστὴς δὲν θὰ ἔγραφε *Paulus* ἀντὶ *Paulus*, οὔτε *Evaggellio* ἀντὶ *Euangelium*. Αὐτὸ δὲ τοῦτο συνέβη καὶ μὲ τοὺς ἐκχριστιανισθέντας Ἰσπανοὺς, οἱ ὁποῖοι ἕως σήμερον λέγουσι τὸν ἅγ. Παῦλον *San Pabolo* καὶ ὅχι *Paulo*. Ἐὰν δὲ ὑπὸ αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἐρευνηθῶσι μετὰ προσοχῆς οἱ Βυζαντινοὶ Συγγραφεῖς καὶ ὅλα τὰ Μεσαιωνικὰ κείμενα, εἶναι πολὺ πιθανὸν νὰ πληροφορηθῶμεν, ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τοῦ γράφειν τὰς διφθόγγους ταύτας ἦτον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πολὺ συνηθέστερος παρ' ὅτι νομίζομεν.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον διακρίνει τὰ μάλιστα τὴν Φωνολογίαν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς ἀπὸ τῆς ἀρχαίας εἶναι, ὅτι τὰ φωνήεντα εἰς μὲν τὴν ἀρχαίαν παρουσιάζονται εἰς τὸν λόγον ὡς **μακρὰ** ἢ **βραχέα** ἢ **δίχρονα**· ἐνῶ εἰς τὴν Νεοελληνικὴν τὸ μόνον διακρίνον αὐτὰ ἀπ'

ἀλλήλων εἶναι ὁ **τόνος**. Καθ' ὅσον δὲ ἐν φωνῆν παρουσιάζεται τονισμένον, ἢ ἄτονον εἰς τὸν λόγον ὑπόκειται εἰς παθήσεις, τὰς ὁποίας πολὺ πιθανὸν θὰ ἀπέφευγεν ἂν δὲν ἦτο τοιοῦτο.

Τὰ τονισμένα φωνήεντα διατηροῦν πάντοτε τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν προφορὰν καὶ τὴν εἰς τὰς λέξεις ἀρχικὴν αὐτῶν θέσιν· Ἐνῶ τὰ μὴ τονισμένα ἐξασθενοῦν ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ πολ-
λάκις μέχρις ἐντελοῦς αὐτῶν ἀπαλείφως.

Τὸ τονισμένον — ἐ, ὡς καὶ τὸ ἀντίστοιχον αὐτοῦ — αἰ, διατηροῦν παντοῦ καὶ πάντοτε τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν προφορὰν· **ἡμέρα, δευτέρα, χαίρε, γυναίκα**· ὁσάκις ὅμως χάσουν τὸν τόνον των ἐξασθενοῦν εἰς — **δεύτερη, ἔλεγε, αἰ ὠραις**, ὅλα αὐτὰ προφέρονται ὡς νὰ ἦσαν γραμμένα **δεύτερη, ἔλιγι, ἡ ὠρις κλ.** Καταφαίνεται δὲ ἡ διαφορὰ αὕτη ἰδίως εἰς τὰς λέξεις, εἰς τῶν ὁποίων εἰς τὴν κλίσιν ὁ τόνος ἀλλάσσει θέσιν. Λέγω, ἔλεγα, ἀνεβαίνω· ἀλλὰ ἀναίβαινα, καταβαίνω κλ. καὶ ἔτι καλῆτερον εἰς τὰς αἰτ. πληθ. τῶν θηλ. ὀνομάτων

τὲς γυναίκαις

τὲς τιμαῖς

τὲς χαραῖς

τὰ ὁποῖα συνήθως προφέρονται :

τὲς γυναίκαις, τὲς τιμαῖς, τὲς χαραῖς.

Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ μὲ τὸ — ο ὡς καὶ τὸ φωνητικῶς ἀντίστοιχόν του — ω. Ὅσάκις ταῦτα εἶναι τονισμένα διατηροῦν τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν προφορὰν **λ. γ. λαὸς, ὦρα, τῶρα, λόγος**· ἐνῶ ὅταν δὲν εἶναι τονισμένα, ἐξασθενοῦνται εἰς — υ ἢ εἰς — ου. **Οὐ ἄνθρουπους, οὐ ψουμάς, οὐ Γεώργις κλ.** Καὶ τοῦτο μᾶς δίδει τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον ὁ λαὸς ἐδῶ μὲν προφέρει τὰς γυναίκας, ἐκεῖ τὲς γυναῖκες, ἀλλοῦ τις γυναῖκις, ἐδῶ τὲς τιμῆς ἐκεῖ τις τιμῆς κλ.

Εἰς δύο μόνον περιπτώσεις τὰ ἄτονα φωνήεντα διατηροῦν τὴν προφορὰν των :

1) Ὅταν εἰς τὴν λέξιν ἐπέχουσι τόπον συλλαβῆς **λ. γ. ἀ-γί-α, ἰ-ε-ρωμένος, περι-ω-ρισμένος κλ.** καὶ

2) Ὅταν ἡ εἰς ἄλλο φωνῆεν ἐξασθῆνῃς των ἡμπορεῖ νὰ μᾶς ἐμβάλῃ εἰς σύγχυσιν. Οὕτω λέγομεν **φτενὸς** καὶ ὄχι **φτηνὸς**, διότι ἡ πρώτη μορφή τῆς λέξεως ἔχει σημασίαν ἄλλην καὶ ἡ δευτέρα ἄλλην. Τοιαῦτα εἶναι καὶ τὰ **ἡ δεύτερη** καὶ **ἡ δευτέρα, ἡ λαμπρὰ** καὶ **ἡ λαμπρῆ**.

Τὸ — α ὡς ὁ δυνατώτερος τῶν φθόγγων, καὶ ἄτονον ὄν ἀντέχει πολὺ περισσότερον τῶν ἄλλων εἰς τὴν ἔξασθένησιν· ὑπόκειται ὅμως καὶ τοῦτο εἰς αὐτὴν

1) ὅταν γειτονεύῃ μετ' τὸ — ρ ἢ μετ' τὸ — λ, λ. χ. **τέσσαρα, τέσσερα.**

2) Εἰς τὰ ἀπὸ τῶν προθέσεων **ἀνά** καὶ **κατὰ** σύνθετα ῥήματα, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ τελευταῖον τῶν προθέσεων — α προφέρεται ἄλλοτε ὡς — ε ἄλλοτε ὡς — ι, ἀναβαίνω καὶ ἀνεβαίνω, καταβαίνω καὶ κατεβαίνω κλ. καὶ κατιβαίνω.

3) Εἰς τὰς πληθ. αἰτιατ. τοῦ θηλ. ἄρθρου καὶ τῶν κλητικῶν καταλήξεων τῶν ὀνομάτων τοῦ θηλ. γένους

Τας γυναικας, τες γυναικες, τις γυναικεις.

Τὸ — ι ὡς τὸ τελευταῖον φωνῆεν τῆς σειρᾶς του, ὡς καὶ οἱ ἀντιστοιχοῦντες εἰς αὐτὸ παράγωγοι φθόγγοι ει, οι, υι, δὲν ἔξασθενεῖ εἰς ἄλλον φθόγγον· ὁσάκις ὅμως γειτονεύει μετ' ἄλλα φωνήεντα πάσχει μεταμορφώσεις, τὰς ὁποίας κρίνομεν ἀναγκαῖον νὰ ἀναφέρωμεν.

Ὅσάκις **προηγεῖται** ἄλλου φωνήεντος, τονισμένον μὲν ὄν προφέρεται ἐκ παραλλήλου μετ' ἐκείνου λ. χ. **ἀγία σοφία, παιδία** κλ. ἄτονον δὲ μεῖναν, συμπροφέρεται μετ' αὐτοῦ ἐν συνιζήσει, **ἀγγιὰ Σοφιά, τὰ παιδιὰ, ἀλήθεια, καρύδια, ἀπίδια.**

Ὅσάκις δὲ ἔπεται ἄλλου φωνήεντος, τότε, τονισμένον μὲν ὄν, προφέρεται ἐκ παραλλήλου μετ' ἐκείνου, ἄτονον δὲ ὄν χάνει τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς φωνητικῆς αὐτοῦ ἀξίας, καὶ ἢ συμπροφέρεται ὡς ἡμίφωνον μετ' ἐκείνου ἢ καθ' ὀλοκληρίαν ἐκπίπτει ἀπὸ τὴν λέξιν. λ. χ. Γαῖδαρος, Γάιδαρος, Γάδαρος. Νεραῖδα, νεραῖδα, νεράδα κλ.

Αὐτὸ δὲ τὸ εἶδος τῆς συνηχίας (αηδονι, αητὸς κλ.) πολλοὶ ἠθέλησαν νὰ θεωρήσουν ὡς τὰς διφθόγγους τῆς νέας Γλώσσης· ἄλλ' ἀδίκως. Διφθόγγους, ὡς εἴπομεν, ἢ νέα γλῶσσα δὲν ἔχει ἀλλὰ μόνον ἐκ συναιρέσεως διπλᾶ φωνήεντα.

Ἡ δευτέρα ιδιότης τῶν ἁτόνων φωνήεντων εἶναι, ὡς εἴπομεν, ἢ εἰς περιστάσεις τινὰς ἐκπτώσις αὐτῶν ἀπὸ τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν συνηθως κατέχουσιν εἰς τὰς λέξεις.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκπίπτουν τὰ ἄτονα φωνήεντα τὰ εὐρισκόμενα εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως, Ἀθανάσης, Θανάσης, ἀγελάδα, γελάδα, ἐκεῖ-

νος κείνος, ἐλάδι λάδι, αἱματωμένος ματωμένος κτλ. Εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν ὑπάγονται καὶ τὰ φωνήεντα τῆς συλλαβικῆς αὐξήσεως τῶν ρημάτων ὡσάκις εἶναι ἄτονα, βασιλεύω ἐβασίλευσα βασίλευσα, χορεύω ἐχόρευσα χόρευσα κτλ. ἀλλ' ἔγραψα ὄχι γράψα.

Ἐπιπλέον ὀλιγότερον συχνὴ εἶναι ἡ ἔκπτωσις τοῦ φθόγγου — ι, καὶ τῶν ἀντιστοιχῶν αὐτῷ η, ει, οι, η, ὡς καὶ ἡ τοῦ — ο καὶ τοῦ ἀντιστοίχου αὐτῷ — ω: ἡγούμενος γούμενος, ἰχνάρι χνάρι, Εἰρήνη Ρήνη, ὑβρίζω βρίζω, ὑποκάμισο ποκάμισο, ὀμάτι μάτι, ὠρολόγι ρολόγι, ὠφελῶ φελῶ, εἰς τὸν, ζ' τόν.

Πολὺ σπάνιον ὅμως εἶναι ἡ ἔκπτωσις φωνήεντος, καὶ ἰδίως τοῦ — α, ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς λέξεως. Τὰ **παρκαλῶ** ἀντὶ **παρακαλῶ**, **παρσκευῆ** ἀντὶ **παρασκευῆ**, **γάλτα** ἀντὶ **γάλατα**, τὰ ὁποῖα ἀκούει τις εἰς τὴν Κύπρον καὶ Κρήτην, εἶναι τοπικοὶ ἰδιωτισμοὶ πολὺ πιθανὸν ξενικῆς δρασεως.

Συχνότερον ἐκπίπτει ἀπὸ τὸ μέσον τῆς λέξεως τὸ — ε καὶ τὸ — ι ἢ — η· λχ. γράψτε ἀντὶ γράψετε, κλάψτε ἀντὶ κλάψετε, καθῆστε ἀντὶ καθήσετε, κουφάθηκα ἀντὶ κουφάθηκα κτλ.

Ἀπὸ τὸ τέλος τῶν λέξεων ἐκπίπτουν συχνάκις τὰ — ε, η, ι, ο, ου, π. χ. ἔλεγ' ἀντὶ ἔλεγε, ἔτρωγ' ἀντὶ ἔτρωγε, ἡ δεύτερ' ἀντὶ ἡ δεύτερη, ἡ τρίτ' ἀντὶ ἡ τρίτη, τὸ ποδάρ' ἀντὶ τὸ ποδάρι, τὸ χέρ' τὸ κεφάλ'. Ἡ ἔκπτωσις αὕτη ἢ τόσον συχνὴ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἰδίως εἰς τὴν Βελβενδὸν, ἐπαναφέρει τὰς λέξεις εἰς τὴν παναρχαίαν αὐτῶν μορφήν, καὶ ταυτίζει τὴν Ἑλλ. Γλῶσσαν μετὰ τῆς Ἰνδοπερσικῆς.

Ὅπως ἡ ἀρχαία οὕτω καὶ ἡ νεωτέρα κάμνει τέλος χοῆσιν τοῦ προτατικοῦ ἢ εὐφωνικοῦ — α· βδέλλα ἀβδέλλα, πηδῶ ἀπηδῶ κτλ. συμβαίνει δὲ τοῦτο πολὺ συχνότερον εἰς τὰς λέξεις, αἱ ὁποῖαι ἔχασαν τὸ ἀρχικὸν αὐτῶν — ε, ι, ἢ υ, λχ. ἐγρήγορα γρήγορα ἀγρήγορα, ἐνθυμοῦμαι θυμοῦμαι ἀθυμοῦμαι, ἰχνάρι χνάρι ἀχνάρι, ὠρολόγι ρολόγι ἀρολόγι κτλ.

Εἰς περιστάσεις τινὰς τὸ — α τοῦτο καὶ τὸ — ε, τίθεται εἰς τὸ τέλος τῶν λέξεων: ἡμουν-α, ἐλέγαν-ε, ἐμέναν-ε κτλ. Πολὺ πιθανὸν ὅμως ὅλοι οὗτοι καὶ τοιοῦτοι σχηματισμοί, τοὺς ὁποῖους τόσον συχνὰ ἀκούει τις εἰς τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Ἠπειρὸν καὶ τὴν Πελοπόννησον, νὰ ᾖεν λείψανα ξενικῆς (Βλαχικῆς) ἐπιδρασεως.

Γένεσις καὶ Παθήσεις τῶν συμφώνων.

Ἐάν τὴν στιγμὴν εἰς τὴν ὁποίαν προφέρομεν τοὺς φθόγγους α, ε, ι, ἀνυψώσωμεν ὀλίγον κατ'ὀλίγον τὸ ὀπίσθιον μέρος τῆς γλώσσης μας πρὸς τὸν οὐρανίσκον, ἢ τὴν ἄκραν αὐτῆς πρὸς τοὺς ἐμπροσθινούς μας ὀδόντας, ἢ ζυγώσωμεν τὸ ἓνα χεῖλός μας εἰς τὸ ἄλλο, τότε ἀντὶ — α, ε, ι ἀκούομεν χα, γα, κα, θε, δε, τε, ἢ φι, βι, πι, καὶ αὐτοὶ οἱ μὲ τὰ φωνήεντα ἀκουόμενοι πρόσθετοι ἦχοι εἶναι τὰ ὑπὸ τῶν Γραμματικῶν λεγόμενα **ἄφωνα**, διότι ποτὲ μόνα τῶν δὲν ἀποτελοῦσι φωνὴν εἰς τὸν λόγον.

Ἐχει δὲ ἡ σήμερον λαλουμένη Γλῶσσα, ὅπως καὶ ἡ ἀρχαία, ἑνέα διάφορα ἄφωνα εἰς τρεῖς σειρὰς διηρημένα.

K, Γ, X,

T, Δ, Θ,

Π, Β, Φ.

καὶ αὐτὰ ἔχουν ἀναμεταξύ των τὰς ἰδίας σχέσεις, τὰς ὁποίας εἶχον καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα.

Αἱ παθήσεις, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, αἱ ἀνταλλαγαὶ αὐτῶν εἰς τὸν λόγον συμβαίνουν ὅπως καὶ αἱ τῶν φωνηέντων, δι' αὐξουσαν ἐξασθένησιν τῶν ἰσχυρωτέρων εἰς τὰ ἀσθενέστερα τῆς σειρᾶς τῶν· εἶναι ὅμως πολὺ σπανιώτερά τῶν παθήσεων τῶν φωνηέντων. Τρέπονται δὲ, ὡς ἰσχυρότερα ὅπου εἶναι, τὰ **ψιλὰ** εἰς τ' ἀντίστοιχα αὐτῶν **μέσα** καὶ τὰ **δασέα** ὅχι ὅμως καὶ τὸ ἀνάπαλιν.

Καὶ τὸ μὲν K, [τρέπεται εἰς Γ, καὶ X, λχ. καρίδα γαρίδα, κυρτὸς γυρτὸς, κλυστήρ γλυστήρι, κωβιδὸς γωβιδὸς, παιγνίδι παιχνίδι, ἐμπήγῳ ἐμπήχῳ, δεικνύω δείχνῳ, διώκω διώχῳ κλ.

Τὸ T, εἰς Δ, καὶ Θ :

Τόξον δοξάρι, τὸ οὐράνιον τόξον ἢ δόξα, ἄτρακτος ἀδράχτι, τρέφω θρέφῳ, τρεφῆ θροφή, βάτραχος βάθρακας, κλ.

Τὸ Π, εἰς Β, καὶ Φ :

Πυτίνη βυτίνη, κόπτω κόβῳ, ράπτω ράβῳ, σπόνδυλος σφονδύλη, σπόγγος σφουγγάρι, πλεμόνι φλεμόνι, κλ.

Ποτὲ ὅμως τὰ ἐκ φύσεως ἀσθενέστερα ἄφωνα δὲν τρέπονται εἰς τὰ πρὸ αὐτῶν ἰσχυρότερα· τὸ X, λχ. εἰς Γ, ἢ τοῦτο εἰς K.

Τὰ ἀμπελουργὸς ἀντὶ ἀμπελουργὸς, ἀρκεύω ἀντὶ ἀρχεύω, ἔρχομαι ἀντὶ ἔρχομαι, ἦρα ἀντὶ ἦλα, κλ. εἶναι προφοραὶ ξενικαὶ ἢ καθῶς ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, βαρβαρίζουσαι, καὶ δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὰ: **ιτῶν** ἀντὶ **ιδῶν**, **τεμόστιος** ἀντὶ **δημόσιος**, **ἄρκουρος** ἀντὶ **ἄργυρος**, **Κάνωπος** ἀντὶ

Κάνωβος, κλυκύτατος ἀντί γλυκύτατος, Τεός ἀντί Θεός κλ. τὰ ὁποῖα ἀπαντῶμεν συχνὰ εἰς τοὺς Ἑλεξανδρινούς παπύρους, τοὺς γραμμένους ἀπὸ Ἰουδαίους, Αἰγυπτίους, Σύρους κλ. οἱ ὁποῖοι ἔγραφον τὰς λέξεις ὅπως τὰς ἐπιρόφερον ἐσφαλμένως, καὶ τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει νὰ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν ὅταν πρόκειται περὶ καθαρισμοῦ τῆς λαλουμένης.

Ἡ συνήθεια τῶν ἀρχαίων ν' ἀποφεύγουν τὴν ἀκολουθίαν δύο δασειῶν συλλαβῶν εἰς μίαν λέξιν, δὲν ἀπαντᾶται εἰς τὴν σημερινὴν Γλῶσσαν. Γραμματισμένοι καὶ ἀγράμματοι λέγουν σήμερον ἀδιαφόρως : ὁ **χάχας**, ὁ **φαφλατᾶς**, **θρέφω** κλ. Ἡ σημερινὴ Γλῶσσα ἀποφεύγει ἀπ' ἐναντίας τὴν σύμπτωσιν δύο **δασέων** ἢ δύο **ψιλῶν ἀφώνων** εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν λέξιν. Ὅταν δὲ συμπίπτῃ τὸ τοιοῦτον, τρέπει τὸ δασὺ εἰς τὸ ἀντίστοιχόν του ψιλόν, ἢ τοῦτο εἰς τὸ ἀντίστοιχόν του δασύ· οὕτω ἀντικτυπῶ λέγομεν **χτυπῶ**, ἀντι κίττω **χτίττω**, ἀντι δάκτυλο **δάκτυλο**, ἀντι πτερό **πτερό**, ἀντι χθές **χτῆς**, ἀντι ἐχθρός **ἐχτρῶς** κλ. Ἐν ὅμως τὸ **πτερό** καὶ τὸ **δάκτυλο** κτλ. ἦνε ὀρθά, τὰ **χτῆς** καὶ τὰ **ἐχτρῶς** κτλ. ἀντίκεινται εἰς τὴν φύσιν τῆς Ἑλλ. Γλώσσης, καὶ πραγματι εἶναι βαρβαρισμοὶ ἀπαντώμενοι διὰ πρώτην φορὰν εἰς τοὺς Αἰγυπτιακοὺς Παπύρους.

Εἰς ἄλλας ὅμως περιστάσεις τὸ ψιλόν τρέπεται εἰς τὸ ἀντίστοιχόν του μέσον καὶ οὕτω σχηματίζονται νέοι τύποι, ἄγνωστοι εἰς τοὺς ἀρχαίους, λ. χ. ἀπὸ τὸ κόπτω γίνεται **κόβγω** καὶ **κόβω**, ἀπὸ τὸ ράπτω **ράβγω** καὶ **ράβω**, ἀπὸ τὸ ἀνάπτω, **ἀνάβγω** καὶ **ἀνάβω** κλ.

Τὰ ὑγρά λ, μ, ν, ρ, σ, ἀνταλλάσσονται πολλακίς ἀναμεταξύ των. Τὸ — λ, λχ. μετὰ τὸ — ρ, ἀλέτρι ἄροτρον, μάλαθρο μάραθρο, πλήρη πρόρη, γλήγορα γρήγορα, κλ. Ἄλλοτε τὸ — λ, προέρχεται ἀπὸ τὸ — ν πλεμόνι πνευμόνι, πλεῦμα πνεῦμα, κλ. Τὸ — ρ ἀναπληρώνει πολλακίς τὸ — δ : κλαρὶ κλαδί, κλαρόνω ἀντι κλαδόνω κλ. Τὸ — σ, ὅταν συνδυάζεται μετὰ τὸ — β, τὸ — γ τὸ — μ καὶ τὸ ν, προφέρεται μαζί των ὡς ζ : **σβύνω**, **σγουρῶς**, **Σμύρνη**, **σνοῖχι** κλ., ἐνῶ ὅταν συμπλέκηται μετὰ τὸ θ ἢ μετὰ τὸ χ ἐπαναφέρει τὰ δύο ταῦτα δασέα εἰς τὰ ἀντίστοιχά των ψιλὰ π.χ. αἰσθάνομαι **αἰστίνομαι**, ἀσθενής **ἀστενής**, σχίζω **σκιζώ**, σχάζω **σκάζω**, κλ. Ἀποφεύγεται ὅμως ἡ τροπὴ αὕτη καὶ ἀπ' αὐτὸν τὸν χυδαῖον λαόν, ὁσάκις πρόκειται νὰ προφυλαχθῇ ἡ ἀρχαία προφορὰ ἐπισήμου τινὸς ὀνόματος ἢ πράγματος ἀπὸ δυσάρεστον παρανόησιν. Καὶ ὁ πλέον χυδαῖος Ἀθηναῖος δὲν θὰ ὀνομάσῃ σήμερον τὸν Αἰσχύλον Αἰσκύλον, οὔτε τὸν Σχινᾶ Σκινᾶ, οὔτε

τὸν ἔσχατόγερον ἔσκατόγερον, ὅπως τὸ κάμουν οἱ Δημοτικισταί μας λησμονοῦντες τὸ **οὔδεις κανὼν ἄνευ ἐξαιρέσεως**.

Τὸ Γ προτιθέμενον εἰς τὰς λέξεις ἀναπληρώνει πολλάκις τὸ **Φ** τῶν Αἰολέων: αἷμα **Φαῖμα**, οὔλον **Φοῦλον**. ἄλλοτε ἀναπληρώνει τὸ β, βλέπω, **γλέπω**, βλέφαρον **γλέφαρο**. Ἄλλοτε τίθεται εὐφωνίας χάριν Λάρως **γλάρως**, νήθω **γνέθω**, νεύω **γνέφω**. Ἐπίσης τίθεται μεταξὺ δύο φωνηέντων ὡς παρὰ τοῖς Αἰολεῦσι τὸ **Φ**: **ἀγέρας** ἀντὶ ἄερας, **ἄγουρος** ἀντὶ ἄωρος, **φταίγω** ἀντὶ πταίω.

Ἡ μόνη λέξις εἰς τὴν ὁποίαν προτίθεται τὸ β, εἶναι ἡ **οὔρεδς**, τὴν ὁποίαν οἱ Κυπριῶται μετέβαλον εἰς **βοῦρδον** = ὄνον, ἐξ οὗ καὶ ἡ λέξις **βουρδονάριος** = ὄνηλάτης, τὴν ὁποίαν οἱ Μοναχοὶ μετέφερον ἀπὸ τὴν Κύπρον εἰς τὸ Ἄγ. Ὅρος καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐσχημάτισαν τὸ **βούρδονας** καὶ **βοῦρδος**, δηλ. τὸ ρόπαλον μὲ τὸ ὁποῖον διώκουσι τοὺς ὄνους ἢ τοὺς ἡμίονους. Καὶ ἐπειδὴ ὁ ἀσφοδέλος εἶναι ἡ ἀγαπητὴ τροφή τῶν **βούρδων**, τὸ χόρτον τοῦτο μετωνομάσθη **βουρδόνιον**. Εἰς τὴν πατριδα μου τὰς Σέρρας ὑπάρχει μάλιστα μία τοποθεσία, ἡ ὁποία ὡς ἐκ τῶν εἰς αὐτὴν φουμένων ἀσφοδέλων ὀνομάζεται «τὰ Βουρδόνια».

Τὸ — μ τίθεται πολλάκις πρὸ τοῦ π **λεμπίδα** ἀντὶ λεπίδα, **στουμπανίζω** ἀντὶ στυπανίζω, καὶ **στουμπώνω** ἀντὶ στυπώνω, **ἀμπώχνω** ἀντὶ ἀπωθῶ κλ.

Τὸ — ν, μεταβαίνει πολλάκις ἀπὸ τὸ τέλος μιᾶς λέξεως εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπομένης: τὸν ὄμον, ὁ **νῶμος**, τὴν οἰκοκυρά, ἡ **νοικοκυρά**, τὴν Ἴον, ἡ **Νῖδ**, κλ.

Εὐφωνίας χάριν τὸ — ν τίθεται πολλάκις μεταξὺ δύο φωνηέντων λ. χ. θανατώνω ἀντὶ θανατόω, θυμώνω ἀντὶ θυμώω κλ. Πολὺ συχνότερον ὅμως χρησιμεύει πρὸς σχηματισμὸν τῆς μακρᾶς λεγομένης ρίζης τῶν ρημάτων, ἀπὸ τὴν ὁποίαν σχηματίζονται ὁ ἐνεστώσ καὶ ὁ παρατατικός καὶ ὁ παρατεταμένος μέλλων: **φέρνω**, **δέρνω**, **σέρνω**. ἢ πρὸς ἀναπλήρωσιν ἑνὸς λ ἢ ζ ἢ κ: στέλλω **στέλνω**, παραγγέλλω **παραγγέλνω**, ἀρπάζω **ἀρπάχνω**, διώκω **διώχνω**, ρίπτω **ρίχνω** κλ.

Τὸ — σ προτίθεται ἐνίοτε εἰς τὰς ἀπὸ β, γ, κ ἀρχομένας λέξεις: **σβόλος** ἀντὶ βῶλος, **σβάραχνα** ἀντὶ βάραχνα, **σκαντζόχοιρος** ἀντὶ ἀκανθόχοιρος, **σκύπτω** ἀντὶ κύπτω τέλος τίθεται εἰς τὸ τέλος τῶν λέξεων πρὸς ἀποφυγὴν χασμωδίας: **εἰπές** ἀντὶ εἰπέ, **ιδές** ἀντὶ ιδέ, **ἐφές** ἀντὶ ἐφέ, **ἐπειδῆς**, **τίποτες**, κλ.

Ἡ **ἐκπτωσις** τῶν συμφώνων εἶναι ἐπίσης ἀρκετὰ συχνὴ εἰς τὴν νέαν Γλῶσσαν.

Τὸ γ ἐξαλείφεται ὁσάκις εὐρίσκεται μεταξύ δύο φωνηέντων, π. χ. **λέω, λέεις, λέει**, ἀντὶ λέγω, λέγεις, λέγει, **ἄϊος**, ἀντὶ ἄγιος, **παῖδι**, ἀντὶ παγίδι, **φαῖ**, ἀντὶ φαγί. Ἐὰν ὅμως λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι εἰς τὴν ἀρχαιότητα οἱ μὲν Ἴωνες ἠγάπων τὰ κατὰ συνέχειαν φωνήεντα, οἱ δὲ Αἰολεῖς ἀπέφευγον αὐτὰ γράφοντες ἀνάμεσά των τὸ **F**, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε ἐπροφέρετο ὡς β, ἄλλοτε ὡς γ (αελα Αἰολ. αFeλα, αFερας καὶ ἀγέρας) καὶ ὅτι ἡ μορφή **ὀλίος ὀλίη**, ἀντὶ ὀλίγος ὀλίγη, εὐρίσκεται εἰς τὸν ἀρχαιότερον τῶν Αἰγ. Παπύρων, ἄγεται τις νὰ πιστεύῃ ὅτι ἡ εἰς τὴν σημερινὴν Γλῶσσαν παρατηρουμένη ἔκπτωσις τοῦ γ, εἰς τὰς τοιαύτας περιστάσεις εἶναι ἐπάνοδος εἰς τὸν πανάρχαιον Γλωσσικὸν τύπον καὶ ὄχι νεωτερισμὸς τῆς χυδαίας.

Τὸ μ, ἐξαλείφεται ἀπὸ τὰς λέξεις: ὀμφαλὸς **ἄφαλος**, γόμφος **γόφος**, γρόνθος **γρόθος**.

Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τὸ — ν, εἰς τὴν λέξιν κολοκύνθι **κολοκύθι**.

Πολὺ συχνότερα **ἐκπίπτει** τὸ ν, ὁσάκις εὐρίσκεται πρὸ τοῦ χ, **κεχρὶ**, ἀντὶ κεχρῖ, **συχωρῶ** ἀντὶ συχωρῶ, **ροχαλίζω** ἀντὶ ροχαλίζω.

Πολὺ συχνὰ ἐπίσης ἐκπίπτει τὸ ν, τῆς αἰτιατ. τοῦ ἄρθρου, ὁσάκις ἡ ἐπομένη λέξις ἄρχεται ἀπὸ β, γ, δ, μ, ν, ψ. Τὸ βασιλέα, τὸ Γραμματικὸ, τὸ δάσκαλο, τὸ ζήτηλα, τὸ μαθητῆ, τὸ ψουμί κλ. ἀντὶ τὸν δάσκαλον, τὸν βασιλέα κλ.

Τὸ σ, ἐκπίπτει εἰς τὰ: **χαλέβω** ἀντὶ σκαλεύω, **πιθαμῆ** ἀντὶ σπιθαμῆ καὶ ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι λέγουν καὶ οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες **ἀδέρφι** καὶ **ἀδρέφι**, **πουνρὸ** καὶ **προυνρὸ**, **φοῦχτα** καὶ **χοῦφτα**, **σερνικὸ** καὶ **ἀρσενικὸ**.

Αὐτὰ ὅμως δὲν εἶναι τὰ μόνον σύμφωνα τῶν ὁποίων κάμνουν χρῆσιν οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες. Ἄρχεῖ νὰ προσέξῃ τις αὐτοὺς ὁμιλοῦντας, θὰ τοὺς ἀκούσῃ νὰ προφέρουν τὸ ὄνομα τοῦ Bismark, τοῦ Ghirsch, τοῦ Tchamberlain, τὸ Bordeaux, τὸ Champagne κλ. ἀπαράλλακτα ὅπως τὰ προφέρουν οἱ Εὐρωπαῖοι. Ὅταν ὅμως ἀπαντήσῃ τὰ ὀνόματα ταῦτα γραμμένα εἰς τὰ βιβλία των ἢ τὰς ἐφημερίδας των, πολὺ δύσκολα κατορθώνει νὰ τ' ἀναγνωρίσῃ. Διότι τὸ σήμερον ἐν χρήσει Ἴωνικὸν ἀλφάβητον μὴ ἔχον τὰ πρὸς ἔκφρασιν τῶν ὀνομάτων τούτων ἀναγκαιοῦντα γράμματα, ἀναγκάζει αὐτοὺς νὰ μεταφράζωσι, ἢ νὰ μεταγράψωσι, ἢ νὰ περιγράψωσι διὰ τῶν ὑπαρχόντων τοῦ Ἑλλην.

ἄλφαβήτου, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ἔχουν τὴν ἰδίαν φωνητικὴν ἀξίαν. Δὲν εἶναι λοιπὸν διόλου παράδοξον ἂν οἱ νέοι Ἑλληνες παραμορφώ-
νουν τὰ ξένα ὀνόματα εἰς τρόπον ὥστε νὰ κατασταίνουσι αὐτὰ ἀγνώριστα.

Εἰς τὴν μεταγραφὴν ταύτην διέπρεπε ποτὲ καιρὸν ὁ μακα-
ρίτης διδάσκαλός μου εἰς τὴν Χειροουργίαν Ἰωάννης Ὀλύμπιος, ὁ ὁποῖος
μὲ τὸν Οὐελλεαῦδόν του (Velpeau) τὸν Βεαῦδόν του (Beau) τὸν Χέσεν-
φαχίον του (Hessenbach) κλ. μᾶς ἔκαμε πολλάκις νὰ ξεκαρδιζώμεθα ἀπὸ
τὸν γέλωτα εἰς τὸ μάθημά του.

Ἐκ τούτων ἐννοεῖ τις πόσον θὰ ἦτον ὠφέλιμος καὶ ἀναγκαῖα ἡ
διαρρῦθμισις καὶ συμπλήρωσις τοῦ ὑπάρχοντος Ἑλλ. Ἀλφαβήτου
ἀναλόγως τῶν σημερινῶν ἀναγκῶν τῆς Γλώσσης. Οἱ Ἀσιανοὶ λαοὶ
ὅταν ἔλαβον τὸ Φοινικικὸν Ἀλφάβητον, τὸ ὁποῖον μὲ τὰ δεκαεννέα του
γράμματα δὲν ἠμποροῦσε τὰ θεραπεύσει ὅλας αὐτῶν τὰς φωνολογικὰς
ἀνάγκας, δὲν ἐδίστασαν νὰ προσθέσουσιν εἰς αὐτὸ τὰ γράμματα τῶν
ὁποίων ἡ Γλῶσσά των εἶχεν ἀνάγκην. Αὐτὸ τοῦτο ἔπραξαν καὶ οἱ
Αἰγύπτιοι (Κόπται) καὶ οἱ Βούλγαροι, ὅταν παρεδέχθησαν τὸ Ἑλλη-
τικὸν Ἀλφάβητον. Ἄτυχῶς ὅμως οἱ νέοι Ἑλληνες συνέδεσαν τόσον
στενὰ τὴν τύχην των μὲ τὴν ἀρχαιότητα, ὥστε πολλοὶ αἰῶνες θὰ περά-
σουν πρὶν ἢ διάσημὸς τις νομοθέτης ἀποτολμήσει νὰ ἐπιβάλῃ τοιαύτην
τινα μεταρρῦθμισιν εἰς τὸ ἔθνος.

Ἡ ἐπὶ τοῦ παρόντος δυνατὴ καὶ ἀναγκαιοτάτη τῆς ὀρθογραφίας
διόρθωσις ἀποβλέπει τὴν χρῆσιν τῶν τόνων καὶ τῶν πνευμάτων.

Ὡς Γλῶσσα ζῶσα ἡ Νεοελληνικὴ δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ σημειώσῃ
δι' ἰδιαιτέρων σημείων τὰς συλλαβὰς, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ ἀναγινώσκων
ὀφείλει νὰ κρατήσῃ ὀλίγον περισσότερον τὴν φωνὴν του. Ἐκεῖνοι οἱ
ὁποῖοι μανθάνουν τοὺς ἑλληνοπαιδας τὴν χρῆσιν τῶν λέξεων, τοὺς
μανθάνουν συγχρόνως καὶ πῶς πρέπει νὰ τὰς τονίζουσιν. Αὐτὸ τοῦτο
συνέβαινε καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους. Ἐν ὅσῳ ἡ λαλουμένη τοῦ λαοῦ
ἦτον ἡ γραφομένη, οἱ Ἑλληνες δὲν μετεχειρίζοντο κανὲν σημεῖον πρὸς
δήλωσιν τοῦ τονισμοῦ τῶν λέξεων των. Οἱ τόνοι, ἐφευρέθησαν ἀπὸ τοὺς
Αἰγυπτίους, τοὺς Κόπτας, διὰ τὰς Ἑλληνικὰς λέξεις, τὰς ὁποίας ἔτι καὶ
σήμερον μόνος τονίζουσι. Ἐπειτα δὲ εἰσῆχθησαν ἀπὸ τοὺς Γραμματικούς
καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ὅταν αὐτὴ εἶχε καναντήσει τόσον ὀλίγον γνωστὴ
εἰς τοὺς Ἑλληνας ὅσον καὶ εἰς τοὺς Αἰγυπτίους. Σήμερον ὅμως, χάρις
τῷ Θεῷ, δὲν εὐρισκόμεθα ἀκόμη εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν ὡς πρὸς τὴν
μητρικὴν μας Γλῶσσαν, καὶ ἠμποροῦμεν πολὺ καλὰ νὰ τονίσωμεν τὰς
ὁποίας μεταχειρίζομεθα λέξεις, χωρὶς τὴν βοήθειαν ἰδιαιτέρων
γραμμάτων.

Δὲν ἠμποροῦμεν ὅμως καὶ ν' ἀρνηθῶμεν, ὅτι τὰ σημεῖα τῶν τόνων, αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ, εὐκολύνουν πολὺ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ μάλιστα τὴν ὀρθὴν ἀνάγνωσιν· ἀρκεῖ ὅμως πρὸς τοῦτο ἡ **ὄξεϊα**, **βαρεϊα** καὶ ἡ **περισπωμένη** εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν χρῆσιν. Νὰ σημειώνεται δὴλ. ἡ μὲν **ὄξεϊα** ἐπὶ τῶν τονιζομένων φωνηέντων, ἡ **βαρεϊα** ἐπὶ τῶν τονιζομένων εἰς τὴν λήγουσαν, ὅταν ἡ λέξις δὲν παρακολουθεῖται ἀπὸ ἐγκλιτικά μόρια, καὶ ἡ **περισπωμένη**, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι τὸ φωνῆεν ἐπὶ τοῦ ὁποίου γράφεται προῆλθεν ἐκ συναιρέσεως δύο ἢ πλειτέρων φωνηέντων εἰς ἓν. Ὅλαι αἱ ἄλλαι χρήσεις τοῦ τόνου τούτου εἶναι ὄχι μόνον περιτταὶ ἀλλὰ καὶ ἐπιζήμιοι εἰς τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν, καὶ ὁ μέλλων ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὴν ἀπὸ τοῦ γραμματικῶν κανόνας, οἱ ὅποιοι ὀρίζουν τὰς χρήσεις ταύτας, θὰ ἦναι ἕνας ἀπὸ τοῦς μεγαλειτέρους αὐτῆς εὐεργέτας.

Περὶ τῆς ἀναγκαιούσης ἀπολείψεως τοῦ πνεύματος τῆς ψιλῆς ἀπὸ αὐτῶν μὴ δασυνομένης λέξεις, ἔγινεν ἡδη λόγος ἐν σελ. 46.

Μορφολογία.

Πολὺ περισσότερον διαφέρει ἡ Νεοελληνικὴ τῆς ἀρχαίας ὡς πρὸς τὴν **Μορφολογίαν**.

Ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ εἶχεν ἐν μόνον ἄρθρον, τὸ — **ὁ** — **ἡ** — **τὸ**, καὶ τούτου ἔκαμνε πολλὰ ὀλίγην χρῆσιν. Ἡ Νεοελληνικὴ ἔχει ἀπ' ἐναντίας ὄχι μόνον τὸ ὀριστικὸν ἄρθρον εἰς ὅλας αὐτοῦ τὰς χρήσεις εἰς τὰς ὁποίας τὸ εἶχε καὶ ἡ ἀρχαία, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀόριστον **ἕνας** **μία** **ἔν**· εἰς πολλὰς δὲ περιστάσεις μεταχειρίζεται οὐσιαστικὰ καὶ ἐπίθετα χωρὶς ἄρθρον, καὶ ὡς θέλομεν ἴδη μετ' ὀλίγον, πολλάκις μὲ σημασίαν διάφορον.

Ἡ **Κλίσις** τοῦ ὀριστικοῦ ἄρθρου τῆς σημερινῆς Γλώσσης δὲν διαφέρει τῆς ἀρχαίας. Ἄλλ' ὡς ἐν τῶν ἀτόνων μερῶν τοῦ λόγου τὸ ἀρσενικὸν ἄρθρον προφέρεται ἐδῶ μὲν τῆς Ἑλλάδος εἰς — **ο**, ἐκεῖ ὡς — **ὸ** καὶ ἄλλοῦ ὡς — **ου**, ὁ **ἄνθρωπος**, ὁ **ἄνθρωπος**, οὐ **ἄνθρωπος**.

Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ μὲ τὸ θηλυκὸν του. Τὰ πληθυντικά τούτου: **αἱ** καὶ **τας** προφέρονται, τὸ μὲν ὡς — **ι**, τὸ δὲ ὅτε μὲν ὡς **τες**

ότε δὲ ὡς — **τις** λχ. ἢ Μοῦσες,, τὲς Μοῦσες, τὶς Μοῦσες, ἀντὶ αἱ Μοῦσαι τὰς Μούσας. Ὅταν δὲ τὸ — **αἱ** ἰσοδυναμεῖ εἰς τὴν προφορὰν μὲ τὸ — **ι**, δὲν εἶναι διόλου παράδοξον πῶς τὸ **αἱ Μοῦσαι** ἔγινεν εἰς τοὺς Ἀλεξανδρινούς **οἱ Μοῦσαι**, καὶ τὸ **αἱ γυναῖκες** ἔγινεν **οἱ γυναῖκες**.

Ἡ διὰ τοῦ — **οἱ** λοιπὸν γραφὴ τῆς ὀνομ. πληθ. τοῦ θηλυκοῦ ἄρθρου, τὴν ὁποίαν τόσον πολὺ ὑποστηρίζουσιν σήμερον οἱ Δημοτικισταὶ μας, δὲν εἶναι προῖον **Γλωσσικῆς ἀναπτύξεως**, ὅπως τὸ θέλει ὁ πρῶτος αὐτὴν εἰσαγαγὼν εἰς χρῆσιν, ἀλλὰ μία ἀπὸ τὰς πολλὰς ἀνορθογραφίας, εἰς τὰς ὁποίας κατ' ἀνάγκην περιέπιπτον οἱ μὴ ἐντελῶς Ἑλληνισθέντες Αἰγύπτιοι τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων. Αὐτοὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἔγραφον **οἱ γυναῖκες** ἔγραφον καὶ **σήμεριον** ἀντὶ σήμερον, καὶ **ἡ δάδαις** καὶ **ἡ πέτραι** καὶ τὸ περιεργότερον, καὶ **αἱ ἄνδρες**, κλ. Αἱ δὲ ἀνορθογραφίαι αὗται ἐπαναλαμβάνονται παντοῦ καὶ πάντοτε ὅπου οἱ γράφοντες εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀγράμματοι, ὅπως συνέβη καὶ ἐπὶ τῆς Φραγγοκρατίας εἰς τὸ Βυζάντιον. Ὅλος ὁ λαὸς εἶχε περιπέσει τοὺς χρόνους ἐκείνους εἰς τόσην ἀμάθειαν καὶ βαρβαρότητα, ὥστε ὅλα τὰ τότε γραφέντα, τὰ **Μεσαιωνικὰ λεγόμενα Κείμενα**, διακρίνονται, ὅπως καὶ οἱ Ἀλεξανδρινοὶ Πάπυροι, διὰ τὰ πολλὰ καὶ χονδρὰ αὐτῶν λεκτικὰ καὶ γραμματικὰ λάθη, ἐν οἷς καὶ ἡ διὰ τοῦ — **οἱ** γραφὴ τῆς πληθ. τοῦ θηλυκοῦ ἄρθρου. Καὶ εἶνε μὲν πολὺ πιθανὸν ὅτι τὴν φορὰν ταύτην ἢ ἐν λόγῳ γραφὴ νὰ προῆλθε κατὰ μίμησιν τοῦ Φράγγικου **Ies** ἢ τοῦ Γερμανικοῦ **die**, τὰ ὁποῖα, ὡς γνωστὸν, ἐφαρμόζονται καὶ εἰς τὰ δύο τὰ γένη, εἶναι ὅμως ἐπίσης βέβαιον, ὅτι ὅλοι οἱ βαρβαρισμοὶ οἱ ὅποιοι εἰς τὴν περίστασιν ταύτην παρεισέφερον εἰς τὴν Γλῶσσαν, δὲν ἄρρησαν νὰ ἐξαλειφθῶσιν ἅμα ὡς ἡ μάχαιρα τοῦ Τούρκου ἐκαθάρισε τὸν τόπον ἀπὸ τοὺς Φράγγους καὶ ἀπὸ τοὺς Γασμούλους· καὶ τότε παύει διὰ μᾶς καὶ ἡ διὰ τοῦ — **οἱ** γραφὴ τοῦ θηλυκοῦ ἄρθρου. Οὔτε εἰς τὸν **Φυσιολόγον τοῦ Στουδίτου**, οὔτε εἰς τὴν ἐκτεταμένην **δημοτικὴν ἐπιστολὴν τοῦ Βησσαρίωνος**, τὴν ὁποίαν μᾶς διειρήσεν ὀλόκληρον ὁ Φραντζῆς εἰς τὸ Χρονικόν του, οὔτε εἰς τὸ περὶ **Ζωγραφικῆς πόνημα** τοῦ ἔξ Ἀγράφου τῆς Θεσσαλίας Διονυσίου (1458), τὰ ἀρχαιότερα τῆς Δημοτικῆς μὲς μνημεῖα ἀπαντᾶται πλέον ἢ Γραφὴ αὕτη. Διὰ νὰ τὴν μεταεὐρη κανεῖς πρέπει νὰ τὴν ζητήσῃ εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Γεωργιλᾶ, τοῦ Χορτάτζη καὶ τοῦ Κορνάρου, τὰ ὁποῖα, ὡς γνωστὸν, ἐγράφησαν εἰς τὴν Κρήτην, τὴν Ρόδον καὶ τὴν Ἑπτάνησον, καθ' ὃν καιρὸν αἱ νῆσοι αὗται ὑπόκειντο ἀκόμη εἰς τοὺς Φράγγους, καὶ οἱ ἐν αὐταῖς Ἕλληνες ἦσαν ἀναγκασμένοι νὰ γράφωσι τὴν Γλῶσσάν των μὲ Ἰταλικούς καὶ

ὄχι μὲ Ἑλληνικούς χαρακτήρας. Ἐὰν ὁμως ἀναγνώσῃ τις τὰς ὁμιλίας τοῦ Σκούφου, τοῦ Πηγᾶ καὶ τοῦ Μηνιάτου, θὰ ἐννοήσῃ μὲν ἕξ αὐτῶν ὅτι τὸν καιρὸν ἐκεῖνον εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν ἐπροφέρετο τὸ — **αι** ὡς — **η**, δὲν ἐγράφετο ὁμως, ὅπως εἰς τὴν Ρόδον, τὴν Κρήτην καὶ τὴν Ἑπτάνησον διὰ τοῦ — **οι**. Ἀλλ' ἢ δι' ἀπλοῦ, ἢ δι' ὑπογεγραμμένου — **η**. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι καὶ ἡ τελευταία αὕτη γραφὴ δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐπιστήμης, εἶναι ὁμως πολὺ ὀλιγώτερον ἐσφαλμένη ἀπ' ἐκείνην τὴν ὁποίαν μᾶς εἰσήγαγεν ὁ Κ. Ψυχάρις. Διότι ὑπὸ φωνολογικὴν ἔποψιν ἤμπορεῖ τις πολὺ καλὰ νὰ θεωρήσῃ το — **η** ἢ τὸ — **ἦ** ὡς προελθὸν ἀπὸ τοῦ — **αι**, οὐδέποτε ὁμως ἀπὸ τὸ — **οι**. Καὶ ἀφοῦ εἰς τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς Ἑλλάδος τὸ ἄρθρον — **αι** προφέρεται σήμερον ὡς — **η**, δὲν βλέπω τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ τοῦ ἀλλάξωμεν τὴν μορφήν. Ἐμποροῦμεν πολὺ καλὰ νὰ ἐξακολουθήσωμεν γράφοντες : **αἱ Μοῦσες** καὶ προφέροντες ἢ **Μοῦσες**.

Τὸ ἀόριστον ἄρθρον, **ένας, μία, έν**, δὲν ἦτον ἐν χρήσει εἰς τοὺς ἀρχαίους. Παντοῦ ὅπου ἡ λέξις ἀπαντᾶται εἰς τοὺς κλασικοὺς συγγραφεῖς, παρουσιάζεται ὡς ἀριθμητικὸν ἢ ὡς ἐπιμεριστικὸν, καὶ διὰ τοῦτο παρακολουθεῖται πάντοτε ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου, εἰς ὃ ἀναφέρεται, εἰς γενικήν. «**Εἷς τῶν στρατιωτῶν, μία τῶν γυναικῶν, έν τῶν ὑποζυγίων**». Τὰ : **μία φρουρά** τοῦ Θουκυδίδου (IV. 56) καὶ : **έν Κρατίνου κώδιον** τοῦ Ἀριστοφάνους (ιπ. 440), τὰ ὁποῖα φέρουν πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἐναντίου, πρέπει νὰ θεωρηθῶσι, τὸ μὲν ὡς ἀριθμητικὸν **μία**, ἐν ἀντιθέσει πρὸς δύο ἢ πολλάς. **Μία φρουρά ἐφθασε νὰ κλ.** τὸ δὲ δεύτερον ὡς χυδαῖσμός **εἰσαχθεῖς** εἰς τὸ κείμενον ἀπὸ τινος ἀντιγραφέα τοῦ Χου αἰῶνος, ὀφείλοντος ἴσως νὰ γράψῃ : «**Γενοίμην ἂν Κρατίνου κώδιον**».

Τὸ ἀόριστον ἄρθρον εἶναι λοιπὸν πολὺ μεταγενέστερον τοῦ ὀριστικοῦ. Διὰ πρώτην φορὰν ἀπαντᾶται εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Ἑβδομήκοντα καὶ εἰς τοὺς Ἀλεξανδρινούς συγγραφεῖς. «Ἐρριψε τὸ παιδίον ὑποκάτω **μιᾶς** ἐλάτης. Προσελθὼν **εἷς** Γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ : ἤκουσεν **ένος** Ἀγγέλου λέγοντος». Πρὸς δὲ τὸν Οὐίδιον ἔπεμψεν **ένα** δοῦλον (Πλούταρχ.), καὶ πολὺ πιθανὸν νὰ ἐμορφώθῃ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν Σημιτῶν. Αὐτῆς τῆς γνώμης εἶναι τοῦλάχιστον ὁ Γεσένιος. Τὸ βέβαιον ὁμως εἶναι, ὅτι ἡ διάδοσις αὐτοῦ εἰς τοὺς Λατίνους, τοὺς

Γότθους καὶ εἰς ὅλας τὰς Ρουμανικὰς Γλώσσας, ἔγινε διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Οὐλφίλα γραφείσης Γοτθικῆς μεταφράσεως τῶν Ἑβδομήκοντα.

Ἵνόματα.

Ἐναντίον ἐκείνου, τὸ ὁποῖον συμβαίνει εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικήν, τὰ ὀνόματα τῆς Νεοελληνικῆς λήγουσιν ὅλα εἰς **φωνήεντα** καὶ ἡ κλίσις αὐτῶν εἶναι τὸ ἀπλούστερον τῆς Γραμματικῆς τῆς κεφάλαιον.

Τὸ λαμπρὸν τοῦτο κατόρθωμα τὸ χρεωστῆ ἡ Γλῶσσα αὕτη :

- 1). Εἰς τὸν μεταπλασμὸν ὄλων τῶν ἀφωολήκτων ὀνομάτων τὰ ὁποῖα ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν, εἰς **φωνηεντόληκτα**.
- 2). Εἰς τὴν καλητέραν διάταξιν αὐτῶν **κατὰ γένος**.
- 3). Εἰς τὴν ἀπάλειψιν τοῦ Δυϊκοῦ ἀριθμοῦ.
- 4). Εἰς τὴν ἀπάλειψιν τῆς Δοτικῆς.
- 5). Εἰς τὴν συνταύτισιν τοῦ τύπου τῆς αἰτ. πληθ. μὲ τὸν τύπον τῆς δοτ. πληθ.
- 6). Εἰς τὴν σύμμειξιν τῆς κλίσεως τῶν περιττοσυλλάβων μετὰ τῆς κλίσεως τῶν ἰσοσυλλάβων.

Ὁ **Μεταπλασμὸς** τῶν ἀφωολήκτων ὀνομάτων τῆς ἀρχαίας εἰς φωνηεντόληκτα ἔγινε σχεδὸν παντοῦ διὰ **πλαγιασμοῦ**. Μία τῶν πλαγίων πτώσεων τοῦ ὀνόματος ἐλήφθη ὡς ὀνομαστικὴ ἰσοσυλλάβου κλίσεως καὶ κατ' αὐτὴν ἐσηματίσθησαν αἱ ἄλλαι τῆς λέξεως πτώσεις.

Οὕτως ἐκ τῆς αἰτιατικῆς τοῦ κόραξ-ακος, τὸν κόρακα, ἐσηματίσαν τὸ : **ὁ κόρακας τοῦ κόρακα** κλ. ἀπὸ τοῦ : ἡ ἐλπίς τῆς ἐλπίδος τὴν ἐλπίδα, ἐσηματίσαν τὸ : **ἡ ἐλπίδα τῆς ἐλπίδας**. Ἐκ τοῦ : ὁ μῆν τοῦ μῆνός τὸν μῆνα, τὸ : **ὁ μῆνας τοῦ μῆνα** κλ.

Ἡ μετάπλασις ὅμως αὕτη δὲν εἶναι νέα, οὔτε προῆλθεν ἐκ **διαφθορᾶς τῆς κοινῆς** ὡς πολλοὶ τὸ ἐπίστεψαν. Ἐνέρχεται ἀπ' ἐναντίας, εἰς ἀρχαιοτάτας ἐποχὰς τῆς Ἑλλ. Γλώσσης, καὶ πολὺ πιθανὸν καὶ τότε νὰ ἐσκόπει αὐτὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον σκοπεῖ καὶ σήμερον : τὴν ἐξάλειψιν δηλ. τῶν περιττοσυλλάβων ἀπὸ τὴν χρῆσιν. Ἡ μόνη εἰς τοῦτο παρατηρουμένη διαφορὰ εἶναι, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι διὰ νὰ σηματίσουν τὸν νέον, τὸν ἰσοσύλλαβον τύπον, ἐλάμβανον ὡς βάσιν τὴν γενικήν τῶν περιττοσυλλάβων, ἐνῶ εἰς τὴν Νεοελληνικήν λαμβάνεται ἡ αἰτιατική. Οὕτω λχ. οἱ ἀρχαῖοι ἐσηματίσαν ἀπὸ τοῦ λεὺς-λεός, **ὁ λαός τοῦ λαοῦ**, ἀπὸ τοῦ Θεὺς-Θεός, **ὁ Θεὸς τοῦ Θεοῦ**, ἀπὸ τοῦ ἄρπαξ-αγός **ὁ ἄρπαγος τοῦ ἀρπάγου**, ἀπὸ τοῦ σκυθρωψ-ωπός : **ὁ σκυθρωπός τοῦ—σκυθρωποῦ** κλ.

Ἡ μετάπλασις ἀπὸ τῆς αἰτιατικῆς εἶναι πολὺ μεταγενεστέρα· ἀνέροχεται μόλις εἰς τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς χρόνους. Τὰ πρῶτα παραδείγματα : ὁ ἄνδρας τοῦ ἄνδρα, ἡ γυναῖκα τῆς γυναίκας, ἡ μητέρα τῆς μητέρας κλ. ἀπαντῶνται εἰς τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς Παπύρους τῶν χρόνων τῶν Πτολεμαίων, καὶ ἔκτοτε ἐξακολουθοῦν μέχρι σήμερον.

Ἐν τούτοις θ' ἀπατηθῆ τις ἐὰν πιστεύσῃ, ὅτι οἱ τελευταῖοι οὔτοι τύποι προῆλθον ὅλοι ἐκ πλαγιασμοῦ ἀπὸ τῶν περιττοσυλλάβων. Εἰς ὅχι ὀλίγας περιστάσεις φαίνεται ὅτι συνέβη τὸ ἐναντίον. Τὰ τῆς λαλουμένης: ἡ χήνα, ἡ νύκτα, ἡ σκνίπα, ἡ πλάκα, ἡ φλόγα κλ. πλησιάζουν τὰ Ἰνδοπερσικὰ πρότυπα *Ganza, nakta, Skapa, palaka, braga*, πολὺ περισσότερον παρὰ τὰ νύξ-νυκτός, χήν-χηνός, σκνιψ-σκνιπός, πλάξ-πλακός, φλόξ-φλογός, τῶν κλασικῶν χρόνων· καὶ τὸ ἀλατ', τὸ στάχ', τὸ αὐλάκ', τὸ δόντ', τὸ φρούδ', τὸ μάτ', ὅπως προφέρουν αὐτὰ ἔτι καὶ σήμερον εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀντιστοιχοῦν μὲ τὰ: **Sarat, Stak, Vlak, Dent, Bryd** κλ. παρὰ τὰ: ἄλς-άλος τὸ στάχυς-υος, αὐλαξ-αιος, ὀδοῦς-όντος, ὀφρῦς-ῦος κλ. καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς περιστάσεις ἂν οἱ κλασικοὶ τύποι δὲν προῆλθον ἀπὸ τοὺς ἀρχαιότερους ἰσοσυλλάβους, ἀναντιρρήτως εἶναι πολὺ ἐκείνων μεταγενέστεροι.

Γένη.

Ὅπως ἡ ἀρχαία οὔτω καὶ ἡ νεώτερα Ἑλληνικὴ παραδέχεται τρία γένη : τὸ ἀρσενικόν, τὸ θηλυκόν καὶ τὸ οὐδέτερον. Ἄλλ' ἐνῶ εἰς τὴν ἀρχαίαν μέγα μέρος τῶν ὀνομάτων ἦτον γένους ἀμφιβόλου, «Ὁὐ πᾶσιν ἔστι τὰ αὐτὰ, ἀλλὰ τοῖς μὲν ἀρσενικά, τοῖς δὲ θηλυκά, τοῖς δὲ οὐδέτερα». Οἱ νεώτεροι Ἕλληνας κατώρθωσαν νὰ περιορίσουν τὴν χρῆσιν τῶν δύο πρώτων γενῶν εἰς μόνον τὰ ὀνόματα τῶν ὄντων, τῶν ἐχόντων πρᾶγματι ἡ ἐξ ἀναλογίας τὰ προσόντα τῶν γενῶν τούτων, ἄφησαν δὲ ὅλα τὰ ἄλλα εἰς τὸ οὐδέτερον γένος. Ἐδωκαν ἔπειτα εἰς ἕκαστον τῶν γενῶν τούτων τὴν εἰς σὺτὸ ἀναλογοῦσαν κατάληξιν, καὶ κατέστησαν οὕτως οὐ μόνον τὴν ἀναγνώρισιν ἀλλὰ καὶ τὴν κλίσιν αὐτῶν εὐκολωτάτην.

Καὶ εἰς μὲν τὸ ἀρσενικόν γένος συμπεριελήφθησαν ὅλα τὰ ὀνόματα τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ἀρσενικῶν, ἢ τῶν ὡς τοιούτων ὑποτιθεμένων ὄντων, ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἄνδρας, ὁ Φωκᾶς, ὁ Γεώργιος, ὁ Δημήτριος, ὁ Ἕλληνας, ὁ Γάλλος, ὁ Γερμανός, ὁ σκύλλης, ὁ γάττος, ὁ κόκκορος, ὁ χῆνος, ὁ πάππος, ὁ μῆνας, ὁ Γενάρις, ὁ Φλεβάρης, ὁ Μάρτις κλ.

ὁ βορεξᾶς, ὁ σιρόκος, ὁ πονέντης. Τὰ ὀνόματα τῶν ποταμῶν καὶ τῶν ὀρεῶν, ὁ Στρυμῶνας, ὁ Δούναβις, ὁ Νεῖλος, ὁ Ὀλυμπος, ὁ Κίσσαβος ὁ Παρνασός κλ.

Εἰς τὸ θηλυκὸν γένος περιέλαβε τὰ ὀνόματα τῶν γυναικῶν : Ἀσπασία, Χαρίκλεια, Ἑλένη κλ. ὄλων τῶν θηλυκῶν ζώων : ἡ γάττα, ἡ σκύλλα, ἡ ὄρνιθα, ἡ χήνα κλ. τῶν χωρῶν : ἡ Γαλλία, ἡ Ἀγγλία, ἡ Ἑλλάδα τῶν πόλεων : ἡ Κωνσταντινούπολις, ἡ Ἀθήνα, ἡ Σπάρτη, ἡ Βενετία τῶν νήσων : ἡ Σύρα, ἡ Χίος, ἡ Δῆλος, ἡ Τήνος, καὶ τὰ τῶν σκευῶν καὶ τῶν περιεκτικῶν ἀγγείων ἢ ὀργάνων : ἡ στάμνα, ἡ δαμιζάνα, ἡ κοιλιά, ἡ μήτρα, ἡ βάρκα, ἡ θάλασσα, ἡ λίμνη. Ὀλων τῶν ὀπωροφόρων καὶ ἀνθοφόρων δένδρων : ἡ μηλιά, ἡ χουρμαδιά, ἡ καρυδιά, ἡ κερασιά, ἡ τριανταφυλιά, ἡ γαρυφαλιά.

Ἐνῶ εἰς τὸ οὐδέτερον περιέλαβε τὰ ὀνόματα ὄλων τῶν μὴ παραγόντων ὄντων : τὸ παιδί, τὸ κορίτσι, τὸ σκυλί, τὸ γατί, τὸ ὀρνίθι, τὸ βόδι τὰ ὀνόματα τῶν καρπῶν καὶ τῶν ἀνθέων : τὸ μῆλο, τὸ ἀπῆδι, τὸ κυδόνι, τὸ τριαντάφυλλο, τὸ γιασουμί κλ. τὸ σιτάρι, τὸ κριθάρι, τὸ καλαμπόκι καὶ ἐν γένει ὄλων τῶν μερῶν τοῦ σώματος : τὸ κεφάλι, τὸ χέρι, τὸ ποδάρι, κλ. ὡς καὶ ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα οἱ ἀρχαῖοι κατέτασσον εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀψύχων : τὸ σίδηρο, τὸ μάλαμα, τὸ γάλα, τὸ αἶμα, τὸ μέλι, τὸ ψωμί, τὸ φαγὶ κλ.

Ἐξάλειψις τοῦ Δυϊκοῦ Ἀριθμοῦ.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἢ νεωτέρα Ἑλληνικὴ Γλῶσσα δὲν ἔχει Δυϊκὸν ἀριθμὸν. Μεγάλως ὅμως σφάλλουσιν ὅσοι ἐκλαμβάνουσι τοῦτο ὡς ἐλάττωμά της.

Εἶναι σήμερον γνωστὸν, ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ ἀριθμοῦ τούτου εἶναι πολὺ ἀρχαιότερα τῆς τοῦ πληθυντικοῦ. Κατὰ τοὺς ἐπισημοτέρους Γλωσσολόγους τῆς ἐποχῆς μας ἀνέρχεται αὕτη εἰς τὴν ἀπωτάτην ἐκείνην ἐποχὴν, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ἄνθρωποι ἔζων κατὰ ζεύγη μεμονωμένοι, καὶ ὅτε ἡ κοινωνία συνίστατο ἀπὸ δύο ἄτομα. Ἡ ἰδέα τοῦ πληθυντικοῦ προῆλθεν ἀργότερα, ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ἠῤῥξησε καὶ ὁ ἄνθρωπος ἔλαβεν ἀνάγκην νὰ διακρίνη τὰς δυάδας ἀπὸ τὰς πλειάδας. Δὲν ὑπάρχει δὲ ἀμφιβολία ὅτι πολὺν καιρὸν ὁ διὰ τὸν δυϊκὸν ἀριθμὸν ὀρισθεὶς γλωσσικὸς τύπος ἐχρησίμευσε πρὸς δήλωσιν καὶ τοῦ πληθυντικοῦ. Ἄλλ' ἡ ὀλονὲν ἀΐησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πλειά-

δων, ἠνάγκασε τὸν ἄνθρωπον οὐ μόνον νὰ ὀρίσῃ ἰδιαιτέρον γλωσσικὸν τύπον διὰ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον, ἀλλὰ καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ν' ἀντι-καταστήσῃ τὸν πρῶτον διὰ τοῦ δευτέρου, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἔφερον εἰς ὄχι ὀλίγην σύγχυσιν εἰς τὴν ἀρχὴν τοὺς λαλοῦντας. Εἰς τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ ἀρχαιότατα τῶν εἰς ἡμᾶς περιωφθέντων ποιημάτων τῶν ἀρχαίων, ἡ σύγχυσις αὕτη καταφαίνεται εἰς κάθε βῆμα. Εἶναι πράγματι πολὺ δύσκολον νὰ εὔρη τις εἰς τὸν Ὀμηρον περίοδον εἰς δυϊκὸν ἀριθμὸν ἐκφερομένην, τῆς ὁποίας ὅλα τὰ μέρη νὰ ἦναι ὁμοιάριθμα. Πολὺ συχνότερον ἀπαντᾷ τις φράσεις εἰς τὰς ὁποίας τὸ μὲν ὑποκείμενον εἶναι εἰς Δυϊκὸν τὸ δὲ κατηγορούμενον ἢ τὸ ῥῆμα εἰς τὸν πληθυντικὸν καὶ τὰνάπαλιν· «ὡς **τῶγε ταχ'** ἐγγύθεν **ἦλθον**· ὡς **τῶγε** προβάντε **μάχην ὠτρυναν**· **χεῖρε** πετάσας **ἀμφοτέρας, φίλας χεῖρε** βαλόντες κλ. Ἐξ οὗ δῆλον ὅτι πολὺ πρὸ τοῦ Ὀμήρου ὁ δυϊκὸς ἀριθμὸς εὐρίσκετο εἰς προφανῆ κατάπτωσιν καὶ ἡ χρῆσις αὐτοῦ ἔφερε σύγχυσιν μᾶλλον παρὰ εὐκρίνειαν εἰς τὸν λόγον. Δὲν εἶναι λοιπὸν διόλου παράδοξον, ἂν εὐθὺς μετὰ τὸν Ὀμηρον, οἷτε Αἰολεῖς καὶ οἱ Ἴωνες τῆς Μικρασίας καὶ τῆς Ἑλλάδος ἔπαυσαν τὴν χρῆσιν αὐτοῦ καθολοκληρίαν. Ὡστε ἡ ἐπάνοδος τοῦ ἀριθμοῦ τούτου εἰς τὴν Γλῶσσαν, ἡ ἐπελθοῦσα τρεῖς ὅλους αἰῶνας μετὰ ταῦτα εἰς τὰς Ἀθήνας, πρέπει νὰ θεωρηθῇ οὐχὶ ὡς πρόοδος ἀλλ' ὡς ὀπισθοδρομῆσις τῆς Γλῶσσης, ὡς ἄκριτος ἐπάνοδος εἰς ἓνα τύπον, ὅστις πρὸ πολλοῦ εἶχε παύσει νὰ ἦναι ἀναγκαῖος εἰς τὴν Γλῶσσαν· καὶ ὁ ἀμερολήπτως σπουδάζων τὴν Ἱστορίαν ἀγεται νὰ πιστεύσῃ, ὅτι οἱ λόγοι οἱ ὁποῖοι παρῴτρυναν εἰς τοῦτο τοὺς Ἀθηναίους, πᾶν ἄλλο ἦτον παρὰ Γλωσσικὴ ἀνάγκη.

Ὅταν περὶ τὰ μέσα τῆς ΣΤ'. π. Χ. Ἑκατονταετηρίδος οἱ ἐν Ἑλλάδι παρεδέχθησαν τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου ὡς τὸν πανθέκτην ὄλων ἐκείνων τῶν γνώσεων, τὰς ὁποίας ὄφειλε νὰ ἔχῃ ὁ Ἑλληνοπροπῶς ἐκπαιδευόμενος Ἑλληνόπαις, οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες, ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐμόρφωναν τὴν Ἀττικὴν τῶν Διάλεκτων, ἀφοῦ πρὸς τοῦτο ἐσταχυολόγησαν ὅλας τὰς ἄλλας Διαλέκτους, ἔβαλον χεῖρα καὶ ἐπὶ τῆς Ὀμηρικῆς Γλῶσσης, καὶ ἐπροσπάθησαν νὰ πορισθῶσιν ἐξ αὐτῆς ὅλα ἐκεῖνα τὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἤμποροῦσαν νὰ δώσουν ὀπωσοῦν ἀρχαϊκὴν χρῶσιν εἰς τὸ νέον ἰδιώμα τῶν. Παρέλαβον λοιπὸν ἀπὸ τὴν Ὀμηρικὴν Γλῶσσαν τὴν χρῆσιν τοῦ Δυϊκοῦ, καὶ τῶν δικαταλήκτων ἐπιθέτων, ὡς καὶ πολλοὺς ἄλλους ἀρχαῖσμούς, τοὺς ὁποίους οἱ ἄλλοι Ἕλληνες πρὸ πολλοῦ εἶχον ἐκβάλλει ἀπὸ τὰ ἰδιώματά των. Τόσον ὅμως τυφλῶς προέβησαν εἰς τὴν ἀπομίμησιν ταύτην, ὥστε μετέφερον τοὺς

ἀρχαῖσμούς αὐτοὺς εἰς τὴν διάλεκτόν των χωρὶς νὰ φροντίσουν ν' ἀπαλλάξουν αὐτοὺς ἀπὸ τὰ χονδρὰ γραμματικὰ λάθη, εἰς τὰ ὁποῖα εἶχον ὑποπέσει οἱ πρὸ τοῦ Ὀμήρου.

Ἐκτὸς τοῦ Πλάτωνος, δὲν ὑπάρχει Ἀττικὸς συγγραφεὺς ἢ ποιητὴς ὅστις κατώρθωσε νὰ μεταχειρισθῇ τὸν Δυϊκὸν ἀριθμὸν κατὰ τοὺς γραμματικὸς κανόνας. Ὅπως εἰς τὸν Ὀμηρον, οὕτω καὶ εἰς αὐτοὺς σπανιώτατα ἀπαντᾷ τις φράσιν εἰς Δυϊκὸν ἀριθμὸν ἐκφερομένην, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ ὑποκείμενον συμφωνεῖ κατ' ἀριθμὸν μετὰ τοῦ ῥήματος ἢ τοῦ κατηγορουμένου. Καὶ ἐπειδὴ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου ἦσαν σκαλαθύρματα αὐτοῦ τοῦ εἶδους, δὲν εἶναι ποσῶς παράδοξον, ἂν μὲ τὴν ἔλευσιν τῶν Μακεδόνων εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔπαυσεν, ὁμοῦ μὲ τὴν Ἀθηναϊκὴν Κυριαρχίαν καὶ ἡ Ἀττικὴ Διάλεκτος, καὶ μαζὺ μ' αὐτὴν καὶ ἡ τοῦ Δυϊκοῦ ἀριθμοῦ χρῆσις. Εἰς τοὺς συγγραψαντας εἰς τὴν Κοινὴν τῆς Μικρασίας, ὡς καὶ εἰς τὰ Ἀλεξανδρινὰ Ἰδιώματα, τὰ ὁποῖα μετ' ὀλίγον ἀντικατέστησαν τὴν Ἀττικὴν Διάλεκτον, δὲν ἀπαντᾷται οὐδὲ πρὸς μαρτυρίαν ὁ Δυϊκός. Αὐτὸ δὲ συμβαίνει καὶ εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Ἑβδομήκοντα καὶ εἰς ὅλους τοὺς Ἑλληνίζοντας Ἰουδαίους. Διὰ ν' ἀπαντήσωμεν ἄλλην μίαν φορὰν τὸν Δυϊκὸν πρέπει νὰ καταβῶμεν εἰς τοὺς χρόνους τῶν Ῥωμαίων Λυτοκρατόρων, εἰς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν οἱ Ἀττικισταὶ καὶ οἱ Ἑλληνισταὶ, οἱ ὄνειρευθέντες τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν τῆς Ἀττικῆς Διαλέκτου καὶ τὴν ἀναστήλωσιν τῶν εἰδώλων, ἐπλημμύρησαν τὴν Ἀνατολὴν καὶ κατώρθωσαν νὰ παρασύρουν μαζὺ των ὅχι ὀλίγους θερμοκεφάλους : τοὺς Προκοπίους, τοὺς Μαιάνδρους, τοὺς Ἀγαθίας, καὶ ἀργότερα τοὺς Βρουένιους, τοὺς Πλήθωνας, τοὺς Ἀποστόλους. Εἶναι δὲ λίαν περιέργον ἄλλὰ καὶ διδακτικὸν συνάμα, ὅτι τοὺς χρόνους ἐκείνους ἢ χρῆσις τοῦ Δυϊκοῦ εἶναι τόσον μᾶλλον σνχοτέρα ὅσον ὁ γράφων φωρᾶται πλέον ἀγράμματος ὡς πρὸς τὰ ἄλλα. Εἰς τὸ Χρονικὸν Γεωργίου τοῦ Ἀμαρτωλοῦ, συγγραφέως ἀκμάσαντος περὶ τὴν 9ην Ἑκατονταετηρίδα, ἀπαντῶμεν ἐκ παραλλήλου δύο χωρία, τῶν ὁποίων τὸ μὲν διακρίνεται διὰ τὴν Ἀττικὴν του φράσιν, τὸ δὲ διὰ τοὺς χονδροειδεστάτους χυδαῖσμούς του.

« Ἐστων δὲ τούτων πρωτεύοντε ἄνδρε διττῶ, μαγίστρῳ μὲν ὄντε » καὶ ἄμφω, λαμπρῶ δὲ τῷ γένει καὶ οὐχ ἦττον στρατηγικῇ συνέσει » καὶ κράτει χειρῶν καὶ θάρσει ψυχῆς εἰχέτην τὴν περιφάνειαν » καὶ ὀλίγον κατωτέρω ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς προσθέτει : « ἡ δὲ βασίλισσα » εἶδε καὶ διέκρινεν, ὅτι ἡ βασιλεία τῶν Ῥωμαίων χρῆζει κυβερνήτην » καὶ ὁδηγόν. Εἶτα ἐπεθύμει νὰ ποιήσῃ καὶ παιδὶν νὰ κληρονομήσῃ

» τὴν βασιλείαν, ὅτι ἀπὸ τοὺς δύο ἄνδρας ὅπου ἐπῆρε δὲν ἔτυχε νὰ
» ἐγκαστροθῆ ».

Ἡ παρουσία λοιπὸν τοῦ Δυϊκοῦ ἀριθμοῦ εἰς τὴν Ἀττικὴν Διά-
λεκτον δὲν εἶναι δεῖγμα προόδου καὶ τελειοποιήσεως, ἀλλ' ὀπισθοπο-
ρίας πρὸς ἀρχαϊσμούς, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχον πλέον λόγον ὑπάρξεως, καὶ
ἢ ἔλλειψις αὐτοῦ ἀπὸ τὴν σημερινὴν μας Γλῶσσαν εἶναι ἢ καλιτέρα
ἀπόδειξις, ὅτι αὕτη δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν, ὅπως τὸ διδάσκουσι
σήμερον εἰς τὰς Ἀθήνας. Εἶναι πολὺ ταύτης ἀρχαιοτέρα ἀνέροχεται,
ὡς εἶδομεν εἰς τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἢ ἐφευρέσεις τῆς γραφῆς διήρσε
τὴν Γλῶσσαν τῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρασίας εἰς Γλῶσσαν τῶν Γραμ-
ματισμένων καὶ Γλῶσσαν τῶν ἀγραμμάτων καὶ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην,
εἶχεν ἐκλείψει ἢ τοῦ Δυϊκοῦ ἀριθμοῦ χρῆσις εἰς τὴν Μικρασίαν.

Ἡ ἀπάλειψις τῆς Δοτικῆς εἰς τὴν κοινὴν Γλῶσσαν εἶναι ἀπ'
ἐναντίας ἀποτέλεσμα τῆς φωνολογίας. Ἀφ' ὅτου ἢ Νεοελληνικὴ
Γλῶσσα ἔπανσε νὰ ἔχη προσφθίαν, καὶ τὰ ἄτονα αὐτῆς φωνήεντα
ὑπεβλήθησαν εἰς τὸν νόμον τῆς ἑξασθενήσεως, δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν
νὰ διακρίνη τις ἀπ' ἀλλήλων τοὺς τύπους: τῷ δούλω, τοῦ
δούλου, το(ν) δοῦλο(ν), τῷ φίλω, τοῦ φίλου, το(ν) φίλο(ν).
Ἔοια αὐτὰ προφέρονται ὡς νὰ ἦσαν γραμμένα τοῦ δούλου, τοῦ
φίλου κλ. Αὐτὸ τοῦτο ἐπανελήφθη καὶ εἰς τὰς πληθυντικὰς πτώσεις.
Ἡ ἑξασθενημένη προφορὰ: **τὲς τιμές**, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διακριθῆ
ἀπὸ τὸ: **ταῖς τιμαῖς**, τῆς πληθ. δοτικ. Ἦτον λοιπὸν πολὺ φυσικὸν
νὰ συνταυτισθῶσιν οἱ δύο τύποι. Αὐτὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν
ὅποιον οἱ Ἀλεξανδρινοὶ θέλοντες νὰ Ἑλληνίσωσιν εἰς τὴν γραφὴν,
τόσον συχνὰ περιέλιπτον εἰς χονδρότατα ὀρθογραφικὰ λάθη **ἐν τῷ**
Μητροδώρῳ ἐποικίῳ, ἀντὶ ἐν τῷ Μητροδώρου ἐποικίῳ, **ἐν τῇ νή-**
σου Σοκνοπαίῳ, ἀντὶ ἐν τῇ νήσῳ Σοκνοπαίου κλ.

Ὅπως ὅμως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ἢ Νεοελ-
ληνικὴ Γλῶσσα δὲν ἔχει τύπον ἰδιαίτερον διὰ τὴν Δοτικὴν. Ἔοιας τὰς
ιδέας τὰς ὁποίας οἱ ἀρχαῖοι ἐξέφραζον διὰ τῆς πτώσεως ταύτης,
ἢ νέα Γλῶσσα τὰς ἐκφράζεται διὰ τῆς αἰτιατικῆς, τῆς ὁποίας προτάσει
τὴν πρόθεσιν **εἰς καὶ ἀπὸ: πηγαίνω εἰς τὴν Ἀθήνα, ἔρχομαι**
ἀπὸ τὸ Κάϊρον, ἔδωσα εἰς τὸν Γεώργιον, ἐπῆρα ἀπὸ τὸν Κων-
σταντῖνον κλ. Τὰ: **ἐν ροπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῷ μεταξὺ, ἐν μέρει,**
ἐν γένει, τὸ: δόξα τῷ Θεῷ, χάριτι θεῶν, σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις

κλ. εἶναι ἑλληνισμοὶ εἰσαχθέντες εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὴν Ἑκκλησίαν, ἢ ἀπὸ τὸ Σχολεῖον, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παρουσιάζονται εἰς τὸν λόγον ὡς ἐπιρρήματα.

Πολὸν ὅμως λανθάνονται ὅσοι νομίζουν, ὅτι ἡ ἐξάλειψις τῆς Δοτικῆς ἀπὸ τῆς λαλουμένης γλώσσης εἶναι προῖον τῆς διαφθορᾶς τῆς Κοινῆς κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλλ. Ἔθνους. Ἄπ' ἐναντίας ἀνέρχεται αὕτη εἰς χρόνους πολὺ ἀρχαίους, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν δὲν εἶχεν ἀκόμη σχηματισθῆ ἡ Ἀττικὴ Διάλεκτος. Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ὁ νέος τρόπος τοῦ ἐκφράζεσθαι προῆλθεν ἀπὸ τὴν φυσικὴν τοῦ λαοῦ τάσιν νὰ ἀπλοποῖῃ ἡμέρα τῆ ἡμέρα περισσότερον τὴν γλῶσσάν του, παρὰ ἀπὸ ξενικὴν ἐπίδρασιν.

Τὰ πρῶτα παραδείγματα τῆς χρήσεως τῆς ἐμπροθέτου αἰτιατικῆς, ἀντὶ τῆς ἀπροθέτου Δοτικῆς ἀπαντῶνται εἰς τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Ἡσίοδον· «ὄχθήσας **εἶπε πρὸς ὃν μεγαλήτορα θυμὸν**», **πρὸς μητέρα εἶπεῖν**, «**ἔλεγε πρὸς αὐτὸν**» κλ. Πολὺ συχνότερον ὅμως ἀπαντᾶται εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Ἑβδομήκοντα, ὡς καὶ εἰς τοὺς Εὐαγγελιστάς. «Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε **πρὸς αὐτοὺς**», εἶπε Μαριάμ **πρὸς τὸν Ἄγγελον**. Κατὰ τὸν ἴδιον ὅμως τρόπον ἐξεφράζετο καὶ ὁ Ἡρόδοτος: «ἐπίκοντο εἰς **Μέμφιν, εἰς Σάϊν πόλιν**», πέμπω **πρὸς τινα**, λέγω **πρὸς τὸν Δῆμον** κλ.

Ἡ ἐκ παραλλήλου αὕτη χρῆσις τῆς ἐμπροθέτου αἰτ. καὶ τῆς ἀπλῆς Δοτικῆς εἰς τὰ Ὅμηρικὰ Ἑπη, τοὺς Ἴωνας συγγραφεῖς καὶ τοὺς Ἑλληνιστάς, καὶ ἡ διαιώνισις τῆς πρώτης εἰς τὴν σημερινὴν τοῦ λαοῦ Γλῶσσαν, εἶναι ἡ καλιτέρα ἀπόδειξις, ὅτι ἡ μὲν πρώτη ἐκφρασις ἦτον ἔκπαλαι ἰδιάζουσα εἰς τὴν λαλουμένην, ἡ δὲ δευτέρα εἰς τὴν γραφομένην. Αὐτὸ δὲ τὸ ὁποῖον συνέβη μὲ τὴν Δοτικὴν τοῦ Ἑνικοῦ, συνέβη ἐπίσης καὶ μὲ τὴν αἰτ. τοῦ πληθυντικοῦ. Ὁ λαὸς ὁ ὁποῖος εἶχε συνηθίσει νὰ προφέρῃ ἀντὶ τὰς γυναῖκας **τὲς γυναῖκες**, πολὺ εὐκόλως ἐταύτισε τὴν πτῶσιν ταύτην μὲ τὴν δοτ. προφερομένην ὡς αὐτὴν **ταῖς γυναίκαῖς**. Ἐξακολουθῶν δὲ τὸ σύστημα τοῦτο ἠλάττωσε κατὰ πολὺ τὸ πλῆθος τῶν γραμματικῶν του τύπων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μόνον οἱ μὴ γνωρίζοντες τὴν ἀξίαν του ἠμποροῦν νὰ θεωρήσουν ὡς ζημίαν τῆς Γλώσσης.

Κλίσεις.

Τὸ μέρος ὅμως εἰς τὸ ὁποῖον ἡ Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ ἀπομακρύνεται περισσότερον ἀπὸ τὴν Ἀρχαίαν εἶναι ἡ **Κλίσις**.

Ἄντι τοῦ μεγαλοῦ ἀριθμοῦ τῶν κλίσεων εἰς τὰς ὁποίας οἱ ἀρχαῖοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ὑποβάλλουν τὰ ὀνόματά των, ἡ Νεοελληνικὴ δὲν ἔχει παρὰ τρεῖς μόνον Κλίσεις καὶ αὐτὰς ἀπλουστάτας.

Καὶ εἰς μὲν τὴν Αἴν Κλίσιν κλίνονται τὰ ἀρσενικά, εἰς τὴν Βαν τὰ θηλυκά, εἰς τὴν Γην τὰ οὐδέτερα. Εἶναι δὲ ὅλα σχεδὸν ἰσοσύλλαβα καὶ διαιροῦνται εἰς τόσας τάξεις ὅσα εἶναι καὶ τὰ φωνήεντα εἰς τὰ ὁποῖα καταλήγουν.

Κλίνονται δὲ τὰ μὲν **ἀρσενικά** προσλαμβάνοντα εἰς τὴν ὄνομ. — ς, εἰς τὴν αἰτ. — ν, εἰς δὲ τὸν πληθ. ἀριθμὸν — δεσ ἢ — ες, καθ' ὅσον τὰ κλινόμενα ἦσαν ἐξ ἀρχῆς ἰσοσύλλαβα ἢ ἐσχηματίσθησαν διὰ μεταπλασμοῦ ἐκ περιττοσυλλάβων.

Τὸ — ν τῆς αἰτιατ. ὅλων τῶν γενῶν συνήθως ἐκπίπτει εἰς τὸν λόγον.

Α'. Κλίσις τῶν ἀρσενικῶν.

1). Τὰ εἰς — ας.

Ὁ παπᾶς	οἱ παπάδες
τοῦ παπᾶ	τῶν παπάδων
τὸν παπᾶ	τοὺς παπάδες

Ὁ Πάπας	οἱ Πάπηδες
τοῦ Πάπα	τῶν Πάπηδων
τὸν Πάπα	τοὺς Πάπηδες

Ὁ μῆνας	οἱ μῆνες
τοῦ μῆνα	τῶν μηνῶν
τὸν μῆνα	τοὺς μῆνες

Ὁ αἰώνας	οἱ αἰῶνες
τοῦ αἰώνα	τῶν αἰώνων
τὸν αἰώνα	τοὺς αἰῶνες

2). Τὰ εἰς — ες.

Ὁ καφές	οἱ καφέδες
τοῦ καφέ	τῶν καφέδων
τὸν καφέ	τοὺς καφέδες

Ὁ μεζῆς
τοῦ μεζῆ
τὸν μεζῆ

οἱ μεζῆδες
τῶν μεζῆδων
τοὺς μεζῆδες

3). Τὰ εἰς — ης.

Ὁ καφεζῆς
τοῦ καφεζῆ
τὸν καφεζῆ

οἱ καφεζῆδες
τῶν καφεζῆδων
τοὺς καφεζῆδες

Ὁ ράφτης
τοῦ ράφτη
τὸν ράφτη

οἱ ράφτηδες
τῶν ράφτηδων
τοὺς ράφτηδες

4). Τὰ εἰς — ις.

Ὁ κύρις
τοῦ κύρι
τὸν κύρι

οἱ κύριδες
τῶν κύριδων
τοὺς κύριδες

Ὁ Γεώργις
τοῦ Γεώργι
τὸν Γεώργι

οἱ Γεώργιδες
τῶν Γεώργιδων
τοὺς Γεώργιδες

5). Τὰ εἰς — ος, κλίνονται ὅπως καὶ τὰ ἀρχαῖα.

Ὁ σπόρος
τοῦ σπόρου
τὸν σπόρο

οἱ σπόροι
τῶν σπόρων
τοὺς σπόρους

Ὁ γέρος
τοῦ γέρου
τὸν γέρο

οἱ γέροι
τῶν γέρων
τοὺς γέρους

6). Τὰ εἰς — οῦς.

Ὁ παποῦς
τοῦ παποῦ
τὸν παποῦ

οἱ παποῦδες
τῶν παπούδων
τοὺς παποῦδες

Ὁ νοῦς	οἱ νοῦδες
τοῦ νοῦ	τῶν νοῦδων
τὸν νοῦ	τοὺς νοῦδες

Αἱ ἐξαιρέσεις εἶναι πολλὰ ὀλίγα.

Οἱ Ἀρχαῖοι φαίνεται ὅτι εἶχον καὶ ὀνόματα λήγοντα εἰς — εὸς καὶ — εὸς: Ἀχιλεὸς, Πηλεὸς, ἀδελφεὸς, Ἀχιλεοῦς, Λαδικεοῦς κλ. τῶν ὁποίων ἀντίστοιχα εἰς τὴν Δημόδη θὰ ἦσαν τὰ: **γονεὸς τοῦ γονεοῦ οἱ γονιοὶ καὶ γονιοῦδες, ὁ κολιὸς τοῦ κολιοῦ καὶ οἱ κολιοὶ καὶ κολιοῦδες, ὁ ἴσκιος τοῦ ἴσκιου καὶ οἱ ἴσκιαι κλ.** Ἀλλὰ μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἀλφαβήτου εἰς τὴν χρῆσιν, καὶ ἰδίως μετὰ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ F τῶν διαμέσων τῆς δευτέρας σειρᾶς φθόγγων διὰ τοῦ Y, οἱ ἐν λόγῳ τύποι ἐξέλειπον ἢ μετεπλάσθησαν εἰς τοὺς εἰς — εὺς τῶν μετὰ ταῦτα χρόνων. Ἀχιλεὺς, Λαοδικεὺς, Ἀδελφεὺς, Πηλεὺς, βασιλεὺς, τοὺς ὁποίους ὁ λαὸς πολλὴ καλῶς ποιῶν ἐπανέφερον εἰς τὰ: Ἀχιλέας, Πηλέας, βασιλέας.

Β'. Κλίσεις τῶν θηλυκῶν.

Τὰ θηλυκὰ κάμουν τὴν γενικὴν εἰς — ς, τὴν αἰτ. εἰς — ν καὶ τὸν πληθ. εἰς — ες. λχ.

Τὰ εἰς — α.

Ἡ ἡμέρα	αἱ ἡμέρες
τῆς ἡμέρας	τῶν ἡμερῶν
τὴν ἡμέρα	τὰς ἡμέρας, τὰς ἡμέρας

Ἡ χαρὰ	αἱ χαρὰς
τῆς χαρᾶς	τῶν χαρῶν
τὴν χαρὰ	τὰς χαρὰς, τὰς χαρὰς

2). Τὰ εἰς — ε, τὰ ὅποια ὅλα εἶναι τουρκικὰ.

Ἡ νενὲ	αἱ νενέδες
τῆς νενές	τῶν νενέδων
τὴν νενὲ	τὰς νενέδες

Ἡ βαλιδὲ	αἱ βαλιδέδες
τῆς βαλιδῆς	τῶν βαλιδέδων
τὴν βαλιδὲ	τὰς βαλιδέδες

3). Τὰ εἰς η.

Ἡ νύφη	αἱ νύφες
τῆς νύφης	τῶν νυφῶν
τῇ νύφῃ	τές νύφες
—	
Ἡ ἀδελφή	αἱ ἀδελφές
τῆς ἀδελφῆς	τῶν ἀδελφῶν
τὴν ἀδελφῇ	τές ἀδελφές
—	

4). Τὰ εἰς — ις.

Ὅλα τὰ εἰς — ις θηλυκὰ τῆς ἀρχαίας ἢ νεοελληνικῆ τὰ ἔτρεψεν εἰς — η λχ. ἢ βρύση, ἢ κρίση, ἢ ράχη, ἢ πόλη κλ. τὰ ὁποῖα εἰς τὸν πληθ. κάμνουν εἰς — ες, ὅπου τὸ — ε, προφέρεται ὡς — ει, ὥστε τὸ κλινόμενον συμπίπτει εἰς τὴν προφορὰν μὲ τὸν τύπον τῆς ἀρχαίας: αἱ πόλεις, αἱ βρύσεις, αἱ κρίσεις, Περιεργότερον ὅμως εἶναι ὅτι τὰ ὀνόματα ταῦτα δὲν ἔχουν ἀκόμη τύπον διὰ τὴν γεν. τοῦ πληθυντικοῦ: τὰ: τῶ βρυσῶ, τῶν κρισῶ, ἢ τῶ βρυσῶνε, τῶν κρισῶνε τὰ ὁποῖα προσπαθοῦν νὰ μᾶς εἰσάξουν οἱ Δημοτισταί μας εἶναι ἔντελῶς ἄγνωστα εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπου ἀναντιλέκτως ὁμιλεῖται πολὺ καλλίτερον ἢ δημοτικῇ παρ' εἰς ὅλα τὰ ἄλλα μέρη· καὶ ἔχει πολὺ δίκαιον ὁ Κ. Ψυχάρις νὰ λέγῃ: «ἀριστοῦργημα θὰ ἦτον νὰ μὴ φαινόντανε τέτοια γενική».

Αἱ φράσεις «ἡ δεῖνα μεγάλη Δύναμις, αἱ τρεῖς μεγάλοι Δυνάμεις» τὰς ὁποίας ἀκούει τις συχνάκις εἰς τὴν Βουλὴν καὶ τὰ καφενεῖα, εἶναι τῆς καθαρευούσης. Ἐντ' αὐτῶν ὁ λαὸς λέγει: «τὸ τάδε μεγάλο βασίλειο καὶ τὰ τρία μεγάλα βασίλεια».

5). Τὰ εἰς — ος θηλυκὰ τῆς ἀρχαίας, ἢ Νεοελλ. ἔτρεψε τὰ μὲν εἰς ἀρσενικά: ὁ πρόοδος, ὁ μέθοδος: τὰ δὲ εἰς θηλυκὰ: ἡ δροσιὰ ἀντὶ ἡ δρόσος, ἡ σκοτίδα ἀντὶ τὸ σκότος. Τὰ δὲ κλίνει ὡς τὰ ἄλλα αὐτῆς θηλυκὰ λχ. ἡ Χίο τῆς Χίος, ἡ Τήνο τῆς Τήνος κλ.

6). Τὰ εἰς — οῦ.

Ἡ φαγοῦ	αἱ φαγοῦδες
τῆς φαγοῦς	τῶν φαγοῦδων
τῇ φαγοῦ	τές φαγοῦδες
—	

Ἡ ἄλεποῦ	αἱ ἄλεποῦδες
τῆς ἄλεποῦς	τῶν ἄλεπούδων
τὴν ἄλεποῦ	τές ἄλεποῦδες

Γ'. Κλίσεις τῶν οὐδετέρων.

Τὰ οὐδέτερα τῆς Νεοελληνικῆς λήγουν :

τὰ μὲν εἰς — α
τὰ δὲ εἰς — ι
τὰ δὲ εἰς — ο.

Καὶ τὰ μὲν εἰς — α λήγοντα διατηροῦσιν ἀκόμη τὴν περιττοσύλ-
λαβον κλίσιν τῆς ἀρχαίας, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι πολλὰ ἐξ αὐτῶν
σχηματίζουσι τὴν γεν. εἰς — ου λχ.

τὸ κάμωμα	τὰ καμώματα
τοῦ καμώματος	τῶν καμωμάτων
τὸ κάμωμα	τὰ καμώματα

τὸ κάθισμα	τὰ καθίσματα
τοῦ καθίσματος	τῶν καθισμάτων
τὸ κάθισμα	τὰ καθίσματα

τὸ στρῶμα	τὰ στρώματα
τοῦ στρώματος	τῶν στρωμάτων
τὸ στρῶμα	τὰ στρώματα

τὸ πράγμα	
τοῦ πράγματος καὶ τοῦ πραγμάτου κτλ.	

Πολὺ δμαλωτέρα εἶναι ἢ κλίσεις τῶν εἰς — ι καὶ — ο ληγόντων.
Ταῦτα σχηματίζουσι τὴν γεν. των εἰς — ου τὴν πληθ. εἰς — α.

τὸ χέρι	τὰ χέρια
τοῦ χεριοῦ	τῶν χεριῶν
τὸ χέρι	τὰ χέρια

τὸ ξύλο	τὰ ξύλα
τοῦ ξύλου	τῶν ξύλων
τὸ ξύλο	τὰ ξύλα

Τὰ εἰς — ος τῶν ἀρχαίων ἢ Νεοελλ. ἄλλα μὲν μετέπλασεν εἰς — ι πχ. τὸ στήθος τ' ἀστήθι πληθ. τ' ἀστήθια, τὸ χεῖλος τ' ἀχεῖλι τ' ἀχειλία, τὸ σκέλος τ' ἀσκέλι τ' ἀσκέλια. Ἄλλων μετέβαλε μόνον τὸν πληθυντικόν, τὸ βάθος πληθ. τὰ βάθια, τὸ ἄνθος πληθ. τὰ ἄνθια. τὸ πῦθος τὰ πάθια κλ.

Ἐνῶ τὰ εἰς — ο ρηματικά λχ. τὸ ράψιμο, τὸ βάσιμο, τὸ κόψιμο κλ. κλίνονται περιττοσυλλάβως, τοῦ κοψίματος, τοῦ ραψίματος, τὰ ραψίματα κλ.

Ἐκ τούτων ἐννοεῖ τις εὐκόλως, ὅτι τὰ τῆς κλίσεως ταύτης εὐρίσκονται ἀκόμη εἰς ἐπεξεργασίαν. Καὶ ἐτακτοποίησε μὲν ὅχι ὀλίγα ὁ λαὸς, μένουν ὅμως ἀκόμη, εὐτυχῶς ὅχι πολλὰ, ἐπὶ τῶν ὁποίων δὲν εἶπεν ἀκόμη τὸν τελευταῖόν του λόγον.

Εἶναι λοιπὸν ἡ κλίσις τῶν ὀνομάτων τῆς Νεοελλ. Γλώσσης **μικτῆ**, διότι ὁ μὲν ἐνικὸς αὐτῆς σχηματίζεται κατὰ τὴν κλίσιν τῶν ἰσοσυλλάβων τὰ δὲ πληθ. κατὰ τὴν κλίσιν τῶν περιττοσυλλάβων τῆς ἀρχαίας.

Μεγάλως ὅμως θὰ ἔσφαλλέ τις ἂν ἐπίστευεν ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τοῦ κλίνειν τὰ ὀνόματα εἶναι προῖόν τῆς διαφθορᾶς τῆς Κοινῆς ἢ τῆς Ἀττικῆς καὶ ὅτι ἐμορφώθη κατὰ τοὺς τελευταίους μετὰ Χριστὸν χρόνους.

Ἀπ' ἐναντίας, πλεῖστοι ὅσοι λόγοι μᾶς κάμνουν νὰ πιστέψωμεν, ὅτι ἡ κλίσις αὕτη εἶναι ἀρχαιότερα τῆς παραδεδειγμένης ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς τῆς κλασικῆς περιόδου, καὶ ὅτι ἡ ἐμφάνισίς της εἰς τὴν Νεοελληνικὴν δὲν εἶναι νεωτερισμὸς, ἀλλ' ἐπάνοδος εἰς ἀρχαιότερους τύπους.

Πραγματικῶς, τὰ στοιχεῖα τῆς κλίσεως ταύτης ἀπαντῶνται εἰς τοὺς ἀρχαιότερους τῶν παλαιῶν συγγραφέων καὶ ποιητῶν καὶ τὸ περιεργότερον ὄλων εἶναι, ὅτι μετεχειρίζονται αὐτὰ ὁσάκις θέλουν νὰ λαλήσουν τοῦ λαοῦ τὴν Γλῶσσαν. Οὕτω λχ. ὁ Ἀριστοφάνης διὰ νὰ ὀνομάσῃ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα μὲ τοῦ λαοῦ τὴν γλῶσσαν, μεταχειρίζεται τὰς μέτροις σήμερον ἐν χρήσει λαϊκὰς ἐκφράσεις, **παπὰ, μαμὰ**. Διὰ ν' ἀποφύγουν δ' ἐνδεχομένην σύγχυσιν οἱ περιφημότεροι συγγραφεῖς τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος ἀναφέρουν εἰς τὰ συγγραμμάτα των πολλὰ κύρια καὶ Γεωγραφικὰ ὀνόματα, ὅπως ταῦτα ἦσαν γνωστὰ εἰς τὸν λαὸν καὶ ὅχι εἰς τοὺς λογίους λχ. **Μηνᾶς** ὁ **Σπαρτιάτης** (Θουκ.) ἀντὶ Μηνόδοτος, **Ζηνᾶς** ἀντὶ Ζηνόδοτος, **Μακᾶς**, **Ἀλεξᾶς**, **Φιλετᾶς** κλ. ὁ Ἀριστοφάνης μάλιστα προχωρεῖ πολὺ μακρότερα. Διὰ τὰ μιμηθῆ

τὸν λαὸν λέγει: ὁ **λαχανᾶς** ἀντὶ ὁ **λαχανοπώλης**, **σχοινᾶς** ἀντὶ **σχοινοπώλης** καὶ ὁ **κατοφαγᾶς**, τὸ ὁποῖον δὲν διαφέρει καθόλου ἀπὸ τὸ συκοφαγᾶς κλ. τῆς σημερινῆς γλώσσης. Ὑπάρχουν μάλιστα μέρη τῶν κωμωδιῶν του, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ποιητὴς οὗτος προτιμᾷ τὸ **κατοφᾶς**, ἀντὶ τοῦ **κατοφαγᾶς**: ἔξ οὗ δύναται τις νὰ συμπεράνη ὅτι ὁ σήμερον παρὰ τῷ λαῷ ἐν χρήσει τύπος **νὰ φάω**, **νὰ φᾶς**, **νὰ φᾶν**, δὲν εἶναι τόσον νέος ὅσον τὸν ὑποθέτουν.

Αὐτὸ τοῦτο ἠμπορεῖ τις νὰ εἶπῃ καὶ διὰ τὰ εἰς — ης ὀνόματα, λχ. τὰ Διοκλῆς, Πραξικλῆς, Κτησοκλῆς, Ἀριστοφάνης κλ. ὅλα αὐτὰ εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἔκαμαν τὴν γεν. των εἰς — η, καὶ τὴν αἰτ. εἰς — ην, ὅπως δηλ. τὰ εἰς — ης τῆς κοινῆς Γλώσσης. Εἰς δὲ τοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς τὰ ὀνόματα: ὁ Ἄλυσ τοῦ Ἄλυ, ὁ Λάρδυσ τοῦ Λάρδου, ὁ Τίγρις τοῦ Τίγρι εἶναι τόσον συχνὰ ὅσον καὶ τὰ εἰς — ος δευτερόκλιτα. Τὰ εἰς — ος ἐσηματίζον ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τὴν γεν. εἰς — ου καὶ τὴν αἰτ. εἰς — οῦν, ὁ ἀπλοῦς τοῦ ἀπλοῦ τὸν ἀπλοῦν, ὁ νοῦς τοῦ, ὁ ροῦς τοῦ ροῦ κλ. Ἄν δὲ πρέπη νὰ πιστέψωμεν τὸν Σχολιαστ. τοῦ Θεοκρίτου (Α. 92), οἱ Δωριεῖς ἐσηματίζον ὅλας αὐτῶν τὰς πληθυντικὰς εἰς — ερ = ες, πχ. πάσσαλερ ἀντὶ πάσσαλες, γεῶρες ἀντὶ γεῶραι, μηνθῆρες ἀντὶ μηνθῆραι, ἔξ οὗ καὶ τὰ ὀρνιθοθῆρες, κυνοθῆρες, λεξιθῆρες καὶ τοῦ Αἰλιανοῦ αἱ ξυμπαίκτηριες (Νύμφαι), ἀντὶ ξυμπέκτριαι. Τέλος οἱ Αἰολεῖς ἐσηματίζον ὅλας αὐτῶν τὰς αἰτ. πληθ. εἰς — αις, τὸ ὁποῖον δὲν διαφέρει ἀπὸ τὸ — ες τῆς σημερινῆς Γλώσσης.

Ἐὰν λοιπὸν ὅλα αὐτὰ εἶναι, ὡς πιστεύομεν, ἀληθῆ, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ἡ σήμερον ὑπὸ τοῦ Ἑλλην. λαοῦ λαλουμένη εἶναι σωστά ἡ Γλῶσσα, ἡ ὁποία ἐνάοιε εἰς ἑαυτὴν τοὺς γλωσσικοὺς τύπους τῶν δύο μεγάλων Ἑλλ. φυλῶν, τῶν Αἰολο-Ἀρχαδῶν καὶ τῶν Ἰώνων, καὶ ὁμοιάζει μέχρι ταυτότητος τὴν πρὸ τοῦ Ὀμήρου εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ πάντων λαλουμένην Γλῶσσαν. Ἐνῶ ἡ καθαρεύουσα, ἡ ὁποία ὀλονὲν τείνει νὰ ταυτισθῇ μὲ τὴν Κοινὴν ἢ μὲ τὴν Ἀττικὴν, χωρίζει, καὶ θὰ χωρίσῃ μίαν ἡμέραν τελειωτικῶς τὸ ἔθνος εἰς δύο διακεκομμένους τάξεις, τὴν τῶν **Εὐγενῶν** καὶ τὴν τῶν **Χυδαίων**, ὅπως ἄλλοτε τόσον καλὰ τὸ ἀνέπτυξεν ὁ Κοσ Βερναδάκης.

Ἐπίθετα.

Ἡ Νεοελληνικὴ ἔχει δύο τάξεις ἐπιθέτων. Τὰ ἴδια αὐτῆς δημόδη ἐπίθετα, καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν, καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἀκόμη δὲν κατώρθωσε νὰ δώσῃ τοὺς εἰς αὐτὴν ἰδιαίζοντας τύ-

πους. Πολὺν δὲ φρονίμως ποιούσα ἔξακολουθεῖ νὰ κλίνη τὰ μὲν πρῶτα κατὰ τὰς συνηθείας τῆς Γραμματικῆς τῆς, τὰ δὲ δεύτερα κατὰ τὴν Γραμματικὴν τῆς ἀρχαίας.

Εἶναι δὲ ὅλα τρικατάληκτα καὶ φωνηεντόληκτα καὶ κλίνονται ὅπως καὶ τὰ ὀνόματα.

Τὰ εἰς — ας.

ἀρσενικὰ

Ὁ φαγᾶς
τοῦ φαγᾶ
τὸν φαγᾶ

οἱ φαγάδες
τῶν φαγάδων
τοὺς φαγάδες

θηλυκὰ

Ἡ φαγοῦ
τῆς φαγοῦς
τὴν φαγοῦ

αἱ φαγοῦδες
τῶν φαγοῦδων
τὲς φαγοῦδες

οὐδέτερα

Τὸ φαγάδικο
τοῦ φαγάδικου
τὸ φαγάδικο

τὰ φαγάδικα
τῶν φαγάδικων
τὰ φαγάδικα

Τὰ εἰς — ης.

ἀρσενικὰ

Ὁ ἀκαμάτης
τοῦ ἀκαμάτη
τὸν ἀκαμάτη

οἱ ἀκαμάτηδες
τῶν ἀκαμάτηδων
τοὺς ἀκαμάτηδες

θηλυκὰ

Ἡ ἀκαμάτρα
τῆς ἀκαμάτρας
τὴν ἀκαμάτρα

αἱ ἀκαμάτρες
τῶν ἀκαμάτρων
τὲς ἀκαμάτρες

οὐδέτερα

Τὸ ἀκαμάτικο
τοῦ ἀκαμάτικου
τὸ ἀκαμάτικο

τὰ ἀκαμάτικα
τῶν ἀκαμάτικων
τὰ ἀκαμάτικα

Τὰ εἰς — ος ἐπίθετα κλίνονται ὅπως τὰ εἰς — ος ὀνόματα τῆς
 Αἰς Κλίσιως μὲ μόνην τὴν διαφορὰν, ὅτι τὰ θηλυκὰ των εἰς τὸν
 πληθ. λήγουσιν ὅλα εἰς — ες.

ἀρσενικά

Ὁ γερός	οἱ γεροὶ
τοῦ γεροῦ	τῶν γερῶν
τὸ γερό	τοὺς γερούς

θηλυκὰ

Ἡ γερὴ	αἱ γερεῖς
τῆς γεροῆς	τῶν γερῶν
τὴ γερὴ	τὰς γερεῖς

οὐδέτερα

τὸ γερό	τὰ γερά
τοῦ γεροῦ	τῶν γερῶν
τὸ γερό	τὰ γερά

Οὕτω κλίνονται καὶ τὰ :

ξερός	ξερὴ	ξερό
ἀφράτος	ἀφράτη	ἀφράτο
μονάχος	μονάχη	μονάχο
χαρούμενος	χαρούμενη	χαρούμενο

Αἱ ἔξαιρέσεις καὶ ἐνταῦθα εἶναι πολλὰ ὀλίγαι.

Τὰ εἰσέτι ὑπὸ ἐπεξεργασίαν εὐρισκόμενα ἀρχαῖα ἐπίθετα εἶναι τὰ
 εἰς — υς, ὁ **γλυκὺς**, ὁ **πλατὺς**, ὁ **παχὺς**, τῶν ὁποίων πολλὰ ὁ λαὸς
 μετέβαλεν ἤδη εἰς — ος, **γλυκός**, **ἐλαφρός**· τὰ περισσότερα ὅμως μένουσιν
 ἀκόμη ἄθικτα, ὁ βαθὺς ἢ βαθειὰ τὸ βαθύ, ὁ **μακρὺς** ἢ **μακρεῖα** τὸ
μακρὺ, ὁ **φαρδὺς** ἢ **φαρδεια** τὸ **φαρδύ**.

Εἶναι δὲ ἀξιοσημείωτον, ὅτι τὰ θηλυκὰ εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα
 πρῶτα ὄλων ὑποχωροῦν εἰς τὴν ἐκλαΐκευσιν. Μᾶς ἐνθυμίζουσιν τὴν
 Εὐαν, ἣτις πρώτη ὄλων ἐγεύθη τὸν καρπὸν τοῦ δένδρου τῆς γνώσεως.

Ἡ Νεοελληνικὴ δὲν ἔχει ἐπίθετα δικατάληκτα, τὸ ὁποῖον δηλοῖ,
 ὅτι δὲν προῆλθεν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν. Οὕτω λέγει : **ἡμερη** ἀντὶ ἡμερος,
ἔτοιμη ἀντὶ ἔτοιμος, **ἔρημη** ἀντὶ ἔρημος, **ἄγρια** ἀντὶ ἄγριος κτλ. τὰ

ὅποια δὲν εἶναι τῆς Ἀττικῆς, ἀλλὰ τῆς γλώσσης τοῦ Ὀμήρου. Δὲν ὑπάρχει δὲ ἀμφιβολία, ὅτι καὶ οἱ Ἀττικοὶ, πρὶν ἢ συλλάβουν τὴν ἰδέαν νὰ ἐπαναφέρουν εἰς τὴν Γλῶσσαν τῶν τοῦς παναρχαίους Ὀμηρικοὺς τύπους, μετεχειρίζοντο καὶ αὐτοὶ ἀντὶ τῶν δικαταλήκτων τὰ τρικατάληκτα ἐπίθετα. Ἐφ' ὅτου ὅμως ἠθέλησαν νὰ ἀρχαίσουν, τόση τοῦς κατέλαβε μανία ὑπὲρ τῶν δικαταλήκτων ἐπιθέτων, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου καὶ αὐτὰ τὰ παρ' Ὀμήρῳ τρικατάληκτα τὰ μετέβαλον εἰς δικατάληκτα. Εἰς τοὺς καλητέρους Ἀττικοὺς συγγραφεῖς ἀπαντᾷ τις **δίκας ἐρήμους, ἔτοιμος βοήθεια, ἱερὸς ἀκτῆ, θερμὸς αὐτμῆ, ξενικὸς εἰσβολή, ποθηνὸς ἡμέρα, χήρα πολιοῦς, τάλαινα πτωχὸς κλ.** Νομίζει τις ὅτι εὐρίσκεται μεταξὺ Σκυθῶν ἢ Βουλγάρων, καὶ ἀκούει τὸ ἱστορικόν: « ἐγὼ δὲν εἶμαι Βούλγαρο, ἐγὼ εἶμαι ἀπὸ τὸ πόλι ».

Πολὺν καλὰ λοιπὸν ἔπραξεν ὁ λαὸς μὴ θελήσας ποτὲ νὰ παραδεχθῆ εἰς τὴν Γλῶσσαν τοῦ καμίαν ἀπ' αὐτὰς τὰς σχολαστικότητας, αἱ ὅποια δὲν ἠμποροῦν παρὰ σύγχυσιν νὰ ἐπιφέρουν. Ἐπ' ἐναντίας ἔτρεψε τὰ πλείοτερα τῶν ἀρχαίων εἰς — ης ἐπιθέτων εἰς — ος· καὶ ἀντὶ ὁ καὶ ἡ αὐθάδης τὸ αὐθαδες, λέγει σήμερον, **ὁ αὐθάδιος ἢ αὐθάδισα τὸ αὐθάδικο**, ἀντὶ τοῦ ὁ καὶ ἡ ὑγίης τὸ ὑγιές, **ὁ γερὸς ἢ γερῆ τὸ γερὸν**, ἀντὶ τοῦ ὁ καὶ ἡ ἀκριβῆς τὸ ἀκριβές, **ὁ ἀκριβὸς ἢ ἀκριβῆ τὸ ἀκριβὸν**, ἀντὶ τοῦ ὁ καὶ ἡ δυστυχῆς, λέγει: **ὁ δύστυχος ἢ δύστυχη τὸ δύστυχο**. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἔτρεψε καὶ τὸ ἄρσεν εἰς **ἀρσενικὸς**, τὸ **θηλυ** εἰς **θυλικὸς**, καὶ ἔδωκεν ὡς **θηλυκὸν** εἰς τὸ εὐλαβῆς τὸ **εὐλάβισα**, καὶ εἰς τὸ συγγενῆς τὸ **συγγένισα**.

Παραθετικά.

Συνεπῆς πρὸς ἑαυτὸν ὁ Ἑλλην. λαὸς σχηματίζει τὰ παραθετικά τῶν εἰς — ος—ιος καὶ — ος ἐπιθέτων τοῦ κατὰ τὴν ἀρχαίαν Γραμματικὴν: Δηλ. τὰ μὲν συγκριτικά εἰς—**τέρος**, τὰ δὲ ὑπερθετικά εἰς—**τάτος**.

εὐκολος	εὐκολότερος	εὐκολότατος
τίμιος	τιμιότερος	τιμιότατος
βαθὺς	βαθύτερος	βαθύτατος.

Ἐνθυμούμενος ὅμως, ὅτι ὅλα τὰ σήμερον εἰς — ος λήγοντα ἐπίθετα, εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἔληγον εἰς — υς, σχηματίζει ἕως σήμερον πολλῶν τὰ συγκριτικά εἰς — ὑτερος.

καλὸς	καλύτερος	ἀλλὰ	καλότατος
μεγάλος	μεγαλύτερος	»	μεγαλότατος
κοντός	κοντύτερος	»	κοντότατος.

Τὰ καθ' αὐτὸ ὅμως παραθετικά τῆς δημόδου Γλώσσης σχηματίζονται διὰ τῆς προθέσεως τοῦ ἐπιρρήματος **πλὺ** ἢ **πρὺ** (=πλέον) διὰ τὰ συγκριτικά, καὶ τοῦ **ὄ πλὺ** ἢ **ὄ πρὺ** διὰ τὰ ὑπερθετικά: **πρὸ καλὸς**, **πρὸ καλῆ**, **πρὸ κακὸς**, **πρὸ τροπῆ**, καὶ **ὄ πρὸ κακὸς**, **ὄ πρὸ δύστροπος** ἀπ' ὅλους. Ἀπαράλλακτα ἔλεγον καὶ οἱ ἀρχαῖοι «**λόγους μᾶλλον τούτων γενναίους**». Τὸ **θηλυ μᾶλλον οἰκτρὸν τῶν ἀρσένων**», ὥστε ὁ σήμερον ἐν χρήσει τρόπος τῆς παραθέσεως ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀνάπτυξις τοῦ ἀρχαίου.

Ἡ ἔλλειψις μακρῶν φωνηέντων εἰς τὴν Νεοελληνικὴν μᾶς ἀπαλλάττει τῆς φροντίδος περὶ τοῦ πῶς πρέπει νὰ γράφωμεν τὸ πρὸ τοῦ — **τέρος** καὶ **τάτος** εὐρισκόμενον φωνῆεν.

Ἀπὸ τὰ πανάρχαια παραθετικά εἰς — ἰών καὶ — ἴστος, τὰ ὁποῖα οἱ Ἀττικισταὶ τόσον ἐκοπίασαν διὰ νὰ εἰσάξωσιν ἐκ νέου εἰς τὴν Γλῶσσαν, ὁ λαὸς δὲν ἐφύλαξε παρὰ τὸ **πλέον**, τὸ ὁποῖον εἰς **πλὺ** ἢ καὶ **πρὺ** ἐσυντόμευσε, καὶ τὸ **κᾶλλιον** τὸ ὁποῖον **κᾶλλιο** προφέρει, ὡς καὶ τὰ συγκριτικά αὐτῶν **πλειότερος** καὶ **καλλότερος** καὶ **χειρότερος**.

Τὰ ὑπερθετικά **ἄριστος**, **κᾶλλιστος**, **κείριστος** εἶναι Ἑλληνισμοὶ εἰσαχθέντες ἀπὸ τὸ Σχολεῖον ἢ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν Γλῶσσαν, καὶ χρησιμεύουν ἀκόμη ὡς μεγεθυντικά ἀπόλυτα. Συνηθέστερον ὅμως ὁ λαὸς ἐκφράζει τὴν ἰδέαν ταύτην διὰ τῶν: «**ὄ πρὸ καλύτερος** ἀπ' ὅλους, **ὄ πρὸ μεγαλύτερος**, **ὄ πρὸ χειρότερος** ἀπ' ὅλους», ὁμιλεῖ δηλ. ἀπαράλλακτα ὅπως οἱ Ἴταλοὶ καὶ οἱ Γάλλοι: *il plus grande di tutti* *le plus grand de tous*, καὶ δὲν εἶναι ἀπίθανον ὁ τρόπος οὗτος τοῦ ἐκφράζεσθαι νὰ ἦναι λείψανον τῆς ἐπιδράσεως τῶν Ἑθνῶν τούτων εἰς τὴν Γλῶσσαν μᾶς.

Ἀριθμητικά.

Τούτων κλιτὰ μὲν εἶναι τὰ:

ὁ ἕνας, ἑνὸς καὶ ἑνοῦ, ἕναν

(τὸ μιανοῦ εἶναι τῶν Φραγγικῶν χρόνων)

ἡ μία καὶ μία καὶ μιὰ, μιᾶς καὶ μιανῆς, μιάν,

τὸ ἕνα, ἑνὸς καὶ ἑνοῦ, ἕνα.

Τὸ δύο εἶναι ἀκλιτον τὸ **δύο** τῆς Γεν. Πληθ εἶναι τῆς ἐποχῆς τῶν Φραγγῶν, ὅπου ἐσήμαινεν **ἀμροτέρους**.

Οἱ καὶ αἱ τρεῖς, τῶν τριῶν, τὰ τρία
οἱ τέσσαραις, αἱ τέσσαρες, τὰ τέσσαρα.

Οἱ στρογγυλοὶ ἀριθμοὶ : διακόσιοι, τριακόσιοι καὶ τετρακόσιοι κλ.
κλίνονται μόνον εἰς τὸν πληθυντ. ἐπιθετικῶς.

Ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι ἄκλιτα.

Πρὸς ἔκφρασιν τῶν δεκάδων οἱ ἀρχαῖοι μετεχειρίζοντο τὴν κατά-
ληξιν — **κοντα**. Τριάκοντα. τεσσαράκοντα, πενήκοντα, ἢ σημερινὴ
Γλῶσσα συντομεύει τὰς ἐκφράσεις ταύτας λέγουσα : τριάντα, πενήντα,
ἑξήντα κλ. τὸ δὲ τεσσαράκοντα τὸ ἐλάττωσεν εἰς μόνον : σαράντα.

Ἡ συστολὴ ὅμως αὕτη τῶν λέξεων τούτων δὲν εἶναι νέα ἀνέρχεται
πέραν τοῦ Θ'. αἰῶνος. Εἰς τὸν Πορφυρογέννητον ἀπαντᾶται ἡ φράσις
σαράντα συντρόφων καὶ εἰς τὸν Θεοφύλακτον : **Κωνσταντῖνος ὁ**
Σαραντάπηχος.

Διὰ τὰ ἀριθμήσουν ἀπὸ τὰ 11—19 οἱ ἀρχαῖοι ἐσυνήθιζον νὰ
προφέρουν τὸν ἀριθμὸν τῶν μονάδων καὶ τὸν τῆς δεκάδος ἐνωμένους,
ἑνδεκα, δώδεκα τρισκαίδεκα κλ. πέραν δὲ τῶν εἴκοσι χωρισμένους μὲν
ἀπ' ἀλλήλων, συνδεδεμένους δὲ δι' ἑνὸς — **καὶ**· Δύο καὶ εἴκοσι, τρία
καὶ τεσσαράκοντα, πέντε καὶ ἑξήκοντα. Ἐνῶ ἡ λαλουμένη θέτει εἰς
τὰς ἀριθμήσεις τῆς πρῶτον τὰς δεκάδας καὶ ἔπειτα τὰς μονάδας, καὶ
χωρὶς οὐδενὸς συνδετικῆς μορίου. Δέκα τρία, δέκα τέσσαρα εἴκοσι πέντε,
ἑξήκοντα ἕξ κλ. Τὰ μόνα ἐξαιρούμενα τοῦ κανόνος εἶναι τὰ : **ἑνδεκα**
καὶ **δώδεκα**, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Μακεδονίας τ' ἀκούει
τις **δέκα ἕνα**, **δέκα δεῦο** κλ.

Τὰ **ἕνας ἕνας**, **μὲν μὲν**, **δεῦο δεῦο**, ὡς καὶ τὰ : ἀπὸ **ἕνας ἕνας**,
ἀπὸ **μὲν μὲν** κλ. τῆς κοινῆς ἀντιστοιχοῦν μὲ τὰ : ἀνὰ εἷς, ἀνὰ μία, ἀνὰ
δύο τῶν ἀρχαίων ἐφυγαν **ἕνας ἕνας**, **τοὺς πῆραν ἕναν ἕναν** κλ.
Διαφέρει ὅμως τούτων τὸ : **ἕνας κ' ἕνας**, **μὲν καὶ μὲν**, **ἕνα κ' ἕνα**
διὰ τῶν ὁποίων ὁ λαὸς ἐννοεῖ, ὅτι ἕκαστον τῶν ἀτόμων τούτων εἶναι
τόσον καλῶς συγκεκριομένην ὥστε ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὡς ὁ τύπος
τοῦ εἶδους του· ἐκφράσις ἢ ὁποία καθ' ὅσον ἐγὼ γνωρίζω, δὲν ὑπάρχει
εἰς τὴν ἀρχαίαν.

Τὰ οὐσιαστικὰ ἀριθμητικὰ τῆς Νεοελλ. εἶναι μεταπλασμένα ἀπὸ
τὰ ἀρχαῖα· ἢ μονάδα, ἢ δεκάδα, ἢ ἑκατοντάδα, ἢ χιλιάδα. Ἐκτὸς ὅμως
τούτων ἡ Γλῶσσα αὕτη ἔχει πληθὸς ὄλον Ἀριθμητικῶν οὐσιαστικῶν,
σχηματισμένων κατὰ τὸν Λατινικὸν τρόπον, τῆ προθέσει δηλ. τῆς
καταλήξεως — **αρια** τὴν ὁποίαν ὁ λαὸς ἐσυντόμευσεν εἰς — **αρα** λχ.
ἢ **δυάρα**, ἢ **τριάρα**, **πεντάρα**, **δεκάρα**, **σαραντάρα**, **ἑκατοντάρα**,

καὶ οὐδέτερος τὸ **δύαρι**, **τριάρι**, **ἐκατοντάρη**, καὶ **ἐκατοστάρι**, ὡς καὶ τὰ κατὰ προσέγγισιν **δεκαρχῖα**, **εἰκοσρχῖα** **τριανταρχῖα** κλ.

Τὰ τακτικά : πρῶτος, δεύτερος, τρίτος κλ. κλίνονται ἐπιθετικῶς. Τὰ οὐδέτερα ὁμως αὐτῶν ὅταν ἀναφέρονται εἰς οὐσιαστικά διαιρέσιμα, λαμβάνουν κλασματικὴν σημασίαν : τὸ τρίτον τῆς ἀξίας, ἓνα τέταρτο τῆς ὥρας, ἓνα δέκατον ἕκτον ἢ ἓνα τριακοσιοστὸν δεύτερον τοῦ Χρηματιστηρίου ἦτοι τὸ ἐλάχιστον τῆς ἀξίας τοῦ τιμωμένου πράγματος.

Τὰ περισσότερα τῶν πολλαπλασιαστικῶν τῆς Νεοελλ. εἶναι μεταπλασμένα ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα **διπλός**, **τριπλός**, ἀντὶ διπλοῦς τριπλοῦς. Πρὸς δὲ καὶ **τριδιπλος**, **τετράδιπλος**, ὡς καὶ τὰ **τρίπαχος** καὶ τὰ **τετράπαχος**, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐνθυμίζον τὸ : **τρискаιδεκάπυχος** τοῦ Θεοκρίτου.

Τὰ μὲ τὸ **ἡμισυ** μικτὰ ἢ λαλουμένη ἐκφράζει : 1) χωρὶς συνδέσμου ἀκλίτως *λχ.* **δρόμισυ**, **τριάμισυ**, **τεσσεράμισυ**. 2) μετὰ τοῦ **καὶ** — ὁμογενῶς *λχ.* **μῖα καὶ μισή**, **τρία καὶ μισό**. Εἰς μίαν δὲ ἐπιγραφὴν Ἀρκαδικὴν ἀναγινώσκομεν ἀντὶ τοῦ ἡμισυς ἡμισο, τὸ ὅποιον τόσον πλησιάζει τὸ σημερινόν μας μισό.

Ἄντωνυμιαί.

Καὶ εἰς τὰς Ἄντωνυμίας ἡ Δημοτικὴ διαφέρει ὄχι ὀλίγον τῆς ἀρχαίας : τὸ περιεργον ὁμως ὅτι εἰς τὰς διαφορὰς τῆς ταύτας δὲν νεωτερίζει ἀλλὰ ἐπανέρχεται εἰς ἀρχαιοτέρους τύπους.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὰ : **σεῖς** καὶ **ἐσεῖς** τῆς Γλώσσης ταύτης ἐσηματίσθησαν ἀπὸ τὸ **σύ** καὶ **ἐσύ** τοῦ ἐνικοῦ, ὅπως τὰ **ἐμεῖς** καὶ **μεῖς** ἀπὸ τὸ **ἐμέ** καὶ **μέ**. Ἄλλὰ οἱ τύποι οὗτοι πλησιάζουν εἰς τὰ Σανσκριτικά πρότυπα **ma** καὶ **tu** πολὺ περισσότερον παρὰ τὰ **ἡμεῖς** καὶ **ὕμεῖς** τῆς ἀρχαίας εἶναι ἐπομένως ἀρχαιότεροι τούτων.

Αὐτὸ τοῦτο ἠμπορεῖ τις νὰ εἴπῃ καὶ διὰ τὰ **ἐμένα** καὶ **ἐσένα**. Καὶ οἱ τύποι οὗτοι ἐσηματίσθησαν κατὰ Σανσκριτικά πρότυπα, τὰ ὁποῖα οἱ Ἕλληνες συνεπλήρωσαν, προσθέσαντες εἰς αὐτὰ τὸ τελικόν — α. Φαίνεται ὁμως ὅτι καὶ τὸ ἀρκτικὸν τῶν λέξεων τούτων — ε δὲν εἶναι ριζικόν, ἀλλὰ προήλθεν ἀπὸ ἑξασθένησιν προθετικοῦ—α τὸ ὅποιον διεσώθη εἰς τὴν Τραπεζοῦντα : **ἀτοῦτος** ὡς ἀντὶ **ἐτοῦτος** καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν, **ἀμένα** ἀντὶ **ἐμένα**. Τὰ : **τὸς**, **τή**, **τὸ**, **τέλος**, ἢ τριτοπρόσωπος ἀντωνυμία τῆς λαλουμένης, εἶναι τὸ ἀρχαῖον ὀριστικὸν ἄρθρον εἰς σημασίαν ἀντωνυμίας, ἀπαράλλακτα ὅπως ἀπαντᾶται καὶ εἰς τὸν

“Όμηρον, καὶ αἱ συνήθειαι εἰς τὸν λαὸν ἐκφράσεις : **δός του, εἰπές της, μίλησέ του** κλ. ὁμοιάζουν μέχρι ταυτότητος τοὺς ἀντιστοίχους τοῦ “Όμηρου.

Καθὼς οἱ ἀρχαῖοι συνηθίζουσι καὶ οἱ σημερινοὶ Ἕλληνας νὰ μεταχειρίζονται, ἀντὶ τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν, ἐκφράσεις τιμητικὰς ἢ περιποιητικὰς. Ἡ **εὐγένειά σου, ἡ τιμιότη σου, ἡ ἀφρευτιά σου**, εἶναι ἐκφράσεις συνηθέσταται εἰς τοῦ λαοῦ τὸ στόμα. Ἄλλη μία ἐπίσης συχνή, ἀλλὰ δυσεξηγήτος τοιαύτη τιμητικὴ ἔκφρασις εἶναι ἡ : **τοῦ λόγου σου**, τὴν ὁποίαν ἐφαρμόζομεν ἀδιαφόρως εἰς ὅλα τὰ πρόσωπα καὶ εἰς ὅλα τὰ γένη. **Τοῦ λόγου σου, τοῦ λόγου του, τοῦ λόγου της, τοῦ λόγου τους** ἀντὶ σὺ, σεῖς, ἐκεῖνοι. Εἶναι δὲ ὁ τρόπος οὗτος τοῦ ἐκφραζεσθαι ὅλως διόλου Βυζαντινὸς καὶ προῆλθε ἀπὸ τὸν **Κόμητα** ἢ τὸν **Κύριον** τοῦ **Λόγου**, ἦτοι τοῦ Λογιστικοῦ Γραφείου τοῦ Ἀυτοκράτορος, τὸν ὁποῖον ὁ λαὸς συντομώτερον **τοῦ λόγου του** ἐπιτοφόρησε, καὶ ὅταν κατηγορήθῃ ἢ ἐπίζηλος αὐτῆ θέσις, δὲν ἄργησε νὰ μεταβιβάσῃ τὸν τίτλον εἰς τὸν τυχόντα.

Ὡς ἀναπληρωματικὴ ἔκφρασις ἢμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ προσέτι καὶ τὸ : **τοῦ ἑαυτοῦ μου, τὸν ἑαυτόν μου**, τὸ ὁποῖον προσαρμόζεται εἰς ὅλα τὰ πρόσωπα καὶ γένη, **τὸν ἑαυτό σου, τὸν ἑαυτό της, τὸν ἑαυτό σας, τὸν ἑαυτό τους**, ἀντὶ ἐμὲ τον ἴδιον, σὲ τὸν ἴδιον κλ.

Ἐκ τῶν ἀλληλοπαθῶν τῆς ἀρχαίας, ἢ σημερινῆ δὲν διετήρησε παρὰ τὸ **συναλλήλους**, τὸ ὁποῖον ἔχει μᾶλλον ἐπιρρηματικὴν σημασίαν. **συναλλήλους μας, συναλλήλους σας, συναλλήλους τους** κλ. ἀντὶ ἀναμεταξύ τους.

Ἡ λαλουμένη δὲν ἔχει κτητικὰς ἀντωνυμίας. Τὴν κτησιν τῶν πραγμάτων τὴν ἐκφράζει προσθέτουσα εἰς αὐτὰ μίαν τῶν πλαγίων πτώσεων τῶν προσωπικῶν τῆς ἀντωνυμιῶν, **μου, σου, του, μας, σας** : ὁ ἄνδρας μου, ἡ γυναῖκά σου, τὸ παιδί του, τὰ πρόβατά τους κλ. Καὶ αὐτὸ τὸ **δικός μου, δικός σου, δικός του**, χάνει τὴν κτητικὴν τοῦ ἰδιότητα ἅμα χάσει τὴν μετ’ αὐτὸ προσωπικὴν ἀντωνυμίαν. Τὰ οὗτος, αὕτη, τοῦτο, τῶν ἀρχαίων, τὰ μετέπλασεν εἰς : **τοῦτος, τούτη, τοῦτο ἢ ἐτούτος, ἐτούτη, ἐτούτο**, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν γεν. κάμνουσι πολὺ συνηθέστερον **τουτουνοῦ, τουτηνηῆς, τουτουνοῦ, τουτοινοῖ, τουτουνοῶν**.

Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ μετὰ τὸ : αὐτός, αὕτη, αὐτό, ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο, τέτοιος, τέτοια, τέτοιο : ἡ λαϊκὴ αὐτῶν γενικὴ εἶναι : **αὐτουνοῦ, αὐτηνηῆς** καὶ ὁ πληθ. **αὐτοινοῖ, αὐτονῶν, αὐτουνοῦς**, ἀντὶ αὐτοῖ, αὐτῶν, αὐτοῦς, ἐκεινοῦ, ἐκεινηῆς, ἐκεινοῦ, ἐκεινοῖ, ἐκεινοῶν,

έκεινοῦς, τέτοιος, τετόιουνοῦ, τετοιανοῦ, τετοιανης, τετόιανοί, τετοιανές, τετοιανῶν.

Ἡ μόνη ἀναφορικὴ ἀντωνυμία τῆς λαλουμένης εἶναι τὸ ὀποῦ ἢ ποῦ, τὸ ὀποῖον ἐφαρμόζεται εἰς ὅλα τὰ πρόσωπα καὶ τὰ γένη : ὁ ἄνθρωπος ὀπου ἦλθε, ἡ γυναῖκα ὀπου εἶδες, τὰ παιδιὰ ποῦ σεμίλησαν. Τὰ ὀποῖος, ὀποῖα, ὀποῖο, σπανιώτατα μόνον ἀκούονται εἰς τοῦ λαοῦ τὸ στόμα.

Τὰ ὀποιοις, ὀποια, ὀποιο, εἶναι μὲν συνηθέστατα δὲν ἀνταποκρίνονται ὅμως μὲ τὸ ὀποῖος, ὀποῖα, ἀλλὰ μὲ τὸ ὄς ἄν, ἢ ὄστις ἄν τῶν ἀρχαίων.

Τῆς ἀρχαίας ἐρωτηματικῆς ἀντωνυμίας τίς τίνος δὲν διεσώθη εἰς τὴν λαλουμένην παρὰ τὸ οὐδέτερον τί εἶναι τοῦτο ; τί κάμνεις αὐτοῦ ; τί ἄνθρωπος εἶναι τοῦτος ; κλ. Εἰς ὅλας τὰς ἄλλας περιστάσεις μεταχειρίζονται τὸ : ποιός, ποιά, ποιὸ· ποιός τὸ εἶπε, ποιά τὸ ἔκαμε, ποιὸ παιδί ἀτάκτησε, χωρὶς νὰ λάβουν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ ἀντωνυμία αὕτη ἐκφράζει μᾶλλον τὴν ποιότητα παρὰ τὸ πρόσωπον.

Ὅπως τὸ τοῦτος καὶ τὸ αὐτός, κάμνει καὶ τὸ ποζός τὴν γεν. ποζο-νοῦ καὶ ποζανοῦ καὶ τὸ θηλ. ποζᾶς καὶ ποζανῆς τὴν αἰτ. ποζόναν, ποζάναν, τὴν γεν. πληθ. ποζῶν καὶ ποζονῶν, καὶ ποζανῶν καὶ ποζονοῦς καὶ ποζανοῦς. Ἀπὸ τὸ ἀόριστον τίς διετηρήθη μόνον τὸ τινάς. Ἄλλα ἀόριστα ἀντωνυμικὰ ἐπίθετα εἶναι τὰ :

κανεῖς, κανένας, καμιὰ, κανένα
κανενός καὶ κανενοῦς, καμιᾶς καὶ καμιανῆς, κανενός (—νοῦς)
κανέναν, καμιάν, κανένα.

κάποιοις, κάποια, κάποιο
καποιονοῦ, καποιανῆς, καποιονοῦ
κάποιον καὶ κάποιονα, κάποιαν, κάποιο
κάποιοι, κάποιες κάποιων, καποιοῶν, κάποια

καθεῖς καὶ καθένας, καθεμιᾶ, καθένα
καθενός καὶ καθενοῦς, καθεμιᾶς καὶ καθεμιανῆς, καθενός
καθέναν καθεμιάν καθένα, κτλ.

Τὸ ἄκλιτ. κάθε τίθεται πολλάκις πρὸ διαφόρων ὀνομάτων : κάθε χρόνο, κάθε μέρα, γάθε φορά, μὲ κάθε τρόπο, κάθε λογῆς, κάθε δρῶ, κάθε τρεῖς (ἡμέρες), καθετίς, καθετι.

Κάμποσοις, κάμποση, κάμποσο
κάμποσοι, κάμποσες, κάμποσα

καὶ καμπόσοι, καμπόσες καὶ καμπόσα.

Ὁ ἴδιος, ἡ ἴδια, τὸ ἴδιο,

ἐγὼ ὁ ἴδιος, σὺ ὁ ἴδιος κλ.

ὁ δεῖνας, ἡ δεῖνα, τὸ δεῖνα κλ.

ὁ τάδες, ἡ τάδε, τὸ τάδε

τοῦ ταδινοῦ, τῆς ταδινῆς, τοῦ τάδε

πληθ. οἱ τάδες καὶ αἱ τάδες.

Τὸ Ρῆμα.

Τὸ μέρος τοῦ λόγου εἰς τὸ ὁποῖον ἡ μορφολογία τῆς Νεοελληνικῆς ἀπομακρύνεται περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν, εἶναι ἀναντιρρήτως τὸ **Ρῆμα**.

Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν αἱ γραμματικαὶ μορφαὶ ὑπὸ τὰς ὁποίας παρουσιάζεται τὸ ρῆμα εἰς τὸν λόγον ἦσαν τόσον πολλαὶ καὶ διάφοροι, ὥστε σήμερον καταντᾷ πολὺ δύσκολον, διὰ νὰ μὴν εἴπω ἀδύνατον, νὰ ὑποβάλωμεν αὐτὰς εἰς ὀρισμένους κανόνας. Μ' ὅλας τὰς τόσον περιεκτικὰς συζυγίας τῶν Βαρυτόνων, τῶν Περισπωμένων καὶ τῶν εἰς — **μι**, ἡ ἀρχαία Γλῶσσα εἶχεν ἀκόμη μίαν ἀτελείωτον σειρὰν ἀνωμάτων ρημάτων, τὰ ὁποῖα ἀμφιβάλλω, ἂν κανεὶς τῶν Διδασκάλων μας κατώρθωσέ ποτε ν' ἀπεκστηθῆση. Ἐνῶ εἰς τὴν Νεοελληνικὴν τὰ ρήματα ὅλα περιλαμβάνονται εἰς δύο μόνους συζυγίας, τὴν τῶν **Βαρυτόνων** καὶ τὴν τῶν **Περισπωμένων**, καὶ ὅλα των εἶναι τόσον ἀπλᾶ ὥστε ἡ κλίσις αὐτῶν καταντᾷ νὰ ἦναι ἕν ἀπὸ τὰ εὐκολώτερα τῆς Γραμματικῆς τῆς κεφάλαια, Μεταξὺ τῶν 300 περίπου ρημάτων, τὰ ὁποῖα περιέχονται εἰς τὸ στοιχεῖον Α, τοῦ Νεοελληνικοῦ Λεξικοῦ τοῦ μακαρίτου Legrand, δὲν ὑπάρχει ἕν τὸ ὁποῖον νὰ μὴν ὑπάγεται εἰς τὰς δύο ταύτας κατηγορίας.

Ἀντιθέτως πρὸς τὴν Ἀρχαίαν, ἡ Νεοελληνικὴ ἔχει **δύο μόνον Φωνὰς, τὴν ἐνεργητικὴν καὶ τὴν παθητικὴν**. Οἱ γραμματικοὶ τύποι τῆς τελευταίας χρησιμεύουν καὶ διὰ τὰ μέσα ὡς καὶ τὰ αὐτοπαθῆ ρήματά της.

Δὲν ἔχει **Διῦκὸν ἀριθμόν**.

Δὲν ἔχει τύπους ἰδιαιτέρους διὰ τὴν ὑποτακτικὴν καὶ τὴν ἐνκτικὴν. Τὰς ἐγκλίσεις ταύτας τὰς σχηματίζει μὲ τοὺς τύπους τῆς ὀριστικῆς, εἰς τοὺς ὁποίους προτάσσει τὰ ὑποτακτικὰ καὶ τὰ ἐνκτικὰ μόρια: **ἄν, ὅταν, εἴθε, ἄμποτε κλ.**

Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ μὲ τὸ ἀπαρέμφατον. Ἡ μεγάλη ἀορι-
στία τῆς ἐγκλίσεως ταύτης ἠνάγκασε τὸν Ἑλλ. λαὸν νὰ παρατήσῃ
ὀλίγον κατ' ὀλίγον τοὺς γραμματικούς τῆς ἐγκλίσεως ταύτης τύπους καὶ
νὰ ἐκφράσῃ τὰς ἀπαρεμφατικές του ἰδέας διὰ τῆς ὀριστικῆς καὶ τῶν
μορίων **ὄτι** καὶ **ἵνα**, τὸ τελευταῖον τῶν ὁποίων κατὰ τοὺς Βυζαν-
τινοὺς χρόνους ἐτράπη εἰς — **νά**. Φαίνεται δὲ ὅτι αὐτὸ τοῦτο, συνέ-
βαινε καὶ πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων. Διότι οἱ ἀναλελυμένοι ἀπαρεμ-
φατικοὶ τύποι ἀπαντῶνται ὄχι μόνον εἰς τὸν Ὅμηρον ἀλλὰ καὶ εἰς
αὐτὸν τὸν Πλάτωνα, ἐκ παραλλήλου μὲ τοὺς μὴ ἀναλελυμένους· « ἢ
ἐθέλεις ὄφρ' αὐτὸς ἔχεις γέρας αὐτὰρ ἐμ' αὐτὸς εἶσθαι » ; Βούλει
οὖν εἶδη δύο θῶμεν Πειθοῦς ; καὶ ἀλλαχοῦ : Εἴτι βούλει προσθῆς
ἢ ἀφέλης, ἀντὶ προσθῆναι ἢ ἀφελέσθαι. Καὶ ἐπειδὴ τοῦτο ἐπαναλαμ-
βάνεται καὶ εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Ἑβδομήκοντα καὶ ἕκτοτε ἔξακολου-
θεῖ νὰ ἦναι εἰς χρῆσιν καὶ ὀλονέν νὰ ἀπλοποιεῖται εἰς τοῦ λαοῦ
τὴν Γλῶσσαν, δικαιούμεθα, νομίζω, νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι οἱ ἀνα-
λελυμένοι ἀπαρεμφατικοὶ τύποι ἦσαν ἔκπαλαι ἰδιώζοντες εἰς τὴν Γλῶσσαν
ταύτην, ἐνῶ οἱ μὴ ἀναλελυμένοι ἦσαν Ἰωνικοὶ, ἤτοι τῆς Γλώσσης τῶν
Λογίων, καὶ ἔμειναν παντοτεινὸν αὐτῆς κτῆμα.

Τὸ μόνον νέον εἰς τὴν περίστασιν ταύτην εἶναι ἡ τροπὴ τοῦ — **ἵνα**
εἰς — **νά**. Προήλθε δὲ αὕτη μᾶλλον ἀπὸ ἀνάγκας τῆς Προσφθίας παρὰ
ἐκ Φραγκικῆς ἐπιδράσεως. Εἰς τοὺς Σατυρικοὺς Στίχους, τοὺς ὁποίους
ἔφαλλον ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ Μαυρικίου, εἰς τὸ
Ἱπποδρόμιον

« Δὸς αὐτῷ κατὰ κρανίου (ἵ)να μὴ ὑπεραίρηται »

δὲν εὐδοῦται τὸ μέτρον, ἂν τὸ **ἵνα** δὲν συντομευθῇ εἰς — **νά**· ἔξ οὗ φαί-
νεται ὅτι τοὺς χρόνους ἐκείνους, ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπρό-
φερον εἰς πολλὰς περιστάσεις ἀντὶ τοῦ — **ἵνα** — **νά**. Ἄλλως τε βεβαιοῦται
τὸ πρᾶγμα ἀπὸ ἐν χωρίον τοῦ Πορφυρογεννήτου, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ χαλ-
κέντερος οὗτος συγγραφεὺς τοῦ Ἰ'ου αἰῶνος λέγει : « Ὁ εἰς τοὺς Φαρ-
γάνους εἶτε τοὺς Χαζάρους θέλων γενέσθαι ὀφείλει διδόναι λίτρας ζ'·
δηλονότι, ὀφείλει **νὰ ἔχη ρόγαν** νομίσματα ἰβ' ».», ὅπου τὸ **δηλονότι**
σημαίνει ὅτι τὰ κατόπιν αὐτοῦ λεγόμενα εἶναι ἐπεξηγήσεις τῶν προη-
γουμένων εἰς τοῦ λαοῦ τὴν Διάλεκτον. Ὅπως δὴποτε ὅμως καὶ ἂν ἔχη
τὸ πρᾶγμα, τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ἢ χρῆσις τοῦ — **νά** ἀντὶ τοῦ **ἵνα**, εἶναι
κοινοτάτη εἰς ὅλους τοὺς ποιητὰς τῶν Μεσαιωνικῶν χρόνων καθὼς καὶ
εἰς τοὺς ἐπὶ τῆς Τουρκοκρατίας γράφοντας τὴν Δημῶδη.

Ὅχι ὀλιγώτερον περιορισμένη εἶναι ἡ χρῆσις τῆς μετοχῆς εἰς τὴν λαλουμένην. Κυρίως εἰπεῖν ἡ Γλῶσσα αὕτη δὲν γνωρίζει παρὰ τὴν παθητικὴν μετοχὴν, καὶ ταύτην διὰ τὸ σχηματίζει τοὺς συνθέτους τῶν ρημάτων τῆς χρόνου. Ἐχω γραμμένο, εἶχα ἀγορασμένο κλ. Εἰς ὅλας τὰς ἄλλας περιστάσεις ἡ μετοχὴ αὕτη ἐπέχει τόπον ἐπιθέτου. λχ. φρύδια γραμμένα, χεῖλια βαμένα.

Ἡ ἐνεργητικὴ μετοχὴ τῆς παλαιᾶς Γλώσσης ἀνεπληρώθη διὰ τοῦ Λατινικοῦ Γερουνδίου, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει οὔτε ἀριθμὸν οὔτε πτώσιν. Λέγοντας, κάμνοντας, παίζοντας κλ. Τόσον δὲ ἐρρίζωσε τοῦτο εἰς τὴν Γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, ὥστε ἐξακολουθεῖ νὰ ἦναι εἰς χρῆσιν μὲ ὅλην τὴν ἐπίμονον ἀντίστασιν τῶν καθαριολόγων. Εἶναι εὐκόλον νὰ μετατρέψῃ κανεὶς τὸ : ἄδοντας καὶ ψάλλοντας εἰς ἄδοντες καὶ ψάλλοντες· τί θὰ κάμῃ ὅμως τὰ : περνῶντας τὸ Πάσχα, φθάνοντας ἢ ἀνοιξή, ἀρχίζοντας ἀπὸ σήμερον, καὶ τὸ ἔτι συνηθέστερον : βλέποντας καὶ κάμοντας ;

Τὰ ρήματα τῆς Νεοελληνικῆς διαφέρουν προσέτι ἀπὸ τὰ τῆς ἀρχαίας ὡς πρὸς τὸν Χρόνον.

Ἄντὶ τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων χρόνων, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἡ ἀρχαία, ἡ Νεοελληνικὴ τρεῖς μόνον ἔχει, τὸν Ἐνεστῶτα, τὸν Παραελθόντα, καὶ τὸν Μέλλοντα, ἀλλ' ὁ καθένας ἀπ' αὐτοὺς παρουσιάζεται ὑπὸ τέσσαρας μορφᾶς εἰς τὸν λόγον.

Ἡ πρώτη τῶν μορφῶν τούτων ἐκφράζει πρᾶξιν ἀορίστου διαρκείας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἄπαξ γινομένην. λχ. κάμω, φέρω, στέλω. Ἡ δευτέρα πρᾶξιν παρατεταμένης ἐνεργείας ἢ διαρκῶς γινομένην. λχ. κάμνω, φέρνω, στέλνω. Ἡ τρίτη πρᾶξιν τετελεσμένην. λχ. ἔχω φέρει, ἔχω κάμει, ἔχω στείλει, καὶ ἡ τετάρτη πρᾶξιν εἰς ὠρισμένην περίστασιν τελειομένην. λχ. θὰ ἔχω κάμει, θὰ ἔχω φέρει κλ.

Ἡ τοιαύτη τῶν Χρόνων διαίρεσις δίδει εἰς τὴν Νεοελληνικὴν μεγάλην ἐλαστικότητα καὶ εὐχέρειαν πρὸς σχηματισμὸν ἐκφράσεων, τὰς ὁποίας οὐδεμία Γλῶσσα ἤμπορεῖ νὰ μεταφράσῃ, μηδ' αὐτῆς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἐξαιρουμένης. « Ἡ Νεωτέρα Γλῶσσα, λέγει ὁ μακαρίτης Χρυσοβέργης εἰς τὴν Γραμματικὴν του, ἔχουσα πρῶτον πληθ. πρόσωπον τῆς προστακτικῆς καὶ πλὴν τούτου, καὶ παρατατικὸν αὐτῆς, καὶ τοὺς λεγομένους ἐνδοτικὸς χρόνους οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ ἐνεστῶτος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ παρατατικοῦ καὶ τοῦ ὑπερσυντελικῶ π.χ. ὡς ἔγραφες, ὡς τὸ εἶχε γραμμένο, ἀπέβη ἐκφραστικωτέρα καὶ τελειότερα καὶ τῆς ἀρχαίας ».

Σχηματίζονται δὲ οἱ μὲν τῆς ἀορίστου ἐνεργείας χρόνοι ἀπὸ τὴν πρωτότυπον βραχεῖαν τοῦ ρήματος ρίζαν, ἢ ὁποῖα εἰς τὰ ἄνω παραδείγματα εἶναι ἢ — **κίμ** καὶ — **φέρ**. Οἱ δὲ τῆς διαρκοῦς ἐνεργείας ἀπὸ τὴν παράγωγον, τὴν διὰ τῆς προσθήκης ἑνὸς συμφώνου ἐνισχυθεῖσαν, καὶ οὕτως εἶπεῖν, πρὸς περισσοτέραν ἀντοχὴν προετοιμασθεῖσαν, μακρὰν τοῦ ρήματος ρίζαν, ἢ ὁποῖα ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ἢ — **φέρν** — **κάνν**.

Τὰ πλείοτερα τῶν ρημάτων τῆς λαλουμένης καὶ ἰδίως ὅλα τὰ **ὕग्रόληκτα** ὑπάγονται εἰς τὸν κανόνα τοῦτον, ὁ ὁποῖος ἴσχυε καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Γλῶσσαν: στέλω στέλνω, δέρω δέρω, παραγγέλω παραγγέλλω κλ.

Ἐπάρχουν ὅμως καὶ ρήματα, καὶ αὐτὰ δὲν εἶναι ὀλιγώτερα τῶν πρώτων, εἰς τὰ ὁποῖα συμβαίνει ὅλως τὸ ἐναντίον εἰς τὰ ὁποῖα δηλ. οἱ τῆς παρατεταμένης ἐνεργείας τύποι σχηματίζονται ἀπὸ τὴν βραχεῖαν, οἱ δὲ τῆς συντόμου ἀπὸ τὴν διὰ τῆς προσθήκης ἑνὸς — σ ἐνισχυθεῖσαν παράγωγον ρίζαν τοῦ ρήματος:

γράφω	ἔγραφα	θὰ γράφω	(συνεχῶς)
γράψω	ἔγραψα	θὰ γράψω	(ἅπαξ).

Καὶ ἐπειδὴ οἱ δύο οὗτοι τόσον ἀντιθέτου συστήματος τύποι ὑπάρχουν ἔκπαλαι εἰς τὴν Γλῶσσαν, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ Ἑλλ. ρήματος δύο διάφοροι συνετέλεσαν γλωσσικοὶ παράγοντες, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν εἶχεν ὡς μέτρον τῆς δράσεώς του τὴν **παρατεταμένην** ὁ δὲ τὴν **ὀλιγοχρόνιον ἐνέργειαν**.

Πολὺ ἀπλούστερον ὅμως καὶ εὐκολώτερον εἶναι τὸ νεοελληνικὸν ρῆμα εἰς τὴν κλίσιν του. Ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ εἶχεν ὡς εἴπομεν, τρεῖς περιεκτικωτάτας συζυγίας καὶ μίαν ἀτελείωτον σειρὰν ἀνωμάτων ρημάτων, τὸ ὁποῖον κατέστηνε τὴν κλίσιν αὐτῶν δυσκολωτάτην. Ἐνῶ ἡ Νεοελληνικὴ δὲν ἔχει παρὰ δύο συζυγίας, τὴν τῶν **Βαρυτόνων** καὶ τὴν τῶν **Περισπωμένων**, καὶ τὰ ρήματά της εἶναι τόσον ἀπλά, ὥστε εὐκολώτατα περιλαμβάνονται εἰς ὀλιγίστους κανόνας.

Καὶ τὰ μὲν **Βαρύτονα** διαιροῦνται :

1). Εἰς τὰ λήγοντα εἰς — **πω**, — **βω**, — **φω**, — **μπω**, — **φνῶ** καὶ — **φτῶ**, τὰ ὁποῖα κάμνουν τὸν μέλλοντά των εἰς — **ψω**.

λχ. Πρέπω θὰ πρέψω, κόβω θὰ κόψω, γράφω θὰ γράψω, λάμπω θὰ λάμψω, σκοντάφνω θὰ σκοντάψω, ἀνάπτω θὰ ἀνάψω κλ.

2). Τὰ λήγοντα εἰς — **κω**, — **γω**, — **χῶ** καὶ — **γγω**, — **χνῶ** καὶ — **χτῶ** καὶ τινὰ τῶν εἰς — **ζω**. Ὅλα αὐτὰ σχηματίζουν τὸν μέλλοντα εἰς — **ζω**.

λχ. Πλέκω θὰ πλέξω, ἀνοίγω θ' ἀνοίξω, τρέχω θὰ τρέξω, σφίγγω θὰ σφίξω, ρίχνω θὰ ρίξω, δείχνω θὰ δείξω, παίζω θὰ παίξω, πήζω θὰ πήξω, σκούζω θὰ σκούξω κλ.

3). Τὰ λήγοντα εἰς — τω, — δω, — θω, τὰ ὁποῖα σχηματίζουν τὸν μέλλοντά των εἰς — σω.

λχ. Προσθέτω θὰ προσθέσω, νοιώθω θὰ νοιώσω, πλάθω θὰ πλάσω κλ.

4). Τὰ λήγοντα εἰς — αζω, — εζω, — ιζω, τὰ ὁποῖα κάμνουν τὸν μέλλοντά των ἐπίσης εἰς — σω.

λχ. Βράζω θὰ βράσω, διαβάζω θὰ διαβάσω, χέζω θὰ χέσω, χτίζω θὰ χτίσω, στολίζω θὰ στολίσω κτλ.

5). Τὰ λήγοντα εἰς — μνω, — λνω, — ρνω καὶ — ρω ὡς καὶ τὰ εἰς — αίνω, τὰ ὁποῖα κάμνουν ὅλα τὸν μέλλοντά των ἀπὸ τὴν βραχεῖαν τοῦ ρήματος ρίζαν.

λχ. Κάμνω θὰ κάμω, παραγγέλνω θὰ παραγγείλω, φέρνω θὰ φέρω, μαραίνω θὰ μαράνω, ξεραίνω θὰ ξεράνω κλ.

6). Τὰ λήγοντα εἰς — ανω καὶ — ωνω, τὰ ὁποῖα κάμνουν τὸν μέλλοντά των εἰς — σω.

λχ. Πιάνω θὰ πιάσω, χάνω θὰ χάσω, στρώνω θὰ στρώσω, ζώνω θὰ ζώσω, σκοτώνω θὰ σκοτώσω κλ.

7). Τὰ λήγοντα εἰς — είω καὶ — ούω τὰ ὁποῖα κάμνουν ἐπίσης τὸν μέλλοντά των εἰς — σω.

Κλείω θὰ κλείσω, ἀκούω θ' ἀκούσω, κρούω θὰ κρούσω κλ.

Αἱ ἔξαιρέσεις εἶναι πολλὰ ὀλίγα.

* Ἀπὸ τὰ **περισπώμενα** τῆς ἀρχαίας Γλώσσης μᾶς ἔμειναν μόνον τὰ εἰς — αω καὶ τὰ εἰς — εω τὰ ὁποῖα συνεχωνεύθησαν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τάξιν, τὰ εἰς — ω. Σχηματίζουν δὲ αὐτὰ τὸν μέλλοντά των ἄλλα μὲν εἰς — ἄσω, γελῶ θὰ γελάσω· ἄλλα εἰς — ἔσω, πονῶ θὰ πονέσω, καὶ ἄλλα εἰς — ἦσω, πατῶ θὰ πατήσω, φιλῶ θὰ φιλήσω κλ. Τὰ εἰς — ὄω τῆς ἀρχαίας ἢ Νεοελληνικῆ τὰ ἔτρεψεν ὅλα εἰς — ὶνω. Χρυσόω χρυσώνω, πληρόω πληρώνω, διπλόω διπλώνω, θανατόω θανατόνω.

Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον κλίνονται καὶ τὰ : ἀπολνῶ, γερνῶ, γυρνῶ, κρεμνῶ, περνῶ, ξερνῶ, ξεγνῶ, χαλνῶ κλ. περισπώμενα τῆς νέας Γλώσσης, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν ἀρχαίαν ἦσαν ἄλλα **βαρύτονα** καὶ ἄλλα εἰς—**μι** ρήματα.

Κλίσις Ρημάτων.

Α'. Τάξις τῶν Βαρυτόνων.

Ἐνεστώσ Παρατεταμένος

	Φέρνω	φέρνεις	φέρει	
	φέρνομεν	φέρετε	φέρουν	
»	Ὀλιγοχρόνιος			
	Φέρω	φέρεις	φέρει	
	φέρομεν	φέρετε	φέρουν	
»	Τετελεσμένος			
	ἔχω	ἔχεις	ἔχει	} φέρει ἢ φερόμενο
	ἔχομεν	ἔχετε	ἔχουν	
»	Τετελεσμένος εἰς ὠρισμένην περίστασιν			
	Θὰ ἔχω	θα ἔχεις	θα ἔχει	} φέρει ἢ φερόμενο
	θα ἔχομεν	θα ἔχετε	θα ἔχουν	

Παρελθὼν Παρατεταμένος. (Παρατατικός)

	ἔφερα	ἔφερες	ἔφερε	
	ἔφεραμεν	ἔφερατε	ἔφεραν	
»	Ὀλιγοχρόνιος. (Ἄοριστος)			
	ἔφερα	ἔφερες	ἔφερε	
	ἔφεραμεν	ἔφερατε	ἔφεραν	
»	Τετελεσμένος.			
	εἶχα	εἶχες	εἶχε	} φέρει ἢ φερόμενο
	εἶχαμεν	εἶχατε	εἶχαν	
»	Τετελεσμένος εἰς ὠρισμένην περίπτωσιν.			
	Θὰ εἶχα	θα εἶχες	θα εἶχε	} φέρει ἢ φερόμενο
	θα εἶχαμεν	θα εἶχατε	θα εἶχαν	

Μέλλων Παρατεταμένος.

Θὰ φέρνω	θα φέρνεις	θα φέρνει
θα φέρνομεν	θα φέρετε	θα φέρουν

Μέλλον Ὀλιγοχρόνιος.

θὰ φέρω	θὰ φέρεις	θὰ φέρει
θὰ φέρομεν	θὰ φέρετε	θὰ φέρουν

» Τετελεσμένος.

Θὰ ἔχω	θὰ ἔχεις	θὰ ἔχει	}	φέρει ἢ φερόμενο
θὰ ἔχομεν	θὰ ἔχετε	θὰ ἔχουν		

» Τετελεσμένος εἰς ὄρισμένην περίπτωσιν δὲν ὑπάρχει.

Οἱ Παραελθόντες χρόνοι, ὁ Παρατατικὸς καὶ ὁ ἀόριστος σχηματίζονται ὁ μὲν ἀπὸ τὴν μακρὰν ὁ δὲ ἀπὸ τὴν βραχεῖαν ρίζαν τοῦ ρήματος τῆ προσλήψει ἐνὸς ἀρκτικοῦ — ε, ὅσας τὸ ρῆμα ἄρχεται ἀπὸ συμφώνου, (**αὔξησις συλλαδική**). Καὶ ὅταν μὲν ὁ τόνος τῆς λέξεως πίπτει ἐπὶ τοῦ ε τῆς αὐξήσεως, τοῦτο διατηρεῖται εἰς τὴν θέσιν του ὅταν ὅμως εἶναι ἄτονον, ἐκπίπτει πολὺ εὐκόλα εἰς τὸν λόγον· γράφω, ἔγραφα, ἔγραφα, βρέχω, ἔβρεξα, ἔβρεχα, φέρω, ἔφερα, ἔφερα, ἀλλὰ ξεραίνω, ἔξερανα καὶ ξεράνα, παθαίνω, ἐπάθαινα καὶ πάθαινα, μαθαίνω ἐμάθαινα μάθαινα.

Ἡ χρονικὴ αὔησις τῆς ἀρχαίας δὲν εἶναι ἐν χρήσει εἰς τὴν νέαν. Γραμματισμένοι καὶ ἀγράμματοι λέγουν σήμερον ὅπως εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Ὅμηρου, ἄκουσα ἀντὶ ἠκουσα, ἄνοιξα ἀντὶ ἠνοιξα, ἀγάπησα ἀντὶ ἠγάπησα.

Ἄλλη διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν αὔησιν τῶν ρημάτων παρατηρεῖται εἰς τὰ ἐκ προθέσεως σύνθετα. Εἰς τὴν ἀρχαίαν τὰ ρήματα ταῦτα ἠύξανον, ὡς γνωστὸν, **ἔσωθεν**, ἐνῶ εἰς τὴν σήμερον λαλουμένην αὐξάνουν **ἔξωθεν**. Παρατήρησα, παρεκάλεσα, διεσκέδασα, κτλ. ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι (ἐ)παρατήρησα, (ἐ)παρακάλεσα, (ἐ)διασκέδασα, λέγομεν σήμερον. Προέρχεται δὲ ἡ διαφορὰ αὕτη ἐκ τοῦ ὅτι εἰς τὴν ἀρχαίαν Γλῶσσαν, αἱ τῶν συνθέτων ρημάτων προθέσεις ἦσαν πολὺ χαλαρῶς μετ' αὐτῶν συνδεδεμένοι καὶ πολλάκις ἀπεχωρίζοντο διὰ νὰ δώσουν θέσιν εἰς ἄλλα λεκτικὰ στοιχεῖα : **κατ' ἀρ' ἔζετο ἀντὶ καθέζετο καὶ εἰ μὲν κε λίπω κάτα** τεύχεα καλὸ, ἀντὶ **καταλίπω** κλ. Ἦμποροῦσαν λοιπὸν πολὺ εὐκόλα τότε τὰ ρήματα ταῦτα ν' ἀλλάξουν μορφήν εἰς τὰς κλίσεις των, χωρὶς νὰ λάβουν ὑπ' ὄψιν τὰ συνθετικὰ των. Εἰς τὴν Νεοελληνικὴν ὅμως συμβαίνει τὸ ἐναντίον. Ρῆμα καὶ πρόθεσις εἶναι ἐδῶ τόσον σφικτὰ μετ' ἀλλήλων συνδεδεμένα, ὥστε ἀποτελοῦν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν λέξιν, καὶ αὕτη χάνει τὴν σημασίαν της ἅμα ὡς ἐκ περιστάσεως χωρισθῆ ἀπὸ

τὸ συνθετικόν της. Τὰ **προκόπτω, προδίδω, προβάλλω, διαβάζω, διαλέγω** καὶ τὰ τοιαῦτα, τῆς Νεοελλ. πρέπει κατ' ἀνάγκην ν' αὐξήσουν ἔξωθεν ἂν θέλουν νὰ φυλάξουν τὴν σημασίαν των. Φαίνεται δὲ ὅτι αὐτὸ τοῦτο συνέβαινε καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα. Ὁ λαὸς ἠῤῥξανε καὶ τότε τὰ ἐμπρόθετα ῥήματά του **ἔξωθεν** ἄλλως δὲν ἔξηγειται ἢ εἰς τοὺς Κωμικούς ἐκ παραλλήλου χρῆσις τῶν: **ἐκάθευδον καὶ καθηῤῥδον, ἐκάθιζον καὶ καθίζον, ἐκαθήμην καὶ καθήμην, ἐμπορευόμην καὶ ἐνεπορευόμην** κλ. Εἶναι δὲ πολὺ περιεργον πῶς ὅλοι αὐτοῦ τοῦ εἴδους αἱ αὐξήσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπαντῶντο ἄλλοτε εἰς τὸν Ὅμηρον, ἐδιορθώθησαν ἔπειτα ἀπὸ τοὺς Γραμματικούς ἐπὶ τὸ ἀπτικώτερον. Οὕτως ἀντὶ τοῦ **ἐλθόντες δ' ἐκάθιζον** τῶν ἀρχαίων χειρογράφων ἀναγινώσκομεν σήμερον: **ἐλθόντες δὲ καθίζον** ἀντὶ τοῦ: **οὐκ ἐμεθίει, οὐκὶ μεθίει** κλ.

Ἡ Νεοελληνικὴ δὲν ἔχει οὔτε τὸν ἀναδιπλασιασμὸν τῆς Ἀρχαίας. Τὰ **πεπαιδευμένος, τετριμένος, συνδεδεμένος, ἐγγεγραμμένος, διαγεγραμμένος,** κλ. εἶναι μᾶλλον ἐπίθετα τὰ ὁποῖα παρέλαβεν ἔτοιμα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν, καὶ τῶν ὁποίων ἔκτακτοι περιστάσεις καθιέρωσαν τὴν χρῆσιν.

Ὅπως οἱ παρωχημένοι οὕτως καὶ οἱ δύο μέλλοντες σχηματίζονται ὁ μὲν ἀπὸ τὴν βραχεῖαν ὁ δὲ ἀπὸ τὴν μακρὰν ῥίζαν τοῦ ῥήματος προτασσομένου τοῦ μορίου **θᾶ. λχ. θᾶ φέρω, θᾶ φέρεις, θᾶ φέρει. θᾶ φέρνω, θᾶ φέρνεις, θᾶ φέρνει.** Εἶναι δὲ τὸ **θᾶ** τοῦτο ἢ συντετμημένη μορφή τοῦ **θέλω ἔνα, θέλω νᾶ, θενᾶ** καὶ τέλος **θᾶ.** Ἡ κατὰ τῆς ἔξηγήσεως ταύτης ἔνστασις τοῦ μακαρίτου Μαυροφρύδη, ὅτι τὸ **θέλω νᾶ** ἐκφράζει θελοντικὴν τὸ δὲ **θᾶ** μελλοντικὴν ἰδέαν, δέν μοι φαίνεται πολὺ σποιδαία. Διότι αἱ δύο αὗται ἐδέαι τόσον πολὺ πλησιάζουσιν ἢ μία τὴν ἄλλην εἰς τὸν βίον, ὥστε πολὺ καλὰ ἠμποροῦν νὰ ταυτισθῶσι.

Εἶπομεν ἀνωτέρω ὅτι ἡ Νεοελληνικὴ δὲν ἔχει τύπους ἰδιαιτέρους διὰ τὴν ὑποτακτικὴν καὶ τὴν εὐκτικὴν, καὶ ὅτι τὰς ἐγκλίσεις ταύτας τὰς ἐκφράζει διὰ τῶν τύπων τῆς ὀριστικῆς, προτάσσουσα αὐτῶν τὸ μόρια **ἂν ἢ νᾶ,** καὶ **ὅταν** διὰ τὴν ὑποτακτικὴν, τὰ **ἄμποτε** καὶ **εἴθε** διὰ τὴν Εὐκτικὴν. Εἶναι λοιπὸν ὅλως περιττὸν οἱ γράφοντες τὴν Δημώδη νὰ δίδωσιν εἰς τὰ ῥήματά των τὰς ὑποτακτικὰς καταλήξεις τῶν ἀρχαίων, ἀφοῦ ἡ παρουσία τῶν προειρημένων μορίων εἶναι τὸ δίδον εἰς αὐτὰ τὸν ὑποτακτικὸν χαρακτήρα. Ἄλλως τε ἢ διὰ τῶν ὀριστικῶν τύπων γραφῆ τῆς ὑποτακτικῆς δὲν εἶναι νέα εἰς τὴν Γλῶσσαν ἀπαντᾶται πρὸ δύο περίπου χιλιάδων ἐτῶν εἰς τοὺς Ἀλεξανδρινούς Παπύρους ὡς καὶ

εἰς τοὺς Εὐαγγελιστάς. Ὅταν πέμπεις, ἐὰν βούλει, ὅταν ἔλθεις, καὶ εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν : ἵνα σφάξουσι, ἵνα μετανοήσουσι.

Ἄπ' ἐναντίας ἢ προστακτικῆ τῆς νέας Γλώσσης ἔχει πολὺ περισσοτέρους τύπους παρὰ ἡ ἀρχαία.

Προστακτικῆ. Παρατεταμένου Ἐνεστῶτος.

φέρνε, ἄς φέρνει
ἄς φέρομεν, φέροντε, ἄς φέρουν.

» Ὀλιγοχρονίου Ἐνεστῶτος.

φέρε, ἄς φέρει
ἄς φέρομεν, φέρετε, ἄς φέρουν.

Καὶ ἂν πρέπει νὰ περιλάβωμεν μὲ τὰς προστακτικὰς καὶ τὰ :

ἄς ἔφερνα, ἄς ἔφερνες, ἄς ἔφερνε
ἄς ἐφέρναμεν, ἄς ἐφέρνατε, ἄς ἔφερναν

θὰ ἠῤῥξανεν ἔτι πλειότερον ὁ ἀριθμὸς τῶν τύπων.

Μετοχὴ Ἐνεργητικῆ (Γερούνδιον)

φέροντας καὶ φέροντας

Μετοχὴ Παθητικῆ.

φερόμενος, η, ο.

Βον Εἶδος Βαρυτόνων.

Τὰ βαρυτόνα ταῦτα διακρίνονται τῶν προτέρων διότι δὲν ἔχουσιν ὡς ἐκεῖνα τύπον ὀριστικῆς διὰ τὸν ὀλιγοχρόνιον ἐνεστῶτα. Ἀναφαίνονται ὁμως οὗτοι εἰς τὰ ὑποτακτικὰ καὶ εἰς τὰ προστακτικὰ καὶ εἶναι ὅπως εἰς τὰ πρῶτα, ἐπανάληψις τοῦ Μέλλοντος ἢ τοῦ Ἀορίστου.

Ὅριστικῆ.

Ἐνεστῶς παρατεταμένος

Γράφω, γράφεις, γράφει
γράφομεν, γράφετε, γράφουν.

» ὀλιγοχρόνιος (λείπει).

» τετελεσμένος

ἔχω, ἔχεις, ἔχει
ἔχομεν, ἔχετε ἔχουν

} γράφει ἢ γραμμένο

Ἐνεστὸς τετελεσμένος εἰς ὠρισμένην εὐκαιρίαν

θα ἔχω, θα ἔχεις, θα ἔχει } γράφει ἢ γραμμένο
θα ἔχομε, θα ἔχετε, θα ἔχουν }

Παρελθὸν παρατεταμένος

ἔγραφα, ἔγραφες, ἔγραφε
ἔγράφαμε, ἐγράφατε, ἔγραφαν

» ὀλιγοχρόνιος

ἔγραφα, ἔγραφες, ἔγραψε
ἔγράφαμε, ἐγράφατε, ἔγραφαν

» τετελεσμένος

εἶχα, εἶχες, εἶχε } γράφει ἢ γραμμένο
εἶχαμε, εἶχατε, εἶχαν }

» τετελεσμένος εἰς ὠρισμένην εὐκαιρίαν

θα εἶχα, θα εἶχες, θα εἶχε } γράφει ἢ γραμμένο
θα εἶχαμε, θα εἶχατε, θα εἶχαν }

Μέλλον παρατεταμένος

θα γράψω, θα γράφεις, θα γράφει
θα γράφομε, θα γράφετε, θα γράφουν

» ὀλιγοχρόνιος

θα γράψω, θα γράφεις, θα γράφει
θα γράφομε, θα γράφετε, θα γράφουν

» τετελεσμένος

θα ἔχω, θα ἔχεις, θα ἔχει } γράφει ἢ γραμμένο
θα ἔχομε, θα ἔχετε, θα ἔχουν }

» τετελεσμένος εἰς ὠρισμένην εὐκαιρίαν δὲν ὑπάρχει.

Προστακτικὴ Ἐνεστὸς παρατεταμένος

Γράφε, ἄς γράφει
ἄς γράφομε, γράφετε, ἄς γράφουν

» ὀλιγοχρόνιος

Γράψε, ἄς γράφει
ἄς γράφομε, γράφετε, ἄς γράφουν

Προστακτικὴ Παρελθόντος

ἄς ἔγραφα, ἄς ἔγραφες, ἄς ἔγραφε
ἄς ἐγράφαμε, ἄς ἐγράφατε, ἄς ἔγραφαν.

Μετοχὴ ἐνεργητικὴ

Γράφοντας.

Μετοχὴ παθητικὴ

Γραμμένος, η, ο.

—

Κλίσις τῶν Περισπώμένων.

Α'. τῶν εἰς — ἰώ.

Ὅριστικὴ Ἐνεστῶς Παρατεταμένος.

ἀγαπῶ, ἀγαπᾶς, ἀγαπᾷ
ἀγαποῦμε, ἀγαπάτε, ἀγαποῦν

» Ἐνεστῶς ὀλιγοχρόνιος λείπει.

» Ἐνεστῶς τετελεσμένος.

ἔχω, ἔχεις, ἔχει } ἀγαπήσει ἢ ἀγαπημένο
ἔχομε, ἔχετε, ἔχουν

Ἐνεστῶς τετελεσμένος εἰς ὄρισμένην περίστασιν

θὰ ἔχω, θὰ ἔχεις, θὰ ἔχει } ἀγαπήσει ἢ ἀγαπημένο
θὰ ἔχομε, θὰ ἔχετε, θὰ ἔχουν

Παρελθὸν παρατεταμένος

ἀγαποῦσα, ἀγαποῦσες, ἀγαποῦσε
ἀγαπούσαμε, ἀγαπούσατε, ἀγαποῦσαν

» ὀλιγοχρόνιος

ἀγάπησα, ἀγάπησες, ἀγάπησε
ἀγαπήσαμε, ἀγαπήσατε, ἀγάπησαν

» τετελεσμένος

εἶχα, εἶχες, εἶχε } ἀγαπήσει ἢ ἀγαπημένο
εἶχαμε, εἶχατε, εἶχαν

Ἐνεστῶς τετελεσμένος εἰς ὄρισμένην περίστασιν

θὰ εἶχα, θὰ εἶχες, θὰ εἶχε } ἀγαπήσει ἢ ἀγαπημένο
θὰ εἶχαμε, θὰ εἶχατε, θὰ εἶχαν

Μέλλων παρατεταμένος

θ' ἀγαπῶ, θ' ἀγαπᾶς, θ' ἀγαπᾷ
θ' ἀγαποῦμε, θ' ἀγαπᾶτε, θ' ἀγαποῦν

» ὀλιγοχρόνιος

θ' ἀγαπήσω, θ' ἀγαπήσεις, θ' ἀγαπήσει
θ' ἀγαπήσομε, θ' ἀγαπήσετε, θ' ἀγαπήσουν

» τετελεσμένος.

θα ἔχω, θα ἔχεις, θα ἔχει
θα ἔχομε, θα ἔχετε, θα ἔχουν } ἀγαπήσει ἢ ἀγαπημένο

» τετελεσμένος εἰς ὄρισμένην εὐκαιρίαν
Ὅπως ὁ ἀντίστοιχος Παρῳχημένος

Προστακτικὴ Ἐνεστὼς Παρατεταμένος

ἀγάπα, ἄς ἀγαπᾷ
ἄς ἀγαποῦμε, ἀγαπᾶτε, ἄς ἀγαποῦν.

» ὀλιγοχρόνιος

ἀγάπησε, ἄς ἀγαπήσει
ἄς ἀγαπήσομε, ἀγαπήσετε, ἄς ἀγαπήσουν

Προστακτικὴ παρῳχημένου

ἄς ἀγαποῦσα, ἄς ἀγαποῦσες, ἄς ἀγαποῦσε
ἄς ἀγαπούσαμε, ἄς ἀγαπούσατε, ἄς ἀγαποῦσαν

Μετοχὴ ἐνεργητικὴ
ἀγαπῶντας

Μετοχὴ παθητικὴ
ἀγαπημένος, ἦ, ο.

Β'. τῶν εἰς — ἔω.

Ἐνεστὼς παρατεταμένος

πατῶ, πατεῖς, πατεῖ
πατοῦμε, πατεῖτε, πατοῦν.

» ὀλιγοχρόνιος, λείπει.

Ἐνεστῶς τετελεσμένος

ἔχω, ἔχεις, ἔχει
ἔχομε, ἔχετε, ἔχουν } πατήσει ἢ πατημένο

► τετελεσμένος εἰς ὄρισμένην εὐκαιρίαν

θα ἔχω, θα ἔχεις, θα ἔχει
θα ἔχομε, θα ἔχετε, θα ἔχουν } πατήσει ἢ πατημένο

Παρελθὸν παρατεταμένος

πατοῦσα, πατοῦσες, πατοῦσε
πατούσαμε, πατούσατε, πατοῦσαν

► ὀλιγοχρόνιος

(ἐ)πάτησα, (ἐ)πάτησες, (ἐ)πάτησε
(ἐ)πατήσαμε, (ἐ)πατήσατε, (ἐ)πάτησαν

► τετελεσμένος

εἶχα, εἶχες, εἶχε
εἶχαμε, εἶχατε, εἶχαν } πατήσει ἢ πατημένο

► τετελεσμένος εἰς ὄρισμένην εὐκαιρίαν

θα εἶχα, θα εἶχες, θα εἶχε
θα εἶχαμε, θα εἶχατε, θα εἶχαν } πατήσει ἢ πατημένο

Μέλλον παρατεταμένος

θα πατῶ, θα πατεῖς, θα πατεῖ
θα πατοῦμε, θα πατεῖτε, θα πατοῦν

► ὀλιγοχρόνιος

θα πατήσω, θα πατήσεις, θα πατήσει
θα πατήσομε, θα πατήσετε, θα πατήσουν

► τετελεσμένος

θα ἔχω, θα ἔχεις, θα ἔχει
θα ἔχομε κλ. } πατήσει ἢ πατημένο

► τετελεσμένος εἰς ὄρισμένην εὐκαιρίαν

Ὅπως ὁ ἀντίστοιχος Παρωχημένος.

Προστακτικῆ. Ἐνεστῶς παρατεταμένος.

πάτα, ἄς πατᾶ
ἄς πατοῦμε, πατεῖτε, ἄς πατοῦν

Προστακτική. Ἐνεστὼς ὀλιγοχρόνιος

πάτησε, ἄς πατήσει

ἄς πατήσομε, πατήσετε, ἄς πατήσουν

» παροχημένου

ἄς πατοῦσα, ἄς πατοῦσες, ἄς πατοῦσε

ἄς πατούσαμε, ἄς πατούσατε, ἄς πατοῦσαν

Μετοχή ἐνεργητική

πατῶντας

Μετοχή παθητική

πατημένος, η, ο.

Φωνή Παθητική.

Ρήματα Βαρύτονα.

Ὅριστική Ἐνεστὼς παρατεταμένος

γράφομαι, γράφεσαι, γράφεται

γραφόμεθα, γράφεσθε, γράφονται.

» Ὀλιγοχρόνιος (λείπει)

» Τετελεσμένος

εἶμαι, εἶσαι, εἶναι

εἴμεθα, εἴσθε, εἶναι

καὶ ἔχω, ἔχεις, ἔχει

ἔχομε, ἔχετε, ἔχουν

} γραμμένος, η, ο

} γραφῆ

» Τετελεσμένος εἰς ὄρισμένην περίστασιν

θὰ εἶμαι, θὰ εἶσαι, θὰ εἶναι

θὰ εἴμεθα, θὰ εἴσθε, θὰ εἶναι

καὶ θὰ ἔχω, θὰ ἔχεις, θὰ ἔχει

θὰ ἔχομε, θὰ ἔχετε, θὰ ἔχουν

} γραμμένος, η, ο.

} γραφῆ

Παρελθὼν παρατεταμένος

ἔγράφουμαν, ἔγράφουσαν, ἔγράφουνταν

ἔγραφόμεθα, ἔγράφεσθο, ἔγράφονταν

Παρελθὼν ὀλιγοχρόνιος

(ἐ)γράφηκα, (ἐ)γράφηκες, (ἐ)γράφηκε
(ἐ)γραφήκαμε, (ἐ)γραφήκατε, (ἐ)γράφηκαν

» τετελεσμένος

ἦμουν, ἦσουν, ἦτον } γραμμένος, η, ο.
ἦμεθα, ἦσασθε, ἦσαν }
καὶ εἶχα, εἶχες, εἶχε κλ. γραφῆ

» παρατεταμένος εἰς ὠρισμένην περίστασιν

θὰ ἦμουν, θὰ ἦσουν, θὰ ἦταν } γραμμένος, η, ο.
θὰ ἦμεθα, θὰ ἦσθε, θὰ ἦσαν }
καὶ θὰ εἶχα, θὰ εἶχες, θὰ εἶχε κλ. γραφῆ.

Μέλλων παρατεταμένος

θὰ γράφομαι, θὰ γράφεσαι, θὰ γράφεται
θὰ γραφόμεθα, θὰ γράφεσθε, θὰ γράφονται

» ὀλιγοχρόνιος

θὰ γραφῶ, θὰ γραφῆς, θὰ γραφῆ
θὰ γραφοῦμε, θὰ γραφῆτε, θὰ γραφοῦν

» τετελεσμένος

θὰ εἶμαι, θὰ εἶσαι, θὰ εἶναι κλ. γραμμένος, η, ο.
καὶ θὰ ἔχω, θὰ ἔχεις, θὰ ἔχει κλ. γραφῆ

» τετελεσμένος εἰς ὠρισμένην περίστασιν

Ὅμοιος μὲ τὸν παρελθόντα.

Προστακτικῆ. Ἐνεστῶς παρατεταμένος

γράφου, ἄς γράφεται
ἄς γραφόμεθα, γράφεσθε, ἄς γράφονται

» ὀλιγοχρόνιος

γράφου, ἄς γραφῆ
ἄς γραφοῦμε, γραφῆτε, ἄς γραφοῦν.

» παρελθόντος

ἄς (ἐ)γραφόμεθα, ἄς (ἐ)γραφοῦσασθε, ἄς (ἐ)γράφονταν

Μετοχὴ ἐνεστῶτος

ὁ γραφόμενος, η, ο

Μετοχὴ παρελθόντος

γραμμένος, η, ο.

Παθητικὴ Φωνὴ τῶν Περισπωμένων.

Α', τῶν εἰς — **έω**.

Ὅριστικὴ Ἐνεστῶς παρατεταμένος

πατειοῦμαι, πατειέσαι, πατειέται
πατειούμεθα, πατειέσθε, πατειοῦνται

- » ὀλιγοχρόνιος (λείπει)
- » τετελεσμένος
εἶμαι, εἶσαι, εἶναι κλ. πατημένος, η, ο.
ἢ ἔχω, ἔχεις, ἔχει κλ. πατηθῆ
- » τετελεσμένος εἰς ὄρισμένην περίστασιν
θὰ εἶμαι, θὰ εἶσαι, θὰ εἶναι κλ. πατημένος, η, ο.
ἢ θὰ ἔχω, θὰ ἔχεις, θὰ ἔχει κλ. πατηθῆ

Παρελθῶν παρατεταμένος

(ἐ)πατειοῦμαν, (ἐ)πατειοῦσαν, (ἐ)πατειοῦνταν
(ἐ)πατειούμεθα, (ἐ)πατειούσασθε, (ἐ)πατειοῦνταν

- » ὀλιγοχρόνιος
(ἐ)πατήθηκα, (ἐ)πατήθηκες, (ἐ)πατήθηκε
(ἐ)πατηθήκαμε, (ἐ)πατηθήκατε, (ἐ)πατήθηκαν
- » τετελεσμένος
εἶχα, εἶχες, εἶχε κλ. πατηθῆ
ἢ ἦμουν, ἦσουν, ἦταν κλ. πατημένος, η, ο
- » τετελεσμένος εἰς ὄρισμένην περίστασιν
θὰ ἦμουν, θὰ ἦσουν, θὰ ἦτον κλ. πατημένος, η, ο.
καὶ θὰ εἶχον θὰ εἶχες, θὰ εἶχε κλ. πατηθῆ

Μέλλων παρατεταμένος

θὰ πατειοῦμαι, θὰ πατειέσαι, θὰ πατειέται
θὰ πατειούμεθα, θὰ πατειέσθε, θὰ πατειοῦνται

- » ὀλιγοχρόνιος
θὰ πατηθῶ, θὰ πατηθῆς, θὰ πατηθῆ
θὰ πατηθοῦμε, θὰ πατηθῆτε, θὰ πατηθοῦν
- » τετελεσμένος
θὰ ἔχω, θὰ ἔχεις, θὰ ἔχει κλ. πατηθῆ
καὶ θὰ εἶμαι, θὰ εἶσαι, θὰ εἶναι κλ. πατημένος, η, ο.

Μέλλον τετελεσμένος εἰς ὠρισμένην περίστασιν
ἀπαράλλακτα ὡς ὁ παρελθών.

Προστακτική. Ἐνεστώτος παρατεταμένου
πατειῶ, ἄς πατειέται
ἄς πατειόμεθα, πατειέστε, ἄς πατειοῦνται

► ὀλιγοχρόνιος

πατήσου ἄς πατηθῆ
ἄς πατηθοῦμε, πατηθῆτε, ἄς πατηθοῦν

► παρελθών

ἄς (ἐ)πατειόμουν, ἄς (ε)πατειόσαν, ἄς (ἐ)πατειοῦνταν
ἄς (ἐ)πατειόμεθα, ἄς (ἐ)πατειούσατε, ἄς (ἐ)πατειοῦνταν

Μετοχή

πατούμενος καὶ πατημένος

Β'. τῶν εἰς — αω.

Ὅριστική Ἐνεστώτος

ἀγαπειοῦμαι, ἀγαπεῖσαι, ἀγαπιέται
ἀγαπειόμεθα, ἀγαπιέστε, ἀγαπειοῦνται

Παρελθών

ἀγαπειόμουν, ἀγαπεύουσιν, ἀγαπειοῦνταν
ἀγαπειούμασταν, ἀγαπεύασταν, ἀγαπειοῦνταν

► ἀκαριαῖος

ἀγαπήθηκα, ἀγαπήθηκες, ἀγαπήθηκε
ἀγαπηθήκαμεν, ἀγαπηθήκατε, ἀγαπήθηκαν

Προστακτική.

ν' ἀγαπεῖσαι, ν' ἀγαπιέται
ν' ἀγαπιόμεθα, ν' ἀγαπιέστε, ν' ἀγαπειοῦνται

» ἀκαριαία

ν' ἀγαπηθῆς, ν' ἀγαπηθῆ
ν' ἀγαπηθοῦμεν, ἀγαπηθῆτε, ν' ἀγαπηθοῦν.

Μετοχή

ἀγαπημένος, η, ο.

Μία ἄλλη τάξις ρημάτων μισο-συνηρημένων μισο-βαρυτόνων εἶναι τὰ λήγοντα εἰς — οὖω — έω — αἰω — ά(γ)ω — ε(γ)ω, τὰ ὁποῖα δέχονται συναιρέσεις μόνον εἰς τὴν ὀριστικὴν καὶ τὴν προστακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος, εἰς ὅλους δὲ τοὺς ἄλλους χρόνους πάσχουσι πολλαίαι τμήσεις μέχρι μονοσιλλάβου.

ἀκούω, ἀκούεις καὶ ἀκοῦς, ἀκούει καὶ ἀκοῦ᾽
ἀκοῦμε, ἀκοῦτε, ἀκοῦν.

ἄκουσα καὶ ἄκσα, ἄκουσες καὶ ἄκσες, ἄκουσε καὶ ἄκσε κτλ.

Προστακτικὴ

ἄκουε καὶ ἄκου, ἄς ἀκού᾽
ἄς ἀκοῦμε, ἀκοῦτε, ἄς ἀκοῦν.

ἄκουσε καὶ ἄκσε, ἄς ἀκούσ᾽
ἄς ἀκούσομε, ἀκοῦστε, ἄς ἀκούσουν.

ἄς ἄκουες ἄς ἄκουε
ἄς ἀκούαμεν ἄς ἀκούετε ἄς ἄκου(γ)αν

—

κλαίω καὶ κλαίγω, κλαῖς, κλαῖ᾽
κλαῖμε, κλαῖτε, κλαῖν.

—

πάγω καὶ πάω, πά(γ)εις, πά(γ)ει καὶ πάει
πάγομεν καὶ πᾶμε, πάτε, πᾶν.

—

Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον κλίνονται καὶ τὰ : φταίγω, κρούω, τρώγω, φάγω, λέγω, ξέρω, ὡς καὶ τὰ θέλω θές, θές, κλ.

Αὗτοὶ εἶναι οἱ μόνοι ρηματικοὶ τύποι, τοὺς ὁποίους ἀκούει τις εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπου ἀναντιρρήτως διατηρεῖται καλῆτερα ἢ λαλουμένη. Εἰς τὴν χώραν ταύτην καὶ ἰδίως εἰς τὴν πατρίδα μου τὰς Σέρρας, δὲν ἀκούει τις οὔτε **φαινότανε** οὔτε **φαινόντανε** οὔτε **έτοιμαζόντανε** οὔτε **ξελαρυγγιαζόντουσαν**, οὔτε κανένα ἄλλον ἀπὸ τοὺς παρδαλοὺς ἐκείνους τύπους τοὺς ὁποίους τόσο συχνὰ μεταχειρίζονται σήμερον οἱ Δημοτικισταί μας, καὶ τῶν ὁποίων οἱ περισσότεροι εἶναι, ὡς προείπομεν, διαφθοραὶ τῶν πράγματι ἐθνικῶν ἡμῶν τύπων, ἐξ ἐπιδράσεως ἐθνῶν ξένων. Εἶναι δηλ. τύποι βάρβαροι, τοὺς ὁποίους

ἀφείλομεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἐξοβελίσωμεν ἀπὸ τὴν Γλῶσσάν μας. Αἱ εἰς τὴν Μακεδονίαν ἀκούομεναι διαφθοραὶ τῶν προειρημένων τύπων: **βλέπς βλέπ'** ἀντὶ βλέπεις βλέπει, **κάμνς, κάμς', κάμν', ξέρς, ξέρ'**, ἀντὶ τοῦ κάμνεις κάμνει, **κάτσε** ἀντὶ κάθησε, καὶ αὐτὸ τὸ **στέκσ'** καὶ τὸ **τσεῖπα**, ἀντὶ τοῦ στέκεσαι καὶ τοὺς εἶπα· ὅλα αὐτὰ εἶναι τμήσεις προερχόμεναι ἐκ πτώσεως ἀτόνου φωνήεντος, κατὰ τὰ εἰς τὴν Φωνολογίαν σημειωθέντα, καὶ ὅσον κακόφωνα καὶ ἂν ἦναι δὲν ἤμποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ὡς βαρβαροφωναίαι.

Συντακτικόν.

Ἐπιπλέον ὀλιγώτερον διαφέρουν αἱ δύο Γλῶσσαι ὡς πρὸς τὸ Συντακτικόν των. Ἐπιπλέον καὶ ἐδῶ ὡς καὶ εἰς τὴν μορφολογίαν, ἡ νέα Γλῶσσα διακρίνεται διὰ τὴν ἀπλότητα καὶ τὸν πλοῦτον τῶν ἐκφράσεών της.

Αἱ ἀπλαὶ αὐτῆς προτάσεις συνίστανται ὅπως καὶ αἱ τῆς ἀρχαίας, ἀπὸ τὸ ὑποκείμενον, τὸ κατηγορούμενον καὶ τὸ συνδετικόν, ἤτοι τὸ ρῆμα, τὸ ὁποῖον πολλακίς εἶναι ἐνωμένον μὲ τὸ κατηγορούμενον.

Ὁ Γεώργιος εἶναι καλός.

Ἡ Μαρία καθαρίζει λάχανα.

Τὸ δένδρο σκιάζει τὸ δρόμο.

Ὅσον ὅμως ἀναγκαῖα καὶ ἂν ἦναι τὰ τρία ταῦτα μέρη εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς προτάσεως, ὁ ἄνθρωπος λαλῶν παραλείπει χάριν συντομίας, πότε τὸ ἐν πότε τὸ ἄλλο. Ἐπιπλέον εἰς τὴν Νεοελλ. ἡ συντόμευσις αὐτῆς προτάσεως εἶναι συγχωρημένη μόνον ἐκεῖ ὅπου δὲν βλάπτεται ἡ τοῦ λόγου εὐκρίνεια, εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ἀττικὴν Διάλεκτον, προέβαινον εἰς τοῦτο μέχρι καταχρήσεως, καὶ ἐγέμιζαν τὴν Γλῶσσαν ἐκφράσεων, τὰς ὁποίας δυσκόλως ἐννοοῦσαν οἱ ἀκούοντες.

Ὅπως εἰς τὴν Νεοελληνικὴν παραλείπεται τὸ ὑποκείμενον, ὡς εὐκολώτατα ἐννοούμενον.

1). Εἰς τὰ τρία πρόσωπα τοῦ ρήματος, ὅταν δὲν πρόκειται περὶ ἀντιθέσεως: **λέγω, λέγεις, λέγει**, ἀντὶ ἐγὼ λέγω, σὺ λέγεις, ἐκεῖνος λέγει.

2). Εἰς τὰς συνθέτους προτάσεις εἰς τὰς ὁποίας τὸ δεύτερον μέρος ἔχει τὸ ἴδιον ὑποκείμενον μὲ τὸ πρῶτον «**ὁποῖος ἔχει τὰ γένηα ἔχει καὶ τὰ χτένηα**».

3). Ὅσακις ἐπὶ ρημάτων ἐκφερομένων εἰς τὸ γ' πληθ. πρόσωπον ὑπακούεται ὡς ὑποκείμενον «**μερικοὶ ἄνθρωποι**» λ. χ. λέγουσιν ὅτι, **διαδίδουσι ὅτι, διηγούσιναι πῶς κλ.**

4). Ἐπὶ ἀπροσώπων τινῶν ρημάτων τὰ ὁποῖα μόνα τῶν ἀποτελοῦν ὅλην τὴν πρότασιν λ.χ. **βρέχει, χιονίζει, ἀστράφτει, κτλ.** τὰ ὁποῖα ἰσοδυναμοῦν μὲ : πέφτει βροχή, πέφτει χιόνι κλ.

Ἐνῶ εἰς τὴν Ἀρχαίαν ἔλεγον καὶ ἔγραφον χωρὶς λόγον καὶ ἔννοιαν: «**ἔστιν ὅστις**», οὐκ' ἔστιν ὅστις, «**ἔστιν οὐ**», ἔστιν ὅτε, «**ἔστιν οὖς ἀνθρώπους τεθαύμακα**», φράσεις αἱ ὁποῖαι δυσκόλως ἦσαν καταληπταὶ εἰς τοὺς ἀκούοντας.

Ἐνας ἄλλος συντακτικὸς κανὼν, τὸν ὁποῖον ὡς φυσικώτατον καὶ λογικώτατον ἐσεβάσθησαν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ σέβωνται ὅλοι αἱ Γλῶσσαι τοῦ κόσμου, εἶναι ὁ ὀρίζων ὅτι τὸ κατηγορούμενον πρέπει νὰ συμφωνῇ μὲ τὸ ὑποκείμενον κατὰ γένος ἀριθμὸν καὶ πῶσιν : **ὁ ἄνθρωπος εἶναι θνητός, ἡ γυναῖκα εἶναι φιλάρεσκη, τὰ πικιδῶ ὅμως εἶναι ἄτακτα.** Οἱ ἀρχαῖοι ὅμως, καὶ ἰδίως οἱ Ἀττικοὶ, τοὺς ὁποῖους ἐννοοῦν νὰ ἔχουν σήμερον ὡς ὑπόδειγμα εἰς τὰ γραφόμενά των, παρεβίαζαν κάθε στιγμή καὶ μὲ κάθε τρόπον τὸν κανόνα τοῦτον. «**ἡ πόλις εἶπαν, τὸ στρατεύμα ἐβάδισαν, τὰ παιδία παίζει, τὰ πράγματα χειροτερεύει, αἱ σάρκες καὶ τὰ ναῦρα γίνεται, ἐγελασάτην ἄμφω ἐμβλέψαντες εἰς ἀλλήλω· τὴν οὐσίαν ἣν κατέλειπε τῷ υἱῷ οὐ πλείονος ἀξία ἔστιν**» φρασεολογία τὴν ὁποίαν κατ' οὐδένα τρόπον δὲν ἀνέχεται ἡ νεωτέρα. Οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον : «**ἐγὼ λέγω καὶ ὁ Σκύθης τὰ αὐτὰ**», «**ἡ μήτηρ ἐκείνου καὶ ὁ πατήρ ὁ ἐμὸς ἀδελφοί**». Ἐνῶ ἡ νεωτέρα προτιμᾷ τὰ : «**ἐγὼ καὶ ὁ Σκύθης λέγομεν τὰ αὐτὰ, ἡ μητέρα του εἶναι ἀδελφὴ τοῦ πατρός μου, ἡ ὁ πατέρας μου εἶναι ἀδελφὸς τῆς μητρός του, ἡ πλέον σύντομα, ἡ μητέρα του καὶ ὁ πατέρας μου εἶναι ἀδέλφια**».

Εἰς ὅλας τὰς Γλώσσας τοῦ κόσμου ἡ Ὀνομαστικὴ εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν πῶσις τοῦ ὑποκειμένου. Οἱ Ἀττικοὶ ὅμως μετεχειρίζοντο αὐτὴν πολλάκις καὶ ἀντὶ κλητικῆς, μ' ὅλον ὅτι ἡ Γλῶσσά των εἶχε τύπον ἰδιαιτέρον διὰ τὴν πῶσιν αὐτὴν.

Ἡ Νεοελληνικὴ δὲν ἀκολούθησε τὸ παράδειγμα τοῦτο· ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἐξέτεινε τὴν χρῆσιν τῆς ἀπολύτου ὀνομαστικῆς πρὸς ἔκφρασιν τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου εἰς τὰς χρονολογίας. Ὅλα τὰ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν ἐπαναστάσεως ἐκδοθέντα ἐπίσημα ἔγγραφα φέρουν τὰς χρονολογίας τῶν γραμμίνας κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον. «**Μεσολόγγι, εἴκοσι**

πέντε Μαρτίου, χίλια ὀκτακόσια εἴκοσι ἑπτὰ» καὶ τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ χρονολογεῖν παραλαβὼν ὁ Ἑλλ. λαὸς ἀπὸ τοὺς γονεῖς του, ἔξακολουθεῖ νὰ τὸν μεταχειρίζεται, ἀφίνων εἰς τοὺς Λογιωτάτους τὰ : **Ἄθῆνηθεν, Ἄθῆνησιν, Ἄθήναις, ἢ ἐν Ἀθήναις.**

Ἡ **Αἰτιατικὴ** εἶναι ἡ πρῶσις εἰς τὴν ὁποίαν τίθεται τὸ ἀντικείμενον, τὸ πρόσωπον δηλ. εἰς τὸ ὁποῖον μεταβαίνει ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου, ὁ **κηπουρὸς φυτεύει λάχανα, ὁ ἄνεμος ἀνάφτει τὴν φλόγα, κλ.** ὡς ἐκ τούτου ὅλα τὰ μεταβατικὰ ῥήματα ἀνεξαίρετως μετ' αἰτιατικῆς συντάσσονται. Καὶ ὅμως οἱ ἀρχαῖοι θυσιάζοντες τὴν εὐκρίνειαν εἰς τὴν εὐπρέπειαν ἔλεγον : **«Καὶ με τὸν υἱὸν εἶπέ εἰ μεμάθηκε τὴν τέχνην»**, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὁ κοινὸς λαὸς σήμερον πολὺ φυσικώτερα καὶ εὐκρινέστερα θὰ ἐξεφράζετο διὰ τῶν : **πές με τώρα σὲ παρακαλῶ, καὶ γιὰ τὸν υἱό μου· πές με ἂν ἔμαθε τὴ τέχνη.**

Ἡ Νεοελληνικὴ διετήρησεν εἰς πολλὰς περιστάσεις τὰ **σύστοιχα** τῆς ἀρχαίας, δίδει ὅμως εἰς αὐτὰ ὅλως διόλου ἄλλην σημασίαν : λέγων ὁ λαὸς, **«λὲς λόγια, ζῆ ζωὴν, κοιμᾶται ὕπνον»** κλ. ἐννοεῖ ὅτι οἱ λόγοι τοῦ ἐνὸς, ἡ ζωὴ τοῦ ἄλλου, ὁ ὕπνος τοῦ τρίτου δὲν ὁμοιάζουν τοὺς συνήθεις λόγους, ζωὰς καὶ ὕπνους· ἐνῶ οἱ ἀρχαῖοι ὅταν ἔλεγον **γαμῶ γάμον, νικῶ νίκην**, ἐννοοῦσαν ἀπλῶς ὅτι ὁ λαλῶν ἐνίκησεν ἢ ὑπανδρεύθη. Ὁ δὲ δαιμόνιος Θουκυδίδης μὴν ἀρκεσθεῖς εἰς τοῦτο ἔγραψε : **Ναυμαχίαν ἀπεωσάμεθα Κορινθίους.**

Ὅπως εἰς τὴν Ἀρχαίαν, οὕτως καὶ εἰς τὴν Νεωτέραν ἡ Αἰτιατικὴ τίθεται πολλάκις πρὸς ἔνδειξιν τόπου καὶ χρόνου : **πήγαινε γιάλο γιάλο, ἄκρια ἄκρια, φθάσαμε τὴν ἴδια ὥρα, σὲ προσμένω τώρα δεθὸ ὥρες, ἔλα τὴν τρίτη τὴν τετράδη τὴν εἰκοστή τοῦ Μαρτίου.** Ἐδῶ ὑπάγονται καὶ τὰ : **τῆς Παναγίας, τῶν Χριστουγέννων, τοῦ Πάσχα** κλ. εἰς τὰ ὁποῖα ὑπονοεῖται ἔξωθεν ἡ ἡμέρα τῆς Παναγίας, τῶν Χριστουγέννων τοῦ Πάσχα.

Διὰ τῆς αἰτιατικῆς ἐκφράζεται ἐπίσης εἰς τὴν Νεοελληνικὴν καὶ ἡ καταγωγὴ, ἡ ἀξία ὡς καὶ τὸ περιεχόμενον πράγματός τινος. Γερμανὸς **τὸ γένος, Σμυρνήσις τὴν πατρίδα, ἔμπορος τὸ ἐπάγγελμα·** πούλησα τὸ ἄλογό μου **ἐκατὸ δραχμῆς, κέρδισα ὀχτῶ τὰ ἐκατὸ, ἕνα κοπάδι πρόβατα, μὲ δαμιζάνα κρασί, ἕνα φόρτωμα ξύλα, σπῆτι στρωμένον ψάθες** κλ.

Ἡ χρῆσις τῆς **Γενικῆς** εἶναι πολὺ περιορισμένη εἰς τὴν Νεοελληνικὴν. Τὴν μεταχειρίζομεθα ἀκόμη πρὸς ἔνδειξιν :

1) Καταγωγῆς ἢ κτήσεως : ὁ Γεώργις τοῦ Γεράκη, ἢ Ἑλένη τοῦ Νικολοπούλου, ἢ Ἐκκλησία τοῦ Χωριοῦ, τὰ πρόβατα τοῦ Δημάρχου.

2) Πρὸς ἔνδειξιν τοῦ εἶδους εἰς τὸ ὁποῖον τις ἀνήκει : « ἄνθρωπος τοῦ δρόμου, τῆς σειρᾶς, ἢ τοῦ σωροῦ, τοῦ σκοινοῦ καὶ τοῦ παλουκιοῦ, καὶ τὸ τοῦ τραγωδιῶν» μῆλο τῆς μηλιᾶς, κορμὶ τῆς ἀγγαλιᾶς.

3) Πρὸς ἔνδειξιν προελεύσεως : ὁ φόβος τῆς πυρκαϊᾶς, τῆς χολέρας, τοῦ ἐχθροῦ, ὁ φόβος δηλ. τὸν ὁποῖον προξενεῖ ἢ πυρκαϊὰ, ὁ ἐχθρὸς, ἢ χολέρα. Ἐνῶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ὁ φόβος τοῦ ἐχθροῦ, εἶχεν ἄλλην σημασίαν.

4) Εἰς ἔνδειξιν ἀξίας πράγματός τινος : μιᾶς δραχμῆς τυρὶ, δέκα λιρῶν ἐνδυμασία, δύο ἡμερῶν δρόμος, ἀπέθανεν εἴκοσι χρονῶν. Μᾶς τὴν πῆραν μᾶς τὴν κλέψαν δώδεκα χρονῶ.

5). Πρὸς ἔνδειξιν αἰτίας : ἐψόφησε τῆς πείνας, τῆς δίψας. Τέλος ἢ Γενικὴ χρησιμεύει.

6). Ὅπως ἢ Δοτικὴ καὶ ἢ Ἀφαιρετικὴ εἰς τοὺς ἀρχαίους : δὸς τοῦ τυφλοῦ μὰ πεντάρια, πές μου τὴν ἀλήθεια, μοῦ ἄρπαξαν τὴ σκούφια.

Ὅταν τῆς γενικῆς προηγῆται ἢ πρόθεσις εἰς ἢ ἢ ἀπὸ, ἐννοεῖται ἕξωθεν ἢ οἰκία : πέρασα ἀπὸ τῆς μητρός μου—ἀπὸ τὴν οἰκίαν τῆς μητρός μου. Φάγαμεν σ' τοῦ πενθεροῦ μου = εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πενθεροῦ μου.

Οἱ ἀρχαῖοι ὅμως ἐξέτεινον τὴν χρῆσιν ταύτην μέχρι ἀσαφείας. Ἐλεγον λχ. εἰς Ἄδου (δῶμα), ἐν Διονύσου (θεάτρῳ), ἐν Ἀπόλλωνος (ιεροῦ) κλ. ἐνῶ εἰς ἀναλόγους περιστάσεις ἢ Νεοελληνικὴ μεταχειρίζεται τὴν αἰτιατικὴν. Ἐκκλησιασθήκαμε σ' τὴν Παναγία (τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας). Τὸν ἔθαψαν σ' τὸν Ἄγιο Γεώργι (τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Ἁγ. Γεωργίου).

Αἱ χρήσεις αὗται τῆς γενικῆς ἔκαμαν τοὺς ἀρχαίους νὰ συντάσσουν μὲ τὴν πῶσιν ταύτην ὅλα τὰ ῥήματα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀνάλογον ἔννοιαν λχ. κτῶμαι τινος, ὀρέγομαι τινος, πληροῦμαι τινος, γεύομαι, ἀκούω τινος κλ. πράγμα τὸ ὁποῖον ἐδεκαπλασίαζε τὴν χρῆσιν τῆς πῶσεως ταύτης εἰς τὴν Γλῶσσάν των. Ἡ Νεοελληνικὴ ὅμως, ἀφοῦ ἅπαξ ἔκαμε τὰ πλείοτερα τῶν ρημάτων τῆς μεταβατικῆς, ἔδωκεν εἰς αὐτὰ κατ' ἀνάγκην τὰ ἀντικείμενά των εἰς αἰτιατικὴν, καὶ λέγει : χόρτασα φωμὶ, γέμισα τὴν κοιλιάν μου φαγί, τὴν λαγήναν μου

κρασι, ὀρέχθηκα αὐτὸ τὸ πράγμα, ἔλαβη μέρος σ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεσι κλ. Καὶ ἡ μεταβολὴ αὕτη δὲν εἶναι τόσον νέα ὅσον πολλοὶ τὴν φαντάζονται Ἐνέρχεται εἰς χρόνους παναρχαίους.

Εἰς τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα ἀπαντᾷ τις πολλὰ τῶν ρημίων τῆς κατηγορίας ταύτης τὰ ὁποῖα ἐδῶ μὲν εἶναι συντεταγμένα μὲ γενικὴν, ἐκεῖ δὲ μὲ αἰτιατικὴν τὸ ὁποῖον σημαίνει, ὅτι ἔκτοτε ὑπῆρχον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι εἶχον ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο τὰς αὐτὰς μὲ τὸν σημερινὸν Ἑλληνικὸν λαὸν ιδέας.

Τὴν Γενικὴν δέχονται τέλος ὡς ὄρον συγκρίσεως ὅλα τὰ παραθετικὰ τῆς Νέας Γλώσσης. **Εἶναι καλήτερός μου, ἀνώτερός μου, κατώτερός του κλ.** Ὅταν ὅμως ἀντὶ τῆς ἀντωνυμίας μου, σου, του εὐρίσκεται αὐτὸ τοῦ παραθετικοῦ (προσώπου ἢ πράγματος) τὸ ὄνομα, τότε συνηθέστερον τίθεται ὁ συγκρινόμενος ὄρος εἰς αἰτιατικὴν ἐμπρόθετον, λ.χ. **ὁ Γεώργιος εἶναι νεώτερος ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνον, ἡ Ἑλένη εἶναι φρονημοτέρα ἀπὸ τὴν Ἀσπασίαν.** Ἐπίσης λέγουν: **ὁ ποῖο καλύτερος, ὁ ποῖο μεγαλύτερος ἀπ' ὅλους.**

Ἐξ ὅλων δὲ τούτων καταφαίνεται ἡ τάσις τοῦ λαοῦ νὰ ἐξοβελίσῃ ἀπὸ τὴν Γλῶσσάν του τῆς Γενικῆς τὴν χρῆσιν καὶ ὡς εἶδομεν εἰς τὴν μορφολογίαν, εἰς πολλὰς περιστάσεις ὁ τύπος αὐτῆς ἐντελῶς ἐξέλειπε.

Ἄρθρον.

Ἡ χρῆσις τοῦ ἄρθρου εἶναι πολὺ πλεον ἀνεπτυγμένη εἰς τὴν Νεοελληνικὴν παρὰ εἰς τὴν Ἀρχαίαν. Ὡς γνωστὸν, ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ εἶχεν ἓν μόνον ἄρθρον, τὸ ὀριστικὸν **ὁ, ἡ, τὸ** καὶ τούτου πολὺ μικρὰν ἔκαμε χρῆσιν. Ἐνῶ ἡ Νεοελληνικὴ ἔχει ἐκτὸς τοῦ ὀριστικοῦ τὸ ἀόριστον **ἓνας, μία, ἓνα**, εἰς πολλὰς δὲ περιστάσεις προσλαμβάνουσι καὶ τὰ ἀναρθρά της σημασίαν, ἡ ὁποία εἰς καμίαν ἄλλην γλῶσσαν δὲν ἀπαντᾷται.

Ὅταν ὁ σημερινὸς Ἕλληνας λέγει: **ἄνθρωπος, γυναῖκα, δένδρο**, ἔννοεῖ ὅτι τὸ περὶ οὗ πρόκειται πρόσωπον ἢ πράγμα ἀνήκει εἰς τὴν δεῖνα ἢ δεῖνα κατηγορίαν τῶν ἐπὶ τῆς Γῆς ὄντων, κάθε ἄνθρωπον δηλ. κάθε γυναῖκα, κάθε δένδρον. Τοῦτο καταφαίνεται ἔτι μᾶλλον εἰς τὰς φράσεις: **Μῆνα δὲν εἶμαι κ' ἐγὼ ἄνθρωπος; μῆνα δὲν μ' ἔκαμε καὶ μένα μάνα; ὅ,τι κ' ἂν πῆς κ' αὐτὴ γυναῖκα εἶναι, κλ.** Ὅταν ὅμως μᾶς λέγουν: **ὁ ἄνθρωπος ἦλθε**, ἢ

Ένας άνθρωπος ήλθε έννοοῦμεν εἰς μὲν τὴν πρώτην περίστασιν ἕνα ἄνθρωπον γνωστὸν εἰς τε τὸν λέγοντα καὶ τὸν ἀκούοντα, ὁ ὁποῖος ἐπεριμένετο ἴσως· ἐνῶ εἰς τὴν δευτέραν πρόκειται περὶ ὅλως ἀγνωστού προσώπου.

Ἐναντιθέτως πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἢ νέα Γλῶσσα ἐκφέρει ὅλα τὰ κύρια ὀνόματά της ἐνάρθως: ὁ Γεώργις, ὁ Γιάννης, ἡ Μαρία, ἡ Κρήτη, ἡ Σμύρνη, ἡ Αἴγυπτος κλ. καὶ ὁ λόγος ἀπλούστατος. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἔζων εἰς μικροτάτας κώμας σχεδὸν οἰκογενειακὸν βίον, ὥστε ἕκαστος ἐγνώριζε κάλλιστα τὸ ὄνομα ἐνὸς ἐκάστου τῶν οἰκείων του· δὲν εἶχαν λοιπὸν ἀνάγκην τοῦ ἄρθρου διὰ νὰ τοὺς προσδιορίσουν. Ὅταν ὅμως αἱ κῶμαι καὶ τὰ χωρία των μετεβλήθησαν εἰς πόλεις πολυανθρώπους, καὶ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Κύριον ὄνομα ἔγινε τὸ ὄνομα πολλῶν τῶν εἰς τὰ χωρία κατοικούντων, ἐπῆλθεν ἡ ἀνάγκη τοῦ Ὀριστικοῦ ἄρθρου πρὸς δήλωσιν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἀτόμου. Καὶ πράγματι ὅταν ὁ λαὸς λέγει σήμερον ὁ **Γεώργις**, ἢ ὁ **Δημήτρις** δὲν ἐννοεῖ ἀδιακρίτως τὸν τυχόντα, ἀλλὰ ἕνα ὠρισμένον Γεώργιον ἢ Δημήτριον, καὶ ἂν ὁ προσδιορισμὸς οὗτος δὲν ἀρκεῖ νὰ ὀρίσῃ τὸ πρόσωπον, ὁ λαλῶν προσθέτει: ὁ **Γεώργις τοῦ Κώστα** ἢ τοῦ **Παύλου**, ἢ ὁ **δικός μας**. Ὡστε ἢ εἰς τὰς περιστάσεις ταύτας παράλειψις τοῦ Ὀριστικοῦ ἄρθρου, τὴν ὁποίαν πολλοὶ τῶν Λογίων μας προσπαθοῦν νὰ εἰσάξουν εἰς τὴν γραφομένην, ἀντὶ νὰ προάξῃ αὐτὴν, τὴν μεταφέρει εἰς τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο ὅταν οἱ λαλοῦντες κατοικοῦσαν ἀκόμη τὰς κώμας καὶ τὰς καλύβας.

Ἐν ὅμως ἐγνώριζαν καλὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ πράγματα τοῦ χωριοῦ των καὶ δὲν εἶχον ἀνάγκην ἄρθρου ὀριστικοῦ διὰ νὰ τὰ σημάνωσιν, οἱ Ἕλληνες τῶν χρόνων ἐκείνων πολὺ μικρὰν εἶχον ἰδέαν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα ὑπῆρχον εἰς ξένους τόπους. Καὶ διὰ τοῦτο ὁσάκις ταξειδιώτης τις ἐπανερχόμενος εἰς τὴν πατρίδα ἀνέφερον τὸ ὄνομα ξένης τιнос πόλεως, ἢ ποταμοῦ, ἢ νήσου, ἦτον ἀναγκασμένος νὰ τὸ ἐξηγήσῃ λέγων: ἡ **πόλις ἢ δεῖνα**, ὁ **ποταμὸς ὁ τάδε**, ἡ **νήσος τῆς Σικελίας**, ἡ **Κερκινίτης λίμνη** κλ. Εἰς τὴν περίστασιν ὅμως ταύτην τόση ἐπικρατοῦσεν ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τοῦ Ὀριστικοῦ ἄρθρου σύγχυσις, ὥστε ὁ καθεὶς ἐλάλει ὅπως ἤθελε. Ὁ Εὐφράτης Ποταμὸς, ὁ Ποταμὸς Εὐφράτης, ὁ Ποταμὸς ὁ Εὐφράτης, ἡ Σικελία νήσος, ἡ νήσος Σικελία, ἡ Σικελία ἡ νήσος κλ. Καὶ ὅταν ἀργότερα ἄρχισαν νὰ θεοποιοῦν τὰ πάντα, ἢ ν' ἀφιερώνουν αὐτὰ εἰς βασιλεῖς καὶ εἰς ἥρωας, εἰσῆχθησαν εἰς χρῆσιν καὶ αἱ κτηματικά

λεγόμεναι ὀνομασίαι : τὸ ἄστυ τῆς Παλλᾶδος, ἡ πόλις τοῦ Ἡρακλέους, ἡ πόλις τῆς Θεσσαλονίκης κλ.

Εὐτυχῶς οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον κοσμοπολίται καὶ ὀλίγα εἶναι τὰ γεωγραφικὰ ὀνόματα τὰ ὁποῖα δὲν γνωρίζουν, ὥστε δὲν ἔχουν ἀνάγκην ἐπεξηγήσεων διὰ νὰ ἐννοήσουν τὴν σημασίαν νέας τινὸς τοπωνυμίας. Λέγουν λοιπὸν ἀπλούστατα ἢ Κρήτη, ἢ Λήμνος, ἢ Σικελία, ἢ Κορσική, ὁ Νεῖλος, ὁ Δούναβις κλ. Καταφεύγει δὲ εἰς ἐξηγήσεις μόνον ὅταν δὲν γνωρίζουν τὸ ὄνομα τοῦ πράγματος, π. χ. ἢ λίμνη τῶν Ἰωαννίνων, τὸ βουνὸ τῆς Ρόδου κλ. Πολὺ συχνὰ ὅμως λέγοντες: **ἢ Λήμνο καὶ τὸ νησί τῆς Λήμνου, ἢ Ἰδρα καὶ τὸ νησί τῆς Ἰδρας** ἐννοοῦν δύο διάφορα πράγματα: τὴν νῆσον τῆς Λήμνου κ.τ.λ. ὅλην, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν πρωτεύουσάν της. **Τὸ νησί τῆς Λήμνου βγάζει καλὸ σιτάρι. Τὸ νησί τῆς Σύρας εἶναι ξηρότοπος· εἰς τὴ Σύρα εὐρίσκονται τὰ καλλήτερα ναυπηγεῖα.**

Θὰ ἐκτεινόμεθα ὑπὲρ τὸ δέον ἂν ἠθέλαμεν νὰ σημειώσωμεν ἐνταῦθα ὅλας τὰς περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἡ Νεοελληνικὴ διαφέρει τῆς ἀρχαίας ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τοῦ ὀριστικοῦ ἄρθρου. Δὲν ἠμποροῦμεν ὅμως νὰ μεταβῶμεν εἰς ἄλλο κεφάλαιον, χωρὶς νὰ εἴπωμεν δύο λέξεις περὶ τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον παρουσιάζεται τὸ ἄρθρον εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν ἀπλῶν προτάσεων.

Ἐ γένοι εἰπεῖν, ὅλοι οἱ εἰς τὰς προτάσεις ἀναφερόμενοι ἀπλοὶ προσδιορισμοὶ ἐκφέρονται ἐνάρθρως, ὅλοι δὲ οἱ κατηγορηματικοὶ ἀνάρθρως λ.χ. **ὁ καλὸς πατέρας, τὸ φρόνιμο παιδί**, ἐνῶ ὁ πατέρας εἶναι καλὸς ἢ ἀπλῶς ὁ πατέρας καλὸς, τὸ παιδί ἄτακτο. **Αὐτὴ μὲ τὰ ξανθὰ μαλλιά καὶ μὲ τὰ μαῦρα μάτια· ἐνῶ «ἔχει τὰ μάτια πλουμιστά, τὰ φρύδια της γραμμένα».**

Πολλάκις ὅμως τὸ κατηγορούμενον προηγεῖται τοῦ οὐσιαστικοῦ λ.χ. **ὠραῖο τὸ γράφισμό σου, νὰ ἰδοῦμε καὶ τὴν ἐξήγησι· Ἐμορφη εἶν' ἡ νέα νὰ δοῦμε καὶ πόσα ἔχει.**

Πόσον δὲ τεχνικὰ κατώρθωσε νὰ ἐπωφεληθῇ ἀπὸ τὸν κανόνα τοῦτον ἡ Νεοελληνικὴ, φαίνεται ἀπὸ τὰς ἐξῆς εἰς αὐτὴν ἰδιαζούσας φράσεις: **Φέρε με ζεστὸ νερὸ, φέρε τὸ ζεστὸ νερὸ, ἢ τὸ νερὸ τὸ ζεστὸ, ἢ τὸ νερὸ ζεστὸ**, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἔχει ἄλλην σημασίαν, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ κοινότερος τῶν ἀνθρώπων διακρίνει.

Τὸ ὀριστικὸν ἄρθρον ἐπαναλαμβάνεται καὶ εἰς τὴν Νεοελληνικὴν πρὸ ἐκάστου οὐσιαστικοῦ καὶ πρὸ ἐκάστου ἐπιθέτου χρησιμεύοντος ὡς προσδιορισμοῦ εἰς τὴν φράσιν: **ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα ἐξήλθον,**

οὐ καλοὶ οἱ γονεῖς φροντίζουν διὰ τὰ τέκνα των, τὸ παιδί τὸ καλὸ ἢ τὸ καλὸ τὸ παιδί σέβεται τοὺς μεγαλειτέρους του. Ὅσαίκις ὅμως ὁ ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς προηγείται τοῦ οὐσιαστικοῦ, τὸ ἄρθρον τούτου ἠμπορεῖ χάριν συντομίας νὰ παραλειφθῇ. Λέγομεν λ.χ. **ὁ καλὸς πατέρας, ἡ καλὴ μητέρα**, ἀντὶ τοῦ : ὁ καλὸς ὁ πατέρας κ.λ. οὐδέποτε ὅμως ὅταν ἔπεται διότι τότε οὗτος θὰ μετεβάλλετο ἀμέσως εἰς κατηγορούμενον : **ὁ πατέρας καλὸς ἢ μητέρα ὅμως ; τὸ παιδί καλὸ ἀλλὰ τὸ κορίτσι** = τὸ παιδί τὸ εὐρίσκω καλὸ ὄχι ὅμως καὶ τὸ κορίτσι ἢ **καλὸ τὸ παιδί**, ἀλλ' ὄχι καὶ τὸ κορίτσι.

Ἐπὶ παροιμιῶν τέλος, τό τε ὑποκείμενον καὶ ὁ προσδιορισμὸς καὶ τὸ κατηγορούμενον ἐκφέρονται ἀνάθρως : **ἄνθρωπος ἀγράμματος ξύλον ἀπελέκητον. Καλὸ τυρὶ σὲ σκύλινο δερμάτι.**

Παραθετικά.

Εἶπομεν ἤδη ὅτι ἡ μετὰ γενικῆς σύνταξις τῶν παραθετικῶν διετηρήθη εἰς τὴν λαουμένην. Πολὺν συχνότερα ὅμως ὁ λαὸς ἐκφέρει τὸν συγκρινόμενον ὄρον μετ' αἰτιατικῆς ἐμπροθέτου τῆς **ἀπό**. Ἡ Ἄσπασία εἶναι νεωτέρα ἀπὸ τὴν Χαρίκλειαν καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὴν Ἑλένην.

Πολὺν συχνὰ ὅμως μεταχειρίζομεθα ἀντὶ τῆς **ἀπό**, τὴν πρόθεσιν **παρὰ**, ἡ ὁποία, ὡς γνωστὸν, ἀπαντᾷται εἰς τὴν ἰδίαν χρῆσιν καὶ εἰς τοὺς Ἄττικους συγγραφεῖς **καλύτερο τοῦτο παρὰ ἐκεῖνο, προτιμῶ νὰ κοιμηθῶ παρὰ νὰ φάγω** κ.λ. ἀλλ' ἡ πρόθεσις αὕτη ἐκφράζει μᾶλλον ἀντίθεσιν παρὰ σύγκρισιν. Εἰς τοιαύτας δὲ ἀντιθετικὰς προτάσεις, ὅταν τὸ ἀντιτιθέμενον πρόσωπον ἢ πράγμα ἀναφέρεται εἰς ἄλλο ρῆμα, ἢ ἀντιπαράθεσις ἐκφέρεται ἀναφορικῶς, προσθετομένης μετὰ τὴν πρόθεσιν μιᾶς τῶν ἀναφορικῶν ἀντωνυμιῶν **ὅ,τι, ὅσον, ὁποῦ** κ.λ. **ἐκέρδισα περισσότερα παρ' ὅ,τι περίμενα** ἄργησα περισσότερον παρ' ὅσον ἤθελα.

Ἀριθμητικά.

Τὰ **ἕνας, μία, ἕνα**, κ.λ. παρουσιάζονται εἰς τὸν λόγον ὄχι μόνον ὡς ἀπόλυτα ἀριθμητικά ἀλλὰ καὶ ὡς συνώνυμα τοῦ : **ἕνας κάποιος μὲν κάποιος, ἕνα κάποιος**. Ἐπαναλαμβανόμενα δὲ ἄνευ συνδέσμου **ἕνας ἕνας, μὲν μὲν, ἕνα ἕνα** ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰ : **ἀνὰ εἶς, ἀνὰ**

δύο τῆς ἀρχαίας· συνδεδεμένα δὲ διὰ τοῦ **καί**: «**ἕνας κ' ἕνας, μὲν καὶ μὲν, ἕνα κ' ἕνα**» ἰσοδυναμοῦν μὲ τὰ καλῆτερα ἢ τὰ ἐκλεκτότερα τοῦ εἶδους των ἄτομα ἢ ἀντικείμενα. «**Ἀγόρασα μιὰ ὀκτὸν φάρια, ὅλα ἕνα κ' ἕνα**», ἢ προσκαλεσμένες του ἦταν ὅλες **μὲν καὶ μὲν**. Διαφέρει ἐπίσης τὸ: **πηδῶ ς' ταῖς τρεῖς**, ἀπὸ τὸ: **πηδῶ τὴν μὲν, πηδῶ τῆς δὲ**. Ὅταν δὲ λέγομεν: **ς' τὴ μὲν, ἢ ς' τὴ μιᾶμιση**, κλ. ἢ **ς' τὲς δὲ** ὑπονοεῖται ἕξωθεν ἢ λέξις ὥρα, ὅταν δὲ: **ς' τὰ χίλια ὀχτακόσια σαράντα πέντε κλ.** ἢ λέξις χρόνια.

Ἄντωνυμιαί.

Ἐπειδὴ αἱ ῥηματικαὶ καταλήξεις ἐκφράζουν ἀρκούντως τὰ τρία τοῦ λόγου πρόσωπα, αἱ προσωπικαὶ ἀντωνυμιαὶ δὲν εἶναι ἀναγκαῖαι εἰς τὴν φράσιν παρ' ὅταν πρόκειται περὶ ἐμφάσεως ἢ ἀντιθέσεως. Ἐγὼ τὸ εἶπα (ὄχι ἄλλος). **Σὺ ἂν τολμᾷς κάμετο**. Ἐπὶ δὲ ἐμφάσεως πολλάκις καὶ διπλασιάζονται: ἐμένα μὲ τὸ λές αὐτὸ, αὐτοὺς τοὺς φοβοῦνται.

Ἡ κτήσις ἐκφράζεται εἰς τὴν Νεοελληνικὴν προσαρτωμένης τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας — **μου — σου — του**: **τὸ κτήμά μου, τὰ παιδιᾶ μου, τὰ ἐνδύματά μου**. ἄλλοτε δὲ διὰ τοῦ: **ἐδικός μου, ἐδικός σου, ἐδικός του**. Αὐτὸ εἶναι δικό μου, δικό σου, δικό του ἢ δικός των. Ὅσάκις ὅμως ἡ ἀντωνυμία αὕτη παρουσιάζεται μόνη εἰς τὸν λόγον ἐνάθρως ἔχει ἄλλην σημασίαν: **ὁ δικός μου** λέγουσα μία γυναῖκα, ἐννοεῖ τὸν σύζυγόν της, καὶ **ἡ δική μου** λέγων ὁ ἄνδρας ἐννοεῖ τὴν σύζυγόν του. Σημαίνει ὅμως καὶ κάθε ἄλλο πρόσωπον ἢ πρᾶγμα περὶ τοῦ ὁποίου ἔγινε προηγουμένως λόγος εἰς τὴν ὁμιλίαν.

Αἱ δεικτικαὶ ἀντωνυμιαί, **αὐτός, αὕτη, αὐτὸ, τοῦτος, τούτη, τοῦτο, ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο**, ἀπαιτοῦν ὅπως τὸ μετ' αὐτὰς ἐρχόμενον οὐσιαστικὸν κεῖται ἐνάθρως: **αὐτός ὁ ἄνθρωπος, τούτη ἡ γυναῖκα, ἐκεῖνο τὸ παιδί**. Πολύκις δὲ πρὸς ἔμφασιν συνοδεύονται ἀπὸ τὰ: **ἐδῶ καὶ ἐκεῖ· αὐτὸς ἐδῶ, ἐκεῖνη ἐκεῖ κλ.**

Πολὺ πλέον ἀπλοποιημένη εἶναι ἡ χοῆσις τῶν ἀναφορικῶν.

Ἡ ὄστις, ἦτις, ὅ,τι τῆς ἀρχαίας ἐξέλειπον καθ' ὀλοκληρίαν ἀπὸ τὴν Νέαν. Ἄπ' ἐναντίας μεταχειρίζεται ὁ λαὸς τὰ: **ὅποιος, ὅποια, ὅποιον**, ἀλλὰ κατὰ τὸν ἀρχαῖον ἐκείνον λογικώτατον κανόνα, κατὰ τὸν ὅποιον, τὰ ἀναφορικὰ ὀφείλουσαν νὰ συμφωνοῦν κατὰ γένος ἀριθμὸν καὶ πῶσιν μὲ τὰ πρόσωπα ἢ τὰ πρᾶγματα εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται

καὶ εἰς τὴν πῶσιν τὴν ὁποίαν ἀπαιτεῖ τὸ ρῆμα ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἦλθε, τοῦ ὁποίου τὸν υἱὸν συνέλαβαν, περὶ τοῦ ὁποίου σᾶς ὠμίλησεν ὁ φίλος, τὸν ὁποῖον ὁ δεῖνα σᾶς ἐσύστησε κλ.

Ἐπαράλλακτα ὠμίλουν οἱ ἥρωες τοῦ Ὅμηρου «ἢ γὰρ οἴω ἄνδρα χολοσέμην, ὃς μέγα κρατέει καὶ οἱ πείθονται Ἀχαιοί». Οἱ Ἀττικοὶ ὅμως, οἱ ὁποῖοι τὰ εἶχαν βάλει μὲ τὰ σωστά των νὰ ἐξωραΐσουν τὴν Γλῶσσαν, παρεβίασαν τόσον πολὺ τὸν κανόνα τοῦτον, ὥστε κατάρθωσαν νὰ μᾶς κληροδοτήσουν μίαν ἀπέραντον σειρὰν ἀλλοκότων ἐκφράσεων. Οὕτως ἔτρεψαν τὸ : μέμνησο τοῦ ὄρκου ὃν ὁμωμόκατε, εἰς : μέμνησο τοῦ ὄρκου οὗ ὁμωμόκατε, μέμνησθε τοῦ οὗ ὁμωμόκατε ὄρκου, καὶ μέμνησθε τοῦ ὁμωμόκατε, καὶ κατὰ συνέπειαν βοηθήσατε τοῖς ὄρκοις οἷς ὁμωμόκατε.

Δὲν εἶναι λοιπὸν παράδοξον ἂν ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος, ἅμα ἠλευθερώθη ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν Ἀττικιστῶν, ἔστειλεν ὅλας αὐτὰς τὰς φρασεολογίας εἰς κόρακας καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀπλουστάτην Ὀμηρικὴν σύνταξιν.

Ἀπὸ τὰ : ὁποῖος, —ου, ὁ λαὸς ἐσχημάτισε τὰ : ὁποῦ καὶ ποῦ ὅπως ἀπὸ τοῦ κυρίου ἔκαμε τὸ : κυροῦ. Μεταχειρίζεται δὲ αὐτὰ ἐπὶ προσώπων καὶ πραγμάτων ἀδιαφόρως : ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἦλθε, ἡ γυναῖκίς ποῦ σε κύτταξε, ἔς τὴν πέτραν ὅπου πάτησες κ' ἐμβῆκες μέσ' ε' τῆ βάρκα.

Τὸ τίς ἢ τινὰς ἔχει ὅλας τὰς σημασίας τοῦ ἀρχαίου τις. Ὅταν τινὰς δὲν συλλογιέται. Ἄλλοτε ἀναπληρώνει τὸ ὄ,τι· δὲν λέγω τί ἄκουσα. Τί ὑποφέρω (ὄχι τὸ τί) δὲν λέγεται. Τὸ τί γίνεται πολλάκις ἐρωτηματικόν. Τί ἄνθρωπος εἶναι αὐτός; τί γυναῖκα εἶναι αὐτή; τί λόγια εἶναι αὐτά; καὶ ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ κᾶτι, ἀόριστον λχ. : κᾶτι ἄνθρωποι, κᾶτι γυναῖκες, κᾶτι παιδιὰ, κᾶτι φερσίματα, κᾶτι παραξενυγῆς ποῦ δὲν λέγονται· καὶ μὲ ρήματα : κᾶτι μᾶς φεύγεις; κᾶτι μᾶς θύμωσες; Τὸ τίποτε εἶναι συνηθέστατον, ὅτε μὲν ὡς ἀντωνυμία ἀόριστος, ὅτε δὲ ὡς ἄρνητικόν. Ἐχεις νὰ με πῆς τίποτα; Τίποτα δὲν ἄκουσα, τίποτα δὲν γνωρίζω.

Ρήματα.

Ὅπως εἰς τὴν ἀρχαίαν οὕτω καὶ εἰς τὴν Νεοελληνικὴν τὰ ρήματα παρουσιάζονται εἰς τὸν λόγον :

1) Ὡς **συνδετικὰ** τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοῦ ἀντικειμένου.

2) Ὡς δηλωτικὰ δυνάμειος ἀναπτυσσομένης ἐντὸς τοῦ ὑποκειμένου καὶ ἢ περιοριζομένης εἰς αὐτὸ (**ἐνεργητικὰ ἀμετάβατα**), ἢ ἐπεκτεινομένης ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου (**ἐνεργητικὰ μεταβατικά**), ἢ ἐνεργοῦσης ἐπιστροφικῶς ἐπ' αὐτοῦ τοῦ παράγοντος αὐτὴν ὑποκειμένου (**ρήματα αὐτοπαθῆ ἢ μέσα**). καὶ

3) Ὡς δηλωτικὰ παθήσεως τὴν ὁποίαν τὸ ὑποκείμενον ὑποφέρει ἀπὸ τὸ ἀντικείμενον (**παθητικά**), ἢ ἀντιδράσεως καὶ ἀντιπαθείας τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοῦ ἀντικειμένου ἐπ' ἄλληλα (**ρήματα ἀλληλοπαθῆ**).

Ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ εἶχεν ἓνα πλῆθος συνδεδεικμένα ρήματα, τὰ ὁποῖα ἔδιδον ἀφορμὴν εἰς ποικιλοτάτας συντάξεις. Ἡ Νεοελληνικὴ ἀπ' ἐναντίας δὲν ἔχει παρὰ ἓν, καὶ τοῦτο ἡμιτελές, τὸ εἶναι. Ὡς γνωστὸν τὸ ρῆμα τοῦτο δὲν ἔχει τύπους παρὰ μόνον διὰ τοὺς παρατεταμένης ἐνεργείας χρόνους. **Εἶμαι, εἶσαι, εἶναι, ἤμουν, ἤσουν, ἤτο, θὰ εἶμαι θὰ εἶσαι, θὰ εἶναι** κλ. καὶ πλέον οὐ. Πρὸς δήλωσιν τῶν χρόνων ἐνεργείας ἀκαριαίας, ἢ λαλουμένη ἀναγκάζεται νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν ἀόριστον τοῦ ρήματος **χρηματίζω**, ἢ τοῦ **στέκομαι**, ἢ τοῦ **εὐρίσκομαι** π. χ. « Αὐτὸς ἐδῶ ὅπου σήμερον κάμνει τὸν μάγειρον, **ἐχρημάτισεν** ἄλλοτε Δήμαρχος εἰς τὴν Ἑλλάδα». « Σὲ βεβαιῶ **στάθηκες** πολὺ ἄξιος σ' αὐτὴν τὴν περίστασι». « **'Στάθηξ'** ἀδύνατον νὰ τὸν καταπέισω ». « Δὲν **εὐρέθηκεν** ἓνας νὰ τὸν βάλῃ σ' τὰ χρέη του κλ.

Εἰς τὴν ἀρχαίαν τὸ εἶναι εἶχε καὶ ὑπαρκτικὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἢ νέα Γλῶσσα ἐκφράζει διὰ τοῦ **ὑπάρχω**. **'Υπάρχει** Θεός. **'Σ** αὐτὸν τὸν τόπον οὔτε τάξις **ὑπάρχει** οὔτε ἀσφάλεια.

Τὰ δηλωτικὰ δυνάμειος ἢ ἐνεργείας περιοριζομένης ἐντὸς τοῦ παράγοντος αὐτὴν ὑποκειμένου (**ρήματα ἀμετάβατα**), εἶναι πολλὰ καὶ διάφορα : **ἀκούω, αἰσθάνομαι, ἀγαπῶ, ἀνοίγω**, (ἀνοίγει ὁ καιρὸς) **κτυπῶ** (κτυπᾷ ἢ καρδιᾷ) κλ. Φαίνεται δὲ ὅτι ὅλα τὰ σήμερον μεταβατικὰ ἦσαν εἰς τὴν ἀρχὴν ἀμετάβατα, καὶ διὰ τοῦτο ἐφύλαξαν καὶ τὰς δύο αὐτῶν σημασίας. Ὅλα λοιπὸν τὰ ρήματα ταῦτα, ἐφ' ὅσον ἢ ἐνεργεία των περιορίζεται εἰς μόνον τὸ ὑποκείμενον, δὲν ἐπιδέχονται εἰς τὸν λόγον ἀντικείμενον, ἀλλὰ μόνον ἓνα ἀπὸ τοὺς κοινοὺς προσδιορισμοὺς π. χ. **ἀκούω καλὰ**· ὅταν **ἀγαπῶ, ἀγαπῶ μὲ τὴν καρδιάν μου**. ὁ ἄνθρωπος **ἀκόμη αἰσθάνεται**· δὲν **ἀπέθανεν ἀκόμη**· **χτύπησεν ἢ καρδιὰ μου, ζέστανεν ὁ καιρὸς, ἀνοιξαν τὰ τριαντάφυλλα**.

Όταν όμως ή ενέργειά των έπεκτείνεται επί τοῦ ἀντικειμένου καί ἀπό ἀμετάβατα γίνονται μεταβατικά, τὰ ρήματα ταῦτα λαμβάνουν ὅπως καί τὰ τελευταῖα, ἀντικείμενον εἰς αἰτιατικὴν πῶσιν. π.χ. ἄκουσα τὸν κρότον τῆς πιστόλας, ἀγαπῶ τὸν θεὸν, τὰ καλὰ πράγματα, ἀγαπᾷ τὴν γειτόνισά του, αἰσθάνομαι τὸν πόνον, κτύπησε τὴν πόρτα, ἀνοιξε τὸ παραθύρι κλ.

Μὲ τὰ ρήματα ταῦτα ή Νεοελληνική περιλαμβάνει καί τὰ οὐδέτερα τῆς ἀρχαίας. Διότι κατὰ τὰς σήμερον ἐπικρατούσας ιδέας, οὐδέτερα ρήματα, ὅπως τὰ ἐφαντάζοντο οἱ ἀρχαῖοι, δὲν ὑπάρχουσι τὰ : ζῶ, μεγαλώνω, γερνῶ, γελῶ, κλαίω, ἀποθνήσκω, ὑποκρύπτουν ὅλα ἐνέργειαν διαρκῆ, ἂν καί μὴ φαινομένην. Εἶναι λοιπὸν καί αὐτὰ ἐνεργητικὰ ἀμετάβατα καί ὡς ἐκ τούτου ὑπόκεινται εἰς τοὺς ἰδίους συντακτικὸς κανόνας λ.χ. ζῆ λαμπρὰ, ζῆ δυστυχισμένα, ἐμεγάλωσε μὲ τὰ φιλιὰ καί μὲ τὰ χαῖδια, ἐγήρασε, ἀπέθανε πρόωρα· ἀλλὰ καί : μ' ἐγήρασαν αἱ φροντίδες, μ' ἀπέθαναν οἱ πόνοι κλ.

Όχι ὀλιγώτερα τῶν μεταβατικῶν εἶναι τὰ Μέσα ρήματα. Διαιροῦνται δὲ αὐτὰ εἰς δύο τάξεις.

1) Τὰ κυρίως αὐτοπαθῆ ρήματα, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ ὑποκείμενον ἐνεργεῖ ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ του. λ.χ. λούζομαι, χτενίζομαι, ζώνομαι, σοφίζομαι, ἀνακατώνομαι, ἀνασκουμβώνομαι, βουβαίνομαι, στρυμώνομαι, ξύομαι κλ. τὰ ὁποῖα ἰσοδυναμοῦν πρὸς τὰ λούζω, χτενίζω, ζώνω ἐγὼ ἑμαυτόν.

2) Τὰ Διάμεσα, εἰς τὰ ὁποῖα ή ἐνέργεια ἐξασκεῖται μὲ τὴν θέλησιν τοῦ ὑποκειμένου ἀπὸ τρίτον πρόσωπον. λ.χ. ἀσφαλίζομαι, στεφανώνομαι, ἐξημολογοῦμαι, ἐμβολιάζομαι, μυρώνομαι, πληρώνομαι, λειτουργοῦμαι κλ.

Όλα αὐτὰ τὰ ρήματα, ὡς περιέχοντα εἰς ἑαυτὰ τὸ πρόσωπον ἐπὶ τοῦ ὁποίου διευθύνεται ή ἐνέργεια, δὲν ἐπιδέχονται ἀντικείμενον, ἀλλὰ μόνον κοινὸς προσδιορισμοὺς εἰς τὸν λόγον.

Η Νεοελληνική ἔχει ὀλίγα διάμεσα ρήματα. Τὰ περισσότερα αὐτῶν ἐκφέρει μεταβατικῶς, ἀναφερομένης τῆς ἐνεργείας ὄχι εἰς τὸ ἀμέσως ἐνεργοῦν πρόσωπον, ἀλλ' εἰς τὸ κύριον καί πρῶτον τῆς πράξεως αἴτιον. λ.χ. ἔκοφα ἓνα φόρεμα, ἔκτισα ἓνα σπίτι, ἔσκαφα τὸ χωράφι μου, ἐκλάδεφα τῆς ἐλῆές μου· ἂν καί ὅλαι αὗται αἱ

πραΐξεις γίνονται οὐχὶ ὑπὸ τοῦ προσώπου, εἰς τὸ ὁποῖον εἰς τὸν λόγον ἀναφέρονται, ἀλλὰ κατὰ διαταγὴν καὶ διὰ λογαριασμὸν αὐτοῦ, ἀπὸ ἄλλου.

Ἐπάροχουσιν ὅμως καὶ διάμεσα ρήματα, τὰ ὁποῖα γενόμενα μεταβατικὰ ἀλλάσσουν καὶ σημασίαν. π.χ. ἀρραβωνίζει ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν, ἐνῶ ἀρραβωνίζεται ὁ νέος τὴν νέαν, στεφανώνει ὁ ἱερεὺς τὸν νυμφίον, στεφανώνεται ὁ νυμφίος, χωρίζει ὁ Ἀρχιερεὺς τὸ ἀνδρόγυνον, χωρίζεται ὁ ἄνδρας τὴν γυναῖκα του, ἢ ἡ γυναῖκα τὸν ἄνδρα της, λειτουργεῖ ὁ ἱερεὺς λειτουργεῖται ὁ λαὸς κλ.

Εἰς τὰ παθητικὰ ρήματα τὸ πρόσωπον ἀπὸ τὸ ὁποῖον προέρογεται ἢ ἐπὶ τὸ ὑποκείμενον τῆς προτάσεως ἐνεργοῦσα δύναμις, ἐκφέρεται κατ' αἰτιατικὴν ἐμπρόθετον τῆς προθέσεως ἀπὸ ἐπροδόθη ἀπὸ τὴν σύζυγόν του, κατεδικάσθη ἀπὸ τὸ δικαστήριον, ἐκακοποιήθη ἀπὸ τοὺς φίλους κλ. Ἡ μεγάλη ὅμως ὁμοιότης τῶν ρημάτων τούτων μὲ τὰ μέσα καὶ τὰ διάμεσα φέρει εὐκόλως εἰς σύγχυσιν, καὶ πρὸς ἀποφυγὴν ταύτης, ὁ λαὸς προτιμᾷ νὰ ἐκφράζει τὰς ἰδέας του μᾶλλον ἐνεργητικῶς παρὰ παθητικῶς. Οὕτως ἀντὶ : «οἱ Πέρσαι ἐνίκηθησαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας», λέγει : «οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας», ἀντὶ ἐπροδόθη ἀπὸ τὴν σύζυγόν του, τὸν ἐπρόδωσεν ἢ σύζυγός του, τὸν ἀπάτησαν οἱ φίλοι κλ.

Ἄν ὅμως σπανίζῃ ἡ Νεοελληνικὴ Παθητικῶν καὶ Διαμέσων ρημάτων ἀφθονεῖ ἀπ' ἐναντίας ἀλληλοπαθῶν καὶ ἀλληλοπαθῆ ἢμποροῦν νὰ γίνουιν ὅλα τὰ ἐπιδεικτικὰ ἀλληλοπαθείας ρήματα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀλληλοπάθεια ὑποθέτει ἐνεργὰ πολλὰ πρόσωπα, ἐκφέρονται ἐπομένα παραδείγματα εἰς τρίτον πληθυντικὸν πρόσωπον. Ἀγαπιοῦνται (ἀγαποῦσιν ἀλλήλους) ἀγαλαζίζονται, ἀνταμώνονται, ἀνταποκρίνονται, χαιρετιοῦνται, βοηθοῦνται, γνέφονται, δέρονται, ζουλεύονται, συμβιβάζονται, κρισολογοῦνται, κτυπιοῦνται, μαχαιρώνονται, συνορεύονται, φιλεύονται, φιλιοῦνται κλ.

Φυσικῶ τῷ λόγῳ τὰ ρήματα ταῦτα δὲν λαμβάνουσιν οὔτε ὑποκείμενον, οὔτε ἀντικείμενον εἰς τὸν λόγον, διότι ἀμφοτέρω εἰς αὐτὰ ἐνυπάρχουσιν. Εἶναι ὅμως πολλὰ εἰς τὰ ὁποῖα ὁ λαὸς ἄρχισε νὰ δίδῃ μεταβατικὴν σημασίαν, καὶ ἐπομένως καὶ ἀντικείμενον. Οὕτω λ.χ. τρώγονται ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλον, ἢ τρώγονται ὁ ἓνας τὸν ἄλλον· ἢ καὶ μονομερῶς : αὐτὸς τρώγεται μ' ἐκεῖνον ἢ αὐτὸς μὲ τρώγεται, « τί τῶκαμα τοῦ μασκαρᾶ καὶ τρώγεται μὲ μένα ; (τρα-

γοῦδι τῆς Ἡλείου) Ὡσαύτως λέγουν σήμερον : **ἐμοίρασαν** ἀντὶ ἐμοιριάσθησαν, **ἀγάπησαν** ἀντὶ ἀγαπήθησαν, **ἀρραβώνιασαν** ἀντὶ ἀρραβωνιάσθησαν, κλ. ἔξ ὧν καταφαίνεται ὅτι ἡ Γλῶσσα καὶ εἰς τὸ κεφάλαιον τεῦτο ἔξακολουθεῖ νὰ μεταρρυθμίζεται.

Ἡ ἄνω ἐκτεθειῖσα διαίρεσις τῶν ρηματικῶν χρόνων τῆς Νεοελληνικῆς Γλώσσης εἰς χρόνους ἀκαριαίας καὶ παρατεταμένης ἐνεργείας, εἶναι τόσον ριζωμένη εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ λαοῦ, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ χυδαιότεροι τῶν ἀνθρώπων διαχειρίζονται τὴν Γλῶσσαν μὲ τὴν μεγαλειέταν ἀκρίβειαν. Τὰ ἔξης παραδείγματα ληφθέντα ἀπὸ τὴν καθημερινὴν τοῦ λαοῦ ὁμιλίαν αἴρουσι πᾶσαν ἀμφιβολίαν περὶ τούτου.

Σὲ ποζὸ ξενοδοχεῖο τρῶς Γλάννη; Ἄν δὲν ἦσαι καλεσμένος ἔλα νὰ φᾶς σήμερα μαζί μας. — Καλεσμένος δὲν εἶμαι, ἔχω ὅμως σ' τὸ χέρι ἐργασία ἢ ὅποια πρέπει νὰ τελειώσῃ σήμερα σ' τὲς πέντε. Ἄν δὲν πῆγαινα χθὲς σ' τὸ κυνήγι θὰ τὴν εἶχα τελειωμένη, καὶ θὰ ἐδέχομαν σήμερα μὲ εὐχαρίστησί μου τὴν πρόσκλησί σας.

Ἄν ζητήσῃ τις τοὺς οὕτω λαλοῦντας τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον ἐδῶ μὲν μεταχειρίζονται τὴν λέξιν τρῶς ἐκεῖ δὲ τὴν λέξιν φᾶς, ἐδῶ τὸ εἶμαι καλεσμένος ἐκεῖ τὸ θὰ τὴν εἶχα τελειωμένη, θὰ ἔχη ὡς ἀπάντησιν : ἔτσι ἔμαθα νὰ μιλῶ ἀπὸ τὸν πατέρα μου. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ πατέρας του ἔτσι ἔμαθε νὰ μιλή τὴν Γλῶσσάν του ἀπὸ τὸν ἐδικόν του καὶ ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς προγόνους του, ἠμποροῦμεν, προβαίνοντες τοιοῦτοτρόπως ὀλονὲν πρὸς τὰ ὀπίσω, νὰ φθάσωμεν ἕως εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ὀμήρου, καὶ χάρις εἰς τὰ ἀθάνατα τούτου ποιήματα, ἠμποροῦμεν νὰ ἀποδείξωμεν σήμερον ὅτι ἀπαράλλακτα ἐσυνήθιζαν νὰ σχηματίζουν τὰς φράσεις των καὶ οἱ Ἕλληνες τοῦ καιροῦ ἐκείνου. Ὁ περιφήμος ὑπομνηματιστὴς τοῦ Ὀμήρου, ὁ ἐκ Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος ἔξι, γῶν τὸν γ'. καὶ τὸν δ'. στίχον τῆς Ἰλιάδος

Πολλὰς δ' ἰφθίμους ψυχὰς Ἄϊδι προΐαφεν
ἠρώων, αὐτοὺς δ' ἐλώρια τεύχε κύνεσιν κλ.

λέγει : «ἐπὶ μὲν ψυχῶν ἀπελεύσεως τὸ προΐαφεν εἶπε, τὸ ταχὺ τοῦ θανάτου ἐμφαίνων ἐπὶ δὲ τοῦ σπαραγμοῦ τῶν κειμένων, τεύχεν εἶπεν, ὡς τοῦ πράγματος παράτασιν τινα πλείονα ἔχοντος». Καὶ ἀλλαχοῦ (Ἰλ. IX. 455) λέγει : Τὸ δὲ γούνασιν ἐφέζεσθαι υἱὸν, πατριδὸν, ὡς ἐκ μέρους, ὑπεμφαίνει φιλότεκνον, οὗ χάριν παρατατικῶς ἔφη τὸ ἐφέζεσθαι

διὰ τὸ ἐπίμονον τοῦ ἔργου· ἄλλως γὰρ εἶχεν εἶπειν, Γούνασιν ἐφέσασθαι, ὅπερ ἦν ἀπαξ ποτε ἐπικαθίσει ».

Αὐτὰ ταῦτα ἡμπορεῖ τις νὰ ἐπαναλάβῃ καὶ διὰ τοὺς παρελθλη-
θότας καὶ τοὺς μελλοντικούς χρόνους. Καὶ αὐτὰ τὰ παιδάκια γνωρίζουν
πῶς ἄλλο σημαίνει καὶ ἄλλοῦ πρέπει νὰ μεταχειρίζεται τις τὸ **θὰ**
γράφω καὶ ἄλλοῦ τὸ **θὰ γράψω**, ἄλλοῦ **θὰ ἔρχομαι**, ἄλλοῦ **θὰ ἔλθω**,
ἄλλοῦ **θὰ κοιμηθῶ** καὶ ἄλλοῦ **θὰ κοιμουμαι**. « Κάθε προσεκτικὸς
» παρατηρητῆς, λέγει διάσημός τις Ἑλληνιστῆς καὶ φιλέλλην, ὁ Ἰού-
» λιος Δαβίδ, θέλει ὁμολογήσει, ὅτι οἱ Γραικοὶ φυλάττουν εἰς τὴν
» χρῆσιν ταύτην τῶν χρόνων τὸ πνεῦμα τῆς Γλώσσης των μετὰ
» θαυμαστῆς ἐπιτηδειότητος, τὴν ὁποίαν κατέχουν καὶ οἱ χυδαῖοτάτοι.
» Ὅταν ὁμιλεῖ τις μ' αὐτοὺς, ἂν τοὺς ἐρωτήσῃ, διατὶ ἐκφράζονται
» ἄλλοτε μὲν **συντελικῶς** ἄλλοτε δὲ **παρατατικῶς**, θέλει εὔρει ὅτι,
» εἰς τὰς περιστάσεις ὅπου τὸ πρᾶγμα φαίνεται ἀδιάφορον, αὐτοὶ
» ὀδηγοῦνται ἀπὸ λεπτοτάτην αἴσθησιν τοῦ ἤθους τῆς Γλώσσης των,
» ἥτις τοὺς κάμνει νὰ καταλαμβάνωσι τὴν Διαφοράν». Ἐνῶ οἱ ἀρχαῖοι
ὄχι μόνον εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ μέλλοντος ἐσύγγιζον τὴν παρᾶτασιν τῆς
ἐνεργείας μετὰ τῆς συντελείας, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ὅπου τοῖς ἦτο δυνατὴ ἡ
διάκρισις, δὲν ἐφύλαττον τόσον αὐστηρῶς, ὅσον ἡμεῖς, τὸν κανόνα.
Οὔτε ὁ ἀμαθέστερος χωρικὸς θὰ ἔλεγε σήμερον, ὅπως ὁ Λουκιανός,
« Λαβόντες τὸν ὄνον οἱ μὲν ἐκ τῶν ὠτων, οἱ δ' ἐκ τῆς οὐρᾶς
ἀνεγείρειν ἐπειρῶντο » δηλαδὴ : ἐπροσπαθοῦσαν νὰ τὸν **σηκῶνουν**,
ἀλλὰ νὰ τὸν **σηκῶσουν**. Τὴν αὐτὴν αἴσθησιν θαυμασμοῦ προξενεῖ εἰς
τοὺς ἀκριβεῖς παρατηρητὰς καὶ ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ : ὁ **πνευματικὸς**
μ' ἔδωκε ἄδειαν νὰ φάγω ἢ νὰ τρώγω κρέας· ὅπως καὶ ἡ προ-
τίμησις τοῦ συντελικοῦ εἰς τὰ : **θὰ ζήσω εἰς τὰς Ἀθήνας, ἢ θὰ**
μείνω δὲδὸ χρόνια εἰς τὴν Εὐρώπην, διὰ τὸν λόγον, ὅτι τὰ ρήματα
ζῶ καὶ **μένω** καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐκφράζουσι καθ' ἑαντὰ τὴν παρᾶτασιν,
καὶ ἄσκοπος πλεονασμὸς θὰ ἦτον νὰ ἐκφέρωνται διὰ παρατατικοῦ
τύπου. Δύσκολον θὰ ἦτον ἐπίσης νὰ θεωρήσῃ τις ὡς ἀποτέλεσμα
σκαϊότητος καὶ ἀπειροκαλίας τὴν πάγκοινον τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ
χρῆσιν τῆς μετριωτέρας Προστακτικῆς **νὰ πᾶς**, ἀντὶ τοῦ ἀγροΐκου
πήγαινε, τὴν διάκρισιν μεταξὺ τοῦ **ἄς ἔλθῃ** καὶ **νὰ ἔλθῃ** καὶ τὴν
συχνὴν ἀντικατάστασιν διὰ τοῦ περιποιητικοῦ **εἶπαμεν**, τοῦ ἐγωΐστι-
κοῦ **εἶπα**. (Ροΐδης).

Ὁ μακαρίτης Χρυσοβέργης ἐσύναξεν εἰς τὴν Γραμματικὴν του ἕνα
πλήθος Νεοελληνικῶν ἐκφράσεων, τὰς ὁποίας ἀντιπαραθέτων μὲ τὰς

ἀντιστοιχούσας τῆς ἀρχαίας, ἀποδεικνύει πόσον ἡ πρώτη τῶν Γλωσσῶν τούτων ὑπερτερεῖ τὴν δευτέραν ὡς πρὸς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν λεπτότητα τῶν ἐκφράσεών της. Εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα ἔφθασεν ὁ μακαρίτης Ροῦθης προσπαθῆσας εἰς μίαν νὰ μεταφέρει εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, ἢ εἰς μίαν τῶν σήμερον λαλουμένων Γλωσσῶν, μίαν ἢ δύο ἐκ τῶν συνηθεστάτων φράσεων, τὰς ὁποίας δεκάκις τῆς ἡμέρας ἐκτομίζομεν ἢ παρ' ἄλλων ἀκούομεν. « Πλειστάκις, λέγει, ὁ συγγραφεὺς » οὗτος, ἡμεῖς δοκιμάσαντες καὶ ἀποτυχόντες, παρεκαλέσαμεν νὰ πράξωσι τοῦτο ὑπὲρ ἡμῶν πρωτεύοντας τινὰς τῶν ἡμετέρων Ἑλληνιστῶν. » Δύσκολον δὲ εἶναι νὰ ἀποδοθῇ εἰς τούτων τὴν ἀνεπαρκῆ γνῶσιν τῆς ἀρχαίας, ὅτι οὐδεὶς κατώρθωσε νὰ ἐξαγαχῆσθαι ἀπεριφράστως φρασίδειά τινα τῆς λαλουμένης, ἕξ ὧν ἀρκούμεθα νὰ σημειώσωμεν ἐνταῦθα » τὰ συνηθέστατα ».

Οὕτω λ.χ. ἐξακολουθεῖ ὁ ἴδιος συγγραφεὺς, ἐπὶ τῆς τελευταίας ἀσθενείας τοῦ μακαρίτου Κουμονδούρου πολλάκις ἔτυχε ν' ἀκούσωμεν παρὰ φίλων αὐτοῦ: **Ἄς γίνῃ καλὰ ὁ Κουμονδούρος καὶ τότε λογαριαζόμεθα. Ἄς ἦταν καλὰ ὁ Κουμονδούρος καὶ θὰ βλέπατε.** Πρὸς ἀκριβῆ δὲ ἐκτίμησιν τῶν ἀνωτέρω πρέπει τις νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν, ὅτι διὰ τοῦ ἄς ἐκφράζεται μονοσυλλάβως ὄχι μόνον ὑπόθεσις ἀλλὰ καὶ εὐχή.

Μοναδικὴ δὲ εἶναι καὶ ἡ ἐκ τῆς συζεύξεως τοῦ ἄς μετὰ τοῦ Παρατατικοῦ τῆς Προστακτικῆς ὀξύτης τῆς ἐκφράσεως εἰς τὰ: **ἀφοῦ σου ἄρεξε το κορίτσι ἄς τὸ ἔπερνες· ἂν ἤθελες νὰ τὸ μάθῃς ἄς μὲ ρωτοῦσες, ἢ: ἀφοῦ δὲν εἶχες νὰ πληρώσης ἄς μὴν ἐπαιζες.** Οὐδ' εἶναι εὐκολώτερον νὰ εὐρεθῇ εἰς τὴν ἀρχαίαν τὸ ἰσοδύναμον τοῦ θὰ εἰς πολλὰς φράσεις, ὁποία λ.χ. πρὸς γυναῖκα παραπονομένην ὅτι κάποιος τὴν ἐφίλησεν εἰς τὸν δρόμον. **« Διὰ νὰ τὸ κάμη θὰ τῷ ἔδωκες καὶ σὺ κάποιαν ἀφορμῆ. »** Ἡ πρὸς φοβούμενον τὴν ζημίαν τοῦ ναναγίου: **Θὰ ἐφρόντισεν ὁ ἀνταποκριτῆς σου νὰ σε ἀσφαλίσῃ,** καὶ ὅσα ἄλλα οὐδεμία Γλῶσσα δύναται ἄνευ τριπλασίας μεταβολῆς ἐνάρθρου ἤχου νὰ ἐκφράσῃ. Αὐτὰ δὲ ταῦτα ἐδίδαξε πολὺ πρὸ τοῦ Ροῦθου καὶ ὁ Χρυσοβέργης καὶ ὁ πολὺς περὶ τὴν Ἑλλ. Γλῶσσαν Ἀσώπιος. Περὶ ἑλλ. συντάξεως, Περίοδος Δευτέρα σελ. σσ'.

Ἀπὸ τὰς Προθέσεις τῆς Ἀρχαίας πολλὰ ὀλίγα διετηρήθησαν εἰς τὴν Νεοελληνικὴν, καὶ αὐτὰ ὅλαι συντάσσονται μὲ αἰτιακὴν.

Αί συνηθέστεραι εἶναι :

Ἡ ἀπό, ἡ ὁποία εἰς τὴν δημοτικὴν συντέμεται εἰς ἀπ' καὶ 'π', σημαίνει τὴν ἀπό τινος σημείου (τοπικοῦ ἢ χρονικοῦ) κίνησιν, ἐπομένως τὴν ἀφορμὴν καὶ αἰτίαν.

Ἔρχομαι ἀπ' τὴν πόλι. Βλέπω ἀπ' τὸ παραθύρι, τρώγ' ἀπ' τὰ ἔτοιμα, τὸ 'κοφε ἀπ' τὴν ρίζα, βγῆκεν ἀπ' τὴν ἄλλη πόρτα, μόλις σηκώθηκ' ἀπ' τὸν ὕπνο, πέθανεν ἀπ' τὸν φόβο, ἔκλαφεν ἀπ' τὴν χαρὰν του, ἀπὸ 'δῶ κ' ἀπὸ 'κεῖ, ἀπὸ μέσα κ' ἀπ' ὄξου.

Ἡ εἰς, ἡ ὁποία εἰς τὴν δημοτικὴν συντέμεται εἰς σε καὶ εἰς 'ς, σημαίνει τὴν εἰς τι σημεῖον (τοπικὸν ἢ χρονικὸν) μεταβάσιν ἢ στάσιν, ἐπομένως τὸν σκοπὸν καὶ τὸ τέλος: πῆγε εἰς τὴν Πόλι, εἰς τὸν περίπατο, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Τὸν εἶπεν ἕνα λόγος εἰς τ' αὐτὴν, ἔπλωσε τὰ ροῦχα εἰς τὸν ἥλιο, ἔκαμε μὲν τρύπα εἰς τὸ νερὸ, κάθεται στὸ σπῆτι τοῦ τάδε, εἰς τὸ πρῶτο πάτωμα, τὸν ἔχω εἰς τὸ νοῦ μου, τὸν εἶδα εἰς τ' ὄνειρό μου, πήδηξε εἰς τὰς τρεῖς, ἔκοφε τὸ μῆλο εἰς τὰ δὴ· πωλεῖ τ' αὐτὰ τρία εἰς τὸ γρόσι. Στὰ χίλια ὀχτακόσια πενήντα, εἰς τὰς εἴκοσι πέντε τοῦ Μαρτίου, σὲ λίγες μέρες σὲ μὲν στιγμὴ ἐπάνω.

Πολὺ συχνότερα ὅμως μεταχειρίζομεθα τὰς δύο ταύτας προθέσεις πρὸς ἔκφρασιν τῆς Δοτικῆς καὶ τῆς Ἀφαιρετικῆς τῶν Ἀρχαίων. Τὸ πέρν' ἀπ' τὸν ἕνα, τὸ δίδει εἰς τὸν ἄλλο. Ἔλαβε γράμμα ἀπ' τοὺς ἀδελφούς του. Ἔστειλε τὴν εἰκόνα του εἰς τὴν ἀρραβωνιαστικίαν του.

Ἡ πρόθεσις διὰ, ἡ ὁποία εἰς τὴν δημοτικὴν μετεβλήθη εἰς γὰ, ἐκφράζει τὸ ποιητικόν, ὡς καὶ τὸ τελικὸν αἰτίον. Γιατ' ἐσένα κοπιᾶζω, τὸν ἀγαπῶ γὰ τὸ καλὸ του φέρισμο, σὲ συμβουλεύω γὰ τὸ καλὸ σου, πλήρωσε γὰ ὄλους, τόδωσε γὰ δέκα δραχμὲς, ξύλα γὰ κάψιμο, κορμὶ γὰ ἀγκάλιασμα, γὰ ποζὸν μιλεῖτε; γὰτι μιλεῖς ἔτσι; καὶ χρονικῶς: νοίκιασα σπῆτι γὰ τρία χρόνια, μᾶς ἦλθε γὰ λίγες μέρες.

Ἡ μετὰ τῆς ἀρχαίας διατηρεῖται καὶ εἰς τὴν λαλουμένην καὶ σημαίνει, ὅπως καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν, τὸ ὕστερον: μετὰ ταῦτα, μετὰ τὸ Πάσχα, μετὰ τὰς ἑορτὰς, μετὰ μὲν ὥρα, τὰ ὁποῖα δημοτικώτερον: ὕστερ' ἀπ' τὸ Πάσχα, ὕστερ' ἀπ' τὲς γιορτὲς, ὕστερ' ἀπὸ μὲν ὥρα, λέγονται.

Συνηθέστερον ὅμως ἀπαντᾶται συντετριμμένη εἰς — μέ, πρὸ δὲ φωνήεντος εἰς — μετ', καὶ σημαίνει τὸ ὁμοῦ· πῆγε με τοὺς φίλους του, μιλεῖ με τὸν ἀδελφόν του, μετ' ἐμένα μετ' ἐσένα κλ. ὅπου ὅμως τὸ τ ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς εὐφωνικόν. Τέλος σημαίνει τὸ ὄργανον : τὸ εἶδα με τὰ μάτια μου, τὸ ἄκουσα με τ' αὐτιά μου, τὸν ἔδωσα μὲ τὸ μπαστοῦνι, τόκοφε με τὸ μαχαῖρι.

Ἡ κατὰ σημαίνει διεύθυνσιν, ὁμοιότητα, συμφωνίαν : κατὰ τὴν τρύπα τὸ χορὸ. Πήγαινε κατὰ τὸν κάτω μυχλαῖ. Κατὰ τὸ Γιάν' καὶ τὰ κοπέλλια του, κατὰ τὸν καιρὸ καὶ τὸ χορὸ, κατὰ τὴν συμφωνία ποῦ εἴχαμε, κατὰ τὴν συνήθεια, κατὰ τύχη, καὶ ἐπιρρηματικῶς : καταποῦ, κατὰ δῶ, κατὰ κεῖ· τὸ : κατὰ διαβόλου, εἶναι ἔλλειπτικὸν τοῦ : φοράν.

Ἡ ἀντὶ μετασηματισμένη εἰς — ἀντὶς : ἄκουσε ἀντὶς αὐτὸν ἐκεῖνον, πήγαινε στὴ δουλειά σου ἀντὶς στὴ διασκέδαση. Πολλάκις δὲ ἐνωμένη με τὸ γιὰ : νὰ πᾶς ἐσὺ ἀντὶς γιὰ μένα.

Μόρια.

Περὶ τῶν εἰς τὴν Νεοελληνικὴν ἰδιοζόντων μορίων θὰ καὶ νὰ ἔγινε λόγος προηγουμένως.

Οἱ εἰς τινὰ μέρη τῆς Ἡπειροῦ ἀκούομενοι τύποι θὰν καὶ νὰν, θὰν τὸ πῶ, θὰν τὸ κάμω, σὰν τὸν δγῆς νὰν τὸν πῆς κλ. καὶ τοὺς ὁποίους ὁ Κοσ Πάλλης, ἐννοεῖ νὰ τοὺς εἰσάξῃ εἰς τὴν κοινὴν χρῆσιν, δὲν εἶναι Ἑλληνικοί. Εἴτε ὡς εὐφωνικὸν θεωρήσῃ τις τὸ τελικὸν αὐτῶν — ν, εἴτε ὡς ληφθὲν ἀπὸ τοῦ ἀρκτικοῦ τῆς ἐπομένης λέξεως φθόγγου, νὰ ντὸ πῆς, θὰ ντὸ κάμω, εἶναι πάντοτε βαρβαρισμοί. Διότι ἡ χρῆσις τοῦ εὐφωνικοῦ — ν εἰς τὴν Ἑλλην. Γλῶσσαν προϋποθέτει χασμοφδιάν, ἢ ὁποία εἰς τὰς ἀνω σημειωθείσας ἐκφράσεις δὲν ὑπάρχει, τὸ δὲ Ἑλλ. τ καὶ δ μόνον τὰ βάρβαρα ἔθνη προφέρουν ντο. Ὡστε ἔπραξαν ἄριστα ὅλοι οἱ μέχρι τοῦδε περὶ τῆς Νεοελλ. συγγράφαντες, ὁ μακαρίτης Σκαρλάτος, ὁ Dehéque, ὁ Legrand, ἐσχάτως δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ψυχάρις, διαγράφαντες τὰς κακοφωνίας ταύτας ἀπὸ τὰ λεξικά των.

Τὸ ἄς χρησιμίζει πρὸς σχηματισμὸν τῆς ἀδυνάρακτου λεγομένης προστακτικῆς τῆς ἰδιοζούσης εἰς τὴν Νεοελληνικὴν Γλῶσσαν : ἄς πῆ ὅ,τι θέλει, ἄς κάμη ὅ,τι μπορέσαι, ἄς ἔρχουσαν προτῆτερα, ἄς ἄκουες ὅταν σὲ μιλοῦσαν, ἄς τὸν ἐβλεπα ἄλλη μιὰ καὶ ἄς ἀπέθνησκα κλ.

Ἐάν λέγει, ὁ μακαρίτης Βυζάντιος, τὸ ἄς τοῦτο ἐσηματίσθη ἀπὸ τὸ ἄφες : ἄφες ἴδωμεν εἰ ἔρχεται, ἄφες ἀνθήσῃ πρῶτον, πρέπει τὰ ἐπιφερόμενα τρίτα ἐνικὰ πρόσωπα τῶν μὲν Βων ἀορίστων νὰ γράφονται μὲ — εἰ, ἄς ἔλθει, ἄς κίμει κτλ. τῶν δὲ Αων μὲ — ἡ ἄς καθήσῃ, ἄς ἀνθήσῃ κλπ. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως συμπέρασμα εἰς τὸ ὁποῖον εἰς τὴν παρίστασιν ταύτην ἤμποροῦσε κανεῖς νὰ φθάσῃ, θὰ ἦτο κατ' ἐμὴν ἰδέαν, ὅτι αἱ ἐκφράσεις ἄς ἴδωμεν, ἄς εἴπωμεν, ἄς ὑπάγωμεν, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰ *petmettez que je dise, veuillez voir, veuillez dire*, διὰ τῶν ὁποίων οἱ Γάλλοι ἐννοοῦν νὰ μετριάσουν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον τὸ τραχὺ τῆς προστακτικῆς ἐγκλίσεως.

Ὅπως ἀπὸ τὸ οὐδὲν προῆλθε τὸ δὲν, καὶ ἀπὸ τὸ ἵνα τὸ νὰ, οὕτως ἀπὸ τὸ ὡς ἂν ἔγινε τὸ ὡσάν, καὶ ἀπ' αὐτὸ τὸ σάν.

Ἐκφράζει δὲ τοῦτο :

1). Ὅμοιότητα καὶ ἐξίσωσιν.

Τὸν ἀγαπῶ σάν τὰ μάτζα μου, σάν τὰ παιδιὰ μου. Τὸν συγγαίνομα σάν τὲς ἀμαρτίες μου, ἄσπρη σάν τὸ γάλα, μαῦρο; σάν τὸ κάρβουνο, χοντρὸ σὰ καρύδι. Καὶ μετὰ ρήματος : σάν νὰ ἦταν μεγάλο πρᾶγμα, σάν νὰ φοβήθηκε, σάν νὰ τῆ νοστιμέβεται.

2). Μετὰ ταῦτα, ὅτε τὸ ρῆμα μὲ τὸ ὁποῖον συνάπτεται πρέπει νὰ ἦναι εἰς χρόνον ἀκαριαίας ἐνεργείας.

Σὰ φᾶς (ὄχι σάν τρεῖς), ἔλα κοντὰ μας, σάν τὴν ἰδῆς (ὄχι σάν τὴν βλέπεις), πὲς τὴν πῶς τὴν προσμένω, σάν ξυπνήσῃ τὸ παιδὶ νὰ τὸ δώσης νὰ φάγῃ (ὄχι σάν ξυπνᾷ) κλπ. σφάλμα εἰς τὸ ὁποῖον πολὺ συχνὰ περιπίπτουν καὶ οἱ ἐπισημότεροι τῶν Δημοτικιστῶν μας.

Εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖται ρῆμα εἰς χρόνον παρατεταμένης ἐνεργείας, ὁ λαὸς μεταχειρίζεται τὸ ὅταν ται ὄχι τὸ σάν. Ὅταν ἔρχεσαι ε' τὴν Χώρα πέραν καμιὰ φορὰ καὶ ἀπὸ κοντὶ μας, ὅταν μιλεῖς μὲ ἀνώτερόν σου πρέπει νὰ προσέχῃς. Ὅταν ξυπνᾷ τὸ παιδὶ πρέπει νὰ βρίσκει τὸ γάλα τοῦ ἔτοιμο (ὄχι σάν ξυπνᾷ).

Πολλάκις ὅμως ὁ λαὸς συγχέει τὸ σάν μὲ τὸ ἂν καὶ ταυτίζει τὰς ὑποθετικὰς μὲ τὰς χρονικὰς ἐκφράσεις. Σάν εἶναι ἔτσι, καλὰ. Σάν τὸ βρίσκεις καλὸ, κάμετο, ἀντὶ ἂν τὸ βρίσκεις καλὸ, ἂν ἦναι ἔτσι. Σάν τὸ θέλεις δὲν ἔχω νὰ πῶ ἐγὼ λόγον, ἀντὶ ἀφοῦ τὸ θέλεις.

Περὶ τοῦ ποῦ εἶπον προηγουμένως τὰ δέοντα· ἡ δὲ εἰς τὴν νέαν ἔκδοσιν τοῦ Ταξειδίου τοῦ Κ. Ψυχάρι σελ. 248 προστεθεῖσα σημειώσις, ἀντὶ νὰ κλωνίσῃ ἐνισχύει μάλιστα τὰς περὶ τοῦ μορίου τούτου ιδέας μου.

Ἐπίλογος.

Ὅσοι εἶχον τὴν περιέργειαν καὶ τὴν ὑπομονὴν νὰ μὲ παρακολουθήσουν εἰς τὰς μελέτας μου ταύτας, θὰ ἐννόησαν βεβαίως ἀπὸ πρώτης ἀρχῆς, ὅτι διὰ τοῦ ἔργου μου τούτου σκοπὸν δὲν εἶχα νὰ συντάξω τὴν Ἱστορίαν οὔτε τὴν Γραμματικὴν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης. Σκοπός μου ἦτον νὰ δείξω, ὅτι τὰ δύο σήμερον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπικρατοῦντα γλωσσικὰ συστήματα, τὸ Ἑλληνίζον καὶ τὸ Χυδαῖζον, ὅπως τοῦλάχιστον μᾶς τὰ παρασταίνουν οἱ θιασῶταί των, εἶναι ἕξ ἴσου ἐσφαλμένα.

Ἡ σήμερον εἰς τὴν Ἑλλάδα Γραφομένη, ἡ Καθαρεύουσα, τὴν ὁποίαν Κυβέρνησις καὶ Πανεπιστήμιον προσπαθοῦν νὰ τὴν παραστήσουν ὡς τὴν ἐθνικὴν μας Γλῶσσαν, δὲν ἔχει τὴν παραμικρὰν σχέσιν οὔτε μὲ τὴν ἀρχαίαν Κοινὴν, οὔτε μὲ τὴν Ἀττικὴν Διάλεκτον. Ἄρχεῖ νὰ παρακολουθήσῃ τις μετὰ τινος προσοχῆς τὴν Ἱστορίαν διὰ νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ἡ Γλῶσσα αὕτη εἶναι συνέχεια τοῦ παμιμοῦς ἐκείνου Ἑλληνιστικοῦ ιδιώματος, τὸ ὁποῖον, πρὸ εἴκοσι δύο αἰῶνων ἐγράφετο εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀπὸ ὅλα τὰ τότε ἐκεῖ συρρέυσαντα Ἑλληνιστικὰ ἔθναρια, τοὺς Ἑβραίους, τοὺς Πέρσας, τοὺς Σύρους, τοὺς Κόπτας, τοὺς Ἀραβας τοὺς Αἰθίοπας κτλ. καὶ τὸ ὁποῖον ματαίως ἐπροσπάθησαν νὰ ἐξελληνίσουν οἱ Ἀττικισταὶ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων. Τριάκοντα χιλιάδες πάπυροι, γραμμένοι εἰς τὸ ἰδίωμα τοῦτο, εἰς τοὺς ὁποίους ἠμπορεῖ τις εὐκόλως νὰ παρακολουθήσῃ βῆμα πρὸς βῆμα τὴν περαιτέρω αὐτοῦ ἀνάπτυξιν, εἶναι ἤδη γνωστοὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην, καὶ ἱστορικὰ γεγονότα ἐπίσημα μᾶς μανθάνουν τὸν καιρὸν καὶ τὰς περιστάσεις, καθ' ὅς τὸ ἰδίωμα τοῦτο εἰσῆχθη ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀντικατέστησε τὴν τότε ἐκεῖ γραφομένην Κοινὴν Διάλεκτον. Εἶναι δὲ πράγματι ἄπορον πῶς κανεὶς ἀπὸ τοὺς θιασώτας του ἕως σήμερον δὲν ἐσκέφθη, πόσον ἡ ἀνακλήρις τοῦ ιδιώματος τούτου ὡς ἐθνικῆς ἡμῶν Γλώσσης, ἐνισχύει εἰς τοὺς ἐχθρούς μας τὴν ιδέαν, ὅτι ὁ σημερινὸς Ἑλληνισμὸς ἔλκει τὸ γένος του οὐχὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς Ἑλληνιστικῆς ἐκείνης Πανσπερμίας, ἣτις ἀπετέλεσε τὸν Ἀνατολικὸν

Ἑλληνισμὸν τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων. Ἐνῶ ἡ σήμερον ὑπὸ τοῦ Ἑλλ. λαοῦ λαλουμένη, ὡς πατροπαράδοτος Γλῶσσα, ἀναβιβάζει ἡμᾶς μέχρι τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς Ἑλλάδος χρόνων, καὶ μᾶς συνδέει ὅσον οὐδὲν ἄλλο μὲ τὸς πρώτους εἰς αὐτὴν λαλήσαντας τὴν Γλῶσσαν ταύτην.

Εἰς τὰ αὐτὰ συμπεράσματα καταφθάνομεν ὅταν ἀπροκαλήπτως σπουδάσωμεν τὴν Γλῶσσαν ταύτην καὶ συγκρίνωμεν αὐτὴν μ' ἐκείνην τὴν ὁποῖαν ἐλάλει ὁ Ἑλλ. λαὸς εἰς τοὺς Ὀμηρικὸν χρόνον. Ἄπειρα εἶναι τὰ λεκτικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἡ Γλῶσσα αὕτη ἔχει κοινὰ μὲ τὴν Ὀμηρικὴν Γλῶσσαν, καὶ πολλῶν ἔξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα τῆς λείπουν ἢ παρουσιάζονται εἰς αὐτὴν σήμερον διεφθαρμένα, γνωρίζομεν καὶ τὸν καιρὸν καὶ τὰς περιστάσεις εἰς τὰς ὁποίας παρεμorfώθησαν.

Ἄλλὰ καὶ ἡ Γλῶσσα αὕτη δὲν ἔχει οὐδεμίαν σχέσιν οὔτε μὲ τὴν ἀρχαίαν Κοινήν οὔτε μὲ τὴν Ἀττικὴν. Καὶ δὲν εἶμαι ὁ μόνος, οὔτε ὁ πρῶτος ὁ ἐκφέρων τὴν ἰδέαν ταύτην. Ἴδοῦ τὶ λέγει περὶ τούτου εἰς τὰ προλεγόμενα τοῦ Ὀμηρικοῦ Λεξικοῦ τοῦ ὁ μακαρίτης Ι. Πανταζίδης, τοῦ ὁποῖου οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἔθεσεν ἐν ἀμφιβόλῳ εἰν φιλοπατρίαν. « Ὅταν τις μεταβαίνει ἀπὸ τῶν Ἀττικῶν Συγγραφέων εἰς τὴν ἀνά- » γνωσιν τοῦ Ὀμήρου, αἰσθάνεται ὅτι εἰσέρχεται εἰς νέον τινα Ἑλλη- » νικὸν Γλωσσικὸν κόσμον. Εὐρίσκει πληθὺς ἐν αὐτῷ λέξεων καὶ » φράσεων ὅλων νέων καὶ ἀγνώστων εἰς αὐτὸν ἐκ τῆς προτέρας ἀνα- » γνώσεώς του· μεταξὺ δὲ αὐτῶν θέλει παρατηρήσει, ἂν ἦναι ὀλίγον » **περιέργος**, ὅτι εὐρίσκονται πολλαὶ λέξεις καὶ φράσεις καὶ » συντάξεις, πολλὰς ὁμοιότητος ἔχουσαι πρὸς τὰς τῆς καθωμιλουμένης. » Ἄλλ' ἀφ' ἐτέρου πάλιν εὐρίσκει τις τόσην διαφορὰν μεταξὺ αὐτῆς » καὶ τῆς Ὀμηρικῆς, καὶ μεταξὺ ἀμφοτέρων τούτων καὶ τῆς Ἀττικῆς, » ὥστε ἀπορεῖ πῶς νὰ ἐξηγήσῃ τὸ φαινόμενον τοῦτο ».

Ἄλλ' ὁ μακαρίτης Πανταζίδης ὅσον καλὸς Ἑλληνιστὴς καὶ ἂν ἦτον, μὴ λησμονοῦμεν ὅτι ἦτο συγχρόνως καὶ καθηγητὴς τοῦ Ἑλλ. Πανεπι- στημίου, καὶ δὲν ἠμποροῦσε παρὰ νὰ συμμορφωθῇ καθ' ὀλοκληρίαν μὲ τὰς περὶ Ἑλλ. Γλώσσης δοξασίας τῶν Συναδέλφων του καὶ ἰδοῦ πῶς ἐννοεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ ἀνωτέρω σημειωθὲν περιέργον φαινόμενον. « Καὶ ὁ μὲν πρωτόπειρος, λέγει, εὐκόλως περιπίπτει εἰς ἀπορίαν, ὁ δὲ » ἐπιστήμων ὁ καὶ ὀλίγον δυνηθεὶς ὀλόκληρον τὴν Ἑλλ. Γλῶσσαν νὰ » περιλάβῃ, γινώσκει ὅτι ἔχει ἐνώπιόν του τρεῖς διαφόρους περιόδους » τῆς μᾶς καὶ Ἐνιαίας Ἑλλ. Γλώσσης, ἢ τρία διάφορα στάδια τῆς » Γλωσσικῆς ἀναπτύξεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ».

Νομίζομεν, ὅτι ὁ μακαρίτης θὰ ἐπλησίαζε περισσότερον εἰς τὴν ἀλήθειαν ἂν ἔλεγεν ὅτι, ἡ Ὀμηρικὴ Γλῶσσα ὑπῆρξεν ἡ πηγὴ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἦντλησαν ὅτε ἑλληνικὸς λαὸς καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὰ λεκτικά των στοιχεῖα. Ἀλλ' ἐνῶ ὁ πρῶτος διετήρησε τὰ περισσότερα τούτων ἄθικτα, οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τόσα ὑπέβαλον τὰ ἐδικὰ των μαρτύρια, τόσας ἐπροξένησαν εἰς αὐτὰ ἀλλοιώσεις καὶ τροποποιήσεις, ὥστε σήμερον εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ πιστεύσῃ τις, ὅτι ἡ Ἀττικὴ Διάλεκτος ἦτον τῆς Ὀμηρικῆς Γλώσσης φυσικὴ ἐξέλιξις, καὶ συνεπῶς τὸ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς σήμερον λαλουμένης διάμεσον στάδιον. Ἀπ' ἐναντίας ὅσον ἀκριβέστερον σπουδάζει τις αὐτὴν ὑπὸ Γλωσσολογικὴν ἔποψιν, τόσον περισσότερον πείθεται, ὅτι ἡ Γλῶσσα αὕτη δὲν εἶναι παρὰ ἐν ἐπίσημον Γλωσσικὸν τεχνούργημα, τὸ ὁποῖον οὔτε ὠραῖον δύναται νὰ ὀνομασθῇ, οὔτε ἐπὶ στερεῶν ἐστηρίζετο βάσεων. Καὶ τῷ ὄντι ἔφθασεν εἴκοσι ἐτῶν ξενικῆ τῶν Ἀθηνῶν κατοχὴ διὰ νὰ ἐξαλείψῃ διὰ παντὸς τὴν Ἀττικὴν Διάλεκτον ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ διὰ νὰ ἐνθρονισθῇ ἀντ' αὐτῆς ἡ ἐν Αἰγύπτῳ διαμορφωθείσα Ἑλληνιστικὴ Διάλεκτος. Καὶ ἂν δὲν ἤρχοντο οἱ Ρωμαῖοι νὰ σπρώξουν τοὺς Γραμματικούς μας εἰς τὴν ἐξώρουξιν τῶν Ἀττικῶν τύπων, ἕως σήμερον θὰ εἴχομεν τόσον μικρὰν περὶ αὐτῆς ἰδέαν, ὅσην ἔχομεν καὶ περὶ τῆς Δωρικῆς ἢ τῆς Αἰολικῆς Διαλέκτου.

Δὲν εἶναι λοιπὸν ἡ Ἀττικὴ Διάλεκτος τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ λάβω-
 ῶς πρότυπον εἰς τὴν συμπλήρωσιν καὶ τὴν διόρθωσιν τῆς λαλουμένης.
 Ἥμποροῦμεν βεβαίως νὰ λάβωμεν ἀπ' αὐτὴν ὅλα ἐκεῖνα τὰ λεκτικὰ
 στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας Γλώσσης, τὰ ὁποῖα οἱ Συγγραφεῖς τῆς μᾶς ἐφύ-
 λαξαν εἰς τὰ συγγράμματά των καὶ τὰ ὁποῖα λείπουν ἀπὸ τὴν λαλου-
 μένην. Πρέπει ὅμως νὰ τὰ λάβωμεν ἐντελῶς καθαρὰ ἀπὸ ὅλας ἐκεῖνας
 τὰς παραλλαγὰς καὶ παραμορφώσεις, εἰς τὰς ὁποίας τὰ ὑπέβαλον οἱ
 τὴν Ἀττικὴν Διάλεκτον μορφώσαντες Σοφισταὶ καὶ Ρήτορες, καὶ ὅχι
 ὅπως πράττουσι τοῦτο σήμερον εἰς τὰς Ἀθήνας.

Αὐτὰ τὰ ἴδια ὅμως ἠμπορεῖ τις νὰ εἴπῃ καὶ διὰ τὴν Δημοτικὴν,
 ὅπως τοῦλάχιστον ἐννοοῦν νὰ μᾶς τὴν ἐπιβάλουν οἱ Δημοτικισταὶ μας.

Ἐχει νομίζω ἄδικον ὁ Κ. Ψυχάρις διδάσκων, ὅτι ἡ ἀρχαία Κοινὴ
 προῆλθεν ἐκ τῆς μίξεως πολλῶν καὶ διαφόρων Διαλέκτων καὶ διαλε-
 κτικῶν τύπων, καὶ ὅτι τὸν αὐτὸν δρόμον πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ καὶ ἡ
 λαλουμένη, ἐὰν θέλῃ νὰ γένη μίαν ἡμέραν ἡ Πανελλήνιος. « Κάθε κοινὴ
 » Γλῶσσα, λέγει, εἶναι καμωμένη ἀπὸ διαφοροὺς ἰδιωτισμοὺς, ἀπὸ
 » κάμποσες ντοπιολαλιές. Καὶ ὅχι μονάχα ἡ κοινὴ Γλῶσσα ποῦ μιλιέται
 » σένα ἔθνος, μὰ καὶ ἡ γλῶσσα ποῦ γράφεται ». Ροδ. καὶ Μελ. Β.

Πρόλογ. σελ. 3. Ἐν σελ. 25 ἀνεγράψαμεν τὸ χωρίον τοῦ Στραβῶνος, τὸ ὁποῖον μᾶς μανθάνει, ὅτι ἡ ἀρχαία Κοινὴ δὲν προῆλθεν ἀπλῶς ἐκ μίξεως διαφόρων Διαλέκτων καὶ ἰδιωμάτων, ἀλλ' ἐκ τοῦ καθαρισμοῦ τούτων ἀπὸ πᾶν εἴτι ἕκαστον εἶχε τὸ ἰδιάζον· αὐτὸ δὲ τοῦτο διδάσκει ἀπὸ δέκα ἤδη ἐτῶν καὶ ὁ τῆς Σορβῶνης διάσημος Ἑλληνιστῆς Croiset καὶ μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ δυνηθῶμεν ἴσως καὶ ἡμεῖς μίαν ἡμέραν νὰ καταστήσωμεν τὴν λαλουμένην Πανελληνίον.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ Κ. Ψυχᾶρις διορθώνει ἀμέσως τὴν προεκτεθεῖσαν δοξασίαν του θέτων ὡς ὄρον τῆς τοιαύτης τῆς Γλώσσης ἡμῶν διαμορφώσεως, τὸ **ἐκλέγειν** μετὰ προσοχῆς τὸ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενον ὑλικόν. « Φτάνει ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἰδιωτισμοὺς νὰ ἦναι **ἀληθινὸ μάλαμα**, κλαφτὸ στέκεται σὲ μᾶς, ἀφοῦ ἔμεῖς διαλέγομεν, ἀφοῦ ἔμεῖς σήμερον μορφώνομε τὴ γλῶσσα τὴ φιλολογικὴ. Λοιπὸν ἀνάγκη νὰ προσέχουμε, γιὰ νὰ καταφέρουμε ὅπως πρέπει καὶ γιὰ νάχουμε σωστὴ γλῶσσα ». Ὅταν ὅμως ἔρχεται εἰς τὴν πρᾶξιν ἢ μᾶλλον εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ κανόνος, τὸν ὁποῖον τόσον καλὰ μᾶς διέγραψε, ὁ φίλος Κ. Ψυχᾶρις παθαίνει ὅ,τι παθαίνουν οἱ Ὑπουργοὶ μας ὅταν εἰς τὰς βουλευτικὰς ἐξελέγξεις πρόκειται νὰ ὠσόσιν κανένα ἀπὸ τοὺς ὄχι πολὺ νομίμως εἰς τὴν Βουλὴν παρεισφύσαντας συναδέλφους των. Ἰδοῦ πῶς κρίνει μίαν ἀπὸ τὰς γλωσσικὰς ἐκκεντρικότητας τοῦ συνεργάτου καὶ φίλου του Κ. Πάλλη. « Τώρα ὁ φίλος μας Κ. Πάλλης βλέπω κ' ἔχει » ἀγάπη μεγάλη γιὰ τὸ **θαν** καὶ γιὰ τὸ **ναν**. **θὰν τὸ πῶ, νὰν τὸ κάμεις** » κλ. Βέβαια πῶς ἀμαρτία δὲν εἶναι ν' ἀγαπᾷ καὶ νὰ τὰ βάζῃ, μὰ » ἔρχεται ὅμως ἐμένα σὰν περιττό. Πῶς τὸ λένε ς' τὴν Ἀθήνα τὸ λένε » μὰ δὲν τὸ λένε ὅλοι, καὶ ὁ ἴδιος ἄνθρωπος πότε τὸ λέει πότε ὄχι. Δὲ » μοιάζει διόλου νὰ ἦναι κοινὸς τύπος, σίγουρο πῶς δὲν εἶναι Πανελ- » λήνιος κλ. » Ἀκόμη ἐμφαντικώτερα ἐκφράζεται εἰς τὴν νέαν ἔκδοσιν τοῦ **Ταξειδίου του** περὶ ἐνὸς ἄλλου φίλου του, περιπεσόντος εἰς τὸ αὐτὸ ἀμάρτημα. « Καλήτερο μοῦ φαίνεται τὸ **πῶς** ἀντὶ τοῦ **ποῦ· σοῦ** » **λέω πῶς τὸ ξέρω** καὶ ὄχι **ποῦ τό ξέρω**, γιὰτὶ τότες ξεδιακρίνουμε » τὸ **πῶς** ἀπὸ τὸ **ποῦ** τ' ἀναφορικό. Ὁ φίλος μας ὅμως Ζ. Φυτίλης, » ποῦ εἶναι Χιώτης καὶ ποῦ ζῆ ς' τὴν Πόλῃ, τὸ γράφει πάντα **ποῦ ς'** τὰ » χαριτωμένα του τὰ βιβλία, καὶ δὲν πιστέβω γιὰτὸ νὰ χάνουε ἀπὸ » τὴν ὁμορφιά τους ».

Καὶ εἰς ἓν ἄλλο μέρος ὁμιλῶν περὶ τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ του καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος λέγει. « Καὶ ἐγὼ σὰν ἄρχισα νὰ γράφω εἶχα μερι- » κὸς ἰδιωτισμοὺς, ποῦ ἀπὸ τὴν Πόλῃ τοὺς βαστοῦσα. Τόβρισκα

» μάλιστα σὺν κάπως παράξενο νὰ λέω **μοῦ μίλησες ἀντὶ μὲ μίλη-**
» **σες**, ποῦ εἶνε τὸ πολίτικο, **φαινότανε ἀντὶ φαίνονταν** καὶ κάτι
» ἄλλα, ὡς τόσο τὰ βάζω τώρα καὶ ἀφτά κλ.»

Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐπιείκεια αὕτη ἐκτείνεται ὄχι μόνον ἐπὶ τῶν ἐφθαομένων ἀρχικῶν τύπων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ὅλων ἐν γένει τῶν λέξεων, νὰς ὁποίας ἀπὸ εἴκοσιν ἤδη ἐτῶν οἱ Δημοτικισταὶ μας ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἐδημιούργησαν καὶ ἐξακολουθοῦν γὰ δημοουργῶσιν (ἴδ. *Revue Critique* φυλ. 24 ἔτος 1901), ἐννοεῖ τις εὐκόλως, ὅτι ἡ σήμερον Δημοτικὴ λεγομένη *κάθε* ἄλλο εἶναι παρὰ ἡ κοινὴ τοῦ Ἑλλ. λαοῦ Γλῶσσα, καὶ ἔτι ὀλιγώτερον ἐκείνη, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ λάβωμεν ὡς βάσιν πρὸς σύνταξιν τῆς γραφομένης.

Διὰ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ Γλῶσσα αὕτη πρέπει νὰ καθαρισθῇ καὶ νὰ καθαρισθῇ σπουδαίως. Πρέπει ν' ἀφαιρεθῶσιν ἀπ' αὐτὴν ὅλοι οἱ **ξενισμοὶ** καὶ οἱ **Ἀρχαϊσμοὶ**, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν πλέον λόγον ὑπάρξεως· νὰ χωρισθῶσι τὰ παλαιὰ αὐτῆς στοιχεῖα ἀπὸ τὰ νέα, καὶ ἐπὶ τοῦ οὕτως καθαρισθέντος ἐδάφους νὰ σπουδάσωμεν κατόπιν τὴν Φωνολογίαν αὐτῆς, τὴν Μορφολογίαν καὶ τὸ Συνθετικόν της ἀνεξαρτήτως πάσης ξένης ἐπιδράσεως. Πρέπει ἐν ἐνὶ λόγῳ, νὰ γνωσθῶσιν τὰ ὅρια ἐντὸς τῶν ὁποίων ἡ Γλῶσσα αὕτη ζῆ, κινεῖται καὶ ἀναπτύσσεται.

Μόνον τότε ἡμποροῦμεν νὰ ἐλπίσωμεν ν' ἀντικαταστήσωμεν δι' αὐτῆς τὴν σήμερον γραφομένην· μόνον τότε θ' ἀποκτήσωμεν πράγματι **Ἑθνικὴν Γλῶσσαν**.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ἀττικὴ καὶ Ἰωνικὴ τῆς Γλώσσης Περίοδος	Σελίς 2.
Ναυκρατικὴ καὶ Ἀλεξανδρινὴ	» 31.
Ρωμαϊκὴ καὶ Βυζαντινὴ	» 51.
Σλαβο-Ἀλβανικὴ καὶ Φραγκο-Ἑνετικὴ	» 81.
Γραικο-Ρωμαϊκὴ καὶ Τουρκο-Ἑλληνικὴ	» 113.
Ἡ σήμερον λαλομένη καὶ αἱ σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὴν Ἀρχαίαν	» 165.
Φωνολογία (σελ. 168) Μορφολογία (σελ. 187). ᾽Οριστικὸν ᾽Αρθρον (187). ᾽Αόριστον ᾽Αρθρον (189). ᾽Ονόματα (190). Μεταπλασμοὶ (190). Γένη (191). ᾽Εξάλειψις τοῦ Δυϊκοῦ (192). ᾽Απάλειψις τῆς Δοτι- κῆς (195).	
Κλίσεις	» 196.
Α'. Κλίσις τῶν ᾽Αρσενικῶν (197). Β'. Γλίσις τῶν Θηλυκῶν (199). Γ'. Κλίσις τῶν Οὐδετέρων (201).	
Ἐπίθετα	» 203.
Παραθετικά	» 206.
Ἀριθμητικά	» 207.
Ἀντωνυμίαι	» 209.
Ρῆμα	» 212.
Κλίσις Ρημάτων. Α'. εἶδος Βαρυτόνων (217). Β'. εἶδος Βαρυτόνων (220). Κλίσις Περισπόμενων εἰς — ἄω (222), εἰς — ἑω (223).	
Παθητικὴ Φωνή	» 225.
Βαρυτόνα (225). Περισπόμενα (227). Ρήματα μισο- συνηρημένα (229).	
Συντακτικὸν	» 230.
Ἄπλαϊ Προτάσεις (230). ᾽Αρθρον (234). Παραθετικά (237). Ἀριθμητικά (237). Ἀντωνυμίαι (238). Ρή- ματα (239). Προθέσεις (245). Μόρια (247).	
Ἐπίλογος	» 249

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

Ἐν	σελ.	8	στ.	4	ἀντὶ	Διάλεκται	Γρ.	Διάλεκτοι
»	»	9	»	11	»	Chargou	»	Largou
»	»	25	»	7	»	Ερμογάνης	»	Διονύσιος Ἀλικαρνασεύς
»	»	33	»	2	»	»	»	»
»	»	33	»	9	»	ἀλλογλώσσους	»	ἀλλόγλωσσος
»	»	33	»	9	»	Αἴγυπτιους	»	Αἴγύπτιος
»	»	60	»	3	»	Ἰουστιανοῦ	»	Ἰουστινιανοῦ
»	»	86	»	31	»	λεξικογράφου	»	λεξικογράφου
»	»	99	»	32	»	ἔξυμνόμενα	»	ἔξυμνούμενα
»	»	102	»	17	»	More	»	Maure
»	»	110	»	31	»	τὴν Βιβλιοθήκην	»	τὰς Βιβλιοθήκας
»	»	146	»	19	»	Ἰδιοτισμὸς	»	Ἰδιωτισμὸς
»	»	148	»	9	»	πολὸν	»	πολλὰ
»	»	161	»	3	»	Πανεθερμίας	»	Πανσπερμίας
»	»	173	»	3	»	τυρρανία	»	τυρανία
»	»	173	»	20	»	ἐνατίον	»	ἐναντίον
»	»	178	»	22	»	Λατινικὸν	»	Γοθτικὸν
»	»	183	»	11	»	λέξειν	»	συλλαβὴν.
